Digitized by Google

9585

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

034749

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

ANNO MDCCXLVI

publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JO. FRID. GLEDITSCHIUM & B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni Batavorum apud SAM. LUCHTMANSIUM, & Amstelodami in WAESBERGIORUM & WETSTENII officinis.

LITERIS LANGENHEMIANIS,

MDCCXLVI.

Lectori æquo & benevolo
Salutem!

Ita nobis a longo inde tempore in more fuit positum, ut sub anni cujusque initium tui, Lector, compellandi, tenerrimeque salutandi, nobis veniam peteremus, & hac impetrata, talem ante oculos tuos animi nostri, tibi prorsus dediti, imaginem sisteremus, qualem tibi vel maxime probari, longo usu, & certis amoris tui indiciis, cognovimus. Nam, cum, post Deos immortales, quorum nutu & auspiciis, quicquid humanarum rerum est, servari & florere scimus, tibi inprimis, Lector, Musæ nostræ felicissimos successus debeamus, nec aliunde certior, quam a favore tuo, capi nobis laborum nostrorum fructus soleat, nihil magis convenire æquitati potest, quam ut de tanto nostri studio eas tibi, quæ a viris bonis proficisci possunt, non habeamus tantum gratias, sed publice privatimque agamus etiam. Antiqui igitur, & tibi, quod speramus, non ingrati, hujus moris nostri memores, nunc etiam, in novi anni limine constituti, eum tibi honorem habemus, ut, quæ per transactum modo annum læta nobis & optata acciderunt, eorum partem maximam tibi acceptam uni referamus. Nam, quod Musa nostra, id unum agens, ut tibi utilis esse aliqua ex parte possit, te laborum suorum non spectatorem tantum curiosum, sed facilem etiam benevolumque approbatorem, habuit, id ipsum in felicitatis prorsus summæ, & qua major homini in literis versanti exspectari vix potest, loco reponimus. Nimirum nihil magis aut excitare scribendi alacritatem, aut excitatam confirmare & augere, potest, quam eorum, qui recte judicandi facultate pollent, secunda acclamatio, & in laudes nostras amica ac perpetua consensio. Quod, satis per se magnum & illustre, bonum magisne nobis fortuna quædam, an nostra merita, comparaverint, definire nobis hoc minus licet, quo & ex altera parte rarior in his rebus fortuna est, & ex altera minora esse nostra merita apparet. Nam, si ex dignitate sua æstimetur labor noster, quis est, qui aut ingenii acu-

men summum, aut doctrinam excellentem, aut quae alia in famae non vulgaris scriptore collaudari solent, iis tribuat, qui per omnem vitam suam in enarrandis aliorum dictis factisque occupantur, &, si quid singulare & eximium in commune conferunt, ex aliena id penu, non ex sua, expromunt? Nempe omne hoc scribendi genus, etsi labore & molestia non vacuum, tamen ita est comparatum, ut a mediocriter doctis, modo studium industriamque huc afferant, & suum cuique jus tribuere didicerint, satis feliciter exerceri possit, neque adeo dignum, in quo deprimendo, & nugatoriis conviciis lacerando, suas invidia, malevolentia, obtrectatio, et quicquid talium malorum est, vires consumant. Itaque, si recte rem cogitamus, unum hoc relinquitur, ut, qui studiis nostris favent, illam, ex hac nostra opera ad literas redundantem, utilitatem spectent, quam qui neget insignem & praeclaram esse, nae is ita formatus a natura est, ut prae nimio amore sui aliena omnia despiciat, &, quid salutare literis ac fructuosum sit, intelligere haud possit. Multum hic valent, et valere utique debent, sapientum hominum suffragia, quos & olim instituti hujus, honestissimi, ut ipsi dicunt, & laudabilis, autores habuimus, & nunc, ne abstrahi ab hisce curis taedio laboris, in longissimas aetates, sine ulla melioris vitae spe, sine ullo actorum stipendio, abeuntis, nos patiamur, hortatores fere quotidianos habemus. Horum igitur, cum ex animo, non literarum tantum, sed nostrae etiam inprimis famae, valde studioso, proveniant, tantum omni tempore monitis consiliisque tribuemus, ut nulla nobis major, quam quae exspectari potest tale munus, quale nostrum est, gerentibus, voluptas sit futura, &, si Deus nobis vires corporis & animi conservet integras, si clementissimus AVGVSTVS, *quo, nescimus, an ullum aut feliciorem, aut sapientiorem, aut amore suorum digniorem, orbis terrarum tulerit, illa indulgere Musis nostris, quae inde a tot annis bonus favensque indulsit, otia jucunda et honesta pergat, si, quae in rebus humanis mala solent et sinistra evenire, eorum nihil praesentem sortis nostrae tranquillitatem perturbaverit, hanc, quam diu satis, &, ni fallimur, cum literarum commodo insigni, sustinemus, porro curarum omnium et nobilissimam simus, et dulcissimam, habituri.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLVI.

DEL MUSEO CAPITOLINO TOMO PRIMO, &c.

hoc est,

MUSEI CAPITOLINI TOMUS PRIMUS, complectens imagines Virorum illustrium.

Romæ, venditur in Chalcographia Cameræ Apostolicæ ad pedem marmoreum, *1741*, *fol.* maj.

Constat Tabulis æneis 90.

Nihil vel ad laudem illustrius, vel ad æternitatis memoriam aptius, potuit excogitare *Clemens XII*, Pontifex M. quam omnia marmora antiqua in Capitolium, tanquam pristinam & peculiarem sedem, transferendo. Hac enim ratione providit, ne præstantium operum reliquias, quas barbarorum rabies olim non everterat, vel fures conarentur auferre, vel imperiti harum rerum, & aliquanto magis, quam *L. Mummius* olim, rudes, homines ad alios quosque usus accommodare, possent. Est sane hoc Museum dignum Pontificis munere, dignumque Capitolio, in quo solo contemplando mirandoque hærere possunt hospites. Eo enim est splendore, ea varietate operum, ut ars certare videatur cum copia, ea magnificentia, ut intelligi possit, non tam ad urbis apparatum, quam ad nobilissimæ illius amplissimæque arcis ornamentum, esse factum. Ut autem illorum quoque studia adjuvarentur, quibus non datum est adire Corinthum, Pontifex M. is, qui nunc fasces dominationis sacræ tenet, pro summo

suo & laudabili in bonas literas amore curavit, ut non modo plura signa coacervarentur, sed tabulis etiam radio scriptis promulgarentur. Quæ etsi opes uno tempore simul in lucem prodire non possunt; constitutum tamen est, earum partes sensim paulatimque juris publici facere. *Volumen* hoc *primum*, cum aliis præstantissimis Operibus, & multis numero, & dignitate egregiis, haud ita pridem, insigni, & tanto Principe vere digna, Summi Pontificis munificentia, non exorata ante, sed prorsus voluntaria, ad nos pervenisse, grati prædicamus, exosculantes sacram illam manum, unde, sicut ipsæ literæ decus & honorem, sic harum etiam cultores sui studii capere & subsidia, & præmia, & ornamenta, solent. In hoc *Volumine* apparent tantum capita insignium eruditione & rebus gestis virorum, qui sunt *Apulejus*, *Virgilius*, *Asclepiades*, *Aristoteles*, *Agatho Posidonius*, *Epicurus*, *Heraclitus*, *Socrates*, *Alcibiades*, *Carneades*, *Aristides*, *Hippocrates*, *Seneca*, *Plato*, *Junius Rusticus*, *Theophrastus*, *M. Aurelius Antoninus*, *Diogenes Cynicus*, *Thales*, *Theon Platonicus*, *Magon Carthaginiensis*, *Pythagoras*, *Hieron*, Rex Siciliæ, *Aristophanes*, *Terentius*, *Pindarus*, *Persius*, *Anacreon*, *Aratus*, *Hesiodus*, *Apollonius Tyaneus*, *Homerus*, *Cleopatra*, *Sappho*, *Aristomachus*, *Leodamas*, *Euripides*, Poeta tragicus, *Lysias*, *Isocrates*, *Herodotus*, *Thucydides*, *Pithodoris*, *Massinissa*, Rex Numidiæ, *Cicero*, *Ptolemæus*, Rex Ægypti, *Bacchus*, *Archimedes*, & *Zeno* Stoicus. Verecunde in his omnibus interpretandis versati sunt Editores, nulli temere imagini subscribentes nomen & titulum, nisi ex aliis numorum, gemmarum, & marmorum, monumentis formas recognoscerent. Neque diffitemur, rationem, ab illis institutam, explicandi talia vetustatis λείψανα nobis mirabiliter placuisse. Non enim ingenti verborum strepitu, ut solent minorum gentium interpretes, rem ancipiti sensu obscuram & dubiam illustrarunt, sed, breviter fontibus indicatis, e quibus haurire quemlibet oportet, id inprimis efficere studuerunt, ut locum aliquem insignem e libris veterum deligerent, cujus argumento ad nullum alium, quam eum virum, cui marmor assignarunt, pertinere videbatur. E multis exemplis tria tantum expro-

exprimere liceat. Ad veritatem *Socratici* vultus demonstrandam rectissime *Ciceronis* locum *de Fato Cap. 2* adduxerunt, *Zopirus*, inquientis, *eum stupidum & bardum fecit, quod jugula concava non haberet.* *Platoni* opportune addiderunt verba *Senecæ Ep. 58: Illi nomen latitudo pectoris fecit.* Ad statuam *Zenonis*, quae iconica similaris est, eleganter ex *Platone* & *Diogene Laertio* probarunt, staturam ejus valde proceram fuisse. In hoc uno fortassis judicio nostro, quod, nescimus, an rectum satis & sobrium sit, interpretes doctissimi nondum satisfecerunt, quod in hac egregia marmorum sylloge ordinem temporum sequi noluerunt. Verum, ut absurdum foret, propter minutæ hujus rei curiositatem librum splendidissimum macula quadam aspergere, cum in venustissimo illo corpore cetera omnia niteant, ita vehementer optamus, ut reliqua etiam *Volumina*, in quibus capita Augustorum Augustarumque, item anaglypha opera (*Bassi rilievi*), aliaque miscella, tradentur, non tantum sub hujus Pontificis *M.* *auspiciis*, qui jam summas rerum cum laude tenet, sed urgente quoque & moderante opus illustri Marchione *Alexandro Capponio*, Palatii S. S. Apostolicæ Custode majore, quamprimum luce publica donentur.

ANTONII LAMPRIDII DE SUPERSTITIONE vitanda, sive Censura voti sanguinarii, in honorem immaculatæ conceptionis Deiparæ emissi, a LAMINDO PRITANIO antea oppugnati, atque a CANDIDO PARTHENOTIMO, Theologo Siculo, incassum vindicati.

Mediolani & Venetiis, apud Simonem Occhi, 1740, 4.

Alph. 1 plag. $5\frac{1}{2}$.

Acris de voto sanguinario controversia intercessit *Lampridio* cum alio Romanæ Ecclesiæ Doctore. Composuerat *Lampridius* complures ante annos librum, *de ingeniorum moderatione in religionis negotio* inscriptum, in quo candide professus erat sententiam, qua improbantur omnes ii, quotquot, pro

doctrina de immunitate S. Virginis a labe originali tuenda & propugnanda sanguinem se daturos, spondent. Adversarium hac in re nactus erat A. 1729 Theologum quendam Siculum, qui, sub involucro nominis *Candidi Parthenotimi* latitans, librum divulgabat, ita inscriptum: *Votum pro tuenda immaculata Deiparæ conceptione, ab oppugnationibus Lamindi Pritanii vindicatum.* Opponebatur ille Nostro, qui tecto *Lamindi Pritanii* nomine antea inconspicuus adversario fuerat, quibus vero vocibus per anagramma *Antonium Lampridium* abscondi, ipse indicat. At *Lamindus* sine necessitate videtur rationem expetere alterius nominis, cum cuique, Latinarum Græcarumque literarum gnaro, pateat, *Candidum Parthenotimum* exprimere verum sincerumque honoris D. Virginis defensorem. Sed hæc velut in transcursu. Videamus jam, quid in Libro ipso, *Capita XXVI* complexo, *Lampridius*, vel tectus antea *Lamindus*, egerit. *Capite I* excitantur Decreta de immaculata Deiparæ conceptione, a Pontificibus Romanis, *Sixto IV, Pio V, Paulo V, Gregorio XV*, inprimisque *Alexandro VII*, lata. Adjunguntur ea, quæ *Concilium Tridentinum* Sessione V de eadem re promulgavit. Quibus latius expositis, status controversiæ inter *Lamindum* & *Parthenotimum* his verbis subjicitur: *Utrum amplectenti sententiam de immunitate Virginis ab originali peccato liceat vovere & jurare, se pro hujus sententiæ patrocinio sanguinem quoque & vitam, quoties occasio ferat, daturum.* Ex quo apparebit, quæ sit ratio voti sanguinarii, quidque eo nomine exprimatur. Pontificum neminem quæstionem hanc attigisse, Noster submonet, indeque cujuslibet arbitrio relinqui existimat, utrum eam examinare velit. Ab iis tamen Decretis Pontificum discessisse, ait, qui votum sanguinarium defendant, ac, silentio Decretorum abusi, addant ea, quæ nunquam in mentem Pontificum venerint. Præcipit igitur *Lampridius*, vel *Lamindus* noster, *voce saltem & calamo* tuendam esse sententiam de immunitate Deiparæ, sed *Parthenotimus* addit, ipso etiam *sanguine.* Telum quoddam inopinatum subministrari sibi a *Parthenotimo*, Noster judicat, quia refert ille, in iis Academiarum formulis, quas fere

ſere omnes *Latius* de conceptione exhibeat, non legi particulam *uſque ad* ſanguinem, illudque telum, ab adverſario non præviſum, in eundem vibrat. *Caput primum* excipit *ſecundum*, quo declaratur, votum ſanguinarium a *Parthenotimo* fruſtra propugnari pietatis nomine, cum vera pietas conjungenda ſit cum ceteris virtutibus, quod hoc in negotio fieri nequeat. Poſſe etiam, pergit, deficiendo, poſſe excedendo, peccari. Dari pietatem falſam, imprudentem, ſuperficiariam. Pietatis nomine venditari ſæpenumero id, quod verius dicatur error, temeritas, ſuperſtitio, fanaticiſmus, deliramentum. Quæ omnia pluribus ibi deducuntur. *Capite III* evincitur, vitam hominum habendam eſſe pro dono Dei pretioſiſſimo, & honori, famæ, aliis rebus, pretio anteferendam. Suppeditantur loca nonnulla Magiſtri Angelici, Divi *Thomæ*. Ex quibus antea diſputatis argumentatur Autor, obligari hominem omni modo ad vitæ conſervationem, mortemque tum demum oppetendam eſſe, cum rationes id ſuadeant legitimæ, ac regulæ prudentiæ. Hic autem legitimam adeſſe cauſam, plane negat. Reſpondet ad exempla *Joannis* Baptiſtæ & aliorum, ad quæ provocatum ab adverſario fuerat. Producuntur quædam ex *Thoma Tamburino*, *Filliuccio*, *Bellarmino*, *Leſſio*, quæ inſerviunt ſententiæ *Parthenotimi* propellendæ. *Caput IV* indicat, vitam dandam ſolum pro bono majori, eodemque certo, peccari contra leges prudentiæ, ſi ſponte, nullaque urgente neceſſitate, mortem incurramus. Fit etiam mentio nonnullorum, qui mortis, minus prudenter oppetitæ, macula ſe contaminarint. *Capite V* demonſtratur, effuſionem ſanguinis pro tuenda immunitate Deiparæ non referendam eſſe ad leges ſanctiſſimas, nec ſpectare ad defendendam ſanctitatem *Marianam*. Ubique labefactat *Lampridius* ſententiam *Parthenotimi*, qui ad hæc capita ſe receperat. Diſtinguit etiam Noſter pietatem intrinſecam a pietate opinativa, &, cui generi præſens de conceptione immaculata Virginis doctrina ſit accenſenda, definit. *Capite VI* negatur, ſententiam de immunitate Deiparæ recte cohoneſtari titulo dogmatis fidei, ob eamque additur, propter illam mortem non eſſe obeundam. Cui tractationi inſerviunt

loca *Alphonsi de Castro* & *Gabrielis Vasquezii*, quæ exhibentur. Relinquitur inde, opinionem duntaxat esse, pro qua nemo periculis mortique se objiciat. *Capit VII* exponit, *Parthenatimum* minus bene pietatis prætextu suam tueri sententiam, de qua ideo latius jam disputat *Lampridius*, eamque definit per *habitualem dispositionem animæ, qua promte mobilis est a Spiritu S. ad habendum filialem affectum ad Deum ut Patrem, eumque colendum & amandum ea ratione, qua ipse vult a nobis coli & amari.* Quibus præfultis præmunitisque, pietati, dicit, convenientem esse sententiam, de experte maculæ Deipara, contra vero adversari ei alteram de morte, ob doctrinam illam obeunda. Opiniones pias, concludit, defendi posse, non morte obsignari. *Capite VIII* agitatur quæstio, de certitudine dogmatis *Scotistici* de conceptione Virginis illibata. Negat *Lampridius*, certitudinem illam firmis atque idoneis fulciri posse rationibus, ideoque opinionibus accenset, quæ ea de re disputantur. Triplex subjicitur certitudinis species, certitudo fidei divinæ, alia fidei humanæ, denique certitudo, quæ dicitur persuasionis, sive subjectiva. Et, hanc extremam sententiæ *Scoti* convenire, opinatur. *Capite IX*, impingere, docet, omnes eos, qui sententiæ *Scotisticæ* certitudinem moralem, physicam, metaphysicam, vindicare velint. Falli *Cardenam*, qui hanc eruere certitudinem velit ex institutione Festi Conceptionis, cujus objectum in Bulla *Alexandri VII* constituitur præservatio Virginis ab omni macula. Quo de Festo plura Noster disserit, inprimis autem de subnata contentione per Decretum *Innocentii X*, qui vocari prohibuit Festum *immaculatæ* Conceptionis. Dicit de ignorantia vincibili *Lampridius*, & de errore eorum, qui certitudinem intrinsecam largiantur opinioni *Scotisticæ*. A Patribus ita non doceri, probe monet, nullumque apud *Petavium*, de Conceptione Virginis disserentem, adduci testimonium, quod faveat; potius adversari videri, quæ ibi ex Patribus subjiciantur. Ecclesiam Romanam sententiam hanc solum agnoscere pro probabili ac pia, postea subjungit, & loco cuidam *Caramuelis* innititur. *Capite X* indagatur, qui factum sit, ut multi sibi persuaserint,

dubitan-

dubitandum plane non esse de veritate sententiæ *Scotisticæ*, causamque rei hujus derivandam, credit, a confictis quibusdam Historicis gentis Hispanæ. In his numerantur *Chronicon Flavii Dextri*, alia *Marci Maximi*, *Braulionis*, *Luitprandi*, *Juliani Toletani*, *Alberti Hispalensis*, & *Helecæ*. Artes has detexisse *Nicolaum Antonium* in Bibliotheca vetere Hispanica, ex loco quodam ejus ostendit, pluraque alia in eandem rem disserit. *Capite XI* respondetur *Parthenotimo*, qui Basileensis Concilii autoritate munire se voluerat. Dixerat *Parthenotimus*, jussu *Eugenii IV* actam eam rem in Concilio fuisse. At *Lamindus* docet, Basileenses illo tempore ab eodem *Eugenio* alienissimos fuisse. Idem scripserat, autoritati Basileensium multum detulisse *Natalem Alexandrum*. Alia longe docet Noster, ipsa *Natalis* confessione nixus. Sunt plura Antagonistæ asserta, quæ viriliter aggreditur *Lampridius*. Quando ille ad *Concilium Tridentinum* atque ad *Gersonium* se recipit, habet *Lampridius*, quæ & hic regerat. Refert Noster, pro certitudine sententiæ *Scoti* allegari testimonia Patrum, sed vim eorum frangit exemplo loci e libro contra hæreses, *Augustino* vulgo adscripto, in quo non *Mariæ* a parentibus immaculata conceptio, sed Christi a *Maria*, stabilitur. Ita enim ille: *Sicut Christus natus est solus inter mortuos liber; sic Mariæ pudor solus est integer.* Descendit ad Laminas Granatenses, quæ, A. 1595 in Granatensi Hispaniæ agro effossæ, literis Arabicis signatæ erant, *Deiparam*, *sine labe conceptam*, repræsentantibus, ut vulgo persuasum erat. Varia de his erudite commemorat, sed extremo loco subjicit, laminas illas, Romam delatas, velut merces adulterinas, & monumenta commentitia, jussu Pontificis *Innocentii XI* proscriptas fuisse, æternumque damnatas. *Capite XII* id agit *Lampridius*, ut, communem Theologorum sententiam *Scotisticæ* illi opinioni adversari, evincat. Excitatur locus *Bonaventuræ*, de Deipara, a labe originali haudquaquam immuni. Ipsum *Scotum*, additur, circa A. 1305 *communem* pronuntiasse sententiam illam, quæ illibatæ conceptioni *Marianæ* e diametro opponitur. Suffragantur *Alvarius Pelagius*, *Philippus Faber*, *Franciscus Pitignanus*,

gnanus, *Baptista Mantuanus*, Carmelita, *Suarez*, *Vasquez*, Theologi Salmanticenses, *Cordua*, *Salmero*, *Marsilius*, alii. Extremo conclusiones quædam examinantur *Gabr. Saavedræ*, sibi non satis constantes. *Capite XIII* ostenditur, contra leges prudentiæ suscipi votum sanguinarium, eidemque non patrocinari pietatem opinativam. Non mori peccati in Deum expertem, qui, hoc adactus voto, mortem oppetat. Quid sit pie credere aliquid, ibidem distinctius aperitur. *Capite XIV* honorem intrinsecum discernit *Lampridius* ab opinativo, sanctitatemque intrinsecam ab opinativa sanctitate. Ad priorem refert incomparabilem maternitatis Dei prærogativam, virginitatem perpetuam, immunitatem a peccato omni actuali, humilitatem, caritatem, virtutesque alias; ad posteriorem vero eam, de qua hic sermo est, sanctitatem, quam sigillo veritatis ac certitudinis carere dicit. Loquitur postea de cultu opinativo, de pia credulitate, piaque persuasione. *Capite XV* ex hac causa improbatur votum sanguinarium, quod veritatibus, divina fide donatis, adjungat opiniones hominum, quod sit injurium in sedem Apostolicam, in Ecclesiam etiam universam, amplius, quod doctrinam Ecclesiæ Romanæ & prudentiam risui hostium exponat, quod grave illius pondus non satis a viventibus expendatur, quod sit votum officiosum tantum, ac potius irrisorium. *Capite XVI* progreditur Autor ad rationes alias, & inprimis frustra promitti urget voti sanguinarii patronis coronam martyrii, quo fit, ut ejusmodi generis martyres omnes non martyres fidei dicat, sed martyres opinionis. Quæ etiam antea ab Autore scripta erant, quod sedes Apostolica votum hoc in *Theoph. Raynaudo* non probaverit, sed affirmantem eum voti integritatem silere jusserit, latius jam contra *Parthenotimum* disputantur. *Capite XVII* ea evolvitur quæstio, utrum vitæ jacturam facere liceat, ne sententiam de *Mariana* sanctitate damnemus, quidque eo in casu agendum. Hic casum distingui duplicem, Autor jubet, quorum alter est, eligere velle interitum, ut asseramus, veram certamque esse eam sententiam; alter, vitæ suæ jacturam facere potius, quam damnare eandem ut falsam & impiam. Hisque præfultis,

Digitized by Google

præfultis, distincte ad ipsam quæstionem respondet. *Capite XVIII* leviora nonnulla attingit crimina *Lampridius*, quæ sibi queritur a *Parthenotimo* impacta. Ac, ne frustra videatur adversario visiones tribuere & somnia, ipsius ex verbis omnia evincit *Capite XIX*. Votum sanguinarium, *Lampridius* docet, & Romæ insuetum esse, & aliis in locis. Relinqui inde, existimat, frustra se tueri adversarium consuetudinis titulo. Hispanis receptum esse hoc votum, nondum comprobari, ait, testibus fide dignis. Apud Siculorum perpaucos idem concipi, ipse *Parthenotimus* testis est. Romanam Ecclesiam nosse hanc consuetudinem, *Parthenotimus* scripserat, sed, sapientiores negare, regerit Noster. Agitata erat a *Parthenotimo* quæstio, utrum particula *usque ad* sanguinem subintelligatur in votis omnibus de tuenda immunitate Virginis. Quamobrem & eandem *Lampridius* indagat. *Capite XX Thomistica* examinatur de conceptione *Mariæ* sententia. Locus *Gersonii*, a *Parthenotimo* excitatus, huic opponitur. Producitur quæstio, ab adversario proposita: Utrum Christus pro filio Dei *naturali* habendus, atque utrum negativam eligens sententiam liber ab hæresi pronuntiari possit. Dicit de ea erudite *Lampridius*, & historiam refert certaminum, ob eandem subortorum. *Capite XXI* amoliri a se Autor noster studet cavillatoris notam, a *Parthenotimo* sibi inustam. Cum quandam infallibilitatis speciem Antagonista vindicasset Inquisitioni Hispanæ, utrum id jure fieri possit, nec ne, quærit Noster. Diluuntur alia, a *Parthenotimo* objecta. *Capite XXII* liberat se *Lampridius* ab aliis maculis, quas ei *Parthenotimus* adsperserat, videlicet a confusione, a crimine traductorum Doctorum Catholicorum & Theologorum Scholasticorum, ut alia dimittamus. *Caput XXIII* alia suppeditat. Videlicet accusarat *Lampridium* Antagonista, quod Theologis, voti sanguinarii fautoribus, contradixerit. Verum commendat Noster autoritatem Theologorum, quorum tamen omnes sine discrimine certos ad veritatem duces esse, recte negat. Urget propositiones varias, ab *Alexandro VII*, *Innocentio XI*, & *Alexandro VIII*, proscriptas, quarum autores ipsi Theologi fuerint. Plura Theologorum placita sperni a sapientioribus,

pientioribus, subnectit, ob eamque causam provocat ad *Heteroclita Raynaudi*, ac *Diptycha Mariana*. Abstinendum esse præcipit ab amore factionis & novitatis. Peccari etiam posse in extollendis prærogativis Deiparæ. *Capite XXIV* multo labore id agit Autor, ut demonstret, peccati originalis debitum agnovisse in *Maria* omnes veterum, usque ad A. 1615, a quo tamen debito incurrendo per singularem Dei providentiam fuerit præservata. Non omnes *debitum* negasse ei, scribit, qui peccati originalis expertem eam dixerint. A. 1615 primum auditam fuisse thesin, Deiparam minime contraxisse *debitum* peccati originalis. Huic tamen adversari Patres, *Clementem Alexandrinum*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Dionysium Alexandrinum*, *Hilarium*, *Ambrosium*, *Chrysostomum*, alios, quorum nubem excitat, præterea & plerosque Theologorum. *Capite XXV* plura eandem in sententiam disputantur. Refert Noster, civitatem Cusentinam in Calabria adductam fuisse ad votum, de ea *debiti* exclusione, sanguine defendenda, suscipiendum. *Capite XXVI* ratio redditur, cur hic liber *de Superstitione vitanda* inscriptus fuerit, quam a sententia adversarii non alienam esse, recte judicat. Exstimulat in fine omnes, ut pro immaculata Virginis conceptione certent, a voto vero sanguinario abstineant, donec quæstio a Sede Apostolica dirimatur.

FERDINANDI VALDESII EPISTOLÆ, SIVE Appendix ad librum ANTONII LAMPRIDII de Superstitione vitanda, ubi, Votum sanguinarium recte oppugnatum, male propugnatum, ostenditur.

Mediolani & Venetiis, apud Simonem Occhi, 1743, 4.
Alph. 1 plag. 7.

Scriptus hic liber pro *Lamindo* est, ejusdemque causam agit, quam ipse in præcedente libro docte copioseque peroravit. Repræsentantur in eo Epistolæ numero XVII, quas *Valdesius* Neapoli exaravit, deditque ad D. *Gregorium Azevedum*,

vedum. In Præfatione, quam præmisit Autor, submonet, temere, & contra mentem Theologorum veterum ipsiusque Ecclesiæ, postremis temporibus culpæ originalis debitum a Deipara fuisse exclusum. Se igitur demonstraturum esse, pollicetur, *certitudinem* deesse sententiæ *Scotisticæ*, eamque ob caussam minime ferendum Votum sanguinarium, ex vana certitudinis, nullis fulcris insidentis, persuasione conceptum. Voti hujus gravitatem ex eo relinqui, judicat, quod ipsam hominum vitam attingat, quodque vergat tum in dedecus religionis, quæ pro opinionum tutela mori vetet, tum in detrimentum reipublicæ, quod promoveatur per mortem, sine causa legitima oppetitam. Inde porro conficit, Siculos temere & sine ratione voto se sanguinario obstringere. Multa igitur, imo pleraque, cum argumento libri prioris convenire, *Valdesius* ipse in Præfatione indicat, nec fieri aliter potuit, cum eadem objecta a quibusdam fuerint, quæ jam adversus alios evicta erant, & sub examen vocata. Quamobrem non est, ut copiosiori singularum Epistolarum recensioni inhæreamus, quas potius Lectorum nostrorum cuique, hujus controversiæ interius noscendæ cupido, maximopere commendamus.

MEMOIRES DE L' ACADEMIE ROYALE DE Chirurgie.
id est,
COMMENTARII ACADEMIÆ REGIÆ,
ad excolendam Chirurgiam institutæ.
Tomus I.
Parisiis, apud Carol. Osmont, 1743, 4.
Alph. 4 plag. 11, cum Fig. æn. 20.

Diu jam est, quod hunc librum avide exspectant omnes ii, qui, sive quod Chirurgorum Parisiensium plures, rerum suarum satis intelligentes, vere cognoverunt, sive quod & in hac manu medendi arte nihil ingeniose excogitatum esse opinantur & utile, quod non ab extraneis, præcipueque Gallo Francis, proficiscatur, esse ipsum permagnum aliquem thesaurum

 utilissima-

utilissimarum observationum futurum, acute providebant. Qui an vere is sit, quo & horum spes satis expleri, & magna de Chirurgis Parisiensibus opinio confirmari, queat, ex illis speciminibus patebit, quæ ex hoc ipso libro afferemus. Quod antequam faciamus, fatendum est utique, longas illas & per se parum laudabiles Chirurgorum Medicorumque Parisiensium lites hanc tamen utilitatem habuisse, ut illi, Rege Christianissimo probante, ante tredecim circiter annos, in societatem aliquam coirent; nempe ad hoc, ut, collatis exquisitæ curæ observationibus, partim Medicorum accusationes de se demolirentur, partim & re ipsa probarent, se, vel sine Medicorum imperio, cum laude posse, ægrotantiumque fructu, suam artem exercere. Cum cujus societatis laboribus si & nunc tanta utilitas conjuncta non sit, quanta per tot annorum intervallum fortassis exspectari posset, spes tamen non vana est, fore, ut ipsi porro studiose magis excolantur, & poliantur. Etsi enim, quicunque, juramento præstito, Chirurgiam Parisiis exercent, huic, quam vocant, Academiæ adscripti sunt, quod quis fortasse posset parum ad promovenda hæc studia utile existimare, tamen & exteros magni nominis Chirurgos, atque etiam Medicos, in hanc suam societatem adsciverunt, quod, ut speramus, indigenarum partim diligentiam provocabit, partim & nimiam audaciam coercebit ac reprimet. Qui vero sint, præter Parisienses Chirurgos, huic Academiæ adscripti, ex Catalogo, huic libro præfixo, disci potest. Curavit autem hujus *primi Tomi* editionem, Regique suo dedicavit, & Præfationem satis longam addidit, primus ex Regis Christianissimi Chirurgis, *de la Peyronie.* In eaque Præfatione expositum invenitur, quantum cum observationes, tum etiam physica experimenta, ad perficiendam artem chirurgicam valeant. Neque sufficere, ut suis quisque observationibus experimentisque utatur, sed oportere etiam, ut, quæcunque recens inventa ab aliis & excogitata sint, plane cognita habeat. Prætereaque Chirurgiam parum promoveri hoc, quod quis in exercenda arte manu recte utatur, nisi & ea præcepta teneat, quibus & morbi remediorumque cognitio continetur. Posse autem perfectio-

nem

nem artis quam maxime a societate aliqua exspectari, quæ, quod singuli & observarint & fecerint, colligat, idque sic, ut Parisiensi Academiæ propositum sit, ad plures antiquorum sententias vel confirmandas, vel corrigendas, adhibeat, aut etiam ad novas inde veritates deducendas. Jam, ut ad Commentationes ipsas accedamus, quarum in universum *octo* & *viginti* sunt, prima, eaque longissima, de humorum vitiis est. Autorem Chirurgum habet, nomine *Quesnay*, qui duobus libris, quos ante aliquot annos in lucem emisit, aliquam sibi famam peperit. Divisa est hæc tractatio sic, ut in prima parte de impuritate humorum, quæ ex admistione heterogenearum particularum nascitur, in altera de spontanea humorum corruptione, agatur, in tertia de imperfecta eorum elaboratione per vasorum vitium, in quarta denique de omnis generis acrimoniis, ex tribus jam allegatis causis ortis. Primam partem, vel ipse Autor fatetur, nihil fere novi continere. Tamen satis multa utilia continet hoc, quod, quæcunque sunt a recentioribus de natura actioneque impuritatis humorum proposita, vana inutiliaque esse, ostenditur. Eos autem tutissime agere, qui, ad veterum exemplum, in curandis malis, ex impuritate humorum ortis, solam experientiam sequantur. Cumque veteres omnia, etiam in humoribus, ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, retulerint, de frigido recte affirmatur, probabiliorem veterum sententiam esse, qui, id in actione aliqua consistere, opinati sunt, quam recentiorum, qui, frigus oriri, ponunt, si calor, qui ex motu particularum oritur, auferatur. Spontaneæ humorum corruptiones, de quibus in altera parte exponitur, fermentatio & putrefactio sunt, quarum tres esse effectus, dicitur, contagium, malignitatem, & infectionem. Contagium, quod a putrefactione provenit, hoc loco non morborum, sed ea motus spontanei communicatio, est, qua similis motus in alio corpore excitatur. Cum vero illius contagii exemplum in variolis, ex pure varioloso, in venas recepto, ortis, hujus in fermentatione per fermenti tantillum, massæ cuidam admixtum, excitata esse, Cl. *Quesnay* posuerit; dubitamus utique, an ipsa satis clare distincta sint. Malignitas partes præcipue organicas afficit, eoque

 vel

vel febres malignas, inflammatorias, convulsionesque, excitat, vel vitale principium tam graviter impugnat, ut vel mors brevi sequatur, præterquam quod corruptionis aliqua signa in corpore appareant. Denique, quod infectio ex cujuscunque putridæ materiæ miscela cum nostris humoribus proficisci dicitur, videtur nobis neque hæc a contagio & malignitate, neque hæc tria a corruptione, quæ ante heterogenearum particularum admistionem consequi ponebatur, recte distincta esse, ne dicamus, per malignitatis effectus solidorum vitia cum illis fluidorum confusa fuisse. Inde ad fermentationis effectus progressus, postquam, ex ea acidam, vinosam, & rancidam, corruptionem provenire, posuit, hanc & maxime noxiam, & plurium, quam vulgo putetur, morborum causam, esse, non sine aliqua probabilitate, existimat. Causas vero spontanearum corruptionum quatuor numerat, quietem, humidum, aera, & calorem, ad quarum præcipue tertiam illustrandam permultæ observationes afferuntur. Sed omnes humores corporis humani non uno modo corrumpuntur; alia vitia chylosi & gelatinosi succi, & pinguia, alia sanguis & lympha, alia excrementitii succi, contrahunt, quorum Cl. *Quesnay* plura accurata exempla adduxit. Porro per vasorum sive debilitatem, sive robur nimium, succi vel crudi manent, vel pervertuntur, vel in consistentia vitiantur. Ex iisque corruptionibus, quia ista præcipue in febribus accidit, plura, ad coctionem & abscessus, ex febribus ortos, pertinentia, neque tamen satis clara atque distincta, vel a solidorum tantum vitio provenientia, afferuntur. Neque sibi facile persuaderi Medici patientur, vel nullas, vel parum utiles, diluentes & attenuantes medicinas haberi, scirrhosque non ex inspissatione succorum provenire. Secunda Commentatio *Petiti*, Chirurgi, est, eaque observationes de tumoribus continet, ex felle, in vesica retento, ortis, neque raro pro abscessibus jecinoris habitis. Qui ut possint a vesiculæ tumoribus distingui, in prima parte signa utriusque mali accurate exposita sunt. In altera comparatio instituta est inter bilis urinæque per calculos retentionem. Cumque urina sibi ex vesica, interdum per abscessum, viam faciat, idem

etiam

etiam cum bile fieri, Cl. *Petitus* per obſervationes aliquot probavit, in quibus caſibus, cum veſicula fellis, ſive cum peritonæo, ſive, ex altera parte, cum inteſtino colo, quaſi concreta fuerit, bilis evacuari potuit, præterquam quod in ventrem effunderetur. Poſt hæc duas novas curationes propoſuit, alteram *punctionem*, alteram lithotomiam veſicæ biliariæ, quæ utræque cum fieri non niſi tunc poſſint, ubi veſica peritonæo adhæret, etiam ſigna hujus adhæſionis non neglexit adjicere. Tertio loco de modioli uſu in caſibus dubiis ſic agitur, ut, quando in his vel adhiberi, vel non, debeat, ex permultis obſervationibus oſtendatur. Cl. *Quesnay*, qui Autor hujus Commentarii eſt, exſcindendum cranium in omni fractura depreſſioneque oſſis eſſe, exiſtimat, niſi in magna fractura partes internæ ſic pateant, ut facile ſit, omnem effuſum ſanguinem evocare. Contra, ſi cranium integrum inveniatur, ſymptomata, quæ inde conſequantur, ſola efficere poſſe, ut ad modioli uſum confugiamus. Horum ſymptomatum graviſſimum fere hoc eſt, quod *ſenſus perduntur.* De eo Cl. *Petitus* primum obſervaſſe dicitur, ſi ſtatim ab ictu oriatur, commotionis cerebri effectum eſſe, ſi aliquo tempore poſt, ſanguinis effuſi. Quæ obſervatio ut perpetua non eſt, quin etiam exempla habeantur, ejus ſymptomatis ictum excipientis, in quibus ex vaſis ruptis ſanguis effuſus erat, commotionis contra nullum ſignum inveniebatur; ſic jam olim a *Berengario* factam eſſe, in ejus de cranii fractura libro legi poteſt. Si cerebrum commotum fuit, trepani nulli utilitas eſt, maxima vero, ſi ſanguis effuſus. Quia vero utrumque accidere poteſt, quo fit, ut graviſſima illa ſymptomata tempore non diſtingui queant; cum, trepani indicationem dubiam eſſe, apparet, tum ad alia quoque ſigna advertendum. Minus ambigere Chirurgo licet de modioli applicatione, ſi ſclopetarium vulnus, etſi leve, eſt. Tertia obſervationum claſſis, quas Cl. *Quesnay* adducit, ad fixos ſenſimque increſcentes cranii dolores pertinet, qui poſt ictus cranio illatos curatosque remanent. Ex illis hoc ſequitur, ſufficere, ſi dolor in exteriore calvæ parte percipiatur, oſſis exfoliationem procurare, ſi vero dolor in interna lamina reſideat, ad trepanum

trepanum confugiendum esse. His omnibus singulare utilissimumque examen de Observationum usu subjectum est. Quartum locum *Petiti*, filii, tentamen de sanguinis profusione obtinet, cujus etsi sex partes esse debuerint, hic tamen non nisi prima legitur, quæ observationes continet, de sanguine, in imum ventrem effuso. Ex his Cl. *Petitus* primo loco indicavit, sanguinem, in ventrem effusum, utplurimum per aliquem hypogastrii tumorem sui indicium facere, ceterum post mortem fere semper inventum esse, unicam sedem occupare. Sequuntur deinde aliæ observationes, ex quibus, & posse cerebrum, sine periculo, magno aliquo vulnere patere, Cl. *Quesnay* probat, &, quando modiolum oporteat repetitis vicibus applicari, exponit. Hoc primum colligit necesse esse tunc, quando in suturarum regionibus plaga inflicta est, quia, si ab utroque latere sanguis effusus, & nexus duræ matris, qui solet cum suturis arctissimus esse, ictu solutus non esset, cranio in uno tantum suturæ latere aperto, malum omne non tolleretur. Suturas enim ipsas exscindere, veterum recentiorumque fere nullus permittit. Esse tamen casus, in quibus commune hoc præceptum negligere oporteat, & cogi Medicum posse, ubi cranium super sinus subjectos depressum est, ut suturis ipsis non parcat, luculentis aliquot exemplis probatur. Æque necessarium est, duram matrem pluribus locis patefacere, quoties vel sanguinis modus magnus late effusus est, vel ossis magna pars fracta, quod eo minus timendum est, quo certius per plures observationes esse Cl. *Quesnay* docet, etiam integra cranii ossa fracta, & sine noxa ablata, fuisse. Neque tamen semper oportet totum quasi os modiolo exscindere, sed sufficit, sæpe eum locum, ex quo longinque sive sanguis, sive pus, provenire percipitur, unico foramine patefacere, quod recentiores contraaperturam nominant. Tertio loco etiam caries repetitum trepani usum postulat, cujus singulare admodum exemplum affertur, jam olim a Cel. *de la Peyronie* observatum. Coactus fuit totum frontis os cum plana ethmoidei parte auferre, quod ubi duorum circiter mensium spatio factum fuerat, novæ quædam carnes succrescebant, sed nimis lente propter magnum

modum

Digitized by Google

modum crudi rodentisque humoris effluentis, qui non nisi vulnerariis liquoribus balneisque cedebat, quo affectæ partes aliquoties de die abluebantur. In alio simili casu idem Chirurgus lixivium ex cineribus genistæ similibusque cum fructu superhabuit. His omnibus quarto loco aliqua de modo subjecta sunt, quo aperturæ, trepano factæ, clauduntur, & quomodo cicatrix *nimis mollis* vel *bracherii specie*, vel lamina argentea imposita, aliterque quasi indurari possit. Sequens Commentatio de ingenti femoris tumore est, qui post unius anni acutissimum, ac repente ortum, dolorem natus, post mortem tribus quasi capsis comprehendi, sedemque suam in solo periostio habere, inveniebatur. Ut, cujus naturæ in tumore contenti succi essent, constaret, Autor observationis ipsos per varia experimenta tentavit, ex quibus omnibus & gelatinosæ & lymphaticæ naturæ esse apparuerunt. Post quæ etiam cum resolventibus medicinis experimenta instituit, ex quibus etsi hoc colligat, non potuisse tumorem, nisi *sale ammoniaco*, resolvi, tamen & *hujus medicinæ postremo morbi tempore ullum usum futurum fuisse*, negat. Tandem etiam conjicit, in tumoribus, qui ex albis humoribus orti, neque tamen scirrhosi, sint, ac diu incorrupti maneant, probabiliter gelatinosos succos, contra, si scirrhosi fiant, lymphaticos, abundare, hosque adeo in glandulis residere, in quibus utplurimum scirrhi nascuntur, ac plus periculi habere, lymphaticarum, quam gelatinosarum, congestionum resolutionem tentare, si vetustas accesserit. Hanc Commentationem alia excipit, qua Cl. *Quesnay* ex observationibus variis aliquot *modos proponit*, quibus *exfoliatio cranii*, ut accelerari, sic etiam evitari, possit; quorum ut illi inprimis *Bellostii* methodus, interdum & rasorium, forfex & modiolus, sunt, ita hi in rara levissimaque vulneris deligatione quam maxime consistunt. Ad capitis morbos etiam sequens *Petiti* Commentatio pertinet, quæ partim judicia de elevatoriis, hactenus usitatis, continet, partim novi descriptionem. Hujus duæ partes sunt, elevatorium ipsum, quod cum vecte comparatur, & fulcrum arcuatum. In summo hujus fulcri cochleam mobilem fieri curavit, per quam vectis ita firmaretur, ut, super

fixo manente fulcro, varie inclinari posset. Debent vero fulcra diversæ, cochleæ ejusdem, magnitudinis esse, hoc, ut omnibus idem vectis, illud, ut, si magnæ fracturæ sunt, fulcrum locis a se multum distantibus æque tuto imponi queat. Ex quibus, an hoc instrumento omnes difficultates sublatæ sint, quibus tripes, vel etiam *Hildani* elevatorium, premi creditur, an potius novæ quædam conjunctæ sint, facile erit intelligere. De cerebri vulneribus sequens Cl. *Quesnay* tractatio est, qua & posse cerebrum varias plagas ferre ostenditur, &, quæ medicinæ earum curationi conveniant, declaratur. Quas in hunc finem observationes affert, aliæ confirmant hoc, posse omnes cerebri partes, solo calloso corpore excepto, vulnera pati, abscedere, atque exscindi, imo & cerebellum interdum sedem morbi esse, præterquam quod vita pereat, ex aliis vero, magnum semper cum cerebri vulneribus periculum conjunctum esse, consequitur, quamvis hoc sæpius a pluribus aliis ægri conditionibus pendeat, quam a læsione ipsa. His observationibus aliæ subjectæ sunt, de curatione herniarum, quæ cum gangræna conjunctæ sunt. Chirurgus Regis Galliarum, *de la Peyronie*, ad quem autorem hæ observationes pertinent, ut non solum vita ægri servari, verum etiam plagæ firma cicatrix induci, possit, hæc necessaria esse posuit: 1) Intestinum non debere longius corruptum esse, quam ut commode extrahi e ventre queat; 2) neque debere in ullo alio loco apertum esse, ex quo vel chylus, vel fæces, in ventrem effundantur; 3) intestini corrupti extrema cum ad annulum ab interna parte, tum ad se invicem, ita adduci ac firmari debere, ut inter se æque ac cum annulo concrescant. Utrumque Cl. *de la Peyronie* obtinuit hoc, quod filum per complicatum mesenterium transmisit, eoque intestinum adduxit. Porro 4) præcipit ægro & pauca & facile digerenda alimenta dare, etiam longo tempore post, quam cicatrix inducta est. Nam, qui ægri se, ipso morbi tempore, diætæ non satis adstrinxerunt, vel morte pœnam dederunt medicis, quorum consilia neglexerunt, vel admodum sero ac difficulter sanati sunt, qui vero post vulnus curatum, illi vel ruptionem cicatricis experti sunt, vel a frequentibus colicis

Digitized by Google

colicis doloribus male affecti. Hæ obſervationes a deſcriptione tumoris ſcirrhoſi excipiuntur, quem ante aſperam arteriam, prope ſternum, in nobili quadam fœmina quadragenaria, *Petitus* vidit, atque curavit. Eum neque ſcirrhoſum, neque dolentem, per ſex annos habuit. Poſt tam longum tempus ſubito vox exſtincta fuit, ſed pro tempeſtatis diverſitate, & prout vel calido, vel frigido, potu utebatur, ad minimum ex parte rediit. Poſt plura circumforaneorum tentamina, tumor in fœtidum ulcus mutabatur, & cum febri lenta multa alia mala ægram fere ad mortem deduxerunt. Cum ipſa paulo ante febri quartana laboraſſet, quam *Petitus* pariter ac vocis exſtinctionem inter luis venereæ ſymptomata refert, cumque & gonorrhœa & cancroſis tumoribus affecta fuiſſet, *Petitus* Mercurii uſum adhibuit. Quo ſalivæ fluxu excitato, & illa mala profligata fuerunt, & ulcus purgatum. Hoc tamen tarde proceſſit, vel propter hoc, quod cartilaginis aſperæ arteriæ exfoliatio fieri debebat. Eaque facta, cum apertura perfecte occludi non poſſet, *Petitus* laminam ex linteo carpto, ſolutioni ceræ & ſpermatis ceti calidæ intincto, paravit, quæ, ſuper aperturam circa collum firmata, integrum vocis uſum fœminæ reddidit. Duodecima Commentatio, quia gravidarum hæmorrhagias uteri exponit, ad artem obſtetriciam pertinet. Vult autem ejus Autor, nomine *Puzos*, ſatius eſſe, digitis in uteri orificium immiſſis, ſenſim dolores excitare, quibus partus expelli queat, quam ipſum digitis prehenſis extrahere. Cui ſententiæ ſuæ quamvis pondus addere hoc voluit, quod ex gravidis, uteri hæmorrhagiam expertis, plures mori poſuit, quibus partus extractus, quam vi dolorum expulſus, ſit, tamen, quod hoc obſervationibus firmare neglexit, videtur ſuæ ſententiæ parum proſpexiſſe. Ut enim concedamus, quando levior hæmorrhagia & uteri orificium perparum apertum eſt, ſatius eſſe, dolores provocare, quam, manu quaſi intruſa, gravidæ vim inferre, experti potius ſcimus, ubi ſanguinis quaſi effuſio eſt, vires gravidæ, a quibus dolorum efficacia pendet, omni momento imminui, eſſeque a natura nullum, ab arte omne, auxilium exſpectandum. Adhæc cum omnis uteri extenſio a

partu pendeat, ſuper quo exeunte, etiam uterus ſe absque mora contrahere obſervatur, quæ cauſa eſt, cur hoc minus cito fiat, partu extracto, quam vi dolorum expulſo? aut quis non videt, ſi, quaſi oculi ictu, omnis ſanguinis fluxus ſiſteretur, eſſe hoc ſine dubio hunc effectum habiturum, ut gravida, ſicut in omni vacuatione ſubito ſuppreſſa, graviſſime lædatur? Fortaſſis autem Cl. *Puzos* hic non omnem immaturi partus extractionem vituperat, ſed quæ ſine debita cautione, & cum nimis violenta orificii uteri extenſione, fit, in quo ipſi omnes adſtipulabuntur. In decima tertia Commentatione Cl. *Petitus* obſervationes de aliquot ſpeciebus ani, in pueris recens natis, occluſi, affert, præcipue de hac, qua ſphincter in extremo concretus, & nullum ani veſtigium eſt. Ex quibus cum Cl. *Petitus*, difficillimum eſſe, cognoverit, anum ita occluſum obfirmatumque cum ſcalpello feliciter aperire, tum maxime apertum ſervare, novam ad hunc finem acum triquetram excogitavit, ſuper qua in locum inteſtini aperti demiſſa, ſcalpellum immitti poſſit, & ſphincter tuto recludi. Pueri vero, quorum hac methodo ſectorum exempla afferuntur, omnes mortui ſunt. Poſt hanc tractationem alia ſequitur de abſceſſibus, circa anum ortis. In hoc *Fagetus*, natu major, oſtendere annititur, debere non abſceſſus tantum, verum etiam inteſtinum, aperiri; clarumque ex eo exemplo eſſe videtur, quod allegavit, poſſe omnem propemodum ſphincterem ſectione auferri, præterquam quod fæces, etſi fluidiſſimæ, præter voluntatem emittantur. Huic Obſervationi amplus *Hugleti* Commentarius de calculis, ad veſicam adhæreſcentibus, ſubjectus eſt. Quod cum non uno modo fiat; Cl. *Hufletus* quamplurimas obſervationes attulit, ex quibus hæc patent: 1) in veſica interdum cellulas & vacuas, & 2) calculos continentes, reperiri; 3) calculos etiam per fungoſam ſubſtantiam veſicæ adhærere, aut aliter quaſi adglutinatos eſſe; 4) eosdem, etſi ſæpe in ſinu, qui poſt ligamentum transverſum ureterum eſt, cujus deſcriptio Cl. *Morgagno* debetur, hæreant, tamen non raro etiam in anteriore veſicæ parte, & in ipſo ureterum orificio, retineri; 5) poſſe etiam capſas ſine noxa aperiri, modo eam ſedem habeant, ad quam & digitus,

gitus, & ſuper eo ſcalpellum, tuto demitti poſſit; 6) ſi calculi non membrana velati, ſed tantum accreti, ſint, utile eſſe ad ſuppurationem excitandam, idoneas medicinas in apertam veſicam conjicere. Ut *Huſtetus* etiam autoritate medentium confirmaret, calculos interdum vere ad veſicam adhærere, plures veteres recentioresque Medicos Chirurgosque excitavit, qui de hoc morbi genere locuti ſunt. In quo tamen & hoc dolemus, nomina & libros eorum, maxime qui Latine ſcripſerunt, hic æque negligenter, ac in omnibus fere reliquis Commentariis hujus *Voluminis*, adductos fuiſſe, & plures etiam omiſſos. Potuiſſent enim & hi facile addi: *Petrus Francus de Herniis Cap. XXXI pag. 117, Th. Williſius de Urinis, Theoph. Bonetus* in *Sepulchreto Lib. III Sect. XXXII Obſervat. IV, Chr. Lud. Roſæ* Diſſert. *de Calculo Veſicæ*, Argent. 1713, *Denyſius* in *Obſ. de Calculo Cap. V*, Cl. *Vaterus* in Diſſ. *de Obſerv. rariſſ. calculorum in corpore generationem illuſtrantibus*, Witteb. 1726, Cel. *Platnerus de Calculo ad veſicam adhæreſcente*, Lipſ. 1737, & Cl. *Teichmeyerus* in Diſſ. ejusdem argumenti, imo ex antiquiſſimis *Celſus Lib. VII Cap. 26.* Inter ea mala, quæ minus recte curatos morbos venereos conſequuntur, impedita etiam ſeminis emiſſio eſt. Ejus mali cauſas potiſſimum has eſſe, *de la Peyronie* deprehendit, directionem aperturæ utriusque vaſis ejaculatorii, per cicatricem, mutatam, ac tumores duros in corporibus cavernoſis reſidentes, a quibus etiam erectio membri ſic impeditur, ut in illud latus curvetur, a quo tumor percipitur. Etſi vero hujus vitii a Cel. *Aſtruccio* in libris de Morbis veneriis mentio facta eſt, tamen hæc nova eſſe obſervatio videtur, contra illos tumores, Mercurii uſum nihil valere, omne vero auxilium ab aquis Baregianis, etſi tum demum, exſpectandum eſſe, quando venereum virus per Mercurii uſum profligatum ſit. His impeditæ ſeminis emiſſionis cauſis Cl. *Petitus* hanc addidit, nempe urethræ anguſtationem per cicatrices. Eam, ſi magna atque dura cicatrix ſit, per ſectionem tolli, ſi levior, & glandi propinqua, ſit, per cereos ex linteo factos, & pulvere Sabinæ conſperſos, curari debere exiſtimat. Proximo loco Cl. *le Dran* obſervatio de Palpebra inferiore

riore ſequitur, primum per male tractatam fiſtulam lachrymalem, deinde per tumorem, in ejus interna facie natum, inverſa. Huic morbo hanc medelam adhibuit, ut primum tumorem tolleret, deinde vero novo & triangulari vulnere in angulo majori facto, & oras plagæ, & nimium diſtantes palpebras, ſutura facta, conjungeret, cui utrique curationi ſucceſſus reſpondit. Hanc obſervationem ampliſſimus *Hevini* Commentarius excipit, de variis rebus ſive in ſtomachum, ſive in aſperam arteriam, delapſis, deque variis eas educendi modis. Ex iis, quæ in œſophago hærent, cum aliæ dimoveri, aliæ non poſſint, illas vel in ventriculum detrudere oportet, vel apto inſtrumento protrahere. Quæ tuto detrudi poſſunt, debent ejus naturæ eſſe, ut ventriculum & inteſtina non lædant, ex quo patet, debere ipſas leves atque æquales, ac, ſi duræ ſint, rotundæ figuræ, eſſe. Solent tamen & levia corpora non ſine noxa deorſum urgeri, ſi nimis magna, vel ejus naturæ, ſunt, ut pylorum aut inteſtina obturent, aut corrupta in his viis, putredine noceant. Cum vero hæc poſſint ſumme noxia eſſe, *Hevinus* recte jubet, ipſa pariter ac ea omnia protrahere, quæ, quod acuta, angularia, & ſecantia, ſunt, eo certius ventriculum & inteſtina lædere debent, neque addere neglexit hoc, Chirurgos ſibi cavere debere, ne, quando ipſa extrahere volunt, œſophagum lædant. Hinc primum inter media, quibus Chirurgi ad protrahendum peregrina corpora, utuntur, digitos & breves forcipes, uncos, annulos, ac ſpongiam, deque hujus uſu novas aliquas utileſque obſervationes, proponit. Spongia enim, ut commode, vel infra peregrinum corpus, demitti poſſit, debet parva & quaſi contracta eſſe, utque per eam corpus peregrinum extrahatur, in œſophago dilatari. Quis ergo *Hevinum* non laudet, quod ſpongiam ſive tenuiſſima quadam pelle involvere, ſive ſerico filo ita conſtringere, docet, ut, ubi ad deſtinatum locum delata eſt, & pellis & filum laxari poſſit, ſpongiæque, ut ſe dilatare queat, permitti? Altera *Hevini* obſervatio ad fila pertinet, quibus ſpongia firmari ſolet, quæ, cum putrefacta facile rumpi poſſint, ſpongiaque in ventriculum deferri, Cl. *Hevinus* ex argento facere præcipit. Ut vero hæc

media

Digitized by Google

media tuta satisque certa esse, ita tussim, sternutationem, vomitum, aliaque, quibus olim uti consueverunt, prorsus incerta esse, recte affirmat. Tamen & his, & illis, protrahere sæpe ea corpora non licet, quæ propter metum læsionis ventriculi & intestinorum, etsi possint, detrudi tamen non debent. In quo casu quid faciendum sit, *Hevinus* per observationes exposuit. Ex quibus cum gravius malum sequi cognoscatur, si peregrina corpora in œsophago hærent, quam si in ventriculum deferuntur; nemo facile *Hevino* sese opponet, qui ea detrudere jubet, imo laudabit potius de hoc, quod, quibus ita detrusa corpora vel cito propelli, vel ad anum delata eximi, queant, quæque ad hæc utilissima auxilia sint, indicavit. Quarta hujus Commentarii pars plures observationes de ejusmodi corporibus continet, quæ cum neque protrahi, aut detrudi, neque detrusa cum fæcibus reddi, potuerint, sibi vel vario modo viam fecerunt, vel post mortem in remotis etiam corporis locis inventa sunt. Quarum observationum ut plurimas in dubias vocemus, etsi permultum abest, tamen non omnes fidem mereri, eo minus affirmare dubitamus, quo certius est, plura deesse, quæ possunt, ut mira quædam historia pro vera habeatur, efficere. His observationibus quædam subjuncta sunt de bronchotomia in hunc finem facta, ut, quæ in asperam arteriam delapsa sunt, extrahantur. Eamque, ex allatis exemplis patet, etiam sic fieri interdum debere, ut aspera arteria longa sectione patefiat. Longe audacius *Hevini* consilium de ipso ventriculo intestinisque aperiendis est. Tamen operam dedit, ut multis, etiam novis, observationibus de vulneribus earum partium sanatis, hanc suam sententiam corroboraret. Superiore aliquo loco vidimus, Cl. *Petitum* de eo infantum recens natorum vitio observationes proposuisse, quod anum clausum nominant. Alius eorum, si non æque periculosus, tamen molestus, morbus est, qui labrum leporinum nominatur. De hoc observationes aliquot Cl. *de la Faye* dedit, sic, ut simul, quo modo corrigi hoc vitium deberet, exposuerit. Is, etsi labra a nativitate fissa, utplurimum cum palati ossei mobilisque divisione conjuncta sunt tamen ab eo, quo ad aliud

quod-

quodcunque labium leporinum curandum utimur, parum diversus est, nisi vel dentes, vel ossis aliqua pars, promineat, quæ, cum orarum vulneris unionem impediunt, tolli oportet. Hoc enim Autori per varias observationes constitit, quas eodem hoc loco allegavit, labio unito, etiam os sensim jungi, palatumque undique clausum atque æquale fieri. Alia inde observatio Cl. *Petiti* sequitur de fistula in perinæo, quæ ex neglecta leviore urinæ retentione orta est. Postquam ipsa bis, sed sine fructu, ab aliis secta fuerat, atque *Petitus* in ægro signa luis venereæ se invenisse opinabatur, recte Mercurii usum adhibebat ante, quam tertiam sectionem tentabat. Eo vero & venereum virus tollebatur, & callus fistulæ magnam partem quasi solutus esse reperiebatur. Hinc, ubi sectio facienda erat, eam usque ad corpus vesicæ, ultra collum hujus visceris, extendebat, quod tam alto loco orificium fistulæ esse debere, ex perpetua & involuntaria urinæ per fistulam excretione certissime cognoverat. Quo cu ægrum pristinæ sanitati restitutum fuisse dicat, vere inde collegisse videtur, nisi fistula & intus patefiat, etiam a sectione nullum auxilium exspectari debere. Huic observationi *Simonis* disquisitiones de partu Cæsareo in matre viva, subjectæ sunt. Earumque prior pars historiam hujus operationis & argumenta continet, quæ, posse hanc sectionem institui, evincunt, in altera, quando ad eam confugere oporteat, olim declarabitur. Cl. *Simon* antiquiora hujus partus exempla, si a *Julio Cæsare* recesseris, quam quæ a *Baubino* data fuerunt, reperire non potuit. Quæ cum nemo fortassis nesciat, tamen plura scripta allegat, quibus se multi *Rousseti* ausibus opposuerunt, quosve *Roussetus* ad suam sententiam tuendam edidit, & quorum cognitio videtur ad exteros vix pervenisse. Qui hanc operationem vituperarunt, ex his inprimis *Pareus* est, *Guillemau*, & *Marchant*. *Roussetus*, præter Apologiam, quæ A. 1590 prodiit, eodem anno alteram Latinam, novisque exemplis auctiorem, sui libri editionem paravit, cujus an ullus eorum, qui de libris medicis scripserunt, clare mentionem fecerit, dubitamus. Adhæc *Lindenius* forte aliique errorem commiserunt hoc, quod *Theoph. Raynaldi* librum

de

de ortu infantum contra naturam A. 1647 prodiisse scripserunt. Quæ enim editio a Cl. *Simone* allegatur, A. 1637 parata est. Ex his libris nova quædam, aut potius parum cognita, exempla collegit, quæ tamen minus notatu digna sunt, quam octo alia prorsus nova, quorum aliqua ad minimum accurate exposuit, præter hoc unum, quod, quæ sint, sectione facta, in deliganda plaga observata, omisit. Proximo loco methodi *Fulbertianæ* calculum secandi expositio legitur. *Fulbertus*, postquam & *Celsi* & *Albucasis* loca, *Meryi*que observationes de partibus, a fratre *Jacobo* sectis, adduxit, prima sua tentamina refert, quæ A. 1727 in cadavere fecit, & quæ ipsum facile docuerunt, si satis longus scalpellus super acu triquetra adhiberetur, solis musculis triangulari, ac levatore ani, & pubis ligamento, præter integumenta, ex parte sectis, vesicam a latere colli, super, aut potius ante, ureteris insertionem, tantum patefieri, quantum ad calculum protrahendum requiritur. In vivo se A. 1731 demum scribit hanc novam curandi viam iniisse. Quam, cum eadem sit, quæ ante octo fere annos a Cl. *Kesselringio*, & ante sex circiter annos, a Professore nostro *Günzio*, exposita fuit, repetere hic non volumus. Maximum fere incommodum, quod cum hac medendi ratione conjunctum est, a vesicæ repletione provenit; igitur de hoc leniendo Cl. *Fulbertus* inprimis sollicitus fuit. Si æger urinam retineat, quod non sine ratione optimum esse existimat, vel altera manu hypogastrio illius imposita, alterius vero digitis in anum immissis, vel ex modo urinæ, quam æger post longissimam retentionem mittit, dijudicandum esse proponit, an vesica satis distenta sit. Sufficere vero, si unum alterumque urinæ calicem continere possit. Quem cognoscendi modum, metuimus, ut multi tutum esse certumque credant, quia, non omnis urinæ eandem mensuram in vesica retineri posse, nemini ignotum est. Alia duo incommoda sunt, quæ *Fulbertianam* methodum consequuntur. Horum alterum, quod scilicet gangrænosi abscessus in vulnere oriantur, se ultimis temporibus hoc evitasse scribit, quod cannulam flexilem, ex argento factam, vulneri imponeret, ad alterum vero tollendum, quod in

 infimo

infimo levatoris ac triangularis musculi fibrarum fasciculo consistit, qui se magnorum calculorum extractioni opponit, scalpellum curvum, & globulo in apice munitum, excogitavit, quo inter forcipis laminas demisso, ille fibrarum fasciculus discindi possit. Sequenti tractationi, quæ *Fagetum* Autorem habet, tumor cancrosus occasionem dedit, quem ex mamma virginis, quadraginta circiter annorum, exscidit. Examinatus tumor apparuit lymphaticus esse, & resolventibus medicinis vinci non posse. Brevis, sed utilis, est sequens Cel. *de la Peyronie* observatio, quam in herniosо fecit. Is, cum casu aliquo intestini devoluti constrictionem experiretur, durities quidem tumoris idoneis medicinis ita cedebat, ut reponi posset, symptomata vero omnia adeo augebantur, ut brevi post moreretur. Ventre inde aperto, intestinum fuit per epiploi in superiore annuli parte adhæsionem constrictum inventum. Post hanc observationem tabula sequitur, quæ bracherii elastici speciem repræsentat, a Cl. *de Launay* excogitatam, sed figura præcipue directioneque parum ad continendas hernias aptam. De herniis deinde, quæ minus notæ sunt, longior *Garengeoti* Commentatio sequitur. Hæ herniæ sunt, primo ventriculi a latere cartilaginis xiphoideæ, secundo intestini in vaginam uteri, tertio ejusdem per foramen ovale pubis devoluti. Quæ partim non novæ sunt, partim quoque ita descriptæ inveniuntur, ut multa & contradici possent, si locus permitteret, & magna illa de anatomica scientia opinio, qua ranæ Æsopiæ ad modum inflatus Autor est, comprimi. Postrema observatio *Fulberti* est. Eamque in homine triginta circiter annorum fecit, qui, postquam pectoris aliquo interno morbo male curatus erat, sputo sanguineo cum tussi ac febre quasi continua laboravit, tandemque in dextro latere inter cartilaginem ensiformem & septimæ octavæque costæ cartilaginem, tumorem percepit, qui inter tussiendum eminentior fiebat. Eum *Fulbertus* post mortem invenit pulmonis undique adnati abscessum esse, quales, si ægri vires permittant, sectione aperiri, & sanitatem restitui, posse existimat. In tabulis adjectis elevatorium *Petiti*, vesicæ aliquot cum calculis membranæ inclusis, vitia,

vitia, ſeminis emiſſionem impedientia, palpebræ inferioris inverſio, inſtrumenta aliquot *Petiti* ad corpora peregrina ex œſophago protrahenda, labium leporinum peculiaris figuræ, in infante quatuor annorum, inteſtini per omenti ac peritonæi coalitionem conſtrictio, & bracherium *de Launay*, exhibentur. Omnium utiliſſimæ illæ ſunt, quæ ad *Fouberti* Commentarium de calculi curatione pertinent, & quæ, præter inſtrumenta, potiſſimum partes ante oculos ponunt, quæ in hac curandi ratione diſcindi debent.

THEORIA MOTUUM PLANETARUM ET COmetarum, continens methodum facilem, ex aliquot obſervationibus Orbitas cum Planetarum, tum Cometarum, determinandi; Autore LEONHARDO EULERO.

Berolini, ſumtibus Ambroſii Haude, 1744, 4.

Alph. 1, Tab. æn. 4.

Poſtquam ſtudio eximii *Newtoni* explicatæ ſunt leges, ſecundum quas motus cum Planetarum, tum Cometarum, in ſyſtemate noſtro diriguntur; conjunctis viribus deſudarunt ſummi tam Geometræ, quam Aſtronomi, illi quidem in eo, ut ex principiis geometricis atque analyticis perfectam virium centripetarum atque motuum, exinde conſequentium, theoriam conderent; hi vero in eo, ut theoriam hanc cum ipſis motuum cœleſtium phænomenis compararent, atque mirabilem inter duo iſta conſenſum, qui illam magis magisque extra omne dubium ponit, elicerent. Quamvis autem, quod quidem Planetarum motum attinet, ope theoriæ hujus, cum innumeris obſervationibus conjunctæ, res ad tantum perfectionis gradum deducta ſit, ut omnia, huc pertinentia, & ſatis facile, & perquam exacte, computari poſſint; tamen, in motu Cometarum, iſtius theoriæ adjumento, perficiendo permultas atque in Planetis haud obvias difficultates ſeſe manifeſtare, nemo eſt in Aſtronomicis vel paululum verſatus, qui ignoret. Hiſce impedimentis remedium afferre annisi ſunt permulti, at-

que inter hos præclari viri; alii quidem, rigorem conſervare conantes, methodos dederunt valde intricatas, atque in exequendo operoſiſſimas, ita, ut quivis enormem calculi moleſtiam abhorreat; alii contra his deterriti, approximationibus contenti fuerunt, & rem, fictionibus pluribus aſſumtis, exequi tentarunt, ſed quæ via vel prorſus ſecum eandem fert moleſtiam, ſi exacti quid deſideretur, vel admodum eſt incerta atque lubrica. Equidem methodus maxime naturalis eſſet pure analytica, qualem in aliis vel maxime intricatis Problematibus cum ſucceſſu adhiberi conſtat. Cum enim elementa illa, quæ ad determinandam Cometæ orbitam requiruntur, ſpectari poſſint ceu totidem incognitæ; ſi ex aſſumtis iſtis incognitis determinarentur loca aliquot Cometæ obſervata, haberentur totidem æquationes, ex quibus ipſæ incognitæ reperiri poſſe videntur. Sed, hac via rem aggrediendo, deveniretur ad æquationes, ex quibus tot incognitas invicem permixtas elicere, intellectus humani vim prorſus ſuperare videatur. His perpenſis, quilibet perſpicit, methodum optimam atque maxime expeditam reſtare eam, quæ rem ope Analyſeos eo deducat, ut, una tantum fictione adhibita, omnes illæ incognitæ exinde determinari poſſint. Hoc vero primus feliciſſime executus eſt Celeberrimus hujus Tractatus Autor, de cujus in rem mathematicam meritis præſtat ſilere, quam pauca dicere. Is quidem theoriam motuum cœleſtium ope Analyſeos aggreſſus jam eſt in incomparabili *Mechanices* opere, & in *Commentar. Petrop. Tomo VII*, atque, quod Cometas ſpectat, in *Miſcellan. Berolinenſ. Tomo VII*; nunc vero non ſolum, quod præcipuum eſt, Cometarum theoriam inſigniter perfecit, ſed etiam ob horum cum Planetis affinitatem, præcipua, ad Planetarum theoriam ſpectantia, ſimul addidit. Nimirum, poſita ea lege, qua corpora omnia in hoc ſyſtemate ſolari tendunt ad Solem viribus, quæ ſunt in reciproca duplicata diſtantiarum, clarum eſt, omnes Sectionum Conicarum ſpecies poſſe deſcribi; ideoque Planetas a Cometis tantum in eo differre, quod illi deſcribant Ellipſes, haud multum a circulis abludentes, hi vero Ellipſes valde excentricas, imo Parabolas, vel Hyperbolas. Igitur utrique

que

que eadem theoria comprehendi poterunt, ſi anomalia vera generatim computetur a Perihelio (cum id in Planetis communiter ab Aphelio fiat,) atque pro anomalia media adhibeatur ipſum tempus verum a Perihelio. Ut vero diſtincte pateat, ad quænam quæſita in theoria hac perficienda potiſſimum reſpiciendum ſit, attendendum eſt, duo requiri, alterum, *determinationem Orbitæ* Planetæ, vel Cometæ, alterum, *inventionem motus* in hac Orbita. Primum quidem ſex primaria depoſcit elementa: 1) requiritur diſtantia Perihelii a Sole; 2) latus rectum Orbitæ, quibus duobus ipſa Orbita ſpecie datur; ut jam referatur hæc ad Eclipticam, quæritur 3) interſectio plani utriusque, ſeu linea nodorum; & 4) inclinatio Orbitæ ad Eclipticam; nec non in ipſa Orbita 5) diſtantia lineæ nodorum a Perihelio; & denique, ut locus quivis in Orbita ad tempus referri poſſit, 6) momentum, quo ſidus verſatur in Perihelio. Hiſce ſex primariis elementis pro Orbita ſideris datis, ipſe motus in ea determinabitur, *ſi pro tempore quovis* inveniatur *tum angulus ad Solem* inter Perihelium & ſidus, ſeu anomalia vera, tum diſtantia ſideris a Sole. His præmiſſis, licebit nunc ideam diſtinctam ſibi formare de methodo, qua Cel. Autor utitur, quamque ita explicabimus, ut, in quo totius rei cardo vertatur, poſſit haud difficulter perſpici.

Problemate igitur *I* oſtendit, quomodo, data area, quam ſidus dato tempore circa Solem deſcripſit, inveniatur latus rectum Orbitæ, quod quidem ex aſſumta Terræ diſtantia a Sole media = 100000, & tempore ejus periodico, fiet, ope legis, quæ in *ſyſtemate noſtro obtinet*, vi cujus latera recta ſunt in compoſita ratione ex duplicata arearum directa & duplicata temporum inverſa. Dein *Probl. II* docet, quænam in Sectione conica, cujus diſtantia verticis a foco & latus rectum dantur, ſit relatio inter diſtantiam cujusvis puncti a foco, & angulum cum vertice, ſeu anomaliam veram. Hujus ope conficitur Analyſis *Probl. III*, quo, dato Orbitæ latere recto, ex datis duabus ſideris a Sole, ſeu foco, diſtantiis & angulo incluſo, quæritur ipſa Orbita poſitione. Cum enim hic ſint duæ incognitæ, diſtantia Perihelii, ſeu verticis, a Sole, & poſitio ejus,

ſeu angulus, quem cum una datarum rectarum facit; patet ex *Probl.* præc. propter data duo loca fieri poſſe duas æquationes, ex quibus incognitæ more ſolito determinantur. Sequens *Probl. IV* pertinet ad motum in orbita data, cujus inventio ipſi Orbitæ inventioni quammaxime inſervit. Oſtendit nempe pro data quavis anomalia vera invenire tempus, quo ipſa conficitur; quod cum ab area pendeat, facile patet, ejus expreſſionem in Parabola eſſe algebraicam, in Ellipſi ad Quadraturam Circuli, ſeu reſolutionem angularem, in Hyperbola ad Logarithmos, redire. Pro caſu primo adjecta eſt in fine Tabula motus in Parabola, pro duobus reliquis oſtenduntur modi in praxi faciliores. Jam *Probl. V* docet ex datis duabus diſtantiis a Sole, & angulo incluſo, qui debet eſſe haud adeo magnus, nec non tempore, quo ſpatium interjacens deſcriptum eſt, invenire quam proxime aream incluſam, atque per *Probl. I* latus rectum Orbitæ; unde porro ope *Probl. III* dabitur Perihelii a Sole diſtantia atque poſitio, hinc ipſa Orbita. Simul etiam ex *Probl. IV* datur tempus, quo angulus inter Perihelium & unum datorum locorum deſcribi poteſt, ideoque ipſum momentum, quo ſidus in Perihelio verſatum eſt. Tempus autem illud, quod ex *Probl. IV* determinatur, ita comparatum eſt, ut, ſi Orbita ſit Parabola, ipſum etiam exacte & algebraice definiri poſſit; ſin autem Orbita tantum proxime ad Parabolam accedat, tum expreſſio ejus, vel per ſinus, vel per logarithmos, facta, commiſſo errore minimo, quam maxime a vero aberrare poſſit. Huic incommodo occurrit *Probl. VI*, quod in Orbita elliptica, vel hyperbolica, Parabolæ proxima, ex data anomalia vera tempus definire docet; idque per ſeriem infinitam quidem, ſed valde convergentem. Solvit deinde Cel. Autor Problema converſum, atque pro motu Planetæ, vel Cometæ, definiendo ſumme neceſſarium, quo nempe pro dato tempore anomalia vera quæritur, idque tribus ſequentibus. Igitur *Probl. VII* docet in Orbita vel Parabolica, vel Parabolæ proxima, pro dato tempore anomaliam veram, atque ope *Probl. II* diſtantiam a Sole, aſſignare; quod in caſu priori fit ex *Probl. IV* per reſolutionem æquationis cubicæ,

bicæ, in posteriori vero per reversionem seriei *Probl.* præced. In *Probl.* vero *VIII* & *IX* idem expeditur pro Ellipsi & Hyperbola quavis, per conversionem formularum *Probl. IV* inventarum. Sequens *Probl. X* ostendit, quomodo, datis duobus sideris locis, a se invicem non multum remotis, & tempore, quo spatium interjacens confectum est, inveniatur locus ejus pro tempore quovis intermedio quam proxime; dum nempe ex natura virium centripetarum, & ex comparatione cum motu terræ, definitur sagitta, quam in loco medio ex vi centripeta Solem versus descripsit; idque eo propius vero, quo magis intervalla temporum inter locum medium duosque extremos ad æqualitatem accedunt.

Hisce *Problematibus*, tanquam principiis, præmissis, aggreditur Cel. Autor duo *Problemata* primaria, atque methodum hanc peculiarem inprimis absolventia. Igitur *Probl. XI* docet, ex datis tribus Planetæ, vel Cometæ, locis geocentricis, a se invicem non nimis remotis, si insuper cognita sit distantia ejus vera a Terra in loco e tribus illis medio, definire omnia illa elementa, quæ ad Orbitam determinandam requiri, supra monuimus. Nempe ex datis invenitur pro loco medio distantia sideris a Sole; hinc, cum ex *Probl. X* detur sagitta inter orbitam & chordam intercepta, dantur exinde duo reliqua loca ad planum Eclipticæ reducta, atque inde 1) linea nodorum, & 2) inclinatio Orbitæ ad Eclipticam; nec non duæ distantiæ a Sole in locis reliquis, & angulus ab iis inclusus; ex his vero ope *Probl. V* datur 3) latus rectum Orbitæ, & 4) Perihelii distantia a Sole, ejusque 5) angulus cum linea nodorum, item ex hoc & *Probl. IV* 6) momentum, quo sidus per Perihelium transiit. Jam vero in *Probl. XII* Orbita cujusvis Cometæ ex observationibus aliquot per unius tantum rei fictionem sequenti modo determinabitur: Sumantur tres observationes, non nimis a se invicem remotæ, & fingatur pro lubitu distantia Cometæ a Terra in loco medio, unde per *Probl.* præc. tota Orbita determinabitur. Jam, ut tentetur, an illa sit exacta, sumatur Observatio, ab illis maxime remota, & ope *Probl. VII, VIII, IX,* computetur in Orbita modo inventa ad hoc tem-

pus

Digitized by Google

pus locus Cometæ, qui, si cum observato congruat, orbita erit justa. Si vero non congruat, fingenda erit alia distantia in loco medio, &, resumendo opus simili modo, vel vera eruetur Orbita, vel saltem satis prope ad eam accedetur, ita ut dein interpolatio in usum vocari possit, atque tandem habeatur quæsitum.

Hac itaque theoria explicata, exemplis eam Cel. Autor illustrat. Primum Cometa ille famosus anni 1680 præbet, de cujus Orbita summi viri, *Newtonus* & *Hallejus*, laborarunt; quorum etiam observationes adhibens, Orbitam invenit ab illorum quidem determinationibus paululum abludentem, quod vero haud adeo mirum esse potest, cum *Newtonus* tantum constructione geometrica usus sit, *Hallejus* autem calculo quidem arithmetico, sed tamen retentis præcipuis *Newtoni* elementis, rem executus sit. Ceterum ex Orbita Autoris nostri prodit tempus periodicum 170 annorum. Secundum exemplum Cometam nuperrimum anni 1744 respicit, cujus Orbita determinatur ex observationibus Parisiis missis, sed quæ emendatior in *Additamento* sequenti exhibetur.

Additamentum hoc, quod superiori tractationi jam absolutæ accessit, continet adhuc quædam, ad theoriam præcedentem magis perficiendam apprime utilia. Nimirum methodus præcedens quidem Orbitam Cometæ proxime invenire docet, sed, cum propter approximationes plures, in Problematibus præcedentibus usurpatas, pro accurata nondum haberi queat, necessario requiritur, ut jam inventa Orbita ope plurium observationum denuo corrigatur. Huic vero correctioni illa methodus haud adeo inservire potest, cum semper requirat tria tantum loca proxima, ita, ut multæ & a se invicem remotæ observationes subsidium, ab ipsis tamen merito sperandum, afferre nequeant; cui accedit, quod etiam per se valde sit operosa. Addit igitur Cel. Autor novam methodum, qua Orbita ope præcedentis circiter cognita corrigi, atque, quantum lubet, exactissime assignari, potest. Hoc autem fit assumendo lineam nodorum Orbitæ, & inclinationem ad Eclipticam, tanquam prope cognitas, atque ex iis reliqua definiendo.

niendo. Itaque *Probl. I* ex datis linea nodorum & inclinatione ad Eclipticam, ex quovis loco geocentrico docet invenire locum heliocentricum & distantiam a Sole. Hujus ope in *Probl. II* ex datis tribus observationibus, si quidem nodus & inclinatio sint cognita, inveniri possunt omnia, ad Cometæ Orbitam pertinentia. Nam per præc. inveniuntur tria loca heliocentrica & distantiæ a Sole; unde ope *trium* æquationum eiiciuntur tres incognitæ, nempe latus rectum, *perihelii* a Sole distantia, ejusque positio; unde ex data hac Orbita ope *Probl. IV* & *VI* computari possunt tria tempora a Perihelio ad tria loca data, ideoque duo intervalla temporum inter tres observationes. His præmissis, poterit nunc Orbita prope inventa corrigi methodo sequenti: Ex methodo priori inveniatur proxime linea nodorum & inclinatio ad Eclipticam; sumtis nunc tribus observationibus quibusvis, computentur per *Probl.* præc. duo temporum intervalla inter eas, quæ si cum observatis congruant, Orbita erit juste assignata; sin minus, in *Probl. III* docetur, *quomodo ex ipsa aberrationum quantitate possint* veri valores pro linea *nodorum & inclinatione* inveniri, atque ita per *Probl.* præc. omnia, ad theoriam Cometæ spectantia, quam exactissime determinari.

Posteriorem methodum adhibet exempli loco ad Orbitam Cometæ anni 1744 exacte inveniendam. Usus est hac in re elegantissima observationum serie, a Cel. *Cassino* communicata, ex quibus tam accurate determinata est Orbita, ut, computato loco pro observatione quadam, longitudo non nisi 2′, 35″, latitudo 12″, ab observatis discrepent, quam quidem convenientiam adeo magnam esse, ut eam vix in Planetarum theoria majorem deprehendere liceat, omnes calculorum astronomicorum gnari facile judicabunt. Prodit vero Orbita, ad Parabolam proxime accedens, ita, ut Cometæ tempus periodicum plurium seculorum sit, cujus respectu mora in Hemisphærio boreali est admodum exigua, quippe quæ tantum 209 dierum reperitur.

Explicata igitur methodo Cel. Autoris, qua Orbita Cometæ tam inveniri, quam etiam pro lubitu corrigi, possit, de-

cerpemus adhuc duo ex elegantissimo Opere, quorum alterum *reversionem Cometarum*, alterum eorundem *effectus in Systema nostrum planetarium*, respicit. Quod ad primum attinet, occasione Cometæ, A. 1680 observati, *pag. 95 seq.* ostenditur, ex apparentia Cometarum nihil ad eorum reversionem concludi posse. Non enim solum apparentia tam corporis, quam caudæ, Cometæ pendet maxime a loco terræ in orbita sua, & utriusque magnitudo ex situ relativo respectu nostrum æstimatur; sed etiam terra talem habere potest situm tunc, cum Cometa ad Solem accedit, ut ille semper remotior a Terra, quam Sol, maneat, ideoque prorsus conspici nequeat. Unde idem Cometa diversis temporibus diversissima specie apparere potest, ita, ut e terra visus nullo modo pro eodem haberi possit; quin imo sæpius ad Solem reverti, nec tamen a nobis observari, potest, adeo, ut numerus Cometarum, systema solare exornantium, longe major esse possit, quam quidem ille huc usque observatus est. Quod vero ad effectum Cometarum in Planetas spectat, Cel. Autor non dubitat *pag. 97* mutationem obliquitatis Eclipticæ, nec non variationem in motu punctorum æquinoctialium, attractioni Cometarum adscribere. Etsi enim attractio juxta planum Eclipticæ evanescat præ vi Solis in Terram, nisi Cometa huic quam proximus sit, tamen attractio Eclipticæ normalis omnino effectum habere poterit, ita, ut, pro diverso loco Terræ, tunc, cum Cometa in Perigæo versatur, vel obliquitas Eclipticæ afficiatur, vel puncta æquinoctialia promoveantur, vel regrediantur. Eadem ratione suspicatur *pag. 135*, Cometam postremum anni 1744 in transitu suo prope Mercurium, a quo tantum 11° abfuit, notabilem perturbationem in motu ejus effecisse. Monet itaque Astronomos, ut observationes tam de obliquitate Eclipticæ, quam de motu Mercurii, instituant, ut de quantitate perturbationis judicari possit, an illa sensibilis fuerit.

Ceterum nostrum non est, scriptum, quod ab *Eulero* proficiscitur, elogiis comitari; hoc tantum monebimus, neminem in theoria Cometarum aliquid vel solidi, vel concinni, desiderare posse, cui non hocce Opusculum evolvendum, atque

Digitized by Google

atque vestigia methodi, ibi traditæ, premenda ante omnia commendemus.

COMMERCII EPISTOLICI LEIBNITIANI Tomus prodromus. Recensuit JO. DANIEL GRUBER. Partes duæ.

Hanoveræ & Gottingæ, apud fratres Schmidios, 1745, 8.
Alph. 4 plag. 6.

Amplissimum cum fuerit *Leibnitio* literarum commercium cum viris suæ ætatis eruditissimis, hæque mutuæ epistolæ sint varii generis argumentis refertæ; magnam inierunt a nostra ætate gratiam ii, qui suis e scriniis non exiguum earum numerum protulerunt in lucem publicam. Nec dubium nobis est, quin & Illustris *Gruberus*, Regis M. Britanniæ & Electoris Brunsuic. Consiliarius Justitiæ intimus, Bibliothecarius, & Historiographus, (*quæ munera item obiit Leibnitius,*) gratissimum faciat orbi literato, epistolas *Leibnitii* ad alios, aliorum ad ipsum, *nondum editas*, e locuplete penu promens, & omnium exponens oculis. Præmittit nunc *Prodromum*, exhibens *Boineburgii* & *Conringii* epistolas mutuas; quibus aliorum epistolæ sunt intermixtæ, lectu omnes dignissimæ. Reperit scilicet has in *Leibnitii* scriniis, qui, cum *Boineburgium* nactus esset fortunæ suæ fabrum, occasione non caruit, eas faciendi suas. Nec vero id solum operam dedit Celeberrimus Editor, ut eæ sine mendis exscriberentur, sed etiam suum cuique argumentum præfixit, prætereaque annotationes adjecit, non qualescunque, sed rariores, sed necessarias. In *Præfatione* quoque, postquam de *Conringii Boineburgii*que ingeniis studiisque accuratum protulit judicium, tria potissimum esse docet harum epistolarum argumenta. Aliæ scilicet potiora Juris publici tractant capita; aliæ Historiam illustrant literariam; aliæ denique continent controversias religiosas, *Boineburgio* eam Theologiam, ad quam transgressus erat, tuente acriter, *Conringio* eam impugnante majori fere vehementia. Quanquam

id non obstitit, quo minus literatam colere amicitiam pergerent per omnem vitam.

Ex hocce thesauro epistolico nunc nonnulla libet proferre speciminis in modum. Statim *pag. 1 seq.* exhibentur literæ Electoris Moguntini, ab Imperatore petentis, ut consentiat, *Boineburgium* creari Procancellarium Imperii. Sed id quidem non successit; quod illo ipso tempore jam prævidebat *pag. 318 Conringius.* *Pag. 14* infortunatus *Bæcleri* in Academia Upsaliensi casus describitur. *Pag. 23 seq.* petit a Principe suo *Conringius* dimissionem ex Academia Julia, iturus in Sueciam, & futurus tum Archiater, tum Consiliarius politicus Reginæ. *Pag. 35 seq.* amice adhortatur *Boineburgium*, ne transeat in castra Papæ, inter alia sic scribens: *Mihi facilius persuasu & verosimilius videtur, Mahometem esse prophetam, quam Papam esse Dei vicarium.* Paulo post ait, *facile ostendi posse, inter omnes totius mundi ecclesias nullam Romana magis esse contaminatam.* Ac subsequentes quoque sex epistolæ ad *Boineburgianam* religionis mutationem pertinent. *Pag. 41* memoratur *Henr. Julius Blumius*, designatus Theologiæ Professor in Academia Julia, paulo post & ipse factus Pontificius. De hoc homine multa in toto hoc *Tomo* mentio; quem tandem Baronem fuisse creatum, constitutumque supremi Appellationum tribunalis Pragensis Propræsidem, e *pag. 978* discimus. *Pag. 80 seq.* scripta *Conringii* commemorantur pro jure Electoris Moguntini, coronandi Regem Romanorum; quo de argumento & sequentes epistolæ plures. *Pag. 222 seq.* de Vicariatu Imperii Rhenensi disputatur, utrum Palatini, an Bavari, jus sit potius. *Pag. 274* novam profert *Conringius* de origine Electorum sententiam; cui cur non sit assentiendum, ex annotatione Editoris facile cognoscetur. *Pag. 245 seq.* & *298 seq.* multa inter se disputant de electione *Leopoldi*, præscribendaque ipsi Capitulatione Cæsarea. *Pag. 382 seq.* de *Pallavicini Historia Concilii Tridentini* suam sententiam distincte dicit *Conringius*, præter alia sic censens: *Pallavicinus & de Romana curia præclare est meritus, & Protestantium rebus famæque Sarpii bene consuluit, adeoque meruit, ut ab utraque parte ipsi agantur gratiæ.*

tiæ. Pag. 404 de *Pufendorfii Elementis Jurisprudentiæ universalis* ita judicat idem: *Liber ille superavit meam exspectationem. Est enim dictione elegans, argumento præclarus, tractandi ratione nervosus quidem & brevis, attamen, quæ isthuc pertinent, attingens omnia, & hactenus sic satis diffusus. Post Grotium nihil vidi simile.* Sciant autem Lectores nostri, talium de Autoribus recentioribus judiciorum *Conringii* plenas esse has epistolas. *Pag. 411 seq.* exhibetur consilium aliquod, in concordiam redigendi Pontificiam & Protestantem ecclesias; quod A. 1660 ex aula Moguntina emanasse creditum est. *Pag. 543 seq.* disputant *Boineburgius* & *Conringius* de Pontificia religione, uterque acriter & ingeniose. Apparet tamen, *Conringium* esse acutum & justæ eruditionis Theologum, *Boineburgium* non esse instructum eo judicio, quo opus est in tanti momenti controversia. *Pag. 627 seq.* de *Vorburgii* opere historico suum judicium exprimit *Conringius*, multisque & magnis id ornat laudibus. *Pag. 643 seq.* singularia memorat *Boineburgius* de libris *Scioppii;* quem *pag. 657* inter fanaticos, vel certe divinationibus deditos, refert *Conringius*. Postremæ *prioris* hujus *Partis* epistolæ rursus sunt polemicæ, *Conringio* & hic se præstante Theologum acutissimum.

Perlustremus, age, & *alteram Partem*. Hic *pag. 738 seq.* exhibetur *Salmasii* epistola, in qua *Grotium* comparat cum *Vossio* patre, &, hunc illo majorem doctrina & ingenio esse, contendit. Sequitur *pag. 742 seq. Hottingeri* de hac censura judicium, arbitrati, invidia impellente ita judicasse *Salmasium*, qui, cum, ipsum *Vossio* majorem esse, dubitaret nemo, hoc pacto fore sperabat, ut etiam anteponeretur *Grotio*. Observat præterea, hoc vitio laborasse *Salmasium*, ut parem non agnosceret, &, quibus eruditionis palmam non auderet eripere palam, eos clandestinis aggrederetur artibus. *Pag. 753* indicat *Boineburgius*, *Judicii theologici de pace Westphalica*, sub nomine *Ernesti Eusebii* editi, autorem esse *Wangnereccium*, Jesuitam; idque repetit *pag. 780* & *815*. *Pag. 761* ita *Conringius Boineburgio*, qui ipsum, ut in Papæ castra transiret, adhortatus erat, respondet: *Ut ego accedam vestris partibus, non*

eſt, quod ſperes. Nimis pellucide mihi perſpecta eſt dogmatum veſtrorum vanitas & impietas. Reliqua ejus verba, quæ Editor noſter non exhibuit integra, *pag. 770* & *781* repetit *Boineburgius*, ita ſuper his exclamans: *Terribilis iſthæc judicatio eſt, qualem ego ferre reformidem de veſtrate eccleſia; tametſi vitio & originis & multo alio evidenter infamis ſit. Conringius* vero *pag. 787* ſuum de eccleſia Papæa judicium repetit aliis verbis, ſed non minus acribus. *Pag. 792 ſeq.* deſcribit *Lyprandus*, Jeſuita Ingolſtadienſis, collegæ ſui, *Bartholomæi*, vaticinia de Anglia & alia, eaque divino inſtinctui tribuere non dubitat; ut ſcilicet nec prophetæ deſint ſacræ huic Societati. *Pag. 859 ſeq.* exhibetur Anonymi cujusdam Galli diſputatio, in qua contenditur, Ducem *Caroluni* jus habere vendendi Regi Galliæ Lotharingiam; id quod ſuperioribus in epiſtolis negarant *Boineburgius* & *Conringius*. Hic *pag. 870* & *1019* docet, *Iſaacum Voſſium* eſſe atheum. Quam arduum ſit, ſcribere *Hiſtoriam Receſſuum Imperii*, idem docet *pag. 889. Boineburgius* igitur *pag. 890* ei narrat, *Bæclerum* in eo eſſe, ut hiſtoriam iſtam concinnet; quem ſimul confidit multa hujus argumenti monumenta eſſe accepturum tum e Moguntino, tum e Viennenſi, Archivo, quæ alio tempore impetraturus nemo ſit. Optat autem *pag. 897 Conringius*, ut laborem hunc ſuſcipiat *Chriſtoph. Forſtnerus. Nemo ſane*, inquit, *illi rei fuerit aptior.* At vero *pag. 1006 ſeq.* pluribus oſtendit *Forſtnerus*, hunc laborem eſſe & longe difficillimum, & valde periculoſum. *Pag. 911 ſeq.* exhibentur *Gronovii* & *Hottingeri* epiſtolæ de criteriis ætatis MStorum Codicum. *Pag. 930 ſeq.* & *936 ſeq.* recenſet *Boineburgius* magno numero libros politicos, eosque cenſuræ ſuæ ſubjicit. Idem *pag. 957* docet, in Archivo Moguntino parum ineſſe magni & rari, nec id continere monumenta ducentis, vel ad ſummum trecentis, annis antiquiora. *Pag. 977* profert *Conringius* cauſam, cur *Lambecius* Hamburgo diſceſſerit, Romamque ſe contulerit. Cur *Hippolithi a Lapide* liber ab aliis ad alium autorem fuerit relatus, ſi quis noſſe avet, facile id cognoſcet ex iis, quæ *pag. 981* ſcribit *Boineburgius. Pag. 1000* refert *Conringius*, ſe lauta ſatis conditione

A. 1662

Digitized by Google

A. 1662 evocatum esse in Sueciam, ut esset ibi Consiliarius Status; sed se vitam Academicam prætulisse, quod natus sibi videatur ad studia Academica. *Pag. 1113 seq.* in epistola ad *Conringium Capellanus*, clarissimi illius de puella Aurelianensi poematis conditor, vitam suam describit satis luculenter. Idem *pag. 1122* narrat, *Joannem Bodinum* ideo favisse religioni Judaicæ, quod natus esset matre Judæa. De hujus Colloquio irreligioso MSto crebra in his epistolis mentio. *Martinum Schoockium* ita *pag. 1145* laudat *Conringius*, ut eum omnibus Belgii fœderati eruditis variæ & accuratæ doctrinæ nomine longe anteferat. Diversum vero de eo profert judicium *pag. 1216.* Idem *pag. 1147* supernatationem sagarum putat certum esse indicium pacti cum dæmonum aliquo initi; deque hac re singularem promittit libellum. *Pag. 1153 seq.* relatum legimus e *Pufendorfio*, cur *Boineburgius* ab Electore, domino suo, fuerit conjectus in carcerem. *Pag. 1190 eximium scriptorem* vocat *Monzambanum Conringius*, addens, suis (*Conringii*) libris eum usum esse cum judicio. Edoceri simul cupit a *Boineburgio*, quis sub *Monzambani* nomine lateat. Eundem scriptorem studiose laudat *Boineburgius pag. 1194*, & iterum *Conringius pag. 1196.* Huic vero aperit *pag. 1198 Boineburgius, sub Monzambani persona latere duos fratres Pufendorfios, auspiciis Electoris Palatini jutos.* Tamen *pag. 1207* soli *Samueli Pufendorfio* tribuit libellum *Monzambani*; cumque *pag. 1216* id non satis persuasisset *Conringio*, eum ea de re *pag. 1220 certum esse* jubet. Hic vero *pag. 1440* docet *Boineburgium*, e suis *de Republica Imperii Germanici Exercitationibus* pleraque sua mutuatum esse *Monzambanum. Pag. 1229 seq.* exhibetur testamentum *Joannis Casimiri*, Principis Poloniæ, & *pag. 1237 seq.* avthentica narratio de ejus ingressu in Societatem Jesu, denique *pag. 1243 seq.* epistola ejus ad Poloniæ Regem, fratrem suum; quem rogat impense, ut sibi permittat manere in Societate Jesu. *Pag. 1303 seq.* jucunde leguntur *Erici Mauritii* & *Joannis Fabricii* ad *Boineburgium* epistolæ, in quibus exponuntur, quæ quisque observarat in itinere suo Batavico, memorabilia literaria. Similis relatio *Morbosii* de Belgico pariter & Anglico suo itinere

nere *pag. 1341 seq.* reperitur. Hic tamen cum narrentur multa de metamorphosi aliorum metallorum in aurum; recte acutissimus Editor notat credulitatem *Morhofii*. *Pag. 1370 seq.* perdigna lectu occurrit epistola Capucini cujusdam monachi, *Benedicti Leodii*, condemnantis noxios Jesuitæ cujusdam abusus exorcismorum in diœcesi Paderbornensi. Qua occasione cum magnus numerus nasceretur obsessarum a diabolo mulierum; noster monachus profert artem, qua ipse sit quondam usus, cum in urbe Coloniensi esset exorcista. *Cum*, inquit, *uno die plures ad me tanquam energumenæ confluxerant, respondi illis, Archiepiscopum & Electorem Coloniensem decrevisse, ut omnes ejusmodi personæ, antequam exorcizarentur a sacerdote, per dimidium annum in carcerem intruderentur, & alternis diebus virgis cæderentur. Quo audito, omnes evanuerunt, & nunquam redierunt. Et sic liber fui*, hoc est, nulla postea venit ad me energumena, sive obsessa mulier. *Pag. 1429 seq.* proferuntur excerpta e *Conringii* ad Gallos epistolis, in quibus Galliæ Regi usque adeo addictum se præbet, ut profiteatur, se optare, ut, cum Imp. *Leopoldus* careat filio, post ejus obitum Imperator Germaniæ fiat Rex Galliæ, vel ejus filius.

Sufficiant e tanto lectu dignarum rerum cumulo hæc pauca. Superest, ut e doctissimis Editoris annotationibus nonnulla proferamus. Hic scilicet *pag. 19* docet, sub *Hippolithi a Lapide* nomine latere *Bogislaum Philippum Chemnitium*, cujus *duo Tomi* exstant *de bello Suecico*; ac simul refert, *tertium* hujus operis *Tomum*, a se nuper in septentrione repertum, inter MSta cimelia nunc esse Bibliothecæ Regiæ Hannoveranæ. *Pag. 656* refert *Scioppium* inter doctos impostores ob confictas genealogias illustres; quarum exemplum aliquod indicat. *Pag. 814* docet, se possidere MStas epistolas *Grotii* ad *Joannem Oxenstirnam*. *Pag. 1388* docet, *Boineburgium* diem supremum obiisse A. 1672 mense Decembri; id quod *Struvius*, cum Vitam *Boineburgii* componeret, ignorabat. *Pag. 1326* refert, *Leibnitium* Principi cuidam Catholico promisisse demonstrationem transsubstantiationis in S. Cœna mathematicam. *Pag. 1449 seq.* singularem exhibet Illustris Editor Dissertationem de plagio literario,

Digitized by Google

terario, quod vulgo tribuitur *Conrado Urspergensi.* Negat scilicet argumento valde probabili, *Chronici* hujus autorem esse *Conradum* hunc, &, magno errore factum esse, putat, ut hujus libri haberetur compositor. Scilicet, cum Chronicon hoc in usum Urspergensis monasterii tum coemtum fuisset, cum *Conradus* hic ejus esset Abbas, inscriptum ei fuit ejus nomen, non tanquam autoris, sed tanquam emtoris. *Pag.* 1455 de re diplomatica critice differit, &, quam arduum sit, vera Diplomata discernere a subdititiis, praeclare docet.

Ultimo loco e *secundae Partis* Praefatione docemus, secuturis in *Tomis* productum iri, praeter *Leibnitii* epistolas, responsiones ad eum *Spizelii*, *Boineburgii*, *Francisci de Lana*, *Henr. Oldenburgii*, *Kochanskii*, *Speneri*, *Conringii*, *Ottonis Gerikii*, *Graevii*, *Ezech. Spanhemii*, *Huetii*, *Ferdin. Furstenbergii*, *Bossueti*, *Andr. Mulleri*, *Ernesti*, (Hassiae Landgravii,) *Seckendorfii*, *Jobi Ludolphi*, *Henr. Justelli*, *Thomae Smithi*, *Helmontii*, *Joan. Wallisii*, aliorumque; quas cupide exspectamus, &, ut Vir Illustris quamprimum eas exhibeat, toto pectore optamus.

JACOBI ELSNER SCHEDIASMA CRITICUM, quo Autores, aliaque antiquitatis monumenta, Inscriptiones item & Numismata, emendantur, vindicantur, & exponuntur; ad continuationem Tomi VII Miscellaneorum Regiae Societatis Scientiarum Berolinensis.

Berolini, typis J. G. Michaelis, 1744, 4.
Alph. 1.

Dudum est, quod Summe Reverendus *Elsnerus*, Serenissimo Borussorum Regi a sacris & ecclesiasticis consiliis, & orientali Regiae Societatis classi praefectus, laetum ad famam & immortalitatem iter ingressus est, editis in Novum Foedus Observationibus, magno opere, quo difficillima & obscurissima loca, Graecorum praecipue & Latinorum scriptorum ope, admirandum in modum illustrari coepere. Cujus dum novam editionem,

Digitized by Google

nem, passim auctam & locupletatam, molitur, varias Græcorum Autorum, *Luciani* præcipue, *Lysiæ*, *Æliani*, emendationes, in adversaria congestas, eruditorum judicio submittendas duxit, quas omnium plausus laturas esse, nulli dubitamus. Universum opus in *XIII Capita* digessit, in quibus Græcæ & Romanæ antiquitates illustrantur, ac summorum virorum conjecturæ, non tam sanandis, quam corrumpendis, scriptoribus natæ, modeste refelluntur. *Capite primo Lucianum* in *Prometheus es in verbis Tom. I pag. 18* emendat, loco: κλεπτικῆς ὁ θεός, substituens: κλέπτης ὁ θεός, ut ipse *Prometheus* intelligatur. In *Hermotimo pag. 569*, ubi *Lucianus*, *Æsopum* hominem fluctus numerantem in fabulis inducere, ait, pro: ἐπὶ τὴν κυματώδη. ἐπὶ τὴν κυματωγὴν reponit, eaque voce non *littus* modo, sed *æstuantis etiam maris fluctuationem*, significari, eumque sensum huic loco aptum & convenientem esse, docet. *Pag. 521, 522*, ubi *Lucianus* viam & rationem, ad civitatis, quam fingit, beatæ jus & prærogativas enitendi, ostendit, τὸ ἀλιπαρὲς nullo jure a *Grævio*, λιπαρὲς ex MSto afferente, sollicitatur, cum *non nitidum* significet, ut apud *Xenophontem* in *Memorabil. Socratis*, ubi λιπαροὶ αὐχμηροῖς opponuntur, & τὸ ἀλιπαρὲς, neglecta formæ & cutis cura, ad beatam illam civitatem omnino pertineat. *Capite secundo* in *Luciano* emendando, & a pravis correctionibus vindicando, pergit. In *Toxari pag. 55 Grævius* verba: τῶν κλοιῶν τὶς ἄλυσιν διειρομένων, non intellexit, κλοιὰς *compedes* reddens, cum non pedum, sed colli, vinculum fuerint, ut Cl. Autor ex *Aristophanis* Scholiaste probat, eumque locum rectius ab *Erasmo*, quam a *Grævio*, conversum esse, ostendit. In libro *de conscrib. histor. pag. 617* verbi ἐπάγειν veram significationem, *in aciem educere*, contra *Lambertum Bosium*, qui in *Animadvers. ad Script. quosdam Græcos Cap. 14* alium sensum commentus erat, vindicat. In *Gallo pag. 184* verborum: μὴ καταφωράσῃ παρόντας ἡμᾶς, versionem inconcinnam & obscuram esse monet. *Pag. 185* ὁ τοὺς δακτύλους κατεσκληκὼς non est: *cujus digiti contabuere*, ut *Grævio* placuit, sed interpunctione locus is restituendus, & legendum, videtur: ὁρᾶς ἀναλογιζόμενοι τοὺς τόκους κατὰ τοὺς

δακτύλους,

δακτύλες, κατεσκληκότα, *vides usuras numerantem ad digitos contabescentem.* In *Icaromen. pag. 186 Lucianus* recte junxit ςαθμὲς καὶ παρασάγγας, nec opus erat, cum *Grævio* ςάδια intrudere; deinde Φορτικά, in eodem loco, non sunt *ridicula*, sed potius *insolentia, gravia, vix ferenda.* *Capite tertio Ælianus* explicatur, qui *Lib. IX Cap. 21 Hist. Animal.* Helenii herbæ mentione injecta, ait: Καὶ μέν τοι καὶ ἐν τῇ Φάρῳ θηρίον τοιόνδε γενέσθαι. *Lamb. Bosius* mavult θηριακὸν, *medicamentum contra ictus morsusve venenatorum animalium;* sed Cel. *Elsnerus* post τοιόνδε excidisse putat ἐδὲ, & vertit: *quin & in Pharo tale animal ne esse, & ne inveniri quidem.* Non felicius *Æliani Varias* uno atque altero loco eruditus Britannus in *Miscell. Observ. Vol. II pag. 249* tentavit, ut optimorum Autorum testimoniis, *Ælianum* illustrantibus, accurate ostenditur. Obiter *Gratiani a S. Bavone*, in *Epistola ad Hebræos Cap. XI* pro ἐπειράσθησαν, ἐσπειράσθησαν reponentis, sententia refellitur, quod *Suidæ* & aliorum loca, in medium allata, aut huc non pertineant, aut minimum non probent, ἐσπειράσθησαν significare *excruciari, rota torqueri, rota contundi.* In *Æliani Lib. VII Cap. 33*, ubi, Athenienses Cephissum fluvium viri specie, sed cornua ostentantis, repræsentare, narrat, verba: ἄνδρα μὲν δεικνύεσιν ἐν τιμῇ, κέρατα δ' ὑποφαίνοντα, varie ab interpretibus accepta sunt, qui, quo pertineat illud ἐν τιμῇ, assequi non potuerunt. Cel. Autor *Perizonii* sententiam, hæc verba de *statuæ honore* exponentis, sequi, quam viri docti, qui in *Miscell. Observ. Vol. III pag. 88* vertit: *vir honoratus*, conjecturam probare, mavult. *Capite quarto Gratiani de S. Bavone* stricturæ in *Xenophontis* Ephesiaca ad examen vocantur, & *Barnab. Brissonius*, qui in libro *de Regno Persarum* ex *Xenophonte* Atheniensi docuerat, Persas, in conspectum Regis venientes, manus inseruisse, contra eundem defenditur, eumque morem adhuc hodie apud Turcos Persasque obtinere, ex *Chardino* comprobatur. *Alciphronis* Epistolæ a Viro docto in *Miscell. Observ. Vol. IV pag. 446* non satis faventibus Musis tractantur. Sic, quod *Lib. I Epist. 8 pag. 30* legitur: τρέφει ἐδὲν ἡ θάλασσα, bene se habet, nec τὸ τρέφει in φέρει mutandum erat. Piscator enim

hic, sui ratione mare nihil alere, queritur, quod nihil ad capiendum præbebat. *Capite sexto Aristides*, contra *Lamb. Bosium*, ac ceteros, vulgatas lectiones frustra emendantes, ex præstantissimis Autoribus explicatur, *Luciano* præcipue, quem nocturna ac diurna opera a se versatum esse, S. R. *Elsnerus* omnibus paginis prodit. Elegans præ ceteris observatio est, qua locum obscurum & difficilem in *Orat. in Minervam: οἷα δὲ ἐν αὐλῇ θαυματοποιῶν ἅμα τοῖς αὐτοῖς ὅ, τε Ζεὺς, καὶ ἡ Θεὸς χρῆται*, illustrat. Vir doctus in *Miscell. Observ.* converterat: *Prorsus ut in triclinio præstigiatricem artem exercens Jupiter simul atque Minerva iisdem armis utuntur.* Sed *Jupiter* & *Minerva* parum honorifice præstigiatores appellarentur, nec αὐλὴ simpliciter positum *triclinium* significat. Retinendum videtur ἐν αὐλῇ, quo *Jovis* aula designatur, ut apud *Homerum*, quem se ea in re sequi, *Aristides* alibi profitetur. Inanis quoque correctio est alterius *Aristidis* loci, quam Vir doctus in *Miscell. pag. 241* proposuit, ubi pro Ἀθηνᾶς νόμος ἱερὸς, substituit νομὸς, & de præfectura Saitica exponit. Sed lex illa sacra ex *Platonis* Timæo eruenda erat, qui, *Minervam* Ægyptios militares leges & armorum usum docuisse, tradit. *Capite sexto* S. Rev. Autor in *Xenophonte* emendando & illustrando pergit, eaque occasione sententiam de proverbio: εἶναι κατὰ Σάγραν τὰ λεχθέντα, olim in *Observat. sacris* prolatam, defendit. In *Arriani* verbis, ubi de coma *Achillis: ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ὁ κάλλιον καὶ τὸ ξανθὸν*, illud ὁ κάλλιον non temere in χρυσοῦ κάλλιον commutandum esse, optimorum scriptorum locis probat. *Tacpocon*, qua voce Græcos quoddam scribendi genus designare, *Festus* testatur, in *Taprobanum* mutat, ut scriptura, qua olim Taprobanitæ usi sunt, intelligatur. Porro doctissimum *Arnaldum*, in *Specimine Animadvers. ad Scriptores Græcos, Herodotum Lib. I Cap. 47* corruptum esse, censentem, notat. Tradit ibi, *Crœsum*, oracula tentantem, Lydis, ad *Apollinem* ablegatis, præcepisse: ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὁρμηθέωσιν ἐκ Σαρδίων ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντος τὸν λοιπὸν χρόνον ἕκαστον, τῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι χρηστηρίοισι. Pro τῇ ἡμέρῃ, quod sensum nullum habere, *Arnaldus* putat, μιῇ substituit; sed, cum idem vulgata lectio exprimat, ab ea discedendum non videtur. Præterea Doctiss. *Elsnerus* animadvertit,

Mura-

Muratorium frustra se torsisse, dum in inscriptionibus oraculum *Crœso* datum inepti nebulonis obscurum commentum vocat, quem *Muratorii* errorem in *Miscellan. Lips. Nov. Tom. I P. III* Cl. *Jo: Henr. Leicbius* etiam notavit. Idem *Arnaldus* male *Xenophontem Lib. I Cap. 2 de Cyri expedit.* interpretatur, ubi ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε, a *Leunclavio* vertitur: *non, nisi spe proposita, consolabatur*, sed ille, διάγειν hic potius *ducere*, *fallere*, esse, contendit; perperam omnino, nam διάγειν non cum ἐλπίδας, sed cum ὁ δὲ, conjungitur: *ille perrexit, spem ostentans*, quo sensu διάγειν ab Autoribus usurpari ostenditur. *Capite septimo Pausanias* in *Atticis* restituitur, cujus verba hæc sunt: Καὶ ἀνδριάντες εἰσιν ἐντὸς οἷς ἐμαντέυετο τολμίδη καὶ αὐτὸς τολμίδης. *Kuhnius* supplet: Ευδεῖος ὃς ἐμαντέυετο. Sed, cum nemo veterum *Eudæum* vatem commemoraverit, S. Rev. *Elsnerus* Θεαίνετος supplet, cujus apud *Thucydidem Lib. III* mentio occurrit. Apud *Aristænetum Lib. II Epist. 1* pro: ἐκ ὅσα τιτρώσκεις, rejectis aliorum correctionibus, legere jubet: ἄκȣσα τιτρώσκεις, *etiam invita vulneras*, quod sensum admodum elegantem habere, facile apparet. A *Diogene Laertio Lib. VI Segm. 79 Diogenes Cynicus* in Elissum fluvium se præcipitasse narratur, quem interpretes locum varie acceperunt, ut *Menagius*, qui pro: εἰς τὸν Ελισσὸν, εἰς τὸν Ἔλεσον reponit, & Cel. *Trillerus*, εἰς τὸν ἀλισμὸν rescribens; uterque male. Nam genuina est lectio, & Elissus fluvius apud *Ælianum* in eadem historia occurrit. Idem *Diogenes Lib. I Segm. 59* de *Solone*, tragœdias vetante: Θέσπιν ἐκώλυσε τραγωδίας ἄγειν, quod non satis recte *Casaubonus* intellexit, cum sensus satis apertus sit, & *tragœdias agere* etiam apud Latinos Scriptores, *Quintilianum*, aliosque, reperiatur. *Ælianus Lib. I Var. Hist. Cap. 20:* Τὸ ἄγαλμα τȣ̃ Ἀπόλλωνος ἔχον καὶ αὐτὸ χρυσȣ̃ς βοςρύχȣς. Hoc αὐτὸ redundare *Perizonius* censet, *Trillerus* in αὐτȣ̀ς convertit. Sed non est sollicitandum, cum *Ælianus* ejusmodi repetitionibus non raro gaudeat. In alio *Æliani* loco *Lib. XII Cap. 52* περιφρονεῖν *Trillerus* in παραφρονεῖν mutat, quod etiam *Kuhnius* conjecerat; sed, cum præcedens εὐτελῶς τὸ περιφρονεῖν omnino requirat, ut sit: *nemo tam est exiguo judicio* &c. locus certe non erat commutandus. Simili solertia Cl. Au-

tor *Diogenem Laertium* ab emendationibus haud neceſſariis locis aliquot vindicat. *Capite octavo Ælianum* in *Var. Hiſt. Lib. XIV Cap. 32* examinat. Narratur ibi *Timandridas* Lacedæmonius nimium opum amplificandarum ſtudium, quod in Deos potius ac homines converti debuiſſet, graviter in filio reprehendiſſe: *τὰ γὰρ περιττὰ τȣ́των εἰς ἐκείνȣς ἀναλίσκεσθαι.* Τȣ́των, quoniam numerus nullus multitudinis antecedit, mendoſum viſum eſt; ſed Autor, *τὰ περιττὰ* divitias eſſe, eoque ſenſu apud præſtantiſſimos Autores occurrere, exemplis docet. Non majori jure idem *Lib. III* tentatur, ubi *Pindarum* tyrannum *Φιλόπαιδα* appellat, quam vocem manu medica indigere, Commentatores arbitrantur. Autor, rejectis *Trilleri* & aliorum conjecturis, *Φιλόπατρις*, aut *Φιλόπολις*, quod beneficia in patriam Epheſum magna & memoranda contulerat, reponit. In *Athenæo Lib. XII Cap. 7*, ubi *Sardanapali* effœminatos mores deſcribit, verbis ὑπογέγραπτο τὰς ὀφρῦς, quæ immerito mendoſa dixerant interpretes, ſenſum elegantiſſimum reſtituit, vetuſtum morem, ſupercilia pingendi, & acu producendi, cujus in ſacro Codice veſtigia ſuperſunt, clariſſime illuſtrans. In *Arriano de Expedit. Alexandri Lib. VI Cap. 13* pro *καθάπερ εἰ ἄλλης τινὸς ἐξηττωμένȣς*, ſubſtituit *ἀλκῆς*, *quaſi vi quadam majori ſuperatos*, quæ quidem lectio longe planior eſt, quam ſi aut *ὁλκῆς* cum *Clerico*, aut *ἀέλλης* cum *Trillero*, ſubſtitueris, & ſe præterea optimorum Autorum ſimilibus locis tuetur. In *Alciphrone Lib. III Ep. 44*, ubi de *Gryllione*, qui ſe veneficarum ope in omnium animos & amorem inſinuare poterat, pro Ακαρνίδα, Ακαρνανίδα Cl. Autor legit, &, Acarnanidas mulieres, de quo dubitaverat *Berglerus*, veneficiis claras fuiſſe, ex *Herodoto*, *Philoſtrato*, atque aliis, opportune docet. In fine *Capitis Taciti* loca, quæ Cel. *Trillerus* mendoſa ac dubia eſſe pronuntiaverat, iterum ad examen vocat, &, doctiſſimi Viri emendationes partim violentas, partim non valde neceſſarias, eſſe, demonſtrat. *Capite* ſequente *Heliodoro Lib. II pag. 117* vera lectio aſſeritur, & uſus particulæ *ἦ μὴν*, *re vera*, Autorum teſtimoniis confirmatur. Apud *Ælianum Lib. II Cap. 11*, ubi de more tragœdorum, horrendos tyrannorum exitus poſt ſcenam & velum exhibentium, loquitur, aut *ἐγκαλύπτονται* legendum, ut ſit: *poſt velum & ſcenam occiduntur*,

ciduntur, & nefarias illas cœnas cœnant, aut vulgatum ἐκκαλύπτοντα retinendum, arbitratur. *Luciani* locus vexatissimus exstat in *Apol. pro mercede conductis pag. 482*, ubi interpretibus τὰ σφίγγια καὶ τὰ κυράλια crucem fixere. Autor doctissimus σφίγγια non animalcula, sed vincula, cervicem, manus, ac pedes, constringentia, κυράλια, seu potius κολλάρια, (quod etiam *Almeloveenio* placuit) vincula collo injecta, esse, ex *Heliodoro*, *Æliano*, aliisque, ostendit. In ejusdem Autoris *Navigio*, quid παρασεῖον sit, eruditi ignorarunt, sed, παρασειρον ex *Athenæo* restituendum, &, vel *funes purpureos*, vel *prætextam*, ad oras veli appensam, intelligendam esse, contendit. Simili diligentia *Lucianum Dial. XXVIII Mortuor.* ubi verba μαςθοὶ ἀπετάκησαν, *mammæ emarcuerunt*, etiam nuperis Editoribus scrupulum injecerant, exponit. *Capite decimo Dionis Chrysostomi* emendationes, a Cl. *Wolfio Tom. I Anecdot. Græcorum* vulgatas, expendit, easque vix publica dignas luce, sed futiles maximam partem esse, & a *Casaubono* jam dudum occupatas, judicat. Hac occasione nonnulla ejus scriptoris loca illustrans, scolium & pæana diversa carminum genera, Αττικὺς ἐπαίνυς accuratius carminum, quo laudes fortium ac bene meritorum virorum inter convivas tribules decantabantur, esse ostendit; præterea de emendationibus *Dionis*, in *Miscell. Observat. Vol. IX* editis, judicium suum candide & modeste expromit. *Capite undecimo Ciceronem de Deorum natura Lib. I Cap. 34* emendat, pro: *Apollodorum, Syllum, ceteros, figebat maledictis*, rescribens: *Syllis, ceteros figebat maledictis.* Eandem vocem in *Epist. ad Attic. Lib. XVI Epist. 11* restituit, & pro: *sive vallo Lucilliano*, legit: *Syllo Lucilliano. Libro II, remittere & continere appetitus*, probum ac *Ciceronianum* esse, contra *Lambinum* ac *Davisium* docet; *Cap. 58 canorum & fuscum* recte ad sonos a coloribus transferri, contra eundem *Davisium* probat. *Ciceronem* in *Orat. pro Flacco Cap. 78* gentem Judaicam *Pompeji* temporibus *elocatam & servatam* recte dicere, observat, quod *Pompejus* captam Hierosolymam, *Josepho* teste, vectigalem fecerit. *Servata* autem est, in suos terminos redacta, multis firmisque præsidiis obsessa, & circumclusa. *Minutii Felicis* difficilem locum: *Dispice Isidis ad hirundinem sistrum*,

ſiſtrum, ingenioſe declarat, ut ſit: vocem hirundinis exprimens; poſſet etiam *hirundininum* legi, ſenſu eodem manente. *Iſis* ipſa, occiſi mariti vicem lamentata, in hirundinem converſa dicitur, nomenque ab Hebraico סיס, *hirundo*, traxit, ut *Bochartus* monuit. *Deſpicere* hoc loco eſt obiter adſpicere, aut cum contemtu, quamvis etiam *diſpicere* pro videre, conſiderare, non incongruum ſit. *Capite duodecimo*, *Platonem in Menexemo* a *Weſſelingio*, doctiſſimo ac celeberrimo Viro, non ſatis dextre emendari, & ἀναιρεῖσθαι ἐκ θαλάττης non eſſe, *ad ſepulturam tollere corpora*, ſed ſimpliciter *tollere naufragos in mari periclitantes*, contendit. In eundem locum ante verba κεῖνται ἐνθάδε non ſatis commode negandi particula inſeritur, cum ſenſus ſit: quod & illi, qui ad ſepulturam inveniri non potuerant, monumento tamen Athenienſium publico conditi cenſerentur, cum ciſta, aut lectus eorum, quorum corpora reperiri non poterant, publica pompa inferebatur. *Hegeſippi* locus apud *Euſebium*, *Hiſt. Eccleſ. Lib. II Cap. 23* exſtat, ubi *Jacobum*, fratrem Domini, a Judæis interrogatum: τὶς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ; reſpondiſſe ait: τοῦτον εἶναι τὸν σωτῆρα. Θύρα hoc loco eſt *doctrina*, quem ſenſum ſi admittas, aptiſſima reſponſio eſt, cum Chriſtus certo ſit princeps & fundamentalis doctrinæ Chriſtianæ articulus. Locum *Deuteron. XXVI, 5*, a *Weſſelingio* tractatum, examinat, verbaque, quæ in controverſiam venerant: *Syrus erat periens, aut periturus, pater meus*, convertit. Queritur deinde, obſervationes nonnullas ex iis, quas in Nov. Teſt. dederat, ab ultimo *Variarum Æliani* editore ſibi furtim ſublectas eſſe; in fine autem *Capitis Plutarchum de Iſide & Oſiride*, *Diodori* item & *Cyrilli* loca, docte & acute exponit. *Capite ultimo* inſignem Thyatirenam Inſcriptionem, a *Ricotio*, *Sponio*, *Van Dalen*, *Bimardo*, *Muratorio*, relatam, nova verſione & uberrimo commentario illuſtrat, de Pontifice maximo, & ejus dignitate, deque Pontificatu, διὰ βίου multa non protrita docet, emendato, præter cetera, *Dionis Caſſii* loco, in quo ſummi viri hactenus hæſitaverant. Porro, an duo imperii collegæ ſimul Pontifices maximi fuerint, diſquirit, & Ampliſſ. *Buberii* de Pontificatu maximo Romanorum Imp. Diſſertationem ad examen vocat.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Februarii Anno MDCCXLVI.

HOMERI ODYSSEA, GRÆCE ET LATINE, item Batrachomyomachia, Hymni, et Epigrammata, Homero vulgo adſcripta. Edidit, annotationesque, ex notis nonnullis MStis, a SAMUELE CLARKE, S. T. P. defuncto relictis, partim collectas, adjecit, SAMUEL CLARKE, S. R. S.

Volumina II.

Londini, impenſis Joannis & Pauli Knapton, 1740, 4 maj.
Alph. 4 plag. 12.

Quæ de *altero Iliados Volumine* in *Actis* noſtris *A. 1733 Menſe Martio* diximus, ea omnia de univerſa hac *Odyſſeæ* editione uſque adeo dici poſſe videntur, ut, qui illius recenſionem bene perſpectam habuerit, de labore illo, qui edendæ *Odyſſeæ* impenſus eſt, facile judicium poſſit facere. Quamobrem licebit nobis idem, quod tunc obſervavimus, inſtitutum hic ſervare, &, quoniam de patris ſeparatim & filii, Virorum Clariſſimorum, *Clarkiorum*, meritis in hanc *Homericæ* Poeſios partem nobis non datur commemorare, propterea, quod nullam Cl. Editori viſum eſt Præfationem præmittere, quæ hac de re nos faceret certiores, generatim de præſtantia hujus editionis pauca docendi gratia monebimus. Id ſane accurata nos perluſtratio docuit, hanc *Odyſſeæ* editionem æque, atque ultimos *Iliados* libros, a patre *Samuele Clarkio* inſtitutam jam fuiſſe, & poſt hujus obitum a filio demum abſolutam. Unde factum eſt, ut eadem,

qua in *Iliade*, assiduitate & accuratione ii sint loci Autorum veterum adducti, in quibus verba quædam, aut integri versus, ex *Homeri Odyssea* laudati reperiuntur, & istæ Poetarum Latinorum particulæ annotatæ, in quibus imitationis *Homericæ* vestigia sane clarissima conspiciuntur. Et, quemadmodum in *Iliade* Cel. Editor *Barnesii* editionem in verbis Poetæ exhibendis inprimis sibi sequendam sumserat, sic idem in *Odyssea* observatum esse usque eo videmus, ut non raro *Barnesii* lectio reliquis legendi rationibus præferatur. Sic *A. vers.* *403* vulgati antea libri legerunt ὅςις ἀέκοντα βίηφι, pro quo *Barnesius* ex uno MSto edidit ὅςις σ' ἀέκοντα βίηφι, a novissimo Editore bene probatus. Ibidem *vers. 406* pro vulgari ἐξεύχεται, præeunte *Barnesio*, Editor dat ἐξ εὔχεται. *Lib.* Δ. *vers. 634*, quando vulgati habuerunt, ἐμὲ δὲ χρειὼ γίνετ' αὐτῆς, ex nonnullis editionibus, quarum lectionem Codex, a *Thoma Bentlejo* collatus, confirmat, restituit *Barnesius* ἐμὲ δὲ χρεὼ γίνεται αὐτῆς. Quem prout in hac scriptura suo loco reddenda laudat Cel. Editor, sic parum propter temporum rationem probat ejusdem ad hunc locum *Barnesii* conjecturam, qua putat legi posse, ἐμὲ δὲ χρειὼ γένετ' αὐτῆς. *Lib.* E. *vers. 79* pro vulgato Οὐ γάρ τ' ἀγνῶτές γε θεοὶ, ex *Eustathio* dedit *Barnesius* Οὐ γάρ τ' ἀγνῶτες θεοί. Quam quia lectionem & Codices nonnulli, a *Thom. Bentlejo* collati, firmant, exprimendam curavit etiam *Clarkius*. *Lib.* H. *vers. 267* vulgati plane corrupte legunt ἑπτακαίδεκα, quod recte jam *Barnesius*, cui fidem facit Codex, a *Bentlejo* collatus, per ἑπτακαιδέκα emendavit, quem non minus recte secutus est Editor. Sic *Lib.* Δ. *vers. 771* vulgo legitur, ἀρτύνει· οὐδέ τι οἶδεν, pro quo ex duobus MStis jam restituit *Barnesius* ἀρτύει, quem vel ideo sequendum sibi putavit Editor, quod & ita habent Codices, a *Bentlejo* collati, & verbum ἀρτύνω apud *Homerum* semper mediam producit syllabam. *Lib.* Λ. *vers. 67* Cl. Editor recte existimat *Barnesium* restituisse ὅ σ' ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα, pro vulgari ὅς ἔτρεφε, cum & eadem phrasis *Iliad.* X, *480*, & eadem lectio in Codice, occurrat, a *Bentlejo* collato. *Lib.* O. *vers. 146* αἰθούσης ἐριγδούπου vulgares exhi-

exhibent editiones. Quoniam autem editiones veteres præ ſe ferunt *αἰθέσης ἐριδέπε*, hanc recipit *Barneſius* ſcripturam, quem hoc minus dubitavit hac in parte Cl. *Clarkius* ſequi, quod et ita legitur conſtanter *Iliad.* Ω. 323, & *Odyſſ.* Γ. 399 & 493, & ſic hic quoque habet Codex, quem contulit *Bentlejus*, præſertim cum illud *ἐριγδέπε* verſum plane perimat. Sed, licet in his & aliis compluribus locis ſcripturam, quam *Barneſio* cumprimis debemus, Editor doctiſſimus in hac nova editione retinuerit, non raro tamen, ſuis adductus rationibus, a lectione *Barneſiana* diſcedit idem, & veriorem omnino nobis repræſentat. Sic *Lib.* Θ. *verſ.* 299 ὄτ' ἐκ ἔτι Φευκτὰ πέλονται rationibus haud ſatis idoneis edidiſſe cenſet *Barneſium.* Unde ipſe præfert ὅτ' ἐκ ἔτι Φυκτὰ πέλονται. Ibidem *verſ.* 408, quando *Barneſius* edidit, χαῖρε, πατὴρ ὦ ξεῖνε, id præter rem factum videtur Editori, qui exhibet χαῖρε, πάτερ ὦ ξεῖνε, quin et, ſatis inficete, pronuntiat, eundem *Barneſium* hic loci legendum conjeciſſe χαῖρε, πατὴρ ὁ ξεῖνος. *Lib.* I. *verſ.* 126 *Barneſium* minus recte ait dediſſe οἱ κεκάμοιεν, pro quo ipſe dat οἱ κε κάμοιεν. *Lib.* K. *verſ.* 244, quando *Barneſius* edidit Ευρύλοχος δ' ἄψ ἦλθε, id de ſuo edidiſſe videtur *Clarkius*, rationibus, ut opinatur, haud ſatis idoneis, qui præfert, Ευρύλοχος δ' αὖψ' ἦλθε. *Lib.* Λ. *verſ.* 513 ſimiliter *Barneſium* ex *Euſtathio* parum accurate edidiſſe judicat, Ὄυτε πότ' ἐς πληθὺν μένεν ἀνδρῶν. Ac, licet Codex, quem conſuluit *Bentlejus*, referat, Ὄύποτ' ἐνὶ πληθύϊ μένεν ἀνδρῶν, eamque lectionem vocet Cl. Editor optimam, quod & ſequenti ἐδ' ἐν ὁμίλῳ ante reſpondeat, & ex *Iliad.* X. *verſ.* 458, ubi eandem phraſin uſurpat Poeta, firmetur, exſcribendum tamen in hac editione curavit Ὄύποτε ἐς πληθὺν μένεν ἀνδρῶν. *Lib.* M. *verſ.* 157 vulgati libri legunt, καὶ κῆρα Φύγοιμεν, pro quo ex *Euſtathio* dedit *Barneſius* Φύγωμεν. Verum, etſi in editionibus *Euſtathii* ſcriptum ſit Φύγωμεν, tamen, quoniam ipſe in Commentario citat Φύγοιμεν, vulgatam ſibi lectionem, relicta *Barneſiana*, retinendam duxit *Clarkius*. *Lib.* Σ. *verſ.* 165 ſiſtit *Barneſiana*, παῖδα δέ κὰν ἔιποιμι, quam & hic relictam videmus, et ſic editum, παιδὶ δὲ κεν ἔιποιμι. Quin uſque

adeo reliquit *Barnesium* in sua editione Cl. *Clarkius*, ut religioni sibi haud duxerit, integros plane versus, quos suæ ille editioni inseruerat, quasi obelo notandos, omittere, et loco suo movere. Sic, quando *Barnesius Lib.* Λ. post *versum 92* ex *Eustathio* hunc versum inseruerat:

Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ,

id perperam factum videtur Editori nostro, qui hunc versum ex editione sua plane exulare jussit. Pari ratione *Barnesius*, nullis allatis Codicibus, inseruit *Lib.* P, post *versum 58*, istum:

Εἰς ὑπερῷ' ἀναβᾶσα, σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν,

qui jam in antecedenti *versu 49* adfuerat. Sed, cum nec Codex, a *Bentlejo* collatus, nec *Eustathius*, hunc versum agnoscant, nec ipsi locum esse voluit in sua editione *Clarkius*, quin potius eundem plane proscripsit, licet *versum 49* retinuerit. Neque tamen a solo *Barnesio* in textu exhibendo Cl. Editor fecit discessionem. Nam & interdum a reliquis dissentit editionibus, et ex manuscriptis Codicibus, vel etiam ingenio usus, lectionem nobis novam commendat. Quam in rem hæc afferre nobis liceat. *Lib.* Δ. *vers. 485* vulgati habent: τᾶυτα μὲν δὴ ὅτω τελέω. Atque ita etiam edidit *Barnesius*, & in annotationibus, *Amphimacer*, inquit, *in primo loco.* Sed recte credit Doctiss. Editor, hoc in ejusmodi carmine ferri non posse, &, quamvis Vir laudatus in partes vocet *Lib.* Σ. *vers. 246*, ubi in vulgatis legitur, πλείονές κεν μνηστῆρες ἐν ὑμετέροισι δόμοισιν, tamen non immerito credit Cl. *Clarkius* mendum aliquod & ibi irrepsisse. Hinc ex Codice MSto Collegii Corporis Christi Cantabrig. in sua editione legi voluit: τᾶυτα μὲν ὅτω δὴ τελέω. *Lib.* K. *vers. 166* vulgo visitur, εἴασα· αὐτὰρ ἐγώ. Ad quem locum *Henricus Stephanus* in annotationibus, *legitur*, inquit, *&* εἴασ', *cum qua lectione stare potest versus, cum hoc* α *producatur & alibi.* Ubi recte monet *Clarkius*, nisi ita legatur, versum stare non posse, quod εἴασα mediam necessario producat. Quare, cum accedat autoritas Codicis, a *Bentlejo* collati, qui legit εἴασ'· αὐτάρ, sic omnino typis exscribi jussit, qui hanc nobis editionem paravit. Ex eodem Codice veram quoque lectionem revocavit in ejusdem *Libri vers. 320*, μετ' ἄλλων

λέξο

λέξο ἑταίρων, cum vulgati male hic legant λέξον, quia hæc vox non *cuba*, sed *cubare fac*, significat. Minus etiam recte hic *Barnesius* legendum contendit λέξαι, quod & *Eustathius* habet, & in editione Florentina scriptum reperitur, quam tamen vocem nusquam alibi apud *Homerum* inveneris. *Lib.* O. *vers.* 47 in vulgatis editum est, ὄφρα πρήσομεν ὁδοῖο. Sed cum in omnibus editionibus legatur πρήσσωμεν, πρήσσησιν, *Iliad.* Ω, 264, *Odyss.* Γ, 476, & O, 219, & hic πρήσσωμεν est editum. *Lib.* Π. *vers.* 2 vulgati, eosque secutus *Barnesius*, legunt: Εντύνοντο ἄριστον ἅμ' ἠοῖ. Quoniam autem *Eustathius* & *Athenæus*, qui hunc locum laudavit, legunt, ἐντύνοντ' ἄριστον, recte hanc lectionem textui inseruit Editor propterea, quod ἄριστον hoc in sensu primam producit. Male vero *Dionysius Halicarnassensis* hunc locum legit, ἐντύνοντες ἄριστον, quam lectionem ne sententia quidem loci admittit. Cumque interpretatio *Homeri* Latina, quam editio *Wetsteniana* in lucem protulit, omnium habeatur accuratissima, eandem nonnunquam a sententia Poetæ aberrasse, Doctissimus Editor iterum iterumque demonstravit. Sic *Lib.* Z. *vers.* 193 participium ἀντιάσαντα modo laudata editio, quacum & *Barnesius* facit, vertit *occurrentem*; sed, quoniam de supplicibus est sermo Poetæ, suo jure potius vertendum censuit noster Editor per *compotem factum.* *Lib.* Π. *vers.* 297 verba, Ὡς ἂν ἐπιθύσαντες ἑλοίμεθα pessime reddit interpretatio *Wetsteniana*, *ut facta re divina sumamus.* Nam, cum verbum ἐπιθύω apud ipsum *Homerum Iliad.* Σ. *vers.* 174, ubi illa interpretatio recte per *irruere* exponit, occurrat, tunc hoc potiore jure huc facere ea notio videtur, quod verbum hoc ἐπιθύω non tam ab ἐπὶ & θύω, quam ab ἐπὶ & ἰθύω, componatur. Unde & antepenultima recte hic producitur. *Lib.* Υ. *vers.* 171 verba, οὐδ' αἰδοῦς μοῖραν ἔχουσιν, varie explicantur. Scholiastes exponit, οὐδ' ὀλίγον αἰδοῦνται. Similiter reddit versio *Wetsteniana*, *neque pudoris vel particulam habent*, Barnesius vero eodem tendit, qui vertit, *neque pudoris partem*, id est, tantillum, *habent*. Sed recte monet Cl. *Clarkius*, vocem μοῖρα isto sensu vix usquam reperiri, qui etiam bene

reddidit, *neque pudoris portionem*, qualis nimirum ceteris hominibus inesse solet, *habent*. Ceterum eadem, qua *Odysſea* ipſa, ratione quoque illuſtrantur *Batrachomyomachia* & *Hymni*, quamvis hæc carmina vix genuina *Homerici* ingenii monumenta Editori videantur; quibus ſubjiciuntur Epigrammata & fragmenta quædam. Tandem totum Opus clauditur Indice verborum Græco & rerum Latino.

DECAS EPISTOLARUM, QUAS, SUB prelo ſudante FRANCISCI BARBARI *Epiſtolarum collectione, harum Editor & Illuſtrator in lucem emiſit.*

Brixiæ, typis Ioannis Mariæ Rizzardi, 1742, 4 maj. Alph. 1 plag. 6.

AD REVERENDISSIMUM PATREM D. RENUM L'ANEAU, Superiorem Generalem Congregationis S. Mauri, Epiſtola.

Ibidem, 1743, 4 maj. Plag. 9.

Qui haud ignorant, quanta gravitas, cum venuſtate conjuncta, quanta ſtili jucunditas, & quanta eruditio, paginam utramque faciat in Epiſtolis Emin. Purpurati *Angeli Mariæ Quirini*, Vaticanæ Præfecti, & Epiſcopi Brixienſis, illi non poſſunt, quin bonis literis gratulentur, quarum quippe ſplendor & dignitas beneficio earum mirifice amplificatur. Epiſtolæ ipſæ ad Viros, ſummis honoribus fulgentes, ſcriptæ fuerunt anno 1741 & 1742, datæque in Epiſcopali Brixiæ urbe. In Præfatione Emin. Muſarum coryphæus docet, ſtudia & literas optimas jam ope *Coſmi* Medicei ante Synodum Florentinam in Italia revixiſſe, qui celeberrimam Græcarum literarum Academiam Florentiæ aperuerit. Prædicat præterea indidem *Coſmi III*, Ducis quondam Magni, animum erga ſeſe beneficentiſſimum. Nec dicere omittit, ſe Florentiæ tirocinium vitæ monaſticæ

nasticæ & selectiorum studiorum posuisse, nec non deinde per 14 annos traxisse moram. *Epistolarum prima* ac *secunda* ad *Benedictum XIV*, Pontificem ecclesiæ Romanæ Maximum, datæ sunt. *Tertia* missa fuit ad Emin. & Rev. Cardinalem *Andream Herculem de Fleury*. *Quarta* data est ad Emin. & Rev. Cardinalem *Nereum Corsinum*. Ad cujus calcem apparet *Sylloge Epistolarum* Apostolicarum *Clementis XII*, Pont. Max. de Vaticanæ Bibliothecæ incremento, de nova S. *Ephraem Syri* editione, ex ejus Codicibus adornata, atque una simul, qua *ichnographia* aulæ, ab eodem Summo Pontifice ad Vaticanam Bibliothecam adjunctæ, exhibetur. *Quinta* ad eundem tendit. Accessit ejus calci *Sermo Italicus*, ab Emin. Autore habitus in nova cathedrali ecclesia, inter Missarum solennia, die Assumtionis B. M. V. anno 1741. Ad eundem data fuit æque *sexta*. Adjecta est calci ejus *Oratio de Mosaicæ historiæ præstantia*, habita Florentiæ A. 1705, iterum excusa Veronæ A. 1741. *Septima* missa fuit ad Ill. & Exc. *Marcum Fuscarenum*, Equitem & Procuratorem D. *Marci*, data Brixiæ A. 1742, 19 Mart. *Octava* Epistola data est ad Illustriss. & Excell. *Ioannem Emo*, Procuratorem D. *Marci*. *Nona* fuit data ad Reverendiss. Patrem D. *Cyprianum Benaglia*, Præsidem generalem Congregationis Casinensis, alias S. *Justinæ de S. Padua*. Ad cujus calcem apparet Epistola pastoralis, Italico sermone ad Clerum Populumque Brixianum data, qua ad gratiarum actiones singulari cultu tribuendas Sanctis Brixiæ Patronis, *Faustino* & *Jovitæ*, ob eorum singulare tutamen, binis documentis recens detectis certo comprobatum, excitantur. *Decima* Epistola spectat denuo ad Pont. Max. *Benedictum XIV*. Inferitur ei Opusculum, cui titulus: *Monumenta literaturæ Episcoporum Venetæ ditionis, qui Francisci Barbari ætate floruerunt*. Recensentur inibi Præsules, qui ab A. 1430 usque ad A. 1455 Episcopales infulas in Venetorum terris gestarunt, duobus tantum exceptis, nempe *Gregorio Corrario* & *Theodoro Lælio*, qui tamen intra illud temporis intervallum honore gradus ecclesiastici effulserunt, ex quo hic Tarvisinam, ille Vicentinam primum, deinde Venetam, Cathedram conscendit.

ſcendit. Non omittenda eſt præter illas mentio Epiſtolæ, quam Eminentiſſ. Autor A. 1743 ad Reverendiſſ. Patrem D. *Renatum l'Aneau*, ſuperiorem Generalem Congregationis *S. Mauræ*, dedit, duodeviginti plagulas complexæ. In hac diſſeruit *de Hymnis quadrageſimalibus Græcorum, eorumque autoribus.* Lucubraverat hoc opus jam ante 25 circiter annos, & illa, quae hic exhibentur, complexus fuerat eo opere, quo
Pag. 3. orthodoxa Græcæ Eccleſiæ officia ad veterum MStorum Codicum fidem edenda ſuſceperat ſub auſpiciis *Clementis XI*, Pont. Max. id magnopere curantis, ut ea officia a deliramentis Schiſmaticorum Græcorum expurgarentur. Dolemus, nullam amplius ſpem ſupereſſe, nanciſcendi librum *de Melodis Græcorum*, a *Leone Allatio* compoſitum. Pollicitus fuerat olim noſtras *Urbanus Godofredus Siberus* eorundem *Melodorum* hiſtoriam. At edidit de eis nihil, niſi ſchediaſma, paucis pagellis comprehenſum, A. 1714 Lipſiæ vulgatum. Minus probantur Eminentiſſimo Autori, quæ *Siberus* §. *35* de irritis *Allatii* promiſſis pronuntiavit, ratus, verba illa adverſus literarios *Allatii* labores et adverſus puriorem tam Græcorum, quam Romanorum, doctrinam ſpirare aliquid obtrectationis. Sub finem huius Epiſtolæ ipſe ad illa *Siberi* nonnihil repoſuit, vel po-
45. tius, ſeſe repoſiturum eſſe, indicavit hoc modo: *Calamus mihi modo diſtringendus foret in Godofredum Siberum, Allatii laborum, ut vidimus, obtrectatorem. At hoc alterius loci erit.*
6. Laodicenam Synodum ſub finem Seculi quarti habitam fuiſſe, idem contendit. Morem apud Græcos fuiſſe antiquiſſimum, decantandi hymnos inter eccleſiaſticas preces, oſtendit, addens tamen, 1) incompertum eſſe, quinam primis illis temporibus fuerint hujuscemodi hymni, quibusve autoribus fuerint conſcripti, 2) Hymnographos Græcos, quos non edita modo Graecorum Officiorum exemplaria, ſed antiquiores etiam MSti Codices, exhibent, non niſi poſt Seculum VII pleroſque omnes florere cœpiſſe. Sacri Graecorum hymni ex Odis componuntur ſeu novem, ſeu quatuor, ſeu tribus, ſeu nonnunquam duabus tantum. Et ex ea varietate diverſum quoque nomen ſortiuntur. Canon enim dicitur hymnus, qui novem

Digitized by Google

novem; Tetraodium, qui quatuor; Triodium, qui tribus; Diodium, qui duabus Odis, constat. Singulis Hirmus præfigitur, veluti regula cantus, & præterea certus in hymni fronte tonus notatur. Odæ ex pluribus coalescunt Tropariis, quorum postrema plerumque Trinitatis & Deiparæ laudes continent, indeque Triatica & Theotocica nuncupantur. Primæ Tropariorum literæ, in unum conjunctæ, acrostichidem haud raro effingunt. Omnibus hisce vocabulis Eminentiss. Purpuratus explicationem adjicit, cui non parum conducit Commentarius *Ioannis Zonaræ* in Anastasimos Canones *Ioannis Damasceni* ex Bibliotheca Bavarica, a *Gretsero Lib. V Tom. III de Cruce* in Procemio laudatus. Lucem verbis *Zonaræ* idem ex *Jacobi Goari Euchologio pag. 435* affundit. Hirmus, εἱρμὸς, est canon modulationis, seu regula cantus, in aliis postea tropariis concinendis servanda. Præter hirmos, quibus, iisque variis, singulæ Odæ prænotantur, apponitur etiam in principio totius Canonis, seu Cantici, certus quidam tonus, qui non unius tantum, sed subsequentium omnium Odarum, modulationi præest. Octo autem sunt toni, quibus Græcorum Musica constat, quatuor simplices, reliqui obliqui. Triodium primus in figuram sanctæ Trinitatis excogitasse fertur *Cosmas Hierosolymitanus* pro Dominicæ Passionis hebdomade. In Quadragesimali Græcorum officio cantiones hujusmodi, tribus Odis constantes, frequentissimæ sunt, utpote quæ omnibus, exceptis Sabbatis & Dominicis, adhibentur. Hinc est, quod integrum ejusmodi Officii volumen generali vocabulo *Triodium* appellatur. Triodiorum aliorumve Quadragesimalium Hymnorum inter autores excelluerunt *Cosmas* ille ac duo celeberrimi *Studitæ*, ita a Byzantino *Studii* cœnobio, ubi monasticis institutis vacarunt, dicti, *Theodorus* & *Josephus*, quorum nomina iisdem hymnis in MStis priscis ac exemplaribus editis inscripta apparent. *Theodorus* sub finem Seculi VIII varia fortuna claruit. Menæa Græcorum succincte vitam ejus ad Nov. XI recensent. Ex professo eam suppeditavit *Michael*, Monachus Studita, *Theodori* discipulus, quam *Sirmondus Tomo V Operum* edidit. *Urbanus VIII*, Pont. Max. nomen ejus

Pag. 7.

11.

Pag. 15. Martyrologio Romano inscribi iussit. Addit Noster: *Detestabile prorsus Graeci Schismatici admiserunt scelus, dum inter vera, & tot iam annis usui ecclesiasticarum precum consecrata, Theodori scripta, quae sibi et posteris omnino a maculis innoxia servare debebant, compacta ab ipsismet nugamenta inserere ausi sunt, Synaxaria nimirum, & alia hujusmodi, quorum vicinia sanctiora piae antiquitatis monumenta, ceu quadam contagione, quodammodo inficerentur.* *Theodorum* Romanae ecclesiae adhaesisse, constat ex *Anastasii* Bibliothecarii Praefatione ad *Theodori Studitae* Sermonem de S. *Bartholomaeo* Apostolo apud *Dacherium* in *Spicilegio Tom. III*, ex ipsiusmet ad *Leonem* Pontificem Epistola *n. 33*, nec non ex literis ad *Basilium*, Archimandritam S. Sabae, *n. 35*. Catalogus scriptorum *Theodori*, mortui A. 826, legitur apud *Sirmondum Tom. V Operum.* Eminet inter ea Epistolarum volumen. Optavit
17. *Baronius*, ut inveniatur vir doctus, qui ea colligat edatque. Frater *Theodori*, *Josephus*, institutis, doctrina, & fide, illi fuit par & germanus. Defendit imaginum cultum contra Iconomachos, & Thessalonicensi tandem infula decoratus fuit, *Josephus.* Vitam ejus exhibent Menaea ad Jul. XV. *Josephus* alius, circiter 40 annis junior, aeque inter Hymnographos enituit sacros. Menaeis ad III Apr. percelebratur ipse. Vitam hujus scripsit *Joannes Diaconus*, ex quo *Maracius* in suo *Josephi* Hymnographi Mariali eam recitat. Quantum utrique in Triodiis sit tribuendum, dispicit Emin. Autor. Floruit in-
20. ter Hymnographos ipse *Joannes Damascenus*, cujus elogium Menaea ad IV Dec. exhibent, & copiosius executus fuit in vita ejus *Joannes Hierosolymitanus*. *Damascenus* ex ea in cantionibus ecclesiasticis conscribendis excellentia nomen inde-
23. ptus est *Melodi*, sive *Cantoris*, testibus *Cedreno* & *Suida*. Saepius ipsum vocari nude *Joannem Monachum*, Noster ostendit. Addit utrique huic *Joanni* tertium cognominem, aeque Hymnographum sacrum, qui, Μαυρόπους a *nigris pedibus* dictus, primum fuit Monachus, deinde Euchaitarum Metropolita. Prodierunt hujus Poemata Ætonae prope Vindesoram in lucem opera *Matthaei Busti*. Plura ejus cantica sacra latent recondita

condita in Bibliotheca Vindobonensi. Triodii cantica, quæ nudum *Joannis Monachi* nomen præferunt, cur *Joanni*, Euchaitarum Metropolitæ, asserere recuset, complures Emin. Purpuratus producit rationes. *Michaelem Psellum* omni studio schisma inter Latinam & Græcam Ecclesiam fovisse & promovisse, monet. Hymnographis deinde inserit *Theophanen*, in Palæstina natum, post Iconomachiæ incommoda Episcopum ecclesiæ Nicænæ, ejusque fratrem, *Theodorum*, in quorum frontibus inusti fuerunt jambi, unde uterque appellatus fuit γραπτός. *Andream Cretensem* medio Seculo octavo claruisse, conjectat. *Cosmam* Hierosolymitanum albo Hymnographorum ut insereret, effecit Menæorum autoritas, in quibus tamen pro τίνα τῶν Ἀσικρίτων legendum censet τίνα τῶν Ἀσυγκρίτων, siquidem *Cosmas* fuerit de secta philosophica, quæ judicium de rebus plerumque solet suspendere, & secta ἀσυγκρίτων dicta est. Distinguendum esse monet hunc *Cosmam* a magistro *Cosma*. Sabbati Tetraodium a *Cosma* illo fuit inchoatum, a *Marco* autem completum, qui Monasterii S. *Mocii* Oeconomus, ac *Leoni* Imperatori circa annum 900 ætate suppar, exstitit. Addit hisce tandem Autor *Casiam*, seu *Icasiam*, Poetriam, quæ, imperio repulsa a *Theophilo* Imperatore, monasterium Constantinopoli condidit *Studiano* proximum, hymnisque sacris pangendis sese addixit. Hæc de Hymnographis *Triodii Barberini* copiose exposuit Emin. Purpuratus, hoc pacto feliciter partem jacturæ reparans, quam orbis eruditus ægre patitur, nondum invento *Leonis Allatii* libro MSto *de Melodis Græcorum*, nec in lucem emissa *Melodorum Græcorum historia*, quam B. *Urbanus Godofredus Siberus* noster olim promisit. Incudem hanc denuo tundet Emin. Vir, simulque *Siberi* monita, ad *Leonis Allatii* & aliorum labores, Hymnographis Græcis propius noscendis impensos, obelo passim notabit. Fuimus jure nostro longi in hoc argumento rariori, ardentes continuationem ejus videre. Hæc ad Epistolam separatim editam. Avet fortassis Lector ex Decade, tanquam epulo saliari, nonnihil delibare. Annuendum desiderio tam justo. *Epistola prima* Emin. Cardinalis Pontificem Roma-

Pag. 25. 33. 36.

num certiorem facit de ſua Epiſtolarum *Franciſci Barbari* editione, ac ſpeciminis loco unam offert, qua *Barbarus Nicolao V* dignitatem Papalem fuit gratulatus. *Secunda* nonnullas *Franciſci Barbari* neceſſitudines & amicitias reddit notiores. Comparat ſimul *Nicolaum V* cum *Benedicto XIV*. *Epiſtola tertia* memorat itinera ſua, olim in Gallias & ad ipſos Britannos inſtituta, ſuamque Pariſiis cum *Andrea Hercule de Fleury*, Gallia-
Pag. 3. rum regni adminiſtro, excultam amicitiam. Monet ex *Epiſtolis Barbari* ſui, caute omnino eſſe belligerandum, &, quamvis majoris animi ſit, inferre arma, quam propulſare, tutiora tamen conſilia ſpecioſioribus & celerioribus eſſe anteponenda. Addit Epiſtolam *Franciſci Barbari* ad *Gentilem*, A. 1453 exſtinctum ex ſagitta, Venetarum olim copiarum Ducem. Addit, probari Summo Pontifici ſuum Brixianæ Eccleſiæ non de-
11. ferendæ propoſitum. *Epiſtolæ quartæ* præmittit epigraphen, quam, a Præſule *Carolo Majella* compoſitam, marmoreæ tabulæ incidi, & in fronte aulæ, a ſe conſtructæ, *Clemens XII* collocari juſſit. En illam: *Clemens XII P. M. Corſinus excipiendis & aſſervandis impreſſis Codicibus, tam Pontificia liberalitate comparatis, quam ab Angelo Maria Quirino, S. R. E. Cardinali Bibliothecario, dono datis, inſigni aulæ hujus acceſſione Vaticanæ Bibliothecæ ſpatia laxavit, armaria pluteosque conſtruxit, anno Domini 1732.* Indicat ſimul, Syllogen literarum Apoſtolicarum *Clementis XII*, a ſeſe in præſens vulgandam, Cardinali *Nereo*, ex fratre nepoti *Clementis* ejusdem, dedicatum iri. Præconiis ſummis litat famæ *Clementis*, ejusque beneficia, in ipſum collata, mente memori grataque recognoſcit. Succedunt *Clementis* illius literæ Apoſtolicæ, ad Card. *Quirinum* datæ, de Vaticanæ Bibliothecæ incremento, de nova S. *Ephraem Syri* editione, ex ejus Codicibus adornata, atque ſimul de paſtoralis ſollicitudinis laudibus. Subjicitur ichnographia illius aulæ, ad Bibliothecam adjunctæ, ære expreſſa. *Epiſtolæ quintæ*, vel potius Sermoni inaugurali, ſubjicitur novum templum Brixienſe cathedrale, æri inciſum, & Epigrammate addito celebratum. *Epiſtola ſexta* recenſet Cardinales Vaticanæ Bibliothecarios, orſus ab *Hieronymo Aleandro*, ac anno 1519. Excipit eam Oratio

Digitized by Google

tio *de Historiæ Mosaicæ præstantia*, qua Emin. Vir pronuntiat, sibi sacrarum literarum studia in amore semper atque in deliciis fuisse. Memoratu digna hæc ejusdem sunt verba: *Quoniam doctissimorum virorum judicio & communi etiam experimento sine linguarum ope, Hebraicæ præsertim & Græcæ, perfecta planaque sacrarum literarum intelligentia comparari nequit; nam, quemadmodum ad Hieronymum egregie scribit Augustinus, ut veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita novorum veritas Græci sermonis normam desiderat; ne hoc adjumento indigeremus, in Græca quidem, cujus latior utilitas atque necessitas, operæ plurimum laborisque consumsi; Hebraicam vero paucis tantum abhinc mensibus attigi, efficiam tamen, ut in posterum neque in hujus addiscendæ studio diligentiam meam desideretis.* Commendamus hæc eis verba, qui Vulgatæ principatum præ Codicibus Hebræis Vet. Test. & Græcis Nov. Test. passim deferunt. In *Epistola octava* idem significat, detectas in Vaticano Codice MSto literas quasdam *Georgii Trapezuntii*, ad *Andream* filium A. 1454 datas, testantesque Epistolam *Mahometis*, Turcorum Imperatoris, ad *Nicolaum V* Pontificem, quæ germana non sit, sed a *Poggio*, Florentino, supposita. Suppetunt nobis præterea ex hac cœna non contemnendæ dapes. At cancelli, quibus institutum nostrum nos circumsepsit, jubent invitum tacere, locumque facere aliis orbis eruditi monumentis. Nunquam tamen de Emin. Purpurati summa eruditione ingeniique gloria tacebimus. Nec ulla erit tam ingrata posteritas, quæ in decus ac speculum immortalis doctrinæ hoc luculentissimum lubente animo intueri recuset.

Pag. 15.

7.

HISTOIRE DE L' ACADEMIE ROYALE DES INSCRIptions & belles lettres, &c.

hoc est,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ INscriptionum & elegantiorum literarum, & simul

MEMOIRES DE LITERATURE, &c.
hoc eſt,
DISSERTATIONES, IN ISTA ACADEMIA PUblicatæ ab anno 1726 uſque ad anni 1730 exitum.
Tomus VII.

Lutetiæ, in typographia Regia, 1733, 4 maj.
Alph. 5 plag. 2, cum Fig. æneis.

Redimus jam alacres ad intermiſſam diu operam, dicendi de Commentariis Regiæ Inſcriptionum Academiæ, bonæ frugis, ut inter omnes conſtat, pleniſſimis. *Sextum Volumen* eorum, quæ olim nos occuparunt, ultimum fuit. Nunc igitur ad *ſeptimum* progredimur, prioribus illis, quod ad doctrinæ elegantiam, prorſus ſimillimum. Præmiſſo eorum ſodalium indice, quos inde ab A.1726 uſque ad 1730 aut amiſit, aut accepit, hæc Academia, exhibetur hiſtoria operum, ab Academicis eodem temporis ſpatio elaboratorum. Ac initio recenſetur Abbatis *de Fontenu* liber de altaribus, vero Deo ſacratis, inde ab ortu mundi uſque ad natalem Chriſti; in quo non ſolum docet, dilutis adverſariæ ſententiæ argumentis, *Bileamum* veri Dei fuiſſe Prophetam, ſed etiam, non obſtante lege illa, quam *Deut. XII, 5*, reperimus, pluribus occaſionibus licuiſſe ſingulares exſtruere aras, iisque victimas imponere. Recenſetur 2) *Bonamici* Diſſertatio de paganæ Theologiæ eſſentiali parte, Magia, profluenti quippe ex illius Theologiæ principiis ac doctrinis; 3) *Gedoyni* de origine equitationis in Græcia Diſſertatio; 4) *Ferreti* Explicatio fabulæ de *Bellerophonte*, putantis, *Pegaſo*, ejus equo, ſignificari navem, *Chimæra* claſſem navium; 5) *Banierii* Diſſertatio de itinere *Perſei*, ejusque pugna cum *Phinea*, deſcribi exiſtimantis expeditionem *Perſei* maritimam in mari mediterraneo adverſus Gorgones, id eſt, Libyæ incolas; 6) *Blanchardi* Diſſertatio de tribunalibus, in Athenarum urbe ad conſervandas leges conſtitutis; 7) ejusdem Diſſertatio de Pritaneorum origine, deque Pritanum officiis; ubi, rejectis aliorum conjecturis etymologicis, docetur, *Prytanea* nomen accepiſſe a *Pritane* quodam, regiæ familiæ viro; 8) Diſſertatio ejusdem de

de *Heliastis*, quod Athenis erat certum genus judicum; 9) *Mabudelii* Dissertatio de *Hero* & *Leandro*; quam esse meram fabulam, contenditur, ab Abydenis fictam, quorum gloriose mentiendi licentia peperit proverbium; 10) *Parisii* Dissertatio, in qua vestigiis *Huetii* insistens, demonstrat lucidius, jam olim cognitas fuisse partes Africæ meridionales; 11) *Nauzii* historia regni *Seleuci Nicatoris*, quod ultra quinquaginta annos durasse contendit; 12) *Mabudelii* Dissertatio de *Cornelio Celso*, & librorum ejus *de Medicina* editionibus, deque ceteris ejus scriptis; 13) *Bonamici* Dissertatio de Imp. *Juliano*; in qua docetur, eum non minori dignum esse laude, quam *Trajanum* & *Antoninum Philosophum*, reprehenditurque *Gregorius Nazianzenus*, scripta ejus plane contemnens, cum tamen ex ipsis clarissime agnoscamus summum hujus Principis ingenium. Putat etiam Vir doctissimus, nunquam, nisi simulate, Christianum fuisse *Julianum*, nec tamen rudem fuisse ethnicum, sed Philosophorum ethnicorum coluisse religionem. 14) *Gedoyni*, qui Gallicum in sermonem transtulit *Pausaniæ Græciam*, Dissertatio de vitiis versionum librorum Græcorum; in qua multa proferuntur eorum vitiorum exempla, singularem demonstrantia *Gedoyni* perspicaciam; 15) *Curnei* de *Romulo* Dissertatio, multos notantis errores *Plutarchi*, in ejus Vita commissos; 16) 17) 18) 19) 20) 21) ejusdem Dissertationes similes de vita *Crassi*, (ubi etiam diligenter disputatur de causa, ob quam cognomine *Magni* affectus fuerit *Pompejus*,) de *Catone Uticensi*, de *Cæsare*, de *Cicerone*, de *Bruto*, de *Antonio*; 22) *Sallierii* Examen correctionum aliquot criticarum; 23) *Vatryi* Emendatio & illustratio loci cujusdam in Rhetorica *Aristotelis*; 24) *Hardionii* Emendatio loci cujusdam *Euripidis*; 25) *Sallierii* Dissertatio, in qua docet, quid significet in veterum libris ἡρῷον μνῆμα; 26) & 27) ejusdem Dissertationes de notione vocabuli ἔγχυς apud *Euripidem*; 28) *Barrii* Emendatio trium locorum *Plinii*, *Lib. VII Cap. 23*, & *Lib. IV Cap. 12*, & *Lib. V Cap. 32*; 29) *Banierii* Critica Dissertatio ad locum quendam *Pausaniæ*; 30) *Furmontii* Demonstratio utilitatis linguarum orientalium in historia veteris Græciæ. Ingeniosa admodum est, lectuque dignissima, hæc Dissertatio, speciminis causa exhi-

exhibens explicationem fabulæ de *Perseo* & *Gorgonibus*, itemque interpretationem epitaphii *Sardanapali*; 31) *Lanceloti* Commentatio de aliquot Inscriptionibus; 32) *Mahudelii* Dissertatio de antiquis Medallionibus; 33) *Sallierii* Observatio de aliquot libris Bibliothecæ Regiæ, quibus annotationes suas adscripserunt primi possessores eruditissimi; 34) *Foncemagnii* Demonstratio, quod *Vitæ Aridii* autor non sit *Gregorius Turonensis*; 35) *Curnei* Dissertatio de MSta *Vita Caroli M. jussu Imp. Friderici Barbarossæ conscripta*; 36) *Lanceloti* Dissertatio de libro MSto *de la Court amoureuse, & des Rois de l'Epinette.* Prior scilicet fuit Societas quædam illustris, in aula Regia Galliæ instituta Seculi decimi quinti initio. Posterius erat festum joculare Insulis, urbe Flandriæ, celebrari solitum Seculo decimo tertio ac duobus proxime secutis; 37) *Falconeti* Dissertatio de vetustissimis versionibus Gallicis, una cum specimine *Bibliothecæ Gallicæ*; 38) *Foncemagnii* Observatio critica ad *Valesii Notitiam Galliæ*; 39) *Secussii* Specimen novæ *Notitiæ Galliæ* inde ab ortu monarchiæ; 40) *Foncemagnii* Dissertatio, *Maittairio* opposita, in qua probat, primum librum in Gallia excusum fuisse Lutetiæ a typographo *Ulrico Geringio*, Constantiensi. Recordamur, hoc etiam narrari in *Bulæi Historia Universitatis Parisiensis Tom. V pag. 918 seq.*; 41) *Sallierii* Examen criticum *Vitæ Castruccii*, a *Machiavello* scriptæ; quam descriptionem ostenditur esse fabulosissimam; 42) *Furmontii* Relatio, e MSto Turcico hausta, de quadam regni Persici perturbatione, Seculo sexto facta; 43) Historia itineris literarii, jussu Regis per Orientis terras facti a *Sevino* A. 1729 & 1730, qui secum attulit Lutetiam sexcentos circiter MStos libros; 44) Historia itineris literarii, per easdem terras eodem temporis tractu facti a *Furmontio*, qui Lutetiam ter mille & amplius Inscriptiones antiquas, nondum editas, secum attulit; quarum publicam editionem, justa ornatam illustratione; quis elegantior non exspectet avide? Hactenus recensio Dissertationum Academicarum. Excipiunt eam *pag. 361 seq.* Elogia Academicorum, ab anno 1726 usque ad annum 1730 exstinctorum, *Hieronymi Bignonii*, (qui nepos erat celebratissimi illius *Hieronymi Bignonii*,) m. 1726 d. 5 Dec. *Mich. Peletierii de Souzy*,

m. 1726

m. 1726 anno vitæ octogesimo sexto d. 10 Dec. *Joannis Boivinii*, junioris, m. 1727 d. 29 Oct. *Philippi Antonii Gualterii*, Cardinalis, m. 1728 d. 21 Aprilis, *Claudii Francisci Fraguierii*, m. 1728 d. 3 Maji, *Jacobi Quienii de la Neufville*, m. 1728 d. 20 Maji octogesimo secundo ætatis anno, *Couturii*, (prænomine carentis, cum, an & ubi baptizatus fuerit, non satis certò constaret,) m. 1729 d. 16 Aug. *Francisci Butardi*, m. 1729 d. 9 Dec. *Simonis Louberii*, Legati quondam Regis Galliæ ad Regem Siamensem, m. 1729 d. 26 Maji exacto anno vitæ octogesimo septimo, *Joannis Baptistæ Thiauderii de Boissy*, m. 1729 d. 27 Junii, denique *Joannis Petri Moreti de Bourcheny*, Marchionis *de Valbonnays*, m. 1730 d. 2 Dec. anno ætatis septuagesimo nono.

Nunc exhibentur uberiores diductioresque Academicorum Dissertationes, novas complexæ, sed pristinis & adhuc usitatis meliores, sententias. *Prima* est *Furmontii*, junioris, errare eos, docentis, qui, plures fuisse, credant, *Mercurios*, simulque, unum duntaxat fuisse *Jovem*, demonstrantis. In *altera pag. 14 seq.* idem docet, unam tantummodo *Venerem* habuisse veteres, errorisque communis aperit originem. In *tertia pag. 34 Banierius* de *Deabus matribus* agit, eorumque, qui antea de iis scripserunt, rejectis conjecturis, probat, non in sola Gallia & Germania eas, sed in Occidente & Oriente, cultas fuisse, nec propinquiori demum ævo, sed jam antiquissimo tempore. Ipsas, docet, nihil aliud fuisse, quam *Junones*, quæ pro una *Junone* in veterum scriptis occurrunt. In *quarta pag. 51 Fontenuus*, de *Hercule Musageta* disserens, producit adversus eos, qui indignum hoc titulo judicant *Herculem*, testimonia veterum, e quibus lucidissime apparet, heroem hunc militarem etiam laude maximæ eruditionis, summique erga literas favoris, olim floruisse. In *quinta pag. 69* historiam *Bellerophontis* interpretatur *Banierius*, sublatis fabularum involucris veritatem eruens ope vetustissimorum monumentorum. In *sexta pag. 83 Freretus*, *Homero* duce, probat, *Bellerophontem* duobus Seculis antiquiorem esse bello Trojano. In *septima pag. 113* disserit de Hyperboreis *Gedoynus*, contenditque, certam gentem

I olim

Digitized by Google

olim hoc nomen gessisse, eamque habitasse inter paludem Mæotidem & Euxinum pontum. Disputans vero de eodem populo in *octava pag. 117 Banierius*, longius eum removet, atque in Colchide collocat. Hic simul fabulas, de Hyperboreis (quod nomen putat esse synonymum *Scytharum*,) olim frequentatas, traducit in sensum commodissimum, ut emergat historia, nihil monstri alens, &, cui fides habeatur, dignissima. In *nona pag. 151* agit *Nauzius* de populis, in Epiro habitantibus ante bellum Trojanum, Chaoniis, Thesprotiis, Æthicibus, Athamanibus, Perrhæbis, & Ambraciis. In *decima pag. 174* de Areopago curatissime agit *Canajus*. In *undecima pag. 201* eruditissime pertractat *Valesius* historiam primi belli sacri. Dicit autem illud bellum, quod Amphictyones intulerunt Crissensibus, templum qui expilarant Delphicum. In *duodecima pag. 240* contendit *Nauzius*, quæ veteres narrant de *Herus* & *Leandri* amore, ea accidisse verissime, nec adscribi oportere (id quod factum est a nonnullis,) lepidis merisque fabellis. In *decima tertia pag. 250* differit *Hardionius* de saltu Leucadio, certissimo scilicet amoris remedio. In *decima quarta pag. 262 Barrius Lycurgi* historiam & chronologicum & historicum in ordinem redigit studiosissime. In *decima quinta pag. 273* de *Psyllorum* miraculis ita differit *Suchajus*, ut, prolatis veterum narrationibus, vera discernat a falsis, doceatque, scientiam & virtutem medicam Psyllorum fuisse naturalem. In *decima sexta pag. 286* artis equitandi in Græcia antiquitatem & originem solerter eruit *Freretus*. In *decima septima pag. 335* de Elegia disputat *Suchajus*, ejusque & originem indicat, & genium veramque indolem describit. In *decima octava pag. 352* idem fert sententiam de veteris ævi Poetis elegiacis, Græcis pariter ac Latinis. Postponit hic *Tibullo Propertium*, utrique *Ovidium*. In *decima nona pag. 398* differit *Sallierius* de parodia, ejusque origine ac virtutibus. In *vigesima pag. 411 Homerici* systematis Olympi montis explicationem exhibet junior *Boivinius*. In *extrema* Dissertatione *pag. 427 seq.* ad *Xenophontis Cyropædiam* animadversiones profert *Freretus* subtilissimas. Postquam videlicet in *Tomo quarto* horum *Commentariorum*

pag.

pag. 588 seq. aliquot difficultates geographicas ex hocce *Xenophontis* opere ſuſtulerat, nunc, eodem in ſtadio pergens, docet, quas ſedes habuerint commemorati ab illo *Grylli* filio *Sacæ* & *Caduſii*. Qua inveſtigatione ad colophonem perducta, disquirit etiam, quam longe, quamque late, regnarit magnus ille *Cyrus*, ſuisque ejus imperium circumſcribit ex omni parte terminis. Imo etiam appendicem annectit, in qua probare conatur adverſus *Banierium*, *Cyropædiam* non eſſe veri nominis hiſtoriam, ſed fictionibus refertiſſimam. Objicit ſcilicet *Xenophonti* primum vitia chronologica, deinde omiſſionem belli, cum *Aſtyage* geſti a *Cyro*, tandemque fictionem Regis *Cyaxaris*, quippe qui ſub ſole fuerit nunquam. Præterea docet pluribus, *Xenophontem* hoc in libro multa tradere hiſtoriæ *Biblicæ* contraria. Quapropter merito ſibi videtur concludere, *Ciceronis* de *Cyropædia* judicium eſſe veriſſimum juſtiſſimumque.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE NATURELLE des Petrifications dans les quatre parties du monde, avec Figures, & divers Indices, auſſi methodiques, que neceſſaires.

hoc eſt,

COMMENTARII, HISTORIAM NATURALEM corporum, in lapides converſorum, illuſtrantes, per quatuor mundi partes; cum Figuris, & variis Indicibus, tam accuratis, quam neceſſariis.

Hagæ Comitum, apud Joannem Neaulme, 1742, 4 maj. *Alph. 1* plag. 11, cum Tab. æn. 60.

Diſquiſitio corporum naturalium, inter ſtrata terræ diſpoſitorum, & in lapideam ſubſtantiam mutatorum, non ultimus Phyſicorum labor eſt. Hic eo magis neceſſarius videtur, quod in definiendis & explicandis Globi terraquei mutationibus eo carere nobis vix licet. Hunc igitur nonnulli rerum naturalium indagatores, in Principatu Neocomenſi habitantes, maximo cum ſtudio ſuſceperunt, & paucis abhinc annis multa corpora, in lapideam ſubſtantiam mutata, *Scheuchzero* & *Langio*,

gio, Viris in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimis, incognita, detexerunt. Hæc igitur æri inciſa nunc in publicum emiſerunt, ſimulque ea, quæ a modo laudatis Viris inventa ſunt, addere non dubitarunt. Cum vero hæc collectio nimium excreſcere videretur; non omnia foſſilia petrefacta, ſed marina tantum, hoc in Opere exhibuerunt. Hinc etiam factum eſt, ut ſcriptorum *Scheuchzeri* & *Langii* verſionem Gallicam non ſimul elaboraverint, ſed potius varia ſcripta, hanc doctrinam illuſtrantia, collegerint. Exponamus præcipua momenta tractationis primæ de origine lapidum, cujus autorem Cel. *Bourguetum* eſſe conjicimus. Lapides dicit corpora inſipida, dura, non ductilia, neque in aqua diſſolubilia. Horum duæ potiſſimum conſtituuntur claſſes, quarum prima comprehendit 1) lapides pretioſos transparentes, vel opacos anguloſos; 2) lapides pretioſos minus transparentes, vel opacos, marmora, ſilicem culinarem, lapides calcareos; altera vero complectitur 1) lapides lamellatos, ſplendeſcente ſuperficie præditos, 2) lapides arenoſos, & alios aggregatos. Hac diviſione præmiſſa, quotidiana lapidum geneſis exemplis variis oſtenditur, & inprimis Stalactitis formatio uberius declaratur. Primo quidem intuitu videntur omnes lapides per cohæſionem variarum particularum cryſtallinarum, terreſtrium, &c. producti fuiſſe. Sed, ſi ulterius diſquiratur, quomodo flumina, fontes, & aliæ aquæ, his partibus imprægnatæ, ad tam alta ſæpius & diſſita loca penetrare potuerint, tunc aſſertum maxime dubium redditur. Ad mutationes ſuperficiei terræ inſignes hoc quidem in caſu provocari, ſtatuique, poſſet, easdem per terræ motus, rapidiſſima flumina, et torrentes, ex præcipiti delapſos, inductas fuiſſe; Autor tamen multis exemplis declarat, globum noſtrum per aquas non ita mutari poſſe, ut ea, quæ in variis terrarum ſtratis obſervantur, inde explicari queant. Porro monet, in mutua arenæ & lapidum formatione circulum vix explicandum obſervari. Tandem ipſam quoque figuram montium huic formationi contrariam judicat. Novum itaque ſyſtema, quod originem lapidum primitivam & generalem explicat, proponit.

Parti-

Digitized by Google

Particulæ variæ indolis, per motus impreſſos rectilineos motæ, ob reſiſtentiam vicinarum tandem ad circularem motum diſponuntur, hinc vortices producuntur, quibus varii globi in ſyſtemate univerſi conſtituti fuerunt. Materia enim omnis, ad centrum mota, per vortices tales ad proprios globos conſtituendos deducta fuit. Hinc etiam in globi noſtri terraquei prima productione particulæ, in vorticoſo motu conſtitutæ, varia ſtrata, variosque lapides, pro ratione preſſionis corporum vicinorum effecerunt, & prima globi noſtri fundamenta poſuerunt. Sed hæc compoſitio ob homogeneas particulas non diu durare poterat. Aquæ enim ſe illis immiſcebant, & motum terræ lentiorem reddebant, ita ut, diſſolutione facta, alia corpora, mineralia, animalia, & vegetabilia, ſimul abriperentur, & in nova ſtratorum formatione in interiora eorundem penetrarent, ibidemque duriora redderentur. Hac ratione igitur & originem lapidum, cum origine terræ convenientem, & ſtratorum variorum, in diſſolutione ſequenti, vel paulo poſt eandem, ortorum, dijudicare valemus, quod Cel. Autor plurimis exemplis illuſtrat, & ſimul rationem figurarum diverſarum in lapidibus particularibus exponit. Hanc enim ex motu globi ipſius, & circulatione aquarum, et ex diverſa reſiſtentia corporum, circa lapides, in geneſi conſtitutos, poſitorum, deducit. In geneſin cryſtallorum inprimis ſollicite inquirit, figurarum diſpoſitiones ſtudioſe deſcribit, &, cryſtalli montanæ generatione expoſita, ad reliquas etiam cryſtalliſationes lapidum pretioſorum progreditur. Ex omnibus his, fuſius pertractatis, tres modos primarios geneſeos lapidum deducit. Primus in formatione globi noſtri obſervatur; alter in reſtitutione terræ in eum ſtatum, in quo nunc deprehenditur; tertius vero, qui localis appellari poſſet, in hodiernum uſque diem obſervatur. Difficilis quidem eſt diſquiſitio, ad quam claſſem ratione originis pertineant lapides; in ea tamen ad rupes vicinas reſpiciendum eſt, ex quibus per torrentium impetum ſeparari potuerunt. Si partes diffractæ ejusdem ſubſtantiæ cum rupibus vicinis ſunt, ad novam formationem pertinent;

 ſi tamen

si tamen diversæ sunt, tunc ad primigeniam formationem pertinere videntur. Tandem Autor genesin lapidum in corporibus humanis & animantium brutorum disquirit. Lapides hos ad tres classes reducit, tophaceos nimirum, bezoardicos, & crystallinos. Tophacei ex materia terrestri compositi sunt, bezoardici aliquam portionem materiæ lapideæ continent, quæ tamen in crystallinis magis abundat. Cum hæ particulæ cum alimentis ingerantur, ulterius in genesin calculorum in animalibus inquirit, & differentias inde declarat. In tota hac tractatione Autor quidem maximam ingenii vim demonstrat, ea tamen, quæ proponit, semper ex phænomenis naturæ declarare annititur.

Tractatio *altera* accurate & evidenter ostendit: primo, lapides figuratos, marinis corporibus similes, esse conchas & alia corpora, ex mari producta, quæ, antequam huc adducta fuerunt, jam formata erant; secundo, hanc mutationem loci non nisi per diluvium universale fieri potuisse.

Tractatio *tertia* assertum Cel. *Neutoni*, quod aqua, in terram mutata, & vapores cometarum, superficiem terræ augerent, & globo nostro aliquid adderent, destruit, & potissimam observationem allegat, quod strata superiora montis Juræ multa petrefacta marina ostendant, quæ nulla accessione tecta sunt. Has tractationes excipiunt nonnullæ Epistolæ de petrefactione cancellorum, *Crabbe* dictorum, litoris Coromandel; de piscibus petrefactis, qui in Europa & Asia inveniuntur; de Sceleto Elephantis petrefacto; de silice culinari.

Hæc omnia in *prima Parte* continentur; *altera* vero complectitur 1) Catalogum fossilium, proprie sic dictorum, in quo terræ, lapides, salia, bitumina, mineralia, & metalla, brevissime recensentur, methodico tamen ordine usque ad genera sibi invicem subordinata non perducto; 2) Indicem Autorum, qui de lapidibus, inprimis figuratis, scripserunt. Hic forsitan variis locis augeri, & emendari, posset. Miramur inprimis, *Kleiniana* varia neglecta esse. 3) Indicem locorum in quatuor orbis partibus, in quibus corpora petrefacta inveniuntur; 4) Indicem, qui figuras corporum petrefactorum,

rum, in hoc Opere delineatorum, illustrat, & nomina apponit.

Non negare possumus, in his Commentariis varias novas observationes, nonnullasque meditationes, expositas esse, quæ mineralium, & inprimis fossilium figuratorum, indagatoribus placere poterunt, *inprimis* cum multa, theoriam telluris illustrantia, passim immixta inveniantur.

METHODUS INVENIENDI LINEAS CURVAS, maximi minimive proprietate gaudentes, sive Solutio Problematis Isoperimetrici, latissimo sensu accepti; Autore LEONHARDO EULERO, Prof. Reg. & Acad. Imp. Scient. Petrop. Socio.

Lausannæ et Genevæ, apud Marcum-Michaelem Bousquet & Socios, 1744, 4.

Alph. 1 plag. 18, cum Tab. æn. 4.

Inter tot inventa, eademque præclarissima, quibus rem mathematicam hodierni ditarunt Geometræ, analyseos infinitorum ope adjuti, methodum *de maximis & minimis* caput fere super cetera efferre, & præcipuum quendam sibi locum vindicare, nemo est peritiorum, qui dubitare possit. Quemadmodum vero, quæ pulchra, eadem utplurimum difficilia solent esse: ita hac in re præsertim usu venit, ut Problemata, maximi minimive conditionem secum ferentia, tantis sæpenumero spinis obsepta sint, ut non nisi impeditissimus ad ea aditus pateat, a summis duntaxat hujus artis magistris tentandus. Quam ob causam animo facile præcipimus, impense gavisuros, quicunque sublimioris scientiæ ornamentum & profectum amant, cum perceperint, doctrinæ huic poliendæ, ornandæ, amplificandæ, sese accinxisse Virum laude nostra majorem, *Eulerum*, cujus in rem analyticam merita dudum in luce posita atque confirmata sunt. Non impeditum, non salebrosum, sed facile posthac, & planum, per hosce iter erit; non contortis illis nodis ejusmodi Problemata amplius laborabunt,

bunt, quos adeo feliciter diſſolvit ſecuitque Vir eruditiſſimus, ut, qui plura deſideret, ingrati animi ſuſpicionem vix effugere nobis quidem videatur. Noſtrum jam eſt, elegantiſſimi Opuſculi rationem curatius exprimere noſtra legentibus, eisdemque ſalivam movere. Principio quidem monendum eſt, methodum de maximis & minimis hoc loco non adhiberi ad ſolvendas ejusmodi quæſtiones, ubi, expoſita quadam linea curva, quæritur maximus, vel minimus, valor quantitatis cujusdam variabilis, ad illam pertinentis, veluti maxima, vel minima, ordinata, maximus, vel minimus, radius curvaturæ, & quæ alia ſunt, ex Analyſi infinite parvorum, vel aliis hujus generis libris, facile haurienda. Hæc enim non niſi infantia quædam atque gradus methodi infimus eſt. Quin inverſa potius ratione hoc loco dantur formulæ maximi, vel minimi, & quæruntur lineæ curvæ, quibus illæ competant. Diu autem eſt, quod Geometræ ad Problemata hujusmodi enucleanda animum appulerunt. Primum omnium nobis quidem videtur fuiſſe, quod circa ſolidum minimæ reſiſtentiæ verſatur, a *Newtono* in *Principiis Phil. math.* ſolutum. Secutum inprimis eſt Problema de invenienda Curva Brachyſtochrona, quod, ab inclyto in hiſce caſtris heroe, *Jo. Bernoullio*, ſub finem Seculi ſuperioris propoſitum, ſummos totius Europæ Geometras exercuit. Succeſſit tandem quæſtio omnium celeberrima, de figuris iſoperimetris, inter nobile par fratrum *Bernoulliorum* non mediocri quondam animorum motu agitata. Antea vero, quam ulterius progrediamur, ipſam methodi definitionem diſtinctius conſideraſſe juvat. Primo quidem, cum ad plenam linearum curvarum cognitionem maxime neceſſarium ſit, eas ad axem quendam poſitione datum, idque ope coordinatarum, referre, ita, ut determinatæ cuidam Curvæ portioni determinata quoque abſciſſa atque ordinata reſpondeant, facile intelligitur, in hac methodo de eo agi, ut inter omnes Curvas, ad eundem axem relatas, atque eidem abſciſſæ reſpondentes, ea detegatur, in qua formula quædam data maximum minimumve valorem ſortiatur. Niſi enim hanc addas reſtrictionem, quæſtio plane erit vaga atque nulla. Qua-

la. Quacunque enim Curva oblata, in qua formula quædam utlibet magnum valorem nancifcatur, femper infinitæ aliæ duci poffunt, in quibus valor ifte adhucdum evadat major. Secundo aliæ etiam conditiones ad Problema perfecte determinandum fæpenumero aut in ipfa ejusdem enuntiatione efferendæ *funt*, aut per *ipfam* demum folutionem inferri debent, id quod ex natura et gradu æquationum, ad quas pervenitur, non difficulter intelligi poteft. Adfcendat v. g. æquatio differen*tialis* Curvæ quæfitæ ad gradum tertium; quo facto, triplici integratione opus eft, adeoque tres quantitates conftantes ordinatim in æquationem introducendæ. Unde confequitur, ad Problema plene determinandum tribus conditionibus, præter quantitatem Abfciffæ, opus effe, atque tria puncta, per quæ Curva tranfeat, dari oportere; fecus enim folutio iterum vaga nimis foret, cum innumerabiles dentur Curvæ, æquationi differentiali fatisfacientes, prout innumeris modis quantitates illæ conftantes definiri poffunt. Loco punctorum vero, quæ Curva *trajicere* debet, aliæ conditiones, ut libuerit, *proponi* poffunt, modo inferviant definiendis conftantibus, quæ per fucceffivas integrationes in æquationem introducuntur. Hifce quidem in genere prælibatis, apprime tenendum eft, methodum de maximis & minimis a Cel. Autore in *abfolutam* & *relativam* difpefci. Abfoluta quidem eft, quæ inter omnes omnino Curvas poffibiles, ad eandem axis portionem relatas, eam determinare docet, in qua formula quædam maximum minimumve obtineat valorem. Ad hanc *methodum pertinet* e. g. Problema de Brachyftochrona, de *folido* minimæ refiftentiæ, &c. ubi inter omnes omnino Curvas, in plano quodam verticali per data duo puncta, non in recta verticali pofita, ductas, ea quærebatur, fuper qua mobile citiffime defcenderet: vel, ubi inter omnes Curvas, ad eandem Abfciffam relatas, ea defiderabatur, quæ converfione circa axem gigneret folidum, quod in fluido juxta directionem axis *motum*, minimam ab eo refiftentiam pateretur. Relativa autem *methodus* in eo verfatur, ut inter omnes *Curvas*, una vel pluribus proprietatibus communibus prædi-

tas, hæc eruatur, in qua formula quædam præscripta maximum minimumve valorem nanciscatur. In hac Problematum classe sine ullo dubio primas tenet Problema *Isoperimetricum*, a *Jacobo Bernoullio* quondam in scenam productum, atque in *Actis* nostris *Anni 1701* felicissime solutum: Ubi nempe non inter omnes omnino Curvas possibiles, sed inter eas duntaxat, quæ, ad eandem axis portionem relatæ, ejusdem sunt perimetri, sive longitudinis, ea quærebatur, quæ præscripta quadam maximi minimive proprietate gauderet. Eidem nodo solvendo sese accinxit *Jo. Bernoullius*, in arenam a Fratre præcipue provocatus, ejusque primam solutionem legere est in *Commentar. Acad. Paris. A. 1706*, quam vero deinceps mirum quantum perfecit in iisdem *Commentar. A. 1718*, & in *Actis* quoque nostris ejusdem *Anni*. Præcipue vero hac in re notandum, loco *Isoperimetrismi* aliam quoque proponi posse proprietatem quamvis communem. Ita e. g. quæri potest Curva, quæ inter omnes, ad eandem Abscissam relatas, & æquales areas comprehendentes, conversione circa axem, producat solidum maximum minimumve; vel talis, quæ inter omnes Curvas, conversione circa eandem Abscissam solida æqualia gignentes, faciat solidum, quod, in fluido juxta directionem axis motum, minimam excipiat resistentiam, & quæ alia hujusmodi longe plurima excogitari possunt. Quin etiam numerus proprietatum communium ad libitum augeri potest. Ita e. g. inter omnes Curvas, ad eandem Abscissam relatas, quæ tam longitudine æquales sint, quam æquales areas comprehendant, ea quæri potest, quæ rotatione circa axem solidum procreet maximum minimumve; vel generaliter, inter omnes Curvas, quibus proprietates A, B, C, D, &c. communes sint, eam investigare licet, quæ data maximi, vel minimi, affectione gaudeat. Quæ quidem Problemata, ut naturali pulchritudine conspicua sunt, ita ingentem in solvendo difficultatem pariunt, atque solutorem, nisi scopulos dextre evitet, in calculi labyrinthum quendam atque abyssum immergunt. Quamobrem jam ante aliquot annos in enodandis hisce quæstionibus, atque ad tractationis formam expeditiorem reducendis, laboravit

ravit Cel. Autor, & methodi, qua usus est, specimina minime vulgaria in *sexto* atque *octavo Petropol. Comment. Volumine* exhibuit. Postea tamen, quod usu venire solet, secundis curis omnia denuo elimavit, planiora reddidit, multisque accessionibus adauxit, ut in hoc, quod nunc recensemus, justæ magnitudinis opusculum, a scientiæ peritis deosculandum, excteverint. Perplacuere diligentia non minus, quam ἀκρίβεια, Viri Clarissimi, in notionibus, quæ toti huic doctrinæ fundamenti loco substernendæ sunt, enucleandis, quo labore defunctus est *Capite primo*, quod quidem introductionis loco in universam tractationem esse potest. Principio de ipsa formularum, maximum minimumve complectentium, indole accurate differit. Eam vero in eo poni ostendit, ut formula W, maximum minimumve præbitura, sit quantitas quædam integralis, in genere integrationem haud admittens, ita ut integralis, sive fluens, non nisi determinata quadam inter Abscissam x & ordinatam y relatione assumta exhiberi queat. Oportet igitur esse $W=\int Z dx$, ita ut fluens $\int Z dx$ exhiberi in genere nequeat; secus enim per formulam W Curva non poterit determinari. Sit enim W functio quævis algebraïca coordinatarum x & y; manifestum est, valorem ejus pendere a sola ultima ordinata y, adeoque pro infinitis Curvis, communem Abscissam x & ordinatam y habentibus, fore eundem. Si sit ulterius $p dx = dy$, $q dx = dp$, $r dx = dq$, &c. sitque W functio algebraica τῶν x, y, p, q, &c. perspicuum est, præter punctum Curvæ ultimum, ad quod pertinet ordinata y, positionem unius, vel duorum, &c. elementorum Curvæ determinatum iri, nihil adeo ultra, præter portionem Curvæ infinite exiguam, quo posito, valor ipsius W idem erit pro omnibus Curvis, quæ in eandem extremitatem desinunt. Per talem itaque functionem, loco formulæ maximi minimive assumtam, cum Curva minime determinetur; patet, assumendam $W=\int Z dx$, quæ integralis exhiberi nequeat, nisi certa inter x & y relatione concessa. Simile judicium esto de functionibus, re quidem vera transscendentibus, sed quæ hac consideratione algebraicis æquipollent, e. g.

 $l(xx+yy)$

$l(xx+yy)$, $e^{\sqrt{(xx+yy)}}$, & similibus, denotante e numerum, cujus logarithmus hyperbolicus eſt unitas. Cujus rei ratio eſt, quod valor ejusmodi functionum per valorem coordinatarum x & y, eo loco, quo ſunt, determinentur, nullo reſpectu ad valores earundem præcedaneos habito. Sic ultro patet, valorem ipſius $l(x^m+y^m)$ per hos ipſos valores, quos x & y in locis ſuis obtinent, immediate, nulla præcedentium ratione habita, definiri. Quibus prælibatis, jam ſecundo loco cum Cel. Autore advertendum, ipſam quantitatis Z indolem, quæ in formulam W, ſive $\int.Zdx$, ingreditur, ingens omnino diſcrimen in quæſtiones maximi & minimi invehere. Triplicis quippe generis poteſt eſſe Z. Aut enim eſt functio τῶν x, y, p, q, &c. *determinata*, hoc eſt, vel algebraica, vel transſcendens ejusmodi, ut in hac conſideratione æquo cum algebraicis paſſu ambulet, ceu modo diximus; aut eſt functio earundem quantitatum *indeterminata*, hoc eſt, talis, quæ per valores τῶν x, y, p, q, r, &c. quos in loco ſuo habent, non determinatur, ſed valores præcedentes, eosdemque omnes, conjunctim involvit. Talis eſt v. g. $Z=\int.ydx$, quæ totam aream præcedentem, vel $\int.\sqrt{dx^2+dy^2}=\int.dx\sqrt{(1+pp)}$, quæ totum arcum Curvæ præcedentem involvit, vel $\int.ydx\sqrt{(1+pp)}$, & ſimilia; ut adeo hiſce caſibus ſit $W=\int.dx\int ydx$, vel $W=\int.dx\int dx\sqrt{(1+pp)}$, vel $W=\int.dx\int ydx\sqrt{(1+pp)}$ &c. Vel tandem Z poteſt dari in x, y, p, q, &c. per æquationem quamvis differentialem, cujus integratio ne quidem exhiberi poteſt, ut ſi ſit $W=\int Zdx$, exiſtente nimirum $dZ=ydx+ZZdx$. Jam, ſi Z ſit functio determinata τῶν x, y, p, q, &c. Linea Curva, in qua pro certa Abſciſſa x valor $\int Zdx$ ſit maximus minimusve, ita erit comparata, ut pro omni ejusdem portione, adeoque & pro omni alia Abſciſſa, idem obtineat; quo pacto non opus eſt quæſtionem ad certam Abſciſſæ magnitudinem alligare; plane ſecus quam accidit, ſi pro Z functio dictarum quantitatum indeterminata accipiatur. His enim caſibus quæſtio ad datam Abſciſſæ magnitudinem adſtringitur, pro eaque ſola $\int Zdx$ maximum minimumve

mumve valorem, non autem pro aliis, præbet, nisi forsan peculiari ratione, ex speciali quæstionis indole oriunda, acciderit, ut data Abscissæ magnitudo calculo excedat. Quod ita pariter se habet, ubi Z datur in x, y, p, &c. per æquationem differentialem haud integrabilem. His ita leviter adumbratis, ipsam nunc Methodi rationem, qua totum opus absolvit Cel. Autor, paulo propius *inspiciamus*. *Statim* vero consideremus, quomodo *calculos*, qui prolixissimi alias *forent*, in hoc negotio contrahere satagat. Exposita itaque Curva quavis amz, sit pro data Abscissæ magnitudine AZ, valor formulæ $\int Z dx$ exprimendus. Capiatur Abscissa quævis intermedia $AH = x$, cui respondeat ordinata Hb, reliqua vero pars HZ dissecta concipiatur in particulas numero infinitas & inter se æquales, HI, IK, KL, LM, &c. ductæque intelligantur ordinatæ Ii, Kk, Ll, Mm, &c. Jam pertineat $\int . Z dx$ ad Abscissam x, pro qua congruentem sortiatur valorem; manifestum utique est, valorem hujus formulæ, quatenus ad Abscissam AZ pertinet, æquari $\int Z dx$ una cum omnibus incrementis, quæ ad $\int Z dx$ in transitu ex H in Z accedunt. Ita incrementum, quod $\int Z dx$ capit in transitu ex H in I, est $Z dx$; in transitu ex I in K est $Z dx + d . Z dx$; ex K in L est $Z dx + z d . Z dx + dd . Z dx$, & sic porro. Hanc vero notationem, idque percommode, sic contrahit Cl. *Eulerus*, ut loco $Z dx + d . Z dx$. loco $Z dx + z d . Z dx + dd . Z dx$, loco $Z dx + 3 d . Z dx + 3 dd . Z dx + ddd . Z dx$. &c. respective scribat $Z' dx$, $Z'' dx$, $Z''' dx$, &c. Quamobrem, si $\int Z dx$ debeat exhiberi pro Abscissa AZ, erit utique illud $= \int Z dx + Z dx + Z' dx + Z'' dx + Z''' dx +$ &c. donec perveniatur ad ultimum punctum Z. Quod porro maximum calculi subsidium parit, est similis denotatio ordinatarum, quæ assumtam Hb vel sequuntur, vel præcedunt. Ita, si Hb sit y, erunt sequentes Ii, Kk, Ll, &c. respective y', y'', y''', ut adeo sit $y' = y + dy$, $y'' = y' + dy' = y + 2 dy + ddy$, $y''' = y'' + dy'' = y + 3 dy + 3 ddy + dddy$, &c. præcedentes autem signantur per $y_{,}$, $y_{,,}$, $y_{,,,}$, &c. ut adeo sit $y_{,} + dy_{,} = y$, $y_{,,} + dy_{,,} = y_{,}$ &c. Quin

TAB. I Fig. 1.

etiam, si F designet functionem quamvis variabilem ad punctum Axis H relatam, valores ejusdem antecedentes erunt $F_{,}$, $F_{,,}$, $F_{,,,}$, &c. sequentes autem F', F'', F''', &c. Quodsi jam statuatur $p\,dx = dy$, sive $p = \frac{dy}{dx}$; $q = \frac{dp}{dx}$; $r = \frac{dq}{dx}$; $s = \frac{dr}{dx}$; $t = \frac{ds}{dx}$; &c. erit $p = \frac{y' - y}{dx}$; $p' = \frac{y'' - y'}{dx}$; $p'' = \frac{y''' - y''}{dx}$ &c. porro, $q = \frac{p' - p}{dx^2}$; $q' = \frac{p'' - p'}{dx^2}$; $q'' = \frac{p''' - p''}{dx^2}$ &c. hoc est, $q = \frac{y'' - 2y' + y}{dx^2}$; $q' = \frac{y''' - 2y'' + y'}{dx^2}$ &c. ita quoque est $r = \frac{q' - q}{dx} = \frac{y''' - 3y'' + 3y' - y}{dx^3}$; $r' = \frac{q'' - q'}{dx} = \frac{y^{IV} - 3y''' + 3y'' - y'}{dx^3}$ & sic deinceps. Pariter est $p_{,} = \frac{y - y_{,}}{dx}$; $p_{,,} = \frac{y_{,} - y_{,,}}{dx}$; $p_{,,,} = \frac{y_{,,} - y_{,,,}}{dx}$ &c. unde judicium de aliis facile patet. Longe autem præstat hic notandi modus vulgari, atque in enodandis quæstionibus hujus generis lucem non mediocrem affert, cum præsertim in earundem solutione differentialia alterius generis, de quibus mox, occurrant, cum naturalibus alioqui facile confundenda. Quibus sic expositis, jam ad ipsam maximi, vel minimi, considerationem provehimur. Sit itaque Curva $amnz$ hujusmodi, ut pro Abscissa AZ formula $\int.Z\,dx$ maximum nanciscatur minimumve valorem. Per eosdem terminos a & z ducta concipiatur alia Curva $am\nu Z$, quæ a priori infinite parum discrepet. Oportet igitur valorem τȣ $\int.Z\,dx$ pro Curva $amnZ$ æque ac pro immutata $am\nu Z$ prodire eundem, vel, quod idem est, horum valorum differentiam evanescere. Dum enim quantitas variabilis proxime circa maximum minimumve valorem suum versatur, fit quasi stationaria, incrementis

TAB. I Fig. 2.

TAB. I ad Nov. Act. Erud. A. 1746
Mens. Febr. pag. 77. 78. 85. et 91.

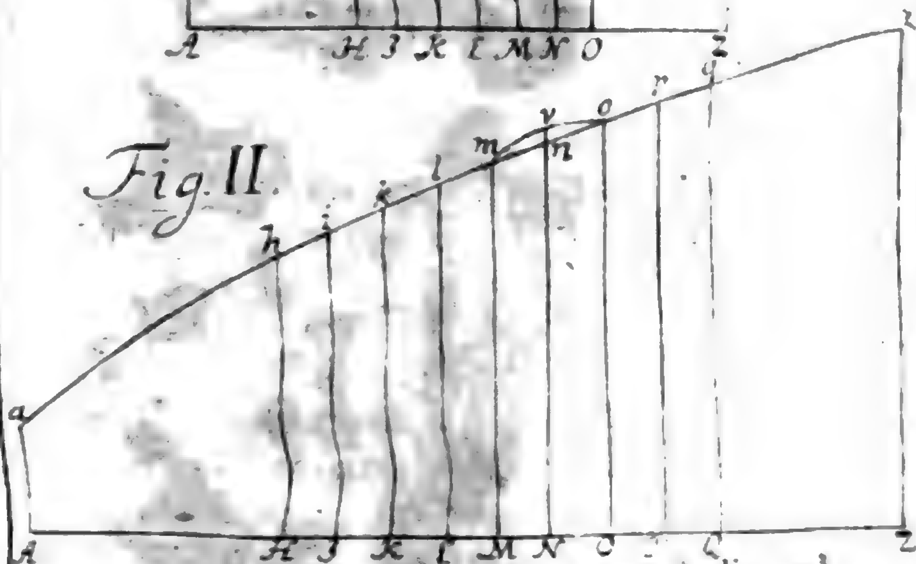

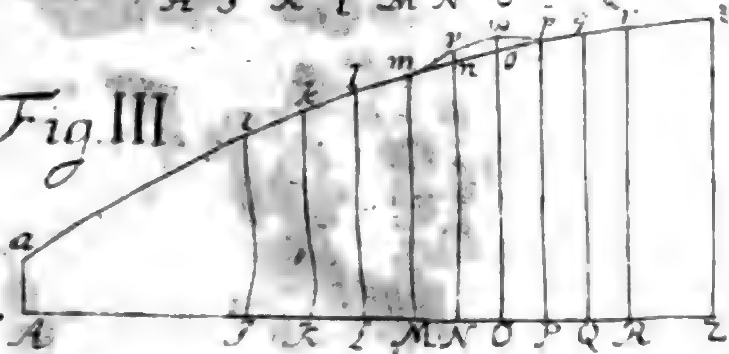

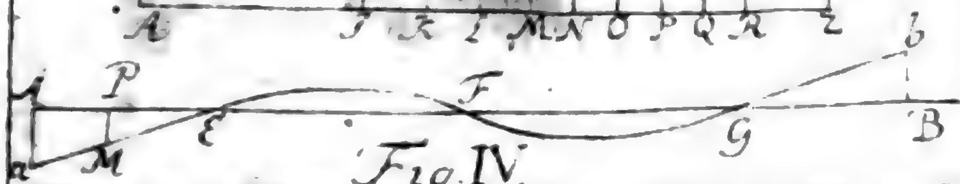

TA
Fi

mentis ejus, vel decrementis, ad nihilum redactis. Unde perſpicitur, univerſam methodi vim in eo poni, ut differentia valoris $\int . Z dx$ pro Curva $amnz$ fiat nihilo æqualis; exinde enim æquatio, naturam Curvæ $amnZ$ definiens, reſultat. Mutatio quidem in tot curvæ $amnZ$ punctis, quot volueris, facta concipi poteſt; ad calculum vero promte ſubducendum neceſſe eſt, eandem fieri locis, quantum fieri poteſt, pauciſſimis. Ut vero ad totam Curvam pertineat, in loco quodam indefinito fieri debet, veluti in puncto n, cujus ordinatim applicata Nn augeri ſupponitur particula infinite exigua $n\text{v}$, ita ut Curva $amnZ$ tranſeat in $am\text{v}Z$. Debet vero $n\text{v}$ quoque infinite parva eſſe reſpectu elementi mn, vel no, ne ſcilicet angulus curvedinis in v magnitudinem finitam ſortiatur, utque mutatio adeo infinite exigua accidat. Quibus ita factis, negotii cardinem in eo verti intelligitur, ut differentia inter binos valores ipſius $\int . Z dx$, quatenus ad binas Curvas, infinite parum a ſe invicem diſcrepantes, puta $amnZ$ & $am\text{v}Z$ pertinent, commode exprimi queat. Quem in finem ſummopere neceſſarium eſt, mutationes, quas quantitates determinatæ, ad Curvam pertinentes, a translatione puncti n in v ſubeunt, expiſcari. Ponamus, (id enim per ſe arbitrarium eſt,) ordinatæ Nn, quæ quinta eſt ab Hb, adeoque juxta hunc ſignandi modum $= y^{\text{v}}$, particulam $n\text{v}$ accreſcere. Quoniam igitur eſt $t = \frac{y^{\text{v}} - 5y^{\text{iv}} + 10y''' - 10y'' + 5y' - y}{dx^5}$, hæc quantitas exinde augebitur particula $\frac{n\text{v}}{dx}$, quia nempe ordinatæ anteriores y^{iv}, y''', y'' &c. a translatione puncti n in v haud afficiuntur. Porro, cum ſit $s' = \frac{y^{\text{v}} - 4y^{\text{iv}} + 6y''' - 4y'' + y'}{dx^4}$, hæc augebitur particula $\frac{n\text{v}}{dx^4}$. Iterum, quia $r'' = \frac{y^{\text{v}} - 3y^{\text{iv}} + \&c.}{dx^3}$ augebitur hæc

pariter

pariter particula $\frac{n\mathrm{v}}{dx^3}$. Rursus, quia $t' = \frac{y^{\mathrm{vi}} - 5y^{\mathrm{v}} + 10y^{\mathrm{iv}} - 10y''' + 5y'' - y'}{dx^5}$, hæc minuetur particula $\frac{5n\mathrm{v}}{dx^5}$, vel incrementum ejus erit $= -\frac{5n\mathrm{v}}{dx^5}$; et sic de ceteris; formulis nempe omnibus mutationem patientibus, in quibus inest y^n. Exinde facili opera colliguntur incrementa infinite exigua, quæ quantitatibus, ad Curvam pertinentibus, puta y, p, q, r, s, t, &c. imo quibuscunque aliis, exinde formatis, accedunt. Quod ut appareat, quærendum sit incrementum quantitatis $\sqrt{(1+tt)}$, ex translatione n in v oriundum. Differentietur hæc formula, prodibitque $\frac{t\,dt}{\sqrt{(1+tt)}}$; jam loco dt scribatur incrementum $\frac{n\mathrm{v}}{dx}$, erit adeo incrementum ipsius $\frac{t\,dt}{\sqrt{(1+tt)}} = \frac{n\mathrm{v}}{dx} \times \frac{t}{\sqrt{(1+tt)}}$; atque ita pariter in reliquis, scribendo nempe loco differentialium consuetorum dp, dq, dr, ds, dt, &c. incrementa, ex transitu puncti n in v oriunda, ceu attendenti facile patet. Quibus ita peractis, facilis jam patet aditus ad investigandum formulæ cujusvis, maximi minimive conditionem secum ferentis, *valorem differentialem*, quo nomine Cel. Autor appellat differentiam inter valores formulæ $\int Z\,dx$, quos tum in curva $amnZ$, tum in eadem infinite parum immutata $amvZ$, obtinet. Quo facto, valor iste differentialis, nihilo factus æqualis, pariet æquationem pro Curva quæsita. Quæ quidem notiones, uti conceptu faciles, ita quoque generalissimæ, nec ulli unquam exceptioni obnoxiæ, sunt, atque adeo pro basi & firmamento universæ tractationis reputari debent. Sola jam quæstionum diversitas ex indole functionis Z *fluit*, ceu jam diximus. Quamobrem in *Capite secundo* Doctissimus *Eulerus* methodum maximorum & minimorum ad eas primum quæstiones applicat, ubi Z statuitur functio determinata quantitatum, ad Curvam pertinentium. Incipiendo autem a simpli-

ſimplicioribus, ad caſus magis compoſitos progreditur, tandemque rem generaliſſime concipit, determinando Curvam $amnZ$, in qua pro Abſciſſa AZ maximum minimumve præbeat formula $\int.Zdx$, exiſtente $dZ = Mdx + Ndy + Pdp + Qdq + Rdr + Sds + Tdt +$ &c. Licet enim ſolutio ad terminum Tdt duntaxat extendatur; ad plures tamen, in infinitum, manifeſta inductione, eandem valere, colligitur. Poſita Abſciſſa $AH = x$, $Hb = y$, vi eorum, quæ ſupra adduximus, valor ipſius $\int.Zdx$, ad Abſciſſam AZ relatus, eſt $= \int.Zdx + Zdx + Z'dx + Z''dx + Z'''dx +$ &c. donec perveniatur ad punctum Z. Jam concipiatur punctum n fluere in v, ut Curva infinite parum immutata ſit $amvZ$; patet igitur, per ea, quæ modo ante explicavimus, quærendos eſſe valores differentiales ſingulorum terminorum Zdx, $Z'dx$, $Z''dx$, &c. (cum $\int.Zdx$ nullam mutationem patiatur,) eorundemque ſummam ponendam $= o$, unde reſultabit æquatio pro Curva quæſita. Quod quomodo perficiendum ſit, unico exemplo oſtendemus. Ad inveniendum itaque valorem ipſius $Z''dx$, vel ſolius Z'', quia dx ponitur conſtans, differentiale ejusdem capiendum, atque loço differentialium, ſive fluxionum conſuetarum, quæ in illo inſunt, ponenda incrementa, ex tranſitu puncti n in v oriunda. Eſt vero $dZ'' = M''dx + N''dy'' + P''dp'' + Q''dq'' + R''dr'' + S''ds'' + T''dt''$. Jam, quia eſt $t'' = \frac{y^{VII} - 5y^{VI} + 10y^{V} - 10y^{IV} + 5y''' - y''}{dx^5}$, patet, ordinata Nn, ſive y^{V}, ex translatione puncti n in v accreſcere particulam nv, adeoque ipſi t'' accreſcere $= \frac{+10nv}{dx^5}$, quod adeo eſt $= dt''$. Quia $s'' = \frac{y^{VI} - 4y^{V} + 6y''' - \text{\&c}}{dx^4}$ eadem decreſcet particula $\frac{4nv}{dx^4}$, adeoque $ds'' = -\frac{4nv}{dx^4}$.

Quia porro $r'' = \frac{y^v - 3y^{iv} + \&c.}{dx^3}$ hoc iterum augebitur particula $\frac{nv}{dx^3}$, ergo $dr'' = \frac{nv}{dx^3}$. In reliquas, q'', p'', y'', non ingreditur y^v; adeoque dy'', dp'', dq'', ſunt omnes $=0$. Quare valor differentialis ipſius $Z''dx$ eſt $= nv + dx \left(\frac{R''}{dx^3} - - \frac{4S''}{dx^4} + \frac{10T''}{dx^5}\right)$. Pari ratione valores differentiales reliquorum terminorum venari licet, qui deinceps in unam ſummam conjecti, nihiloque æquales poſiti, dant æquationem Curvæ quæſitæ. Hæc autem ſumma, monſtrante Cl. Autore, concinne exprimitur per $nv + dx \left(N - \frac{dP}{dx} + \frac{ddQ}{dx^2} - \frac{d^3R}{dx^3} + \frac{d^4S}{dx^4} - \frac{d^5T}{dx^5} + \&c.\right)$ quæ igitur nihilo æquata, præbet æquationem pro Curva quæſita

$$0 = N - \frac{dP}{dx} + \frac{ddQ}{dx^2} - \frac{d^3R}{dx^3} + \frac{d^4S}{dx^4} - \frac{d^5T}{dx^5} + \&c.$$

Hujus formulæ uſum unico exemplo *Brachyſtochronæ* declarare liceat. Sit Curvæ hujus Abſciſſa verticalis $= x$, eritque, poſito $dy = pdx$, elementum arcus reſpondentis $= dx\sqrt{(1+pp)}$; velocitas autem corporis in hoc loco per demonſtrata *Galilæi* erit ut $\sqrt{x}$, adeoque tempuſculum, quo elementum Curvæ percurritur, ut $\frac{dx\sqrt{(1+pp)}}{\sqrt{x}}$. Hoc itaque caſu eſt $Z = \frac{\sqrt{(1+pp)}}{\sqrt{x}}$, adeoque $dZ = \frac{pdp}{\sqrt{(1+pp)x}} - \frac{dx\sqrt{(1+pp)}}{2x\sqrt{x}}$; hincque $N = 0$, $P = \frac{p}{\sqrt{(1+pp)x}}$, $Q = 0$, $R = 0$, &c. Ergo $N - \frac{dP}{dx} = 0$, ſive $\frac{dP}{dx}$ atque $dP = 0$ unde $P =$ Conſtanti, quam homogeneitatis ergo vocemus, $\frac{1}{\sqrt{a}}$; unde ſequitur

$pp(a-$

$pp(a-x)=x$, & p hoc eſt $\frac{dy}{dx}=\sqrt{\frac{x}{a-x}}$, atque $dy=dx\sqrt{\frac{x}{a-x}}$, quæ æquatio eſt ad Cycloidem, hoc nomine dudum inter Geometras celeberrimam; hæcque proprietas Curvæ ad quamlibet *Abſciſſam convenit*, prout ſupra in genere monuimus.

His ita expeditis, Cel. Autor ad eas maximi minimive formulas *Capite* ſequenti progreditur, in quibus quantitas Z functio quomodocunque indeterminata eſt quantitatum, ad Curvam pertinentium. Res denuo ad valores, quos diximus, differentiales inveniendos redit. Quem in finem Autor formulam quamvis Π contemplatur, quæ ſit ſigno ſummatorio affecta, indefinitam vero integrationem, niſi relatio inter x & y ſtatuatur, haud admittens. Poſita igitur $\Pi=\int.\mathfrak{Z}dx$, adeoque $\int.Zdx=\int\Pi dx=\int.dx\int\mathfrak{Z}dx$, ubi ſit $\mathfrak{Z}$ functio τῶν x, y, p, q, &c. exiſtente nimirum $d\mathfrak{Z}=\mathfrak{M}dx+\mathfrak{N}dy+\mathfrak{P}dp+\mathfrak{Q}dq+\mathfrak{R}dr+$ &c. inquirit in incrementa, quæ ſingulis hiſce terminis ex tranſitu puncti n in ν accedunt, eum prorſus in modum, quem antea attigimus. Reperit autem, omnes ipſius Π valores ſucceſſive Π', Π'', Π''', Π^{iv}, &c. poſt locum Abſciſſæ N, quo ordinata Nn mutari ponitur, uſque ad punctum ultimum Z, mutationem ſubire, una cum aliquot anterioribus, quorum numerus a gradu *differentialitatis*, qui in Π ineſt, dependet. Unde conſit, quod ſupra notavimus, hiſce caſibus Abſciſſam, pro qua formula propoſita maximum minimumve valorem nanciſci debet, determinandam eſſe, Curvamque pro aliis Abſciſſis hac proprietate non amplius gaviſuram. Porro ejusmodi quæſtiones plurimum variari poſſunt pro varia indole ipſius Z in forma $\int Zdx$. Nam Z vel eſt functio tantum ipſius Π, vel inſuper quantitates x, y, p, q, &c. involvit. Rurſus in Z ineſſe poterunt plures ejusmodi formulæ integrales, a ſe invicem diverſæ. Præcipuum autem momentum eſt in ipſa Π, ſive $\int\mathfrak{Z}dx$, poſitum. Poteſt enim pro $\mathfrak{Z}$ accipi functio quædam determinata; aut hæc ipſa $\mathfrak{Z}$ iterum integralia inde-

indefinita complecti. Quin etiam iſta formularum indeterminatarum complicatio in infinitum produci, vel potius recurrere, poteſt, ſi nempe $\mathfrak{Z}$ iterum involvat Π, exiſtente $d\mathfrak{Z} = \mathfrak{L}\,d\Pi + \mathfrak{M}\,dx + \mathfrak{N}\,dy + \mathfrak{P}\,dp +$ &c. Tunc enim, quia $d\Pi = \mathfrak{Z}\,dx$, iterum conſiderare oportebit $d\mathfrak{Z} = \mathfrak{L}\,d\Pi + \mathfrak{M}\,dx +$ &c. & ſic in infinitum. Quibus ita generaliter expeditis, ad ipſam Problematum enodationem Vir Eruditiſſimus provehitur, quæ autem ſingula percenſere, ſpatii anguſtia nos prohibet. Ad quantam vero rerum complicationem pertigerit, judicet Lector ex Problemate, cujus ſolutio exſtat *pag. 106 ſeq.* Sit nimirum $\pi = \int \mathfrak{z}\,dx$, & $d\mathfrak{z} = \mathfrak{m}\,dx + \mathfrak{n}\,dy + \mathfrak{p}\,dp + \mathfrak{q}\,dq$; atque $\mathfrak{Z}$ ita involvat π, ut ſit $d\mathfrak{Z} = Z\,d\pi + \mathfrak{M}\,dx + \mathfrak{N}\,dy + \mathfrak{P}\,dp + \mathfrak{Q}\,dq$. Jam ponatur $\Pi = \int \mathfrak{Z}\,dx$, ſitque Z functio ipſius Π, atque τῶν x, y, p, q, exiſtente nimirum $dZ = L\,d\Pi + M\,dx + N\,dy + P\,dp + Q\,dq$. Quæritur Curva, in qua valor $\int Z\,dx$ datæ Abſciſſæ $AZ = a$ reſpondens fiat maximus minimusve. Ultro intelligitur, caſum hunc latiſſime patere, &, qua ratione ſolutio ad caſus adhuc magis complicatos accommodanda ſit, ab Autore oſtenditur, ita ut ne ulla quidem maximi minimive formula excogitari queat, ad quam non pertingeret. Qua vero ratione ſolutio quæſtionis inſtituatur, animo non difficulter præcipere licet. Sumta nimirum quavis Abſciſſa intermedia $AH = x$, valor $\int Z\,dx$, ad Abſciſſam ultimam AZ relatus, erit $= \int Z\,dx + Z\,dx + Z'\,dx + Z''\,dx + Z'''\,dx +$ &c. donec perveniatur ad ultimum punctum Z. Cum igitur $\int . Z\,dx$, quod Abſciſſæ x reſpondet, a particula nv haud afficiatur, quærendi ſunt valores differentiales terminorum $Z\,dx$, $Z'\,dx$, $Z''\,dx$, &c. quorum ſumma nihilo æqualis poſita, æquationem pro Curva deſiderata exhibebit. Cum vero in dZ, dZ', dZ'', &c. involvantur $d\Pi$, $d\Pi'$, $d\Pi''$, &c. hoc eſt, valores differentiales τῶν Π, Π', Π'', &c. porro, cum in hiſce includantur valores differentiales τῶν $\mathfrak{Z}$, $\mathfrak{Z}'$, $\mathfrak{Z}''$ &c. tandemque hæc complectantur valores differentiales τῶν π, π', π'', &c. obſcurum eſſe non poteſt, quanto cum labore inventio valoris differentialis formæ $\int . Z\,dx$ conjuncta ſit. Eum nihilo minus

Digitized by Google

minus superavit Noster, ejusque expressionem, ut natura rei fert, satis concinnam, artificiis quibusdam adscitis, condidit. Quibus subsidiis instructus, Problemata, alias sane inaccessa, expugnavit, ea præcipue, quibus Π in x & y per æquationem differentialem, cujus integratio lateat, dari ponitur; quem in finem duo specimina, eaque oppido elegantia, protulit. Primum est, ut inveniat Curvam, in qua maximum sit Π, existente $d\Pi = g\,dx - \alpha\Pi^n dx\sqrt{(1+pp)}$; quæ Curva ejus est indolis, ut grave, super ea descendens, in medio, quod resistit in ratione celeritatum $2n$ — plicata, maximam acquirat celeritatem; hocque casu Π maximum erit pro quavis Abscissa x. Denotant autem, Π quadratum celeritatis, & g vim gravitatis, cujus directio axi verticali parallela est. Alterum ita habet, ut quæratur Curva, in qua pro data Abscissa a, minimum sit $\frac{\int dx\sqrt{(1+pp)}}{\Pi}$, existente $d\Pi$, quod prius. Super hac Curva descendens corpus, positis iisdem, quæ prius, brevissimo tempore absolvet arcum, Abscissæ a respondentem. Sequenti autem *Capite IV* non solum omnium formularum valores differentiales in conspectu exhibentur, ut promte excerpi queant, sed ipsa quoque methodus ad solvendas varii generis quæstiones ulterius applicatur, tandemque ostenditur, quid factu opus sit, si expressio, maximum minimumve valorem habitura, non simplex est formula integralis, sed ex pluribus ejusmodi utcunque composita; quæ omnia cum voluptate insigni percipient, quibus ad talia legenda & intelligenda satis facultatis est; ut adeo pluribus supersedeamus.

Jam vero quid circa methodum maximorum & minimorum *relativam* præstiterit Vir acutissimus, paucis adhuc dispiciendum erit, de quibus agitur *Cap. V* & *VI.* Sit itaque $amnoz$ Curva, ad datam Abscissam $AZ = a$ relata, talis indolis, ut inter omnes alias Curvas, ad eandem Abscissam relatas, quæ proprietatem quandam communem habent, formula indefinita W designatam, valor expressionis V sit maximus, vel minimus. Ponatur Abscissa quævis $AI = x$, & $Ii = y$. Sit $V = A$, & $W = B$, posita $x = a$. **TAB. I Fig. 3.**

L 3 Nunc

Nunc mutetur Curva $amnoZ$ in aliam $amv\omega Z$, infinite parum a priore discrepantem; mutatio autem in duabus ordinatis contiguis, veluti Nn & Oo, fieri debet, aucta nempe Nn particula nv, & Oo particula $o\omega$, ut utrique expressionum A & B satisfieri possit. Quoniam enim B communis est utrique Curvarum, necesse est, ut valor differentialis ipsius W evanescat, quia nempe W est utrobique idem: deinceps valor differentialis ipsius V pariter erit $=o$, idque ex consideratione maximi, vel minimi. Igitur, conditione utrique ut satisfiat, ad binas ordinatas incrementa accedere debent. Facile nunc perspicitur, atque etiam a Cl. Autore demonstratur, valorem differentialem ipsius A, ex nv resultantem, habiturum formam $nv \times dA$; & ex $o\omega$ hanc: $o\omega \times dA'$, conjunctimque $nv \times dA + o\omega \times dA'$, qui cum sit $=o$, erit, introducta constante arbitraria, $nv \times \alpha dA + nv \times \alpha dA' = o$. Pari modo valor differentialis ipsius B erit $= nv \times dB + o\omega \times dB'$. Quare, adscita arbitraria β, per alteram conditionem est $nv \times \beta dB + o\omega \times \beta dB' = o$. Eliminatis jam nv & $o\omega$, prodit $\frac{dA'}{dA} = \frac{dB'}{dB}$, hoc est, quia $dA' = dA + ddA$, & $dB' = dB + ddB$, erit $\frac{ddA}{dA} = \frac{ddB}{dB}$, unde $l dA = l dB + lC$, atque $dA = CdB$; ponatur constans $AC = -\frac{\beta}{\alpha}$, eritque $\alpha dA + \beta dB = o$, qua aequatione solutio Problematis continetur. Cumque non amplius in ea insint dA' & dB', particulam $o\omega$ respicientes; jam intelligitur, in ipsa solutione ne amplius quidem consideratione eius opus esse. Quodsi enim investigentur dA & dB, hoc est, valores differentiales τῶν V & W ad AZ relatarum, ex sola nv oriundi, & uterque in constantem quandam arbitrariam ducatur; factorum summa, nihilo aequalis posita, exhibebit aequationem pro Curva desiderata. Ex his, quae adduximus, praecipuam quandam harum quaestionum affectionem cum Cl. Autore derivamus: nempe expressiones V & W posse inter se commutari, hoc est, unam eandem-

Digitized by Google

eandemque Curvam prodire, si inter omnes proprietate *W* præditas ea quæratur, in qua *V* præbeat maximum, vel si ordine inverso V sit communis & *W* maxima. Nihil enim refert, an v. g. valor differentialis, ex $v\omega$ oriundus, ob maximi minimive naturam, vel ex conditione proprietatis communis, evanescat; sufficit, eundem evanescere; parique modo de altero, ex πv oriundo, pronuntiandum. Quod autem in hoc negotio ulterius maximi momenti est, in eo ponitur, ut methodus max. & min. *relativa* ad *absolutam* reduci possit. Jam perspicitur, si quæreretur Curva, in qua maximum minimumve valorem habeat $\alpha A + \beta B$, pro ea fore æquationem $\alpha dA + \beta dB = o$, omnino eandem, ac prius. Generaliter autem notandum, si inter omnes Curvas, communi proprietate *A* præditas, ea quæratur, in qua *B* sit maximum minimumve: idem omnino est, ac si inter omnes omnino Curvas possibiles ea quæratur, in qua sit $\alpha A + \beta B$ maximum, vel minimum. Nam Curva, quæ inter omnes possibiles valorem formulæ $\alpha A + \beta B$ habet maximum, vel minimum, eadem simul inter omnes Curvas, eadem proprietate *A* gaudentes, habebit *B* maximum minimumve; quod quidem facile perspicitur. Unde, convertendo propositionem, Curva *M*, quæ inter omnes, proprietatem *A* communem habentes, *B* maximo minimove gaudet, una eademque est cum illa, in qua $\alpha A + \beta B$ est maximum, vel minimum. Cujus conversionis probitas apogogice potest ostendi. Si enim negas: sit Curva *K*, in qua sit $\alpha A + \beta$B maximum, vel minimum, ab *M* diversa. Quoniam igitur in Curva *K* est $\alpha A + \beta B$; hæc Curva *K* inter omnes, communi *A* gaudentes, habebit *B* maximum, vel minimum; quod est absurdum, quippe contra hypothesin, cum *M* sit ejusmodi Curva. Ergo in Curva *M* est $\alpha A + B\beta$ maximum, vel minimum; quod intenditur. Quæ gravissima veritas hunc plane usum præstat, ut methodus relativa vertatur in absolutam. Facile autem intelligitur progressus: nempe si e. g. quæratur Curva, inter omnes, proprietatibus communibus *A* & *B* præditas, *C* maximum habens, idem est, ac si quæreretur inter omnes possibiles Curvas ista, in qua

$\alpha A +$

$\alpha A + \beta B + \gamma C$ fiat maximum. Unde ſimul perſpicuum eſt, eandem Curvam prodituram, quodcunque par proprietatum communium aſſumatur. His præſidiis inſtructus Cel. Autor, ad feraciſſimam Problematum ſegetem viam pandit, quæ alias intricatiſſimam, & cum labore ſummo conjunctam, ſolutionem requirerent. Specimina noluimus transſcribere, ne nimii ſimus. Notamus in tranſitu elegantem Curvæ elaſticæ proprietatem, quod inter omnes Curvas, ad eandem Abſciſſam relatas, quæ ejusdem ſunt longitudinis, atque æquales areas comprehendunt, ſolidum maximæ, vel minimæ, capacitatis, rotatione circa axem producat. Vid. *p. 239*.

Ita quidem ſpeciem quandam Operis oppido elegantis, rudi licet penicillo, effinximus; quo tamen minus hic ſubſiſtamus, Additamentum, quod tractationem continuo excipit, idque duplex, in cauſa eſt. Quæ in eo continentur, ſingularia, Autoribusque ſuis digna, eſſe, nemo, opinamur, inficias ibit, qui animo ſecum reputaverit, quanta vis ſit hujus methodi in abſtruſioribus naturæ effectibus rimandis, atque ad numeros & menſuras revocandis. Dubium quippe nullum eſt, quin natura rerum, utpote a divino opifice ſapientiſſime ita condita, ut mirabilis harmonia inter cauſas efficientes & finales nusquam non eluceat, in omni operationum genere ad ἀποτέλεσμα quoddam, in quo maximi quædam minimive ratio inſit, jugiter contendat. Quæ ſi penitius introſpicere naturæ ſcrutatoribus liceret; eadem omnino facilitate per cauſas finales, hoc eſt, per methodum de maximis & minimis, Problemata phyſica reſolvi poſſent, qua in iisdem a priori, hoc eſt, ex conſideratione cauſarum efficientium, dilucidandis Geometræ huc usque verſati ſunt. Cujus quidem rei cum inſignia jam ſpecimina habeantur, a Cel. *Bernoulliis* exhibita; maximum huic ſententiæ robur exinde accedit. Interim, ut natura varietate rerum infinita abundat, ita negari nequit, hoc ipſum, quod in effectibus certi generis maximi minimive rationem habet, ſæpenumero adeo involutum eſſe, tamque alte jacere, ut internoſci vix ac ne vix quidem poſſit, ſi vel maxime a priori aditus ad ſolvendum pateat. Maximopere igitur hortandi

Digitized by Google

hortandi ſunt Philoſophi & Mathematici, ut in hiſce eruendis qua fieri poteſt, contentione laborent, atque *Teleologiam*, hoc eſt, cauſarum finalium ſcientiam, maximo Philoſophiæ naturalis incremento, pulchre promoveant. Videant autem, qui cum *Carteſio* cauſas finales ex Phyſica proſcribunt, qua ratione ſententiæ ſuæ amplius patrocinari liceat. Quibus ita præmiſſis, duplex, idque egregium, hujus doctrinæ ſpecimen in hac Mantiſſa videre eſt. *Primum* debetur *Danieli Bernoullio*, Geometræ inſigni, atque in hac naturam ſcrutandi methodo admodum felici, circaque figuram laminæ elaſticæ incurvatæ verſatur; *alterum*, de motu projectorum in vacuo, ipſum *Eulerum* habet autorem. Neminem fugit, figuram laminæ elaſticæ incurvatæ jam longo abhinc tempore a ſummis Geometris a priori eſſe determinatam; ſed, qui ejus natura ex conſideratione maximi, vel minimi, indaganda ſit, id quidem, præter *Bernoullium*, nemo ad hunc diem aſſecutus eſt; qui Cel. *Eulero* ſignificavit, ſe univerſam vim laminæ elaſticæ incurvatæ, quam *potentialem* appellat, una formula complecti poſſe, eandemque in Curva elaſtica minimam eſſe debere. Hæc autem formula eſt $\int.\frac{ds}{RR}$, ſignificante s arcum laminæ incurvatæ quemcunque, & R radium curvedinis ad extremitatem arcus s. Cum vero inter duos terminos datos A & B infinitæ laminæ elaſticæ iſoperimetræ inflecti queant; ad quæſtionem penitus determinandam poſitionem tangentium in A & B dari oportet. Unde Problema a Cl. *Eulero* ita enuntiatur: Inter omnes *Curvas ejusdem longitudinis*, quæ non ſolum per puncta A & B tranſeant, ſed etiam in iisdem a rectis poſitione datis tangantur, eam definire, in qua valor formulæ $\int.\frac{ds}{RR}$ ſit maximus, vel minimus. Cui Problemati ſolvendo continuo formulas admovet, & reliqua etiam, qua pollet, calculi virtute uſus, in eandem pro Curva quæſita æquationem incidit, quam a priori dudum pro Elaſtica ubique æqualiter craſſa inventam conſtat, ſicque aſſertum *Bernoullianum* extra dubitationis aleam

M ponit.

ponit. Quod cum non poſſit non impenſe placere ſcientiæ ſublimioris æſtimatoribus; ſolutionem quoque Problematis directam continuo ſubjicit, quo conſenſus utriusque methodi eo melius in oculos incurrat. Ut vero ferax eſſe ſolet in re mathematica ingenium *Eulerianum*; ita hanc quoque de Curvis elaſticis materiam, a ſummis licet Geometris, & a ſe ipſo quoque, tantopere excultam, ut nihil amplius deſiderari poſſe videretur, multis acceſſionibus ditavit, facta inprimis enumeratione ſpecierum *novem*, quas Curva elaſtica induere poteſt, quarum tertiam conſtituit vulgaris, a *Jac. Bernoullio* olim in *Actis Erud. A. 1694* eruta, quæ definitur æquatione $dy = \frac{xx\,dx}{\sqrt{(a^4 - x^4)}}$, vel $ds = \frac{aa\,dx}{\sqrt{(a^4 - x^4)}}$, nonam vero circulus abſolvit. Mittimus pulchras obſervationes, quibus omnia ſcatent, ne in immenſum excreſcat narratio, unicamque attingimus, de robore columnarum ad perpendiculum erectarum, quæ *pag. 276* exſtat, ubi demonſtratur, (quæ quidem veritas in re præcipue tignaria momenti haud vulgaris eſt,) data craſſitie columnæ, adeoque elaſticitate ejusdem, pondus, quod absque periculo incurvationis ſuſtinere poteſt, eſſe reciproce ut quadratum altitudinis. Mittimus, inquam, quæ de curvatura, laminæ elaſticæ naturaliter haud rectæ, inæquabilis, proprio pondere gravatæ, quin a potentiis quibuscunque inflexæ, Vir ingenioſiſſimus adduxit. Non poſſumus autem, quin de iis paucula referamus, quæ de motu oſcillatorio laminarum elaſticarum ſubnectit. Quanquam enim argumentum hocce in *Tomo VII Comment. Petrop.* jam excoluit; idem tamen commodius poſtea tractare didicit, inventa cumprimis methodo integrandi æquationes differentiales altioris gradus, quam in *Tomo VII Miſcell. Berol.* fuſe deſcripſit. Præterea per commercium cum laudatiſſimo *Dan. Bernoullio* variæ adhuc conſiderationes acceſſerunt. Primo omnium invenire docet figuram, quam lamina elaſtica, altero termino in murum firmiſſime infixa, inter oſcillandum, induit, ſuppoſitis excurſionibus quam minimis. Quo facto,

facto, infinitos oscillandi modos æque possibiles laminæ competere, per calculum detexit, &, qua ratione determinandi sint, luculenter commonstrat, prout nempe lamina inter oscillandum uno, duobus, pluribusve, punctis axem intersecat. De velocitatibus quoque oscillationum definiendis sollicitus fuit Vir eximius, de longitudine penduli isochroni, deque sonis, a lamina oscillante editis, adstructo *Theoremate*, quod soni, a diversis laminis elasticis, altero terminorum muro infixis, *sint* in ratione composita ex subduplicata elasticitatum *absolutarum* directe, inversa duplicata longitudinum, & inversa subduplicata gravitatum specificarum. Quibus ita pertractatis, contemplatur quoque vibrationes laminæ elasticæ, nusquam fixæ, vel, quod idem est, seposita gravitate, in vacuo oscillantis, iterumque modos oscillandi innummerabiles eruit, pro diverso numero intersectionum laminæ vibrantis cum axe. Interim tamen, non nisi eos ad institutum facere casus, quibus numerus intersectionem cum axe est par, *principio existimavit*, adeoque *semissem casuum possibilium* exclusit. Monitus autem ea de re a Cel. *Bernoullio*, *ἀβλεψίαν* non modo statim agnovit, sed peculiari scheda, nobiscum communicata, & mox subjicienda, eandem reparavit, quod quidem ingenui, qualis magna ingenia decet, candoris specimen est.

Cum vero ad finem properandum sit; de altero quoque Additamento dicamus brevissime. Venit aliquando Viro Cl. in mentem, in lineis curvis, quas corpora projecta, & a viribus quibusvis sollicitata, describunt, maximi minimive cujuspiam proprietatem inesse debere. Cum vero in his potissimum spectari debeat *effectus*, a viribus oriundus, qui in motu corporis genito consistit; visum est, aggregatum omnium motuum, qui in corpore projecto insunt, minimum esse debere. Hanc proprietatem ad calculum revocans, perfectissimum consensum cum iis, quæ methodo directa erui solent, detexit, ut adeo de memorabili hac veritate vix amplius sit dubitandum. Nempe, si massa corporis sit M, spatiolum, sive elementum projectoriæ $= ds$, velocitas in eo loco $= \sqrt{v}$, debebit projectoria hanc proprietatem habere, ut $M\int ds\sqrt{v}$ in ea sit minimum. Jam, adscitis

formulis suis, ex hac affectione omnia plane elicuit, quæ a scriptoribus Mechanicæ traduntur, quin etiam Problema virium centralium inversum hac methodo solvit. Quo autem distinctius amplitudo hujus principii cognoscatur, ejusdemque usus tuto fieri possit, motum projectorum in duo genera dispescit; quorum altero celeritas, quam corpus habet, a solo situ pendet, quod usu venit, si corpus ad quotcunque centra fixa attrahatur a viribus, functioni cuilibet distantiarum a centro proportionalibus; altero autem celeritas corporis per situm ejusdem non determinatur, prout accidit in medio resistente, vel si centra virium concipiantur mobilia. Priori casu proprietas memorata generalissime valet; ut adeo solus posterior excipiendus videatur. Quin imo, si plura corpora, in medio non resistente, quomodocunque in se invicem agant, summa motuum elementarium semper erit minima, cujus quidem ratio ex natura inertiæ corporum, qua omni status mutationi, quantum possunt, reluctantur, non difficile perspici potest. Sed manum de tabula.

LEONH. EULERI ANIMADVERSIO AD LIBRI præcedentis §. 83 & seq. de Curvis elasticis.

Cum Vir Celeberrimus, *Daniel Bernoulli*, (qui hoc argumentum de oscillationibus laminæ elasticæ diligentissime est perscrutatus, suasque meditationes jam ante complures annos cum Academia Scientiarum Petropolitana communicavit, in cujus Commentariis ea mox comparebunt,) hanc meam tractationem jam ante impressionem evolvisset; in isto loco errorem deprehendit, meque de eo benevole est hortatus. Cum autem exemplar meum manuscriptum non amplius esset in mea potestate, eum corrigere non licuit; quamobrem hanc occasionem arripio, illum emendandi.

Quanquam scilicet investiganti mihi omnes modos, quibus lamina elastica libera, seu nusquam fixa, sese ad motum oscillatorium componere potest, calculus innumerabiles modos suppeditavit, prouti lamina inter oscillandum axem, seu rectam directricem, qua status laminæ quietis repræsentatur, vel in uno, vel duobus, vel tribus, pluribusve, punctis intersecat; tamen horum

rum modorum semissem tantum, scilicet eos, in quibus intersectionum numerus esset par, ad institutum aptos esse putavi. Causa, quæ me in hac opinione confirmare videbatur, hæc erat, quod pro intersectionum numero impari summam omnium momentorum virium sollicitantium non evanescere arbitratus essem, cum ea pro numero pari evidenter evanescat. Ut enim motus oscillatorius laminæ liberæ subsistere possit, non solum requiritur, ut omnes vires, quibus lamina inter oscillandum sollicitari concipitur, se mutuo destruant, quod quidem pro omni intersectionum numero æque usu venit, sed etiam necesse est, ut quoque earum virium momenta se mutuo destruant. Nisi enim hoc fieret, lamina circa suum centrum gravitatis motum gyratorium impetraret, quo motus oscillatorius perturbaretur & tolleretur.

At vero perpetuo, sive intersectionum numerus sit par, sive impar, summa omnium momentorum pro tota lamina æque evanescit, ac summa ipsarum virium. Repræsentet enim $aEFGb$ figuram laminæ, quam inter oscillandum induit, existente AB ejus situ naturali, in singulis punctis M ipsi applicatæ concipi debent vires, secundum perpendicula MP ad axem urgentes, quæ sint his ipsis distantiis MP proportionales. Positis ergo Abscissa $AP = x$, & applicata $PM = y$, quæ ubique minima consideratur, ita ut elementa Curvæ aM ab elementis Abscissæ AP non discrepent, erit vis in M applicata ut y, & summa omnium virium $= \int y\,dx$. Erat vero ex æquatione pro Curva $\int y\,dx = \frac{c^4 d^3 y}{dx^3}$, atque Curva ita comparata esse debere ostensa est, ut in extremitate b formula $\frac{d^3 y}{dx^3}$ evanescat. Posita enim tota longitudine $AB = a$, æquatio pro Curva inventa $y\,dx^4 = c^4 d^4 y$, ita quater integrari debebat, ut primo posito $x = 0$, fieret $y = Aa = b$; secundo ut posito $x = 0$ fieret $\frac{ddy}{dx^2} = 0$, tertio ut posito $x = 0$, fieret quoque $\frac{d^3 y}{dx^3} = 0$;

TAB. I Fig. 4.

Digitized by Google

quarto ut posito $x = a$, fieret $\frac{ddy}{dx^2} = o$, & quinto ut posito $x = a$, fieret $\frac{d^3 y}{dx^3} = o$. Ex æquatione autem differentiali est $\int y dx = \frac{c^4 d^3 y}{dx^3}$ & $\int dx \int y dx = \frac{c^4 ddy}{dx^2}$; unde apparet, summam omnium virium $\int y dx$ pro tota Curva evanescere. Quod jam ad summam omnium momentorum attinet, quoniam vis y in M applicatæ momentum est $= xy$, erit summa omnium momentorum $= \int xydx$, quam pro tota Curva non nisi iis casibus, quibus intersectionum numerus E, F, G, &c. esset par, evanescere opinatus eram. Hac de re autem monitus, perspexi quoque, hanc expressionem $\int xydx$ pro tota Curva evanescere debere. Est namque $\int xydx = x\int ydx - \int dx \int ydx$, &, quoniam pro tota laminæ extensione tam $\int ydx$, quam $\int dx \int ydx$, evanescunt, perspicuum est quoque, summam momentorum $\int xydx$ in nihilum abire. Hoc ergo animadverso, omnes oscillationum modi, his æquationibus contenti:

I. $\frac{a}{c} = \frac{1}{2}\pi - \varphi = \text{l.} \cot \frac{1}{2}\varphi$

II. $\frac{a}{c} = \frac{3}{2}\pi + \varphi = \text{l.} \cot \frac{1}{2}\varphi$

III. $\frac{a}{c} = \frac{5}{2}\pi - \varphi = \text{l.} \cot \frac{1}{2}\varphi$

IV. $\frac{a}{c} = \frac{7}{2}\pi + \varphi = \text{l.} \cot \frac{1}{2}\varphi$ &c.

ad oscillationes perficiendas æque sunt apti, etiamsi ordine tantum pares ad hoc idoneos judicavissem. Prima igitur æquatio dat $\varphi = \frac{1}{2}\pi = 90^\circ$, ac propterea $\frac{a}{c} = o$, unde nullus motus oscillatorius resultat; secundus modus duas habet intersectiones, sitque $\varphi = 1, 0', 39 \frac{7576''}{10000}$ & $\frac{a}{c} = 4,7300350232$.

Tertius

Tertius modus inservit pro tribus intersectionibus, estque, cum angulus φ fiat valde parvus, proxime $\frac{a}{c} = \frac{5}{2}\pi - 2e^{-\frac{5}{2}\pi} - 4e^{-5\pi}$ denotante *e* numerum, cujus logarithmus hyperbolicus $= 1$. *Quartus modus præbet quatuor intersectiones*, &, quia φ est angulus multo minor, quam ante, erit adhuc propius $\frac{a}{c} = \frac{7}{2}\pi + 2e^{-\frac{7}{2}\pi} - 4e^{-7\pi}$ atque ita porro.

His igitur monitis, in §. 96 perfectus consensus inter oscillationum modos laminæ, utroque termino parieti infixæ, & laminæ liberæ deprehendetur, neque exceptiones casuum hoc loco factæ locum habent. Dum igitur lamina utrinque fixa ita oscillatur, ut inter oscillandum axem vel nusquam, vel semel, vel bis, vel ter, &c. intersecet, tum ejus motus oscillatorius idem erit, ac si eadem lamina libera ita oscillaretur, ut axem vel in duobus, vel tribus, vel quatuor, vel quinque, punctis &c. intersecaret.

NOVA LITERARIA.

Quas nuper publice proposuit *Hesychii* duobus Voluminibus majoribus edendi leges & conditiones *Samuel Luchtmannsius*, Lugdunensis Typographus, cum Lectore nostro, illarum cognoscendarum fortasse cupido, en communicamus:

Operis illius, diu desiderati, duo *erunt* Volumina, *quorum alterum nuper demum prodiit, sic inscriptum: Ησυχιου Λεξικον, Hesychii Lexicon, cum Notis doctorum Virorum integris, vel editis antehac, nunc auctis & emendatis*, Hadr. Junii, Henr. Stephani, Jos. Scaligeri, Claud. Salmasii, Jac. Palmerii, Franc. Guyeti, Godefr. Sopingii, Jo. Fungeri, Jo. Cocceji, Jo. Fred. Gronovii, Jo. Casp. Suiceri, Tanaq. Fabri, Corn. Schrevelii, Ed. Bernardi, &c. *vel ineditis* Henr. Valesii, Dan. Heinsii, Phil. Jac. Maussaci, Thom. Brunonis, Isaaci Vossii, Jo. Viti Pergeri, Thom. Munckeri, Marci Meibomii, Jo. Verweji, &c. *inprimis* Ludolphi Kusteri, Tiber. Hemsterhusii, Jo. Christiani Biel, *&c. Ex Autographis partim recensuit, partim nunc primum edidit, suasque Animadversiones perpetuas adjecit,* Joannes Alberti, *Theol. Doct. & Prof. Ord. in Academia Lugduno-Batava, cum ejusdem Prolegomenis, & Apparatu* Hesy-

Hesychiano. Alterum prelo subjicitur. Prior Tomus, *qui nunc venalis proponitur, typorum elegantia chartæque nitore facile se omnibus commendabit. Adbibiti sunt typi novi tam ad textum, qui Græcus tantum est, quam ad Notas, quæ plurimæ sunt, maximam partem ineditæ, & , quod vel ex inspecto titulo patet,* (*cui* Rich. Bentleji, Lamberti Bos, *aliorumque, nomina addi potuissent,*) *uberiores, quam vulgo ad ejusmodi Autores conferri solent. Constat hic* Tomus prior *foliis 253. Pro quolibet folio solventur* $1\frac{1}{2}$ *Stufertus; unde surgunt floreni Hollandici* 18 -- 19 -- 8.
Accedit Effigies Editoris : -- 15 -- :

f. 19 -- 14 -- 8

Qui libros Græcos typis aliquando mandarunt, non ignorant, quanto majores sumtus requirant bi typi, eorumque dispositio, & imprimendi corrigendique merces; immo videbunt, minus huic libro pretium statui, quam ceteris impositum est libris Græcis, quorum dimidia pars Latinam præterea versionem continet, minus utique sumtuosam. Prior *ille* Tomus *ab hoc ipso tempore usque ad finem Anni 1746 venalis erit florenis Hollandicis* 20, *ea tamen lege, ut, qui 1747 ante Calendas Martias anni hunc emerit, Tomi posterioris pretio deductarus sit florenos* 2, *quo jure ceteri, qui tempus illud præscriptum neglexerint, destituti erunt.* Alter Tomus, *qui reliquam totius Operis partem, una cum Indicibus necessariis, complectetur, magnitudine priorem non excedet, quin potius mole minor erit, eadem charta, &c. imprimendus; & pro ratione prioris Tomi postea venalis iis, qui nunc suum dederint nomen. Illius quoque editionem, quantum pote, adornat & urgebit Cl. Editor, qui totus in eo est, ut optatam tandem metam attingat: etiamsi tempus ipsum, per plurimas ejus occupationes, certo quidem definire nondum liceat, alias commodius in Novellis literariis indicandum. Interim, dum omnia ad manus sunt, (etiamsi quid humanitus Cl. Editori accideret,) quæ ad absolvendum librum pertinent, per triennium continuata diligentia universo operi finem, uti spes est, quam proxime imponet, ad quem nimis non esse festinandum, norunt satis harum rerum periti. Ceterum, ut quorundam desiderio satisfieret, exemplaria quædam charta majori, sive regia, sunt impressa, quorum non nisi triginta venalia prostabunt, idque pretio, ut moris est, singula (hujus Tomi prioris) florenorum Hollandicorum* 30. *Qui vero ante finem anni 1746 nomen suum dederint, Tomo sequenti (chartæ majoris) detrahent florenos* 3. *Cujuscunque autem chartæ, sive majoris, sive ordinariæ, exemplar quis elegerit, a Typographi officina illud ad se deferri quisque curabit. Qui dictis conditionibus hujus Operis copiam sibi fieri velint, Bibliopolis ex quaque urbe nobilissimis ante Calendas Martias anni 1747 nomina dare rogantur; quo temporis spatio elapso, pretii detrahendi prærogativa, superius expressa, cessabit.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVI.

Pars I.

NUMISMATA QUÆDAM, CUJUSCUNque formæ & metalli, Musei HONORII ARIGONI, Veneti, ad usum juventutis rei numariæ studiosæ.

Tarvisii, sumtibus Autoris, apud Eusebium Bergamum, 1741, fol.

Constat Tabulis æn. 119.

Non sunt vituperandi, sed laudandi, qui, nostris quoque temporibus, operam scientiæ numismaticæ perite navantes, prisci orbis numismata, sicut sunt, in vulgus emittunt, haud adjuncta illorum explicatione. Ea res quantum boni utilitatisque habeat, & quantum iis commodi afferat, qui vel erudiendi his studiis sunt, vel jam instituti, facile apparebit accurate id ipsum meditanti. Tali enim modo sapienter eruditorum crumenæ consulitur, cum contra, explicatione adjecta, liber plerumque in magnum volumen crescat, cujus mole fit, ut doctos emtores, qui usum librorum non magnitudine, sed bonitate, metiri solent, pretii tam ingentis sæpe pœniteat, hique ipsi, pretium internum non respondere externo, conquerantur. Præterea, in quo multum omnino situm est, juvenum negligentiæ ac desidiæ occurritur, quorum animus, demta explicatione omni, tanto vehementius impellitur, ut, in tentandis experiundisque numis ipsis, & excutiant intelligentiam suam, & ingenium acuant, & confirment

judicandi facultatem. Sunt denique plerique nummi, certe horum magna pars, qui nostra ætate e Cimeliis promuntur, ab aliis jam expositi, adeo ut nihil opus sit repetito labore, nisi tot jam cognita atque trita denuo velis protrudere. Quodsi Latinæ interpretationes, quas Græcis scriptoribus antiquis citerior ætas subjicere cœpit, parum commoditatis, ut mollissime dicamus, in eruditam civitatem importarunt, cur copiosas priscorum numismatum explanationes, quarum quidem numerus satis amplus est, tantopere expetamus, quibus, haud ignorat optimus quisque, magis impediri juventutem, quam juvari? Quare & *Prosperi Parisii rariora magnæ Græciæ Numismata*, & *Jacobi Biæi Numismata Imperatorum Romanorum*, & *Numismata moduli maximi ex Cimeliarchio Ludovici XIV*, & *Pauli Patavii Numismata vetera atque nova*, & *Philippi Parutæ Numismata Siciliæ*, & *Laurentii Begeri Herculem Ethnicorum*, & *Hermolai Pisani rariora Romanorum Imperatorum Numismata maximi moduli*, & alias denique numorum collectiones, sine ulla divulgatas explicatione, valde prodesse iis posse, qui aliqua cupiditate studii numismatici tenentur, extra dubitationem positum est.

His, quorum est a nobis facta mentio, jure atque merito aggregamus Clarissimum Eruditissimumque Venetum, *Honorium Arigonum*, hocque jucundius aggregamus, quod hoc certissimo documento admonemur, eum gloriam Italorum antiquam, quos principes excolendæ antiquitatis, in numismatibus sitæ, exstitisse, nemo negat, suo quoque, tam bono & præclaro, exemplo egregie tueri. Hic, quantum emolumenti ex Museo suo amplissimo, pretiosisque ac rarioribus eruditæ vetustatis spoliis quantumvis onusto, exspectandum sit curiosis harum deliciarum amatoribus, ipse accurate eleganterque declarat, editis his, quos in manibus habemus, cujuscunque formæ & metalli Numis elegantissimis, tanquam parte aliqua grandioris operis, quod molitur. Qualis hic sit liber, quale præterea institutum Cl. Autoris, quantoque cum fructu liberalioris disciplinæ conjunctum, age, percipiamus jam ex pererudita, quam huic suo libro præmisit, Præfatione.

Aperit

Aperit nobis Myſtagogus Muſeum, quod Numis antiquis totum refulget, non brevi adeo tempore, nec mediocri labore, comparatis, ſed aſſidua plurium annorum cura, & ingenti pretio, congeſtis, inſtitutis 25 per Italiam peregrinationibus, quas idem venerandus Senex, cum ſeptuaginta, amplius, annos jam habeat, nova inveniendi acquirendique cupiditate inflammatus, nondum intermittit. Quibus quidem fructuoſiſſimis, iisque repetitis, per Italiam itineribus, quæ ἱστορίας ἕνεκα ingreſſus fuerat, fit, ut ingentem ſibi theſaurum deponat veteris ævi numiſmatum, qualem ſibi plures optent, quam acquirant. Diu ſecum deliberavit, num hæc ſint edenda, dubius de publica doctorum hominum approbatione. Noverat enim faſtidioſum hujus ſeculi palatum, nec ignorabat, numerum numorum tam grandem, ſi edendi ſint, plus exigere pecuniæ, quam ferre privatæ fortunæ poſſint facultates. Moverunt eum tandem partim preces amicorum, partim ſua ipſius cupiditas adjuvandi augendique rem numariam. Sic illud nunc agit, quod optimus ac prudentiſſimus quisque, ut non ſibi ſolum, ſed publicis eruditorum commodis, velit conſultum. Neque tamen omnes ſuos numos, quorum amplius viginti millia poſſidet, conjunctim unoque velut adſpectu in hoc volumine ſpectandos præbet, maxima horum parte jam ab aliis divulgata. Ex multis aliquos ſelegit, qui apud editores numorum fortaſſe non inveniantur. Hos, ſi raritate non commendentur omnes, tales tamen eſſe contendit, qui uſui eſſe poſſint. Neque eos, ait, convenire cum his, quos alii dederunt. Poſſe multa ex eisdem cognoſci, quæ ceteri Numographi prætermiſerint. Diverſa genera Numorum hic collecta dari, quos apud alios ſparſim reperias. Siſtitur autem ſola *prima Pars*, quæ ſi non diſplicuerit juſtis harum rerum cenſoribus, ſequentur poſthac Numi Imperatorum, aliique forte mille, in Coloniis Græcisque Urbibus cuſi. Adjungentur Conſulares Numi. Qui omnes nequicquam apud *Vaillantium* quæruntur. Nec deſiderabuntur Ægyptiaci Numi, ex quibus poſſit contexi omnium fere Imperatorum Romanorum Chronologia uſque ad *Conſtantinum* & *Maximianum*, Cæſares, quorum ſub imperio cudi numiſmata

Pag. 3. 4. 5.

in Ægypto desierunt. Porro spectabuntur Numi Imperatorum Romanorum, a *Mediobarbo* atque *Bandurio* non expositi. Neque omittentur post *Anastasium* percussi, quamlibet invenuste. Scenam claudet Numisma, unicum & singulare, *Constantini XI Palæologi*. Adjicientur, velut per lancem saturam, plures alii Numi, ut Conturniati, omissi ab *Havercampo*, etiam Regum, Urbium, Populorum, quos nullusdum edidit; præterea Phœnicii, Punici, Hispanici, Arabici, alii incerti. Rari etiam comparebunt, iique selecti, raro, aut nunquam, obvii in eruditis Cimeliis. Elegantiæ Numismatum typi formarumque nitor respondebit, quibus in exprimendis ut accuratissime singula observentur, summa cura a Clariss. Autore
Pag. 6. adhibebitur. Totum illud Opus, quod, solo virtutis amore, literisque serviendi studio, susceptum ab se, Doctiss. *Arigonus* prædicat, hunc ad modum instruetur, ut, appositis literis, singulorum numorum indicetur magnitudo, literæ, non bene apparentes, punctis demonstrentur, quæ desint, non ex-
7. primantur. Animadversiones, quæ universo labori lumen afferant, Autor promittit, qui fidem etiam horum Numismatum, optimorum judicio Antiquariorum exploratam confirmatamque, præstat, ceterum, benignam correctionem sibi non
8. ingratam futuram, significat. Sperat idem, fore, ut alii fortasse, suo hoc exemplo, excitentur, ut, quæ in gazis condita adhuc servent, patiantur aliquando lucem adspicere, jurisque publici fieri. Optat ergo vehementer, ut *Petrus Marcellus*, ut *Marcus Antonius Diedus*, ut *Petrus Garzonus*, ut *Antonius Savorgnanus*, ut *Apostolus Zenus*, ut alia denique Italiæ lumina, Numophylacia sua in lucem prodire jubeant. Summam dedimus Præfationis, quæ scriptorem prodit, non modo doctum & limatum, sed etiam ingenuum, candidum, sincerum, modestum, eum denique, cujus similes multos nobis valde optemus. Certe, quam egregio conatu promovere integram Numorum veterum cognitionem & velit, & possit, indicio est tam ea, quam enarravimus, Præfatio, quam illa ipsa *prima Pars* Numismatum, de qua nunc est exponendum.

Liber est omnis divisus in Ordines *octo*, quorum *primus*, *Tabu-*

Digitized by Google

Tabulis XII æneis constans, *Numos* continet *Urbium & Populorum antiquissimos*, conflatos ex ære gravi, quibus vetustissimi Romani, ceterique Italiæ sessores, in negotiationibus loco numorum usi sunt, ut Asses, Semisses, Trientes, Quadrantes, Sextantes, Uncias, cum antiquis aliis numis æneis, ante primum bellum Punicum cusis, Sextantariis, Uncialibus, Semiuncialibus, etiam minoris ponderis numeralibus notis impressis. Ex quo judicari posse, Cl. Autor ostendit Præfationis *pag. 6*, Asses librales, ac Semisses, priscis etiam temporibus exstitisse, & ad nostram permansisse memoriam, quod utrumque tamen Doctiss. *Vaillantius,* in Familiarum Numos præfatus, adduxerat in dubitationem. Nolumus multos ex his Numis describere, qui antiquam produnt simplicitatem, & plerumque *caput Jani Bifrontis*, in aversa *navem*, præferunt, eam videlicet notam, quam, inde a Regibus, veteres Romanorum numos gestasse, ex *Plinio*, *Ovidio*, atque aliis, tritum est. Tantum attingimus numum *quintum* & *sextum Tabulæ XVI*, cujus utriusque adspectus erudire nos potest, quem ad modum cæstus fuerit manibus athletarum alligatus. Unum præterea observamus, numos hos ea quoque nota vetustatis suæ luculentum indicium dare, quod omnes fere inscriptione carent.

Jam transitur ad *secundum* Ordinem, qui *antiqua Urbium & Populorum Numismata*, *cum notis numeralibus*, *Tabulis XII* complectitur. Hæc quidem prioribus illis non valde sunt absimilia, sed tamen præterea quiddam elegantiæ atque varietatis habent. *Prima* ac *secunda Tabula*, cum parte *tertiæ*, *Janum* eundem, cum navi, in assibus monstrant. In *Tab. VIII num. 6* aquila exhibetur, leporem unguibus tenens atque dilanians, in Agrigentinorum numismate, quod devictæ gentis est symbolum. *Tab. IX num. 2* Romæ caput galeatum, in aversa noctua cum ramo oleæ, συμβολικῶς, ut, *Minervam Paciferam*, intelligas, cultam a Teatensibus fuisse, quorum hic est numus. *Quintus* ejusdem *Tabulæ Vulcanum* dat, cum insignibus ejus in aversa, malleo ac forcipe, addita etiam voce ΛΥΜΝΟC. Lemnii enim, sicut accepimus, *Vulcanum* maxime, quod is eam in insulam cœlo deturbatus ab irato *Jove* fin-

gitur, sunt venerati. *Tab. XII num. 1* Cælinenses tropæum ponunt, quod ad *Herculem* pertinere, adjecta clava significat.

Sequuntur, Ordine *tertio*, *Numismata Urbium & Populorum sine numeralibus notis*, *Tabulis XXIII*, quæ selectissima sunt, rariora etiam, suoque nitore atque elegantia valde nos trahentia. Dabimus quædam ex his quoque specimina. Exstat *Tab. I num. 6* præclarus numus Ægiensium, isque perrarus, ceterum in titulo, quod venia Cl. *Arigoni* sit dictum, paulisper mutilus. Cernitur *Jupiter*, juvenili ac viridi forma, nudus etiam, fulmen dextra vibrans, læva aquilam sustinens. Scribitur in ambitu: ΘΕΟΣΙΟΣ ΚΑΝΤΑΙΟϹ. At enim, refingenda hæc esse, scribendo ΘΕΟΞΙΟΣ ΚΡΗΤΑΙΟΣ, tam *Jovis* imberbis effigies suadet, quam inprimis numus Ægiensium Græcus, cum eodem titulo, quem *Ez. Spanhemius*, ad *Callimachum*, commemorat. Intelligitur *Jupiter Crescens Cretensis*, quod *Jovis* epitheton numi Romanorum haud ignorant. Verum hæc mittimus, quæ sine dubio Cl. Autoris solertia multo luculentius, in Animadversionibus, expediet. In eadem *prima* Tabula numus *nonus*, qui est Albiopolitanorum, *sceptrum* effingit, non rudi expressum Minerva, sed elaboratiore forma, quod aliquanto rarum in numis. In *decimo* numo *Apollo* stat, radiato capite, pharetra a dextro humero surrecta. Sinistra manu lyram tangit, repositam in Parnasso monte, sicut videtur. *Tab. III num. 6* est Apolloniatarum Siciliæ. Lyra hic spectatur pentechordos, ut, ad *Apollinem* retulisse illos originem suam, appareat. *Tab. IV num. 7* Atheniensium. Senex in sella, seminudus, macilentus, barbatus, pileatusque, cum libello in sinistra. Vide, num sit *Pythagoras*. *Tab. VII num. 3* numus Chiorum, sane elegans. *Homerus*, tanquam meditabundus, sedens, capite nudus, tectus amiculo, & in libro legens. Titulus, ΟΜΗΡΟϹ. *Tab. XI num. 1* Gortynæorum. Vir nudus in arbore insidet, quæ multos se diffundit in ramos, in aversa *Europa* cum velo, tauro vecta, adscripta voce ΓΟΡΤ. Hic, si per Doctiss. *Arigoni* humanitatem licet, dicemus, *Jovem* spectari, quem cum *Europa*, in agro Gortynensi, sub platano arbore, concubuisse, *Theophrastus* atque *Plinius* referunt. De

quo

Digitized by Google

quo differit, ad Cyrenaicum Vatem, *Spanhemius*. *Tab. XII num. 4* Lacedæmoniorum. Sunt duo capita *Castoris* & *Pollucis*, laureata & pileata, cum stellis impositis. Hi nimirum Lacedæmone oriundi putantur, ob eamque causam Λακεδαιμόνιοι a *Callimacho Theocrito*que usurpantur. Numus *sextus* illius *Tabulæ* habet caput laureatum, cum epigraphe ΕΦΟΡΩΝ. Ex altera parte *Diana* venatrix, cum voce ΛΑ. ut continuo *Ephoros* agnoscas, summum *Lacedæmoniorum* magistratum. *Tab. XVI num. 2* Milesiorum. *Homerus*, isque sedens, legit in *libro*, sicuti supra in Chiorum numo, hic tamen præterea baculus adjicitur. In ejusdem *Tabulæ* numo *sexto* cernitur aquila, in aversa ΜΥΛΑΣΣΩΝ, cum tridentis superiore parte. Spectat aquila ad *Jovem*, cujus magnam apud Mylasenses fuisse venerationem, *Septimii Getæ*, atque *Hecatomni*, Regis Cariæ, numi, apud *Buonarrotam*, *Spanhemium*, *Seguinum*, *Petitum*, *Begerum*, luculenter demonstrant, qui *Jovem* effingunt, stantem in templo, cum hasta, quæ interdum ad tridentis formam accedit, & titulo ΜΥΛΑΣΕΩΝ. Quod ideo etiam monemus, ut appareat, rectius in *Arigoniano* numo ΜΥΛΑΣΕΩΝ scribi, quam ΜΥΛΑΣΣΩΝ. Quæ quidem scriptio utrum in ipso archetypo extet, an vitio Chalcographi inducta sit, nemo judicare melius potest, quam ipse Possessor Clarissimus. *Tab. XIX num. 2* Remensium, cum tribus capitibus, &, in aversa, cum bigis. Qui numus in rarissimis omnino numerandus est, quod, quo plura numus habet capita, eo rarior ponitur, ut Antiquarii sciunt. *Tabulæ XX numus 7* prorsus elegans. Manum ostendit, cæstu armatam, cum ramo palmæ, qui subjacet, ut, luctatione præmium acquirendum esse, declaretur. *Tab. XXI num. 10* Thessalorum, cum equo, symbolo illorum numismatum frequentissimo. Thessali enim maxime equis, quos optimos eorum terra alebat, delectari sunt soliti, unde eis Ἱππικὴν, tanquam proprium studium, *Maximus Tyrius* tribuit.

Sed hæc satis sint. Veniamus ad *Numismata Deorum*, *Heroum*, *Deæ Romæ*, *Populi & Senatus*, quæ in Ordine *quarto*, *VIII Tabulis* comprehensa, cernuntur. *Tab. I num. 1* caput

Digitized by Google

put *Serapidis*, cum calatho, DEO SARAPIDI. In aversa *Isis*, velum navis expandens, ob inventum velorum usum. Numo *secundo* ejusdem *Tabulæ* caput *Æsculepii* apparet, laureatum, &, quod rarius, *cornutum*. In altera parte serpens, perpetuus *Æsculapii* comes, cui, revoluto in spiras, insidet noctua, id est, *Minerva*, quam veteres, ob repertæ Medicinæ opinionem, *Medicam* dicunt, cumque serpente pingunt, atque *Æsculapio* ipsi, etiam in numis, ideo adjungunt. *Quintus Numus Tabulæ I* a Thessalonicensibus cusus est. Stat KABEIPOC, ut titulus habet, qui malleum sinistra tenet, dextra, nescimus quale, animal, quod in caudam piscis exit. Cabiros autem, ut alibi locorum, sic Thessalonicæ inprimis, cultos fuisse, notum est. Sed monstrum illud marinum, quod in *Arigoniano* numo additur, num ad tutelam navigantium, Cabiris adscriptam a veteribus, commode referri possit, exspectandum potius ex Animadversionibus Cl. Autoris, quam a nobis certo definiendum. Haud prætereundus videtur numus *sextus*, ideo potissimum, quod multo est expressior ceteris numi ejusdem ectypis. Cernitur caput cornutum, circumscriptis literis ΘΕΟΥ ΠΑΝΟC. *Graverollus* atque *Rigordus*, quorum de hoc numo controversiam in *Actis* nostris, *Suppl. Tom. II pag. 369, 372*, exposuimus, in id consentiunt, *Isidis* esse caput, idque partim glabra facie, partim mammis protuberantibus, partim etiam ipsis cornibus, confirmari censent. *Panis* autem nomen quomodo eidem Deæ possit attribui, id quoque probare student. At vero, tametsi constet, veteres, non modo *Ægyptios*, sed Assyrios etiam, atque alios populos, *Isidi* cornua dedisse, quod tam ex *Herodoto*, quam *Libanio*, pervulgatum est, & prisca pictura *Isidis Begeriana* luculentius demonstrat, hoc tamen in numismate *Panem* potius ipsum effingi, non solum titulus est indicio, verum inprimis etiam icon *Arigoniani* numi, quæ faciem ostendit minime muliebrem, ut apud *Graverollum*, sed caput senis, barbatum rugosumque, & cornutum, ut Deum Arcadiæ quasi vivum adspicias. Gratulamur ergo Cl. Possessori hunc egregium numum. *Tab. IV num. 10* caput comatum barbatumque,

CIΠΥΛΟC.

CΙΠΥΛΟC. Hunc Sipylum Cl. *Arigonus* in viris illuſtribus numerat. Poſſis tamen cogitare forſan de Genio montis Sipyli, quem *Begerus* ad *Florum*, aut de *Jove* ipſo, culto a Sipylenſibus, quem *Nonnius* ad *Goltzium*, in numis hujus populi invenerunt. Nihil definimus.

Exſpectant nos, in *quinto* Ordine, *Numiſmata, in Coloniis percuſſa*, eaque elegantiſſima, quæ *XII Tabulis* conſtant, neque a *Vaillantio* ſunt exhibita. Quorum quidem plurima ad Corinthum Coloniam pertinent. Ex his quoque, age, videamus quædam. *Tab. II num. 3* caput *Tiberii*, corona radiata, cum ſtella atque fulmine, ſymbolis Ἀποθεώσεως. *Tab. III num. 15* Corinthiorum. Mons, in eo templum tetraſtylon, cum imagine *Veneris*. Hic eſt ille mons, quem *Acrocorinthum* appellatum, *Veneris*que fano fuiſſe celebrem, *Strabo* atque *Pauſanias* memoriæ prodiderunt. *Tab. IV num. 3 Minerva*, cum haſta & ſcuto, inſiſtit in navi, comite noctua, addito etiam tropæo. Ita victoria navalis celebratur in hoc numo. Nam res nautica, ſicut *Maximus Tyrius* atque *Ariſtides* teſtantur, *Minervæ* putatur eſſe inventum. Quare etiam Athenienſes *Palladis* imaginem navibus ſuis, loco tutelæ, imponunt, ut partim veteres Græci ad *Ariſtophanem*, partim numi Attici, declarant. Ejusdem *Tabulæ* numus *decimus tertius*, qui Corinthius eſt, templum habet, in quo *Neptunus*, Numen Corinthiorum, in delphino recumbit. Cernitur, in tecto templi, ab utraque parte, delphinus. Solent enim inſignia Deorum fanis adjungi, ut aquila, vel fulmen, in *Jovis*, gallus, vulpes, caduceus, in *Mercurii*, & ſic in aliis denique. *Tab. V num. 12* rurſus *Neptunus* cum delphino, inter duas arbores; ad pedes jacent palma & corona. Indicantur Iſthmia, ſeu ludi, quos huic rectori maris inſtituit CLI COR. *Colonia Julia Corinthus*, ut titulus monet. *Tab. XII numus 12* inſignis eſt, & plane aureolus. Cernitur arbor, inter duas rupes, non ita procul canis, ante conchylium. Titulus numi: COL TYRO MET. Arbor, licet minus accurate hic expreſſa, *palma* eſt, quam in Tyriorum numis crebro ſpectamus, quod ille tractus adeo magno hujus arboris pro-

ventu fœcundus fuit, ut Epigramma *Meleagri* ἀνλυδετον ipsam *patriam palmarum* in Tyro reperiat. *Duæ rupes* situm Tyri informant, quam in rupibus, quæ *Scalæ Tyriæ* usurpantur, & quo ipsum urbis nomen צור respectum habet, excitatam fuisse, accepimus. *Canis* autem, qui, *conchylio* adstans, usum purpuræ, ab *Herculis* Tyrii cane patefactum, designat, argumentum dat judicandi de pretio numismatis *Arigoniani*, cum canis quam rarissime, ut *Jobertus* monet, in numis Tyriis exstet.

Jam succedat Ordo *sextus*, qui nobis ostendit, *XV Tabulis*, *Numismata Imperatoria*, *in Græcis Urbibus percussa*, & a *Vaillantio* non edita. *Tab. I num. 10* ΣΑΜΙΩΝ. Pavo, cum gladio, id est, *Juno* regina, in Samo insula religiose culta. Unum hic,in numismate cetera nitidissimo, summonemus,quod, credimus, non moleste feret humanissimus *Arigonus*. *Sceptrum*, non gladium, veteres numi, apud *Goltzium* atque alios, *Junoni* dant, tanquam reginæ. Quod quidem sceptrum cum in eo numo, de quo loquimur, sit in gladium commutatum, error ille sitne ipsius archetypi, an sculptoris, non facile est judicatu. Exspectat ea res limam judicii *Arigoniani*. *Tab. IV num. 5* mensa bipes, in qua jacet fulmen, ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ ΠΕΙΕΡΙΑC. Est hæc mensa ex earum numero, quæ ararum vicem usumque olim obtinuerunt, sterniturque *Jovi* τῷ Κεραυνίῳ, seu Fulminatori, qui cultus in Seleucia est, teste *Hesychio*. Cujus generis mensas, *Jovis* honori dicatas, alii quoque Seleucensium numi, apud *Spanhemium Norisium*que, modo cum duobus, modo cum quatuor, pedibus, ostendunt. *Tab. XII, 10*, numisma *Philippi* senioris, valde rarum. Cernitur, in aversa parte, Mars, galeatus, nudus, & gradivus, dextra hastam, sinistra clypeum, &, quod animadvertendum maxime, *scalam* in ulnis, gestans, pede in colliculum nixus. Titulus hic est: ΒΙΖΥΗΝΩΝ, *Bizyenorum*, populi Thraciæ. Numum, hujus similem, sed *L. Sept. Severi*, edidit e Cimeliis Schuarzburgicis, ac singulari, ad Illustriss. *Jo. Henr. a Times*, Epistola descripsit, *Joannes Christoph. Olearius*, Jenæ A. 1696, ubi eum dicit rarissimum, nec adhuc a quoquam editum.

tum. Credit idem, latere ſub ſcala ſingularem *Martis* appellationem, videlicet *Expugnatoris*, quod urbes atque mœnia, ſcalis admotis, expugnentur. Hinc autem apparet, quantum, in hoc numo, cimelium Cl. *Arigonus* in Muſeo ſuo ſervet.

Properamus ad *Numiſmata* alia, *in Coloniis cuſa*, nec relata a *Vaillantio*, quæ, *XIII* delineata *Tabulis*, dat Ordo *ſeptimus*. Hic Cl. Autor præmittit aliquod Antelogium, ſeu, ut ipſe vocat, *Monitum*, ubi occurrit dubitationi, ſi quis putet, numos eosdem apud *Vaillantium* ſpectari. Oſtendit, cuncta, quæ hic edantur, numiſmata non ſemper eſſe omnino a *Vaillantianis* diverſa, ea tamen, adjungit, aut non habere *Vaillantium*, aut non ita habere. Quædam horum eſſe diverſa typo, quædam titulo, alia in adverſa parte differre, alia in averſa. In nonnullis caput effingi laureatum, radiatum, nudum, rurſus in aliis cerni literas, numeros, titulos, Tribunitias Poteſtates, Conſulatus, nomina Cæſaris, Imperatoris, Auguſti, & complura alia generis ejusdem diſcrimina. Quæ quidem cuncta tanta animi moderatione a Peritiſſ. Antiquario noſtro dicuntur, quanta virum decet ſapientem, ſtudiisque perpolitum humaniſſimis. Verum numos quosdam ex his adſpiciamus, delectu habito. *Tab. II*, *2*, numus *Auguſti*, cum Siglis PSSC. Dubium, quomodo legas. *Vaillantius* ita: *Poſuere Suffetes Carthaginenſes*. *Harduinus* autem: *Poni Suo Sumtu Curavere*. De quo numo, atque alio *Tiberii*, eisdem literis ſignato, ſcripſit nuper aliquis Vitembergæ, qui rationem Sufetum explicavit. Nec vero Cl. *Arigonus* ſuam hac de re ſententiam erudito orbi invidebit. *Decimum* ejusdem *Tabulæ* numiſma, a Corinthiis percuſſum, *Jovem* habet nudum, cum haſta & aquila, eumque ſtantem. Adſcriptum eſt: JUPITER LIBERATOR. Hic nimirum ille eſt, qui in *Grajorum* Numis dicitur ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. *Tab. V num. 3* Dioſcuri, ſtantes cum haſtis, ſedet aquila in medio, qui horum ortum a *Jove* deſignat, quo etiam alii numi valent, qui modo *Jovi* ſedenti adſtantes faciunt Dioſcuros, modo eisdem fulmen *Jovis* apponunt. *Tab. VII num. 2* Antiochenſium, in *Severi* honorem cuſus. Cernitur *Deus Lunus*, id eſt, figura vi-

rilis, feminuda, dextra hastam, læva globum cum Victoriola, tenens, tecta pileo Phryglo. Dorso adhæret luna falcata, cujus cornua eminent utrumque humerum. Ad pedes conspicitur gallus a dextra, & a sinistra columna. Egregius sane numus, multisque aliis in hoc genere anteferendus. Quanquam enim etiam apud *Spanhemium, Seguinum, Patinum, David. Millium, Vaillantium, Norisium*, Deus *Lunus* in numis exprimitur; non tamen hi symbola illa omnia ostendunt, quæ in *Arigoniano* simul apparent, nec feminudum dant, sed vestitum, omissa etiam columna. Ut ergo hic numus haud mediocre decus addat *Arigoniano* Museo. *Tab. XI num.* 7 Berytiensium. Imago Deæ *Astartes*, quæ in Numinibus Berytieorum numeratur, in templo cernitur. Sed, in aditu fani cum actuaria navis effingatur, templum fuisse ad oram fluvii situm, facile cognoscitur.

Superest, ut *octavum* Ordinem breviter perlustremus, quo *Numismata alia Imperatoria, in Græcis Urbibus cusa, XV Tabulis* exhibentur, eaque diversa a *Vaillantianis*. Sunt hi quoque numi egregii, quorum e multitudine paucos tantummodo, pro instituti nostri ratione, seligemus. *Tab. I*, 4, numus *Augusti*, cum epigraphe: ΑΠΟΛΛΟΝΙΟϹ ΑΦΡΟΔΙϹΙΕΟΥ ΥΙΟϹ. Animadvertendum, suppleri ellipsin nominis Υἱός, quod in ceteris numis plerumque omitti solet. Sic unus numus, ut sæpe fit, potest alios plures explicare. *Tab. III num.* 9 *Diana*, cum hasta, arcu, pharetra, ceterum *cervino* capite, cum quatuor *cornibus*, quod singulare & rarum. *Tab. XIII*, 9, numus *Philippi* senioris, sane elegans. Sedet, cum hasta & aquila, *Jupiter* in templo sex columnarum, circumscriptis his literis: ΔΙΟϹ ΚΑΤΕΒΑΤΟΥ. Infra legitur: ΚΥΡΡΗϹΤΩΝ. Nempe *Jupiter* cum fulmine, cognomento Καταιβάτης, de quo singularem scripsit *Petrus Burmannus* Dissertationem, in Cyrrhestensium numis, apud *Patinum, Vaillantium, Begerum*, & alios, obvius est, videturque illud nomen *Jovi*, per κακοζηλίαν, adscriptum, ex pervulgata fama de Jehova, descendente cum tonitrubus in montem *Sinai*. *Tab. XV num.* 5 *Saloninæ*. Templum, in quo stat persona virilis. Titulus numi aliquantum detritus, ex quo hæc legi possunt:

CTP

CTP ACIAPX A. *Sub Magiſtratu Aſiarcha primum.* CAITTHNΩN ſubſcriptio habet, quæ quidem nobis ſuſpecta videtur. Haud moleſte, opinamur, Cl. Autor feret, ſi de alia lectione cogitandum putemus. Nam, cum Aſia ſola Proconſularis Aſiarchas habuerit, nec antiquum æs, præter Smyrnenſium, Sardianorum, Pergamenorum, Trallianorum, Cyzicenorum, Laodicenſium, Hypæpænorumque, *Aſiarchas*, quosquam commemoret, nullo negotio aſſequimur, non poſſe Saitenſes, populum Ægyptiacum, in hoc numo tolerari. Itaque expediet, revocaſſe veram, ut nos quidem arbitramur, ſcriptionem, ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ.

Poſſunt hæc, quæ attulimus, ſpecimina ſufficere, ad excitandam, in eruditis harum mercium æſtimatoribus, cupiditatem evolvendi has Tabulas Numiſmatum, quæ quidem ut nos (non eſt enim celandum,) incredibiliter delectarunt, ſic non poſſumus easdem illas omnibus atque ſingulis, qui literis favent, majorem in modum non commendare. *Dignus eſt liber, qui a ſtudioſis artis numiſmaticæ cupide diligenterque teratur. Sed ex eodem facile eſt judicare de præſtantia Arigoniani* Muſei, quod haud vulgaribus eſt refertum opibus, ſed rariora maxime numiſmata, & non obvia, condit in penetralibus ſuis, eoque in principibus Muſeis Italorum privatis illuſtrem locum obtinet. Diximus interdum, in his recenſendis numis, quid nobis videretur. Quod factum haud fuiſſet, niſi de Doctiſſ. *Arigoni* ſingulari humanitate, cui non diſplicet amica correctio, ſatis nobis, ex Præfatione, conſtaret. Quemadmodum autem Cl. Autor, edito hoc Volumine, magnam a *doctis viris gratiam* inibit; ſic, idem ut de Muſeis ſuis numariis ceteri faciant Itali, & optandum vehementer, & ſperandum, eſt. Ceterum ſeptuagenario Seni, qui, ut diximus, plura molitur, ut inter nobiliſſimos conatus adſint aptæ commodæque vires, reſpondeat proſpera valetudo, faveat fortuna, id quidem nos cum optimo quoque habemus in votis, qui, toto abſoluto Opere, animadverſionibusque illuſtrato, ampliſſimum ejus in omni elegantiorum literarum ſtudio uſum futurum, ſpe certa auguramur.

MEMOIRES DE LITERATURE &c.
hoc eſt,

DISSERTATIONES, IN ACADEMIA INSCRIptionum & literarum humaniorum publicatæ inde ab anno 1726 uſque ad finem anni 1730.

Tomus VIII.

Lutetiæ, in typographia Regia, 1733, 4 maj.
Alph. 4 plag. 2.

Offeruntur hic nobis quadraginta Diſſertationes eruditiſſimorum hominum eruditiſſimæ de argumentis & cognitu utilibus, & lectu perjucundis. Inprimis, qui antiquiſſimam amant Hiſtoriam literariam, & multas & delicatas hic ſibi apponi dapes gaudebunt, ſeque incendi ſentient ſimilia conandi cupiditate maxima. Et in *prima* quidem, *Bougeantio* potiſſimum Jeſuitæ oppoſita, *Burettius* ſententiam fert de pluribus recentiorum libris, Muſicam veterum deſcribentium. In *ſecunda pag. 27 ſeq.* idem *Plutarchi* librum *de Muſica* (quem a ſe ait in linguam Gallicam traductum eſſe,) ſuo ſubjicit examini, ſummoque ſtudio contendit, verum hunc eſſe *Plutarchi* fœtum, non ſubdititium. Idem in *tertia pag. 44* hiſtoriam hujus libri literariam perſequitur, docens, quando primum & quoties deinceps typis exſcriptus fuerit hic liber, quæ & quot ejus exſtent verſiones, & quanti quæque ſit pretii, qui denique annotatis eum & qualibus illuſtrarint. Idem, in *quarta pag. 63* de ſymphonia Muſicorum veterum diſputans, cuidam reſpondet Societatis Jeſu monacho, qui contra ſe acriorem ſtrinxerat ſtilum in Commentariis Trivoltienſibus. In *quinta* idem Autor *pag. 80* libri *Plutarchi*, quem modo laudavimus, exhibet analyſin. In *ſexta pag. 97* diſſerit *Sallierius* de pictura veterum & ſculptura perſpectiva, utramque priſcæ ætati fuiſſe cognitam, copioſe docens contra *Perraltum.* In *ſeptima pag. 109* de vita & ſcriptis *Euhemeri* diſſerit *Sevinus*, inque *octava pag. 118* de *Phylarchi* vita ſcriptisque; quem vix mediocres inter Græciæ ſcriptores referendum eſſe, exiſtimat. Idem in

nona

nona pag. 126 de *Callisthenis*, & in *decima pag. 144* de *Tyrtæi*, vita & scriptis commentatur. Ac, hunc fuisse Athenis natum, docet initio. Tum, quo tempore vixerit, constituit. Hinc in ejus historia a veris sejungit falsa, multasque eliminat fabulas. Tandem ita, ut Critico dignum est, de *Tyrtæi* disputat *scriptis*, ac præcipue de carminibus ipsius bellicis, tanti olim æstimatis Lacedæmone. In *undecima pag. 157* vitam *Demetrii Phalerei* describit *Bonamicus* accuratissime. In *duodecima pag. 178*, an duo fuerint *Zoili* Homeromastiges, disquirit *Hardionius*. Docet, vulgo confundi *Zoilum* cum alio *Zoilo* antiquiore; alterum *Platoni* fuisse æqualem, alterum *Ptolemæo Philadelpho*; priorem, eloquentiæ laude conspicuum, censorem fuisse *Homeri* justum ac moderatum; posteriorem autem imperitum & stulti fastus plenum summi Poetæ contemtorem. In *decima tertia pag. 188* hanc quæstionem excutit *Vatryus*, an tragœdiam constare quinque actibus necesse sit. Hic, præmisso de natura tragœdiæ sermone, negantem tuetur sententiam, caussasque suppetere posse contendit, cur alia tragœdia plures, quam quinque, habeat actus, alia pauciores. In *decima quarta* Dissertatione idem *pag. 199* de veteris tragœdiæ choris agit, eorumque utilitate, eamque tragœdiæ nostræ ætatis, choris carenti, præfert. Idem in subsequenti *pag. 211* de tragœdiarum apud veteres recitatione, sive pronuntiatione, agit, docens, recitatas olim fuisse in theatris tragœdias non usitato sermone, sed vero cantu. In *decima sexta pag. 224* de *Agamemnone*, tragœdia *Æschyli* obscurissima, differit *Salierius*; ac notas *Casauboni* ad hanc tragœdiam promittit, quæ conservantur in Bibliotheca Regia. In *decima septima pag. 243 Euripidis Medeam* contemplatur *Hardionius*, ita ejus patrocinium suscipiens adversus *Petrum Cornelium* ac *Dacerium*, ut contendat, hanc *Euripidis* tragœdiam omnibus esse numeris perfectam, eique nullam veterum tragœdiarum, quæ quidem supersunt, jure præferri. In *decima octava pag. 264* idem differit de *Euripidis Andromache*, deque ea aliam exspectare nos jubet Dissertationem, habituram & animadversiones exegeticas & correctiones e pervetusto quodam Regiæ Bibliothecæ

thecæ MSto Codice. In *undevigesima pag. 276* disputat idem de choro hujus *Andromaches;* ubi ipsi occurrit occasio, accurate confutandi vulgarem de bigamia *Socratis* fabulam. In *vigesima pag. 288* comparat *Racinius Iphigeniam Euripideam* cum *Raciniana*, longeque præfert *Euripidis* tragœdiam tragœdiæ Poetæ sibi cognominis. Idem in *vigesima prima pag. 300 Euripideum Hippolytum* cum *Raciniano* confert, laudeque *Euripidi* tributa maxima, *Racinianam* adscribit sociam tragœdiis præstantissimis. In *vigesima secunda pag. 314* de cursibus equorum & curruum in ludis Olympicis præclare disputat *Gedoynus*. In *vigesima tertia pag. 341* observationes exhibet *Barrius* ad *Herodotum* de intervallo Sardium & Susæ urbium, deque fluminibus Haly, Euphrate, Araxe, & Phaside. In *vigesima quarta pag. 363* ad *secundi Libri Livii Caput 18, 19, 20, & 21*, annotationes exhibet *Curneus*. In hac historiæ Romanæ parte cum *Livio* vehementer adversari videatur *Dionysius Halicarnassensis;* Noster viam invenit, eos redigendi in concordiam. Illud tamen addit, meliori ordine majorique cura, quam *Livium*, enarrasse hanc historiam *Dionysium*. In *vigesima quinta pag. 372* de *libra* veterum Romanorum disputat *Barrius*, itemque de aliquot veterum mensuris, inprimis de *chœnice*. Quibusdam, autore *Budæo*, arbitratis, libram Romanam habuisse centum denarios, aliis nonaginta sex, aliis denique octoginta quatuor, mediam Noster amplexatur sententiam, nec eam solum munit gravibus argumentis, sed etiam a quibusvis objectionibus defendit. In *vigesima sexta pag. 403* idem disputat distincte de Romanorum Imperatorum diversis Galliæ in provincias divisionibus, cum aliorum, tum præcipue *Antonii Pagii*, errores notans ac refellens. In *vigesima septima pag. 430* de limitibus regnorum Francici & Gothici suam exponit stabilitque sententiam *Mandagorsius*. In subsequenti *Lancelotus pag. 450*, excussis eorum argumentis, qui *Genabum*, veterum Carnutum oppidum, habent pro hodierna urbe *Gien*, docet perspicue, *Genabum* esse *Aurelianum*, *Orleans*. In undetrigesima *pag. 464* demonstrat *Foncemagnius*, regnum Franciæ primam stirpem Regiam habuisse hæreditarium

Google

rium pariter & successivum. Jam in *sexto* horum *Commentariorum Tomo* publicata est ejus de hoc argumento Dissertatio. Cum autem ibi simpliciter demonstratam exhibuerit suam sententiam; nunc ad *Vertotii* respondet argumenta, contrariam tuiti opinionem. In *trigesima pag. 476* idem differit de divisione, sive partitione, Franciæ sub stirpis primæ Regibus. Idem in *trigesima prima pag. 490* ad quæstionem illam, an fœminæ vi legis alicujus Salicæ fuerint a successione in regnum Francicum exclusæ, respondet, non vi legis ullius, sed ex consuetudine, primæ stirpis imperantibus Regibus exclusum fuisse sexum muliebrem. In *trigesima secunda pag. 505* eundem habet sollicitum amplitudo regni Francici sub stirpe Regum prima. In subsequenti *pag. 528* differit *Curneus* de vita scriptisque *Rigordi* & *Guilielmi Britonis*, qui est prioris Historici continuator. Horum priorem, qui maximam vitæ partem transegit in duodecimo Seculo, & monachus in S. *Dionysii* Cœnobio, itemque Regis Historicus, fuit, ait, bonum esse Historicum in describendis rebus *Philippi Augusti*, etsi superstitionibus ætatis suæ summa credulitate addictissimum; ac simul docet, editionem ejus historiæ posteriorem esse priori multo emendatiorem. Ad *Guilielmum* quod attinet, qui natus circa annum 1170 in Britannia minore, sive Armorica, creatus fuit Regis *Philippi Augusti* Capellanus, Noster eum prolixe laudat tum ut Historicum, tum ut Poetam, atque etiam de editionibus ejus differit, præferens, magnificeque commendans, *Barthianam*. Idem in *trigesima quarta pag. 549* de vita scriptisque *Radulphi Glabri* differit, Historici Seculi undecimi, & *Cluniacensis* monachi. Etsi autem hunc refert inter levioris notæ Historicos; aliquot tamen exemplis docet, ex ejus historia quædam cognosci, alibi locorum haud occurrentia. Pari utitur ἀκριβείᾳ in Dissertatione sequenti *pag. 560*, ubi de vita & scriptis *Guilielmi de Nangis*, Seculi XIII Historici, agit, deque historiæ ejus continuatoribus. In *trigesima sexta Lancelotus* exhibet *pag. 579*, subjunctis suis annotationibus, *Poema* Gallicum *in laudem Annæ*, *Caroli VIII* sororis. Fuit hæc *Anna* fratri socia consiliorum in administrando regno, mulier

 quippe

Digitized by Google

quippe prudentiæ pleniſſima. Etſi vero hujus carminis conditor incognitus, qui id A° 1489 pepigit, haud multum valuit arte poetica; dignum tamen omnino eſt lectione ob materiam hiſtoricam. Idem in Diſſertatione *trigeſima ſeptima pag. 602* monumentum interpretatur *Guilielmi Conqueſtoris*. Exhibuit id quidem jam *Montefalconius* in *Monumentis* ſuis *Monarchiæ Franciceæ*; at Noſter novam ei curam adhibuit, clarioremque ejus promit deſcriptionem, atque ex illius temporis hiſtoria illuſtrationem. In *trigeſima octava pag. 669* idem defendit *Philippum* Valeſium in controverſia cum *Roberto* Arteſio, concitore belli inter illum *Philippum* & *Eduardum III*, Angliæ Regem. Refutat igitur multos Hiſtoricos Gallos, etiam noviſſimum illum, *Danielem*, Jeſuitam, contrariam pronuntiantes ſententiam, *Robertum*que laudantes, *Philippum* accuſantes. In *trigeſima nona pag. 682* idem refellit fabulam, magnis multisque munitam autoritatibus, quæ tradit, cum Magiſtro ordinis Templarii combuſtum una fuiſſe *Guidonem*, fratrem *Delphini* Viennenſis, Equitem Templarium. Manifeſtum igitur facit Noſter, *Guidonem* illum non fuiſſe hujus Ordinis Equitem, prætereaque omnem ejus *Guidonis* hiſtoriam perſequens, eum A. 1318 demum vita exceſſiſſe, demonſtrat. Ut autem erroris tam late ſparſi ne lateat occaſio atque origo, docet, illum, qui combuſtus fuit, alium *Guidonem Dalphinum* fuiſſe, filium *Roberti II*, Comitis Alverniæ. Deferimur tandem ad poſtremam hujus *Voluminis* Diſſertationem, ab eodem *Lanceloto* compoſitam, in qua *pag. 709 ſeq.* primorum annorum regni *Caroli VIII* hiſtoria ſingulari ſtudio illuſtratur, notatis potiſſimum erroribus, qui multi ſunt, Jeſuitæ *Danielis*.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE des Inſectes, &c.

hoc eſt,

COMMENTATIONES, AD ILLUSTRANDAM Inſectorum hiſtoriam pertinentes, Autore DE REAUMUR, Academiæ Regiæ Scientiarum, Societatis Regiæ Britan-

Digitized by Google

Britannicæ, Academiarum Petropolitanæ & Instituti Bononiensis, Sodale, Ordinis Regii & militaris Sancti Ludovici Præfecto & Inspectore. Tomus quintus, continuatio historiæ Muscarum bipennium, & plurimarum quadripennium, serras pro aculeo habentium, Tettigarum etiam & Apum.

Parisiis, ex Typographia Regia, 1740, 4 maj.

Alph. 4, cum Tab. XLII. 38.

Non dubitamus, fore plerosque rerum naturalium studiosiores, quibus jucundum fuerit, elegantissimas perspicacis *Reaumurii* de Insectorum genesi & œconomia narrationes in his *Actis* legere, &, quid industrius Observator de Muscis bipennibus & quadripennibus, amplissima certe Insectorum gente, propositurus sit, percipere. *Quartus Tomus* expositione Muscarum quadripennium, quas Culices appellamus, exspiravit, cupidique lectoris non tam legendi desiderium explevit, quam excitavit. Habemus nunc reliqua. *Prima Observatio* Tipulas exponit, Muscarum quadripennium familiam, Culicibus affinem, sed in quamplurimis ab ista classe recedentem. Culices enim tubo sugunt animalium sanguinem, inflicto aculeis vulnere. Inermes sunt Tipulæ, ore gaudentes edentulo; quare nec mordent, nec ova pariunt in perniciem aliorum insectorum & animalium, sed pratis locisque uliginosis volitant pedibus sex prælongis, quibus perinde ac alis progredi, & limo vagari, discunt. Magna est Tipularum diversitas, quam & locus natalis & color varians constituit. Aliæ verme nascuntur subterraneo. Ponit enim Tipula, forma reliquis major, ovula innumera, terra limosiore nidificat, & apte prope litora lacuum ripasque fluminum fœturam alta tellure defigere novit. Nascitur vermis, quem etiam in cavis arborum truncis & terra, intra eosdem stabulante, reperire possis. Hic, postquam radiculis plantarum satur est, Nymphæ formam induit. Vermem deprehendit Observator stigmatibus carere, nisi quæ sunt ad anum gemella, quibus respirat, quorum etiam vestigia partim in vermis exuvis,

antequam nympham ſubeat, depoſita, partim in nympha ipſa, clare videmus. Aliæ Tipulæ tubere terreno, quod *Truffel* dicitur, vel agaricis arborum, vel fungis & boletis, ova deponunt, quæ vermem emittunt, vegetabilis ſui deſtructorem. Hic, dum nympha fit, circa ſe coccum ſtruit, in quo leges metamorphoſeos ſubire ſolet. Differunt omnes multum coloribus. Videas luteas, nigras, cinereas, colore variantes. Aliæ Tipulæ ſunt aquaticæ, majores, mediæ, minimæ, ex quarum claſſe eſſe debent inviſibilia iſta animalcula aerea, quæ guttam aquæ, quam Obſervator ſub lente vermibus ſcatentem vidit, fœtura complent, poſitis momentaneo partu ovulis, quæ ſubito vermes, brevique tranſitu per ſtatum medium nymphæ, iterum muſcæ fiunt. Tipulæ iſtæ aquaticæ immenſum ovorum numerum in ſuperficie ſtagnantis aquæ ponunt. His vermes prodeunt, quos in vaſe, aquam putridam habente, innumerabiles conſpicimus. Vermes appellat polypos Obſervator, ideo, quod polyporum inſtar flagellis procedant, natentque in aqua. Modo enim fundum petunt, modo ſtigmatibus, quæ prope anum ſunt, dum ad ſuperficiem aquarum emergunt, aerem hauriunt. Deinde in fundo vaſis, fibris ex putrida aqua carptis, nidificant, nympha fiunt mobilis, quod novum & in omni muſcarum hiſtoria inauditum eſt, ſeu, ſi cum *Swammerdammio* loqui velis, Nympha animal. Nympha iſta alarum rudimenta habet. Pinnas appellare ſatius eſt. Hac prodit ornatiſſima & criſtata Tipula, elegantiore tamen coma, ſi mas eſt. *Altera* Commentatio ſupplet hiſtoriam Muſcarum bipennium, obſervationibus admodum variis. Deſcribitur Muſcæ geneſis, quam a Divo *Marco* appellat Obſervator. Hæc alam videtur habere unam, ideo quod utraque non ſit juxta ſe invicem poſita, ſed altera alteram tegat, prout incedere ſolent ſtercorariæ vulgatiores, a quibus forte parum diſcrepant. Proboſcide deſtituuntur, os habent ſine dentibus, ova deponunt in terra, ibi vermis excluditur, qui tuberibus terreſtribus radicibusque plantarum veſcitur, tandemque per medium ſtatum nymphæ muſca prodit, alis corpore longioribus, quod huic generi muſcarum terrigenarum, ſtercorariis etiam, aut lutariis, ſolenne eſt. Ad

Muſca-

Muſcarum bipennium hiſtoriam explendam, adduntur quædam de Muſcis minimæ menſuræ, quæ foliis ulmi, caulibus ſambuci, aliisque plantarum caulibus, circumvolitant, quas, viviparæ ſint, an oviparæ, arduum eſt definire. Videas inter illas quasdam pennatas, quasdam involucres, nymphas forte priorum. Nam, & has quibusdam inſectis ambulatorias eſſe, novimus. Curioſiſſima præterea eſt obſervatio de *Muſca* cervaria, quæ patentes narium hiatus cervi intrat, ovula figit prope velum palatinum animalis, vel in tonſillis, vel prope laryngem; unde fiunt tubera, ſimilia illis, quæ in vervecum naribus a ſimili muſca, vel in cute ruminantium variorum, ab Ichnevmonis muſcæ ovulo & verme fieri, alibi Obſervator expoſuerat. His tuberibus naſcitur vermis, a venatoriæ rei peritis haud ſemel viſus, ſed fabuloſe deſcriptus. Putant enim venatores, hunc vermem rodere cornuum radices, unde illa defluant. Princeps *Condæus* Obſervatori noſtro truncum cervi caput transmiſit, in quo vermes invenit, nec aliter evenire poſſe putat, quam ut vermes *iſti, quos cervi ſæpe tuſſiendo projiciunt,* vel naribus emungunt, in muſcam, ſub terra, bipennem, Bombylo ſimilem per medium ſtatum nymphæ, permutentur. Vero etiam ſimile eſt, in ipſa carnea iſthac theca, qua vermis nidificat, transmutationem fieri, habuitque nympham Obſervator, quam dolet muſcæ habitum non induiſſe; quapropter experimentum opportunitate data repetere non intermittet. *Tertia* Commentatio agit de Pſeudo-Erucarum muſcis. Regulæ & legis conſtantis loco eſt, Erucas, ſi quæ veræ ſunt & legitimæ, omnes in papiliones permutari. Videas tamen reptilia, quæ parum verſato in hiſtoria inſectorum ex erucarum gente eſſe videbuntur, cum tamen toto genere diſcrepent, muſcam in viſcere gerant, nec papilionem. Pedibus incedunt, prout erucæ, octodecim, viginti, viginti & uno, viginti & quatuor. Sericea fila componunt in coccum, quo clauſæ, chryſalidem ex cute indurata concipiunt, hinc transmutantur. Characteres tamen ſunt diſtincti, quibus veram erucam a ſpuria dignoſcas. Pedes habent ſine uncis poſteriores omnes. Anterioribus binis tenentur folio, reliquo corpore fluctuant, & illud mirifice fle-

Digitized by Google

ctunt in formas varias, spiraliter contorquentur, rigent, iterumque contorquentur, quasi convulsæ. Tales sunt, quæ scrophulariæ foliis vescuntur, & plures aliæ. Musca exit, postquam chrysalis aversa folii parte facta est, quadripennium more os habens sine dentibus, nec proboscide instructa. Singulare id est huic muscarum familiæ, quod pro aculeo serram ano gerant, quam artificiosissime in contrarios sensus ducere norunt. Non autem utrique sexui familiare est, serram habere, sed fœmineo id competit. Musca enim fœmina, ovis gravida, hoc instrumento utitur, ad stationem aliquam ovulis in fruticum cortice construendam. Vidit Observator muscam fœminam, quæ in rosetis frequentissima est, opus facientem, & intellexit, quam operose ista serram inter corticem fruticis externum sensim sensimque defigere, eductamque iterare, noverit, quo id effectum est, ut ovum matris efflueret ovario, & inter corticem externum mediumque constitueretur. Singulum vulnusculum, unum capit ovulum, quorum longæ series constituuntur in uno ramulo. Non aliter rem perficit musca, quam hortulanus, dum gemmam cortice defigit; imo etiam incrementum cepisse ovula visa sunt. Habent enim quædam insecta id, quo ovula cum fœtu sensim augeantur. Clarum id est in formicæ & pediculi exemplo. Ovum etiam hujus muscæ crescit, dum cortex in tuber elevatur, id quod num succi vegetabilis accessu, num sponte, fiat, dubium esse videtur. *Quarta* Commentatio luci admovet decantatissimam antiquissimis temporibus canoram muscam, quam Tettigam & Ichetam a sono musico *Aristoteles* appellavit. *Cingalam* vocant Galli. Nec tamen ore sonum movet, nec, prout locustæ, grylli, vel muscæ, faciunt, alis & subtensa his chorda contremiscit, sed sub ventre duplicem membranam cavo prætensam habet, qua, musculorum actione, acuti quid sonat. Fœmina serram habet juxta anum, qua cortices arborum exsculpit, & ova ponit, lege prioribus simili, unde vermis nascitur pedatus. Sex scilicet pedibus incedit instar pulicis, hinc terra absconditus, aliquo post tempore, apparet tanquam nympha, quæ non, prout aliis muscis est, quiescit, sed ambulat, & per arborum folia divagatur. Sub hoc habitu olim gulis Græcorum suavissimus

vissimus cibus fuit. Scribit enim *Aristoteles: Quo tempore suavissimæ sunt, antequam cortex rumpatur.* Ova scilicet sub hac forma concipit, quibus alvo protractis vesci mos fuit. Tettigometram appellant veteres. Educta tandem exuvia, prodit Musca quadripennis, omnium maxima & elegantissima, nec omnibus terris frequens. Frequentius eveniunt Pseudo-Tettigæ, Pro-Cingalæ Observatori dictæ, parvæ rosarum muscæ, a quibus mores majorum ediscere possis, quas nascendi conditione, more ovum serra defigendi nympha ambulante, & corporis, dum muscæ fiunt, habitu, imitantur. Describitur hac Commentatione Noctiluca Brasiliensis, quæ & Laternigera dicitur, musca magnam lucem tenebris fundens, quamvis, quod ad metamorphosin ejus attinet, certi quidpiam affirmari haud possit, cum *Sibylla Meriana*, quæ prima insectum inter Surinamenses descripsit, brevis admodum in expositione fuerit. Reliquæ, quæ hoc Opere continentur, Commentationes a *quinta* ad *decimam tertium*, Muscæ mellificæ, apis, industriam & mores, ingenio humano sæpe mirabiliores, exponunt. Continuo sermone potiora istius jucundissimæ enarrationis attingere liceat. Omni ætate Autorum animos in se converterunt animalia, corpore parva, ingenio magna, quorum leges & una vivendi consuetudinem multi rationi, deliberato animo, & legum præstabilitarum normæ, hinc imperio unius principis fœminæ, adjudicaverunt. Admiranda autem omnia, quæ plerumque de ista republica prodi solent, fabulam sapiunt, dum verus animalculorum instinctus ignoratur a quamplurimis. Observator curiosissimus non tantum ante se ab aliis tradita sedulo comparavit, sed sua potissimum experimenta etiam adjecit, nec quidquam superesse passus est eorum omnium, quæ ad condendam gentis istius historiam facere posse videbantur. Plurima, quæ ad vitam sociam apum spectant, momenta simplici observatione eventuum & motuum quotidianorum, quos vel ad singulam, vel ad plures, vel ad omnes, pertinere videmus, declarari possunt. Dum evolant, dum in florum calyce sedent, & organis utuntur, dum redeunt, dum opus faciunt, dum cellulas struunt, dum mella condiunt, dum ex verme intra cellulam, nympha,

nympha, deinde musca fiunt quadripennis, dum bella gerunt, aculeum figunt cute humana & animalium, ictu nocent, dum hostes profligant, & internecione delent, vel intestina bella gerunt, funera efferunt, dum, tempestate oborta, subito domum convertuntur, dum emigrant, dum unius apis obsequio omnes moventur, dum una statione, diversa familia geniti, manere recusant, & si quæ alia sunt facta, œconomis, aut plebejis, cognita, jam habent, quo ingenium spectatorum exercere possint. Ast longe alia & his superiora sunt laboris exempla, & vitæ gregariæ inauditi mores, quos a fabula vix abesse putares, nisi experimenta pro veritate loquerentur. Quod regina materque populi sui una duodecim mille ovula ventre gerat, quod eadem vacuis cellulis ovum, singula unum, pariat, quod vermes ex ovo, per medium statum nymphæ, muscæ fiant, quod istæ partim novæ migrationi, novoque populo condendo, destinentur, partim in civium defunctorum stationem succedant, quod masculæ apes plurimæ, tercentum putatæ, unius fœminæ concubitum petant, quod apes operariæ omnes nullius sint sexus, & si quæ alia sunt curiosissima vitæ apis momenta, omnia habent aliquid novi, inauditi, & prorsus admirandi. Matrem apum facile cognoscas magnitudine corporis, & alarum brevitate. Hæc simili modo, quo apes reliquæ, ex ovo nata est, perque medium statum nymphæ ivit, tunc musca facta est. Quapropter fieri solet, ut una mater inter innumera ovula non unum, sed plura ovula regia, pariat, ut adeoque uni populo plures sæpe sint dominæ. Hinc divisio nascitur & examen reginæ ductu, unum alterumque pro dominarum numero novam stationem quærit. Ut obsequium, quo dominam & matrem omnes colunt, certis experimentis constaret, tentavit varia Observator. Reginam aliquam peregrinam apibus dedit, & intellexit, eodem amore ab omnibus cultam fuisse, ac si simul nata fuisset. Adoptant enim apes, quam primam inveniunt, dominam, dummodo habeant spem fertilitatis. Plures reginæ in eodem apiario rarius existunt; duas simul esse posse, expertus est Observator; plures impatienter ferunt; imo videas regidas & matres occisas, & parri-

parricidium quietis publicæ causa commissum. Colunt apes reginam suam nondum natam in statu nymphæ. Obtulit Observator talem nympham, quæ mater apum futura erat apibus, & vidit, illas magno amore amplexas infantem fuisse, quam scirent propediem muscam regiam fore. Similiter mares apes habitu externo ab operariis differunt. Majores sunt,& fucos forma referunt, aculeis tamen destituuntur. Hos ad opus faciendum ineptos, nec evolantes, sed otiosos, postquam fœcunda *mater facta* est, occidunt apes, siquidem mense Augusto & reliquis interesse apibus haud observantur, quorum cadavera mense Junio apiariis prope adjacere observamus, sive fato suo defuncta, sive crudeli morte occisa. Triplex iste apum ordo, fœmineus, masculus, hermaphroditicus, eadem matre nascitur. Hæc, ovulis fœta, fœturam cellula singula ponit. Quapropter,ex quo examen novum suam stationem subiit, hoc primum est, condere ex cera cellulas, quæ ovula matris recipere possint. Hinc triplex est cellularum, quas apes struunt, ordo: alter, quo mella conduntur, alter, quo ceracea materies, apis esca, reponitur, tertius, quo ova cubant. Cum autem triplex sit apum familia, regia, mascula, & plebeja, diversæ etiam magnitudinis cellulas oviferas apes struunt, regiam unam vel alteram, quæ forma & ambitu eminet reliquis, ovulum regium habituram, plures masculas, ambitu itidem majores, & reliquas omnes mensuræ minoris. Sic singulo anno, prout in civitate quadam, defunctarum apum locum occupant neogenitæ; quæ autem multitudine societatem gravant, *excedunt patria*, & examen faciunt. Ut autem mellificæ apis *industria* clarior esset, anatomen omnium curiosissimus Observator instituit. Id commune habent omnes, ut sint ex illa classe muscarum, quæ promuscidem & os dentatum simul habent. Thorax abdomini tenui filo committitur, quatuor respirant *stigmatibus*, abdomen sex annulis dividitur. Oculi duo prægrandes, *pilis* distincti, in capite eminent. Præterea etiam tres minores *ocellos in fronte* gerunt, nec dubium est, oculorum titulum his organis deberi, dum, postquam gluten his inductum est, excæcatæ errant apes, incerto volatu, vel in

Digitized by Google

terram præcipites feruntur. Tribus incedunt pedum paribus. Singulos quinque dividunt articuli, inter quos notabilis est tertii paris articulus ab infimo primus, utpote qui ceræ colligendæ potissimum destinatur. Cochlearis in modum excavatus est, quo pulverem vegetabilem, ex florum antheris corrasum, sensim colligunt, tanquam ceræ materiam. Quapropter, si redeuntes domum apes conspicias, diversi coloris tibialibus induti postremi pedes videbuntur, ast id, quod domum comportant, non cera est, sed ceracea materies, ex qua mandendo ceram admirabili arte conficiunt. Experimentum institutum est, ut constaret, num ceram ex flore absolutam obtineat apis. Apibus enim pluribus, domum revertentibus, quod pedibus circum est pulverulenti, ablatum est, id quod nec odoris quidpiam ex cera habuit, nec potuit inter digitos in massam ductilem condensari, nec carbonibus arsit. Hanc materiam apes & ceræ rudimentum & escam insimul habent; imo vero aliter cera non fit, quam digestione ventriculi primi, ex quo deglutitam materiam ruminando repetunt, quod clare admodum videre licet eo tempore, quando examen ramo arboris adhæret. Tunc enim, quæ primæ adhærent apes, cellularum rudimenta ceracea condunt, pro stabilimento totius, quem omnes formant, glomeris, nec nisi ore apis ista cera exire potuit. Singulare illud est, quod apes ceraceam materiam in futuros usus cellulis reponant, unde eam repetunt, quando ab opere vacant, & domi sedent. Frugalitatis memorabile exemplum est, quod operariæ apes mel non comedant, nisi dum penuria est, sed ceracea materia tantum nutriantur, prout anatome docuit. Nam ceræ rudimenta in ventriculo reperta sunt, quæ etiam carbonibus usta ceram redolebant, mellis autem nihil. Mares autem, fruges consumere nati, mella avidi deglutiunt. Quare etiam, ex quo fertilitate utiles esse desierunt, internecione delentur. Paucos superesse patiuntur apes, si mellis parum est. Mellis autem officina tantum est os apis operariæ, quod pro volumine corporis capax & gulosum est. Hoc, quod proboscide ex nectario plantarum eductum fuit, mel avide recondunt. Neque enim sugunt, prout muscæ bipennes, aut papiliones, sed

saltem

faltem arripiunt; quo tempore lingua apis operis hujus focia eft, ut mellis globulus fiat. Clarum illud fit experimento. Dum enim comprimitur caput apis, non ex probofcide guttula mellis, fed ex ore glomus integer & magnus, prodit, unde difcitur, mel non probofcide fugi, fed ore carpi. Jucundiffimum eft fpectaculum, apem, dum domum repetit, obviis vacuisque melle apibus ofculum offerre, quod vel amoris argumentum eft, vel diligentiæ. *Nam, quæ accepit, revertitur, quæ dedit, ad flores redit*, utraque autem viæ compendium habet. *Probofcis ifta* fub collo deflexa jacet, & inter laborem faltem prominet. Hac & calyces florum aperiunt, & mella congerunt. Dentes autem, quos geminos habent, tunc maxime ferviunt, quando cera ad cellulas ftruendas dividitur, vel quando dura corpora incidenda funt. Chartam enim oblatam in partes difcindere mandendo valent, bella etiam dentibus gerunt, fed maxime aculeo. Hic juxta anum eft, non fimplici fabrica, fed artificiofiffimo opere, effectus. Duo aculei fimul funt & conjunctiffimi, unum faciunt, qui præterea in capfa movetur, ficut forte acus triquetra Chirurgorum intra cannulam latet, & junctim cum cannula vulnus facit; fic etiam, dum pungit apis, aculeum cum theca fimul defigit; hæc autem ferræ in modum dentibus horret; quare defixus aculeus ex vulnere raro redit, fed in eo manet, id quod ipfi api exitiale eft. Defluit cum ictu in vulnus humor acris, veneni virus habens, quod experti funt, qui fuccum, ex veficula venenifera apis depromtum, vulneri, acu facto, indiderunt. Acutiffimus enim dolor, rubor, & tumor, fubfecutus eft. *Raro utuntur aculeo apes*, nec homines facile injuriam paffæ *invadunt*, fed pro re publica irafcuntur, infectis infenfæ, quæ haud raro apiarium hoftiliter invadere folent. Non enim tantum crabrones & vefpæ & fuci irruunt, fed limaces etiam & pfeudo-erucæ, aut tineæ, cum quibus omnibus bello decernendum eft. Hinc domeftica etiam bella gerunt, mares otiofos occidunt, peregrini examinis apes domicilio pellunt. Inermes funt mafculæ; *regina*, corpore eminens, aculeo armatur, dignitatis magis, quam *iræ*, inftrumento. Hanc femel vifam non *facile* confundas cum aliis. Præter eadem, quæ api operariæ

 infunt,

insunt, organa, ovarium gestat, innumeris ovulis foetum, quae, postquam mares passa est, luculenta, infanti reginae & virgini minuta, sunt, matura tandem ovi ductu, qui inter aculeum & anum est, facili partu eduntur. Postquam enim mater apum partui propinqua est, abdomen cellula mergit, nec ante, nisi ovo posito, recedit. Hac industria, brevi tempore, plurimas cellulas foetura replet. Hic obstupescit spectatoris animus, dum architectonicas cellularum mensuras secum reputat, hexagonas, inaequilateras, rhomboideas, in se conversas. Nam duplex semper series una est. Spatio parvo plurimas dum condere oportuit, ita quidem anguli respondent angulis, ut vacuum non supersit. Inter singula strata intersunt plateae, quibus ambulare possint apes, dum opus faciunt. Portae etiam construuntur, quae ambulacris apte respondent. Nec autem omnium cellularum eadem est mensura, sicut nec eadem utilitas. Thalamus reginae unus est aut alter plurium cellularum amplitudine. Nam ovulum regium quandoque est gemellum. Masculi apes majusculi incunabula itidem majora habent, reliquae cellulae apibus operariis destinantur. Hinc triplex est cellularum, cera constructarum, series: altera pro vermibus, unde apes, metamorphosi, fiunt, altera pro melle, altera pro ceracea materia. Hanc enim in primo apis ventriculo elaborari, dictum est, hinc apis, operi intenta, specie vomitus, ruminando ceram ventre egerit, dentibus masticat & disponit. Dentes enim primarium laboris hujus instrumentum esse putantur. Praeterea etiam gluten quoddam est a cera diversum, quod apes in alios usus ano egerunt, tanquam faecem ab alimentis residuam. Hac multis prospicitur commodis. Rimae, quae apiario insunt, oppilantur, cadavera, quae hyeme cadunt, obducuntur, & a putredine praeservantur. Dum limaces apiarium casu intrant, crudeliter occiduntur ab apibus, sed, dum apis una efferendo cadaveri impar sit, obducitur limax glutine, &, quae a foetore oriri posset, pestilentia avertitur. Hoc gluten *Erithace, Sandaraca, Cerinthe, Metys, Pissoceron, Propolis*, antiquis Graecis & Latinis dictum est. Immensa est unius apis reginae fertilitas, ut non tantum praesenti tempori cives, sed futuro etiam posteros, & novum

vum

vum examen, impertiri possit. Alveoli aliquando non sufficiunt. Quare sæpe eodem tria quatuorque ovula ponuntur. Cum autem uni nymphæ saltem par sit alveolus, apes operariæ, quibus istud officium demandatum est, destruunt supernumeraria ova, & unicum superesse patiuntur. Visæ etiam sunt apes interea, dum metamorphosin subeunt ova, solerti intuitu prospexisse futuræ apis necessitatibus, cumque crescat vermis, nec tamen habeat, unde alimentum capere possit, præterea etiam omnium vermium, quæ muscæ fiunt, mos sit, liberalius comedere, sunt ex nostratibus, qui putent, apes operarias vermi mel offerre, & eundem nutrire. Unde autem ovula matris fœcunda fiant, una penes omnes haud stetit sententia. Masculorum numerus, luxuriare visus multis, opinionem fecit, ac si mares seminali aura conspergerent ova, jam cellulis recondita, sicut piscis masculus lacte plastico ova piscium fœminarum, postquam ovario exierunt, conspergere solet. Ast non tantum coitum, quem regina cum *maribus* celebrat, *sed & maris organa*, *testiculos*, *vasa seminalia & tortuosa*, *hinc & penem*, detexit Observator curiosissimus. Conclusit enim tubo vitreo reginam cum maribus, & vidit, blanditiis reginæ excitatum marem, desiderium explevisse. Vidit quosdam a coitu viribus exhaustos & defunctos, nec tamen, num illud amoris præmium omnes referant, satis perspexit. Ovarium fœminæ 2550 ovula continuisse visum est, quæ primo partu edenda sunt, unde, quantus populus in viscere unius matris sint reconditus, judicatu haud est difficile. Quo autem instinctu mater pariens præsciat, num re*gium*, *num masculum*, *num plebejum*, *ovulum* partui instet, arduum est exponere. Debet enim singulum alveolo conveniente deponi, sed, cum magnitudo ovulorum discrepet, nixu & dolore, quem a grandiore fœtura habet, sine dubio compellitur mater illuc, quorsum opus est. Id autem singulare, dum ova parit mater, nullos conspici mares. Mares interficiuntur mense Julio; hinc a coitus tempore ad partum intercedunt novem menses, quo termino graviditas matris apum describitur. Nam proxime a migratione examinis, postquam illud sua statione reconditum est, ova ponit mater juvencula, examinis dux,

 quam

quam adeoque oportet gravidam apiario evolasse, quod per experimenta etiam constitit. Methodus, qua Observator ad notitiam rerum pervenit, quæ ad apis sexum & œconomiam spectant, singularis est, ast innoxia. Demersit apiarium aqua, edidicit autem ante, quamdiu apis sub aqua salva esse possit. Hinc stupidas ab immersione apes in tabula reposuit, numeravit & masculas, & operarias, & matres accurate perspexit, deinde moderato calore suscitavit omnes, & apiario reddidit. Quæ methodus etiam in usum pertrahi debet eo tempore, quando apes melle spoliamus. Impium enim est, laboriosam gentem, quod multi ita peragunt, destruere, dissipare, fumo enecare, quam posses servare salvam, & ejus labore non minus perfrui. Continuant enim apes generationum series, ita ut apiarium decem annis subsistat, utut apes anno elapso eædem, quæ superiore, haud supersint. Nam vitam annuam omnes habent, sed fertilitas matris rempublicam quotidie novis civibus auget, qui ex ovulis quotidie repullulant. Metamorphoseos istius singularia admodum momenta sunt. Vermis ex ovulo nascitur sine pedibus, qui subito incremento sex diebus excrescit, aliturque gelatina quadam, quam apes singulæ cellulæ, ovulum habituræ, indunt. Officium illud est apis, quæ fovere ovula dicitur; Germani *Brutbienen* appellant. Hæc enim cellulas, in quibus vermis nidificat, operculo ceraceo claudit. Hinc tribus septimanis in statu nymphæ perdurat, deinde, relictis bis exuviis, exit musca, perrupto operculo, quod cellulæ obductum antea fuerat. Vermis sericea fila ante mutationem suam parietibus cellulæ inducit. Vix exiit musca, cum apis operaria alveolum sordibus purgat. Nam novo partui aptandum est incunabulum, quod paulo post ovulo novo a matre replebitur. Idem regio ovo accidit. Habuit Autor nympham regiam, dedit eandem apibus, quas vidit magna solicitudine infantem coluisse, & nascentem pro regina agnovisse. Singularis est cultus, quo omnes reginam excipiunt. Hac absente, populus opere vacuus sine ordine fertur, dissipatur, & vicinis gregibus associatur. Hac evolante, omnes sequuntur, & stationem deserunt. Fuerunt, qui imperium & vocem augustam reginæ adfinxe-

adfinxerunt, qua desiderium exponat, vel classicum canat. Certum est, exaudiri strepitum insuetum, quando examen migrationem parat, quem ala reginæ edit. Nam hæc, sicut apes, ala susurrat, vocis omnis expers. Plures una reginas unus populus haud fert. Dividuntur animi subditorum, videasque ex una societate *duas*, quarum singula reginæ suæ vestigia legit. Cum autem singularis sit apum utilitas, qua ceram, qua mel, curam apum gerere debent non patres tantum familias, sed & *principes*. Sunt, quæ apes internecione delent, frigus summum, multo autem magis tepida hyems. Nam frigore obstupescunt apes, & fruges non consumunt; ast, tepente aere, consumitur mel, & fames populum opprimit. Quare male consulunt, qui apiaria fovent. Satius est, frigus circum esse, quam aerem mitiorem. Interea tamen arcendum est frigus palearum, quibus apiaria farciuntur, usu, & aliis, quæ apes ab aeris contactu removent. Adduntur multa de morbis apum, diarrhœa, pediculis, temulentia, quam florum stupefacientium, vel venenatorum, prout de Chamærhododendro *Tournefortius* refert, succo contrahunt, de hostibus eorum, bufonibus, crabronibus, vespis, muribus, pseudo-erucis, ranis, lacertis. Maximum promotæ salutis publicæ, dum apes colere docuit, laudem refert, &, qui præcedentibus Commentationibus ingeniis tantum scripsit, nunc rei domesticæ utiliter scripsisse censetur, immortalis *Reaumurius*.

JOANNIS GEORGII HENRICI KRAMER, PHIlosoph. & Med. Doctoris, Tentamen botanicum emendatum & auctum, sive Methodus Rivino-Tournefortiana emendata & aucta.

Viennæ Austriæ, apud Leopoldum Joannem Kaliwoda, Universitatis Typographum, 1744, fol.

Alph. 2 plag. 8, Tab. æn. 3.

Tentamen botanicum, sive Methodum *Rivino-Tournefortianam* in Tabulas digestam, jam A. 1728 libello, forma, quam octavam vocant, edito, Cl. Autor publicavit,

vit, in opusculo hoc amplificando & emendando ab illo tempore occupatus, quo tandem id ad illam perfectionem duceret, ut plantæ omnes facillime ad sua genera & species reduci, & ex characteribus, in Tabulis expressis, cognosci, possent. Amplissimam præmisit Præfationem, in qua introductionem generalem ad Botanicam exhibet. Pauca de historia Botanices profert, &, præter *Gesnerum*, *Cæsalpinum*, & fratres *Bauhinos*, quos nominat, de Triumviris illis Botanicis, *Rajo*, *Tournefortio*, *Rivino*, & eorum asseclis, disserit. *Rivini* vero methodum reliquis præstantiorem esse judicat, quod ad claram & distinctam cognitionem & diagnosin congenerum plantarum ducat. Omnes plantas in completas atque incompletas distinguit. Illæ omnibus plantæ partibus, aut saltem pluribus, instructæ sunt, ut herbæ, frutices, & arbores; hæ vel omnibus, vel pluribus, destituuntur, ut lichenes, fungi, &c. A *Rivino* recedit, quod herbas separatim primo loco, & arbores & frutices deinde, pertractat, id quod cum *Tournefortio* & aliis commune habet. Plantæ completæ flores vel perfectos, vel imperfectos, obtinent, quam rationem, a *Rivino* inventam, Autor defendit. *Rivinianæ* methodo porro insistit, dum florem perfectum in simplicem & compositum dividit, regularitatis & irregularitatis characterem subjungit, & petalorum numerum assumit. Postea vero figuram petalorum cum *Tournefortio*, ad distinguenda genera, addit. Ipse tandem, situm floris, sive modum florendi, ad distinguenda genera aptum esse, judicat. Considerationi vero florum in methodo tandem quoque fructum subnectit, & in ejus diversitate essentialem plantarum differentiam ponit. Ad hanc normam omnia plantarum genera, a *Tournefortio* descripta, nec non alia, quæ *Rivinus*, *Ruppius*, *Dillenius*, *Michellius*, *Bœrhaavius*, & *Linnæus*, addiderunt, in Tabulis suis ita digessit, ut facile ex characteribus suis inveniri queant. Qua de causa etiam nonnullas plantas in diversis Tabulis repetiit, ut certo a Botanophilo inveniantur. Non solum autem flores perfectos simplices, sed & compositos, & postea imperfectos, nec non plantas flore tantum, sed & flore & fructu, carentes, subnectit, & ex fundamentis methodi *Rivinianæ* dijudicat.

Digitized by Google

judicat. Addit postea nonnulla de usu plantarum, inprimis ea, quæ recentioribus temporibus inventa sunt. E. g. Phellandrii seminum efficaciam contra quaslibet febres intermittentes cum *Ernstingio* extollit, quem effectum etiam resinosæ & aromaticæ radici Cervariæ adscribit. Radicem Pruni silvestris verum esse calculi renalis remedium curativum & præservativum, Illustris *Heucherus* detexit, & Autor, repetita experientia, cognovit. Radicem Valerianæ hortensis, collo epileptici appensam, morbum curare asserit, & alios plures vegetabilium virtutes recenset. His pertractatis, methodum, a staminum numero, situ, & proportione, desumtam, & sexum plantarum stabilientem, rejicit, quoniam 1) minimarum partium disquisitio difficilis sit, & sine microscopio suscipi haud possit, 2) plantæ ad pauciora genera reducantur, 3) lasciva & Christianæ reipublicæ contraria videantur. Quæ objectiones, ab aliis jam prolatæ, methodum sexualem non prorsus inutilem reddere potuerunt. Quinque vero sunt momenta, quæ a Botanicis contra editionem primam hujus Tentaminis prolata fuerunt, & quæ, cum, nostro quidem judicio, ad hanc quoque editionem spectent, commemoranda sunt: 1) Tabulas menstruas in tabulam generalem contrahendas fuisse, quo omnes plantæ in una serie subdividerentur; menstruas enim esse obscuras & difficiles, neque climati supra 60 gradus elevationis poli constituto congruere. His permotus, generales in hoc Tentamine proposuit Tabulas, monens, quomodo & priores, paucis observatis circa climatum differentiam, assumi possint. 2) *Petalorum numerum esse inconstantem, nec signa certa præbere;* ubi ostendit, monopetalum in polypetalum, sed non vice versa, mutari, & in polypetalis non omnes flores unius plantæ, sed paucos tantum a reliquis differre, ad quod accedit, quod aliæ quoque plantarum partes numero varient. 3) Autorem plantarum species disjunxisse, & nova genera, ab aliis non accepta, statuisse; ubi optime monet, se ex assumtis methodi suæ characteribus plantas non aliter disponere potuisse, nec naturæ, sed aliis assumtis plantarum methodis, contraria proposuisse, se etiam pauca nova genera formasse. 4)

Tabularum methodum alii rejiciunt, quos adhortatur Noſter, ut ſuas Tabulas crebrius perquirant, cum inde in plantis diſquirendis exercitati evadant. 5) Terminos Tabularum technicos, ſive vocabula, quibus characteres plantarum expreſſit, alii rejecerunt, quos tamen ſuam ignorantiam prodere affirmat Autor, quod plurimos Botanicos, quibus hæc vocabula in uſu fuerunt, non evolverint. Quo vero plantarum icones & characteres Botanophilis ſemper ob oculos verſentur, ſuadet, ut herbarium vivum inſtruant, cujus methodum brevibus tradit, & ſimul totum apparatum Botanici in itineribus inſtituendis deſcribit. Sequitur Catalogus terminorum botanico-technicorum, ordine alphabetico digeſtus, cui Tabulas de differentia foliorum & radicum inſeruit, &, cum verbis ſolis non omnia accurate explicari poſſint, cuncta, quæ ad florum ſtructuram, modum florendi, fructuum, foliorum, & radicum, figuram, ſpectant, iconibus declaravit. Tandem ad vegetationem plantarum explicandam accedit, & ad evertendam generationem plantarum, ex ſexu demonſtratam, plurima phænomena adducit. Vegetationem non ab anima quadam vegetativa, ſed ab interna plantarum ſtructura & mechaniſmo, dependere, ait. A ſemine incipit, & oſtendit, quomodo illud poſt macerationem & emiſſionem radiculæ aquam, maſſulis gelatinoſis, ex terra ſolutis, turgidam, accipiat, & plantulam producat. Novem vero modis plantæ ſe propagare ſolent: 1) per radices, 2) per bulbillos, quos in ſummitate, in foliorum alis, & circa radicem, gerunt, ut Cepa, Dentaria, & Saxifraga, 3) per vimina ramosque arborum & fruticum juniorum, 4) ablactatione, quæ a præcedenti modo parum differt; 5) inſitione, ſive inoculatione, 6) annulatione, qua annulus corticis ad laburnum, (ſive alburnum,) aut librum, uſque inciſus deglubitur, & alius arboris ramo ejusdem craſſitiei inducitur, 7) transplantatione, quæ cum lactatione convenit, 8) per folia terræ immiſſa, 9) per ſemina. Hinc concludit, quod non ſolum per ſemina, vel ſexus differentiam, propagatio plantarum perficiatur. Variis præterea argumentis oſtendere annititur, ſexum plantarum accidentalem, non eſſentialem, eſſe. *Vaillantii* fertilitatem Palmarum fœminarum

narum ex floribus masculis impetrandam, nec non experimenta alia, circa Mays & Cucumeres facta, aut plane negat, aut universales non esse ostendit. Scrutinium virium plantarum, licet probabile, tantum ex sequentibus petendum esse asserit: 1) ex plantarum signatura, antiquis magni aestimata, a recentioribus plane neglecta; 2) a plantarum climate, regionibus nimirum, in quibus copiosius, quam alibi, crescunt; 3) a loco speciali, in quo vegetant; 4) a charactere vegetationis & fructificationis, quibus plantae plures inter se conveniunt; 5) a sapore plantarum, earumque partium; 6) ab odore earundem; 7) a colore & facie, sive habitu, plantarum; 8) a plantarum insectis, similibus aliarum plantarum insectis; 9) a plantarum usu & effectu in brutis; 10) per analysin physico-chemicam; 11) casu fortuito & fato; 12) per observationes accuratas ponderis specifici singulae plantae; 13) ratiocinio & aequatione virium & qualitatum notarum in brutis insectis. Hos vero omnes modos, a priori desumtos, nullos esse, nisi a posteriore per experientiam confirmentur, in fine monet. Appendicis loco addit tractationem de vitis speciebus, vinorumque varietate & differentia, praecipue in Austria. Tabularum ipsarum ideam pleniorem exponere haud possumus. Credimus, Cel. Autorem iis optime uti posse, & admiramur insigne ejus in his elaborandis studium; an vero methodus in disquirendis plantis adeo facilis sit, ut tyrones ipsa uti possint, non sine ratione dubitamus, cum subdivisionum & characterum disquisitio summe taediosa sit, & copia omnino confundat.

NOVAE ET CORRECTAE TABULAE AD *loca Lunae computanda.*

Berolini, aere Michaelis, 1745, 4.

Plag. 2.

Tabulas lunares, motuum legibus innixas, quibus systema mundanum ex sententia Ill. *Newtoni* regitur, anteferendas esse iis, quae *fictis* contra rei naturam, ad calculum solum faciliorem reddendum, hypothesibus adstrictae sunt, & veri-

tas physica, & eximius istarum præ ceteris cum cœlo consensus, suadent. Leges autem istæ, licet in lunæ motu irregularitatum fontes recte aperiant, ad perfectionis tamen fastigium ejusmodi Tabulas nondum perduxerunt. Deficiunt ex parte observationes fundamentales, in quibus lunæ motus a plerisque aberrationibus liber requiritur, ut quæsitæ variationes eo certius innotescant; partim vero leges ipsæ motum lunæ in orbita tot irregularitatibus obnoxium pronuntiant, ut, ad calculum exactum istas revocare, huc usque vix possibile visum sit. Quamobrem quoque hypotheses omnes nondum excludere licuit, quæ computum dirigere solent, ad correctiones motus lunaris sub datis circumstantiis proxime indicandas. Conditioni, quæ computum tractabilem, &, quantum fieri potuit, hypothesibus liberum, huc usque desideravit, optime nunc satisfactum esse, lectores mathematici sibi facile persuadebunt, si intelligant, Tabularum, quas annuntiamus, conditorem esse summum illum Mathematicum, *Eulerum*. Hic tandem, superatis gravibus difficultatibus, fructum theoriæ suæ lunaris exoptatissimum in Tabulis istis orbi erudito largitur. Solæ quidem Tabulæ comparent, ast prænuntiæ operis eximii, quo Cel. Autor theoriam suam exponet. Nostrum erit, Tabularum conditionem paucis indicare. Constructæ sunt istæ ad tempus medium currens stili veteris in meridiano Londinensi, sic quidem, ut Tabulæ mediorum motuum, longitudinem lunæ mediam, anomaliam mediam, & nodum adscendentem, respicientium, una cum radicibus istorum aliunde supponantur, superstructæ tamen elementis, a *Newtono* traditis. Reliquæ Tabulæ Cel. *Eulerum* autorem solum agnoscunt, & definiunt æquationes septem pro loco lunæ medio corrigendo, ut tandem habeatur verus in orbita; æquationes quinque pro loco nodi emendando; sex pro correctione distantiæ lunæ a terra in partibus ejusmodi expositæ, quarum 100000 conficiunt mediam lunæ a terra distantiam; duas pro inclinatione orbitæ ad eclipticam a mutationibus liberanda; quibus adhibitis, vera longitudo, latitudo, diameter apparens horizontalis, & parallaxis horizontalis lunæ, facile determi-

terminantur. Utitur autem Cel. Autor Solis anomalia media, anomalia eccentrica, longitudine vera; lunæ anomalia media, anomalia eccentrica, et locis lunæ in orbita nodique inventis, partim instar argumentorum, partim ad argumenta invenienda, quorum ope æquationes istas ex Tabulis excerpere licet. Deficiunt hic quidem Tabulæ Solis pro argumentis solaribus inveniendis; ast in hoc negotio quævis aliæ adhiberi possunt, dummodo pro eccentrica anomalia Solis (pariter ac Lunæ) proxime cognoscenda, mediæ ejus anomaliæ applicetur dimidia æquatio centri subtrahendo, vel addendo, prout fert titulus æquationis; istam enim hic prope nosse sufficit. Fundamenta, quibus Tabulæ æquationum superstructæ sunt, ipsa Cel. Autoris theoria suo tempore aperiet, quæ, ut propediem in lucem prodeat, pro certissimo Astronomiæ incremento, ardenter optamus. Sequentia monere sufficiet. Orbita lunæ tum magnitudine, posita ratione semiaxis majoris ad eccentricitatem ut 100000: 5445, tum positione per anomalias, constans assumitur; variatio autem eccentricitatis & apogæi, quam alii Tabularum conditores fingunt, per alias æquationes theoriæ magis conformes explicatur; ita ut hoc modo non solum certiorem correctionum deductionem, verum etiam faciliorem calculi pro loco lunæ indagando executionem, non possimus non prædicere. Omnes autem æquationes, supposita orbitæ eccentricitate, & sumta parallaxi Solis horiz. = $12\frac{1}{2}$ sec. sola nituntur theoria, prout id a Cel. Autore compertum accepimus; ideoque æquationes, elementis illis non superstructæ, ulteriore quoque correctione non indigent. Eæ tantum, quæ ab eccentricitate & motu lunæ anomalistico pendent, correctionem, si qua opus sit, admittunt, ex observationibus eclipsium lunarium explorandam. Præterea Cel. Autor quandam omisit æquationem, sinui differentiæ proportionalem, quæ emergit, si a dupla distantia Solis a Luna subtrahatur anomalia lunæ eccentrica, bis sumta. Hanc enim, quam, si maxima est, 4 minut. esse suspicatur, ex observationibus potius, quam calculo laboriosissimo, definiendam esse censuit, cui negotio satisfacere possent eclipses lunares, in quibus anomalia

Digitized by Google

malia lunæ eccentrica circiter eſt 45 graduum. Denique etiam obſervationes, ſi opus eſſe judicetur, de æquationum annuarum certitudine decidere valent, quæ ab aſſumta Solis parallaxi pendent; imo hæc obſervationum comparatio cum theoria novam monſtrat viam, ad parallaxis Solis cognitionem perveniendi. Satis exinde conſtare arbitramur, quibus nunc ſubſidiis, quæ indefeſſo Cel. Autoris ſtudio debemus, ad perfectionem theoriæ lunaris certe accedere liceat.

SOLUTIO PROBLEMATIS OPTICO-ANALYtici, in Novorum Actorum Erud. A. 1745 Menſe Septembri P. I pag. 523 propoſiti, Autore CHRISTIANO FRIDERICO OECHLITZ, Lipſienſi, A. M.

Quantum ad incrementa ſcientiarum mathematicarum faciat, Problemata publicæ eruditorum inveſtigationi proponere, id experientia adeo comprobatum eſt, ut nemo, leviter modo in recentiorum inventorum hiſtoria verſatus, illud ignorare poſſit; cum vel ſola illa inſignia Problemata, quæ in his *Actis* a ſummis Viris, *Leibnitio*, *Bernoulliis*, aliisque, fuere propoſita, mirum quantum ad perficiendam divulgandamque recentiorem Analyſin contulerint. Quapropter nullum eſt dubium, quin omnes, quibus ſolidiora in Matheſi ſtudia, inprimis analytica, curæ cordique ſunt, conſpecto Problemate, quod in horum *Actorum Anni* ſuperioris *Menſe Septembri* propoſitum exſtat, illud ita comparatum eſſe fateantur, ut ſingularem prorſus apud Geometras attentionem ſibi conciliare poſſit. Non enim ſolum proficiſcitur illud a Celeberrimo *Eulero*, quem nominaſſe ſuffecerit, ſed etiam ipſa methodus, quam ſibi depoſcit, ejus eſt indolis, ut ab ejus perfectione ſingularia, tam in Analyſi, quam in applicatione ad partes Matheſeos phyſicas, incrementa ſperare liceat. Cum igitur Problematis hujus ſolutionem adeptus ſim, eamque Celeberrimo Problematis Autori approbatione ſua dignari placuerit, eam publico eruditorum

eruditorum conſpectui jam ſubmittere non dubito. Cum autem nobiliſſimum hoc Problema mereatur, ut methodis diverſis tentetur, atque alii etiam alia via ad idem perveniant; ejus ſolam ſaltem ſolutionem primo exhibere conſtitui, ipſam Analyſin, quæ in Cel. *Euleri* eſt manibus, alio tempore traditurus.

Eſt vero Problema tale: *Dato puncto radiante, invenire Curvam talem, ut, ſi radius aliquis in punctum eius quodvis incidat, radius reflexus, Curvæ in ſecundo puncto occurrens, ex hoc denuo reflectatur in punctum radians.* Sit abſciſſa, a puncto radiante computata $= x$, ordinata $= y$, diſtantia concurſus radii reflexi cum axe $= u$, & v alia indeterminata, per quam definiuntur xy; ponaturque $dx = -p\,dy$. Natura Problematis præbebit ſequentem Æquationem differentialem:

$$(p^2 u - pvu)\,dv = (v^2 u + u)\,dp + (p^2 v - pv^2 + p - v)\,du,$$

a cujus integratione pendet determinatio omnium Curvarum poſſibilium, Problemati ſatisfacientium. Patet vero, ob tres indeterminatas, inter quarum duas quasque æquatio infinitis modis aſſumi poteſt, infinitas quoque Curvas Problemati poſſe ſatisfacere. Quoties itaque, aſſumta tali æquatione, integratio procedit, & æquatio inter ipſas $u\,p\,v$ certas habet conditiones, ex natura Problematis definiendas, toties invenientur Curvæ algebraicæ, ut ex exemplis ſequentibus patebit.

Exempl. I. Si ponatur $u = a$, æquatio generalis induet formam integrabilem; fiet nempe ſumma $\frac{pv + 1}{p\sqrt{(v^2 + 1)}} = C$, ſeu $dy = v\,dx - C\,dx\sqrt{(v^2 + 1)}$; æquatio vero inter ipſas xyv tunc eſt $vy + x - a = 0$, unde ſubſtituendo habetur æquatio differentialis inter xy, quæ integrata dat $\sqrt{(\overline{a - x}^2 + y^2)} = b - ex$; quæ eſt æquatio generalis pro ſectionibus coni, ubi abſciſſæ a foco computantur, quales ſub Problemate noſtro contineri, a priori conſtat.

Exempl. II. Si ponatur $u = cv(v^2 + m)$, æquatio iterum eſt integrabilis, & valores prodeuntes conditionibus requiſitis

quisitis satisfaciunt; fit vero tunc $y = c(v^2+m)(3v^2-2+2\sqrt{(v^2+1)}):v^2$, & $x = cv(v^2+m)-vy$. Ideoque, eliminando v, æquatio inter ipsas xy haberi potest. Cum autem cm sint indeterminatæ, quarum utraque pro lubitu variari potest; patet, has æquationes præbere jam infinitas Curvas ex desideratis; speciem autem simplicissimam prodire, si $m=0$, & tunc etiam constructionem Curvæ statim esse in promtu. Ut altiores Curvæ, præter allatas, prodeant, tota res redit ad resolutionem æquationis differentialis primariæ.

Hujus Problematis casus, specialis quidem, sed tamen infinita Curvarum genera complectens, est, si punctum radians ponatur in infinito, hoc est, si radii omnes incidentes sint inter se paralleli, & quæratur Curva, quæ eos post duplam reflexionem iterum reddat parallelos. Hoc vero in casu Problema solutionem valde simplicem admittit, simulque adeo generalem, ut omnes Curvæ possibiles sint vel algebraicæ, vel per datas Quadraturas construibiles. Ponatur nempe $Z =$ functioni ipsius $\frac{p^2-1}{p}$, & capiatur $y = \int p\frac{dZ}{p^2+1}$, & $x = \int p\,dy$. **Dico, xy fore coordinatas Curvæ quæsitæ. Harum igitur valores si prodeant algebraici, eliminando indeterminatam p, prodibit æquatio quæsita Curvæ; reliquis vero in casibus constructio semper manifesta est.**

***Exempl. I.* Sit $Z = a(p^2-1):p$, unde $\int dz:(p^2+1) = c - \frac{a}{p}$ & $y = cp-a$, & $x = \frac{1}{2}cp^2+b$, unde $y = -a+\sqrt{2c(x-b)}$, æquatio Parabolæ, ad diametrum quamvis relatæ, qualis etiam a priori requiritur.**

***Exempl. II.* Sit $Z = a(p^2-1)^3:p^3$, & fiunt coordinatæ $3ap^2-a:p^2$, & $2ap^3-2a:p$. Ex quibus prodit Curva quarti ordinis valde simplex, & duabus Paraboloidibus, se decussantibus, constans.**

***Exempl. III.* Si sumatur $Z = ap^2:(p^2-1)^2$, fiet Curva quarti ordinis in se rediens.**

Si sit generatim $Z = a:(p^2-1)^n:p^n$, fiet Curva alge-

algebraica, si $n =$ integro affirmativo impari, vel negativo pari, reliquis casibus transcendens.

Præter solutionem istam analyticam datur etiam Methodus generalis, infinitas Curvas, Problemati generali satisfacientes, ope simplicis constructionis geometricæ inveniendi, quarum aliæ *sunt* algebraicæ, aliæ transcendentes, & hæ quidem omnes per rectificationem construibiles. Inter priores exstant infinitæ ex genere Epicycloidum, inter posteriores vero ipsa *Cyclois* vulgaris, quippe quæ, sibi ipsi situ contrario superimposita, pro casu radiorum parallelorum inservit.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Dissertationum Sylloge.

Tomi I Pars III.

Gottingæ, apud J. P. Schmid, 1745, 8.

Plag. 16.

Prima Dissertatio voluminis hujus est *de Peccatis clamantibus*. De his cum justa & plena tractatio desideretur in Systematibus pariter & Compendiis theologicis, laborem hunc suscipere Nostro placuit. Initio igitur loca Biblica, in quibus fit mentio peccatorum ejus generis, exhibet singula. Tum informat definitionem peccati clamantis, ejusque genera describit, & simul falsas plurium Theologorum definitiones rejicit. Imo, ipsum nomen *peccati clamantis*, docet, non esse Biblicum, cum vocanda fuerint *peccata, clamorem ad cœlum excitantia*. Inter hæc ad has duas quæstiones respondet: an Christiano homine digna sit ad cœlestem judicem appellatio, & an recte vulgo referatur sodomia inter peccata clamantia. Secunda in Dissertatione adversus *Antonium van Dale* demonstratur, Chrestum, a *Suetonio* in *Vita Imp. Claudii* memoratum, esse Christum Salvatorem, ac singula *Dalei* argumenta refelluntur. In *tertia* illustratur *Athalarici*, Regis Italici Gothici, edictum de eligendo Papa, Romæ in tabula marmorea ante atrium S. *Petri* omnium oculis expositum. Cum nec *Flacius*, nec *Spanhemius*,

nec *Heideggerus*, nec *Basnagius*, hanc historiæ ecclesiasticæ particulam considerarint & illustrarint, hoc labore defungens Noster, primo epistolam longiorem *Athalarici* ad Papam *Joannem II* exhibet, multisque partim criticis, partim exegeticis, annotationibus lucidiorem reddit. Deinde de hujus Regis mandato agit ad Præfectum urbis, ut *edictum de electione Papæ* proponat publice. Laudat hinc & prudentiam Regum Italiæ Gothicorum ecclesiasticam, & Paparum sub regno Gothico modestiam. Nec hanc occasionem neglexit, tradendi certiora de primis tredecim Romanæ ecclesiæ Episcopis, & notissimo illi *Irenæi* loco de *principalitate ecclesiæ Romanæ* verum suum asserendi sensum. *Quarta* Dissertatio est theologica moralis *de Zelo*. Hic, & homonymia & definitione zeli explicata, propositisque exemplis pii zeli Biblicis, exhibet extraordinarios, adeoque non ad imitandum propositos in sacra historia, zeli effectus. Tum varia zeli genera persequitur, cum veri, tum falsi, singula illustrans studiosissime. In *quinta* considerat *ecstasin Hieronymi anticiceronianam*, diversisque de ea prolatis judiciis, manifestum facit, hoc fuisse pium, quod vocant, sancti viri mendacium. *Sexta* Dissertatio est *de Cruce Criticorum nummaria*, *CONOB*. Recitatis refutatisque aliorum interpretationibus, putat, eo verborum compendio indicari *Constantinopolin*, *olim Byzantium*. Quam sententiam cum amicis aliquot exhibuisset considerandam, hique ei nonnihil objecissent, in appendice ad singula respondet breviter. *Septima* Dissertatio inscripta est *de Psalmis medicis, sive soteriis*, hoc est, de iis *Psalterii* odis, quibus componendis occasionem præbuerat morbus, vel recuperata sanitas. Hac notitia omnino opus est ad verum inveniendum talis *Psalmi* sensum, ne forte, quod multis accidit interpretibus, longe alium ei sensum affingas. Hujus generis *Psalmos* esse hic docetur *sextum*, *decimum tertium*, *trigesimum*, *trigesimum octavum*, *& nonum*, *quadragesimum primum*, *octogesimum octavum*, *nonagesimum*, cum subsequenti, *centesimum secundum*, & *tertium*, & *decimum sextum*. Horum alios ad sensum metaphoricum de morbis mentis, alios ad mysticum de Christo aliisque N. T. rebus, sensum traxere & veteres multi & recentiores; id quod

id quod indocte factum esse, hic loci ostenditur. Unum duntaxat *Psalmum* intuebimur, *quadragesimum primum;* quem *Augustinus*, *Seb. Schmidius*, aliique multi, totum capiunt de Christo. Noster, ægrotum *Davidem* hic canere, docet, solique *decimo versui* duplicem inesse censet sensum, literalem & mysticum: cum, quod de aliquo *Davidis* servo verum erat, id etiam filio *Davidis*, Christo, eventurum esse, Spiritus S. in *Davide* loquens, præviderit. *Octava* Dissertatio exhibet *defensionem Loti a crimine oblatarum ad stuprum filiarum.* Communiter quidem certe id fecisse *Lotus* creditur. Verum Noster, id ab eo fieri non potuisse, multis argumentis contendens, aposiopesin hic agnoscit, & hunc verbis *Loti* sensum tribuit: *Jubete, quæso, a me tradi vobis filias meas, ut vestræ obsecundetis libidini. Facile vero intelligetis, id a me vos non esse impetraturos. Sciatis proinde, quam facere non possum, ut vestro furori filias exponam meas, tam nec futurum esse, ut meos vobis tradam hospites.* Hujus generis aposiopeses cum plures habeat sacer Codex, *quid dubitemus*, inquit Noster, *hoc sensu interpretari sermonem Loti, qui & Hebrææ linguæ conveniens est, & viro summa pietate conspicuo dignus?* In Dissertatione *nona* exhibetur *Specimen Germanismorum Thomæ a Kempis*, ad redarguendum eorum errorem, qui laudatissimum illum *de imitatione Christi* librum Italo alicui, vel Gallo, tribuerunt. *Decima* Dissertatio piam de Paschatis Christiani celebratione vera & falsa meditationem continet. *Undecima*, quæ eadem postrema est, in Dissertatione *de vaticiniis casu veris* disputatur. Scilicet, uti miracula dantur falsa, sic & falsi nominis prædictiones. Hunc in censum referri oportet non solum divinationes politicas, sed etiam prædictiones quasdam mere fortuitas; quarum exempla hic proferuntur satis multa, cognituque jucunda.

DE DIPTYCHIS VETERUM, ET DE Diptycho Eminentissimi QUIRINI, S. R. E. Cardinalis, Bibliothecarii Apostolici, Episcopi Brixiensis, Diatribe.

Lipsiæ, apud Joh. Frid. Gleditschium, 1743, 4 maj.
Plag. 7.

Ita vero habent etiam Germani, quos cum Italis comparent, antiquitatum pervestigatores. Præsentis lucubrationis, id ipsum testantis, hæc est ratio, hoc argumentum. Cum Eminentissimi Purpurati *Quirini* Epistola ad *Claudium de Boze*, qua doctorum virorum de Diptycho eburneo, quod *Pauli II* fuit, jam vero in Vaticana custoditur, sententiæ proponuntur, Lipsiam ad *Menckenium* nostrum missa, cum eruditis, in Bibliotheca urbis publica de rebus literariis inter se conferentibus, communicata esset, &, variis in utramque partem disputatis, tandem in eo conveniretur, has tabulas neque Consulare Diptychum esse, neque ad remotam illam ætatem forsitan pertinere; hæc apud animum perpendens suum doctissimus *Leichius*, lectis, quæ de veterum Diptychis *Wiltbemius* & *Buonarotta* diligentissime commentati sunt, illorum observationes largissima manu locupletavit, sicque hanc Commentationem, lectu plane dignissimam, elaboravit, quam nunc acutissimi *Quirini* judicio submittit. Dividitur autem opus hoc in *Sectiones tres*, quarum *prima* de Diptychis Consularibus analecta proponit, *altera* de Brixiano *Boetii* Cos. & de ecclesiasticis Diptychis agit, ac

Sect. I n. 1. *tertia* demum in eburneum *Quirini* inquirit. *Prima quinque* summa *Capita* complectitur. Initium facit varia ipsius vocabuli acceptio, ubi duplicia præsertim veterum δίπτυχα nominantur. Sacra facientes exscissas e victimis coxas, et omento involutas, cum imponerent aris, δίπτυχα ποιεῖν, *Eustathio* teste, dicebantur. Porro, vestem stragulam duplicem δίπτυχον vocari, e *Suida* discimus. Deinde a Græcis & Latinis, non optimorum tamen temporum, ad pugillares, binis tabulis, filo connexis, constantes, illud nomen translatum est, sicut, qui plura folia continebant, τρίπτυχα, πελύπτυχα, dicebantur. Eorum figuram antiquus lapis, a Cel. *Boldetto* editus, omnium optime exhibet. Erat autem apud veteres usu receptum, ut Diptycha, ex ebore, aut buxo, eleganter cælata, anno ineunte, cum aliis strenis ad amicos mitterentur. Certe Consulum, qui novum annum aperiebant, mos, eburneas tabulas, vultu ac titulis suis splendentes, senatui aliisque offerendi, non aliunde traxisse

originem

originem videtur; licet, qua primum cœperit, ætatem, veterum scriptorum præsidio destituti, indicare nequeamus.
Ejusmodi in tabulis Consulem omnibus ornamentis, quæ am- n. 2.
plissimæ dignitati tributa sunt, excultum videmus. Palmatæ & pictæ Consulum in Diptychis fascia acu variata superjicitur, &
quæ sunt alia ornamenta, quæ *Constantini Porphyrogeniti* opus 3.
de Cerimoniis aulæ Constantinopolitanæ ineditum, unde locus, eo spectans, hic excerpitur, uberius proponit. Talia Consu- 4.
lum uxoribus, forte quoque liberis, pariter concedebantur. Præterea largitionis, ludorum, apparitorum, indicium fiebat. Cui impositus cernitur Consul, sella curulis est. Eburnea ista 5.
sella ab ea, quæ in florentis reipublicæ monumentis conspicitur, longe fuit diversa, quippe gradibus ad eam adscendebatur. Hoc idem tum ex omnibus Diptychis, tum e *Cassiodoro*, apparet, qui, *sellam*, inquit, *curulem pro sua magnitudine*, *multis gradibus enisus adscende*. Sed ad *alteram Sectio-* Sect. II
nem progredimur. Diptychum Brixianum vultum exhibet n. 1.
Boetii. Et quis, quæsumus, paulo saltem humanior, tanti viri, qui, perturbatis rebus, unus ab interitu literas vindicavit, cujus scripta ex penetralibus disciplinarum hausta, cujus divina Consolatio cum omnibus antiquorum operibus comparari meruit, adspectu non delectaretur? Literas autem, quibus nomina & dignitates illius indicantur, ita exprimit Noster: *Anicius Manlius Boethius* V. C. Et *Inlustris Exprafectus* Prætorio, Præfectus Urbi *secundum Consul ordinarius*, & *Patricius*.
Inde de Consulatu *Boethii* agitur. Cumque nomen illud ter 2.
in Fastis occurrat, *Sirmondi* & *Pagii* sententiis relatis, ex anno, quo *Boethius* Philosophus occisus est, ostenditur, ipsum anno 487 Consulem non fuisse, fastique anni 488 emendantur. Primus quippe Philosophi Consulatus in annum 510, secundus in annum 522, incidit, quem cum *Symmacho* socero administravit. Hinc disquiritur, utrum ab Imperatoribus, an 3.
a Gothorum Regibus, Occidentis Consules creati sint; qua iterum occasione *Valesii* & *Pagii* sententia sub examen vocatur, *Procopii*que & *Cassiodori* loca illustrantur. Ita vero ad tractatio- 4.
nem de Diptychis ecclesiasticis fit accessus, quibus Sanctorum

& Antistitum nomina inscripta fuerunt. Eadem occasione Rambonense Diptychum affertur, & a *Montfauconii* opinione disceditur. Ipse itidem Clar. Autor istiusmodi Diptychi fragmentum, ex museo reipublicæ Lipsiensis depromtum, attulit, ærique incidendum curavit. In eo S. *Michael*, erectum ad cœlum caput tollens, & draconem lancea perfodiens, cernitur. Nec minus aliud antiquum pietatis Christianæ monumentum, beatæ scilicet Virginis, Servatorem infantem, & sacrum volumen manu tenentem, brachio gestantis, effigies, tabellæ eburneæ insculpta, commemoratur, & notitia veteris Evangelii Bibliothecæ Lipsiensis adjicitur. Denique, quod fere caput rei est, de Diptycho Eminentiss. patris purpurati *Quirini* verba fiunt, quorum hoc est argumentum. Primum locum Diptychi descriptio tenet, simulque varia Academiæ Gallicæ & eruditorum Italiæ de eodem judicia expenduntur. Post, ad Diptycha Consularia, vel amantium, referendum non videri, ostenditur, nonnullaque de forma tunicæ & pallii antiqui referuntur. Hinc, renatis demum artibus Seculo XV ab egregio quodam sculptore Italo elaboratum esse, conjicitur, deque pictura & sculptura, his temporibus restituta, & de sculptoribus eximiis ac præstantissimis, non contemnenda memorantur, ac denique, *Paulum II*, P. M. elegantiorum artium statorem fuisse, ex numis ejus ostenditur.

M. ANTONII MURETI OPERUM, IN USUM Scholarum selectorum, Tomi tres. Accesserunt nunc in calce Tomi III quædam ejusdem Autoris, partim edita quidem olim, sed mox propemodum obliterata, partim producta nunquam in lucem antehac. Præfatio præmittitur, de his Operibus, & potissimum Additamentis, accurate disputans, atque insuper novus in quemque Tomum Index, non mediocri diligentia contextus.

Patavii, apud Josephum Cominum, 1741, 8 maj.

T. I Alph. 1 plag. 15½, T. II Alph. 1 pl. 6, T. III Alph. 1 pl. 3.

Non

Non fine caufa *Muretus* Oratorum recentiorum principibus annumeratur; nec mirum eft, ipfius Orationes, Epiftolas, lucubrationes, cupidiffime expeti, nec raro prela exterorum exercere. Duas annis paucis pæne conterraneas editiones Operum, inprimis rhetoricorum, Veronenfem unam, & hanc Patavinam, accepimus. In pofteriore, præter alia, maxime Præfatio, a *Comino*, vel ejus nomine, fcripta, florida illa fatis & longa, (conftat enim paginis 75,) notari meretur. Agitur ibi præfertim de laudibus laudandi maxime Oratoris, deque aliis rebus, ad illum, & ad inftitutum, fpectantibus. Ingenium *Mureti* ad quandam Atticifmi normam effictum effe, Autor contendit. Accuratius autem leporis Romani laudem ipfi tribuit *Barnabas Briffonius*. Hunc & admirati funt, præter Italos & Gallos, Germani, atque inter illos fingulatim *Jacobus Thomafius*, cujus editionem Operum *Mureti* fequitur Nofter. Adhæc *Antonius Fridericus Segbetius* ex ipfo Autoris avtographo, quod apud ipfum affervabatur, nonnulla, quæ nunc primum lucem adfpiciunt, liberali manu fubjunxit; nec alia rariora, quanquam olim edita, negliguntur. Priorem locum hæc inter additamenta Oratio tenet, qua Mufarum *Ifocraticarum* fontes fefe penitus effudiffe dicuntur; fecunda, nimirum de ftudiis humanitatis, Venetiis habita eft, non multo poftquam in Italiam ex Gallia effet advectus Orator. Eo hæc eft accuratius fcripta, quod malevolis invidisque tum erat expofitus peregrinus; quod & periculum ante ipfum Romæ adierat *Chriftophorus Longolius*, Belga. Æque lectu dignum videtur, quod jam primum comparet, Orationis parentalis in honorem *Zeni*, purpurati patris, fragmentum. Epiftolarum tres funt adjectæ; quarum una in fylloge quadam Carminum inventa eft, a *Scipione de Montibus* curata; reliquas αὐτόγραφον de integro fuppeditavit. In his etiam, ut in reliquis tantum non omnibus, varietas fefe confpicuam præbet ac pulchritudo. Sed ad Carmina veniamus, quorum fœtu feraciorem habemus hanc editionem; idque propter has caufas. Editus in Gallia jam fuerat, ab juvene tum quidem *Mureto*, libellus carminum. Iis carminibus Autor ipfe *Juvenilium* titu-

lum

lum fecit. Sed, cum idem post annos aliquot in Italia suos in lucem efferret versus, isthæc, ceu ingenio essent illiberali, prætermissa, neglecta, exposita sunt. Neque in aliis editionibus eorum vestigium apparet. Hic vero iterum, post paucas Juvenilium peculiares editiones, indidem nonnulla seliguntur, quæ gustum præbeant lectori *Mureti* studiorum veluti pubescentium. Alii sequuntur versus, recens nunc editi, non autem ejusdem cum juvenilibus naturæ, quique multo caput altius efferunt. Sunt omnino tres Elegiæ, quæ repertæ sunt eadem ipsa scriptæ *Mureti* manu. Illæ pariter, ut reliqua Poemata, quam arctum sit inter Musarum occupationes, eloquentiam sigillatim ac poesin, commercium, ostendunt. Quo de argumento inter utiliores παρεκβάσεις præfatur Editor. Inter reliquas inveniuntur, quas ibi vix quæsiveris. Nominari debent ideo de *Hercule* Gallico, de quæstione: num *Plotio* magistro *Cicero* sit usus, de loco quodam in *Cicerone ad Div. Lib. IX Ep. 18* ad *Papirium Pætum* emendando, de versus cujusdam *Luciliani* emendatione, de Venetorum reipublicæ laudibus, de librorum indices elaborandi modo, de notarum quarundam in lectionibus Domini perpessionum explicatione, de annotationibus in subsidium memoriæ factis, de quorundam librorum *Origenis* inscriptione, & si qua sunt alia, disputata. Potius autem, nec decepti, quæsivimus eloquentiæ *Mureti* laudes, de *Mureti* asperitate tractationem, de *Mureti* ingenio magno, judicio acerrimo, criticam exquisitionem, de similibus *Mureti* Orationibus, deque Epistolis, de summa *Mureti* & *Pauli Manutii* familiaritate, de *Ciceronis* ad *Atticum* Epistolarum a *Mureto* facta imitatione, observationes, quæque sunt aliæ, de quibus etiam vita *Mureti*, ex scriptis ejus & funebri Oratione *Francisci Bencii* ab *Andrea Schotto* collecta, consuli potest, & quibus non minus de *Mureto* carmina & testimonia, superiorumque editionum Dedicationes ac Præfationes, diligenter subjunctæ, inserviunt.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVI.

Pars II.

T. LIVII PATAVINI HISTORIÆ, ET SUPPLEmenta, a JO. FREINSHEMIO concinnata. Recensuit J. B. L. CREVIER, emeritus Rhetoricæ Professor in Collegio Dormano-Bellovaco Universitatis Parisiensis.

Tomus V & VI.

Parisiis, apud Gabr. Francisc. Quillau & Joannem Desaint, 1741 & 1742, 4.

Tom. V Alph. 4 plag. 3, Tom. VI Alph. 1 plag. 17.

His *duobus Voluminibus* clauditur *Creverianus Livius.* Et prius quidem complectitur *Supplementa Freinshemiana* inde a *libro CI*, alterum Indices rerum & sententiarum. *Supplementa* illa diligenter recensita sunt, passim adspersis notulis, quibus vel res subobscuræ explicantur, vel errores *Freinshemiani* indicantur, cum ille aut non optimos Autores secutus, aut bonos non satis accurate interpretatus, aut alia aliqua in re lapsus est. Ad calcem *Supplementorum* additur quoddam quasi spicilegium notarum, ad superiora *Volumina* pertinentium. Quod ad Indices attinet, primus est rerum, in quo conficiendo usus ille quidem est eo, qui in *Clerici* editione reperitur, sed ita, ut diligenter corrigeret peccata, eumque locupletaret. Est enim ille *Clericanæ* editionis Index ita negligenter confectus, ut mirari satis non possis inscitiam Autoris. Alter Index sententiarum acutarum, ad rem civilem pertinentium, est ille quidem dudum a *Corbinello* confectus, sed is librorum ordinem retinuit; *Creverius* autem eas ad alphabe-

phabeticum revocavit. Geographicum Indicem addere non necessarium visum est in tanta libellorum geographicorum copia; ab Indice latinitatis autem, qui utilissimus futurus erat, laboris magnitudo ipsum deterruit. Sed facilis erat futurus labor, si Indice locupletissimo, qui in Anglicana editione a *Maittairio* confectus exstat, uti voluisset.

HISTOIRE DE L'EGLISE GALLICANE.
id est,
HISTORIA ECCLESIÆ GALLICÆ, AUTORE JACOBO DE LONGUEVAL, e Societate Jesu. Tomus VII ab A. 987 usque ad A. 1086, Tomus VIII ab A. 1086 usque ad A. 1137.

Lutetiæ, apud Franc. Montalantium & socios, 1734, 4 maj. Alph. 7 plag. 5.

Eadem, qua superioribus in libris usus fuerat, methodo persequens hic Rever. Autor Ecclesiæ Gallicæ historiam, inde ab anno 987 progreditur ad annum duodecimi Seculi trigesimum septimum. Nostrum est, lectoribus nostris exhibere potiora cujusque *Libri* argumenta. Complectitur autem quisque *Tomus Libros tres*; ut hic sistantur totius operis *Libri sex*, ab *undevigesimo* videlicet ad *vigesimum quartum*, qui est ultimus. *Libri XIX* initio docetur, quomodo *Hugo Capetus*, superatis adversariis, sibi confirmarit regnum Galliæ. Hinc *pag. 18 seq.* Rhemense Concilium describitur, in quo exauctoratus fuit *Arnoldus*, Archiepiscopus Rhemensis, qui, sacramento, quod *Capeto* præstiterat, violato, ejus æmulum, *Carolum* Lotharingum, callide pariter ac strenue adjuverat. De ejus successore, *Gerberto*, qui postea Papa fuit *Sylvestri II* adscito nomine, *pag. 34 seq.* agitur, quem Noster vocat virum eruditum, sed eundem ambitiosum, & artibus politicis instructissimum. Hujus & vitam enarrat, ante, quam Rhemensis creatus est Archiepiscopus, actam, itemque res ab eo gestas in hoc Archiepiscopatu; quo non ita multo post exutus est jussu Papæ, qui *Arnoldum* restituit. Brevis autem fuit hic *Gerberti* dolor, ab Imp.

Octone

Ottone III, cujus præceptor fuerat, constituti Archiepiscopi Ravennæ. Imo A. 999 creatus est Papa in locum *Gregorii V*, qui Regem Galliæ *Robertum* adegerat ad uxorem di- Pag. 81.
mittendam, propinqua secum conjunctam cognatione. Hunc *Sylvestrum II* primum fuisse Papam natione Gallum, Noster observat, adjiciens, inter prima ejus acta fuisse confirmationem *Arnoldi* in recuperato Archiepiscopatu Rhemensi. *Pag. 119 seq.* vita exponitur & funestum fatum *Abbonis*, Floriacensis Abbatis, cujus & scripta commemorantur. Vita *Fulberti*, Episcopi Carnotensis clarissimi, occurrit *pag. 142 seq.* de quo pergitur *pag. 158* & *162*, itemque *Lib. XX pag. 213 - 222.* Secta Manichæorum Seculo XI in urbe Aurelianensi prognata, *pag. 165 seq.* ita describitur, ut ex eo, quod Sanctorum invocationem damnarunt, ac præsentiam corporis & sanguinis Christi in S. Cœna negarunt, nonnulli videantur collecturi, eos fuisse vindices veritatis contra errores, illo ævo regnantes, ceterosque & errores, & mores, iis fuisse affictos, e. g. negationem *resurrectionis Christi*, *promiscuum exstinctis lucernis concubitum*, combustionem infantis in suis congregationibus. Noster etiam Concilium Aurelianense describit, cujus e decreto tredecim hujus generis hæretici, inter quos fuit Reginæ confessionarius, rogo fuerunt impositi, & quidem alacres hilaresque. Paulo post *pag. 176 seq.* mentio fit Selingstadiensis Concilii, A. 1022 ab Archiepiscopo Moguntino habiti, in quo inter alia sancitum fuit, ut sacerdoti, qui per noctem compotor fuit usque ad gallicinium, non liceat postero die celebrare Missam. Nec cetera octodecim Synodi hujus decreta sunt multo gravioris momenti. Paris pretii est controversia, *pag. 187 seq.* recensita, quæ orta fuerat in Gallia de S. *Martiale*, aliis numero Apostolorum eum adscribentibus, aliis pro Confessore duntaxat eum habentibus. Sequenti in *Libro pag. 231* relatum legimus, Papam *Joannem XIX* finem imposuisse huic liti, & *Martialem* fecisse Apostolum; id quod & A. 1031 confirmatum fuit in Concilio Bituricensi.

Libri XX pag 193 seq. hæretici commemorantur Atrebatenses, qui, in Synodo A. 1025 ab Episcopo examinati, profiteban-

fitebantur, soli sese addictos esse doctrinæ Apostolicæ, eique adjungere mores pios; præterea rejicientes fiduciam in baptismo sub initium vitæ accepto, negantesque transsubstantiationem. Dicitur tamen ille Episcopus, nomine *Gerhardus*, hosce hæreticos, homines illiteratos, & ne arte quidem scribendi præditos, revocasse a suis erroribus, suamque traduxisse in sententiam. *Pag. 208 seq.* legimus, A. 1026 quendam Galliæ Comitem in monte juxta urbem Rothomagum sito instinctu monachi cujusdam e monte Sinai, tum in Galliam delati, monasterium exstruxisse in honorem S. *Catharinæ*; cujus Sanctæ nomen tum primum auditum fuisse, Noster observat. *Pag. 224 seq.* res gestæ exhibentur laudesque *Brunonis*, Tullonensis Episcopi, qui deinceps factus fuit Papa, *Leonis IX* nomen gerens. Hujus Papæ res gestæ, habitaque ab eo Concilia, Rhemense, Moguntinum, & Lateranense, copiosius enarrantur *pag. 307 - 380.* Hoc temporis tractu perfrequentes fuisse Gallorum peregrinationes ad urbem Hierosolymitanam, etiam virorum matronarumque illustrium, discimus e *pag. 264*, itemque e sequentis *Libri pag. 448 seq.* Quam flagitiosam egerint vitam plures Galliæ Episcopi, palam alentes concubinas, docetur *pag. 266 seq.* ubi & *Orscandi*, Episcopi Quimperiensis, fit mentio, qui publice uxorem duxerat. *Simeonis* Trevirensis canonizationem cum Noster *pag. 274 seq.* commemorat, simul animadvertit, secundam omnium hanc fuisse canonizationem, primum hoc honore affecto *Udalrico* Augustano. *Canonicos regulares* primum A. 1039 institutos fuisse, docetur *pag. 282.* Nec omitti hic poterat *Berengarius*, cujus contra errorem de S. Cœna primus scripsisse dicitur *pag. 331 Hugo*, Lingonensis Episcopus, munere hoc suo exutus ob eximia flagitia, sed pessimis tamen suis moribus adjungens pium in hæreticos odium. Cetera *Berengarii* historia exhibetur *pag. 336 - 359*, & *Lib. XXI pag. 391 seq. 416 seq. 453 seq.* & *568 seq.*

In *Libro XXI pag. 394* refertur, Seculo hoc undecimo in Gallia, maxime in Normannia, multos sacerdotes vixisse in conjugio, secutos exemplum duorum illius temporis

Archi-

Digitized by Google

Archiepiſcoporum Rothomagenſium, ſolenni ritu cum uxoribus conſociatorum. *Pag. 442 ſeq.* recenſetur hiſtoria *Thribaldi*, juvenis illuſtri ſtirpe orti, pietatem colentis ſuperſtitioſiſſimam, quæ tamen illo ævo idonea erat ad comparandum *Sancti* titulum. Similem hiſtoriam de Comite quodam, *Ebrardo*, reperimus *pag. 447.* De *Guimundo* monacho, qui *de Euchariſtia* libros tres compoſuit adverſus *Berengarium*, *pag. 479 ſeq.* agitur, ac ipſi hi libri recenſentur. Factus iſte *Guimundus* poſtea eſt Cardinalis a *Gregorio VII*, cujus Papæ hanc *pag. 500* exhibet Noſter imaginem: *Erat corpore puſillus, ſtirpe ortus haud nobili, ſed heroico praditus animo, vaſto ingenio, moribus honeſtiſſimis, zeli plenus, pragmaticus, intrepidus. Sola ei deerat moderatio, quæ conſiliis ipſius datura erat majorem ſucceſſum. Nec intra fines poteſtatis ſpiritualis ſe continuit, ſed in regimen Principum civile etiam auſus eſt exercere judicium, qui tamen ſoli Deo coronam ſuam referunt acceptam.* Quare, quæ hic Papa fecit adverſus Imp. *Henricum IV*, Noſter nequaquam approbat. Idem Papa cum Regi Galliæ, Epiſcopi cujusdam electioni adverſanti, ſtatim minatus eſſet anathema; Noſter laudat Gallos, qui Regem hunc poſtea excommunicatum habere pro ſuo Rege non deſierint. Non enim, inquit, ea vis eſt excommunicationis, ut Reges, illo fulmine tactos, ſuo privet imperio. Hinc Papæ hujus iras deſcribit erga Regem Galliæ, eo uſque inflammatas, ut juberet Gallicos Epiſcopos totam Galliam *interdicto*, quod vocant, ſubjicere, ipſeque profiteretur, ſe Regem eſſe exuturum imperio. In quo quidem peccaſſe Papam, & fines poteſtatis ſuæ tranſiliiſſe, Noſter *pag. 508* ingenue agnoſcit. *Pag. 514* occurrit Concilium, in Anglia a *Lanfranco* habitum, in quo permiſſæ ſunt ſacerdotibus ruralibus ſuæ uxores, adjecto tamen, nemini poſthac demandatum iri ſacerdotium, niſi qui cœlibatum promiſerit perpetuum. De *Brunone*, Carthuſiani Ordinis conditore, ac primis hujus Ordinis monachorum moribus, diſſeritur *pag. 585 ſeq.* Ubi tamen *pag. 588*, ob ſilentium ſcriptorum συγχρόνων, inter fabulas rejicit Noſter vulgarem traditionem de Canonico quodam, ſua e feretro exclamatione:

Damnatus sum, impellente *Brunonem* ad subeundum tam austerum vivendi genus. Fatetur igitur Noster, se non subscribere socio sui Ordinis, Jesuitæ *Colombio*, qui longa Dissertatione probare studuit, historiam hanc esse verissimam.

Libri XXII initio facto a *Victoris III* successione in locum *Gregorii VII*, aperitur *pag. 15 seq.* origo instituti in Gallia Ordinis S. *Antonii*. Hinc *Brunonis*, patris Ordinis Carthusiani, transitus in Italiam *pag. 17 seq.* commemoratur, ubi is novum condidit monasterium, in quo vita excessit A. 1101. Observat hic Noster, inter scripta, sub ipsius nomine edita, plerorumque autorem esse *Brunonem* Astensem. De illicito Regis *Philippi* cum *Bertrada* conjugio, propterea excommunicati, agit *pag. 37 seq.* de *Roscelini* hæresi, habitoque ob eam Concilio, *pag. 59 seq.* de *Roberto* Arbrissellensi, quem contra famam maledicam defendit, *pag. 72 seq.* itemque *pag. 130 seq.* & *Lib. XXIII pag. 313 seq.* ac *pag. 328 seq.* Concilium Claromontanum, A. 1095 a Papa *Urbano II* eo potissimum consilio habitum, ut indiceretur expeditio sacra in Palæstinam, describitur *pag. 76 seq.* itemque itinera hujus Papæ per Galliam, habitaque tum plura Concilia, inter quæ Nemausense eminet. Hinc *pag. 101 seq.* repræsentat Noster fervorem, seu potius furorem, quo agitati omnis ordinis homines constituerunt in bello illo sacro militare; cujus belli fax & tuba erat *Petrus* eremita. Ac totam hanc expeditionem Noster copiose describit usque ad expugnationem urbis Hierosolymæ. *Pag. 126 seq.* institutio Ordinis monachorum Cisterciensis exponitur, & *pag. 138 seq.* vita *Hildeberti*, Cenomanensis Episcopi, ante Episcopatum gesta, cujus cetera quoque vita sparsim enarratur, idque satis copiose, e subjecto *Indice* facile colligenda. Nec perfunctorie de eruditione ejus scriptisque differitur. *Pag. 181* docetur, in Parisiensi Concilio A. 1104 excommunicationis vinculo solutos esse *Philippum* Regem, & concubinam ejus, *Bertradam*. De hæretico *Tanquelino pag. 187 seq.* differitur, & *pag. 192 seq.* de *Henrico Brusio*, hæretico fortunæ prosperæ; de quo & inspicienda *Libri XXIV pagina 560.*

Libri

Libri XXIII pag. 204 seq. describitur iter Papæ *Paschalis* per Galliam, cujus Regis auxilium imploravit adversus *Henricum V* Imperatorem, qui illuc legatos miserat, impetraturos a Papa perpetuitatem juris investituræ. Verum renuit Papa, & illo ipso tempore in Trecensi Concilio solenniter damnavit investituras Principum Episcopales. Interjecta *pag. 228 seq.* recensione trium librorum *Udalrici*, monachi Cluniacensis, de illius monasterii ritibus & consuetudinibus, *pag. 247 seq.* describit Imp. *Henrici V* iter Romanum, qui tum Papam conjecit in vincula, eique jus investituræ extorsit. Ac tum consentiens Papa coronavit Imperatorem, sed paulo post habito Romæ A. 1112 Concilio promissum elusit. Quæ *pag. 278 seq.* traduntur de secta Manichæa, id temporis in diœcesi Suessionensi exorta, & Comitem Suessionensem, *Joannem*, nacta patronum, similia sunt iis, quæ supra *Lib. XIX pag. 165 seq.* de Aurelianensibus hæreticis cognovimus. Mirari hic libet sapientiam Suessionensis Episcopi, qui *Clementium*, horum hæreticorum principem, aquæ injecit, cumque ei supernataret, contrario elemento sustulit e medio. *Pag. 283 seq.* origo indicatur Equitum sacrorum S. *Joannis*, eorumque exhibentur Statuta, cumque & Carthusianus Ordo, qui antea scriptis vitæ regulis caruerat, A. 1213 sua Statuta acceperit, hæc quoque recensentur *pag. 291 seq.* S. *Bernhardi* vitæ prima pars hinc exponitur *pag. 298 - 312*, & quidem ita, ut superstitioso illi seculo, quo vixit hic Sanctus, convenit. Qui enim sacrarum literarum satis periti sunt, non possunt non mirari sanctitatem illius ævi, diversissimam quippe ab ea sanctitate, quam Christus ejusque Apostoli descripserunt, præscripseruntque. *Pag. 319 - 328* laudes prædicantur *Ivonis*, A. 1116 d. 13 Dec. exstincti, cujus & scripta recensentur accuratius. *Pag. 358 seq.* Papæ *Gelasii* exilium Gallicum describitur, vita excedentis in monasterio Cluniacensi A. 1119 d. 24 Ianuarii. Cujus in locum cum statim suffectus esset *Calixtus II*, hujus Tolosæ habiti Concilii Canones *pag. 363 seq.* exhibentur, subjecta mentione Rhemensis Concilii, in quo Imp. *Henricus V* excommunicatus fuit ob assertionem sui juris investituræ.

Libri

Libri XXIV in exordio prodit S. *Norbertus*, Præmonſtratenſium Ordinis autor. Hujus viri hiſtoriam pluribus Noſter perſequitur, multa habentem mirabilia, imo & miracula, ex more Hiſtoricorum illius ævi. Etiam *Bernardi* primum miraculum *pag. 442 ſeq.* commemoratur, illo jam tempore falſitatis ſuſpectum, ſed pluribus miraculis ſubſequentibus inter vera referri cœptum. Hujus viri hiſtoriam texere pergit Noſter, non tamen *pag. 409* ſilentio præteriens, ab *Abælardo* & *Bernhardum* & *Norbertum* habitos eſſe pro hypocritis, miracula mentientibus. Ac hanc Noſter arripit occaſionem continuandi hiſtoriam *Abælardi pag. 410 - 421.* Plura vero *Bernhardi* miracula recenſentur *pag. 474 ſeq.* inter quæ eminet *excommunicatio muſcarum.* Ac rurſus alia ejus miracula *pag. 565 ſeq.* laudantur; imo per totum hunc librum ſparſim deſcribuntur res geſtæ clariſſimi hujus *Bernhardi. Pag. 495 ſeq.* exhibentur Templariorum Statuta, A. 1128 edita in Concilio Trecenſi. Denique *pag. 505 ſeq.* ſchiſma Papale deſcribitur inter *Innocentium II* & *Anacletum*; quorum ille pervagabatur Galliam ſumma cum autoritate, hic et ipſe perdiu retinebat & nomen & autoritatem ſummi Pontificis.

HISTOIRE DE L'ACADEMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS & belles lettres, &c.

hoc eſt,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ INSCRIPTIONUM & elegantiorum literarum. Accedunt Diſſertationes, in iſta Academia publicatæ annis 1731, 1732, & 1733.

Tomus IX.

Lutetiæ, in Typographia Regia, 1736, 4 maj.

Alph. 3 plag. 22½, cum multis Fig. æn.

Præmiſſa hujus Academiæ hiſtoria trienni, recenſentur ſcripta Academicorum, illo temporis ſpatio elaborata, hoc ordine. *Mauturii* Diſſertatio de nummis, *Pavorem* & *Pallorem*, Romanorum

norum Deos, exhibentibus; *Banierii* Diff. de incendiis Vesuvii, quod videlicet jam olim ea acciderint, non *Plinii* demum ætate; ejusdem demonstratio, quod *stadium* Olympicorum ludorum Romano circo fuerit simillimum; *Chambortii* emendatio atque interpretatio primi versus *scuti Herculis Hesiodei*, itemque loci cujusdam obscurissimi in *Ciceronis Libri primi ad Atticum Epistola XVIII*; *Hardionii* emendationes aliquot *Euripidis*; *Sallierii* Analysis Dialogi *Platonis* illius, qui *Phædrus* inscribitur; ejusdem Sermo de libris aliquot Bibliothecæ Regiæ, quorum marginibus inscriptæ sunt a prioribus dominis annotationes doctissimæ: e quarum numero plures hic proferuntur in lucem publicam; Dissertatio de fragmento quodam *Livii*, centum abhinc annis reperto in quodam Sueviæ monasterio. Miserat id Lutetiam clarissimus Argentoratensium Professor, *Schœpflinus*, ac, genuinum esse, judicarat. At Academicorum horum quidam causas attulerat, cur habendum sit pro supposititio; cumque has docte diluisset *Schœpflinus*, ei ille novas objectiones exhibuit. Nos quidem optamus, ut accuratius excutiatur hoc fragmentum a Criticis, ne forte aut *Livio*, quod suum est, eripiatur, aut partus ipsi subdatur alienus. Sequitur *Martialis Lib. X Epigrammatis 24* explicatio; *Nauzei* Commentatio de annis Christi, in qua statuit, æram vulgarem carere sex annis, adeoque hodie, quo numeramus annum 1741, fluere annum 1747; *Barrii* de eodem argumento Disputatio; *Valesii* Dissertatio, in qua docet, olim virgines, monasterio se dicantes, eo ipso tempore, quo intrarint monasterium, statim (non aliquo tempore post, uti fit hodie,) indutas fuisse vestem monasticam; *Boubierii* Dissertatio, qua probat, plerosque Imperatores, simul regnantes, etiam simul fuisse Pontifices maximos; *Mauturii* Disputatio, demonstrantis, *Maxentiani* exercitus ducem supremum fuisse *Ruricium* Pompejanum, eosque errare, qui alium faciant *Ruricium*, alium Pompejanum; *Lanceloti* de nomine *Argentorati* disquisitio, quod non Latinum esse, sed Celticum, sive Germanicum, contendit; *Mandagorii* Emendatio loci cujusdam in *Gregorii Turonensis*

 Lib.

Digitized by Google

Lib. II Cap. 20; Mahudelii interpretatio duodecim vetuſtarum Inſcriptionum, in urbe Lingonum repertarum; *Bozii* Obſervationes ad plura monumenta antiqua: quorum & effigies hic exhibentur; *Lanceloti* Deſcriptio figurarum, adhuc conſpicuarum in fronte templi cujusdam Gallici; *Mauturii* Repræſentatio præcipuorum monumentorum Abbatiæ Ciſtercienſis. Hic cum ſit ſepultus etiam *Alanus, doctoris univerſalis* titulo quondam ornatus, *pag. 229 ſeq.* ejus exhibetur epitaphium. Ultimum hic locum occupat *Lanceloti* Explicatio veteris cujusdam Calendarii. Sequuntur nunc Elogia duorum Academicorum, hoc triennio exſtinctorum, *Henrici Caroli du Cambout*, Ducis Coislinii, Epiſcopi Metenſis, A. 1664 nati, A. 1733 d. 28 Nov. rebus humanis erepti; & *Joannis Franciſci Pauli Fabri de Caumartin*, Epiſcopi Bleſenſis, qui inter vivos eſſe cœpit A. 1668, deſiit d. 30 Aug. A. 1733. Prior eſt ille *Coislinius*, cujus *Bibliothecam MSS.* tam erudite deſcripſit *Montefalconius*.

Recenſendæ nunc nobis veniunt, quæ ſubſequuntur, Diſſertationes majores; quas quidem ita deprehendimus elaboratas, ut caviſſe videantur Autores, ne, quod ad caput rei attinet, quidquam proferant, quod jam dictum ſit prius. Prima eſt *Bonamici* de veterum Philoſophorum de pluralitate mundi ſententiis. Sunt hujus Diſſertationis tria argumenta. Initio ſcilicet nominantur ii veterum Philoſophorum, qui plures ſtatuerunt mundos; deinde, qui innumerabiles crediderunt eſſe mundos; tum denique, qui, unum duntaxat ſtatuentes mundum, lunam tamen habitari ab hominibus, ſibi perſuaſerunt. Ipſe nullam harum ſententiarum defendit, munus hiſtorici obiiſſe contentus. Sequitur *pag. 20 Blanchardi* Diſſertatio de animantibus, olim in Ægypto ſuperſtitioſe cultis. Hic inprimis de bove *Api* diligenter agitur. *Pag. 37 ſeq.* de origine Cabbalæ diſſerit *Nauzeus*, eam pro doctrina habens vana & ſuperſtitioſa, nugarumque refertiſſima; ac, Seculo demum decimo Chriſtiano natam eam fuiſſe, pronuntians. Eodem Seculo compoſitum eſſe docet librum *Jezira*. Liber autem *Sohar* ipſi adhuc junior habetur. Illud plane novum

eſt,

est, quod docet, Judæos a Saracenis, sive Arabibus, quorum studia æmulabantur, accepisse Cabbalam. *Pag. 54 seq.* de Argonautis, & aurei velleris occupatione, disserens *Banierius*, veritatem historicam, tanquam margaritam, eruere conatur e fimo fabularum, illamque Argonauticæ expeditionis historiam perducere ad liquidum. *Pag. 97 seq.* secundi belli sacri, in vetere Græcia gesti, historia exponitur a *Valesio*. *Pag. 113 seq.* historiam Cariæ diligentissime illustrat *Sevinus*. De Sybaritis disserit *pag. 163 seq. Blanchardus*, eorumque historiam, multis hucus que tenebris involutam, certum redigit in ordinem. *Pag. 177 seq.* fabulis de *Dædalo* velum detrahit *Gedoynus*, perspicueque res, ab eo gestas, describit. Idem *pag. 189 seq.* pari diligentia persequitur historiam *Phidiæ*. *Hardionius*, de artis rhetoricæ in Græcia ortu progressuque *pag. 200 seq.* disserens, docet, diu ante *Homerum* in Græcia floruisse & Rhetoricæ, & Grammaticæ, & Poeseos, studium. *Pag. 228 - 304* longa fluit disputatio *Vatryi* & *Barrii* de Poemate epico, ejusque natura & constitutione. *Pag. 305 seq.* de origine & natura epithalamii disserit *Souchaius*, qui & *Psalmum Davidis quadragesimum quintum* inter epithalamia refert, itemque *Canticum Canticorum*, eos, qui aliter censent, negans, esse Criticos. Ac in exitu hujus Dissertationis docet, *Psalmum* illum omnes & singulas partes dotesque habere epithalamii. Subsequitur *pag. 320 seq. Nauzei* Observatio de Canticis veteris Græciæ, de convivalibus, de pastoralibus, de messoriis, de amatoriis, & nuptialibus, de funebribus, & aliis cantionum generibus. *Pag. 360 seq.* tertiam (priores enim duas superior *Tomus* continet,) exhibet *Gedoynus* Dissertationem de cursibus equorum & curruum in ludis Olympicis. *Pag. 376 seq.* de locis, ad ludos publicos in Græcia destinatis, disputat *Barrius*, deque habitis ibi curriculis. *Pag. 397 seq.* accurate compositam a *Bonamico* deprehendimus Bibliothecæ Alexandrinæ historiam. Idem *pag. 416 seq.* illum urbis Alexandriæ statum ponit ob oculos, qui fuit *Strabonis* tempore; & *pag. 432 seq.* bellum, a *Julio Cæsare* post *Pompeji* necem in urbe Alexandria gestum, describit topographice.

Digitized by Google

POMPONII MELÆ DE SITU ORBIS LIbri III, ad veterum exemplarium fidem castigati.

Luduni Batavorum, ex officina Luchtmanniana, 1743, 12.
Plag. 10.

Inter plurimas hujus laude dignissimi Scriptoris lucubrationum editiones, si quæ communi, atque inprimis scholarum, usui, cui perquam commendabiles sunt tres illi libri, accommodatæ esse videntur; hæc nobis videtur *Abrahami Gronovii*. Exigua libri moles, accuratio contextus, annotationes recisæ, copiosissimus Index, istud nobis judicium exprimunt. Præfationis locum, de qua vel sola superest agendum, occupat Epistola, *Joanni Wardo*, in Collegio Greshamiensi eloquentiæ Professori, dedicata. Ibi quidem duo tractat breviter Celeberrimus Editor. Alterum hic minime speraveramus. Recordatus adolescentiæ apud Britannos literarum ergo transactæ *Gronovius*, in memoriam simul revocat, quod, summa *Jo. Hudsoni* humanitate admissus ad fontes omnigenæ eruditionis limpidissimos & fragrantissimos, Græcii, Latii, Syriæ, latices magna copia propinantes, sitim maxime levarit versando Codice MSto versionis Syræ quatuor vitæ Christi, & gestorum divinissimo spiritu impellente, consignatarum descriptionum, omnibus παραφράσεως notis viduæ, & contextum Græcum curiosissime exprimentis. Hoc postquam ex aliquot locis *Matthæi* didicerat; impetus eum deduxit protinus ad istam pericopam, a qua D. *Joannes* auspicatur, quamque, coram *Simpliciano*, Mediolanensium olim in rebus sacris antistite, aureis literis conscribendam, & in locis ubique Christianorum eminentissimis proponendam, esse ajebat Platonicus quidam. Illam igitur postquam ad exemplar versionis Syræ typis exaratum compararat, reliquam *primi Capitis* partem excussit, &, citra ullas verborum ambages, mutilationes, & transpositiones, fidem atque autoritatem contextus Græci caste repræsentari, dum lætus invenit, hujus rei veluti specimina ex multis Græce, Syriace, Latine, in medium hic profert *v. 18,*

27, 41, 46,

27, 41, 46, quæ ſimul effata cum verſione Syriaca vulgari comparat, manuque ſcriptæ, qua tunc uſus eſt, prærogativam oſtendit. Ideo autem hic illa proferuntur, quod, cum ante meridiem eadem didiciſſet, poſt meridiem in cognitionem atque amicitiam venit, cui jure Dedicationem inſcripſit, *Jo. Wardi.* Is nimirum commercium literariam cum Noſtro, etiam apud Belgas iterum verſante, amicitiam continuandi gratia, inſtituens, inter alia munuſcula, editionem aliquando miſit *Pomponii*, Londini A. 1719, ut titulus habet, publicatam, deque eadem ſequentia in Epiſtola ſubjuncta notavit, quæ & hic legi ac repeti merentur: *Editio hæc primum lucem adſpexit anno 1171, Iſcæ, haud Londini, impreſſa; neque Londini venalis exponitur, quicquid in contrarium mentiatur inſcriptio. Cum Editor autem, nec quis ipſe ſit, nec operis ſui inſtitutum, aperiat; de utroque, ut ex amici epiſtola intellexi, pauca accipies. Nomen editoris eſt* Joannes Reynoldus, *vir non indoctus, ſcholæque publicæ apud Iſcanos moderator.* Melam *autem in diſcipulorum præcipue uſum edidit; quorum cauſa etiam chartis geographicis adornavit; in quibus conficiendis adjutorem habuit* Guilielmum Muſgrave, *medendi arte, dum viveret, inter ſuos celeberrimum, & apud poſteros eruditis ſcriptis ſuis haud obſcuri nominis. In contextu ſine MSS. autoritate nihil ſe mutaſſe, Autor affirmat. Quod ad Codices autem attinet, quorum ope adjutus fuit, dicit, ſe impreſſum exemplar nactum fuiſſe, in cujus margine clariſſimus* Bernardus, *apud Oxonienſes olim Aſtronomiæ Profeſſor, multorum MSS. variantes lectiones, dum peregre eſſet, adſcripſerat. MS. autem ex Collegio noſtro Greshamienſi; alterum ex Archiepiſcopi Cantuarienſis Bibliotheca, quem Voſſius præ omnibus, quos viderat, aliis commendat; tertium ex novo* Collegio Oxonii; *quartum denique apud Hibernos ſe contuliſſe ait. His acceſſerunt tria exemplaria typis edita, unum ex prima omnium editione; ac duo altera ex noſtro Collegio, ante annum MD. publicata. Hoc apparatu inſtructus, opus ſuſcepit; nec contextum ſolummodo ad MSS. fidem emendare, ſed etiam tria alia ad calcem libri adjicere, propoſuit, quorum nullum*

 adhuc

adhuc ibi comparet. Unum fuit Synopsis Pomponiana, *Index scilicet omnium locorum apud* Melam, *cum novis eorum appellationibus, quantum licuerit, ex adverso collocatis. Alterum,* Dissertatio de Ariane. *Tertium,* Notæ & variantes lectiones. *Nec a proposito destitit. Singula enim hæc apud se confecta habet, brevi, ut promittit, publici juris facturus.* Istam igitur editionem postquam cum suis in *Melam* collectaneis contulerat *Gronovius;* plurima, e MSS. a Cl. *Reynoldo* emendata, MSS. aliorum, quibus usus fuit, autoritate confirmari lubens animadvertit. Ita vero cum instruxerit hanc ipsam editionem indefessi laboris Vir, simul promittit, cui deinceps insudavit, *Æliani* de animalium natura novam atque elegantem editionem. Quam utramque ipsi occupationem, boni publici causa, gratulamur.

PERSPIRATIO DICTA HIPPOCRATI, per universum corpus, anatomice illustrata, Autore ABRAHAMO KAAU, Med. Doct. Cui accedit ejusdem Declamatio Academica de gaudiis Alchemistarum.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmanns, 1738, 8. Alph. 1 plag. 7½.

Cl. Autor, juvenis adhuc Medicus, sed quem magno suo avunculo *Boerhaavenio* dignum esse, vel ex hoc libro intelligas, sedulo cadavera secuit, ut magis magisque in detegenda corporis fabrica progrederetur. Quemadmodum igitur hac via varia detexit, quæ olim non adeo erant cognita; ita præcipue crebris experimentis comperit, in omni parte corporis, imo & in quolibet fere puncto, perpetuam fieri perspirationem, quam hac Commentatione clarius exponit. Cujus rei causa ubique fabricam partis etiam minimæ, cujus perspirationem enucleare instituit, accurate diligenterque ex præstantissimorum Anatomicorum libris, atque suis etiam observationibus, enarrat, experimenta anatomica, eo fine instituta, inprimis injectiones, candide exprommit, ceterum aliis quoque argumentis

gumentis sententiam suam tuetur, eaque occasione principum artis anatomicæ opiniones vel confirmat, vel modeste notat, ubique autem ad *Hippocratis* consensum provocat, ejusque placitis passim allegatis, hæc omnia sedulo & incomparabili naturæ scrutatori atque observatori haud constitisse tantum, sed & ab eodem ubique fere explicari, ostendit. Notum est enim, *Hippocratem* ὡς ἔκπνοον καὶ εἴσπνοον ὅλον τὸ σῶμα descripsisse, adeoque intimarum æque partium, ac extimarum, perspirationem non ignorasse. Ceterum hinc inde & alia admiscet, quæ hic reperisse neminem forte pœnitebit. Atque utinam ejus hic observationes & experimenta anatomica repetere nobis liceret! Sed brevitas atque instituti ratio constringunt nos, ut ipsam tantum, quæ exinde demonstratur,
perspirationem breviter persequamur. Justa methodo pro- Cap. 1.
cessurus, primo perspirationem partium extimarum, quæ ab aere externo attinguntur, deinde intimarum, quæ abscondun-tur cavitatibus, persequitur, & primo de exhalatione, deinceps de inhalatione, agit, partium etiam ordine nunquam ne-
glecto. Ut igitur totum corpus exhalat; ita epidermis quo- 2.
que atque epithelium, & illa quidem humorem invisibilem,
hæc vero notabilem. Quamvis vero epidermis & reticulum 3. 4.
nervis careant, nec felicissima injectione in iis detegantur vasa sanguifera; ob nutritionem tamen suam atque incrementa non videtur destitui ejusmodi vasculis, quæ tamen non evehunt se-
rum, sed ex iis emergentia minora vascula, quorum subtilitas 5.
a *Leuwenhœckio* definitur. Ob crassitiem humoris mucosi, qui inter *separandum inter* cutem & cuticulam reperitur, Nostro *videtur* emitti simul smegma cryptarum tenuius, dum, quod
crassius est, in ruptis emissariis manet. Eodem modo & epi- 6.
thelium perspirat, per arterias scilicet maxime subtiles. Neque minus per respirationis organa fit perspiratio. Humor illorum vel ex cryptis, vel ex arteriis ultimis, manat, & aerem
siccum *inspiratum* humectat. Postquam multa eum in finem 7.
de pulmonis *structura*, & experimentorum quorundam caute- 8.
lis, commemoravit; redit Cl. Autor ad perspirationem reli-
quarum partium. Per membranam, quæ primas vias succin- 9.
git,

git, eadem ratione, ac ſuperius dictum eſt, humor tranſpi-
rat. Humor, quo œſophagus madet, ab arteria œſophagæa
præparatur, tenuis per vaſcula ultima, lubricos per folliculos.
Idem fit in ventriculo atque inteſtinis, qui multo humore, ex
Cap. 10. innumeris arteriolis in eorum cavum eructato, irrorantur. Ute-
rus quoque & pudendum totum ſudat in fœminis blandum
humidum. Veſica urinaria interne humore blando mucoſo
oblinitur, ad acredinem urinæ mitigandam. Præterea aliud
eſt exſudationis genus, quod æque obtinet eo in loco, quo
cuticula pergit ſupra papillas, ac ubi cutim inveſtit, quod
ſcilicet fit ope folliculorum, qui ubique in cute hærent, ex-
cepta interiori parte manuum pedumque, & digitis. Et cry-
ptæ quidem *Bœrhaaviana* conſtant membrana & emiſſario,
quam membranam innumerabiles arteriolæ perforant, & hu-
morem effundunt, qui initio blandus eſt, ſtagnando autem &
reſorptu craſſior evadit. Cryptæ ejusmodi baſi inhærent cuti,
ex qua emergit emiſſarium, quod in epidermide patet. Ma-
teries, quamdiu in folliculis continetur, nullum præſtat uſum;
expreſſa inungit cutem, maximeque eſt in partibus, aeri, vel
motui, expoſitis. Exſiccata ſub furfurum ſpecie decidit. Fri-
gore a defectu ejus materiæ, labiorum fiſſuræ, perniones
oriuntur. Eadem materia ſtigmata efficit. In cryptis ſedes
eſt omnis generis tumorum cutaneorum. Facile laxata cute
delentur. Quando inter digitos comprimuntur, materies ver-
mis ſpecie exit, ſervans tenacitate ſua figuram emiſſarii. Pars
ejus prima nigra, vel flava, quod aeri fuit expoſita, caput, re-
liqua corpus & caudam vermis, refert. Hinc plurimi vermes
12 cutaneos putaverunt. Cryptæ hæ inveniuntur ſub epithelio, &
ſub epidermide, ubi partes aerem attingunt, & eadem ratio-
ne exhalant. In areolis mammarum utriusque ſexus humo-
rem exprimunt. In limbo palpebrarum glandulæ *Meibomia-
næ* ſudant ſmegma. Ceruminoſæ glandulæ oleum deponunt
blandum, quod ſtagnando incraſſatur, flaveſcit, & cerumen
fit. In naſo cryptæ in tunica *Schneideriana* mucum ſecernunt.
In oris totius interna ſuperficie, excepta anteriori parte, fun-
dunt humorem lubricum, in deglutitione utilem. Tonſillæ
pariter

Digitized by Google

pariter a bolo deglutiendo pressæ eructant mucum. Aritenoideæ glandulæ, ad laryngem positæ, hærent in trachea, sub membrana intima, ibique humorem suum deponunt, a qua madet semper interior trachea. In tunica œsophagi glandulosa cryptæ inveniuntur, quæ lubricum eructant humorem, ad illinendam gulam. In ventriculo exstant folliculi *Brunneri*, vel *Peyeri*, qui evomunt tenacem mucum, quo obducitur ventriculus internus, ne detrimentum capiat, vel tenacia ipsi adhærescant. Similes folliculi in intestinis, ex textura vasorum orti, mucum deponunt. In glande penis ejusmodi cryptæ vel nullæ, vel rariores, non eodem in omnibus numero observantur, quas *Ruyschius* pro papillulis potius habet, in quibus voluptatis dolorisque sensus excitetur. In urethra virili interna foraminula in recta linea disposita conspiciuntur, ex quibus emitti solet humor, ad obtundendam urinæ & seminis acrimoniam. In muliebribus, alis nymphis, circa meatum urinarium, sub glande clitoridis, sub fossa muliebri mucus item secernitur, neque minus in vesica urinaria, quo præcipue urina acris temperatur. Exsudationi ab interioribus extrorsum annumeratur saliva, sex locis e glandulis suis per ductus in os excreta, humor pancreaticus in pancreate, & bilis in hepate, segregati, qui succi, officio suo functi, novo circuitu emendantur. Præter exhalationem corpori communem singularis est in epidermide per ductus adiposos, seu pinguiferos, qui exhalant omni in parte, qua cutis est, pingue quoddam, quod ex ipso oleo membranæ adiposæ ortum ducere videtur, & nunquam in homine sebi instar indurescit, sed molle & fluidum est, nec stagnat, sed resorbetur, & sanguini miscetur. Exsudat perspiratque corpus per pilos etiam, quos non putat Autor extremitates nervorum esse cum *Malpighio* & *Ruyschio*, sed singularia esse corpora, orta ex folliculis cutaneis, vel ex membrana cellulosa. Neque minus fit per ungues perspiratio, quos itidem non cum *Malpighio* & *Ruyschio* pro induratis papillis habet, sed cum *Albino* potius pro epidermide indurata. Quemadmodum igitur ex his, tum quod totum corpus exhalet, tum modus & differentia vasorum atque humorum, patent; ita plura

Cap. 13. 14. 15. 16. 17. 18.

jam earum rerum vestigia in scriptis *Hippocratis* exstant.
Cap. 19. Hactenus de exhalatione. Inhalat vero etiam totum corpus
per venas, non secus ac homo per nares & os inspirat. Inspi-
rationem hanc comprobant balnea, pediluvia, affrictio me-
dicamenti purgantis, epithemata, terebinthina, manibus tracta-
ta, affrictio mercurii, cantharidum, penetratio ad partes
internas, externa applicatio sudoriferorum, diureticorum,
vomitoriorum, supernatatio animalium mortuorum in aqua.
20. Epithelium quoque inspirare evincit Auto continua humidi,
hic secreti, evanescentia, & refectio momentanea ex pane vinoso
in chylum manducato, quoniam ita patentes venulæ vinum
imbibunt, & ad venas majores, hinc ad jugulares, quæ cum
subclaviis venam descendentem efficiunt, transmittere so-
lent. Inde reficiens statim vis in corde sentitur. Nares
21. quoque per venulas inspirant. Venulæ in trachea, bronchiis,
& vesiculis *Malpighianis*, humidum resorbent, videturque aer
etiam omni momento in bronchiis novus simul a venis recipi,
& una ex causis esse, quæ sanguinis venosam indolem in arte-
22. riosam mutant. Eadem inspiratio fit per venas œsophagi, ven-
triculi, & intestinorum, ubi lacteæ etiam venæ imbibere ali-
23. quid solent. Vesica urinaria partesque genitales itidem
per venas inhalantes inspirare observantur. Fortassis autem in-
spiratio ista non per solas fit venas; sed cryptas etiam, pingui-
24. feros ductus, et nervos, eaque nunc salutaris est, nunc mala &
noxia, prout corpus vel reficit, vel in deterius mutat. In-
spiratio ipsa pariter atque ea, quæ exterius applicata illam
promovent, *Hippocrates* jam cognovit, ut ex variis ejus locis,
25. hic explicatis, facile comprobatur. Verum, ut corpus extime,
ita intime quoque, in cavitatibus nimirum internis, exhalat, in-
halatque, ut jam *Hippocrates* egregie notavit, in cujus scri-
ptis quid per *σάρκας* intelligatur, Noster copiose *disquirit.*
26. Ut vero partes antiquitus in continentes & contentas dividun-
tur; ita de utrisque ea perspiratio recte dicitur. *Partes* enim
continentes in capite, thorace, & abdomine, non secus ac par-
tes contentæ in tribus his regionibus, id quod de cerebro
27. inprimis mediastino, pericardio, pulmonum externa superficie
copio-

copiosissime demonstratur, exhalant, fitque id in conti- Cap. 28.
nentibus æque ac contentis abdominis partibus per vascula ultima arteriosa in membranis extimis, quas omnes peritonæi
esse processus, fuse comprobatur, posita & patula. Eodem 29.
modo venulæ in tribus his ventribus, eorumque partibus, humidum resorbent, ut *Hippocrates* jam notavit. Sigillatim 30.
minutissimi rami arteriarum feruntur ad omne pericardii punctum, humoremque pericardii emittunt partim, altera ejus
liquoris parte ex cordis vasculis exeunte, arteriis scilicet 31.
omnium minimis, in superficie cordis & vasorum majorum coronariorum, hiante osculo apertis, ex quibus humidum destillat, quod necessario brevi colligitur, in vivis vero parum ejus, vel nihil, adest. Quanta enim ex arteriis emittitur humoris copia, tanta resorbetur a venulis, quæ tum in cordis superficie, tum in pericardio, patent. Alias enim morbus emergit. Nisi vero ros exhalat, cor atque pericardium concrescunt. *Tunica quoque vaginalis in teste exspirat*, in ocu- 32.
li vero cameram anteriorem humor aqueus exhalat & resorbetur. Adest semper in omnibus his partibus, epithelio tectis, humor quidam, ubique autem diversus. Atque inde etiam rationem reddere licet, cur post mortem humor in cavitatibus, & sudor in moribundis, colligatur. Omnes arteriæ videntur simul & exhalare & resorbere. Vascula etiam inter 33.
cutem & cuticulam exhalant, idemque humor resorbetur. In panniculo adiposo arteriæ oleum deponunt in cellulas, quod secretum consistit, sed venulæ illud tenuissimum recipiunt, inde incrassatur, & sanguinem temperat. Olei hujus motus quidam est per cellulosam membranam, idque præterea a transudatione, tanquam altera causa etiam incrassatur. Cellularum tenuitas requirit fortiorem membranam coercentem, quæ forte oleum propellit. Musculi & tendines exspirant mucum, 34.
qui motum expedit, & cum humore in ligamentis ossium inveniendo convenit, excretus autem pariter resorbetur. Humor in articulis ex triplici fonte oritur, vel ex glandulis *Ha-* 35.
versianis, quas tamen *Ruyschius* vascula exilissima esse affirmat, isque tenuis manat, vel ex vesicis membranarum cavarum,

 qui

qui craſſior prodit, vel ex ipſo oſſe, quandoquidem in cavum articuli transſudare videtur humor oſſium medulloſus. Idem vero humor attenuatus in articulis reſorbetur. Forte etiam li-
Cap. 36. gamenta, quæ oſſa retinent, ſudant humorem quendam. Ex duris cartilago plus humidi habet, quam os. In fibris oſſium puncta reperiuntur, non concreſcentia cava, atque inter illa oleum, quod oſſa etiam exſudant, cum in cava, tum in pro-
37. priam ſubſtantiam. Ceterum Doctiſſ. Autoris conjectura eſt, ſubtiliſſima illa celluloſa involucra, quibus forſan inviſibilis & omnium minima ultima fibra involvitur, tenuiſſimo liquore repleri, idque ultimum liquidnm forte πνεῦμα eſſe *Hippocratis*, eundemque ultimum ſpiritum forſan etiam inſinuari inter fibras, cavum conſtituentes, earumque elementa ex ipſo cavo,
38. pariterque per venulas, reſorberi. Ut adultus ita fœtus quoque a primo conceptu, quando ovum fœcundatur, uſque ad partum perſpirat. Ovum ſcilicet fœcundatum in humido & calido clauſi uteri innatans, & per dilatatos membranarum porulos, tenuiſſimas ex humore particulas inſpirans, augetur. Inſpirat autem per cuticulam, & ea quidem parte maxime, qua ante conceptum ovario adhæſerat. Major fit perſpiratio, facta per placentam uterinam cum utero cohæſione. Humor in cavo amnii non videtur ſtagnare, ſed a matre reſorbetur. Simul atque natus eſt homo, in aerem ſpirat, &, quo magis increſcit, eo minus perſpirat. Senes quoque non admodum
39. exhalant. Illa igitur perſpiratio toto in corpore & omni fere in puncto, eadem in genere per univerſum corpus communicat & confluit. Id quod a conceptu ad natum hominem, ab edito eo ad mortem uſque, ortus incrementa & decrementum comprobant, morbique & ipſa perſpiratio declarant. Ut igitur *Hippocrates* conſpirantia una, confluentia una, recte pronuntiaverit. Ad extremum exiſtentia & poſſibilitas vaſorum, in partibus exterioribus reſorbentium, experimentis hydraulicis confirmatur. Quamvis vero Doctiſſ. Autor magna cura & diligentia ea, quæ noviſſime ſummi Anatomici detexerunt, ubique enarrare data occaſione ſoleat; nonnulla tamen, ut fere cum rebus ſubtiliſſimis fit, ejus ſe oculis

oculis subduxerunt. Et miramur nos, quando *Cap. XII* foraminis cœci in lingua mentionem injicit, & *Cap. XIV* ductus salivales commemorat, ipsi prætervisa esse, quæ ex nostratibus de foramine isto *Vaterus*, *Coschwizius*, & *Hallerus*, de novisque glandularum sublingualium ductibus *Waltherus*, literarum monumentis prodiderunt. Quæ in calce opusculi exstat Oratio, magnos quidem & laboriosos Alchemistarum conatus, irritos tamen, & vanam ipsorum spem, esse declarat.

AD PUBLICAM CHIRURGICARUM operationum in cadaveribus ostensionem Oratio, Autore PETRO PAULO MOLINELLIO, Philosopho & Medico Bononiensi.

Bononiæ, apud Lælium a Vulpe, 1742, 4 maj.

Plag. 5.

Dolent jam diu omnes boni, in permultis regionibus, in quibus pleræque artes in magno honore sunt, tamen chirurgicam negligi, æque, ac medica, reipublicæ utilem, præcipueque ad eam rite discendam opportunitates deesse. Quam enim pauci ex Principibus sunt, qui, etsi aliarum artium amantissimi, erga Chirurgicam eo animo sunt, quo a ducentis, & ultra, annis, Reges Galliarum fuerunt? Adeo in Italia, illa olim bonarum artium sede, præter Sardiniæ Regem, vix ullus Princeps exstitit, qui Chirurgiæ addiscendæ opportuna adjumenta constitueret. Eique rei cum hæc *Molinellii* Oratio, tum ad *Benedictum XIV*, Pontif. Max. præmissa Epistola, argumento est. Nam hic primus, ubi *Molinellius* rem proposuerat, pro summo erga bonas literas, utilesque Reipublicæ artes, amore, constituit, ut Bononiæ aliquis esset, qui Chirurgis rationem, artis secure exercendæ, publice in cadaveribus ostenderet. Fuit autem hæc provincia ipsi *Molinellio*, tanquam primo hujus instituti autori, demandata, quam cum susciperet, Orationem habuit, de qua nunc breviter exponendum est. Ducit autem ejus principium a laude patriæ, quam præcipue eo nomine fortunatam prædicat, quod eum

Principem in *Benedicto XIV* nacta sit, qui beneficiis prævenire patriæ voces & vota malit, quam exspectare. Quod præter alia & hoc demonstraverit, quod locum, cum amplissima supellectile ferramentorum, daret, in quo Professor, ad hunc finem constitutus, & lauto stipendio donatus, operationes chirurgicas publice ostenderet. Utque hujus novi instituti præstantia & necessitas appareret, *Molinellius* ad Gallo-Francos potissimum & Anglos provocat, apud quos jam pridem hoc institutum ita valuerit, ut, qui jam Chirurgorum societati adscribi velint, cunctas operationes, coram aliquot ex Chirurgis, in mortuorum corporibus, perficere teneantur. Debere vero ad rationem præcipue instituti hujus respici. Nam, cum artificem usus faciat, chirurgicæque operationes, imperite factæ, & sanitati & vitæ ipsi periculum inferant, quæ est, quæsumus, ars, præter Chirurgicam, quæ tantum necesse habet, ut prius in viliori, sed apta, materia, quam in vivo humano corpore, exerceatur? Corpore autem humano mortuo, quæ potest aptior materia inveniri? In hoc institutis chirurgicis exercitationibus debetur sane ea artis perfectio, quæ in operationibus, partim plane novis, partim emendatis, consistit. Nam hæ, etsi pulchre excogitatæ, si ad actionem deferuntur, quam sæpe exspectationem fallunt, ægrumque in vitæ periculum adducunt? Tentatæ in cadaveribus mutari perficique certo possunt. Neque vero alia est hujus rei ratio, si tradenda Chirurgice tironibus est. Quam si quis, maxime quantum ad operationes attinet, quam accuratissime enarraret, utrum species actionum tam vivida in tironibus excitabitur, quam si actiones ipsæ oculis subjiciantur? Utque ii, qui bellicam disciplinam in umbra didicerunt, veris pugnis gerendis apti fiunt, sic, qui chirurgica opera volunt in vivis administrare, debent se prius in mortuis exercere. Neque ad hanc ipsam rem tantam vim habet, vel centum vivorum curationibus adfuisse, quam ipsam decies in mortuis tentasse, præcipue cum & ferramentorum, & his utendi rationum, permagna diversitas sit. His aliisque ad ostendendam rei utilitatem expositis, *Molinellius*

lius dicit, ſe in inſtituendis operationibus ita verſaturum eſſe, ut, præter ferramenta, etiam partes oſtendat, circa quas opus chirurgicum verſatur, &, qui velit operationes in cadaveribus repetere, adjuvet, quod certe in his rebus ſummam utilitatem habeat. Hinc in eo laborat, ut cum argumentis, tum exemplis quoque, oſtendat, cum ad Chirurgiam anatomicæ facultatis peritia neceſſaria ſit, tamen, qui eam habeat, Chirurgum perfectum non eſſe. Qua occaſione & *Valſalvæ* chirurgica ſcientia laudatur, & *Morandi* ſingulare ſtudium diſcendi a *Cheſeldenio* calculoſos curandi rationem, commemoratur, encomiisque meritis ornatur. Hinc *Molinellius* iis reſpondet, qui, ut non omnem oſtenſionum operationum in cadaveribus utilitatem denegent, tamen plane modicam deferant, eo, quod, cum morbi, qui vulgo iidem putantur, tamen plerique natura diſſimiles, diverſam curationem requirant, communem aliquam normam præſcribi non poſſe ſibi perſuadeant. Ac vere, ſi tale valeret judicium, etiam de medica arte actum eſſet, cujus inſtrumenta pariter ac chirurgica varie pro morbi varietate applicari debent. Neque eſt ullum ex ceteris Chirurgiæ addiſcendæ adjumentis, a quo exſpectari poſſit, ut, quæcunque in vivis mala occurrunt, in eo demonſtrari queant. Neque hoc intactum relinquit *Molinellius*, quod objiciebant, novum hoc inſtitutum eſſe. Quæ juſta vituperatio eſſet, ſi id mollitudinem crearet, luxum foveret, pecuniam exhauriret, Italica gravitate ſapientiaque indignum eſſet; jam, cum potius ad ſervandos cives excogitatum ſit, *injuſtiſſima eſt*. Neque eſt hoc vere novum Italiæ, quoniam ipſa quaſi ſtipes & radix eſt, a qua & hic literarum fructus, qui jam ab exteris repetitur, primitus provenit. Quodſi vero etiam novum eſſet, tamen, modo utilitatem habeat, decet utique cives, id, contemtis vulgi judiciis, vel a barbaris repetitum, in patriam transferre, quod *Molinellius Marſilii* exemplo comprobat. Tandem rerum chirurgicarum ſtudioſos cohortatur, ut hanc occaſionem ſedulo arripiant, tanquam præcipuum aliquod ſubſidium ad facultatem chirurgicam expeditius percipiendam, ſecuriusque exercendam. His

omni-

omnibus hoc unum addamus, *Molinellium* inter vindices pristinæ gloriæ non postremum locum mereri, quam scilicet Medici sibi bonarum literarum scientia, & Latine dicendi scribendique facultate olim compararunt.

Natur-Lehre zweyter Theil, ꝛc.

id est,

JOANNIS GOTTLOBI KRÜGERI PHYsices Pars secunda, quæ Physiologiam, seu doctrinam de vita & commoda hominum valetudine, complectitur, cum Indice copioso.

Halæ, impensis Caroli Hermanni Hemmerde, 1743, 8. Alph. 1 plag. 13½.

Sectionem hujus *Partis priorem* jam attigimus in *Supplem. ad Nova* hæc *Acta Tom. V Sect. VII p. 316.* Restat, ut jam de *Sectione posteriori* etiam nonnihil exponamus, qua *Capita 9 - 24* exhibentur. *Nono* Cel. Autori visum est e re communi, doctrinam, quæ respirationem edisserit, persequi. *Decimo* pertractat separationem eorum, quæ in corpore humano sunt fluida. De splene *Caput undecimum* inscriptum est. De omento traditur *Capite 12. Decimo tertio* de hepate exponitur. Renibus pervestigandis *Caput 14* est dicatum. *Capite 15* exponitur de vesica. *Capite 16* de sensione generatim agitur. Visum oculosque Autor perlustrat *Capite 17*. Auditum *Capite 18* contemplationi suæ subjicit. Olfactum *Capite undevigesimo* complexus fuit. De gustu philosophatur *Capite vigesimo.* Tactum explanat *Capite 21.* De sensionibus internis commentatur *Capite 22. Caput 23* de musculorum operationibus inscripsit. *Vigesimo quarto* de generatione & nutritione exposuit. Adjecit tractationi Tabulas æri incisas decem. *Duodecima* vesicam urinariam, ureteres, testiculos, vasa deferentia, & vasa spermatica, repræsentat. *Decima tertia* exhibet similitudinem animalium spermaticorum, palpebras, cilia superiora ac inferiora, testiculi tunicam albugineam, tenerrima vasa, in quibus semen perficitur, & nervum acusticum, ejusque in testu-

in testudinis mæandros procedentem divisionem, vestibulum, & canales semicirculares. *Decima quarta* exhibet nasum, partem ossis frontalis, tubum in alterum narium insertum, ductum lachrymalem in naso desinentem, vesicas majores nasi, orbem oculorum cum glandulis lachrymalibus, glandulam lachrymalem, glandulam innominatam, meatus excretorios, ad extrema oculi desinentes, pilos ciliares, & nervum ophthalmicum, nec non partes oculi microscopio amplificatas, cutem reductam, glandulam superiorem, ductus excretorios, glandulas interjacentes, marginem cartilagineum, cutes ejus, cilia, glandulam denuo lachrymalem, meatum naso & tegumento oculi accedentem. *Decima quinta* sistit spectandam oculi orbitam, processum utrumque, & duo editiora loca versus tempora. *Decima sexta* repræsentat oculum una cum musculis, speciatim cum musculo attollente, deprimente, abducente, adducente, trochleari, & amatorio, tendinem instar cutis expansum, nervum opthalmicum, oculum ex transverso positum, pelles oculi, & quidem scleroticam, choroideam, & retinam, corneam tunicam, pupillam, lentem cristallinam, humorem vitreum, ac denuo nervum visorium. *Tabulæ 17 & 18* illustrant modum, quo fit visio. *Undevigesima* supeditat auriculam, meatum auditorium, tubam *Eustachianam*, tympanum, malleum, incudem, stapedem, ossiculum rotundum, tres canales semicirculares, testudinem, ossaque auditoria secundum magnitudinis accessiones. *Tabula vigesima* exhibet testudinem auris una cum meatibus suis, in quibus deprehenditur zona sonora, atque præterea musculum cum fibrillis ac ambobus tendinibus suis. *Tabula prima & vigesima* repræsentat membra utriusque sexus genitalia, ac ipsum hymena, e quo disrupto carunculæ myrtiformes oriuntur. Hisce præmissis, Cl. Autori visum fuit de spiritu, quem e pulmonibus ducimus, exponere, & *Capitis noni* argumentum jucunde pertractare. Partes structuramque pulmonum edisserit. Celebrat D. *Liberkühnii* artem construendi microscopia, & injiciendi liquores notabiles in minimos corporis humani meatus. Ostendit, sanguinem circulari per pulmo- Pag. 380.

 nes

Digitized by Google

nes æquali corpore, quo illud per univerſum corporis humani ambitum gyratur. Ideo ſanguinem in pulmonibus tar-
Pag. 385. dius moveri, addit, ratus, illum frictione calefieri intra tunicas meatuum, ideoque ſubtilitatem intra pulmones induere majorem, ſimul tamen in minus ſpatium cogi. Coactionis hujus origo ex aere frigido, in pulmones demiſſo inter reſpirandum, eſt repetenda. Utrumque proinde eſt verum: Sanguis intra pulmones & calefit & refrigeratur. Nolumus ea, quæ Cl. Vir de uſu reſpirationis ſignificavit, repetere. Cur
402. embryones citra reſpirationem poſſint vitam agitare, affert rationem ſolidam. Diſpicit cauſam, cur piſces & amphibia
413. ſine reſpiratione vitam exigant. Docet, ſanguinem intra pulmones reddi ſpiſſiorem ac ſolidiorem, ibique ex chylo generari. De reſpirationis legibus mechanicis exponit curate. Pulmones infantis recens nati, at, antequam excluderetur,
426. exſtincti, in aquam ſi conjiciuntur, ſubſidunt. Rationem hujus phænomeni Autor more ſuo, id eſt, ſolide & plane, enodat. Nec tamen cautiones ſimul proferre omittit, ſiquidem pulmones jam putreſcentes & cadaveroſi phænomenon mutant. Nam ſanguis, putere incipiens, extenditur, ac in materiam admodum elaſticam abit. Si infantis, recens nati, ac poſt partum vivi, deinceps autem enecati, pulmones ſint indurati, calloque obducti, ipſi procul dubio ſubſident, aquæ injecti. Cur ſanguinem homines, in ſublimes montes eniſi, ex-
433. ſpuant, cauſam Noſter indagat. Quæritur, an aer ex pulmonibus ſe in ſanguinem inſinuet. Sponte ſua ac ſine admoto aeris extrinſecus impulſu id fieri, negat Cl. Vir ita, ut haud liceat contra hiſcere. Rationem vero, cur argenti vivi partes linteum haud penetrent, aqua autem hoc pervadat, veremur
437. cum ipſo ex vi lintei attractrice deducere. Frictionem, in venis arteriiſque ad tunicas fieri ſolitam, in cauſa eſſe, cur ſalia fixa, quæ una cum cibis capimus edimuſque, in corpore
442. noſtro in ſalia volatilia abeant, ipſi facile credimus. Jucunda & meditata eſt ejus doctrina, dum, reſpirationis ſcopum eſſe loquelam, oſtendit. De ſono, ejuſque varietate, de vocis humanæ mutationibus, de tonorum terminis limitibuſque, de

uſu,

uſu, quem naſus præſtat loquelæ, de loquela ipſa, de cantione, de riſu, de tuſſi, de ſternutatione, & de oſcitatione, Pag. 449.
ita commentatur, ut *Fabio* vel judice vincat. *Capite decimo*
diſſerit de fluidarum partium ſeparatione. De liene *Caput 11* 458.
inſcriptum eſt. Inſervire eum ſanguini attenuando, ut fluendo reddatur accommodatior, dubitandum haud videtur. Nec
tamen is, cui ſplen exſectus eſt, eapropter vita privatur, quin 481.
potius ipſe ad venerem fit pronior. Morbum hypochondriacum a corrupto motu periſtaltico, non admodum a ſplene,
derivat & arceſſit. Cur hypochondriaci ſæpius præter con- 483.
ſuetudinem & rationem voluptatis rideant, luculentam tradit rationem. *Capite* autem *12* de peritonæo exponit. Sequenti
hepar, ejusque uſum, perpendit. Eo, quod ſequitur, de re- 490.
nibus commentatur. De veſica diſſerit *Capite 14*. Momentum trahit *Caput 16*, de ſenſione inſcriptum. Viſus naturam conſiderat *Capite 17*, ibique permulta theoremata, quibus in Optica eſt locus, curate diſpicit & probat. *Capite 18* de au-
ditu exponit, ac de odoratu *Capite* agit *undevigeſimo*. Ad 709.
guſtus rationem & naturam ediſſerendam ipſe animum convertit *Capite 20*. Tactui conſecratum eſt *Caput 21*. De ſenſibus internis tractationem ſuſcepit *Capite 22*. De effe-
ctibus muſculorum diſſerit *Capite 23*. Ad generationem & nu- 741.
tritionem exponendam ſpectat *Caput 24*. Niſi chorus eruditorum de eruditione ſolidiſſima ſcientiisque cultiſſima, quæ in Cl. Viro eminet, eſſet perſuaſiſſimus, compendiaria enarratio noſtra latius excreviſſet. Inſtat tamen id temporis momentum, quo exteri phyſicas haſce expoſitiones, inſigni earum pretio allecti, ſuſcipient, & in gratiam conterraneorum ſuorum in linguas ſuas tranſire vertique jubebunt. Erit nobis tunc occaſio recenſendi & *unum* & *alterum Caput* fuſius ac dilucidius, quod jam carptim & in modum canis e Nilo bibentis attigimus. Et quis eſt, quin phyſicas haſce doctrinas jam *lectione* ſua proſequatur, eisque incipiat favere? Favet profecto *lectioni* ſtilus & planus, & facilis, & a rugis Mathematicorum ſecluſus. Id vero inficiandum haud eſt, fruſtra ad penetralia hujus libri illos aditum moliri, qui Matheſeos prorſus

Digitized by Google

ſunt imperiti. Quoties Cl. Autor *naturam* nobis ſiſtit inſtar dominæ omniſciæ, ac ſapientiſſimæ, toties noſtrum eſt meminiſſe, ipſum ab Hylotheiſmo eſſe remotiſſimum, ibique magis agere Oratorem, quam Philoſophum.

JO. NICOLAI FUNCCII DE IMMINENti Latinæ linguæ ſenectute Tractatus.

Marburgi, apud P. C. Mullerum, 1736, 4.
Alph. 4 plag. $5\frac{1}{2}$.

Cum in his *Actis* nuper *A. 1745 Menſe Aprili pag. 213 ſeq.* recenſeremus eam *Hiſtoriæ criticæ linguæ Latinæ* Partem, quam Celeberrimus *Funccius* emiſit noviſſime, non recordabamur, a nobis nondum eam Partem fuiſſe recenſitam, quæ præceſſerat proxime. Nunc igitur Lectorum noſtrorum in gratiam et hoc facere aggredimur. Præſenti igitur in libro deſcribitur hiſtoria Latinæ linguæ inde a morte *Cæſaris Auguſti* uſque ad *Hadriani* principatum. Quo temporis ſpatio decreviſſe ac ſeneſcere cœpiſſe linguæ Latinæ gloriam, & ætati eius aureæ ſucceſſiſſe argenteam, Noſter docet. Cujus rei cauſas in *primo* profert *Capite*. Reprimebat videlicet eloquentiæ ſtudium hoc temporis tractu primum vita priori luxurioſior, ac ſimul literarum contemtrix. Deerant etiam ſubinde Principes, qui honoribus artes liberales, & inprimis eloquentiæ ſtudium, alerent. Succedebant item prioribus dicendi magiſtris declamatores ineptiſſimi, qui, cum elegantiorem reddere ſibi viderentur eloquentiam, eam depravabant quam maxime. Quod cum Noſter demonſtraſſet liquido et *Senecæ & Quintiliani* teſtimonio, luculentius hoc argumentum ac diſtinctius perſequitur. Accedebat Imperatorum nonnullorum in literas odium, & acrius belli, quam pacis, ſtudium. Nec tamen omnis his temporibus exulavit vera eloquentia; cujus & ipſius rei cauſas Noſter affert probabiles. Nam fuerunt Principes, qui rei literariæ conſervandæ ſe præberent admodum ſtudioſos; quorum merita dignis laudibus Noſter in *ſecundo Capite* proſequitur. Ipſe *Tiberius* & *Nero* in partem hujus laudis veniunt.

niunt. Majori vero præconio celebrantur *Vespasianus*, *Titus*, & *Trajanus*. Ac *Trajani* quidem vita hic luculenter exponitur. Progreditur hinc Noster ad singula eloquentiæ studiosorum virorum hujus ævi genera. Et in *Capite* quidem *tertio Poetas* recenset, & ita recenset, ut de cujusque ætate, vita, scriptis, horumque tum virtutibus, tum vitiis, & scriptorum singulorum editionibus, adjectisque recentiorum annotationibus, summo studio differens, egregie locupletet Historiam literariam. Hæc igitur, quæ modo diximus, nosse qui cupit de *Phædro*, de *Persio*, de *Lucano*, de *Seneca*, filio, de *Petronio*, de *Valerio Flacco*, de *Silio Italico*, de *Statio*, de *Martiale*, de *Terentiano Mauro*, de *Juvenale*, de *Sulpicia*, Poetria, famem suam satis expleri sentiet. Implet enim *Caput* hoc centum quinquaginta tres paginas; ut hinc facile appareat, nihil fere, quod ad hosce Poetas pertineat, sive in vetustiorum, sive in recentiorum, libris occurrens, effugisse oculos Viri in quorumcunque hujus generis librorum lectione assidui. Cum autem multorum hujus ævi Poetarum monumenta perierint; memoriæ eorum conservandæ *Caput quartum* dicatum est. Horum triginta hic memorantur, &, quicquid de iis relatum legitur apud veteres, producitur. *Quinto* in *Capite* clariores exhibentur ævi hujus *Grammatici;* in quibus cum emineant *Hyginus* & *Asconius Pedianus*, de duobus his ita luculenter differitur, ut nec hic jure desideres Clarissimi Autoris diligentiam. *Sextum Caput* implet æque copiosa & accurata *Rhetorum* mentio. Hic postquam, quam corrupta hoc seculo fuerit eloquentia, manifestum fecit, & quæ Rhetorum orta sint schismata, melioris notæ Rhetoras laudat, de eorumque & meritis in dicendi artem & scriptis diligenter differit. Qui igitur *M. Annæi Senecæ* & *Quintiliani* literariam historiam perlustrare gestiunt, huc a nobis delegantur merito. Eundem in modum *Oratores* hujus ævi exhibet *Caput septimum*. Quorum cum plerorumque Orationes perierint; Noster de superstite *Plinii Panegyrico*, itemque de *Epistolis* ejus, disputat uberius, editiones etiam utriusque operis recensens singulas. In *octavo Capite* nobiliores hujus ævi *Jurisconsulti*

laudantur, &, quorum fragmenta supersunt in *Digestis*, ea indicantur singula. Deprehendimus itaque hic *Massurium Sabinum*, *Coccejum Nervam*, *Proculum*, a quo secta *Proculiana*, *Cassium Longinum*, a quo schola *Cassiana* nomen accepit, *Cælium Sabinum*, *Pegasum*, *Juventium Celsum*, *Priscum Javolenum*. Longiusculum nunc sequitur *Caput nonum*, in quo hujus ætatis *Historici* describuntur a *pag. 474* usque ad *pag. 613*. Habuit enim hoc ævum Historicos præstantissimos, quorum scripta nostram ad ætatem pervenerunt, ac diurnis nocturnisque teruntur manibus, *Vellejum Paterculum*, *Valerium Maximum*, *Curtium*, *Pomponium Melam*, *Suetonium*, *Tacitum*, *Florum*, *Frontinum*. Quam merito Noster hæsit in contemplatione tam pulchri Historicorum chori, & non suam solius, sed aliorum etiam, sententiam exposuit de cujusque stilo & fide historica & virtutibus vitiisque, & editionibus singulorum ab ortu artis typographicæ Seculorum, & memorabilibus ceteris! Ac, de *Curtii* ætate cum sit magnus eruditorum dissensus, Noster esse credit *Curtium Rufum*, quem *Tacitus Annal. XI, 21*, laudat, adeoque sub *Tiberii* & *Claudii* imperium eum refert. Nos quidem aliam fatemur nobis esse sententiam, & iis subscribimus, qui, *Vespasiano* regnante, hunc fuisse putant Rhetorem nulla dignitate publica conspicuum; id quod pluribus demonstrare hujus loci non est. In *decimo Capite Philosophi* hujus ævi commemorantur eodem, quo superiores scriptores, modo ac pari diligentia. Prodeunt igitur hic *Cornelius Celsus*, *Scribonius Largus*, *L. Annæus Seneca*, *Apicius*, *Columella*, *Palladius*. Ac *Senecæ* quidem vitam laudesque singulari prosequitur studio; etsi nec ceterorum descriptio justo brevior haberi poterit. Claudit doctissimum hunc librum, quem recte appellaveris *Bibliothecam Latinam ætatis argenteæ*, *Caput undecimum*, in quo senescentis, quam vocat Autor, Latinæ Linguæ idiotismos contemplatur, studiose docens, linguam Romanorum auctam hoc temporis tractu fuisse vocabulis adulationis erga Imperatores plenis, multis item novis Græcismis, poeticis multis dictionibus, multis Archaismis, multis recens factis fictisque verbis ac phrasibus; novos item multis

aureæ

Digitized by Google

aureæ ætatis vocabulis tribui cœpisse sensus; ut ceteras hujus generis observationes grammaticas prætereamus silentio.

JOANNIS ANTONII VULPII CARMINUM Libri quinque. Editio altera, nonnullis ejusdem animadversionibus illustrata. Accesserunt JOANNIS ANTONII VULPII, antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, ac HIERONYMI, ejus fratris, Carmina, quæ supersunt.

Patavii, excudebat Josephus Cominus, 1742, 8 maj.

Plag. 19.

Cum anno ante volumen Carminum Italicorum *Jo. Ant. Vulpii* enchiridii forma ex officina *Cominiana* in lucem prodiisset, quod studiosi poeticarum deliciarum libenter acceperant; gratum iisdem fore, non injuria putavit eidem officinæ præfectus, si & Latina *Vulpii* Carmina, cultu ac specie non dissimili, publicam ederet in lucem. Illa igitur, ex duobus Voluminibus, antea editis, collecta, & in *quinque Libros* distributa, rursus evulgavit. Omisit autem opuscula, libero stilo consignata, aut alienos versus, quod, experientia edoctus, laudabiliter cognovit, minus placere nonnullis libros, ex diversi generis lucubrationibus confectos, & præstare omnino, suas digeri quælibet in classes, ac separatim collocata in medium proferri. Nihilo minus editio hæc nova, præter aliquot Poemata, non ita pridem ab Autore conscripta, animadversiones etiam ipsius legendas proponit, quæ in veteribus editionibus non comparebant. His additus libellus est Carminum, quibus docti amici *Vulpium* honorarunt, una cum veterum *Vulpiorum* Poematibus. Ita & suæ se sententiæ servire putat Editor, & editionibus prioribus pretium servare suum, cum in illis multa contineantur, ad alias disciplinas, Rhetoricam, Historiam literariam, Philosophiam, pertinentia. Digna vero plane fuerunt etiam sæpius repetita publicatione Carmina ista; quippe quorum Autor, ut ipse profitetur, in elegia scribenda, quod genus poematis jam inde a pueritia maxime adamavit, *Tibulli* veneres,

res, candorem, incorruptamque Latinitatem, potiſſimum ſecutus, neque *Propertii* nervos, eruditionem, peregrinos colores, aut *Ovidii* copiam, ingeniumque, adſpernatus eſt; ut & in ceteris carminibus optimum quemque Romanum Poetam imitandum ſibi propoſuit. Adſunt præterea *Jo. Ant. Vulpii*, antiquioris, Patricii rerumque ſacrarum Antiſtitis Novocomenſis, qui Seculo decimo ſexto Latinam Poeſin frequentavit, ſatiræque *Horatianæ* formam imitatione ſua ſatis diligenter expreſſit, carmina. Sed quid multa laudum repetitione hic opus, cum easdem prorſus meritas jam in *Actis* noſtris, editionem anni 1725 percenſentes, largiti fuerimus? Continentur autem, ſecundum ordinem novum, in *Libro primo* Carminum *Joannis Ant. Vulpii* Carmina VII laudatoria & gratulatoria, quorum primum laudes Divi *Rainerii*, Piſarum patroni, cantat, ſextum tamen locum habet *Charidemus*, ecloga. *Altero* Elegiæ octo, quarum quinque priores hoc nomen ſenſu ſtrictiore, poſteriores latiori, merentur. Eodem ita dicunrur XI illæ, quæ *Librum* ſequentem conſtituunt, quarum e. g. tribus prioribus navigationem deteſtatur, ruſticam tranquillamque vitam optat, itemque paupertatem divitiis praefert Poeta. *Libro IV* ſeptendecim, *quinto* undetriginta, varii argumenti carmina inſunt. Carmina Italorum eruditione inſignium ad *Vulpium* noſtrum, aut de ipſo, ſunt XVI, inter quæ & duo Diſticha Græca *Blaſii Sclavi* reperiuntur; ut antiquioris *Vulpii* Poemata, quorum itidem unum atque alterum antea ineditum fuerat, ſilentio involvamus. Ceterum, quod unum reſtat, mirabile nonnullis videri poſſet, amplis ipſum Noſtrum Poemata ſua notis inſtruxiſſe; mirari tamen iidem deſinent, ſi bonæ frugis, non autem jactantiæ, plenas animadverterint. Imitatus eſt Noſter ſæpiſſime antiquos & recentiores, eosdemque principes, ſed ita, ut nihil ſervum habeat hæc imitatio. Inter antiquos non Latinorum ſolum Poetas principes æmulatur, ſed ex ipſis pariter Græcorum fontibus haurit. Ita e. g. illa *Lib. I Carmine IV v. 33:*

Plura dedit gelido Turcarum corpora leto
Alitibus canibusque cibos,

exprimunt

Digitized by Google

exprimit *Homericum* illud initio *Iliados*:

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν
Ἡρώων, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι·

Carm. VII v. 36:

- - meritæ victima pulla cadet,

consentit cum *Euripidis Iphig.* in *Aulide v. 1113*:

μόσχοι τε πρὸ γάμων ὡς θεᾷ πεσεῖν χρεών.

Lib. II & III v. 12:

Sæpe etiam duros mens anxia fertur in agros;
Nam celeres pennas commodat ales Amor,

accommodat se ad *Homeri Odyss. Lib. VII v. 36*, *Theognidis* in Γνώμαις *v. 977*, *Nonni Panop. Lib. VII Dionys. v. 315*, ubi *Homerum* is expressit. *El. VI v. 16*:

Meque vocet balbo filius ore patrem,

conferri meretur cum *Homeri Il. V, 408*, *Euripidis Iphig.* in *Aulide v. 1220*, atque aliis locis. Ad *El. VIII v. 74*:

Commendat totum scilicet una genus,

evolvatur *Homerus Odyss. XI, 432*, *Seneca Hipp. v. 237*. In eadem *El. v. 142*:

Omnis enim cupidos mulier spe lactat amantes
Interdum,

locutio est *Terentiana* in *Andr. IV, I, 24*, quam is hausit ex fonte omnis elegantiæ, quem Noster vocat, *Homero*, *Il. XXI, 276 & 604*. Porro conferantur *Lib. IV Carm. I v. 1*: *Si possent lacbrymas effundere Numina*, cum *Euripidis Hippol. v. 1395*; ejusdem *Carminis v. 6*: *Imbutus quamvis cædibus innumeris*, cum *Homeri Il. V, 844*; porro *Carm. XI v. 45*: *Perculsus interim, ut solet vento mare, circum popellus fluctuat*, cum *Homeri Il. II, 144*; ejusdem *Carminis v. 51*: *Nam vocetur ad tribunal Curius, aut Fabricius, aut siccus Cato, Quis tunc figuris usus, aut coloribus? Patronus esto quilibet* &c. cum *Euripidis Phœn. v. 472*; denique *Carm. XII v. 3 seq.*: *Quem cruor & fœdi morientum pulvere vultus - - Perculsæque juvant acies, clamorque minæque*, cum *Homeri Il. I, 177*, & *Silii Ital. Lib. IX Punic. v. 553*. Quin & Philosophorum atque aliorum pedestris stili scriptorum sententias exprimere nonnunquam laboravit. Unus prodeat *Plato*. Cum Noster *Lib. II & III v. 32*:

 Aureus

Aureus excipiat corde micante puer, hic in *Phæd.*: φίλτατος ὦ, καὶ ὡς ἀληθῶς, χρυσοῦς ὦ Φαῖδρε. Cum ille *Eleg. VIII v. 31*: *Quique Helenæ turpi temerarat carmine formam, Mutavit stultum lumine captus opus*, hausit ex eodem Dialogo, ubi *Stesichori*, lyrici Poetæ nobilissimi, παλινῳδία ista exponitur. Neque alium respexit *Lib. V Carm. II v. 20*: *Nuper cœperat hic -- Exspectare avide tui parentis Discessum*, πατρὸς γὰρ, inquit in *Phædro* Philosophus, καὶ μητρὸς καὶ ξυγγενῶν καὶ φίλων στέρεσθαι ἂν αὐτὸν (ἐρώμενον) δέξαιτο (ἐραστὴς) διακωλυτὰς καὶ ἐπιτιμητὰς ἡγούμενος τῆς ἡδίστης πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας. Tandem, ubi *Vulpius Lib. V Carm. IV v. 34*: *At me cubantem graminis molli toro Juvat palæstra prælantes trossulos videre*, simillima sunt verba *Theodori* geometræ apud *Platonem* in *Theæteto*: Οἶμαι ὑμᾶς πείσειν, ἐμὲ μὲν ἐᾶν θεᾶσθαι καὶ μὴ ἕλκειν πρὸς τὸ γυμνάσιον, σκληρὸν ἤδη ὄντα τῷ δὲ δὴ νεωτέρῳ τε καὶ ὑγροτέρῳ ὄντι προσπαλαίειν, ut alia taceamus.

Das wesentliche in der Religion, Vernunft- und Schriftmäßig untersucht, ꝛc.

hoc est,

ID, QUOD IN RELIGIONE TRAHIT momentum præcipuum, lumini rationis sacrique Codicis congruenter demonstratum.

Francofurti & Lipsiæ, apud Fridericum Hekelium, 1744, 8.

Plag. 13.

Id, quod religionis vocant *essentiale*, hic in censum venit. Autorem haud licuit huc usque expiscari. Pium, moderatum, solidumque, esse ipsum, hoc ingenii monumentum testis est locupletissimus. Distribuit idem Commentationem hanc in *Capita octo*. *Primo* de religione generatim sumta exposuit. *Secundo* disseruit de eo, quod in religione momentum trahit generatim. *Tertio* egit de eo, quod religionis continet caput præcipuum, cui *essentiæ* vulgo est nomen, secundum palmariam notionem. *Quartum* proprium est edisserendæ

rendæ religionis naturæ intimæ, habito ad Deum respectu. *Quinto* adjunxit religionis momentum præcipuum, ratione naturæ hominum habita. *Sexto* addidit testimonia Codicis sacri, quibus medulla religionis exhibetur. *Septimo* sese convertit ad revelationem Jesu Christi. *Octavo* adjecit usum necessarium, qui ex eo, quod in religione præcipuum trahit momentum, emanat. Tandem subjunxit de differentia vitæ humanæ mantissam, seu appendicem. Hæc est libelli summa. Occasio & ansa ei conscribendo subnata fuit ex libro illo, quem *Religion essentielle* inscriptum esse, universi norunt, & de quo disseruimus in *Supplementis ad* hæc *Nova Acta Tom. IV Sect. XI pag. 501 seq.* Refellerunt famosum illum librum Autores haud uni. Exiit Anonymi liber Amstelodami in lucem A. 1741, 12, cui est titulus: *Lettres sur les vrais principes de la Religion.* In eodem clivo sudavit *Franciscus de Roches*, Genevensis Ecclesiastes, in libro, cui est index: *Defense du Christianisme, ou Préservatif contre un ouvrage intitulé Lettres sur la religion essentielle à l'homme*, *Tomis duobus* Lausannæ ac Genevæ edito, 1740, 8. Nonnihil monuit B. *Joannes Gustavus Reinbeccius* in Præfatione ad *Partem quartam Meletematum in Augustanam Confessionem*, nec non Cel. *Canzius* in *Continuatione* eorundem *Meletematum Medit. 56 §. 3 p. 555 seq.* Nec omittenda est Cel. *Joannis Jacobi Breitingeri* de *Principiis in examinanda & definienda religionis essentia ex mente nuperi scriptoris Galli adhibendis*, *amica disputatio*, quæ Tiguri Helvetiorum A. 1741, 8, prodiit in lucem. Noster arcem causæ ipsius invadit; in refutando haud est occupatus, existimans, eos, qui religionis Christianæ ordinem, & verbis, & animo, & opere, expressum, sequuntur, omnium esse multo fortunatissimos, nec egere jaculis, vel pharetra, nisi ad adversarios animæ profligandos. Religionis eam prædicat indolem, quæ in consociatione hominis cum Deo ac Christo consistit. Qui vim viæ Dei ac salutis suæ potissimæ jam obtinuerunt ac degustant, eis hic liber erit ad palatum; illi contra, qui philosophicas amant catenas, nec simul animo exsatiando student, monebunt, multa hic poni, quibus demon- Pag. 8.

demonſtrationum nervi fuiſſent præmittendi. Id ipſum, quo
poſito ponitur religio, & quo demto deſtructoque ceſſat reli-
Pag. 11. gio, appellat Noſter religionis *eſſentiam* ac *formam internam.*
Hanc vero medullam expetimus, quærimus, & exoſculamur,
tum ob Deum, felicitatis ac veritatis juſtitiæque autorem, tum
ob ſalutem & requiem mentium noſtrarum, tum ob præſtan-
tiam medullæ, quam ipſa complectitur, & qua ſublata tolli-
tur ipſa vis & ipſum nomen religionis. Inertiæ noſtræ, levitati-
que innatæ, per illam formam religionis potiſſimum obicem po-
15. nimus. Per eam reſiſtimus eis, qui genuinam religionis ex-
cellentiam vel lacerare & torquere, vel confundere & obſcura-
re, vel prorſus proturbare & expellere, audent; eisque, qui
nugis & pannis ei aſſuendis dant operam, auroque ſcorias
jungere laborant. Conſiderandi tamen perpetuo ſunt limites,
ne id, quod religionis eſt caput, dilatemus plus juſto, neu
immoderatius coarctemus. Id vero in religione debet eſſe
palmarium, ut ipſa homini cognitionem Dei, ejusque certa
ratione honorandi ac colendi, exhibeat, ut hanc cognitio-
nem in homine reddat actuoſam & ſalubrem, ut in ipſo doctri-
nam fidei ſtabiliat & firmet, ut ipſum præparet ac adducat ad
genuinam in Deum & Servatorem fidem fiduciamque, ad con-
feſſionem & exercitationem fidei, ac, interventu illuminatio-
nis divinæ, ad ſanctitatem, juſtitiam, ac beatitudinem. Sco-
pus itaque primarius religionis in eo verſatur, ut inſcitiæ cœ-
citatique mentium humanarum ipſa medeatur, ac ut has red-
dat puras ſanctasque, & beatitudinis habiles. Societas & co-
24. pulatio mentis humanæ cum Deo ac Chriſto eſt fons & caput
religionis genuinæ, ejusque Chriſto dignæ. Copula externa &
communio, illi ſocietati adverſa, eſt vinculum repudiandum
2 Cor. VI 17 ſeq. licet alioqui concordia cum vera Chriſti, ea-
que adſpectabili, eccleſia religionem reddat firmiorem ac ama-
biliorem. Id, quod religionis Chriſtianæ eſt nucleus, ſpectat
ad ea, quæ minus ſunt adſpectabilia, *2 Cor. IV, 18, Pſ. XLV. 14,*
32. *Luc. XVII, 20 ſeq. 1 Petr. III, 3, 4.* Sufficientiſſimus ſibi eſt
Deus, nec nobis, vel cultu noſtro, indiget. Id largitur Noſter. At
nihilo minus exinde rationem deducit, cur Deum colere, & ex
eo feli-

Digitized by Google

eo felicitatem derivare oporteat nostram. Non sibi tantum sufficit Deus; sufficit ipse haud minus desideriis omnium mentium, ab ipso creatarum. Sufficere omnino eis voluit, siquidem eas condidit, ac felicitatis expetendæ stimulis instruxit. Explevit eas bonis caducis & adspectabilibus; quidni majoribus, quæ visum sensusque externos fugiunt? Si Deus omni- Pag. 35.
bus, ab ipso creatis, sufficit; nostrum est, amare ipsum, confidere ipsi, & ab ipso quævis bona, eaque necessaria & optanda, exspectare atque petere. Mysteria ipsa religionis in piis 41.
augent religionis genuinæ stirpem & fructus. Doctrina, quæ Trinitatem divinam tractat, a potissimo religionis cardine sejungi haud potest, siquidem in ea situs est & modus & ordo hominis 43.
cum Deo reconciliandi. Versatur præterea religionis apex respectu hominum in eo, ut ipsa naturæ hominis congruat, hanc secundum Dei sapientiam emendet, ac homini veram in Deo beatitudinem conciliet. Natura hominis primo loco denotat ejus essentiam & id, quod in eo restat, boni. In secundo loco ipsa designat statum hominis corruptum. Ad essentiam quadret religio oportet, essentiam puta & Dei & hominis. Medicinam qui expetit, vel adhibiturus est, is expendit potissime, an ea indoli corporis sui sit consentanea. Signum religionis genuinæ est 1) defæcatio mentis a superstitione, & 2) examen veritatum, cuicunque permissum, *1 Cor. X, 15, 16, Marc. XII, 34, 1 Thess. V, 21, Act. XVII, 11, Prov.* 52.
XIII, 10, nec non 3) voluntaria erga id, quod bonum est ac cognitum, propensio, violentiæ & coactionis expers; 4) tranquillandæ conscientiæ adminiculatio, divinitus approbata; 5) 55.
corporis humani cura, & adductus ad cultum Dei status. Perplacuit illud, cur vita corporis sit tuenda, nec præcipitanda, 73.
argumentum, quod Autor a perfectione mentium, in corporibus perficienda in dies, desumsit. Id ipsum efficit, ut *fatum occupare* nemini mortalium liceat. Signum veræ religionis est præterea illud, si homines per eam docentur vivere congruenter beatitudini sempiternæ consequendæ, ac sentiunt in ipsa morte intra mentis penetralia solatium verum & tranquillitatem. Et quodnam est id, quod ponderosius est ipsis doctrinis,

ctrinis, quas & rationis & oraculorum divinitus patefactorum
lumen ostendit, ac in ipsum religionis apicem attollit? In
censum hic venit pædagogicus prioris luminis usus, & in altero
hoc proxime noscendo expendenda est œconomia fœderis,
Pag. 120. per typos illustrati, ac tandem eis liberati. Adde, quod Je-
sus ipse luculente declaravit, quid in religione sit palmarium
& momenti plenum, & quid, ea salva ac inviolata, inde
nequeat demi, vel auferri. Consideranda hic est gratia Dei, in
Jesu Christo reclusa & demonstrata. Excellit hic, & punctum
omne fert, *systema substitutionis*, solidissime evolutum & de-
130. monstratum. Commendat hic sese illa, quæ de fide justifican-
te exponit, doctrina. Enitent fundamenta ministerii docto-
rum ecclesiæ, unici sacrificii, vere ac sua natura expiantis pec-
cata, doctrinæ, sacramentis duobus ad finem mundi stabilibus
propriæ, unici sacerdotii, quod Jesus adhuc gerit, ac ipsius
viæ calamitosæ, per quam Jesu duce Christianis ad æterna est
157. eundum, quibus mors pios admovet. *Capite octavo* tradun-
tur ea, quæ ex cognitione illius excellentiæ, quam *religionis*
162. *essentiale* vocant recentiores, in usus affectatorum doctrinæ vi-
tæque Jesu redundant. Excellentiam illam constantia fidei ac
197. professionis exprimere, omnino est Christianorum. Adjun-
gitur appendix, qua de differentia & gradibus vitæ humanæ
201. exponit. Ingratissimi essemus mortalium, nisi publice profi-
teremur, nos in Autore, quem haud novimus, prædicare per-
spicuitatem elocutionis, ordinem tractationis, sponte perfluen-
tem, soliditatem, eruditionem exegeticam, pietatem & ani-
mum cœlesti gratia illuminatum, atque serio in ecclesiam Je-
su amore flagrantem. Quam vellemus, legeretur liber ab
omnibus, qui vel Indifferentismo, vel Deismo, vel religione
prudentum, laborant! Deus certe præmia haud denegabit la-
bori, tam pie, tamque solide & cordate, suscepto, feliciterque
exantlato.

DISSERTATIO DE AUGUSTISSIMO EUCHA-ristiæ Sacramento & Sacrificio, Autore M. ANTO-NIO TRIVELLATO, S. Theol. Doct. & Prof.

Patavii,

Patavii, apud Joannem Manfré, 1742, 8.
Plag. 16.

Erat in eo S. Rev. Autor, ut longum opus, de septem Sacramentis inscriptum, in publicam emitteret lucem. Mutavit eam tantisper sententiam, certe prorogavit. Nostrum est, ex specimine hoc decerpere nonnihil, ut de reliquis operis partibus quodammodo judicium liceat antecapere. Opusculum in *Capita 56* est distributum. Id inprimis operose intendit agitque Autor, ut tradat, Christum vere & physice esse in Eucharistiæ Sacramento; in Eucharistia contingere per- Pag. 37.
fectam panis & vini in corpus & sanguinem Christi conversionem; accidentia eucharistica non esse fucata, sed vera; aquam consecrando vino esse admiscendam, & hanc æque in sangui- 83.
nem Christi commutari; sola verba: *hic est calix sanguinis mei*, esse formam consecrationis calicis; eucharistiæ Sacramentum 114.
haud esse formam consecrationis calicis; eucharistiæ Sacramentum haud esse infantibus ad salutem æternam obtinendam necessarium; Christum non præcepisse laicis utriusque speciei eucharisticæ usum; Sacramento eucharistico peccata mortalia haud deleri. Addit *Capite 16* pauca, quæ *de antiquitate &* 64.
constantia usus panis azymi in ecclesia Latina sunt inscripta, ratus, nihil nostra referre, panis eucharisticus, an azymus, sit, an 74.
fermentatus, vinone admisceatur aqua, nec ne. *Jacobus Sirmondus* sibi persuaserat, Latinam Ecclesiam per octingentos & amplius annos fermentatum panem consecravisse, postea autem ob schisma, Græcos inter & Latinos ortum, azymum cœpisse adhibere. *Joannes Mabillonius*, *Christianus Lupus*, aliique, in omnia alia ierunt, ac, azymum in Latina Ecclesia inde ab exordio rei Christianæ adhibitum fuisse in sacra synaxi, arbitrati sunt. Cardinalis *Bona* divisit sententiam utramque, ratus, Latinos primis Eclesiæ Seculis pane utriusque generis, nunc fermentato, nunc fermenti experte, usos. *Sirmondo* accedit Noster. En ejus rationes. *Leo X*, P. R. 66.
Michaeli Cerulario circa annum 1053 respondit, Latinam ecclesiam semper & jam inde ab Apostolorum institutione azymo pane usam fuisse. Idem sentit P. R. *Innocentius III*, *de*

Missa

Missa IV, 4. *Rabanus Maurus de Institutione Clericorum I, 31,* plane prorsus: *Panem infermentatum & vinum aqua mixtum in sacramentis corporis & sanguinis Christi sanctificari oportet.* Si quid nobis in re obscura cernere licet, *Bonæ* subscribendum esse, existimamus. In præsens haud licet testimonia, quibus opinionem eam licet communire, in medium proferre. Pergimus potius ad ea, quæ Rev. Autor nobiscum communicat.
Pag. 107. Credibile ipsi videtur, Christum in ultima cœna eucharistiam consecravisse his verbis: *Hoc est, hic est.* Sacerdotes,
168. hoc judice, possunt solos illos Christianos ab altari arcere, quorum improbitas est in propatulo. Addit idem, solos presbyteros, seu sacerdotes, esse hujus Sacramenti ministros, quippe quibus solis sit conficiendæ Eucharistiæ potestas. Nec
194. a sese putat alienum, credere, eucharistiam, seu missam, esse verum sacrificium, eoque juvari eos admodum, qui in igne purgatorio excoquantur. Subjungit tandem de purgatorio hoc potiores ecclesiæ suæ opiniones & sententias, ac illud more consueto ex *2 Mac. XII* it ambabus vindicatum. Poterat ad luculentiora *Homeri* ac *Virgilii* loca cum *Bellarmino* provocare. *Judæ* enim *Maccabei* sententia singularis & privata non videtur omnibus æque universalis. Confugit præterea Autor ad illa *1 Cor. III: Sic tamen quasi per ignem*, atque *Matth. XII, 32.* Solet Cel. Vir more suo adjicere adversariorum argumenta, eisque responsiones jungere, quas ex maxima parte nec novas, nec recenti ratione instructas, esse, existimamus. Nostrum vero non est, hoc loco disputare. Operæ potius nostræ fecimus satis, cum summam & argumenta libri potiora indicavimus.

Jon Thomas von Höckdorf gründliche Betrachtungen über die in des Herrn von Pufendorfs Buche von der Verhältnis der Christlichen Religion gegen den Staat enthaltenen, und damit verknüpften, göttlichen Wahrheiten, &c.

id est,

JONÆ THOMÆ DE HOECKDORF SOLIDÆ ME-

da Meletemata in doctrinas veritati conformes, quae in L. B. de Pufendorf libro de Habitu Christianae religionis ad rem publicam civilem deprehenduntur, ac in veritates, quae cum illis sunt copulatae.
Lipsiae, impensis Theodori Schwan, 1744, 8.
Alph. 1.

Meditationes *octo* complectitur haec tractatio. *Prima* spectat ad indolem religionis, quae ante rerum publicarum origines exstitit. *Secunda* significat modum, quo Deus a quocunque privatim & seorsim est colendus. *Tertia* monstrat, qua ratione religio intra hominis libertatem naturalem sit affecta. *Quarta* limites exhibet, intra quos oportet parentes de liberorum suorum religione esse solicitos. *Quinta*, urbes non religionis causa conditas esse, tradit. *Sexta* docet, eos, qui Regibus Principibusque parent, primoribus respectu religionis sese obnoxios haud reddidisse. *Septima* exponit, quid potestatis ex indole reipublicae civilis tribuendum sit magistratibus supremis. *Octava*, eaque postrema, indolem religionis divinitus revelatae evolvit ac pandit. Oramus Autorem publico nomine, ut reliqua capita addere, ac laborem optime collocatum continuare, dignetur. Perplacuerunt nobis ea, quae ipse de jure Principis circa sacra in hoc *Tomo* edisseruit. Sed descendere juvat ad momenta magis specialia. Generosiss. Autor primam de Deo notionem ita format, ut, illum re vera existere, & rationem sui sufficientem in semet continere, praemonendum statuat. Religio est, ipso judice, complexus actionum liberarum, earumque moralium, quas secundum Dei voluntatem conformare debemus. Existentiam Dei demonstrari posse a priori; ipse negat, atque *Cartesianorum*, qui secus docuere, discutit argumentum. Praefert argumenta metaphysica physicis, moralibus, ac historicis, solide, existere Deum, comprobaturus. Rationes, cur ita sentiat, addit luculentas. Id, quod a consensu gentium desumitur, argumentum praecipue convellit & denudat. Miratur admodum, quid fuerit rationis, cur Cel. *Feuerlinus* ac *Langhansen* principium rationis sufficientis in dubium revocare conati sint, quod omnino ex sententia *Joachimi Langii* est universi gene-

Pag. 3. — 6. — 9. — 13.

 ris

ris humani principium commune. *Spinozæ* fundamenta No-
ſter denuo demolitur. Cur homo non valeat volare, disqui-
Pag. 31. rit. Teſtimonia *Senecæ*, *Ciceronis*, *Luciani* & *Galeni*, laudat,
quibus, exiſtere Deum, traditur. Nec *Strabonis* omittit
egregie cogitata, qui ex diſtributione aquæ, in telluris ambi-
34. tu obviæ, providentiam Dei agnovit. Dari gentem in terra-
rum orbe, quæ, Deum eſſe, neget, ac omni religione vacet,
ſtrenue & ſolide inficiatur. Res publicas exiſtere religionis
46. cauſa, ex omni parte verum eſſe negat. Fundamentum reli-
gionis genuinæ ex fine ultimo, cujus gratia Deus mundum
50. exſtruxit, ſolide conſtabilit ac firmat. Unum loco alterius
poſſe pietatem colere, ac nihil agendo quemquam ex homi-
nis alterius religione ſalvum beatumque fieri poſſe, negat.
De ſatisfactione θεανθρώπου vicaria hic non eſt ſermo. At
nec hac frui licet, niſi vivere, Deoque vivere, incipias.
68. Herrenhutianorum, qui, hominem renatum peccare amplius
poſſe in hac vita, negant, errorem refellit. *Tindalii* errorem
recenſet, ac late deſtruit. Fidei carbonariæ tectoria radit ac
76. tollit. Præſcientiam Dei, ad univerſa & ſingula patentem,
propugnat; modum præſciendi haud definit, tutiſſima ſecu-
86. tus. Voluntatis, quæ Deo ineſt, naturam ratione *Ablwardtiana*
tiana exponit. Si quid judicando pollemus, in vo-
luntate Dei credimus ad phyſicum non modo, ſed ad mo-
rale etiam, ſeu ſpirituale, eſſe reſpiciendum. De myſteriis
Chriſtianæ religionis diſſerit Autor admodum ſolide & acute,
103. eaque in duas diſtribuit claſſes. Ad poſteriorem refert myſte-
rium ſatisfactionis vicariæ ac fidei juſtificantis, atque, illud lu-
mini rationis eſſe accommodatiſſimum, oſtendit. Eadem ra-
tione doctrinam, de reſurrectione hominum inſcriptam, dijudi-
107. cat. De propagatione religionis, & hujus cum aliis & verbo
& re communicatione, diſſerit perpulchre. Amor, quem aliis
debemus exhibere, ab eo ad originem ſui revocatur, ut recta
procedat definitio. Immortalitatem mentium humanarum fir-
120. mo imponit talo. Enthuſiaſmum, & verbi interni araneas, fe-
liciter profligat. Sacrificia divino præcepto niti, evincit. Vio-
lentam, religionis cauſa ſuſceptam, coactionem ac inſectationem
181. rationibus ac Patrum Eccleſiæ ſententiis proſcribit. Argu-
menta,

menta, in contrarium afferri solita, solvit & expedit. De obligatione conscientiæ erroneæ hypothetica solide exponit. De atheorum classibus, & quatenus ipsi possint tolerari, differit. Et quid non præterea hic liber complectitur optimæ frugis & selectissimi argumenti?

GEOGRAFIA IN DIALOGO, &c.
id est,
GEOGRAPHIA, PER MODUM DIALOGI SCRIpta, cum permultis notitiis historicis ac chronologicis, Autore MARCO ANTONIO CAZZAITI, Nobili Corcyrensi, Zazynthi, ac Cephaleniæ, inscripta Serenissimo Venetorum Duci, ALOYSIO PISANO.

Venetiis, typis Joannis Mariæ Lazzaroni, 1738, 8.
Plag. 21.

Divisus est libellus pro ratione partium, in quas orbis terrarum solet dispesci, in *Libros quatuor.* In *primum Librum* conjecta fuit definitio Geographiæ & ea, quæ ad globum terraqueum, ejusque divisionem mathematicam physicamque, spectant. *Capite quarto* deinde exponitur de Lusitania, *quinto* de Hispania, *sexto* de Gallia, *septimo* de Britannia magna, Scotia, & Hibernia, *octavo* de Italia, *nono* de Germania secundum 12 circulos, *decimo* de Hungaria, Slavonia, Croatia, Transilvania, Walachia, Servia, Bosnia, Dalmatia, Morlachia, Dalmatia Veneta, Republica Ragusa, & Albania Veneta, *undecimo* de Scandinavia & Dania, *duodecimo* de Ducatu Slesvicensi, Norvegia, ac Islandia, *decimo tertio* de Suecia, *decimo quarto* de Polonia, Lithuania, Prussia, & Curlandia, *decimo quinto* de Moscovia Europæa, *decimo sexto* de Tartaria Europæa, Moldavia, Bessarabia, Croatia, Serisia, Bulgaria, Romania, Græcia, Græciæque adjectis insulis. Germaniæ annumeravit Belgium & Helvetiam. Terras Tartariæ majoris accuratius descripsit B. *Jo. Matthias Haasius.* De reliquo exquisitam ubique diligentiam Autor tractationi impendit. Notabimus pauca, quibus in posterum lima est addenda. Credibile

bile non est, *Tuisconem*, seu *Ascanen*, fuisse regni Germaniæ conditorem, licet Autor ita statuerit *pag. 135*. *Gregorio V* attribuit originem Electorum Germaniæ, qui Seculo demum XIII ineunte fuerunt exorti. Sedes Francorum primas ad mare Balthicum haud attigit. Istævones minus recte pro Germaniæ populis habuit. Tacitus audivit vocem eam, qua *incolæ ad orientem reducti* indicantur, nec satis intellexit. Peucini, nunc Bosni & Pizini, a Germania fuerunt olim disjunctissimi, ad ostia Istri habitantes, appellati ab insula Peuce. Hæc ad *pag. 136* erant notanda. *Speneri Germania antiqua* hic est conferenda. Electorem Hannoveranum esse Archivexilliferum, Autor docet *pag. 138*. Verum hæc dignitas hæreditaria fuit illi ab initio destinata, nequaquam collata. Archithesaurariatum inde ab A. 1708 ei collatum esse, nemo inficiatur. Duci Lotharingiæ esse in comitiis Ratisbonensibus suffragium imperiale, prouti *pag. 139* docetur, dudum dici haud debet, præcipue ex quo Lotharingia Regi Gallorum cessit. Monasterium *Neuburg*, Viennæ proximum, Autor vocavit *pag. 144 Haynburg*. Propugnaculum Stiriæ *Czakenthurn* hic vocatur *pag. 145 Czdkatum*. Comitatus Ortenburg *pag. 145* Carinthiæ annumeratur. Botzen, urbs Tirolica, vocatur *pag. 146 Bolzan*. Sanctionem pragmaticam *Caroli VI* credit *pag. 147* orbi Christiano universo probari. Urbs Bavariæ *Burkhausen* *pag. 148* vocatur *Aurkhausen*. Comites Ortenburgi *pag. 149* vocantur *d'Oltemburg*. Credit Autor *pag. 150*, incolas circuli Bavarici ad unum omnes esse Pontificios, excepta Ratisbona. Gibellinos ab urbe Wirtembergica *Weibling* appellatos, *pag. 151* existimat, quæ opinio quidem est vulgo tritissima, neque tamen ideo satis vera. Stollhofen, castellum Badense, vocat ibidem *Stollhofeti*. Principem Oettingensem esse Lutheranum, Comites Oettingenses Pontifici addictos, memorat ibidem. *Montfort* Comitatum appellat *pag. 152 Momfory*. Aichstadium ibi circulo Suevico assignat. Comites Pappenheimenses credit esse Imperii Mareschallos *pag. 153*, volens dicere *Vicemareschallos*. Pro *Strasbira* rescribendum est *pag. 157 Strasburg*, pro *Zierenberg pag. 158 Ziegenberg*, pro *Hischfeld* vero *Hirschfeld*, pro *Vanfuid pag. 159 Vanfrid*, pro *Lalugen Lainingen*, pro *Landenburg*

denburg pag. 160 Ladenburg, &c. Pro *Dettelbach pag. 166* rescribe *Dernbach*; pro *Rappin pag. 172 Ruppin. Gandersheim* dividenda est *pag. 174* in Abbatiam, præfecturam, & urbem. Singulis dominatur Princeps Wolferbuttelanus. Ad *Gottingam pag. 175* notanda est Academia, A. 1737 fundata. Cerevisia Goslariensis non vocatur Breihan, sed Gose. Omittimus alia complura. Si lima opusculo accesserit, confici inde potest præstantissimum compendium Geographiæ recentioris.

CONRADI IKENII, S. S. THEOL. DOCT. & Prof. Publ. Ord. ad Ædem Div. Stephani Past. Primar. Oratio de illustri Bremensium schola, magnorum ingeniorum, summorumque in omni scientia virorum, alma atque fœcunda matre, dicta pro felicibus Rectoratus auspiciis A. 1741, 2 Febr.

Bremæ, typis viduæ B. Hermanni Christophori Jani, 1742, 4. Plag. 17.

Constituerunt A. 1584 scholam oppidanam Bremensem illustrem Consules *Daniel Burenius* & *Christianus Stedingius*, suasoribus ac impulsoribus *Christophoro Pezelio*, Superat- Pag. 7.
tendente, & *Joanne Ewichio*, Medico, præcipuis ævi sui viris. Ex ea inde ætate floruit Gymnasium illud non solum Professoribus scientiarum & linguarum, sed etiam variis Musarum cultoribus, passim undecunque eo confluentibus. Magistros & Theologiæ, & Jurisprudentiæ, & Medicinæ, & Philosophiæ, atque Philologiæ, illos ad hanc fere ætatem edisseruit, eorumque merita exposuit, Cel. Autor hac limatissima & facundissima Oratione. Subjunxit ei observationes, e monumentis literarum 36.
epistolisque, partim ineditis, depromtas, ad amussim factas, quibus vitas eruditorum, quas breviter attigerat ob orationis cancellos, præclare exposuit, præmisitque nonnihil de schola veteri Bremensi, jam Seculo decimo admodum illustrata. Bremenses in Livoniam ipsam primos doctrinam Christianam intulisse, solide monuit. Eos, qui Bremam literatam memoriæ prodiderunt, recensuit succincte. Exposuit vitas *Da-* 38.
nielis a Büren, Joachimi Meisteri, primi Rectoris in illustri Ly-

Pag. 48. ceo, *Nathanis Chytræi*, *Thomæ Gephyrandri*, *Christophori Pezelii*, *Andreæ Widmarii*, *Joannis Esychii*, *Matthiæ Martinii*, quanti viri, atque *Ludovici Crocii*. Succedunt his *Henricus*
62. *Isselburgius*, *Urbanus Pierius*, *Joannes Lampadius*, Brunsuicensis, *Philippus Cæsar*, qui ad Pontificios transiit, *Conradus Ber-*
72. *gius*, *Joannes Combachius*, *Balthasar Willius*, *Hermannus Hildebrandus*, *Joannes Schildius*, *Gerhardus Meierus*, *Henricus Flockenius*, *Joannes Jacobus Thurmius*, *Franciscus Kæhne*, *Cornelius Hasæus*, & *Matthias Boot*. Hosce excipiunt *Franciscus Baringius*, *Nicolaus Gurtlerus*, *Hieronymus Guilielmus Snabe-*
81. *lius*, *Wolfgangus Crellius*, *Joannes Hofmeisterus*, *Joannes Coccejus*, cujus famam resonant Tagus & Indus, *Michael Wolfers*, *Henricus Dusingius*, *Jo. Riesselmannus*, *Herm. Hilde-*
87. *brandus* denuo, *Abdias Widmarius*, *Christophorus Wittichius*, *Caspar Altmeichius*, *Eberhardus Bornborstius* & *Henningius Biesterfeldius*, *Joannes Linius*, *Henricus a Cappeln*, *Justus Reiffenbergius*, *Franc. Pirenius*, *Gerb. Coccejus*, *Jo. Angelius Wer-*
93. *denhagen*, *Lüderus Cæperus*, *Joannes Wachmannus*, *Conradus Schnellius*, & *Georgius Cæperus*. Nec omittendos Cel. Autor judicavit *Christianum Schæneum*, *Joannem Cæperum*, *Herm. Schæneum*, *Ottonem Phil. Zepperum*, *Joannem Bake*, *Frid. Casimir. Tilemannum*, *Jac. Hunekenium*, *Henr. Meierum*, *Nicol. Heerdenium*, *Joannem a Rheden*, *Jo. Eberh. Schwelingium*, *Gerb. Meierum*, *Conr. Ikenium*, patrem Cel. Autoris, *Alb. Meierum*, *Henr. Coccejum*, *Henr. Kreftingium*, *Eberh.*
129. *Speckhanium*, *Theod. Esychium*, pluresque alios. *Constantinum l' Empereur* Bremæ fuisse natum, docuit, monens præterea, *Ottonem Menckenium*, *Actorum* horum conditorem primum, Musas coluisse aliquando Bremenses. In calce commemorantur Theologi, JCti, Medici, ac Philosophi, qui nunc Gymnasium ibi illustre doctrina nobilitant, & fulgore implent. Deus illis servet vitam perdiu! De reliquo varios passim errores aliorum feliciter notavit Cel. Autor.

NOVA LITERARIA.

Quam nuper Celeberrimus *Gesnerus*, Gottingensis Academiæ, aut Germaniæ potius universæ, ornamentum, Epistolam

lam publicavit, novi *Linguæ Latinæ Thesauri* talem præconem, qualem a modestia præstantissimi Viri exspectare licet, hic, tum quod polita sit & venusta, tum quod rem literis valde salutarem annuntiet, iis omnibus, qui *Gesnerianæ* elegantiæ amantes sunt, legendam damus. Est igitur hæc: *Jo. Matthias Gesnerus Lecturis S. Eluctatus tandem, majori quidem ex parte, videtur* Thesaurus, *quem paramus*, Linguæ Latinæ *difficultates, quibus illi conflictandum per hosce aliquot annos fuit maximis, quasque hic enarrare nec jucundum nobis, neque cuiquam opus, est. Postremum impedimentorum fuit intempestiva nobis mors* Caspari Fritschii, *qui et suscipiendi operis mihi autor, & deinde inter multas difficultates ἐργοδιώκτης, fuerat. Sed, ut fit, quæ res securim injecisse quibusdam videbatur toti operi nostro, eadem fuit occasio, ut nunc demum illud tanto felicius celeriusque, Deo bene juvante, expediri possit. Nempe prudenti, ut equidem arbitror, consilio in societatem persiciendi operis assumsit* Fritschia *vidua* Bernhardum Christophorum Breitkopfium, *qui ea bonæ fidei et servatorum promissorum dedit specimina, ut nemo sit eorum, quibus innotuit, quin optima quæque de illius fide atque integritate exspectet. Ceterum mora longior, quæ nemini profecto majoris, quam mihi, constat, hanc vim habuit, tanto ut cumulatius ea, quæ priori Programmate promissa sunt, præstari potuerint, possint. Illud quidem sperare certo jubemus emtores, quæ non perfunctoria plurium annorum industria persici ab homine in hoc genere laboris non novo, sed tertium hoc curriculum emenso, potuere, ea diligenter esse præstita, ut jam linguæ Latinæ copiæ, quantæ ex omnibus libris hujus generis, conjunctis inter se & comparatis, hauriri possunt, tantæ ex uno thesauro nostro peti queant in posterum, ea insuper accessione facta, atque emendatione, quam æstimare potuerunt, quibus depositos in* Fritschiana *taberna labores nostros toto hoc anno inspiciendi copia facta est. Apparebit quidem certe, ubi in manus hominum veniet Thesaurus noster, non impudenter a nobis factum quod nomen nostrum solum in titulo operis, quod tanto nobis labore constat, exprimi certa de causa patimur. Ceterum insignis opera a nobis data est, ut quam plurima quam angustissimis spatiis, quam paucissimis chartis, exhibeantur,*

tur, nec tamen distinctionis luci, & commoditati lectorum, quidquam decedat; quod melius intelligent, qui hoc Opus comparare cum Thesauro Rob. Stephani *Anglicano, vel Basileæ, splendide sane, nec sine utilissima accessione, recuso, voluerint. Itaque apparebit, in pari, vel minore adeo, chartarum numero tantam accessionem exemplorum, observationumque, & emendationum, factam esse, ut, aliorum etiam librorum possessores, si iidem hoc genere literarum delectentur, non male pecuniam huic insuper comparando thesauro impendi, fassuros esse, auguremur. Quorsum utiles esse possint paginarum & versuum numeri in marginibus positi, in Præfatione suo tempore indicabitur. Poterunt itaque, qui adhuc & nomina & pecuniam dedere, securi esse, nihil se perdidisse, vel perdituros, & moræ præmium non contemnendum, meliorem multis partibus librum, accipient, quam accipere per rei naturam poterant, nisi moræ inevitabiles differre nos promissa coegissent. Alii, qui nunc demum molientes sumtuosum opus bibliopolas, & cum maximis nixibus velut parturientes, nec sine commodo suo, juvare voluerint, his legibus invitantur: 1) Tomus primus Operis, Deo bene juvante, prodibit mercatu ipso autumnali A. 1746, alter verno 1747, tertius autumnali ejusdem anni, quartus, hoc est, ultimus, verno 1748; 2) qui prænumerare Ducatum unum voluerit, habebit dicto tempore Tomum primum; is cum tradetur, dabit pro altero Tomo tantundem, &, cum hic exhibebitur, Ducatum pro tertio, &c. ut totum opus Ducatis quatuor, hoc est, undecim imperialibus, ipsi constaturum sit; 3) reliqui, qui exspectare finem operis maluerint, æquo & ipsi pretio, suo tempore constituendo, sed aliquanto majori, illud redimere non gravabuntur; 4) prænumerantibus operam rogatu nostro dabunt nobilissimi quique per Germaniam Belgiumque Bibliopolæ.* Cum hac Epistola conjunctum est totius Operis specimen, elementi *A* aliquot voces voculasque continens, unde intelligere cuique intelligenti rerum lectori licet, de opere universo magna & egregia omnia exspectari jure posse, idque proditurum tale esse, quale in hoc genere adhuc orbis literatus non vidit. Cœpta hæc præclara prosperet & secundet Deus!

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno MDCCXLVI.

MUSEUM FLORENTINUM, EXHIBENS ANtiqua Numismata maximi moduli, quæ in Regio thesauro magni Ducis Etruriæ asservantur; cum observationibus ANTONII FRANCISCI GORII.

Volumina III.

Florentiæ, ex typographia Francisci Moucke, 1740-1742, fol. maj.

Vol. I plag. 6, cum Tab. æn. 115, Vol. II Alph. 2 plag. 12, Vol. III Alph. 3 plag. 14.

Novo igitur diligentiæ specimine Cel. *Gorius*, Italiæ suæ decus præcipuum, & nostra laude multo major, orbem literatum sibi devinxit, qui aureos & argenteos nummos præstantiores, æreos etiam maximi moduli, qui in thesauro magni Ducis Etruriæ, ad Imperiale jam fastigium summo omnium applausu evecti, asservantur, exhibuit, doctissimisque observationibus illustravit. Quo majora autem sunt præstantissimi *Gorii* in rem antiquariam merita, eo acriori desiderio hoc ipsum Opus, splendore non magis, quam doctrina, admirabile, exspectarunt omnes, quotquot harum rerum deliciis ducuntur; cum præsertim ex prioribus, quæ jam in lucem data sunt, *Musei Florentini*, & ex illis *Musei Etrusci*, Voluminibus, quid de *Gorio* sperari debeat, cognoverint. At dolent iidem, justo serius tanti thesauri sibi copiam fieri, id quod non sua, sed aliorum, culpa factum, ipse in Præfatio-

ne *Gorius* ſignificat. Nimirum, ſecundum ordinem, quem in Muſei Florentini delineatione *Gorio* præſcripſerat *Philippus Bonarrotius*, vir doctiſſimus, poſt *tria* jam edita *Volumina*, in lucem proferendæ erant vetuſti operis protomæ Cæſarum Auguſtorum Auguſtarumque, Philoſophorum item, & virorum illuſtrium, quibus inſtructum eſſet *quartum Volumen*. *Quintum* deinceps, ex ejusdem *Bonarrotii* inſtituto & conſilio, aheneis Deorum ſignis, quæ veterum ſuperſtitio colenda hominibus propoſuit, erat exornandum. His tandem abſolutis omnibus, *tria Volumina* collectioni Numiſmatum rariſſimorum maximi moduli, adjectis Cel. Autoris obſervationibus, erant aſſignanda, ſique poſtea quid otii ſupereſſet, in altero ex his Voluminibus deſcriptio omnium cujusque generis Numiſmatum Medicei Cimeliarchii erat exhibenda, atque inedita tantum, æreis tabulis inciſa, in lucem mittenda. In reliquis Voluminibus poſtmodum exponendæ fuerant icones pictorum celebrium, qui ſe ipſos pinxerunt, cujus collectionis præclariſſimæ jam plures tabulas æri inciſas eſſe, & adhuc quotidie in-
Pag. 14. cidi, Cel. Autor nuntiat. Hic igitur operis ordo, a *Bonarrotio* præſcriptus, cauſa fuit, ut paulo ſerius prodiret illa, de qua jam agitur, Numiſmatum collectio. Rectiſſime autem rationes ſuas ad *Bonarrotii* conſilium compoſuit Cel. Autor. Non ſolum enim ducem in eo habebat & ſtudiorum moderatorem peritiſſimum, qui editione Numiſmatum Muſei *Carpinei* nominis immortalitatem jam erat aſſecutus; verum etiam ipſa res loquebatur, optime ſibi conſulturum eſſe, ſi explicationem nummorum ultimo demum loco inſtitueret, ut interim veteris ævi ſcriptores, ſine quorum ope nihil laude dignum hoc in genere quiſpiam poteſt præſtare, ſibi redderet familiares. Inſtitutum tamen hunc Muſei Florentini ordinem inopinatus *Bonarrotii* obitus ſubito diſturbavit. Hinc tempori inſerviendum erat. Cumque Vir Clariſſ. *Sebaſtianus Blanchius*, theſauri Florentini Cimeliarcha, cui Numiſmata in ſingulas tabulas ordine diſponenda erant, ſenectutis incommodis jam valde laborare inciperet, ejusque ultima imminere viderentur fata, neglectis legibus ordinis, qui primo placuerat, ſancitum eſt, ut, poſt tria jam edita Volumina,

Nummi

Nummi antiqui fuccederent, quibus delineandis egregius pictor, *Joannes Dominicus Campiglia*, manus admovit. Prope finem anni 1736, infcio Autore, hæ delineationes, cum archetypis tamen nondum collatæ, & eam ob caufam haud paucis in rebus emendatione indigentes, Chalcographo peritiffimo, *Vincentio Francefchinio*, funt traditæ. Deinceps incifarum tabularum fchemata ipfimet Autori data funt obfervationibus illuftranda. Negavit autem Cel. *Gorius*, pro incomparabili fua & prorfus indefeffa, quam hifce rebus impendere confuevit, diligentia, hoc fe facturum effe, nifi prius expreffa fchemata cum archetypis contuliffet, cum tanta cura vulgare hos nummos apud animum contuliffet, ut ne minimum quidem a fide archetyporum differrent. In hac vero collatione, ftupendi fane laboris opere, Cel. Autori affuerunt, confiliisque ipfum juverunt, Reverendus Abbas *Antonius Nicolinius*, nec non *Sebaftianus Blanchius*, *Joannes Lamius*, in Florentino Athenæo Hiftoriæ Ecclefiafticæ Profeffor, Abbas item *Philippus Venutus*, Cortonenfis, quorum omnium in fe humanitatem ipfe prædicat. Maximus tamen labor ipfimet Cel. Autori fubeundus fuit, qui Pag. 17. ærugine exefa numifmata perfpicilli orbicularis minifterio operofiffime contemplatus eft, & cum figuris æri incifis fumma cum cura contulit, quæque prototypis non optime refpondebant, eo monente, *Jofephus Menabonius*, pictor Florentinus, diligenter emendavit. Hoc pacto opus abfolutiffimum atque emendatiffimum reddidit, oculorum vero aciem, uti ipfemet queritur, haud parum labefactavit. Florentiæ tunc temporis commorabatur *Carolus Fridericus*, Anglus, rei nummariæ peritiffimus. Is, cum Numifmata Medicea maximi moduli diligentiffime tractaffet, fuarum obfervationum, quæ ad eorum finceritatem & fidem probandam fpectant, fymbolam cum Cel. Autore humaniffime communicavit. Centum tabulas Cl. *Blanchinus* in ordinem digefferat, fed, cum reliquiffet bene multa numifmata, quæ vel in paucis differebant, vel non fatis integra erant, ea tamen ne prætermitteret, Cel. Autori fuafit Abbas *Antonius Nicolinius*, ut hoc pacto numifmatum Mediceorum fylloge in lucem quam abfolutiffima

 prodi-

Digitized by Google

prodiret. Labore igitur hoc, ſummo certe, & tædii pleniſſimo, Cel. Autor poſt ſedecim & amplius menſium ſpatium feliciter defunctus, ad explicanda, quæ his in tabulis viſuntur, Numiſmata ſe contulit. Ut omnia notatu digna ſtudioſiſſime obſervarentur, nihilo tamen ſecius brevitati etiam conſuleretur, *Bonarrotium* & *Vaillantium* duces, quorum exempla ſequeretur, ſibi delegit. Obvia, & ſatis jam ab aliis explicata, recte omiſit, ad illos etiam, qui ante ipſum aliquem nummum explicarunt, lectorem ablegavit. Autorum locos ad calcem uniuscujusque paginæ curioſe indicavit. Inter cetera etiam diligentiſſime inquiſivit, quo tempore, quave occaſione, in honorem Cæſarum nummi percuſſi ſint. Utque temporum ſeries accurate obſervaretur, interpolata numiſmata, quæ non juſto ordine diſpoſita erant, in meliorem redigere ordinem ſtudioſiſſime laboravit. In ſingulis paginis ad marginem ſuis quibusque locis tabularum & numiſmatum numeros adjecit, ut eo facilius reperiri poſſint. Singuli nummi in medio quadam teſſera copulantur, in qua muſeum, ex quo depromti ſunt, & metallum declarantur. Præpoſitæ ſemper ſunt literæ, ab *A* uſque ad *I*, quæ nummorum modulos deſignant, prout ad calcem Præfationis in æs inciſos lector inveniet. Singulorum metalli genus & pondus, in eorum etiam deſcriptione & explicatione, quæ poſteriores Operis hujus *Tomos* abſolvit, addidit. Prior numerus, ibi poſitus, uncias, alter ſcriptula, ſeu, ut vulgo, quanquam minus recte, loquuntur, ſcrupula, ultimus grana, denotat. Hac igitur ratione Numiſmata 360, maximam partem rariſſima, tam ex inſigni Marchionum *Nicoliniorum* muſeo, quam inprimis ex magni Ducis Etruriæ, hodierni Imperatoris invictiſſimi, theſauro, qui Florentiæ aſſervatur, depromſit, atque erudiriſſime illuſtravit. *Primus* præſtantiſſimi hujus Operis *Tomus* figuras Numiſmatum, tabulis æneis Cl. *Franceſchinii* artifici manu inciſas, exhibet. In *altero Tomo* præmittitur index Numiſmatum maximi moduli ex ære, & præſtantiorum ex argento, quæ poſtea obſervationibus illuſtrantur. Quamvis inſcio Cel. Autore, & fortaſſis præter ordinem, quem ſequi conſtituerat, aurea Numiſmata ſint præpoſita. Ut

autem

autem in horum Numismatum explicatione & memoriæ prospiceret, & temporum ordinem servaret, diligenter cavit. Alphabeticum vero ordinem in nummis aureis Regum, urbium, populorum, itemque Imperatorum, recensendis ante oculos habuit. Hinc, ut exemplum hujus rationis afferamus, in Classe I agmen ducit *Arsinoe, Ptolemæi Philadelphi* uxor, quam excipit Tom. II
Alexander M., *Perseus*, Macedoniæ Regum ultimus, *Pharnaces*, pag. 7.
Seleucus Νικάτωρ, *Antiochus* Θεός, *Demetrius* Σωτήρ, & *Lysimachus*. Ipsa nummorum explicatio ita est comparata, ut nec sagacitatem, nec doctrinam, nec modestiam, in ea desideres. Ubi enim nummum invenerat aureum, qui in adversa *Achillis* caput galeatum, in aversa autem *Thetidis*, simulacrum ex- 11.
hibet, hoc ipsum numisma ad *Alexandrum M.* pertinere, acute conjicit, quod vel ipse, vel Macedones, quo plus dignitatis & gloriæ prona in obsequium adulatio haberet, cudi jusserint. Gloriatum vero esse *Alexandrum*, se jure materni generis *Achillem* agnoscere autorem, *Vellejus* memorat. *Thetis* vero arma quædam ostendens in altera nummi parte ideo est effícta, quia cassidem & thoracem filio *Achilli* impetrasse, apud *Homerum* dicitur. Ita & alium nummum, caput *Palladis*, galea, cui serpens insculptus, ornatum, exhibentem, in cujus altera parte Victoria stans, dextra coronam, læva tridentem, & pone fulmen, gerens, visitur, ad eundem *Alexandrum* referre, nullus dubitat; cum ille ipse *Alexander Minervam* im- 12.
pensissime coluerit, eidemque omnes victorias adscripserit. In Cilicia enim constitutus, eidem sub *Magarsitis* cognomine sacra fecisse, *Arriano* dicitur. Serpens, galeæ *Minervæ* insculptus, prudentiæ symbolum est. Victoria in altera nummi parte coronam Regi victori offert, ac tridentem præfert, quasi terræ marisque dominum *Alexandrum* designet. Fulmen esse additum, ad celeritatem tanti Regis in victoriis reportandis celebrandam, prudentissime Cel. Autor conjicit. Cum nummus ipsi occurreret, caput *Minervæ* galeatum præ se ferens, in altera autem parte Victoriam gradientem, quæ dextra coronam, sinistra palmam, infra autem vasculum, habet, ostendens, nullam vero habens nec in antica, nec postica, parte

epigraphen, illum tamen in *Seleuci*, Syriæ Regis, qui præclara victoria *Lysimachum* superavit, honorem cusum esse, hariolatur.
Pag. 15. *Alexandrum* enim imitatus hic *Seleucus*, non suam, sed *Palladis*, effigiem nummo curavit insculpendam, cum, eam sibi quoque in bello propitiam fuisse, arbitraretur, id quod locus *Justini*, a Cel. Autore adscriptus, satis corroborat. Vasculum, quod in nummo visitur, ludos, a *Seleuco* victore celebratos, indicare videtur. Erant enim vasa, tripodes, & pateræ, victorum in certaminibus illustria præmia, uti ex antiquis scriptoribus loci bene multi declarant, & vetera monumenta, quæ passim in Bibliothecis deprehenduntur, & athletas victores, vasculum ostentantes, præferunt, clare indicant. Alius nummus, cui *Lysimachi* caput, ornatum regio diademate & cornibus arietinis, insculptum est, sed in cujus altera parte *Minerva*, clypeo innixa, in throno sedens, dextra Victoriolam, quæ coro-
18. nam offert, læva hastam, gerens, visitur, Cel. Autori cusus videtur, postquam *Lysimachus Antigonum*, *Demetrii* filium, & *Pyrrhum* ingenti prælio superavit, totaque Macedonia, teste *Pausania* in *Atticis Lib. I Cap. 10*, potitus est. Hoc ipsi declarare videtur *Minerva* νικοφόρος, Macedonum tutelare numen, quæ Victoriolam, volanti similem, & coronam, quam manu gerit, *Lysimacho* offert, indicatque, eum animi magnitudine, philosophia ipsa, uti narrat *Justinus Lib. XV Cap. 3*, viriumque gloria, omnes, per quos Oriens domitus est, devicisse. Arietinis autem cornibus *Lysimachus* ornatur, quia, diviso *Alexandri M.* imperio, Macedoniæ videtur esse potitus, utque *Alexandri* divinæ originis & gloriæ se ostenderet hæredem, præter diadema, arietina etiam cornua adscivisse. Est quidem hæc sententia plurimorum, cui, uti videmus, & Cel. Autor calculum suum adjecit. Cum vero alii dissentiant, &, in hisce nummis non *Lysimachi*, sed ipsius *Alexandri*, vultum expressum esse, contendant, eo, quod nullus *Alexandri* successorum hunc capitis ornatum in nummis usurpavit, non injucundum lectoribus fore arbitramur, si, quæ Vir Cl. *Joannes Georgius Wachterus*, qui, ob singularem harum rerum peritiam, mirifice Lipsiam nostram illustrat, in *Archæologia nummaria*

maria

maria pag. 67 in contrarium affert, contulerint. Nummum, qui caput muliebre, diademate & velo ornatum, cum epigraphe PIETAS, in altera autem parte *Vestam* sedentem velato capite, dextraque palladium, læva sceptrum, sive hastam, tenentem, exhibet, ad *Liviam* Augustam ideo refert, quia alia Pag. 21.
ex ære conflata numismata exstant, in quibus eadem *Livia* cultu Dearum, Pietatis, Justitiæ, & Salutis, expressa est. *P. Licinii Gallieni* imaginem armatam, in auro expressam, post bellum cum Persis A. C. 275 confectum effictam esse, conjicit. Visitur enim *Gallienus* specie proficiscentis ad bellum, 24.
capite dextrorsum converso, armis insignis. *Gallienum* vero de Persis triumphasse, & equestri statua ornatum esse, *Trebellius Pollio* in ejus vita commemorat. Baltheo gemmato hunc Imperatorem esse usum, quo cinctus in nummo comparet, idem *Trebellius* autor est. In Romæ antiquæ nummis haud raro occurrere caput *Herculis* juvenis, Nemeæi leonis exuviis contectum, in altera autem parte ratem cum epigraphe *Roma*, additis utrobique tribus globulis, qui quadrantes, seu quartam assis partem, valere declarant, observat. Hanc observatio- 37.
nem ad nummi ærei, qui caput *Herculis*, contectum apri exuviis, & pone tres notas, seu globulos, in altera autem parte taurum, & sub eo serpentem, ocyssime currentes, superne tres itidem globulos, infra epigraphen: ROMA, exhibet, ingeniose transfert. Taurum videlicet Italiæ originem, & *Herculis* genus, respicere, contendit. Italiam enim dici ferunt vel ab *Italo* duce, vel ab uno taurorum *Geryonis*, quos *Hercules* abegit. Taurum nempe Tyrrheni, seu, ut alii scribunt, Graeci, *ἰταλόν* dixere. Serpens etiam, qui in illo nummo visitur, peculiarem aliquam fabulam, quæ ad *Herculem* spectat, indicat. Condito enim *Jovis* templo in Capitolio, cum *Tarquinius Superbus*, coloniis mittendis, occupare latius imperii fines vellet, & Signiam Circeiosque coloniam misisset, memorat *Livius*, anguem, ex lignea columna prolapsum, fugam in regiam ejus fecisse. Memoriæ quoque proditum, *Romam*, *Æsculapii* filiam, Romæ urbi nomen imposuisse. Nummus autem, de quo jam agitur, eo fortassis tempore cusus est, quo validæ

validæ Romanorum vires erant, devictis potiſſimum Etruſcis & Carthaginenſibus, id quod taurus & ſerpens videntur indicare. Nummum *Hadriani*, in quo iſte Imperator, præter morem, ægide, quam *Gorgonis* caput & gryphus ornat, eique *Minerva* jaculum, ſeu haſtam inverſam, præferens, deprehenditur, cuſum
Pag. 78. eſſe cenſet, poſtquam Sarmatarum, Roxolanorum, vel Maurorum, tumultus Imperator ille repreſſit. Siniſtrorſum enim apparet barbarus miles, ſculptus in clypeo. *Minerva*, armorum Dea, bellicam *Hadriani* deſignat virtutem, cum, *Spartiano* teſte, armorum peritiſſimus, & rei militaris ſcientiſſimus, fuerit. Cum in Mediceo theſauro nummum *Hadriani* inveniret Cel. Autor, in averſa adeo temporis injuria corruptum, ut, præter nudam figuram ſtantem, & menſam cum vaſculo, nihil in eo poſſet videri; eum ex alio numiſmate, eximio atque integerrimo, cum typo aſſimili, quod Romæ in Cimeliarchio Prin-
79. cipis *Chiſii* aſſervatur, ſupplet. Figuram nimirum, in nummo comparentem, *Apollinem* denotare, exiſtimat, qui dextra, ut videtur, duplicem ramuſculum gerit, ſiniſtra vero arcum. Infima nummi pars notam Conſulatus *Hadrianei* exhibet. Vaſculum, quod ante *Apollinem* poſitum eſt, non eſſe diotum, contra *Vaillantium* contendit. In antica Medicei numiſmatis deeſt nota *P. P.* quæ *patrem patriæ* indigitat, quæ tamen in *Chiſiano* habetur. *Apollinem* vero Muſarum principem ac ducem ſculptum ideo arbitratur, uti declaretur, *Hadrianum* diſciplinas omnes complexum eſſe, praeſtantesque doctrina atque artibus viros mirifice foviſſe. Præmia etiam, quæ in eruditis *Apollinis* certaminibus, qualia inſtituere ſolebat, vel accepit, vel ſubinde dedit, indicare Cel. Autori videtur menſa, cum lebete ſuperimpoſito. Duplex lauri ramus, quem *Apollo* in manibus gerit, auguratorium innuit, quod *Hadrianus* pecunia ſua Romæ reſtituit, & cujus etiam mentio in vetuſto marmore, a *Grutero* evulgato, injicitur. Probabile etiam eſt, cum nummus Romæ percuſſus ſit, *Apollinem* innuere vaticinium, quod *Hadriano* de futuro imperio factum eſt in Mœſia inferiore, extremis *Domitiani* temporibus, uti *Spartianus* prodidit memoriæ. Hæc igitur, quas ſpeciminis loco attulimus,
con-

conjecturæ utique declarant, quanto ingenio polleat *Gorius*, qui non ſine fundamento, uti quorundam mos eſt, hariolatur, & ſomnia lectoribus obtrudit, ſed multis antiquorum locis ea, quæ tradit, ita confirmat, ut ſummum probabilitatis gradum attingant. Plenum eſt & refertum totum ejus Opus ingenioſiſſimis ejusmodi conjecturis, & nummorum interpretationibus, quibus non ſine ſumma voluptate omnes antiquitatum ſtudioſi utentur. Sed maximam idem etiam in omni antiquitatis & hiſtoriarum genere doctrinam prodit. Occaſione nummi aurei ſummæ raritatis, in *Joannis Palæologi*, cum Florentiæ, Concilii celebrandi cauſa, ageret, honorem cuſi, de Concilio illo Florentino, anno Seculi decimi quinti triceſimo nono conſummato, ſumma eruditione diſputat. Oecumenicum illud vocat, in eoque cum de præſcriptis Pag. 29.
fidei dogmatibus diu diſceptatum eſſet, Eccleſiam tandem Græcam & Latinam in unam eandemque doctrinam conſpiraſſe, ſtatuit. Exſtat memorandi hujus conſenſus monumentum egregium, tabula marmorea baſilicæ Florentinæ, quæ cum multum ad ejus hiſtoriam cognoſcendam faciat, integram ejus inſcriptionem Cel. Autor exhibuit. *Joſephum*, Patriar- 30.
cham Conſtantinopolitanum, Florentiam pridie Idus Januarias ejusdem anni veniſſe, &, cum ſancitis dogmatibus propria manu ſubſcripſiſſet, paulo poſt ibidem deceſſiſſe, obſervat. Honorifico is ſepulcro in templo S. *Mariæ Novellæ* donatus eſt, ejusque imago integra, picta in area marmorei ſepulcri, quo conditus eſt, viſitur. Legitur & in ea area Latinis Græcisque verſibus conceptum epitaphium, quod, cum nondum fuerit editum, totum Cel. Autor nobis legendum dedit. Chartam avthenticam, in qua ſolennis ille Græcæ cum Romana Eccleſiæ conſenſus publice declaratus eſt, cuique manu ſua ſummus Pontifex *Eugenius IV*, Imperator *Joannes Palæologus*, (& hic quidem rubro charactere,) itemque Latini & Græci patres, ſubſcripſere, in argentea theca aſſervatur in gazophylacio magni Ducis Etruriæ. Ex ima chartæ iſtius parte annexum pendet aureum ſigillum, quod Cel. Autor *Tab. VI n. 2* primus æri inciſum exhibuit. Celebratiſſimi ſunt in antiquitate nummi, qui *ciſtophori*

phori vocantur, & a cista Liberi patris, e qua serpens prosilit, in illis comparente, nomen acceperunt. In honorem Proconsulum Romanorum in Asia minore tales Cistophoros subinde percussos fuisse, constat, eorumque haud paucos viri de re antiquaria valde promeriti, *Vaillantius*, *Seguinus*, *Patinus*, *Liebius*, *Haymius*, & *Pamelius*, evulgarunt. Cel. Autor vero eorum numerum insigniter jam adauxit, quando tria hujus generis numismata, quæ nullus antiquariorum hucdum
Pag. 40. vidit, primus lectorum conspectui stitit. Prior ex illis ad *C. Claudium*, sive *Clodium Pulcrum*, quem *Appii Claudii Pulcri* patrem fuisse, ex *Cicerone* discimus, pertinet. Hic cum *M. Perperna* Consul fuit anno U. C. 623. Quo vero anno Proconsul Ciliciam administrarit, veterum testimoniis deficientibus, certo constitui non potest, quamvis Cel. Autori post Consulatum eam provinciam cum imperio administrasse videatur *Clodius*. Sigla, dextrorsum addita, ΠΕ, Asiæ principem urbem, atque imperii caput, *Pergamum*, denotat. Baculus, sinistrorsum propositus, cui serpens circumvolvitur, Asiæ, & inprimis Pergami, insigne videtur, cum in aliis etiam Pergamenorum nummis hæc figura deprehendatur, &, Pergamenos *Æsculapium* summa religione coluisse, ex *Pausaniæ* variis locis constet. Subditum est in nummo *Menophanti* nomen, qui, ex Cel. Autoris sententia, Prytanæi princeps fuit. Alter cistophorus semiapertam cistam, ex qua serpens prosilit, in medio coronam ex hederæ foliis & baccis, absque inscriptione, exhibet. In altera parte duo serpentes, invicem implexi, aplustrum & aspergillum complectuntur. In area tria sigla comparent, lævorsum sceptrum, seu baculus, cui advolutus serpens. Prænomen nimirum, nomen, & cognomen, *Appii Claudii Pulcri*, per siglam priorum literarum A. C. P. expressa sunt, cum alius Cistophorus, a *Seguino* editus, nomen hoc integre scriptum proferat. Altera, quæ in nummo comparet, sigla ipsum Prytanæum denotat, &, tertiam Pergamenos indicare, non obscurum est. Is ipse *Appius Claudius*, *C. Claudii Pulcri* nepos, anno 700, uti *Dio Cassius Hist. Rom. Lib. XLVIII* autor est, cum *L. Domitio Ahenobarbo* Cos. magistratu exiens, Ciliciæ præfuit, resque

reſque per triennium tam præclare geſſit, ut Imperatoris no-
men ſuſceperit, id quod & ejus nummi, & *Ciceronis* autori-
tas, evincunt. In tertii Ciſtophori antica parte ciſta ſemi-
aperta, in quam inſilit ſerpens, viſitur. Poſitæ in medio coro-
næ, hederæ foliis & baccis inſignes, abſque inſcriptione. In
altera nummi parte, ſerpentes, ſimul implexi, templum tetraſty-
lon utrinque complectuntur, cujus faſtigio ſimulacrum Deæ,
dextra pateram, ſiniſtra haſtam, ſeu ſceptrum, tenentis, ſuper-
impoſitum eſt. Dextrorſum ſigla PA. ſiniſtrorſum aquila,
fulmini inſiſtens, cernitur. In inſcriptione legitur *C. Fan-
nius Pont.* Anceps igitur hæret Cel. Autor, cui ex *Fannio-
rum* gente, plebeja, an conſulari, eximium ac ſingularem
hunc Ciſtophorum tribuat. Complures ex *Fanniis* ab Autori-
bus antiquis laudantur, ſed eorum cognomina non indicantur.
Cum cognomine duntaxat memoratur *L. Fannius Strabo*, qui
A. U. C. 593 cum *Valerio Meſſala* Conſul fuit. Ciſtophorus
noſter exhibet *C. Fannium Pont.* quam ſiglam per Ponticum
Proconſulem interpretatur. Aſſignat ergo nummum *C. Fan-
nio*, qui cum *M. Nonio Suffenate Cn. Pompejum* in Græciam
anno U. C. 404, vel 405, ſecutus eſt, eumque paulo poſt pro-
conſulare imperium in Aſia minore obtinuiſſe, conjicit. Si-
gla PA Pamphyliam provinciam ipſi indicare videtur, in qua
fortaſſis nummus iſte cuſus eſt. Dea, templo ſuperimpoſita,
aut *Junonem*, aut *Minervam*, indicat, quæ templum ibi habuiſſe
videtur, ejusque ſacerdos dictus eſt *Menander*, cujus no-
men in ima nummi parte legitur, ubi in ſpatio, temporis inju-
ria detrito, vox ἱερεὺς dubio procul fuit appoſita. Cæſarau-
guſtæ in Hiſpania incolas divinis honoribus *Tiberium Cæſa-
rem* vivum adhuc coluiſſe, varii nummi docent. Templum
vero ab illis *Pietati Auguſtæ Tiberii* dedicatum fuiſſe, pri-
mus Cel. Autor obſervavit, quando nummum æneum, ad hoc
tempus ignotum, evulgavit, quem inter ſua cimelia recondi- Pag. 55.
dit præſtantiſſimus veterum elegantiarum æſtimator, Marchio
& Eques *Joſephus Nicolinius.* Elegantem etiam nummum, in
Hadriani Imperatoris honorem cuſum, in quo ſus, lactans
ſucculos ſub ilice, comparet, rectiſſime interpretatur, &, ſuem, 75.

ſucculos lactantem, primos urbis Romæ natales denotare, obſervat, cum apud *Virgilium Æneid. VIII, 43*, fauſtum dicatur & auſpicatum *Æneæ* & *Aſcanio* ea res fuiſſe omen. Quamvis igitur vel ea, quæ jam in medium protulimus, Cel. Autoris ſummam eruditionem affatim loquantur, omnesque merito in ejus admirationem rapiant, eo pluris tam[illegible] prudentibus rerum æſtimatoribus Vir ille faciendus erit, quo majorem ipſe cum ampliſſima eruditione modeſtiam conjungit. Neminem eruditorum laude ſua privat, nec, uti perverſus quorundam mos eſt, ſe ſolum ſapere exiſtimat. Diſſentientes modeſte ſemper confutat, &, ſi qui errores a nonnullis commiſſi ſunt, (hæc enim in re tam difficili & lubrica vix evitari poſſunt,) ea non niſi comiter & amice corrigit. Neque, omnia ſe, quæcunque demum in nummis occurrunt, ad liquidum poſſe perducere & interpretari, jactitat, longiſſime remotus ab eorum arrogantia, qui, inanem gloriolam captaturi, nihil inveniri poſſe, quod ingenii aciem fugiat, nugantur. Certe, ubi Noſter nummum aureum *Perſei*, Macedonum Regis, invenerat, non ſolum *Begerum*, qui numiſma argenteum, huic ſimile,
Pag. 13. evulgarat & illuſtraverat, ſummis mactat laudibus, verum etiam, palantes in illo nummo literas ſe non intelligere, & aliis earum explicationem relinquere, candide profitetur. In nummo *Pharnacis* Regis illuſtrando cum facem ei prætuliſſet Ill. *Spanhemius*, ejus etiam explicationem, non ſine honoris præ-
14. famine, adducit. Eodem cultu eminentiſſimum *Noriſium* pro-
22. ſequitur, quando de nummo aureo *Diocletiani* & *Maximiani* Aug. diſputat. In nummo *Auguſti* æreo inſcriptionem, quam vetuſtas exedit, nec non literas M. A. quæ lyram circumſtant,
53. ſe non intelligere, profiteri nullus dubitat. Supererant adhuc quædam numiſmata, quæ in *tertio* hujus Operis *Volumine* illuſtrantur. Præfatus eſt ei verbis modeſtiſſimis. Cum nimirum Operis editio avidiſſime ab eruditis flagitaretur, viginti menſium ſpatio hoc *Volumen* erat conficiendum. Eo facilius ergo veniam ſe ab æquis lectoribus impetraturum eſſe, Cel. Autor ſperat, ſicubi offenderit; cum præſertim illos, qui conſilio & opera olim eum adjuverant, morte ſibi ereptos doleat, & Indices ipſemet

met conficere fuerit coactus. Investigavit autem potissimum tempus & occasionem, qua in honorem Augustorum Augustarumque excusa fuerint hæc numismata. Ad pleniorem eorum explicationem alios frequenter nummos ex ære maximo descripsit, & illustravit, ut exinde illi, quos adducit, lucem caperent. Cujus rei ut specimina quædam demus, explicanti nummum *Severi*, in quo Imperator iste laureatus, pectore dextrorsum nudo, lævorsum squamata ægide armato, cernitur, altera vero pars Romam galeatam stantem ostendit, visum est ad similes nummos, qui in aliis Museis exstant, provocare. In illis enim omnibus herois specie insignis visitur *Severus*, in nonnullis etiam thorace munitum habet pectus, cum *Gorgone* in medio. *Jovi* nimirum assimilatur, quem ægide armari solitum, ex *Homero* constat, propterea quod, superatis tribus Imperatoribus, solus tandem Romano imperio potitus est. Aversam nummi faciem Romam exhibere, Cel. Autori certissime persuasum est. Quamvis enim in aliis quibusdam *Severi* nummis, eundem cum nostro typum habentibus, *Martis* imago in aversa parte deprehendatur, inque nostro, valde jam detrito, Roma exsertam nudamque papillam non bene ostendat, differre tamen censet a *Martis* specie cultum vestium, qui Romæ tribuitur. Immo, re vera *Romam* hic exhiberi, non *Martem*, ex alio nummo, qui in Regis Christianissimi thesauro asservatur, comprobari posse, contendit. Neque improbabilis hæc ipsi videtur opinio, cum, uti variis exemplis illustrat, non solum sedens, verum etiam stans nonnunquam, in antiquis nummis effingatur Roma. Eadem ratione nummum ex ære flavo illustrat. Visitur in eo Imperator *Severus* laureato capite, & pectore lorica armato. In altera parte corona laurea, sex radiis ornata, comparet, & ex inscriptione intelligitur, eum a Tarsensibus esse percussum, quando solennia ἐπινίκια, quæ & Σεβήρεια dicta sunt, in honorem Imperatoris Tarsi celebrata sunt. Duos adeo alios hujus generis nummos adducit. Prior 12.
enim, ex thesauro Galliarum Regis depromtus, ab *Andrea Morellio* primum editus, & ab *Ez. Spanhemio* peculiari Dissertatione illustratus est. Alterum *Vaillantius* descripsit, & apud se asservari

Tom. III pag. 8.

Google

vari testatus est; sed ejus schema nec ipse, nec alii, evulgarunt. Horum igitur nummorum explicationes, a viris doctis prolatas, studiose adducit, & deinde ad Mediceum nummum accedens, eum ab homine quodam vaferrimo pro genuino, qui
Pag. 16. in gaza asservabatur, suppositum hariolatur. Corona enim, in eo comparens, & laurea est, & radiata, cum tamen in nummo Regis Galliæ eadem corona radiata, non vero lauri foliis composita, sed solida, appareat. Insuper etiam non sex radiis, ut in Mediceo, sed septem, nobilitatur, quorum quatuor in acumen desinunt, reliqui vero tres intorti abeunt, & quasi flammas imitantur. Accedunt alia adhuc argumenta. Nempe utriusque faciei numismatis opificium νόθον aposphragisma exhibet, neque ejusdem nummi pondus æquum est & conveniens. Cum typo insuper aliorum numismatum non congruit corona, quæ laurea simul est, & radiata. Coronæ enim laureæ, aut quernæ, quæ in nummis visuntur, nunquam radios habent, &, ubi radiatæ coronæ comparent, solidæ sunt, neque foliis constant. Nummum *Severi*, temporis injuria adeo corruptum, ut epigraphe in ambitu alterius faciei, exceptis duntaxat quibusdam literulis, legi non possit, ex num-
35. mis thesauri Gallicani & Pisani restituit, atque illustrat, literas in eo obvias CTPA. KΛ. ΡΟΥΦΙΝΟΥ CΟΦΙ. sub Prætore *Claudio Rufino* Sophista denotare, contendens. Ille enim *Claudius Rufinus* Sophista, Smyrnæorum Prætor, carus inprimis fuit *Severo*, & *Antonino*, ejus filio, quorum permissu vacationem ab aliis muneribus integram assecutus est a Smyrnæis civibus suis, uti honorifica de eo inscriptio, quam *Sponius* in *Itiner. Athen.* affert, declarat. Nummus quidam Mytilenæorum, in honorem *Antonini* Imperatoris cusus, figuras quidem integras ostendit; at epigraphe præsertim aversæ partis injuria temporis ita labefactata est, ut & viri oculatissimi in ejus explicatione hallucinati sint. Et, cum quamplurimæ sint & diversæ hoc de nummo eruditorum conjecturæ, lucem in tantis tenebris accendit immortalis vir gloriæ, *Vaillantius*, qui, integrum aliquem Mytilenæorum nummum, eidem *Antonino* dedicatum, eundemque typum præferentem, describens, veram

veram ejus epigraphen conſtituit. Cel. Autor vero, *Vaillantii* circa hunc nummum merita ſuperaturus, ut extra omnem difficultatem & dubitationem ejus ſententiam poneret, operam dedit. Uſus nimirum eſt ope & conſilio Abbatis *Antonii Nicolinii*, qui, cum ſciret, Ericorum numiſmata in cimeliarchium *Theupolæ* gentis tranſiiſſe, a *Barbonio Moroſinio* idem numiſma, ad fidem ejus, quod *Vaillantius* ſe deſcripſiſſe affirmat, diligenter delineatum, accepit, permittente *Laurentio Theupolo*, equite, qui hunc ipſum nummum in gazophylacio, quod poſſidet, exquiſitiſſimo aſſervat. Ope iſtius nummi, Medicei numiſmatis epigraphe, pæne deleta, feliciter reſtituta eſt; & hoc pacto res, quæ tot difficultatibus fuerat implicita, egregie dilucidata. Hujus generis vero explicationes Cel. Autor innumerabiles profecto attulit, &, ſi nos omnes veneres, quas hoc in Opere lector deprehendet, hic enarrare vellemus, tempus & charta prius, quam materia ſcribendi, nos deficeret. Quamplurimas enim difficultates ſublatas, multa ultimæ antiquitatis argumenta egregie pertractata, quamplurimos nummos, qui hucdum eruditis incogniti fuerant, evulgatos, reperias. Unde certiſſime & ex vero affirmari poteſt, nobiliſſimam artem, quæ in illuſtrandis veteribus nummis occupatur, per has Cel. *Gorii* lucubrationes inſigne incrementum accepturam eſſe. Ut vero nihil prorſus in opere abſolvendo deſideraretur, & eo commodius illo uterentur eruditi, Indices locupletiſſimi additi ſunt. Eorum prior inſcriptiones, quæ in poſtica nummorum parte deprehenduntur, indicat. Hunc Index Geographicus, quo urbes & populi, qui numiſmata in honorem Imperatorum percuſſerunt, declarantur, excipit. Tertius Index typorum eſt, quibus nummi ornati ſunt. Quartus viros, urbium magiſtratu, & dignitate ſacra, vel civili, ornatos, alphabetico ordine recenſet. Ultimo loco Index rerum, quæ in antiquis nummis obſervantur, ſequitur. Emendanda denique leviuſcula quædam coronidis loco adjiciuntur. Fruere igitur, benevole Lector, hiſce amœnitatibus eruditæ antiquitatis, quas Cel. *Gorius* tibi propoſuit, utque propediem & reliqua antiquitatum cimelia, quæ in Florentino theſauro proſtant,

Pag. 48.

ſtant, ejus opera perpolita & illuſtrata evulgentur, nobiſcum precare.

SIMONIS BALLARINI, PRESBYTERI ROMAni, J. U. D. & Bibliothecarii, Archiepiſcopi, Epiſcopi Carpentoracti, Animadverſiones in Muſeum Florentinum Antonii Franciſci Gorii.

Carpentoracti, 1743, 4 maj.
Plag. 2.

Quo conſilio brevem hunc libellum, qui *Muſeum Gorianum* vocat ſub cenſuram, Cl. Autor ſcripſerit, ipſe in Epiſtola, ad *Proſperum Petronium*, Interpretem Græcæ linguæ Vaticanum, data, & huic ſcripto præmiſſa, declarat. Laudat principio *Muſeum* illud *Florentinum*, quod tam ſcite elaboratum *Goriano* ſtudio profitetur, pauci ut hac ætate, tot obſcuriſſimæ vetuſtatis arcana explicandi dexteritate pares, reperiantur. Neque eo ſecius animadvertit, non modo leviter ab eo quædam attingi, quæ explicatius accuratiusque *Ballarinus* vellet, tradita, ſed ea etiam, quæ certiſſima *Gorius* poſuerit, haud ſemper eſſe ejusmodi, ut accredi penitus poſſint. Quid ergo? *Ballarinus*, dum grande Opus perluſtrat, tumultuaria quædam opera ſchedis ſuis committit, ex quibus deinceps prodierunt, quas hic vides, annotatiunculæ, perbreves illæ quidem, ſed quas latius explicare, politiusque formare, Autor Clariſſimus, quamvis vellet, pluribus diſtrictus laboribus, non potuit. Satis ergo habet, annotaſſe nonnulla, quæ quo ſint loco habenda, exſpectat *Petronii* ſui ſententiam.

His ex Notulis quædam ut ſeligamus, illud minus probatur *Ballarino*, quod *Gorius*, in tertia Claſſe *Tomi I*, Philoſophorum, Poetarum, aliorum illuſtrium virorum, imaginibus nomina adſcripſerit, idque ad fidem figurarum *Fulvii Urſini*. Capita enim, probat, ab *Urſino* plerumque ex ingenio, vel conjectura, ad hunc, vel illum, referri, quædam ex numis

numis esse depromta. Ex his autem numis multos, ait Noster, nunquam visos, eoque fidem haud mereri, alios, cum titulo careant, qualis adsit effigies, dubios nos incertosque dimittere. In gemmis nunquam nomina, nisi interdum artificum, capitibus apponi, contendit, ut *Fulvii* sola autoritas hic nihil efficiat. Fatetur etiam, protomas marmoreas, apud eundem *Ursinum* obvias, antiquitatem quidem habere, harum tamen epigraphas omnino recentiorem manum ostendere. Pleraque tandem horum monumentorum, subjungit, multis annis post mortem eorum, quorum exprimant icones, elaborata fuisse, tantoque studiosius cavendum antiquario, ne' talia, ut fit, literato orbi pro certis obtrudat. *Pag. 16* ejusdem *primi Voluminis* mentio fit *Antoniæ*, *Drusi Cæsaris* conjugis. Hic Noster negligentiæ inscitiæque *Varronem* Tuscorum postulat. Negligentiæ, quod *minor* hæc dici debeat, ut discernatur ab sorore, *Antonia majore*, quæ nupserit *L. Domitio Abenobarbo.* Inscitiæ, quod illius *Antoniæ* maritus minime fuerit *Drusus Cæsar*, id est, filius *Tiberii Augusti*, sed *Nero Claudius Drusus*, hujusce frater. Negat idem Noster, *Agrippinam*, neptem *Augusti*, recte *Juliam pag. 21* a *Gorio* appellari, cum ejus pater, *M. Agrippa*, nunquam in familiam *Juliam* adoptione transierit, ac potius *Vispaniam* (quidni *Vipsaniam?*) esse eam, a patre, vocandam. Caput Hyacinthi, quod *Tab. XXXII n. 5* effingi, dixerat *Gorius*, Noster non agnoscit. Ex diademate, quod ibi cernitur, Regem potius indicari, quam regium juvenem, colligit. *Pag. 81 Gorius* signum *Herculis* ΟΠΛΟΣΜΕΝΟΥ adducit. At *Ballarinus : Lege* ΟΠΛΙΣΜΕΝΟΥ. Quod leviculum. Dixerat *pag. 86* Mystagogus Florentinus, *Herculem* esse *inter Deos ἐπιφάνους connumeratum.* *Ballarinus* primum : *Lege ἐπιφανεῖς*. Bene. Sed deinde idem : *Nullum vero peculiare fuit Θεῶν Ἐπιφανῶν collegium.* At nescimus, cur non, sicut Diis Συννάοις, Συνθρόνοις, Συμβώμοις, hic vel ille dicitur annumerari, quorum haud peculiare fuit Collegium, pari modo possit idem valere de Diis Ἐπιφανέσι. Nec conceptis ille verbis Collegium nominat, sed tantummodo *connumera-*

 tum,

tum dicit. *Vitam* autem *Scipionis*, quam Autor Musei *pag. 62 not. 4 Plutarcho* tribuit, nos nullam habere, Noster monet. Ostendit etiam ex Critica *Pagiana*, *Hadrianum*, cujus mortem *Gorius pag. 33* in *quadragesimum secundam* annum ætatis posuerat, annos sexaginta duos potius vixisse. Nec concedit, *Macrinum* se modo *Severum*, modo *Antoninum*, nuncupasse. Namque in numis sæpe quidem *Severum*, sed nunquam *Antoninum*, eum vocari. *Tab. XLIII*, in *Gemma 7* & *10*, doctus Animadversor minime *Virgilium*, ut *Gorius*, sed *Dramatum Poetam*, propter larvam additam, agnoscit. *Alter Tomus Musei Florentini* commemorat, in *Præfatione*, *Cannas*, Romanorum quondam clade nobilitatas, quæ *nunc Canusium*. Sic *Gorius*. *Ballarinus* contra erudite probat, nec veterem urbem *Canusium*, lanæ præstantissimæ proventu valde celebrem, nec hodiernam *Canusium*, quæ & *Canosa*, & *Canossa*, cum antiquis *Cannis*, vico Apuliæ Peucetiæ, esse confundendam. Neminem etiam Geographorum veteres *Cannas* cum recentiore commiscuisse *Canusio*. Caput, quod in *XII Tabula* Sarda præfert, non, cum *Gorio*, ad *Herculem* refert, sed ad *Jovem*, cumque recentiores artifices nomina Gemmis antiquis sint inscribere soliti, idem etiam de altera Gemma, in qua HANNIBAL, posse existimari. Victorem Olympiæ, in ejusdem *Tabulæ Gemma tertia*, perinde ac *Gorius*, Noster quidem agnoscit; inscriptionem tamen, monet, sine hæsitatione legendam, MNHC — Hτι ΟΛΥΜΠΙΑC, *Memineris Olympiæ*, ubi nempe victor coronam es adeptus. Formulam loquendi, *missum facere*, gladiatoriam esse, idemque sonare, quod, victum se fateri, *Gorio*, ad *Tab. XVII, 4*, id affirmanti, minime dat *Ballarinus*, præsidiumque, in quo hæc nitatur opinio, desiderat. Quæ num recte notentur, viderint doctiores. *Missio*, vox gladiatoria, cum victi liberarentur ab imminente mortis periculo. Hanc autem missionem cum suis a victoribus implorarent læsi gladiatores, quod *Quintiliano* est, *rogare missionem*, & *Martiali*, *petere missionem*, ut *Justus Lipsius Saturn. Serm. II, 21*, observat, ecquam aliam, quæsumus, fuisse, putes, formulam rogationis,

quam

quam hanc: *Fac me missum.* Præterea *Ballarinus* monet, *Ursum togatum*, in *Gruteriano* marmore, minime feram bestiam indicare, ut *Gorio* visum, sed esse nomen viri. *Tab. C n. 2 vultum senilem* & *barbatum* ideo non posse, cum *Gorio*, ad *Augustum* referri, quod *Hadrianus*, primus omnium Imperatorum, barbam alere cœperit, satis quidem perite Cl. Autor annotat; utrum tamen ejusdem *Hadriani* vultus hac in Sarda, de quo ipse non dubitat, exprimatur, id vero firmiorem desiderat probationem, si, ejusdem quoque successores, idem institutum secutos, bene barbatos incessisse, memineris. Ad *tertium Volumen Musei Etrusci* duo notat Animadversor, sed non ita magni momenti. Alterum respicit verba Præfatiopis: *Pancratiastarum*, *sive*, *vt ajunt*, *Luctatorum.* Hæc *Ballarino* videntur cera miniatula digna esse, propterea, quod confundantur πάλη & παγκράτιον, quæ tamen differant sicut pars & totum, composito ex Luctatione & Pugillatu Pancratio. *Gorium* ergo deceptum cum vulgo. At, quomodo id doctissimo Antiquario vitio dari possit, nos haud intelligimus. Videtur potius ille caute locutus, seque voluisse segregare a vulgo. Nam non ipse hoc affirmat, sed tantum ex vulgi loquitur opinione, *ut ajunt.* Alterum illud est, male *Gorium*, ad *Tab. II*, scribere, *Magna Deum Mater Juno.* Nunquam enim *Junonem* a veteribus ita dici, sed *Terram*, quæ & *Rhea*, & *Cybele.* Quis autem dubitet, voluisse *Gorium* ponere *Idæam*, pro *Junone*, cum nihil crebrius in literatis lapidibus occurrat hisce Siglis: M. D. M. I. *Magna Deum Mater Idæa.* Quare cum hoc μνημονικὸν ἁμάρτημα, tum alios quosdam levioris notæ errores, *Goriano* thesauro nonnunquam adspersos, facile excusabit is, qui secum reputet, vix sperandum esse, posse, in tam vasto Opere, unius, quamlibet docti, viri cura & industria, cuncta sic limari perpolirique, nihil ut omnino errorum, etiam invito Autore, clanculum irrepat.

MEMOIRES DE LITERATURE, &c.

hoc est,

 DISSER-

DISSERTATIONES, IN ACADEMIA INſcriptionum & literarum humaniorum publicatæ annis 1731, 1732, & 1733.

Tomus X.

Lutetiæ, in typographia Regia, 1736, 4 maj.
Alph. 4 plag. 3.

Diſſertationum, hic exhibitarum, pleræque Hiſtoriam illuſtrant literariam, multaque in apricum proferunt, antea nondum ſatis perſpecta. Lectoribus itaque noſtris gratiſſimum erit, cognoſcere, quæ argumenta hic occurrant ſtudioſiſſime excuſſa; quanquam & de nonnullis dicemus copioſius, cum, ſingularum tractationem exponere, brevitati noſtræ haud conveniat. *Prima* in Diſſertatione *pag. 1-20* de *Thaletis* philoſophia ita agit *Canajus*, ut non ſolum philoſophicas ejus opiniones examinet, ſed ipſius quoque vitam & fata deſcribat. Docet hic, *Thaletem* non habuiſſe Deum pro creatore mundi, ſed materiæ tribuiſſe & æternitatem & originem entium omnium. In *ſecunda* idem *pag. 21-35* de *Anaximandri* philoſophia diſſerit. In *tertia* de vita & ſcriptis *Archilochi* verba facit *Sevinus pag. 36-53*; in *quarta* de *Empedoclis* vita ſcriptisque *Bonamicus pag. 54-74*; in *quinta pag. 75-88* rurſus *Sevinus* de *Panætii* vita & libris. Hic idem in *ſexta pag. 89-97 Thraſylli*, Aſtrologi Imp. *Tiberio* familiaris, hiſtoriam accurate perſequitur. In *ſeptima pag. 98-110* diſſerit *Chambortus* de *Tito Labieno*, fortiſſimo libertatis Romanæ patrono. Hinc longum ſpatium occupat (*pag. 112-310*) *Plutarchi de Muſica* Dialogus, adjunctam habens verſionem Gallicam *Burettii*, ac notas ejusdem eruditiſſimas. In his enim non ſolum notitia panditur laudatorum a *Plutarcho* Muſicorum, ſed plurima quoque hujus Dialogi loca emendantur; prætereaque ars veterum muſica ſolerter deſcribitur, adjecta etiam vocabulorum muſicorum interpretatione. Nunc igitur Dialogum hunc, habitum huc uſque obſcuriſſimum, intelligi omni ex parte, ſuaque luce radiare, merito confidit acutiſſimus *Burettius*; qui accuratius,

ratius, quam quisquam, *pag. 189 seq.* agit de *Heraclide Pontico; pag. 195 seq.* de *Lino; pag. 201 seq.* de *Philammonis; pag. 209 seq.* de *Stesichori; pag. 213 seq.* de *Terpandri; pag. 235 seq.* de *Timothei; pag. 239 seq.* de *Archilochi; pag. 262 seq.* de *Orphei; pag. 274 seq.* de *Hipponactis; pag. 309 seq.* de *Aristoxeni* vita scriptisque. Perdocte etiam *pag. 258 seq.* vitam exponit *Marsyæ*, ac *pag. 268 seq. Phrynidis*, in *Fabricii Bibliotheca Græca* non memorati Musici. Nec illaudatam dimittimus Orationem de *Dithyrambis*, eorumque & origine & natura, *pag. 306 seq.*

Nono loco *Racinius* Andromachen *Euripidis* cum *Racinii* senioris Andromache comparat *pag. 311-322*, ostendens, utrumque Poetam mores geniumque sui populi secutum esse; adeoque *Racinium*, si olim vixisset Athenis, compositurum fuisse eam Andromachen, quæ nunc est *Euripidis*; *Euripidem* contra, si fuisset nostri ævi Gallus, eam daturum fuisse, quam a *Racinio* accepimus. In *decima* Dissertatione *pag. 323-337* docte & acute contemplatur *Hardionius* veterem illam de *Rheso* tragœdiam; quam cum alii *Euripidis*, alii *Sophoclis*, esse contendant, ipse neutrum agnoscit autorem, satisque lucide demonstrat, esse hunc Poetam utroque aliquanto juniorem. In *undecima* exhibet *Sallierius pag. 338-346* observationes criticas in *Plutarchi de Fortuna* librum, itemque in aliquot *Platonis* loca. Idem in *duodecima pag. 347-356* exhibet Odarum *Pindari* quartæ & quintæ versionem suam Gallicam, suis comitatam annotationibus. In *decima tertia pag. 357-376* judicium suum profert *Ferretus* de cœlesti quodam phænomeno, antiquissimis observato temporibus. Scriptum scilicet reliquit *Varro*, regnante *Ogyge* stellam Veneris & colorem & magnitudinem & figuram & cursum mutasse. *Hevelianam* hujus phænomeni explicationem rejicit Noster, ac valde probabiliter opinatur, fuisse cometam. Imo suspicatur, ipsum illum cometam fuisse, qui visus est a patribus nostris A. 1680; idque rationibus quibusdam subductis ostendit a vero non abhorrere. Simul tamen refutat *Whistoni* opinionem, statuentis, illum ipsum anni 1680 cometam produxisse olim diluvium

illud univerſale, quod deſcripſit *Moſes.* In *decima quarta* idem de antiquitate ac certitudine Chronologiæ Sinenſis diſputat *pag. 377-402,* fabulas a vero diſcernere ſtudens. In *decima quinta pag. 403-456* de occurrentibus in Gallia *campis Cæſaris* differens Abbas *de Fontenu*, docet, non fuiſſe ibi locorum caſtra *Julii Cæſaris*, ſed longe juniorum belli ducum. In *decima ſexta pag. 457-464* illuſtrat *Schœpflinus* monumentum aliquod octavæ legionis Auguſtæ, nuper Argentorati effoſſum, eaque occaſione illius legionis pertractat hiſtoriam. In *decima ſeptima pag. 465-506* lucem infert Abbas *de Fontenu* nummo cuidam, ex Oriente nuper allato, qui caput laureatum exhibet, hoc ſolo nomine circumdatum: GORDIANUS. Altera nummi hujus facies virum habet togatum eundem & laureatum, qui dextra floſculum aliquem, ſiniſtra ſcipionem, tenet, circumſcriptis his literis: C. R. I. F. S. AN. CCCXI. Interpres noſter docet, cerni hoc in nummo Imp. *Gordianum*, natu minimum, cognomento *Pium*; & altera in facie *Serapidem* Deum; ac ita legi oportere circumpoſitas literas: *Colonia Romana Julia Felix Sinope.* Has igitur explicaturus, univerſam initio urbis Sinopes hiſtoriam diligentiſſime perſequitur; deinde docet, cur *coloniam Romanam*, cur *Juliam*, cur *Felicem*, ſe appellarit urbs iſta. Denique *annum CCCXI* numerari oſtendit ab eo tempore, quo libertatem huic urbi *Lucullus* reddidit. Differit item de magna *Gordiani* hujus eruditione, ac de cultu *Serapidis.* In *decima octava* Diſſertatione *Resnelius* agit *pag. 507-524* de more, Poetas laureandi, initio demonſtrans, non fuiſſe *Petrarcham* primum recentioris ævi Poetam coronatum, ſed *Albertinum Muſſatum.* Poſt *Petrarcham* ornatos hoc titulo eſſe docet *Franciſcum Philelphum, Fauſtum Andrelinum*, ac *Torquatum Taſſum*, quanquam huic pridie, quam coronaturus eum erat Cardinalis *Aldobrandinus*, mori contigit. Ex eo tempore neminem putat in Italia coronatum eſſe Poetam ante annum 1725, quo magna & *Petrarchicæ* ſimili cum pompa coronam poeticam Romæ accepit *Bernardinus Perfectus*, Eques, Poeta extemporalis. In Germania primum docet hoc honore affectum fuiſſe *Conradum Celtem*;

tem; quam occasionem arripit, dicendi de frequenti hujus tituli & usu & abusu in Germania. In Hispania laurum hanc *Ariæ Montano* impositam fuisse, in Anglia *Joanni Cajo* & *Joanni Skeltono*, adjicit. Ad ultimum duos actus coronationis poeticæ, Argentorati A. 1616 & 1621 habitos, describit. Accedimus ad Dissertationem *undevigesimam*, in qua *pag. 525-541* examini suo subjicit *Foncemagnius* sententiam Comitis *de Boulainvilliers* de prisco Franciæ regimine. In *vigesima pag. 541-552* de Chronico monasterii Morigniacensis, cujus autor est *Teulfus*, Seculi XII scriptor, continuatores plures sunt, differit *Curneus de S. Palaye*; qui & in subsequenti *pag. 553-562* vitam exponit *Helgaldi*, sive *Helgaudi*, Floriacensis monachi, scriptoris Vitæ Regis *Roberti*. Ac idem *pag. 563-570* in *vigesima secunda* disquirit, a quibus autoribus profecta sint *Gesta Ludovici VII Regis*, *filii Ludovici Grossi*, & *Historia gloriosi Regis* ejusdem *ab anno 1137 usque ad annum 1165*. Docet autem, utriusque scripti autorem esse Abbatem *Sugerium*, cujus *Historiam* non ita pridem scripsit *Gervasius*, in his etiam *Actis* recensitam *A. 1722 Mens. Jul. pag. 285 seq.* In *vigesima tertia pag. 571-663* diligentissime illustrat *Lancelotus* historiam *Roberti Artesii*, vulgo minus ex vero traditam. In sequenti *Curneus* modo laudatus *pag. 664-690* vitam *Joannis Frossardi*, summo studio compositam, exhibet. Circa annum 1337 natum eum esse putat; quo anno mortuus sit, ignorare se, fatetur. Postrema Dissertatio, quæ *Lanceloti* est, vitam moresque *Francisci Philelphi*, A. 1398 nati, A. 1481 d. 31 Julii exstincti, tam copiose, tamque accurate, enarrat, ut, *Catone* hoc & *Varrone* contentos fore lectores, facile credamus.

CORN. VALERII VONCK SPECIMEN CRITICUM in varios Autores. Accedunt Observationes miscellaneæ.

Trajecti ad Rhenum, apud Henr. Spruit, 1744, 8 maj.

Plag. 10.

Laudanda omnino est industria nobilissimi & ultra ætatem suam docti, quippe annorum vix jam viginti, Juvenis, qui

qui in hoc *Critico Specimine*, quam præclare olim ſperare de ipſo liceat, ſatis & abunde prodidit. Quot, quæſumus, is Autores, quove judicio, jam perlegit! Atque in his multos ſibi familiares reddidit, quos ſubinde vix de nomine vel tricenarii noſcunt. Vix ullus ſane liber ab eo intactus eſt, qui ad pleniorem humanitatis & literaturæ cultum pertinet. Poetæ, Hiſtorici, Philoſophi, Oratores, adducti ſunt. Nec ipſæ S. Literæ ſilentio omiſſæ. Habent omnino Duumviri Celeberrimi, quibus Opuſculum inſcriptum eſt, *Abrah. Wielingius* & *Petrus Weſſelingius*, quod tam erudito & præſtantiſſimo diſcipulo ſincere gaudeant. Præterea judicio utitur non profecto juvenili, ſed in plerisque jam ſatis maturo, neque ſe imperitum in aliis diſciplinis, præſertim in elegantiori Jurisprudentia, exhibet. In duas veluti partes libellum ſuum deſcripſit. Cujus in priore *Obſervata ad Antonii Carmen adverſus gentes*, dein *Animadverſiones in Corippum*, denique *Conjectanea in Autorem Collationis Legum Moſaicarum & Romanarum*, occurrunt. In poſteriori autem *Obſervationes miſcellaneæ*, eæque in ſelectiora ac difficiliora optimorum Autorum loca, exhibentur. Non ultimæ ſane voluptati nobis erit, varia ex hoc nobiliſſimo ſpecimine in medium nunc producere. In quibus tamen proferendis, ſi pace Cl. Autoris fieri poterit, quædam de noſtris conjecturis immiſcebimus. Igitur in *Antonii Carmine adverſus gentes*, quod exſtat in Cel. *Muratorii Anecdotorum Libro I*, Autor Cl. cum in vocibus ac dictione, tum in cæſura, quædam corrigit. Et primo omnium, *Muratorium* falli, affirmat, quando is Carminis autorem *Paulinum* fecit, ad *Fabricium* provocans, qui in *Syllabo Script. de Relig. Chriſt. Cap. IV §. 11*, hos verſus ab *Antonio* compoſitos eſſe, evicit. Deinde ad ipſum Carmen accedit, in quo ait *Antonius verſu 6*:

David ipſe chelym modulata voce rogavit.

Durum eſt, regerit Autor, *chelyn rogavit*, & transmutat in *Deum modulata voce rogavit*. Sed ferenda durities in hoc ſcriptore eſt. *Chelyn rogavit*, omnino pro *lyram*, *plectrum*, *ſollicitavit*, hoc loco ponitur. Quin durius eſt, mutare *chelyn* in *Deum*. In priore *verſu 5*, quando reponit Vir Cl.: *quod*

talia

talia carmine pando, elegantius hoc quidem dictum est, sed veremur plane, ne tamen scripserit *Antonius*: *quod talia carmina pando.* *Versu 13* habet *Antonius*:

Cum duce, qui mergi infestos vidit equestres.

Cel. *Muratorius*, ut laboranti metro succurreret, pro *mergi* reponebat *mersos.* Noster: *qui mergi funestos vidit equestres.* Non opus tamen utraque emendatione. Nam sic *Virgilius* etiam per hiatum talem:

Et succus pecori & lac subducitur agnis.

Atque ita optimi Poetæ sæpissime. *Antonius* mox denuo similiter:

Manna cui e cælo, & fons de rupe cucurrit.

Eleganter transponit quidem duo verba Autor: *fons & de rupe cucurrit.* Sed nihil hoc loco mutandum ob Poetæ licentiam
videtur. De *Jano* dicit *versu 66 Antonius*: Pag. 3.

— — prudens homo, qui cum multa futura
Posset respicere, hunc duplice pinxere figura.

Quos versus sic emendat Noster:

— — prudens homo, scivit multa futura,
Post se & respicere, hinc duplice pinxere figura.

At hæc emendatio nimia videtur. Laudandum quidem est, quod *hinc* posuit pro *hunc*; sed reliqua *Antonii* ferri possunt. Cur enim dici non posset *respicere futura?* Elegans po-
tius locutio est. *Versu 125* legitur: 6. 8.

Nunc homo, nunc panis, nunc corpore languidus ægro.

Sed rectissime Cl. Vir reponit *sanus* pro *panis.* Hoc enim vult *Antonius*, Deum *Serapidem* sub *hominis* figura repræsentari, qui nunc *sanus* fit, nunc *morbo languidus.* Vide etiam
Marshami Can. Chron. Sec. XI pag. 319. *Versu 151* Autor Car- 9.
minis habet:

Hæc ego cuncta prius, clarum cum lumen adeptus,

Noster mallet, aut *clarum sum lumen adeptus*, aut *lumen adeptum.* Quid? si legeres *clarum quam lumen adeptus.* Sic omnia bene fluerent. Dicit *Antonius*: Hæc ego cuncta prius cogitavi, quam clarum lumen adeptus eram, sanctaque Ec-
clesia me recipiebat. In *versu 248*, qui locus nec a *Murato-* 10.

rio plane, nec a *Fabricio* recte, correctus est, optime nobis placuit emendatio, in qua pro *vita potestas*; quæ verba sensum non habent, Noster *visa potestas* reponit; quod omnem
Pag. 11. contextum planum reddit. In *Animadversionibus ad Corippum Africanum* varia etiam industriæ & bonæ κρίσεως specimina reperiuntur. Cel. quidem *Barthius*, in *Adversariorum* libris suis, non uno in loco *Corippum* illustravit & emendavit; at hæc loca non repetiit Cl. Autor, sed de suo collegit, quæ explicari
14. merebantur. In hujus igitur *Corippi Lib. I in laudem Justini versu 8* legitur ex MStis Codicibus:

Vos Divæ date verba, atque Vigilantia mater.

Mich. Ruizius, probante *Barthio Lib. XXI Cap. 2;* restituit *& qua Vigilantia mater.* Sed sensus his nullus inest. Noster itaque sic putat:

Vos Divæ date verba duæ, Sapientia, Mater;

ut per *Sapientiam* intelligeretur *Sophia Augusta*, & per *matrem* Imperatoris *Vigilantia.* Ni ductus literarum nimis abiret, conjectura non contemnenda foret hæc:

Vos Divæ date verba, Sophia & Vigilantia mater.

Et sic *Sophia* dissyllabum fuerit, quo modo optimi sæpe Poetæ
16. loquuntur. At, quomodocunque legeris, durum est. *Versu 109* ait *Corippus*: - - *unde solebant Undivagum spectare fretum.* Perbelle Cl. Autor conjectat, forte ex seculi sui genio Poetam scripsisse: *Undivagum spectare ferum.* Dubitat quidem ὁ πάνυ *Burmannus* ad *Lucani Lib. I vers. 412*, an *feræ* de belluis marinis recte dicantur. Sed salva res est. *Ovidius* belluam marinam, a qua devoranda ad scopulum alligata *Andromeda* erat, *feram* appellavit in *Metam. Lib. IV vers. 706, 712, 718*, & *Pedo Albinovanus* in *Fragm. de Navig. German. vers. 101* sic est locutus:

Seque feris credunt per inertia fata marinis.

17. *Versu 161* sic habet *Africanus Corippus*:

— — largoque rigabat
Imbre genas, fletusque viri vestesque madebant.

Dempsterus reposuit pro *fletus*, *vultus.* Sic *Assugrius* quoque, putamus. Et *Ruizius* in margine editionis suæ notarat: *forte pectus*,

pectus, aut vultus. Noster subscribit τῷ *vultus*, nisus illo *Virgilii Æn. Lib. I, 469*:

Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.

At sic ταυτολογίᾳ laboraret contextus. Nam *genas imbre rigare*, & *vultus madere*, parum inter se differunt. Quid? si igitur legeres:

— — *fletuque viri vestesque madebant.*

Hoc est, fletuque viri vestes *adeo ipsæ* humectabantur. Fe- Pag. 20,
renda est in *Corippo* hæc significatio particulæ *que*. In *versu* 21.
332 nulla certior est lectio hac, quam *Savaro* ad *Sidonii Carm. XXIII pag. 198* in *Corippi* locum invenit, probante Cl. *Perizonio* ad *Ælian. V. H. Lib. III Cap. 38*:

Oenomaum referam primum junxisse quadrigas.

Hinc vix vocari in dubium a Viro docto poterit. *Lib. II vers. 43* divinarum *trium* personarum *Corippus* mentionem facit, quibus *Justini* preces placuerant. Emendat tamen Cl. Autor sic, ut *duæ* tantum personæ maneant, Christianis, ajens, in more esse, ubi de personis divinis loquerentur, *non semper* omnes *tres* afferre. Verba *Corippi* hæc sunt:

— — *placuere Parenti*
Orantis pia verba viri, Genitusque precanti
Annuit, & Sanctus regnator Spiritus inquit.

Corrigit Noster: 22.

Orantis pia verba viri gemitusque, precanti
Annuit, & Sanctus &c.

Sed mutatione tali opus non est. Nam, utut verum est, quod ait Vir doctus; tamen etiam in more est positum Christianis, *omnes* tres personas, & id quidem *sæpius*, adducere. Dein Editionum & Codicum consensus vetat. *Dempsterus* ex veteri exemplari refert *Genitoque precanti*. Non male. Et ceterum ubique est *Genitus*. Confirmant etiam vulgatam lectionem, quæ *Corippus* dixit *Lib. IV vers. 316*:

Utque Pater Deus est, Genitus Deus æquus honore,
Spiritus & Sanctus pariter Deus.

Libro III vers. 73 occurrit: 27.

Mille voluptatum species, convivia mille.

Dempsterus tuetur *convicia.* Et probat Noſter. Sed elegantior eſt hæc nova lectio, quam ut a *Corippo* ita dici potuiſſet. Vir Cl. ipſe tam intelligens eſt, ut tale quid in ſimili *Corippi*
Pag. 28. loco ad *verſ. 102* perſpiciat. Conf. *Burmannus* ad *Calpurnii*
30. *Eclog. III verſ. 69.* Sic elegantius quoque *Munckerus*, ad *Hygini Fab. 64*, locum *Corippi* emendat in *Lib. IV verſ. 48*: *tonat æthere pulſans Malleus.* Doctiſſ. *Munckerus* legit *æthera. Recte, ut puto,* ait Noſter. Recte quidem omnino, regerimus,
32. ni *Corippus* ſic emendatus eſſet. At optime correxit Vir doctus in *verſu 324*, qui olim habebat:

Conſimilis Deitate Patris, omnique profecto
Conſimilis: ſine peccato peccata relaxans.

Nam quid certius eſt, quam legi debere: *hominique profecto Conſimilis?* Ex compendio enim ſcripturæ error factus eſt.
33. Pergimus ad Cl. Viri *Conjectanea in Autorem Collationis Legum Moſaicarum & Romanarum*, in quibus plena omnia bonæ frugis ſunt. Nos quidem jam *Pithœi* ac *Schultingii*, virorum celeberrimorum, labores ad hunc librum habemus, ubi multa loca illuſtrata & emendata ſunt; ſed penes Noſtrum æque de-
34. prehendimus utilia atque elegantiſſima. Statim arriſit mirifice emendatio loci in *Tit. I §. 6*, in quo ſic erat: *Ergo hoc exquirite: & ſi voluntas occidendi fuit, ut homicidam ſervum ſupplicio cum jure jubete affici.* Senſus prorſus incommodus, nulluſque. At ut recte omnia fluunt, poſtquam ita correxit Vir doctus: *Ergo hoc exquirito, & ſi voluntas occidendi fuit,*
38. *ut homicidam certum ſupplicio eum jubeto affici.* Porro in *Tit. II §. 5* legitur: *Generaliter dicitur injuria omne, quod non jure fit, ſpecialiter alia eſt contumelia, quam Græci ἀδικίαν vocant.* Sed hunc locum Noſter corruptum judicat, & ſic refingit: *ſpecialiter contumelia: alias eſt, quam Græci ἀδικίαν vocant.* Quæ emendatio paulo obſcurior eſt. Nec opus illa, quod prior lectio ſatis patet. Senſus hic eſt: *Specialiter alia* (injuria) *eſt* (id eſt, dicitur,) *contumelia, quam Græci ἀδικίαν vocant.* Scilicet ἡ ἀδικία, ſeu *contumelia,* continetur *genere* injuriæ. Sequitur: *Unde apparet, verum non eſſe, quod Labeo putabat, injuriam ὕβριν duntaxat ſignificare. Commune omnibus enim injuriis*

injuriis est &c. Sic optime legitur ex emendatione Viri Cl. Nam absonum plane & sine sensu erat: *communem omnibus enim juris est*. Ceterum, quæ ex *Apollodori Biblioth. Lib. XI Cap.* 5, ac *Petiti Legibus Atticis*, de voce ὕβρις adducit Noster, recte se habent. Sed ex *Luciani Solœcista*, & *Achillis Tatii Lib. II pag. 121*, facile alia loca his addi possent. Alius locus est *Tit. XV §. 3*, quem Doctiss. *Vonck* bene restituit. Autor Collationis inquit: *Hi enim, qui novellas & inauditas sectas veterioribus religionibus opponunt.* In vulgatis exhibebetur *deterrioribus religionibus.* Pro quo malebat *Pithæus: deterioribus.* Sed quis non videt, hoc loco *veteriores* religiones *novellis* sectis opponi? Conferatur *Schultingius* in Notis ad hanc Collationem. Deinde pro, *hi enim, qui novellas*, simpliciter legendum est, *hi enim novellas* &c. Pergit Autor Anonymus: *Quoniam nobis, de quibus solertia tua Serenitati nostræ retulit, Manichæos audivimus eos nuperrime velut nova prodigia, de Persica gente in hunc mundum orta esse.* Illud *quoniam nobis, de quibus* dubiam sententiam reddit. Tentat Noster: *Quoniam etiam novis de quibus solertia tua* &c. At hæc emendatio & sensum valde obscurum relinquit, & intrudit τὸ *etiam.* Altera autem correctio Viri docti: *quoniam nocivos, de quibus*, bono quidem sensu est, sed genuina non videtur. Quid igitur? Si illud *nobis* in constructione verborum velis ad commatis exitum protrahere, ut hic sit sensus: *Quoniam Manichæos, de quibus solertia tua Serenitati nostræ retulit, veluti nova prodigia, in hunc mundum, de Persica gente,* nobis *orta esse, audivimus;* sic locus integer medicina non indigeret. Paullo post ita denuo legitur: *Et verendum est, ne forte conentur execrandas consuetudines & istebas leges Persarum innocentiores naturæ homines Romana gente modesta atque tranquilla - - infigere.* Pro inani sono, *istebas*, Noster ingeniose reponit *scævas*, id est, *infames* & *nefandas*, leges de licitis parentum ac liberorum nuptiis, quas apud Persas in usu fuisse, *Brissonius de Regio Pers. Principatu* nos edocet. In his autem & similibus rebus proprium vocabulum *scævum* est. Vide *Leg. 9 & 43 Cod. Theodos. de Hæretic.*

Pag. 39. 47. 48. 49. 50.

& confer *Leg. 19 Cod. Justin. de Episcopis & Cler.* qui locus sic habet: *In his enim nihil scævi criminis existimari fœdus naturale permittit.* Reliqua in contextu, non minus depravata, integritati sic restituuntur: *& scævas leges Persarum, in innocentiores naturæ homines, Romanam gentem modestam atque tranquillam infigere.* Sed de Manichæorum communi cum Persis & scævo more conf. *Burtonus* in *Veteris Lingu. Pers.* λειψάνοις *pag. 84, Jac. Tollius*, in *Insign. Itinerar. Ital.*
Pag. 42. *pag. 126*, & Cel. *Muratorius Anecdotor. Tomo II.* Ceterum, sub exitum horum Conjectaneorum Autoris nostri *Lamb. Danæum* in *Ethices Christian. Lib. II* excitasse suffecerit, qui, instituta simili Legis Divinæ cum Jure Civili collatione, varios ritus explicat atque illustrat. Sic habebunt nonnulli, quem cum hujus Collationis Autore quodammodo conferre poterunt. Hæc de *prima* libelli parte sufficiant. Jam in *altera* parte *miscellanea* diversorum Autorum loca explicantur atque corriguntur, ritus etiam nonnulli perquiruntur, & cum aliis conciliantur locis. Ex omnibus elegans Autoris nostri delectus & στοχασμὸς perspicitur. Sed pauca dabimus ex longe
56-64. plurimis. *Capite I* Vir Cl. in *circumcisionis Ægyptiorum originem* sat fuse inquirit, nec ab Israelitis hunc ritum deduci posse, satis idoneis rationibus probat. Causæ præcipuæ hæ sunt. Hebræi, in Ægypto advenæ, summa incolis abominatione erant, quibus vel vesci cum Judæis nefas habebatur. Vide *Genes. XLIII.* Post eorum, duce *Mose*, ex Ægypto excessum, augebatur in dies odium, multaque calumniose dicta contra eos fingebantur. Testatur hoc *Origenes contra Celsum Lib. I Sect. 1, 2,* atque figmentum peculiare de *Typhone Plutarchus* enarrat in libello *de Iside & Osiride.* Gentem itaque liberam sacra sua a servili, & summo odio habita, sumsisse, non videtur verisimile. Instat quidem *Morinus* in *Diss. II de Cognat. Lacedæm. & Hebr. pag. 78, 79,* derivandam esse, ajens, hanc originem a tempore *Salomonis*, quod ille *Pharaonis* Ægypti Regis, filiam in matrimonium sibi adscivisse, *1 Reg. XI, 1,* legitur. Sed perperam plane. Ægyptiacæ enim circumcisionis superstitio non *Salamonis* tantum, sed

jam

jam *Josephi*, ætatem excedit. Et quis crederet, a sacro Scriptore rem tam memorabilem omissam esse? Nam tali modo vel ab *Ismaele* deduci hæc consuetudo posset, ut qui patre quidem Hebræo, sed *Hagare*, matre Ægyptia, fuit; uxorem vero, Ægyptiam, duxisse memoratur *Genes. XVII, 23*, & *XXI, 21.* Igitur ritus ille circumcisionis Ægyptiorum ad solos *Sacerdotes* restringendus est. Cujus rei caussam *Philo*, Judæus, in peculiari libro hanc affert, ut illorum corpus partim purius, partim ad sacerdotalia officia aptius, redderetur. Sed plerique Scriptores, nimis generaliter loquentes, vulgari errori ansam dederunt; quorum adeo loca de solis Sacerdotibus intelligenda sunt. Et hoc sensu Ægyptii etiam inter circumcisas gentes a *Jeremia* vate referuntur *Cap. IX comm. 25, 26.* Sic multa a Scriptoribus generaliter Ægyptiis attribuuntur, quæ a *Josepho*, *Plutarcho*, *Horapolline*, aliisque, ad solos unice *Sacerdotes* dicuntur pertinuisse. Bene hæc cuncta, & eleganter! Ceterum nova, quæ ab Autore Cl. in eam rem conjectura profertur, ingeniosa quidem est, sed dubio suo non caret; præsertim quando in Oriente, nominatim apud Ægyptios, difficiliorem fuisse venerem, sibi persuadet, *ob properata illorum connubia.* Nam bene *Horatius: nec dulces amores sperne puer - - Donec virenti canities abest Morosa.* Sed ad alia veniamus. Quæ *Capite III* ad locum *Pauli ad Ephes IV, comm. 22 - 24*, ab Autore dicuntur, nempe Divum Apostolum his verbis: ἀποθέσθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν, *manumissos veterum*, & *Jus Civile Romanorum*, respexisse, admitti non possunt. Res longe sanctior & divinior est, quam Vir θεόπνευστος commemorat, quam ut ad Juris Civilis tricas digitus intendi queat. De *renovatione* potius ac Ἁγιασμῷ, qui ex *justificatione*, ut Theologi loquuntur, venit, hoc loco sermo est. Nec *servus* hic opponitur *libero*, ut Noster putat, sed ἡ Σάρξ τῷ Πνεύματι. Satis id indicant verba *versus 23:* ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν. Confer *2 Corinth. V, comm. 16, 17:* ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Et statim ante: ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ

Pag. 65, 66.

νῦν

Pag. 67. νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. Dein pergit Autor noſter: *Forte etiam Paulus has locutiones a Judæorum Proſelytis mutuatus eſt.* Non urgemus τὸ *forte*, quod Autor habet, aut ſola, quæ adducit, *Seldeni* & *van Dale* teſtimonia. Rem plane negamus. Mutuatus eſt *Paulus* hanc locutionem, φερόμενος ὑπὸ πνεύματος ἁγίου. Vid. *2 Petr. I, 20, 21.* Sed nollemus, Viro docto tales obſervationes excidiſſe. Qui, ſi velit, legat Cel. *Moshemii* Cogitationes *de eo, quod juſtum eſt circa S. Literas, & earum ex Græcis & Latinis Scriptoribus interpretatione*, quæ habentur in eius *Obſervationibus ſacris*, Amſte-
76, 77. lodami editis A. 1721. *Capite IX* ad aliquem *Paulini Nolani* locum in *Natal. Lib. XI verſ. 29 ſeq.* Noſter commentatur. Is olim corrupte ſic habebat:

Ergo Dea eſt Iſis, mulier Dea, ſi Dea corpus,
Non habet, & ſexus ſine corpore, aut ſine ſexu
Pars habet. Unde ergo illi quem quærat Oſirim,
Atque ubi quærat eum neſcit Dea?

Jam ante Cel. *Muratorius Anecdotorum Tomo I* emendationem tentaverat, quæ tamen nimis a veteri ſcriptura recedit. Hinc valde nobis placuit Cl. Autoris criſis:

Ergo Dea eſt Iſis? mulier Dea? Si Dea corpus
Non habet & ſexum; ſine corpore, nec ſine ſexu,
Natum habet; unde ergo illi quem quærat Oſiris,
Atque ubi quærat eum, neſcit Dea?

Sed quid, ſi verſus ultimos ita interpungeres:

- - - *unde ergo illi, quem quærat, Oſiris?*
Atque ubi quærat eum? neſcit Dea?

Et, ſi eliſionem ante *illi* evitare vis, inſere: *unde ergo eſt illi quem.* Sed ſine dubio eliſin neglexit *Paulinus*, ut ſolent Poetæ recentiores. Ita quoque *Antonius* ſupra. Mallemus
88. etiam legere: *quem quærat Oſirim?* Jam loco *Silii Italici Lib. II verſ. 372* medicas manus Noſter admovet. Poeta inquit:

Di procul, o, (merita eſt ſi nunquam talia plecti
Karthago,) prohibete nefas!

Sic habent vulgatæ editiones. Ecce autem, urit & ſecat Vir doctus. Nam legendum putat:

Di

Di procul, o, meritus qui numquam talia, plecti
Karthago prohibete nefas.

Hæc verba ſic interpretatur, (interpretatione certe opus habent,) *Dii, tuque Karthago, tantum probibete nefas, eo modo plecti, qui talia nunquam eſt promeritus.* Quibus ultimis ad *Hannibalem* ait reſpici. Nodum in ſcirpo. Sana erant atque integra omnia. Planiora etiam, quam uti Autor correxit. Et quare *Hannibalis* jam mentio fieri debebat, ubi Poeta ſtatim adjicit

noſtrique ſolutas
Ductoris ſervate manus.

Nec parentheſis omittenda, quæ elegans eſt hoc loco. Similiter *Virgilius* paſſim loquitur. Et inter alia *Æneid. II, 536:*

Di, (ſi qua eſt cœlo pietas, quæ talia curet,)
Perſolvant grates &c.

Ad *Plinii* junioris *Epiſt. Lib. X pag. 782* ſic habent editiones Cel. *Gesneri* & *Longolii: Nolo, exiſtimet quisquam, quæ alio Principe vel privatim, vel publice, conſecutus, ideo ſaltem a me reſcindi, ut potius mihi debeat, ſi illa rata & certa, nec gratulatio ullius inſtauratis eget precibus.* Noſter, verba: *ſi illa rata & certa,* putat, ſenſu carere, atque ſic conſtituit: *ut potius mihi debeat. Sint illa rata & certa.* Dein pergit emendando, & novum plane vocabulum procudit: *nec ratilatio ullius inſtauratis egit precibus.* Ait, *ratilatio*, ſimili modo dici poſſe, quo *acceptilatio*, aut *expenſilatio*. At recte ſe hæc cuncta habeant; nullibi tamen vox *ratilatio* legitur, neque ſic *Plinius* emendari debet. Praeterea commodam interpretationem locus admittit, absque correctione. In Præfatione *Libri II Diſtichor. moral.* quæ *Dionyſio Catoni* tribuuntur, legitur:

Pag. 91.

94.

Si Romana cupis & Punica noſcere bella,
Lucanum quæras.

Sed neſciuntur *Lucani* bella *Punica*. Interpretes itaque *civica* repoſuere. At probat Noſter ex Codice MSto, qui apud ſe eſt, *Lucani* clariſſime ibi in Indice ſcriptum eſſe:

Lucani liber de Bellis Punicis. Titulus nempe primitus fuerat *Lucani liber de Bellis Civicis.* Inde facile sciolus effingere *de Bellis Punicis* potuit. Atque ita vitium in alios dein-
Pag. 79. ceps libros irrepsit. In *Justini Lib. XXXII cap. 2* bene transmutat Noster *fugare* in *figere. Assuetus feras*, Epitomator de *Mithridate* ait, *cursu aut figere*, (legebatur *fugare*,) *aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congredi.* Nam *fugare* & *persequi* vix sibi recte opponuntur. Nec res est tanti *fugare feras.* Longe majus est *cursu feras figere.* Apud *Virgilium* in *Eclogis*, ut meminimus, est & *figere cervos.*
103-107. Quæ Autor *de Jure Quiritium* disputat in *Cap. XXIV*, docta sunt, atque satis accurate exposita. Bene enim *Jus Quiritium* a *Jure Civitatis* separavit. *Jus Quiritium* explicat per *jus Civitatis, omnibus privilegiis, Quiritibus, sive civibus ingenuis, id est, Romæ natis & domicilium habentibus, tantum propriis, munitum.* Sed clare *Sigonius* ac *Spanhemius* ostenderunt, non omnes, qui cives Romani fuerunt, eodem jure gavisos esse. Nam, qui in *Coloniis Romanis* erant, deteriori civitatis jure fruebantur, quam reliqui Quirites. Qui autem *Municipiorum* vivebant legibus, idem jus non habebant cum his, qui in urbe habitabant. Atque hæc causa est, quare Municipiorum & Coloniarum juribus utentes, nomine *Peregrinorum* contineantur. Vide Cl. *Jo. Henr. Myiii Diss. de Prætore Peregrino* §. 5. Optimum itaque & plenissimum Civitatis jus, *Quiritium* erat. Hoc *jus Quiritium* re vera quidem comprehendit jus Civitatis, sed non vicissim omne jus Civitatis etiam jus Quiritium continet. Ac sic jus illud cum Civitate & confundi, & ab eadem distingui, potuit. Ita v. g. servi manumissi fiebant quidem Cives Romani, sed non poterant dici jus Quiritum habere, quoniam in multis a reliquis civibus discrepabant. Si vero ab Imperatore jura Civium legitimorum impetraverant, ut nempe natalibus restituerentur, jam fiebant Quirites, & Civitatem plenam, adeoque & Quiritium jus, adipiscebantur. Pertinet ad hoc jus Quiritium, inter alia, *jus Cognationum;* quod nisi quis habebat, Civis quidem Romanus erat, sed non *optimo jure*,

neque

neque *Quiris Romanus*; nam ſic dicitur apud *Lucanum Lib. II verſ. 386*. Et *Theophilus* ad §. *ult. Inſtit. de Libertin.* conjungit *jus Quiritium Romanorum*. Apud *Gellium Noct. Att. Lib. I cap. 12* habetur *Populus Romanus Quirites*. Male autem omnino jus Quiritium cum jure Romano confundunt *Ulpianus in l. 1 §. 2 de Rei vindic.* atque alii. Nam, quicunque *quolibet jure* Civis erat, *jus Civitatis* quidem habebat; at, qui *optimo* & *pleniſſimo*, *jus* demum *Quiritium*. Seu, omnis jure Quiritium gaudens, Civitatem, ſed non omnis Civitate gaudens, jus Quiritium, habebat. Bene hæc omnia a Viro Doctiſſ. diſtincta ſunt. Unicum modo reſtat, ut nominatim oſtendiſſet, quonam τὸ *optimum & pleniſſimum jus* conſtiterit. His enim ex dictis ejus generatim quidem, jus Quiritium, conſtat, *melius* jure *Peregrinorum* fuiſſe, ſed, quibus ſpeciatim prærogativis fuerit abſolutum, nemo hinc exſculpere poterit. Nec noſtrum eſt jamjam, eas adjicere. In Pag. 110.
loco *Eutropii Lib. IX cap. 24* hujus lectionis: *Galerius Maximianus primo adverſus Narſeum adverſum prælium, exin ſecundum, habuit*; in hoc igitur loco *Cellarius* & *Havercampus* τὰ *exin ſecundum* delent, veluti ſpuria, & a Gloſſatore adjecta. At Vir Cl. ſecutus *Vinetum*, verba iſta retinenda eſſe, ſtudet contendere. Enimvero, quoniam illa ſequentibus nullo modo adhærent, evidens eſt, omnino abjicienda eſſe, præſertim ubi *Capite XXV* alterum ac fortunatum *Galerii Maximiani* bellum ex inſtituto enarratur. Frigidum plane contextum reddit, quando *exin ſecundum* retinetur. Apud *Valerium Flaccum Lib. I verſ. 149* legitur: 114.

Hæc quanquam miranda viris ſtupet Æſone natus;
Et ſecum: Heu miſeros noſtrum notosque patresque.

Sententia prorſus nulla. Nec ipſi *Broukhuſius* & *Burmannus* quidquam extricant. Noſter itaque ſic tentat:

Hæc quanquam miranda viri ſtupet Æſone natus,
Sic ſecum? Heu - -

Viri, id eſt, *Argi*, qui navi, a ſe fabricatæ, & toti expeditioni, nomen indidit. Optime. Pro *natosque patresque* legendum cum *Burmanno*: *matresque patresque*. Tantum ſufficiat.

ficiat. Plura enim afferre, nobis quidem jucundum foret, ſed verendum, ne nimium longi ſimus. Nos itaque, Nobiliſſimo Juveni præclarum hoc doctrinæ ac elegantis ingenii ſpecimen gratulantes, eum, ad ſcribenda ſuo tempore ſimilia, excitatiſſimum cupimus.

DE AMBIGUE PROLATIS IN JUDICIUM criminationibus Conſultationes phyſico-medicæ nonnullæ.

Bononiæ, ex typographia D. Thomæ Aquinatis, 1742, 4. Plag. 10.

Ex Conſultationibus his phyſico-medicis, quæ ad forenſem tantum Medicinam pertinent, duæ priores jam olim editæ fuerunt, ſed, cum iterum prelo ſubmittendæ eſſent, binæ aliæ his ſunt additæ. Priores de infantis nece accuſatam matrem ſpectant, quæ, appropinquantibus partus doloribus, nocte, hyemali tempore, ſine auxilio & lumine, in pavimentum proſtrata, fœtum expreſſit, eumque manibus pertentans, & motus obſcuros percipiens, cingulo veſtis avulſo circa collum ſtrinxit, & in latrinam una cum ſecundinis dejecit. Quæſitores fœtum inveniebant perfectum, umbilico pendulo ſoluto, collo ſulcato livido, lingua extra os protruſa, pulmonibus incorruptis aquæ innatantibus. In *prima* Conſultatione matrem contra accuſatores defendit *Matthæus Bazzani*. Hic quidem controverſiæ caput in eo ponit, utrum filiæ re ipſa vivæ, an mortuæ, laqueum injecerit mater. Poſterius ex partu ſumme laborioſo oſtendere annititur. Præter reliquas circumſtantias inprimis ſitum incommodum matris adducit, & funiculum circa collum ductum, & poſtea diſruptum, aſſumit, quod fœtui lethale eſſe, ex teſtimoniis Autorum comprobat. Non ejulaſſe infantem, dicit, quoniam mater, ejulatum timens, laqueum collo injecerit. Tumores etiam colli & faciei, nec non linguam extra os emiſſam, ex aliis cauſis oriri poſſe, contendit. Motus infantis, quem mater ſenſit, prorſus erat obſcurus, & nocte, hyemali tempore, vix certo definien-

finiendus. Tandem ostendit, pulmones, aquæ innatantes, incertum infanticidii signum esse. In *altera* Consultatione eandem matrem defendit *Joseph. Pozzi*, *Jacobi* filius. Is signa illa, quæ criminationi locum dederunt, expendit, &, controversa & incerta esse, ex testimoniis Autorum affirmat, tandem ex confessione matris defensionem suscipiens. Ipse vero ea, quæ in præcedenti Consultatione alio ordine agitata fuerunt, ulterius perpendit, & novis argumentis & Autorum testimoniis commonstrat. Ostendit itaque, matrem viventi fœtui vim non intulisse, nec homicidium perpetrasse. Ergo illam, capitis absolutam, perpetuo carceri judicum urna condemnavit. Consultatio *tertia* virum de intentato uxoris veneficio accusatum sistit. Hic uxori veneni, probabiliter arsenici, copiam, quantum summis digitis capere poterat, pulticulæ inspersam, exhibuerat; inde symptomata veneni assumti eandem ita quidem corripuerant, ut certo diem obiisset supremum, nisi auxilio Medici sublevata & conservata fuisset. Virum tamen in judicium vocatum defendit *Matthæus Bazzani*. Defensionem vero non eo animo suscepit, ut reus ab omni pœna absolveretur, sed ne capite plecteretur. Primum monet, disquisitionem veneni attentiorem suscipiendam fuisse, nec sufficere, reum affirmare, se venenum dedisse, nec ei pro arsenico venditum fuisse, sed ipsum venenum examini subjiciendum esse. Monet porro, non certo ex illo veneno symptomata fœminæ derivanda esse, cum vel fœniculo dulci, quod antea assumserat, inhærere posset, vel aliunde ex causa morbosa in corpore excitari, quod exemplis variis illustrat. Sed, si ponatur etiam, arsenicum fuisse, quod fœmina assumserat, quoniam copulatum fuit cum farris pulmentō; frænum certe illius actioni injectum fuit, & præterea minima erat arsenici copia, quæ summis digitis stringi poterat, quam, licet alii Medici ad scrupulos duos æstimaverint, ipse tamen vix ad scrupulum semis reducit. Et, cum Medici medicamenta altero post assumtum pulmentum die exhibuerint, fœmina ex assumto veneno non in periculo vitæ posita esse potuit, cum jam die præcedenti per vomitum & alvum rejecerit. Ex his omnibus concludit,

cludit, peccandi voluntate deliquiſſe virum, a malitiæ autem conſiliis deſertum, re vera uxori ſuæ vitæ ac valetudinis liberum jus uſumque integrum reliquiſſe, unde etiam capitis abſolutus, ad triremes reus ablegatus fuit. Conſultatio *quarta*, quæ ab eodem Autore Italico ſermone elaborata fuit, oſtendit caſum de infante cum umbilico non ligato ſub acervo ruderum ædificii mortuo reperto. Fœmina junior gravida latere impingit in ſcalam, poſt octo dies puerum mortuum partu elidit, quem ſub acervum ruderum ædificii condit, ubi quidem inventus eſt. Ad judicium delata res fuit. Sectione itaque legali inſtituta, pulmones, fundum aquarum petentes, inventi fuerunt. Cum tamen huic phænomeno, poſt undecimum a morte diem obſervato, non confiderent judices; Autor oſtendit, fœminam, utpote maritatam, non opprobrii cauſa partum ſupprimere debuiſſe; & porro monet, quanta mala in gravidis a caſu & contuſione abdominis oriri queant; umbilici ligaturam non neceſſariam eſſe, &, lac in mammis non fœtum vivum indicare, urget. Tandem, pulmones, in hoc caſu fundum petentes, fœtus, docet, in utero mortui ſignum certum eſſe, cum poſt corruptionem potius in aquis eleventur; ex quibus omnibus concludit, fœtum mortuum in lucem editum fuiſſe. Judices igitur & fœminam & maritum ex carcere dimiſerunt.

L. E. SOLUTIO PROBLEMATIS CATOptrici, in his Actis A. 1745 Menſe Septembri P. I pag. 523 propoſiti.

Problema hoc, quo quæritur curva circa datum punctum lucidum deſcribenda, ut ſinguli radii poſt geminam reflexionem ad curvæ perimetrum paſſi in ipſum punctum lucidum revertantur, ad id genus pertinet, ut ex data relatione, quæ in bina curvæ puncta æqualiter competat, eruantur lineæ curvæ continuæ, hac ipſa proprietate præditæ. Ex quo genere jam plura exſtant Problemata in his *Actis* propoſita & ſoluta; inter quæ inprimis numerandum eſt Problema trajectoriarum recipro-

AB. II
'g. 1.

TAB. II ad Nov. Act. Erud. A. 1746 Mens. April. pag. 231 et 232

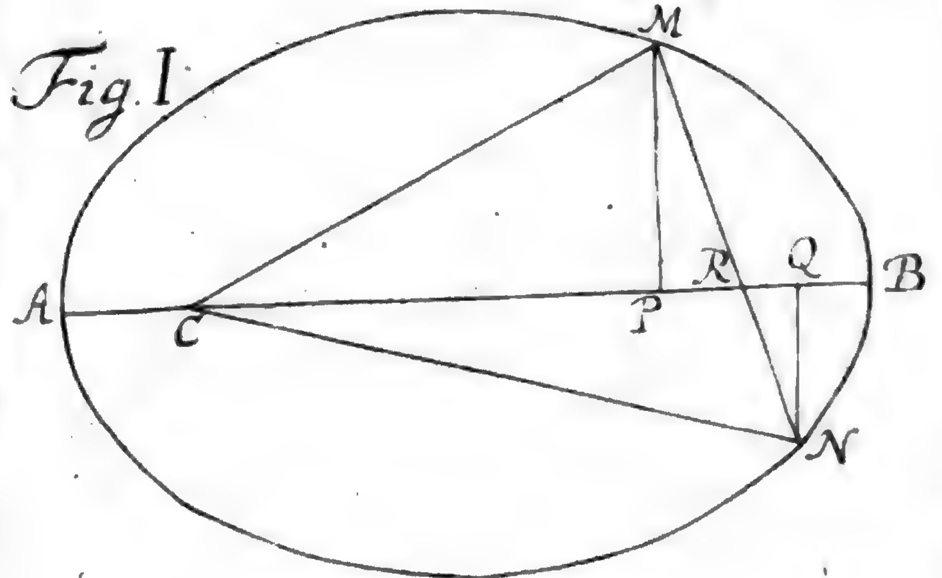

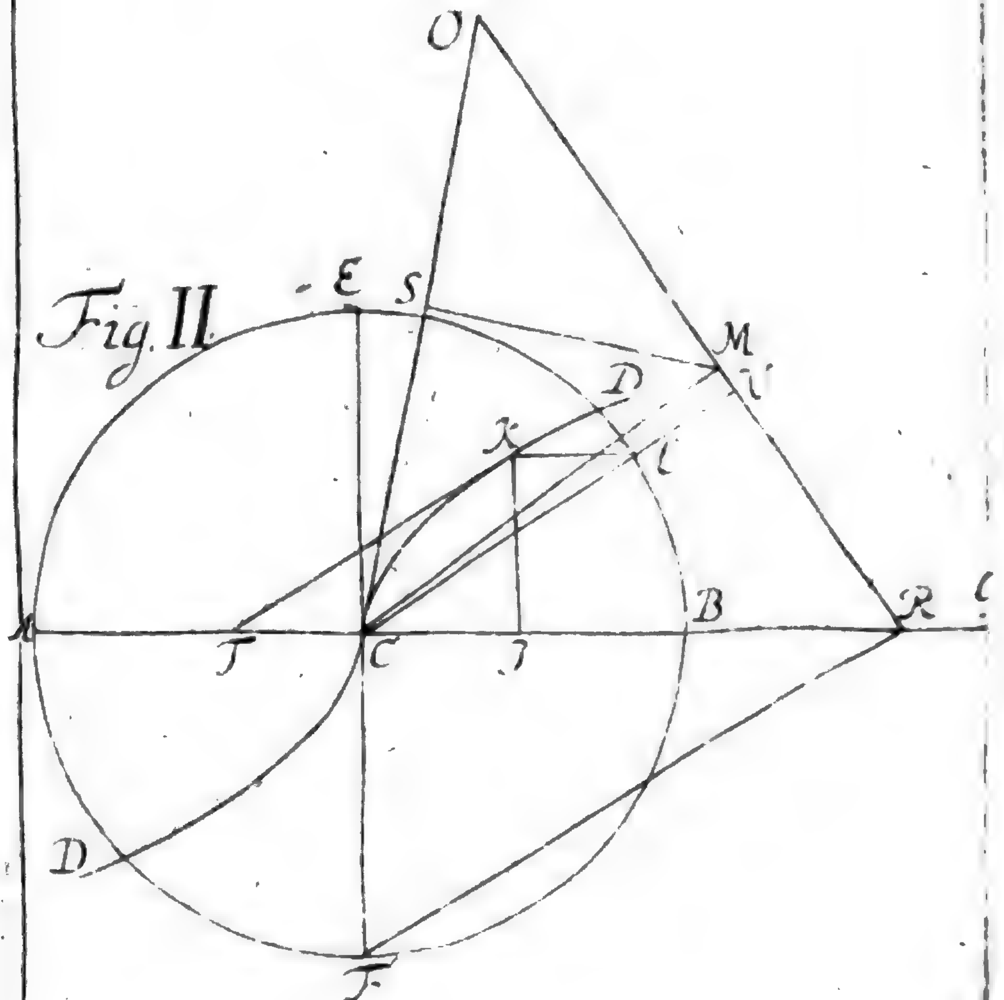

reciprocarum, cujus plurimæ ſolutiones his *Actis* reperiuntur inſertæ; ex quibus Analyſis non contemnenda augmenta accepiſſe jure videtur. Plures autem in ſolutione hujusmodi Problematum occurrunt difficultates; quarum præcipua in conſtitutione continuitatis verſatur; cui etiamſi ſatisfiat, tamen plerumque ad æquationes differentiales adeo complicatas pervenitur, ut difficillimum ſit, ex iis curvas ſimpliciores, Problemati ſatisfacientes, atque inprimis algebraicas, elicere; quæ difficultas altera potiſſimum in Problemate trajectoriarum reciprocarum ſeſe obtulit. Quodſi autem præſens Problema catoptricum cum illo conferatur, hoc multo magis abſconditum videtur, cum formulæ analyticæ, quas natura reflexionis pro binis illis reflexionum punctis ſuppeditat, admodum fiant intricatæ, elementisque differentialibus inquinatæ, ut vix via patere videatur, eas ad aliquam curvæ continuitatem accommodandi; unde longe magis arduum videri debebit, curvas algebraicas, quæ Problemati ſatisfaciant, exhibere. Interim tamen peculiaris methodus, qua hoc Problema ſum aggreſſus, non ſolum me ad cognitionem omnium curvarum ſatisfacientium manu duxit, ſed etiam curvas algebraicas omnes, quibus Problema ſolvi poteſt, formulis analyticis non nimis complicatis involutas, ſuggeſſit; quas hic, celata tamen analyſi, communicabo, ne aliis occaſionem adimam, vires ſuas in hoc Problemate elegantiſſimo, & cujus enodatio plurimum utilitatis Analyſi polliceri videtur, exercendi, ſuamque teſſeram ad augmentum ſcientiæ conferendi.

Quæruntur ergo curvæ AMBN (Fig. 1) circa punctum radians C deſcribendæ, ut ſinguli radii CM, ex C emanantes, poſtquam in M & N duplicem reflexionem ſint paſſi, in idem punctum C revertantur. Ad has curvas inveniendas ſumta variabili u capiatur ejus functio quæcunque v ita comparata, ut, ſi loco u ponatur $-u$, functio v abeat in $-v$, cujusmodi functiones ſunt αu; αu^3; αu^5; &c. item $\frac{\alpha+\beta uu}{u}$, $\frac{\alpha u+\beta u^3}{\gamma+\delta uu}$ &c. quas functiones impares appellare ſoleo: atque TAB. II Fig. 1.

ex

ex his quantitatibus u & v ſumtis pro lubitu duabus conſtantibus a & c coordinatæ orthogonales $CP = x$, & $PM = y$, curvæ ſatisfacientis cujuscunque ita exprimentur, ut ſit:

$$CP = x\ \frac{-u(a-v)}{c} + \frac{2dv(cc-uu)}{cdu} + \frac{udv^2(cc-uu)}{cdu^2(a-v)}$$

$$PM = y = \left(a - v + \frac{2udv}{du} - \frac{dv^2(cc-uu)}{du^2(a-v)}\right)\frac{\sqrt{(cc-uu)}}{c}$$

eritque $CM = a - v + \dfrac{dv^2(cc-uu)}{du^2(a-v)}$.

Factis autem u & v negativis, hæ eædem formulæ exhibebunt coordinatas CQ & QN, alteri puncto reflexionis N reſpondentes, ſiquidem & ipſi $\sqrt{(cc-uu)}$ valor negativus tribuatur; unde ſimul intelligitur, hæc bina puncta M et N in eadem curva continua eſſe poſita. Si igitur pro v accipiatur functio algebraica ipſius u, curvæ prodibunt algebraicæ, tranſcendentes vero habebuntur, ſi v capiatur functio tranſcendens ipſius u. Notandum hic eſt, ſi ponatur $v = u$, curvam quæſitam fieri ellipſin, alterum focum in puncto C habentem, quæ eſt ſolutio obvia & ſimpliciſſima, hocque caſu radius reflexus MN axem AB conſtanter in eodem puncto R interſecabit; reliquis vero caſibus hi radii reflexi MN cauſticam quandam formabunt, cujus figuram aſſignaſſe, operæ pretium eſt, quoniam viciſſim ex idonea harum cauſticarum forma ipſas curvas, Problemati ſatisfacientes, definire licet.

Omnes quoque has curvas, quibus quæſtioni ſatisfit, generatim per conſtructionem geometricam deſcribere licet, ſequenti modo: Conſtruatur (*Fig. 2*) curva quæcunque DCD, circa punctum C habens ramos, alternatim oppoſitos, CD, CD' ſimiles & æquales, cujusmodi eſt parabola cubicalis $y^3 = aax$ vel linea recta $y = nx$, vel etiam ſectio conica quæcunque, centrum in C habens, in hunc finem adhiberi poterit. Tum centro C radio arbitrario deſcribatur circulus $AEBF$, ductaque ad quodvis curvæ aſſumtæ punctum K tangente KT, huic per F recta parallela agatur FR axi AB occurrens in R. Deinde per K ducatur axi AB parallela KL, circulum in L ſecans,

TAB. II Fig. 2.

secans, per quod punctum L producatur radius CL, in eumque ex R perpendicularis demittatur RV, quæ producatur in O, ut sit recta $RO = GT$, existente G puncto constante in axe AB pro lubitu assumto; denique constituatur angulus $OCM =$ ang. O, ut sit $CM = OM$, erit M punctum in curva quæsita, cujus cum recta AB futura sit diameter orthogonalis, sufficiet, ejus portionem ad alteram tantum axis AB partem descripsisse. Si loco curvæ DCD sumatur linea recta quæcunque per C ducta, punctum T perpetuo in ipso puncto C erit positum, ideoque recta GT erit constans, cui recta $RO = RM + CM$ erit æqualis. At punctum R ob FR ipsi KT parallelam pariter erit fixum, unde hoc modo formabitur ellipsis, focos habens in C & R & axem transversum $= GC$. Ceterum hic in genere monendum, per hanc constructionem, qua curvæ punctum M determinavimus, rectam RM simul definire positionem radii reflexi, qui radio CM respondeat; sicque rectam, angulum CMR bisecantem, fore normalem ad curvam in puncto M. Demonstrationem hujus constructionis tum facilis dabo, quando totius solutionis meæ analysin communicabo.

Constructio superior sequenti modo concinnior reddi potest. Postquam tangenti KT parallela est ducta FR, & ex R ad CL perpendiculariter acta $RVO = GT$, Juncta recta CO bisecetur in S ad eamque ex S normalis ducatur SM, rectam RO in M intersecans, erit cum M punctum in curva quæsita, tum recta SM tangens hujus curvæ in M; sicque non solum singula curvæ puncta M, sed etiam tangentes curvæ, ubique determinantur. Unde perspicitur, si curva assumta DCD fuerit algebraica, curvam, hoc modo descriptam, quoque fore algebraicam. Deinde ex eadem curva DCD, pro lubitu assumta, ob quantitates CA & CG arbitrarias infinitæ curvæ satisfacientes elici possunt, quin etiam, manente positione curvæ DCD, rectam quamvis, per C ductam, pro axe assumere licet. Unde denuo infinita varietas nascitur.

ACTII SYNCERI SANNAZARII, NEA-

Gg *politani*

Digitized by Google

politani Patricii, de partu Virginis Libri tres, Etrusco carmine redditi a Comite JO. BARTHOLOMÆO GESAREGIO, nunc primum collati cum Vaticano & Mediceo Codice, adjectis eorum Notis; cum observationibus in quatuor veterum Christianorum monumenta, quæ exhibent nati Domini præsepe, cura & studio ANTONII FRANC. GORII.

Florentiæ, ex typographia Cajetani Albizinii, 1740, 4. Alph. 1 plag. 12, cum Fig. æn. 1.

Divinum Poema, quod *Sannazarius Clementi VII*, Pontifici Maximo inscriptum ediderat olim in lucem, nunc denuo prodit, & Latino, quo prima scriptura constat, & Etrusco interpretis, stilo augustum. *Erasmi* censuram, in id emissam in *Ciceroniano*, *Franciscus Floridus Sabinus Lib. III Lectionum* suarum *Cap. 6* castigavit. Inficiari quidem nolumus, fictionibus poeticis ac appellationibus Numinum extraneorum *Sannazarium* fuisse usum, nec munus historici in carmine illo explesse. Illud tamen præ nobis ferimus, Poetam muneri suo pro ætatis illius indole omnino fecisse satis, ac *Gregorii Nazianzeni* vestigia pressisse. Carmen id, manu Autoris scriptum, *Alphonsus Cambius*, Importunus, Bibliothecæ Ducis *Cosmi* Medicei Florentinæ intulit, defunctus A. 1549 id. Jan. Viginti annorum lima *Sannazarius* Poema istud perpolivit, judice *Paulo Jovio*, cui *Crispus* in *Vita Sannazarii* consentit. In Vaticana æque illud manu Autoris in folii forma scriptum exstat. Non ubique congruit Codex uterque. Cel. Autori eapropter libuit discrimen id in annotationibus subjectis significare. In tribus monumentis, quæ Cel. Editor æri incidenda curavit, suisque commentariis perfudit, apparet Jesus recens natus, fasciis involutus, ac super mensa ac præsepi jacens, adstante bove asinoque. In Carminis editione hac recentissima legitur *v. 6 ab orgine* pro *ab origine*. De reliquo splendent in ea universi pulchritudinum & ornamentorum radii. Dabimus specimen translationis Etruscæ, præmissis versiculis Latinis, ut Lector ex hac fimbria possit de texto judicare. En illud:

Nascere,

Nascere, magne Puer: nostros quem solvere nexus Pag. 28.
Et tantos Genitor voluit perferre labores.
Magne Puer, cui se hæc tandem spolianda reservant
Regna, tot heu miseris hominum ditata ruinis;
Nascere, venturum si te mortalibus olim
Pectore veridico promisimus.

Italica metaphrasis:

Nasci, o gran Figlio, che disciorre i nostri
Legami, e tanti sofferir travagli
Per le voler del Genitor dovrai;
Gran Figlio, a cui da spopolare al fine
Serbansi questi regni, abimè, da tante
Fatti ricchi dell' uomo alte ruine;
Nasci, se già con veritieri accenti,
Noi promettemmo all' uom la tua venuta.

Adjunxit Poemati versiculorum 513 Editor Carmen *Sannazarii* lyricum in villam Mergillinam, *Horatianam* odarum indolem referens, eique subjecit hoc, quod *Sannazarii* marmoreo tumulo inscripsit *Bembus*, epitaphium: 158.

Da sacro cineri flores, hic ille Maroni
Syncerus Musa proximus, ut tumulo.
Vixit annis LXXII, obiit anno MDXXX.

REFLEXIONS POLITIQUES SUR LES FINANces & le Commerce.

id est,

COGITATA POLITICA DE FISCI REDItibus & commercio.

Tomi II.

Hagæ Comitum, apud Antonium de Dole, 1740, 8.
Alph. 1 plag. 14.

Prædicavimus loco suo libellum Anonymi, cui index est præfixus: *Essai politique sur le Commerce.* Autori illi placuit contendere, ex usu Regis reique publicæ esse, si pretium

 mone-

monetæ eiusdem evehatur, ampliusque ſtatuatur. Sententiam adeo haud probat Autor *Cogitatorum*, ut potius in alia eat omnia. Utriusque Autoris & exiſtimatio & accurata ſtatus publici Galliarum notitia eſt tanta, ut judicium ipſis noſtrum haud interponere debeamus. Si quid tamen ſuſpicando aſſequimur, Cogitatorum Autor nobis perſuaſiſſe videtur, variationes monetæ pretiique conſueti amplificationem obeſſe saluti Regum reique publicæ, ac tributi incrementa, urgente neceſſitatis telo, illis viciſſitudinibus eſſe præferenda. Illuſtrat ſententiam hic Autor ſuam ex hiſtoria regni Gallici tam luculente, ut nihil ſupra. Demonſtrat mentem ſuam tabulis calculorum accuratis. Reditus eorum, qui Regibus ſunt ſubjecti, re vera decreſcunt variationibus illis, commercioque vis infertur exinde. Quo ipſo non poteſt non ærarium publicum, quod in bonis ſubditorum conſiſtit, decreſcere. Nec ea, quæ ad tempus videntur utilia, ſucceſſu ipſo talia deprehenduntur. Id ipſum, ni fallimur, evidentiſſimis in hoc argumento Autor argumentis comprobavit. Non poſſumus libri ſummam dare copioſam, argumento eam reſpuente. Dimittimus itaque lectores, quorum intereſt hæc accuratius noſſe, ad Autorem ipſum, qui ſolide & copioſe tractationi ſuæ fecit ſatis.

EVERHARDI FEITHII ANTIQUITAtum Homericarum Libri IV. Editio nova, prioribus multum emendatior, Notis & Indicibus aucta, atque figuris illuſtrata.

Argentorati, impenſis Henrici Leonardi Steinii, 1743, 8. Alph. 1 plag. 22.

Licet Poeſeos Græcæ ſtudium ſatis hodie frigere videatur; de Poetis tamen Græcis, non deſunt, qui bene mereantur. Et quidem horum principis, *Homeri*, inde a perpaucis annis vitam apud Scotos conſignavit *Blakwellus*, carmina ediderunt *Clarkius* & *Hagerus*, diſputationes *Homericas* publicæ luci donavit *Angelus Maria Riccius*; neque deeſt, qui, in Germania,

mania, eodem tales tempore promisit, ut alias aliorum occupationes literarias taceamus. Inter hos jure quoque suo, quanquam jam diu scriptum librum ad publicam lucem revocat, Cl. *Elias Stœberus* numerari meretur. Non enim revocat solum, sed & emendat, amplificat, exornat. Autores igitur, quos ad concinnandum hoc opus sibi familiares reddiderat, quorumve testimoniis in opere ipso usus est, *Feithius*, sedulo evolvit, & loca, quibus emendatione opus erat, correxit. Quæ ex Græcis allegata sunt, ea Latine reddidit, & characterum forma a reliquis diversa, in gratiam eorum, qui linguæ illius non admodum gnari sunt, adjecit. Locorum ultra duo millia investigavit, & capitibus, in quibus eorum sedes est, accurate notavit. Capita cujusque libri in segmenta minora distinxit, eorumque ordinem & argumentum, in ipsa capitum fronte, exhibuit. Accessit insuper animadversionum specimen, earum maxime, quibus hæc editio, perfectior & emendatior, carere non poterat. Paucæ sunt, ob compendii cancellos. Sunt tamen, in quibus quædam antiquæ Græciæ monumenta vel clarius indicata, vel descripta, reperiamus. Maximam harum partem studio & operæ celeberrimi in Argentoratensi quondam Academia Philologi, ac præceptoris sui, *Jo. Isaaci Heupelii*, se debere, ingenue profitetur. Indices adhæc subjunxit locupletissimos, alterum locorum, tum ab ipso *Feithio*, tum in notis, illustratorum, & passim allegatorum, alterum vero maxime notabilium verborum & rerum. Nec minus antecedentium editionum Præfationes ac Dedicationes hic reperiuntur, & temporis quidem habita ratione. Notabilis hic est ea potissimum, quæ, a *Jacobo Gronovio* lucubrata, in Præfatione *Thesauri Antiqu. Gr. Vol. VI pag. 15 seq.* legitur; ubi quædam simul obscuritatis arguuntur, a Nostro ex parte inventa atque emendata. Annotationes, ut ad illas vel tantisper revertamur, dum, excerpere quasdam, vel inutile foret extra contextum, vel difficile propter æquale pretium, sive potissimum fontes aperiunt, ex quibus, plura qui cupiunt, sitim levare queant, sive sunt paulo fusiores, simulque inprimis antiquitatum quædam capita exponunt, e. g. ad

pag. 37 de lustrationibus, ad *pag. 39* de vasis usui sacro destinatis, ad *pag. 66* de aris, ut alias, alibi obvias, nunc taceamus.

OBSERVATIONUM PHILOLOGICARUM in Palæphatum περι Απιςων periculum. Accedunt aliæ animadversiones in nonnulla Musæi & Achillis Tatii loca.

Lipsiæ, apud hæredes Lankisianos, 1743, 8, Plag. 11 ½.

Doctissimus harum observationum Autor, *Jo. Ben. Carpzovius*, A. M. non jam primum, licet adhuc junioribus annis, eruditionis periculum facit, libellum edens doctum & bonæ frugis plenum. Neque parum merita ipsius auget hoc opus, quippe quo lectissimæ varii generis annotationes veluti per lancem saturam proponuntur. Fidem nobis faciet ipsa summorum capitum eorum, quæ observationibus
Pag. 5 seq. illis concluduntur, vel exigua percensio. Ita primæ, ad Præfationem *Palæphati*, inest potissimum consideratio differentiæ atque oppositionis verborum ὄνομα & λόγος, quorum illud est nudum vocabulum sine re subjecta, vel significatione, hoc semper significans designat, atque etiam ἀποδείξει opponitur, qua occasione varia sanctissimarum literarum loca, ut & placita Stoicorum & *Platonis*, ad istorum verborum vim ac sen-
13 seq. sum quod attinet, expenduntur. Secunda observatione refutatur
16 seq. temeraria sententia: *Quicquid hodie non est, nec olim fuit.* Tertia docetur, *Melissum Palæphati* non esse Euboicum, sed Eleaticum, Philosophum, ut & quo modo Deus cum mundo fuerit confusus, nec minus quid de opinione sentiendum: *Quod olim fuit, erit in sequentibus denuo*; qua occasione κύκλωσις, εἰωθὼς δρόμος, περιοδικὴ παλιγγενεσία veterum Philosophorum, Judæorumque rotæ circumvolutio in rebus humanis, expen-
23. duntur. Ad *Caput primum*, Centaurorum origines & historiam complectens, observatur primo, quid fuerint Centauri, simulque *Clerici* etymologia, *Luciani* descriptio, variæque de monstris

monſtris iſtis tartareis opiniones, exponuntur. Hinc ipſum Pag. 32.
Palæphati argumentum, *Galeni* item, qui pro figmento Centauros habuit, *Maimonidis*, & aliorum, loca ſuper ea re conſiderantur. Inde de montibus, hic notabilibus, Oſſa, Pelio, Olympo, Pelethronio, atque aliis, agitur. Poſtea vocabula καρπὸς, ζεῦγος, ut & grex & armentum, non ſemel commutata, indicantur. Obſervatione quinta non niſi variam lectionem, ut alias ſæpe, acute ſatis perpendit. At ſexta ſiſtuntur Κέλητες pluribus verbis atque accurate, ſimulque indicatur, quis artem equitandi docuerit primus, eſſe incertum, quis victor primus in equo ſingulari, quis ſcriptor primus de re equeſtri, quo modo ταυροκαθαψίας hiſtoria ex marmore Arundelliano ſit explicanda; item quod Celeres, ſeu Celetes, equeſtris ſint ordo, Gereni autem equorum domitores. Octava dicata eſt taurorum furori, ſubigendorumque modo. Illum eſſe libidinem, docetur, & quatuor, *Plato* quæ ſtatuit, furoris genera conferuntur; hoc per ſtimulos factum dicitur, verbaque ἀκονείζειν, κέντρον, κεντρίζειν, κεντριάδαι, explicantur. Sequens conſiderat vocabula ἔργον & ἰδέα, quorum illud prælium pariter atque ingenium, hoc faciem, vultum, os, deſignat. Decima confirmatur, ſuperbiam plerumque cum felicitate eſſe conjunctam, quidque ſit ὕβρις cum ſuis derivatis, præter alia, docetur: e. g. ὕβριν & ſtuprum indicare, ὑβρίζειν eſſe petulanter & libidinoſe ſe gerere, contumelia afficere, ὑβριστὴν maritum, qui nocte τὴν χάριν nimis flagitet, item quæ ſacra fuerint Hybriſtica Argivorum, quale fanum τῆς ὕβρεως καὶ ἀναιδείας Athenis, quale diſcrimen inter τὸ ὑβρίζειν τινα & ὑβρίζειν εἰς τινα conſtituat *Lucianus*, &c. Lariſſa urbs argumentum præcipuum exhibet ſequenti, quippe cujus origo, nomen Lapithe, autor munitionis *Acriſius*, ejusdemque natales, quam magna & potens fuerit Lariſſa, quod indidem *Jupiter* Lariſſeus, *Apollo* Lariſſenſis, *Achilles* Lariſſeus, *Timolaus*, *Philo* Lariſſenſes, quodque Theſſali & Lariſſenſes antiquiſſimis temporibus Ἕλληνες dicti, indicatur. Excipit hanc de Centauris agens vinoſis, jugioſis, mulierum inter nuptias raptoribus, inſolentibusque, unde & Lariſſenſes & Lapithæ ob eosdem formidabiles. Tertia

Marginal page references: 38. 39. 42. 44. 54. 64. 68. 78. 82.

Pag. 87. tia ſuper decimam occupatur bello Lapitharum & Centaurorum, cujus tempus, theatrum, conditio, definiuntur. Poſtre-
93. ma Centaurorum alia nomina ſpectat. Dicebantur enim Gigantes, Titanes, ac prius Nephilæi, cujus nominis Ebraica origo a, cadere quod notat, verbo affertur, vel ob ſtupra, vel quod latrones fuerint, aut venatores, cum laus veterum heroum ex occiſis feris nominatim eſſet inſignis, unde & *γίγας* ſit homo audax, bellicoſus, fortis. Porro ſonus vocabuli Nephilim *νεφέλην*, nebulam, peperit, ex qua Centauros ortos eſſe, opinio ferat; nubes autem cælum apud antiquos idem valere. Quo oſtenſo, quis *δικαιότατος κενταύρων*, inquiritur, ſcriptoresque de Nephilæis laudantur. Sequuntur animadverſiones in *Muſæi* & *Achillis Tatii* quædam loca. Quamvis enim, anno vix ante, integro *Muſæus* Commentario a *Jo. Schradero* illuſtratus, & paucis ante præclaram *Matthiæ Roveri* diligentiam fuerit expertus; largiſſimam tamen meſſem & hic ſibi relictam habuit Cl. *Carpzovius*. Loca ſelegit ea, in quibus vel ab horum interpretationibus, vel a lectione ipſius *Kromayeri*, atque aliorum, diſceſſit. *Kromayeriana* enim editio a ſola *Roveriana*, uti per ſe, ita per ſtramineum ante Scholiaſten ineditum, & elegantiſſima Cel. *Dorvillii*, licet pauca ſint, obſervata, vincitur. *Schraderi* autem illam ptiſanarium orizæ cum rapulis aſſis appellat. Ad *Achillem* porro *Tatium* quod attinet, ante centum annos, & quod excurrit, a *Salmaſio* editum, hunc illis Noſter inprimis locis, in quibus ſive interpretem Latinum anonymum correxit, ſive ad quæ ex priſcis Autoribus ſimilia invenire potuit, explicavit. Præſertim ex aliis eroticis ſcriptoribus loca non pauca adduxit, quæ cum *Achille Tatio* communia loquuntur. Iſtas reliquorum fabulas manibus terere hoc etiam propter juvat, quod doctiſſimus periculi Autor, de quo jam *Salmaſius* olim, *Gilbertus Gaulminus*, atque alii, cogitarunt, ſcriptores eroticos omnes, omnium cum notis, ſuisque, in unum aliquando corpus redigere apud ſe conſtituit. Cui inſtituto, quod omni commendatione dignum eſt, ſucceſſus precamur exoptatiſſimos.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXLVI.

DE ASTRONOMICA SPECULA, DOMEstico & organico apparatu Astronomico, Libri duo, Reginæ dicati a JO. JAC. MARINONIO, Patricio Utinensi, Cæsareo antehac, nunc Regio, Mathematico & Consiliario, inclytorum Statuum inferioris Austriæ Mathematico, Scientiarum Academiis, Bononiensi & Neapolitanæ, adscripto.

Viennæ Austriæ, 1745, fol.
Alph. 2 plag. 9, Tab. æn. 43.

Illustre jam inter Observatores nomen adeptus Cel. *Marinonius*, in egregio hoc Opere, quo observatorio, quibusque organis, utatur, tam plene luculenterque exponit, ut pateat, posse eum cum instructissimis in exteris regionibus astrorum consultis de palma contendere. Qua de re ne dubitare quis possit, jam, quantum instituti nostri ratio permittit, operis æque ac observatorii contenta sumus enarraturi. Dividitur vero Opus hoc insigne in *duos Libros*, quorum singuli quid contineant, titulus jam indicavit. *Alter* enim speculam ipsam, *alter* organa, describit. Itaque *primo primi Libri Capite* de illis agit Autor, quæ ante constructionem speculæ consideranda fuerunt. Non omnibus impedimentis, liberum cœli prospectum adimentibus, caret Metropolis Vindobonensis. Amplitudinem solis ortivam patentem habet, atque patentia etiam bina fere integra illius ad orientalem semicir-

culum supplementa. Ad austrum eminet clivus, vulgo *Wiener-berg* dictus, ab extremo suburbio leniter adscendens, cujus fastigium vix editiores urbis turres altitudine æquant. Majus adhuc occidentale plagæ impedimentum afferunt montes, ultra terminos occiduæ solis amplitudinis hinc ad Vindobonam amnem, illinc ad Danubium, protensi. Insignis inter hos Cetius (*Kalenberg*), Pannoniam olim a Norico dirimens, in varia fastigia elatus, cœlum obtegit ad altitudinem graduum duorum. Prospectum denique borealem alius mons limitat, *Bisenberg* dictus infimumque cœli gradum operiens. Itaque integro horizonte præditus locus Vindobonæ non occurrebat, præter montem Cetium, in quo templum exstat, cum mansionibus sacerdotum secularium, quos posset loci opportunitas ad Astronomiam excolendam allicere, si aliis requisitis essent instructi. Autori vero in urbe degendum erat, consultumque, ut maneret in area, nuper acquisita, quam *Leander* Comes *Anguisola*, egregius Mathematicus & urbis Vindobonensis Architecturæ militaris præfectus, ad ædificandam sibi domum elegerat A. 1690, quando fere vacua adhuc erat statio vallaris. Favebat altitudo hujus areæ, tum propugnaculo, tum suggestui superstructo, dominantis, adeoque secundam contignationem plerarumque domuum excedentis. Favebat & locus in angulo urbis, ab ædificiis altioribus haud parum remoto, & a suburbanis omnibus plane dissito, ita ut non multa opus esset altitudine, ut idonea specula fieret. Hujus itaque pavimentum satis elevatum iri judicabat, si æquaretur domestici tecti fastigio, ex quo videbat pauca ædificia magis exstantia, eaque parum obstare, præter turres & templa, non evitanda, nisi per aliam turrim, qualem, utut intra vetusta mœnia civitatis, in vicinia tamen valli, erigere non licebat. Nec subibat animum causa ulla, cur de altiori pavimento esset sollicitus, nisi levis quædam suspicio cujuspiam phænomeni raro contingentis, & dubiæ observationis, cujus modici fructus spes incerta remotaque manebat. Fenestris autem speculæ nulla inveniebatur in muris lateralibus altitudo sufficiens, nisi per alias, inclinato in tecto patentes. Data itaque erat positio domus,

domus, in declinatione graduum 45, cui ſpecula octogona apte poterat accommodari, ut Bononiæ in Inſtituti ſcientiarum palatio optimo ſucceſſu factum Autor viderat. Jam plaga meridiani, quæ uranicæ ditionis primaria eſt, peculiariter ſibi exigebat ſpeculam, in tota communi ſectione ſimul, aut ſucceſſive, patentem, ſol autem, nec non planetæ & fixæ inſigniores, interdiu culminantes, obſcuram poſtulabant, & quædam inſuper inſtrumenta majora atque fixa requirebantur, parietibusque firmata. Sed has conditiones, præter univerſalem obſervationum uſum, & organa mobilia, una eademque ſpecula non patiebatur. Itaque in ejusdem veſtibulo exigua camera erigenda fuit, (in dato ſpatio, quod veteres muri concedebant,) & aliorum more a Meridiano nuncupanda. Denique, cum oporteret etiam interdum ſub dio eſſe, ad majorem cœli partem conſpiciendam, ad diſtinguenda loca & nomina ſtellarum, & ſimilia, ſpatium, huic negotio quoque aptum, addendum fuit, inſtar pergulæ externæ. His igitur partibus, ſpecula ipſa, camera meridiana, & pergula, Obſervatorium abſolvitur. Pavimentum firmum ſpeculæ ſubſtrui curavit Autor, in cujus medio hiatus eſt, hieme aperiendus, ut per eum tantum caloris adſcendat, quantum ad ſpeculæ aerem tepefaciendum, & oſcillatorium horologium a nimio frigore præſervandum, ſufficiat. Neque enim licebat hiemalem fornacem ſpeculæ addere, ne ſcilicet calidi vapores, tubos opticos perreptantes, & ad ſuperficies lentium, frigori expoſitarum, pervenientes, ipſarum uſum adimerent, vel infirmarent. Feneſtræ *verticales*, *altitudinibus* usque ad 60 gr. inclinatæ, in tecto, usque ad zenith & ultra, capiendis ſufficiunt. Spatium, ſub tecto ſpeculæ inter feneſtras inclinatas reſiduum, occupatur a circulo, horizontem referente, nominibusque ventorum inſignito, qui ope indicis nomen plagamque venti flantis oſtendit. Sunt præterea appendices hujus ſpeculæ; quo ſpectant obſervatorium inferius, cum duobus quadrantibus, muro affixis, altero borealibus ſideribus, altero auſtralibus, deſtinato, item camera obſcura, meridianæ contigua. His abſolvitur, quod de ipſo ædificio dici poteſt. Jam ex *altero Libro* organa recen-

 ſebimus,

Google

ſebimus, initium facturi a linea meridiana, de qua Autor *Sectione I* hujus *Libri* agit. Adhibet autem meridianam filarem, cujus umbra ſpeciem ſolis in meridie bifariam ſecat. Cum enim antiqui vel umbra uterentur, vel radio ſolis, in ductam jam lineam meridianam incidente; animadverſum deinde eſt, neutram methodum perfecte ſufficere, quia umbra non diſtincte ſatis terminatur, radius ſolis per rotundum foramen transmiſſus, ſi plano horizontali, aut verticali, oblique ſecetur, ellipſin exhibet. Primus radii & umbræ uſum conjunxit *Nicolaus de l' Isle* in præclara ſua methodo, quam legimus in *Commentar. A. R. S. Anni 1719 pag. 59* ed. Pariſ. quam, cum ab Aſtronomis quoque Bononienſibus adhibitam A. 1729 vidiſſet Autor, in uſum ſuum traduxit, hicque dilucide, additis etiam exemplis, deſcripſit. Deinde explicat, quibus artibus poſitio lineæ meridianæ examinetur, &, ſi opus fuerit, corrigatur, praxinque adeo, altitudines, quas correſpondentes vocant, capiendi, exhibet. Obſervantur autem ſingulis fere diebus ſerenis in ſpecula hac plerumque decem, vel duodecim, ſolis altitudines mane, totidemque veſpere, tum ut plurium correſpondentium habeatur conſenſus, tum ut, ſi forte nubes, quod ſæpius accidere ſolet, aliquam ex veſpertinis impediant, reliquarum uſum ſperare liceat. Deinde meridiei corrigendæ ex his altitudinibus methodum *Hireanam*, geometricis demonſtrationibus munitam, tradit, tabulas, illi negotio expedite perficiendo neceſſarias, ſubjiciens. Sequitur hæc *altera Sectio* de Inſtrumento a culminationibus, ſive de tubis dioptrico teleſcopicis in plano Meridiani mobilibus. His olim *Ræmerus* uſus eſt, & poſt eum utitur Cel. *Horrebovius*, addito circulo, cujus ope poſſit ſimul declinatio haberi. Idem *Marinonius* initio fecit, ſed, cum res non apte ſuccederet, melius cenſuit cum *Manfredio*, declinationes ex altitudinibus quadrante obſervatis deducere, multum jam præſtitum exiſtimans, ſi illo inſtrumento culminationes ſaltem exacte obtineantur. Unico autem tubo, quem olim Aſtronomi ad hoc negotium adhibuerunt, addidit alium, ſed ſitu inverſo, pro illis ſideribus, quæ fere ſimul meridianum attingunt, ſed in partibus, eis oppoſitis. Erant autem plurimæ conditiones

ditiones combinandæ, difficillimum Problema in hac organica praxi reddentes. Requirebatur enim, ut lineæ dioptricæ utriusque telefcopii uni plano, vel duobus contiguis, inter fe parallelis, adhærerent, ut ambæ normales effent ad axem rotationis, ut hic axis horizontalis effet, quo planum dioptricarum linearum, revolutione genitum, fiat verticale, ipfi meridiano congruens, denique ut poffet machina in ipfo loco, ubi ufus ejus eft, examinari atque rectificari. Hæc omnia quibus artibus obtinuerit, Autor luculenter exponit. *Sectio tertia* defcribit quadrantem fixum, pro altitudinibus meridianis capiendis radii 9 ped. *Sectio quarta* alium quadrantem auftralem fixum, aliumque adhuc borealem; *quinta* quadrantem ampliatum mobilem, præcipue defcribit. Is azimuthalis eft, vel potius azimathali fimilis. Volvitur enim fuper circulo horizontali, ad modum azimuthalium, fed magis tamen ad faciliorem quadrantis motum, quam ad ufum azimuthalium angulorum, comparato, qui jam, commodioribus methodis inventis, rarius obfervari cœperunt, quanquam & ufui effe poffint, ad ftellas diurno tempore inveniendas. Quadrans ipfe radium habet 30 unciar. pedis Vindobonenfis, ampliatusque eft addito alio arcu, alhidadæ prælongæ conjuncti. Deinde in eadem *Sectione* agitur adhuc de quadrante paullo minore, radii unciar. 20, fed fimilis cum priore ftructuræ, de verticali majore itidem ampliato, denique de aliis adhuc hujusmodi minoribus & mobilibus organis, puta de alio adhuc quadrante, femicirculis, fectoribus, & fimilibus. *Sexta Sectio* micrometrum contemplatur. Lineæ, quibus in eo opus eft, aptiffimæ videntur primo intuitu, quæ adamante in tabula vitrea ducuntur. Tunc vero, ut hæ lineæ perquam exiles & nitidæ prodeant, non manu ducendus eft cufpis adamantinus, fed tenui chorda trahendus, ope curforis inter duas parallelas craffiufculas regulas mobilis, & ab iisdem in eadem continuo directione detenti, utque linea pro lubitu craffior evadat, ipfi curfori fuperadditur aliquod pondus, quod fulcum adamantinæ cufpidis profundiorem efficiat. Ambæ regulæ, inter fe quidem fixæ, motum tamen habent fimul, utrinque in acceffum

& recessum, ab alia quadam regula prius in apta positione firmanda, ut per certam cochlearum circumvolutionem ipsæ parallelæ regulæ, respectu fixæ, promoveantur, aut retrahantur, donec cuspis adamantina utrique puncto ducendæ lineæ congruat. Hoc artificio, ad longiores regulas extenso, utuntur jam artifices Autoris in scalis conficiendis, radiis lineisque ducendis per puncta data. Nævi autem ejusmodi vitrorum hi sunt, quod nunquam satis munda, etsi detersa, sed fæculenta semper, inveniantur, ob pulvisculos, ipsis adhærentes, & a lente oculari, cujus in foco constituuntur, enormiter auctos, &, licet possint haud difficulter extrahi atque purgari, id tamen non fit absque tædio & molestia remedii sæpius applicandi. Proinde *Marinonius* non nisi unum ex micrometris suis vitris ejusmodi instruxit, reliquis vero crines argenteaque fila opposuit, quæ sericis præferri merentur. Crinibus quidem objicitur crassities, qua partem objecti haud exiguam, pluribus nempe minutis secundis æquivalentem obtegant, tensio ob mutationes aeris inconstans, denique insultus vermium, crines corrodentium, ut ipsi Autori, præcipue equinis uso, contigit. Sed hæc dilui existimat acumine oculi, discernentis genuinum punctum contactus, aut intersectionis, etsi lineæ, se secantes, vel tangentes, fuerint crassiusculæ; deinde, non semper constare, dicit, an crinis curvaturam ipsi ceræ, qua plerumque firmatur, vel crini siceiore in aere flaccescenti, adscribi debeat. In capillis humanis, ante octennium priori suo micrometro aptatis, nullam unquam variationem se invenisse, testatur. Itaque glutini, aut ceræ, quibus ad firmandos tendendosque crines utuntur, substituit in aliquibus micrometris clavos cylindricos exiles, quadri lateribus insitos, & externe repercussos, vi tamen huc vel illuc tantillum convertibiles. Argentea fila crinibus adhuc præfert, quod & tentiora sint, vel saltem æque tenuia, & a vermium insultibus plane immunia. In tendendis illis laudat artificium *Grahami*, qui elasticam vim applicuit, Mathematicis Parisiensibus in libello, *la Figure de la terre* inscripto, editoque Parisiis A. 1738, *Cap. V pag. 9* descriptum. Neque vero unica forma micrometrorum contentus fuit Autor,

Autor, sed earum plures enumerat, alia fixa, quorum partes fixæ, vel stabiles, manent, tubo telescopico constanter adstrictæ, nec nisi cum ipso tubo moventur, alia mobilia, quæ ita tubis aptantur, ut circa eorum axes moveri possint, & singulis horariis successive applicari, quorum omnium constructionem usumque docet. *Septima Sectio* agit de fixis dioptris telescopicis, ad inerrantia sidera, eaque culminantia, directis. Prælonga telescopia fixa utilia esse ad collocanda, examinanda, stabiliendaque organa, ad eliciendam mensuram temporis medii, nec non horologii motum explorandum, notum est; neque dubium existit, ea multum conferre posse ad nobilissimam hodiernam indaginem, quæ annuas stellarum inerrantium aberrationes prosequitur. Itaque, fixum verticale telescopium eximiæ utilitatis fore, præviderat Autor, neque tamen ad unicum zenith respiciendum censebat, sed & ad alia quædam puncta, in ejus vicinia & in nostro meridiano jacentia, ut non simplex verticalis linea prodeat, sed exiguus quidam verticalis sector meridiani. Nullam enim inveniebat stellam præcise in vertice culminantem, &, si qua inveniretur, præsertim ex agmine minorum, non nisi nocte per aliquot menses, perque dies aliquot in crepusculis ob diurnam accelerationem in hoc tubo appareret, ipsaque post paucos annos mutata declinatione se a verticali culminatione subduceret. Nulla quoque primi ordinis reperiebatur prope verticem culminans, siquidem α capræ reliquarum proxima distat adhuc 2° 31′. Itaque inter alias 2. 3. 4. magnitud. eligebat lucidam Persei, cujus alt. bor. 89° 18′, aliasque in eadem constellatione propinquas, duas in anteriore pede sinistro ursæ majoris, quarum australior non nisi 4′ distat a vertice, unam lacertæ in educt. caudæ, ita ut toto fere anno duæ, vel plures, observari possint, noctu, vel in alterutro crepusculo, culminantes, & quidem in arcu meridiani, semialterum gradum non excedente. Talem itaque sectorem obtinuit tubo verticali, cujus positum, aliaque, huc spectantia, describit. Præterea utitur aliis telescopiis oblique fixis, ad Capram, Sirium, lucidam Lyræ, & Fomahand, directis, pro observandis illorum culminationibus. Post hæc, vix operæ pretium, monere, quam instru-

Digitized by Google

instructus sit Autor tubis mobilibus, tum communibus 8.10. usque ad long. 18. ped. tum telescopiis Anglicanis catadioptricis, 3,4,5, ped. Hæc autem & omnia a se visa catadioptrica, structuræ artificio, claritatisque & imaginis augmento superare longissime dicit, quod Augustissima Romanorum Imperatrix, *Elisabetha Christina*, scientiarum præsidium & columen, custodiæ Autoris commisit. Appendix hujus *Capitis* lignea fulcra tuborum prægrndium describit; *octava* vero *Sectio* horologia, quorum aliqua Vindobonæ constructa sunt stilo Londinensibus simillimo, unum Parisiense est. *Nona*, eaque ultima, fructum aliquem observatorii hujus apparatusque exhibet, observatis transitibus siderum per Merid. Vindobonensem diebus 13,14,15, Dec. anni 1741. Ad imitationem enim *Ræmeri* triduum astronomicis laboribus exigere voluit Autor. Notæ in hoc triduum, cum plerarumque fixarum ordine transituum per meridian. Vindobonens. & altitudinibus visis, colophonem imponunt libro. Ex hoc, quem Lectoribus dedimus, præclari Operis gustu facile quivis perspiciet, quantum deceat de conatibus illustris Autoris gratulari ipsi, prætereaque Germaniæ nostræ, quæ ea felicitate fruitur, ut tantum Astronomum in sua veluti metropoli jam detineat.

DISSERTATIONES HOMERICÆ, HABITæ in Florentino Lyceo ab ANGELO MARIA RICCIO, Græcarum Literarum Professore; quibus accedunt ejusdem Orationes pro solenni instauratione studiorum.

Volumina III.

Florentiæ, ex Typographia Cajetani Albizinii, 1740, 4.
Vol. I Alph. 1 plag. 21, Vol. II Alph. 1 plag. 21, Vol. III Alph. 2 plag. 1.

Semper hoc fuit de *Homero* judicium, hæc existimatio, ut omnes, non solum Classicorum principatum ei concedendum, existimarent, sed etiam totum *Homericum* opus quasi Palladium aliquod de cœlo delapsum, & tam diu literas apud nos remansuras, arbitrarentur, donec illud Palladium nobis superesset, eique sua laus, suusque honos, constaret. Itaque, etsi plurimi semper fuerunt, qui ejus explicandi, illustrandique

dique laborem in se susceperunt, & felici etiam successu perfecerunt, tamen rem faciunt etiam nunc maximopere laudandam, qui sua eum opera vindicandum, aut explicandum, illustrandumque, ducunt. Inprimis vero utile erat, maximeque e re literaria, futurum, si quis, quæ alii sparsim *Homeri* illustrandi vindicandique causa dixerunt, ea conferret in unum locum, & de suis quoque adderet ea, quæ adhuc deessent. Vidit hoc *Angelus Maria Riccius*, Vir doctissimus, & Græcarum literarum Professor Florentinus. Itaque Dissertationes suas *Homericas*, hortatore inter alios multos & autore *Muratorio*, Viro in his literis primario, sub certa capita redactas, & in unum corpus collectas, in lucem emisit; in quibus nunc, quid præstitum sit, quantum quidem ratio nostra patietur, commemorabimus.

In his igitur Dissertationibus eam rationem secutus est, ut multa loca insignia ex *Homero* illustraret, difficilia & impedita expediret, *Homerum* a criminibus atque adeo calumniis defenderet, & inprimis de moribus antiquis ageret, quibus exponendis hoc sciebat fieri posse, uti homines melius & magnificentius de *Homerico* ingenio sentire inciperent. In quibus omnibus ita versatus est, ut cum *Homericis* locis interdum alia similia, tum ex sacris, tum ex profanis, scriptoribus desumta, compararet, eodem consilio, quo usus erat antea *Huetius* & *Calmetius*. Inprimis etiam, quantum sacræ literæ ex *Homero* lucis capere, & vicissim huic afferre, possint, documentis luculentis ostendit. Sed, quo omnibus etiam Græcæ linguæ ignaris hæ Dissertationes prodessent & placerent, fecit, ut a Græcis verbis pæne semper abstineret, sed interpretatione Latina uteretur. Antequam vero eas luci committeret homo sui laboris non nimis amans, sed modestus & humanitatis suæ memor, communicavit eas cum Viris duobus celeberrimis ac doctissimis, *Ant. Fr. Gorio* & *Thoma Monelia*, ut, in quo offensum a se titubatumque reperissent, illud corrigerent, atque emendarent; id quod fecisse eos prædicat. Ceterum, cum *Jo. Lamius*, Vir Clariss. eum admonuisset, ut indicem historiamque *Homeri* Codicum scriptorum, qui in Bibliothecis Florentinis asservantur, adjungeret, id consilium eximium, & rationibus

eruditorum accommodatum, ratus, eum in Præfatione exhibuit; præsertim cum sciret, quanta Florentinæ civitatis in *Homero* demerendo opera fuisset, & quanta ei laus sit & gratia tribuenda; quod paucis in Præfatione persequitur. Adjecit quoque quasdam Orationes, a se habitas pro solenni studiorum instauratione, sed ita tamen, ut, cum totum suum opus *tribus Voluminibus* comprehendi vellet, singulis Voluminibus aliquot Orationes adjungeret. Deinde Cl. Autor dicit, se lætari, quod reperisset, se interdum cum acutissimo *Popio* consentire, quo nemo unquam felicius *Homerum* illustravit, explicavit, aut vindicavit, cujus interpretationem *Homericam* & animadversiones demum post expressas has Dissertationes ab amico aliquo legendas acceperit. Denique imago *Homeri*, in fronte operis expressa, depromta est ex inedita antiqua ænea protoma Musei Medicei, quæ paucis abhinc annis in littore parvæ insulæ Meloriæ, prope portum Labronis, recedente mari, reperta est.

In *primo Volumine* continentur XX Dissertationes & Narratio de studio Græco, & Orationes IV. Ac Dissertatio quidem *prima* veluti ceterarum procemium est; 2) de *Homerica* apud *Virgilium* & *Tassum* imitatione; 3) de *Homero* totius antiquitatis omniumque doctrinarum parente; 4) de *Julii Cæsaris* in *Homerum* censura; 5) de *Platone, Homerum* e republica sua dimittente; 6) de repetitionibus *Homero* familiaribus; 7) de *Iliadis* exordio, *Achillis* ira, Deique voluntate, hominibus mala immittentis; 8) de causa iræ *Achillis*, de somniis, & de periculosa Regis increpatione; 9) de Heroibus *Homericis*; 10) de *Achillis* conviciis, & Latina *Homeri* ad verbum versione; 11) de iisdem conviciis, Latinisque *Homeri* versionibus, tum ad sententias, tum ad singula verba, conflatis; 12) iterum de *Homeri* versionibus; 13) de Heroum, ac præsertim *Achillis*, lachrymis; 14) de Heroum mendaciis; 15) de laudatione, qua *Homerici* heroes interdum se ipsi extollunt; 16) de armis æreis; 17) de cibo potuque heroum; 18) de statura ac robore priscorum heroum; 19) de voce stentoris; 20) summam totius Iliadis nonnullis animadversionibus illustratam exhibet.

exhibet. Narratio autem *de ſtudio Græco* duobus *ἀποσπασματίοις* continetur, deſumtis illis ex Commentariis, ad V. C. *Gabrielem Riccardinum* ſcriptis, uno A. 1730, 1739 altero; in quibus primo oſtendit ſuorum diſcipulorum exemplis, quam operam ipſe in docendis Græcis literis navaverit, quos alumnos habuerit, qui denique quantusque juvenum, Græcæ linguæ ſtudia æmulantium, in Italia & favor & concurſus exiſtat. Unde apparet, ex ejus ſchola, tanquam ex equo Trojano, multos in literarum ſcientia egregios viros exſtitiſſe. Præterea quoque commemorat, quo conſilio, quibus artibus, juvenes ad Græcæ linguæ ſtudium alliciat, & allectos teneat.

Oratio prima, pro ſolenni ſtudiorum inſtauratione habita, oſtendit, eos, qui literas Græcas calleant, longe ampliorem ſibi jucundioremque ſapientiam comparare, quam qui Græce neſcientes aliunde eam expetere neceſſe habeant; *ſecunda*, diſcipulorum ſocordia optimorum præceptorum virtutem frangi, ſtudio vero eorum ac ſedulitate mediocribus addi virtutem, ut optimi fiant; *tertia* profanarum doctrinarum ſtudioſis neceſſariam eſſe ſacram doctrinam, contraque ſacræ doctrinæ cultoribus neceſſarias eſſe profanas literas. Ultimo loco reperitur Epiſtola ad *Petrum Franc.Ългinium*; in qua cum multa ad Hiſtoriam litterariam, tum inprimis de ſtudio Græco Florentiæ, & literarum Græcarum ſtudioſis, commemorantur.

In *altero Volumine* reperiuntur primum Vita *Homeri*, ab ipſo *Riccio* ad *Scipionem Maffæum* ſcripta; inde Diſſertatio 21), ſeu potius Cohortatio ad Græcæ linguæ ſtudium; 22) de *Achillis* aliorumque memorabili velocitate; 23) de *Achillis* cithara canente, veterique Græcorum Muſica virili, & effœminata, nonnullisque aliis, ad cognitionem Muſicæ pertinentibus; 25) an Muſica curentur morbi; 26) de Diis; 27) de phyſicis allegoriis, in Deorum fabulis abditis; 28) de allegoriis, ad mores pertinentibus, ſub Deorum fabulis contentis; 29) in qua ea loca expenduntur, ubi Poetam theologum ſe præbet *Homerus*, ſed ſub figuris & ænigmatibus; 30) 31) 32) de eodem argumento; 33) in qua ea loca expenduntur, in quibus luculentiſſime Theologus eſt; 34) de veſtibus, re-

 liquo-

liquoque corporis ornatu, de lectis, & de conviviorum ritibus; 35) in qua (quæstione illa expensa, utrum e bonis strenuisque parentibus consimiles sæpius progenerentur filii, an deteriores,) Florentini adolescentes ad Græcum studium excitantur; 36) de Sacrificiis; 37) de ritu, cornua victimæ inaurandi, eorumque honore atque ignominia apud veteres; 38) in qua quidam ex *Iliade* sermones a criminationibus vindicantur; 39) de nonnullis *Homericis* comparationibus, & similitudinibus, a Censoribus temere improbatis, & quomodo Olympus cum catena *Jovis*, ex eo dependente, intelligendus sit; 40) an, quæ de *Helena Homerus* habet, sint fabulosa; an advenerit in Italiam *Æneas*; & alia quædam ad examen revocata; 41) in qua plura simul ex *Iliade* collecta breviter explicantur; 42) de *Eustathiana* Cl. *Politi* editione, ac versione; 43) de funerum antiquorum ritibus, cadaverum combustione, ac sepultura. Orationes autem, pro solenni studiorum instauratione habitæ, sunt hæ: 4) Florentinos adolescentes tum ingenii dexteritate, tum majorum exemplis, in literarum studium impelli; 5) studiosis adolescentibus non multa volumina, sed scriptores doctrinarum principes legendos esse; 6) conducatne, an officiat, doctrinarum adeptioni Latinæ linguæ studium, quomodo nunc in plerisque Gymnasiorum pertractatur; Epistola ad *Muratorium*; Dissertatio 44) *de labore Græci studii emolliendo*; quæ Dissertatio ideo sejuncta a ceteris hic locatur, quod præcedentis Orationis veluti est appendix.

Tertium Volumen ad *Odysseam* proprie pertinet; in qua brevior esse potuit, quod multa cum *Iliade* communia habet, quæ occupata sunt prioribus *Voluminibus*. Itaque hoc *Volumen XVII* Dissertationibus absolvitur. Prima est numero 45) *de Odysseæ propositione: & an sit peregrinandum*; 46) *de Penelope adversus Gravinam*; 47) *de Telemachi præfatione ad Nestorem ac Menelaum; de criminibus in eum conjectis; deque Odysseæ Chronologia*; 48) *de equo Trojano; de Helena, alienarum vocum imitatrice, & de Nepenthe*; 49) *de Ulyssis ab Insula Calypsu discessu, naufragio, & ad Phæacas appulsu*; 50) *de Ciconibus*

nibus & Lotophagis; 51) *de Polyphemo, aliisque Cyclopibus*; 52) *de Insula Æolia*; 53) *de Læstrigonibus*; 54) *de Circe*; 55) *de Cicumeriis*; 56) 57) *de Sirenibus, Planetis, Scylla, & Charybdi, bobusque solis*; 58) *de Telemacho, fontes puellas in ædibus regiis suspendente*; 59) *de patris in filios lenitate*; *& an pueri cædendi sint*; 60) *de puellis, hospites lavantibus, aliisque mulierum exercitiis*; 61) *complura selecta & lectu necessaria ex Odyssea.* His accesserunt Orationes, quibus *Josephi Averanii, Ant. Casp. Franchii, Alb. Ughetti*, & *Jos. Clarii*, laudationes continentur; Appendix porro *Homericarum* Dissertationum, Epistola ad *Picchiantum* cum Epilogo Operis totius.

Sed, quo magis ratio *Riccianarum* Dissertationum constet, age, unum & item alterum specimen ex iis proponemus. Sæpe multumque *Homero* crimen ταυτολογίας objectum est, quod multos frequentissime repetit versus; magnamque in hoc crimine contemtores *Homeri* spem & fiduciam ponunt. *Riccius* igitur, V. C. non alienum duxit ab suo consilio esse, si, hoc crimen in *Homero* hærere non posse, & repetitionem istam non tam vitii numero, quam laudis, ponendam ostenderet. Ταυτολογίας vitium est in eo, si quod verbum, aut si qua ῥῆσις, sine omni idonea ratione, atque insulse, repetitur. Quod vitium, cum sit valde ridiculum, quomodo in *Homero*, brevitatis studiosissimo, & elegantissimo, hærere possit? Sunt sane, (negari enim non potest,) multa in *Homero* sæpius repetita. Quid igitur? Repetitiones illas esse concinnas, aut temporibus *Homericis* consentaneas, demonstrat Vir Cel. Ac primo quidem, sive linguæ ingenio, sive priscæ consuetudini, attribuendas esse, neque adeo sine magna venustate ac lepore adhibitas, censet, propterea quod nemo veterum reprehendere eas sit ausus. Reprehenderint vero? Immo laudarint. *Macrobius* enim, *Nescio quomodo*, inquit, *Homerum repetitio ista unice decet*, & *est antiquo Poeta digna.* Et, vetustis temporibus hanc repetitionem non invenustam habitam fuisse, vel ipsas sacras literas, inprimisque a *Mose* relictas, docere, in quibus frequens istarum repetitionum numerus appareat. Neque profecto ipsos Romanos abhorruisse, ut ex *Cicerone* autor sit

Quintilianus Libro VIII. Virgiliana porro illa nota ſunt: *Vix ea fatus erat; talia fatur; talia dicta dabat;* ut integræ ῥήσεις *Virgilianæ*, bis poſitæ, taceantur. Niſi, elegantiam afferre, exiſtimaſſet, aut uſitata iſta repetitio fuiſſet, *Homerum* non tam ſtudioſe eandem formam retenturum fuiſſe, qui maxima dicendi varietate & copia abundaret, & Græca lingua, una omnium locupletiſſima, uteretur. Huic argumento addit hoc, ut, veteres, tamquam *Homerum* & *Moſen*, iteratione verborum ac ſententiarum diligentius rem lectoribus ſuis inculcare voluiſſe, dicat. *Homerum* & varietatis & repetitionum plenum eſſe; quorum illud laudatur, hoc reprehenditur. Utrumque vero bonum eſſe dicit, modo utriusque rei quædam ratio modusque ſit. Cavendum, ne ſimplicitatis affectatio ad iteranda ſæpius eadem, ſine ulla venuſtate, rapiat, aut immoderata variandi cura in ineptam ac putidam diligentiam, omnia, vel maxime communia, ſemper diverſa ratione exprimendi, injiciat. Nihil enim Poeſeos impetum magis cohibere, æſtum ingenii refrigerare, aciem mentis retundere, orationisque ſublimitati officere, quam tam exilem omnium rerum diligentiam, nemo eſt, qui neſciat. Pictorem nemo reprehendit propter parvarum rerum repetitionem; modo rem principalem omni ſtudio elaboraverit. Quid igitur? Cum poeſis ut pictura eſſe debeat, *Homerum*ne adeo reprehendi oportere, qui, grata quadam negligentia, utatur repetitione, non tamen in locis præcipuis & inſignibus, qui ſummam *Homericæ* laudem poeſeos continent, ſed in parvis ac tenuibus, in tranſitionibus, in communibus quibusdam rerum affectionibus, in familiaribus quibusdam aſſiduisque imaginibus, tanquam ſacrificiis, conviviis, multisque aliis deſcribendis, quæ, cum ſemper eadem ratione fiant, natura ſua videntur nolle alia ratione efferri, & enuntiari. Diſplicent vulgo hominibus delicatulis iterationes *Homeri* in nuntiis perferendis; quod ad voluptatem humani ingenii non adhæreſcunt. Verum antiquiſſimis temporibus legationem aliquam, nullo pæne verbo mutato repetitam, concinnam elegantemque habitam eſſe, etiam ex ſacris literis con-

ſtare

ſtare poſſe, contendit. Neque vero eas repetitiones diſplicere, quas amplexa ſit conſuetudo, tanquam in carminibus bucolicis, & in cantilenis muſicis. Denique epitheta, Deorum, aut heroum, tam ſæpe repetita, quædam velut affixa attributa eſſe, aut agnomina, aut titulos, docet, tanquam apud *Virgilium Æneas pius* appelletur; qui mos recentiorum temporum conſuetudinem non deficiat, quando Reges ac Principes per epitheta notari ſoleant, tanquam *Philippus Pulcher*, *Carolus Craſſus*, *Carolus Calvus*, velut ſuis cognominibus notabiles perpetuo diſtinguunt.

Non minus in reprehenſiones recentiorum incurrere ſolet robur ac ſtatura heroum *Homericorum*; quod non veriſimile ullo modo ſit, terram nunc quidem homines educare tam puſillos, tanquam effœta virtute parentium, cum antea tam robuſtos ac magnos produxerit. *Homerus Il. V* de *Diomedis* robore ait: Diſſ. XVIIII.

- - - ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ
Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο γ' ἄνδρε φέροιεν
Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Atque hoc multis locis dicit, Trojanis temporibus homines multo majores fuiſſe, quam ſuis eſſent. Hoc itaque fabulis annumerandum cenſent plerique. Sed, non omnia, quæ fabulis ſimilia ſunt, falſa eſſe, docet Vir Cl. quod probabile ſit, multa veriſimilia non eſſe, quæ vera ſint. Nam primo, antiquis temporibus gigantes fuiſſe, ſine dubio cum ſacrarum literarum autoritate, tum aliis exemplis, docet; tanquam *Phlegontis*, *Adriani* liberti, *de reb. mirab. Cap. 12* ex *Apollonii* exemplo deſumto, ex *Thoma Facello*, Hiſtorico Siculo, *Dec. I Lib. I Cap. 6*, pluribus ex *Plinii H. N. VII, 16*, *Jac. Phil. Bergomenſis Suppl. Chron. Lib. III*, & denique *Auguſtini de Civ. D. XV, 23*, quibus omnibus egregie confirmari *Homericorum* heroum robur magnitudinemque putat. Sed, cum tamen dubitari poſſit, qui factum, ut ſtatura hominum tam in anguſtum redierit, ut jam *Homeri* ætate longe a proceritate ſuperiori defecerit; ita occurrit, ut dicat, veriſimile eſſe, victum frugalem, laboris ſtudium, vitam a vitiis integram, corpus ita affeciſſe,

feciſſe, ut cum ſanius, tum procerius, ac robuſtius, exiſteret, quam quod ſequens ætas luxurie intemperantiaque debilitaverit, cum his vitiis non corpora ſolum frangi, ſed etiam morbis implicari, ſoleant, quos veteres, ut apud *Homerum* aliosque, niſi a Deo ob iram immiſſos, ignorarent. Autorem hujus rationis etiam *Celſum Lib. I* citat. Quid? quod ſeneſcens rerum natura forte corpora debilitat. Si quis tamen inſtet & urgeat, non credibile eſſe, tam brevi vix centum annorum ſpatio tantopere decreviſſe magnitudinem hominum; dandum eſſe aliquid exaggerationi poeticæ fatetur; qua ſuis heroibus, ut majorem admirabilitatem dignitatemque faceret *Homerus*, ſtaturam ſui temporis maximam ac fortiſſimam induendam putaverit.

Scriptores antiquos a calumniis criminibusque defendendi, cum multæ aliæ viæ patent, tum maxime hæc, ut locum, quo de agitur, aliter interpretetur, ſi quidem facultatem habere res videatur. Hac igitur ratione uſus eſt Cel. *Riccius* in defendendo illo *Homeri* loco:

Diſſ. XXXVIII.

Πολλάκι μοι κατίδευσας ἐπὶ στήθεσσι χιτῶνα
Οἴνου ἀποβλύζων ἐν νηπιέῃ ἀλεγεινῇ.

Quod ad verbum Latini Interpretes verterant:

Sæpe mihi rigaſti in pectoribus veſtem
Ex vino evomens in infantia, quæ cura indiget.

Hic viſus eſt *Homerus* tam indecoram rem commemorare, ut nullo modo abſolvi poſſit. Verum tamen videbimus, quomodo eum Vir doctiſſ. tueatur. De induſtria *Homerum* arbitratur voluiſſe rei naturam aſſimulare ſimplicitate illa, qua maxime veteres oblectabantur, & rem tanquam in tabula quadam proponere. Jam, ſi tabula ea placere poſſit, in qua pictor eximius Phœnicem, genibus geſtantem puerulum, eique potum ac cibum præbentem, exhibeat; neque reprehendatur pictor, ſi quid epoti liquoris faciat ex ore pueri in ſinum ſenis effluere; quomodo tandem *Homerum* poſſe reprehendi, qui præclara imagine naturam exhibuerit ipſam? Sed, inquiet aliquis, *evomere* vocabulum tamen eſt turpe, indecorum, & indignum

poeſi

Poesi heroica. Etiam huic respondet Vir Cel. vocem ἀποβλύζειν non significare *evomere*, sed *effundere*, *emittere*, aut etiam *effluere*, *lenique murmure exilire*, quod nullam speciem sordidam, aut indecoram, afferre putat. Ita locum hunc liberare calumnia conatus est.

Omnium autem amplissime & nova ratione Vir Clariss. tractavit locum de theologia *Homeri* Dissertationibus octo, lectu sane dignissimis. *Dacieria* putabat, loca *Homeri* de Diis omnia revocari ad tria genera posse. Primum genus esse eorum, ubi de rebus naturalibus sub allegoriarum ambagibus disserat, alterum, ubi documenta, ad mores pertinentia, tradat; tertium denique, ubi serio theologum agat. Hanc rationem secutus Vir Cl. omnem de theologia *Homeri* disputationem ad ista tria capita retulit. Perplacuit etiam nobis Dissertatio XVI, quæ opposita est iis, qui in *Homero arma ærea* aut reprehendunt, aut pro ferreis habent, ut alias taceamus.

Ex his igitur speciminibus, a nobis allatis, quivis facili negotio cognoscet, quod pretium his Dissertationibus statuendum sit. Ceterum scribendi ratio Latina, si a paucis non satis castigatis verbis & dicendi formis recesseris, ita elegans est & enucleata, ut ea quoque legentem suavitate sua facile tenere possit.

Nos quidem harum Dissertationum lectionem studiosis Græcæ linguæ, inprimisque *Homericæ* poeseos, vehementer commendatam cupimus, etsi non negamus, Virum Cl. interdum studio *Homeri* defendendi ad interpretationes eas delabi, quæ vix probari posse videantur: ut cum *Lib. V Iliad. v. 388* καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης &c. verbum ἀπόλοιτο interpretatur metaphorice, ne accusatio in *Homero* hæreat, quasi ille Deos mortales fecerit; cum tamen in eodem *Libro v. 311* eadem verba de *Ænea* dicantur, καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο ἄναξ ἀνδρῶν Αἰνείας, neque in altero loco aliter explicari possint: item cum *Lib. VI v. 234* ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεὺς verbum ἐξέλετο, post *Porphyrium* & alios, interpretatur, *extulit*, *ad magnificentiam evexit*, ut se *Bellerophonti* jactaret, ne *Jupiter* videatur induci minime decoram Deo rem

 faciens:

faciens: cum tamen, quoties *Homerus* verbo ἐξέλετο utitur in simili contextu, ut: χόλον ἐξέλετο Ζεὺς, *exemit* significet, nunquam *extulit*; quo loco, miramur, Virum doctum non ea potius ratione usum esse ad defendendum *Homerum*, qua ipse in aliis similibus locis usus est, ut diceret, Deo tribui poetica ratione, quod non impedivit. Humani aliquid passus est etiam Vir doctissimus & in *Homero* versatissimus, cum *Diss. XLI* scripsit, sibi jam displicere, quod ante *Diss. XVII* posuerit post *Feithium*, aurea & argentea vasa in conviviis heroum Græcorum passim adhibita fuisse; nam *Athenæum Lib. VI* autorem esse, ditissimos tum æneis poculis bibisse propter raritatem auri. Itaque, quod *Iliad. Lib. IV v. 3* dicantur convivæ se χρυσέοις δεπάεσσι excepisse, id forte non de solido auro, sed poculis aurea bractea inductis, capiendum. Nempe Vir doctus non cogitabat, ibi de Diis sermonem esse, quorum omnia apud Poetas aurea sunt. Commemorandum potius erat *Achillis* & *Hecubæ* aureum poculum ex *Il.* Ψ & Ω, quæ tamen singula sunt, neque huc magnopere spectant.

VITA NICOLAI V, PONTIFICIS MAXIMI, AD fidem veterum monumentorum a DOMINICO GEORGIO conscripta. Accedit ejusdem Disquisitio de Nicolai V erga literas & literatos viros patrocinio.

Romæ, ex typographia Palearinorum, 1742, 4.
Alph. 1 plag. 10½.

Discimus cum e Dedicatione, tum e Præfatione, Cl. Autorem, pluribus jam scriptis inclytum, qui nunc unus est e Papæ Sacellanis intimis, ejus jussu conscripsisse hanc historiam, multasque ejus partes hausisse e Bibliothecæ Vaticanæ MStis Codicibus. *Nicolaus* hic, de quo agitur, dictus quondam *Thomas Sarzanensis*, ac postea *Cardinalis Bononiensis*, ea felicitate usus est, ut anno suæ ætatis 48, qui seculi quadragesimus septimus erat, præter opinionem suam Pontifex crearetur Maximus, cum paucis diebus antea orationem habuis-

habuisset de futuro eligendo Pontifice. Natus videlicet erat Sarzanæ, quod Thusciæ oppidum est, patre Medico rei familiaris perangustæ. Bononiæ literis, maxime sacris, operam navavit strenuam; ac ibi quoque *Magister* creatus fuit *Theologiæ*. Conciliarat sibi hic loci summam benevolentiam *Nicolai Albergati*, Episcopi Bononiensis, ac paulo post Cardinalis; a quo comes & simul omnium consiliorum particeps adscitus est in variis legationibus, iisque omnibus, per annos prope viginti. Cujus post mortem *Eugenius IV* eum fecit Sedis Apostolicæ Subdiaconum, quod magnæ dignitatis tum erat munus, itemque Canonicum Bononiensem, nec ita multo post Vicecamerarium suum, tandemque A. 1444 Bononiensem Episcopum. Postea idem Papa in Germaniam eum ablegavit, & sub finem anni 1446 creavit Cardinalem. Subsequenti anno ipse noster *Nicolaus* Papa factus, ante omnia id egit, ut Basileensis Papa *Felix* suo exueretur titulo; eaque in re fautores nactus est Imperatorem & Galliæ Regem. Acta reliqua hujus Papæ tanta brevitate describit Noster, ut fere dici possit exhibuisse eorum diarium ordine chronologico. Nec enim ipsas vel epistolas, vel diplomata, exhibet, sed tantummodo, qua de re agant, edisserit; id tamen operam dans sedulo, ut errores superiorum scriptorum indicet, atque e justis veritatis fontibus, quos & ipsos diligenter nominat, refutet. Illud ex toto opere apparet, præstitisse se hunc Papam non solum initio, sed toto tractu, sacri sui regni clementem erga omnes, pacificum, placabilem, benignum, & simul virum prudentissimum. Ex actis ejus, nostrum est, decerpere quædam singularia. *Pag. 62* legimus, cum Bosniæ regnum hæreticorum plenum esset, quos Manichæos vocabant, adversus hos ad arma vocasse *Nicolaum* Catholicos, adjecto promisso largarum indulgentiarum. *Pag. 63 seq.* describitur, quem in modum Antipapa Basileensis, *Felix V*, autoritate sua exutus fuerit, & postea ornatus dignitate Cardinalis primi. Ex ipsius *Nicolai V* Regestis, sive commentariis, hoc describitur, adeoque paulo aliter, quam a ceteris scriptoribus. *Pag. 95 seq.* memoratur Jubilæum magnum, A. 1450 celebratum splendide; & *pag. 89*

refertur, Papam tunc remotarum gentium hanc rationem habuisse, ut Jubilæas indulgentias, sive plenissimam peccatorum veniam, pœnitentibus largiretur omnibus, qui domi per triduum visitarent aliquot ecclesias, & simul pecuniam exhiberent, quam insumturi fuissent, si Romam essent profecti, atque ibi per quindecim dies commorati. *Pag. 92* docet, *Nicolaum de Cusa* Cardinalem, tanquam Legatum Apostolicum, habuisse A. 1451 Moguntiæ Concilium, cujus acta perierint. Quod A. 1452 ab eodem habitum est Coloniæ & Bambergæ Concilium, de eo inferius differit suo loco. *Pag. 93 seq.* memorat, etiam *Joannem Capistranum* A. 1451 missum esse in Germaniam, titulo *Commissarii Pontificii & Inquisitoris generalis* insignitum, data ipsi potestate absolvendi eos, qui sub utraque specie communicassent ejuratis hæresibus; sed non receptum fuisse in Bohemia. Qua occasione & eorum adjicit brevem mentionem, quæ eodem tempore in Bohemia egit *Æneas Sylvius*. *Pag. 102 seq.* describit adventum Imp. *Friderici* in Italiam ad suscipiendam a Papa coronam; non tacens *pag. 101*, Pontifici injectum fuisse metum, ne Imperator urbem Romam suæ ditionis faceret, Papamque in captivitatem daret. Quomodo exceptus fuerit a Papa Imperator cum sponsa sua, satis fuse exponitur; dumque etiam docetur, Papam indulsisse Imperatori preces primarias, laudat Noster *pag. 117 Conradi Oligenii, JCti*, librum, Romæ A. 1706 editum, *de primariis precibus Imperialibus*, ac simul docet, isto sub nomine latere *Petrum Marcellinum Conradinum*, Cardinalem adhuc superstitem. Quæ A. 1453 nata est *Stephani Porcarii* in Papam conspiratio, ea *pag. 128 seq.* describitur. Ceperat is consilium, Papam una cum Cardinalibus in templo obtruncandi, Romanumque populum vindicandi in libertatem. At non successit scelerati hominis consilium, quippe capti a Papa, & supplicio affecti. Postea morosiorem factum esse Papam erga omnes Romanos, nec facile quemquam eorum ad alloquium admisisse, refertur *pag. 131*. Superest, ut e *pag. 162* doceamus, exstinctum esse hunc Papam A. 1455 d. 24 Maji, ætatis anno quinquagesimo septimo. Laudandus & hoc nomine Noster est,

quod

quod *pag. 171* non præterit silentio, Papam hunc pronum fuisse ad iram, natura quippe biliosum; quanquam, eum facile rediisse ad benevolentiam, adjicit. Nec tacet, tradi eum, nimio vini amore captum, undique conquisivisse selecta vinorum genera. Ac supra quoque *pag. 155* quendam Italum illius ævi scriptorem nominarat, a quo accusatus fuit hic Papa temulentiæ. *Ceterum* (ita pergit Noster,) *mores ejus per omnem vitam castigatissimi fuerunt, & præterea literas & viros doctos ita coluit & fovit, ut nullus antea Pontificum maximorum majorem sit gloriam consecutus.* Ac sane nec Protestantes plura, quam duo illa, in eo notarunt vitia, ejusque libenter laudant studia, literarum studiis præstita, præsertim cum hac via cordatissimus quisque postea pervenerit ad agnitionem errorum, tam longa ingeniorum nocte invectorum in Ecclesiam. Sed redimus cum Cl. *Georgio* nostro ad insignia *Nicolai V* in literas merita, quæ singulari Dissertatione prosequitur *pag. 175-204.*

Narrat initio, quot viros doctos excitarit hic Pontifex ad Græcorum libros Latine reddendos, & ad sui quoque ipsorum ingenii fœtus edendos: *Poggium*, (quo jam ante Pontificatum familiariter usus erat,) *Flavium Blondum*, Trapezuntium, *Joannem Tortellium*, Aretinum, *Janottum Manettum*, *Nic. Perottum*, *Franc. Philelphum*, *Vallam*, (& hos quidem omnes fecit scribas, sive Secretarios, Apostolicos,) *Guarinum*, *Gregorium Tifernatem*, *Petrum Candidum Decembrium*, *Theod. Gazam*, *Lilium Ægidium Libellium.* Ac fide dignissimo con- Pag. 194.
stat testimonio, Papam hunc *Francisco Philelpho*, si *Iliada* & *Odysseam* traduxisset Latinam in linguam, promisisse non solum *domum in urbe Romana pulcherrimam, sed etiam prædium in agro Romano, quod satis esset ad opipare & pro dignitate alendam universam ipsius familiam, prætereaque aureorum nummorum, sive ducatorum, decem millia.* Ab eodem Papa hic legimus *Rinutium Aretinum* jussum esse Latine reddere *Æsopi vitam & fabulas*, itemque *Hippocratis Epistolas*; & *Joannem Aurispam* Commentarium *Hieroclis in carmen Pythagoræ aureum.* *Jannotto* vero *Manetto*, viro Græcæ, Latinæ, & He-

braicæ, linguæ peritissimo, mandavit, ut libros viginti scriberet adversus Judæorum & ethnicorum religiones, itemque totum sacrum Codicem ex Hebræa & Græca in Latinam transferret linguam: qui quidem id etiam præstitit in *Psalterio Davidis*, inque toto *Novo Testamento.* Ejusdem Papæ impulsu *Joannes Turrecremata*, Cardinalis, *Gratiani Decretum* illustravit commentariis, iisque eruditissimis. Ejus item jussu *Antonius Allius*, Presbyter Florentinus, *Acta Sanctorum* composuit; quod opus adhuc asservatur in Bibliotheca Vaticana. Omittimus *Rodericum Zamorensem* & *Petrum de Monte*, qui & ipsi hoc impulsore nonnullos emiserunt libros; & ad merita ejus properamus bibliothecaria. Ac hic quidem Noster eum appellat *conditorem & parentem Bibliothecæ Vaticanæ;* docetque, ad eam locupletandam missos ab eo fuisse in Græciam & in omnes Occidentis terras, qui & Græcos & Latinos coemerent Codices, nulli parcentes sumtui. Hactenus hæc Dissertatio. Accedunt *pag. 205 - 215* monumenta aliquot inedita ejus ævi, historiam hujus Papæ illustratura, maxime literariam.

TRAITE' DES OPERATIONS DE CHIRURGIE, &c.

hoc est,

TRACTATUS DE OPERATIONIBUS CHIrurgicis, Autore HENRICO FRANCISCO LE DRAN, *Chirurgo jurato S. Cosmi, Præposito Societatis suæ, Chirurgo primario nosocomii,* la Charité *dicti; Academiæ Chirurgorum Socio, & Consiliario chirurgico Exercitus Regii.*

Bruxellis, apud Georgium Frick, 1745, 8.
Alph. 1 plag. 1.

In operationibus chirurgicis dextre administrandis Cel. Autor tantam famam assecutus est, ut ejus libellus, cum Parisiis in lucem prodiret, magno cum applausu exceptus fuerit. Tum temporis vero nullam ejus mentionem in *Actis* nostris

ſtris fecimus, ideoque, nova jam Bruxellis editione publicata, non poſſumus, quin pauca de egregio hoc Tractatu commemoremus. Poſtquam Cl. Autor quatuor modos generales, quibus Chirurgia ſuas operationes perficit, ſcilicet Syntheſin, Diæreſin, Exæreſin, & Protheſin, explicavit, regulas quasdam generales, ad quamlibet operationem perficiendam neceſſarias, præmittit. E. g. Chirurgus morbum, quem curare ſuſcepit, cognoſcat, &, ſi curatio non niſi operatione manuali perfici poteſt, accurate perpendat, an non inde poſt operationem pejus malum oriri poſſit; ægri ætatem, vires vitæ, animi diſpoſitionem, & reliqua, perpendat Chirurgus, antequam ad operationem ſe accingat; ante operationem ſuſcipiendam Chirurgus ſitum partium naturalem, circa quas operatio verſatur, & ſimul caſus fortuitos poſſibiles, qui ipſi in operatione perficienda remoras injicere poſſent, examinet, quo illos evitare, vel corrigere, diſcat; præparatio apparatus chirurgici, diſpoſitio ægri, & eorum, qui Chirurgo adſtant, apte ſunt inſtruenda, quo in operatione ipſa promte & accurate verſari queat. In ipſa tractatione Autor noſter agit 1) de inflammatione, ejusque mutationibus; 2) de ſuturis chirurgicis; 3) de Herniis; 4) de operationibus, in diverſis Hydropis ſpeciebus occurrentibus; 5) de operationibus circa pudenda ſexus potioris; 6) de fiſtula ani & hæmorrhoidibus; 7) de calculo, in diverſis partibus viarum urinarum hærente, ejusque extractione; 8) de Cancro; 9) de operationibus, in pectoris cavo ſuſcipiendis; 10) de Angina; 11) de Labio leporino; 12) de Polypo narium; 13) de *fiſtula* lachrymali; 14) de vulneribus capitis; 15) de Anevriſmate; 16) de Panaritio; 17) de amputatione membrorum in genere & in ſpecie. Hæc cuncta ab Autore adeo concinne & eleganter pertractantur, ut, Compendium hoc integrum perlegere, præſtet, quam de eo particulatim dicere. Selegimus itaque ex pluribus, quæ hic proponuntur, Calculi hiſtoriam, quæ a *pag. 158* ad *245* accuratius proponitur, ita ut quartam ferme totius libelli partem conſtituat. Plurima ſunt loca corporis noſtri, in quibus calculi generantur, formatio vero calculi fit, quando particulæ ſolidæ, ſpeciatim ſalinæ, ſulphureæ, & terre-

terreſtres, propius ſe attingunt & conjunguntur, quod non fieri poteſt in canalibus, per quos liquor rapidiſſimo flumine tranſit, ſed in iis, qui lentum fluidi motum tantum admittunt. Calculi vero initia ſucceſſive incruſtantur, ita, ut lamina laminæ inducatur; ſi calculus unicus invenitur, ſuperficies nunquam polita eſt; ſi vero bini ſunt, ſuperficies alterantur, & quasdam partes politas oſtendunt; ſi quilibet quasdam ſuperficies politas habet, maxima cum probabilitate concludere poſſumus, plures dari calculos. His præmiſſis, calculos veſiculæ felleæ, pulmonum, ſacci lachrymalis, præputii, juncturarum in podagricis, & glandularum quarundam, breviter recenſet, & tandem ad calculum renum accedit. Urinam, jam in tubulis excretoriis ſubſtantiæ renum interioris motam, lentius fluere, quam ipſum ſanguinem arteriæ emulgentis, probabile eſt; hinc & calculi in his ſe generare poſſunt, quod experientia confirmatur. Tales calculi minimi ſæpius impetu urinæ copioſioris in pelvim renum expelluntur; ſæpius vero hærent, & inflammationem aliaque mala cauſantur. Calculus, in uretere hærens, ſpaſticam ejus contractionem efficit, & inflammationem, aliaque incommoda, producit. Diſſuadentur itaque hoc in caſu fortiora diuretica, ſed potius poſt venæſectionem, ad avertenda inflammationis incommoda præmiſſam, cataplaſmata, & alia medicamenta emollientia, lumbis imponenda ſunt. Sabulum & calculi minores, ex renibus per ureteres ad veſicam ducti, ſi concreſcant, calculum veſicæ formant. Nephriticis ideo ſuadendum eſt, ut, ſi, tale quid in veſicam intraſſe, ſentiant, urinam quodammodo retineant, donec tanto impetu effluere poſſit, ut calculoſas partes ſecum rapiat, quod optime fit, ſi genubus inſiſtentes, abdomine antrorſum pendente lotium emittunt. Calculos veſicæ adhærere, ex obſervationibus conſtat; hæc vero adhæſio nunquam ita comparata eſt, ut extractionem ejusdem impediat, quod non tantum in levioribus caſibus, *ſed* in calculo, late & fortiter adhærente, cognovit Cl. Autor, & ideo ejusdem calculi delineationem addidit. Figura veſicæ in diverſis hominibus diverſa eſt, ita, ut ſæpius quædam cavernæ laterales in ea inveniantur. Hinc evenire ſolet, ut calculus, in tali

parte

parte hærens, intus orificium veficæ in emiffione urinæ urgere nequeat. Pofitus igitur calculi ad orificium veficæ eft primaria doloris caufa in calculofis. Signa hujus rei partim incerta, partim certa, funt. Si urina effluit, & fubito retinetur, fed tamen iterum effluit, fignum eft minoris calculi, quod non amplius obfervatur, fi moles calculi augetur. Imitationes & titillationes urethræ funt fignum aut morbi veficæ, aut calculi præfentis vifcidum cum urina excretum, continuus urinam reddendi conatus, & pus cum urina effluens, figna quoque incerta funt calculi, cum fæpius etiam ab aliis morbis viarum urinariarum dependeant. Qui, equo & curru vecti, fanguinem cum urina mingunt, calculum in vefica continent. Hoc inprimis fit, fi calculus afperior eft; fi vero adhæret, vel in cavo laterali includitur, tunc hoc phænomenon non obfervatur. Dolores acuti in exprimendis ultimis urinæ guttis fignum fatis certum calculi veficæ inveniuntur, fed exceptiones indicatæ hic quoque valent. Cum vero & alii veficæ morbi & calculus fimilia figna producant, obfervationibus crebrius & accurate inftitutis, Chirurgus in fignis colligendis certior reddetur. Talem obfervationem, quæ Chirurgum ad hæc attentum inftruit, Autor annexuit. De Catheterifmo, five methodo inquirendi in præfentiam calculi, fufius differit, lithotomiam in viris & fœminis adminiftrandi rationem amplius defcribit, & fiftulas, quæ lithotomiæ fuccedunt, nec non incontinentiam urinæ, confiderat, & curationis vias oftendit. Nos vero, qui hæc brevibus non indicare poffumus verbis, pauca adhuc de calculo urethræ addimus. Caufæ, quæ calculum, ex vefica expulfum, in urethra *fubfiftere faciunt*, funt volumen calculi majus diametro urethræ, & figura ejus irregularis & angulofa; in utroque cafu, aut in collo veficæ, aut in cavitate moniculari, eidem proxima, aut in canali urethræ, hæret. Quomodo vel inftrumento, vel incifione facta, educi debeat, longius defcribit Autor, qui in toto hoc Tractatu inprimis quidem ob concinnam & accuratam operationum manu perficiendarum defcriptionem laudandus eft, fed præterea quoque in caufis, fymptomatibus, & fignis morborum accurate recenfendis, haud contemnenda proponit.

Digitized by Google

Neue Grundsätze der Artillerie, &c.

id est,

PRINCIPIA NOVA REI TORMENTARIÆ, continentia determinationem vis pulveris pyrii, cum disquisitione de differentia resistentiæ aeris in motibus celerioribus atque tardioribus; ex Anglico sermone BENJAMINI ROBINS in Germanicum translata, pluribusque annotationibus aucta, a LEONHARDO EULERO, Professore Regio.

Berolini, apud A. Haude, 1745, 8.

Alph. 2, Tabb. æn. 8.

Scientia rei tormentariæ, prout vulgo tractari solet, ita comparata est, ut vix ac ne vix quidem scientiæ mathematicæ nomen mereatur. Quemadmodum enim omnia fere, paucissimis exceptis, sola experientia duce ibi determinantur; ita contra de eo, quod primarium est, vi nempe pulveris pyrii, celeritate globi, inde resultante, ejusque vero motu in aere resistente, altum est silentium; quippe quæ omnia haud vulgarem sublimioris Matheseos cognitionem requirunt. Cum igitur inter paucos, qui hisce enodandis sese accinxerunt, emineat Cl. Anglus, *Benjamin Robins*, isque theoriam ulterius, quam ab ullo huc usque factum, protulerit, plurimisque egregiis inventis auxerit; ansam hoc præbuit Cel. *Eulero*, ad promovendam hanc etiam cognitionis mathematicæ partem, Tractatum illum Autoris ex Anglico sermone in Germanicum convertendi, in quo quidem ita versatus est, ut non solum Annotationibus plurimis mentem Autoris distincte explicaverit, atque, omnibus ad expressiones analyticas reductis, egregie illustraverit, sed etiam quamplurima, quibus theoria latius promovetur, de suo addiderit, variosque interdum, ab Autore admissos, errores emendaverit, id quod semper fecit insigni cum modestia, qualis decet viros vere magnos. In Præfatione refutare conatur Cel. *Eulerus* præjudicium quoddam, nostris diebus communissimum, quasi Mathesis sublimior non nisi circa subtiles

subtiles inutilesque speculationes versetur, totiusque Matheseos, si quæ sit, utilitas tantum ad vulgares ejus partes esset referenda. Ostendit igitur, eam perfectionem, quæ in Mechanica, inprimis machinarum scientia, in Hydrostatica & Hydraulica, item in Astronomia, desiderari possit, ita esse comparatam, ut non nisi a sublimioris Matheseos cognitione exspectanda sit. Sequitur Præfatio Autoris Angli sat longa, quæ de origine munimentorum recentiorum, eorumque variis emendationibus & usibus, de optimis artis muniendi autoribus, de inventione rei tormentariæ, de inventis Autorum circa motum globorum, agit, & inprimis ostendit, quantos errores ob neglectam aeris resistentiam admiserint; plurimasque solidas atque utilissimas observationes continet.

Tractatus ipse in *duo Capita* distinguitur, quorum *primum* de vi pulveris pyrii, *alterum* de motu globi in aere, agit. In *primo Capite*, *Prop. I* & *II*, indubiis experimentis evincit Autor, ex pulvere pyrio ope inflammationis produci materiam subtilem, elasticam, permanentem, atque generatim ita comparatam, ut omnibus proprietatibus aeris gaudeat, adeoque haud dubie pro ipso aere haberi possit. Cum igitur omnis vis pulveris pyrii a subitanea expansione istius materiæ elasticæ oriatur; in *Prop. III* & *IV* tam quantitas ipsius, quam leges elasticitatis, accurate examinantur. Elasticitates quidem inveniuntur ceteris paribus densitatibus proportionales, (quod tamen non nisi in compressione haud adeo magna exacte locum habere monet Cel. *Eulerus*, crescentibus elasticitatibus in majori ratione, quam densitatibus,) ipsa vero quantitas materiæ elasticæ tanta, ut, si in eandem densitatem cum aere communi expansa sit, occupet spatium circiter 244 vicibus majus spatio pulveris, in quo contenta fuit, ejusque pondus sit $\frac{3}{10}$ ponderis pulveris æquale. Quamvis itaque elasticitas istius materiæ, in eodem spatio cum pulvere inclusæ, sit circiter 244 vicibus major elasticitate aeris; hæc tamen elasticitas propter insignem caloris gradum, quem facta inflammatione recipit, admodum augetur. In hoc augmentum inquirit Autor *Prop. V* & *VI*. Institutis nimirum cum aere communi

experimentis, invenit, elaſticitatem ejus, ad calorem ejusdem gradus cum ferro candente redacti, fere quadruplo majorem fieri, quam eſt in ſtatu naturali. Cum igitur materia illa ejusdem ſit naturæ cum aere; ſequitur, elaſticitatem ejus in ipſo inflammationis momento circiter 1000 vicibus majorem fieri elaſticitate aeris naturalis, ſeu preſſione atmosphæræ; quam tamen multo majorem eſſe poſſe, ex monito Cel. *Euleri* jam allato patet. Hiſce principiis præmiſſis, aggreditur Autor determinationem motus globi, ex cognita vi pulveris reſultantis, & primo *Prop. VII* ex datis tormenti longitudine & diametro, quantitate pulveris, & elaſticitate materiæ incluſæ in primo inflammationis momento, invenire docet celeritatem, quacum globus e tormento propellitur. Hoc Problema analyticis expreſſionibus ſolutum dedit Cel. *Eulerus*, ſimulque varias circumſtantias, ab Autore neglectas, accuratius conſideravit, quibus ſolutio ejus paulum immutatur; qualia ſunt reactio & reſiſtentia aeris, a globo propulſi, frictio globi contra interiorem tormenti ſuperficiem, egreſſus materiæ elaſticæ inter globum & ſuperficiem iſtam, diverſa celeritas particularum hujus materiæ, earumque mutua reactio; maxime autem inflammatio pulveris ſucceſſiva, quam etſi Autor in ſolutione ſua tanquam momentaneam ſuppoſuerit, talemque re vera exiſtere evincere voluerit, oſtendit tamen Cel. *Eulerus* tam ratiociniis, quam experimentis, Petropoli inſtitutis, tempus, quo pulvis ſucceſſive incenditur, nequaquam negligendum eſſe; ex quibus omnibus ſimul concludit, vim elaſticam pulveris primo inflammationis momento pluribus, quam 1000, vicibus, imo forſitan ſecundum Cel. *Dan. Bernoullium* in *Hydrodynamica Sect. X*, 10000 vicibus, majorem eſſe preſſione atmosphæræ. Ut vero ſolutionem præcedentem etiam cum experientia congruere oſtendat Autor, deſcribit *Prop. VIII* inſtrumentum, cujus ope experiundo determinari poteſt celeritas globi in data a ſclopeto diſtantia. Conſtat illud ex pendulo ligneo, ab una parte lamina ferrea valida munito, fulcro firmo innitente, intra quod libere oſcillari poſſit, cujusque elevatio determinatur longitudine lori, ei affixi, & per retinaculum

tinaculum transeuntis, atque intra illud mobilis. Quodsi enim globus dati ponderis ex sclopeto contra partem ejus inferiorem ligneam explodatur, & mensuretur longitudo lori, ex retinaculo extracti, dabitur exinde elevatio penduli, seu angulus, quo facta collisione extra verticalem dimotum est, atque ex hoc porro per principia mechanica invenietur celeritas, quacum globus contra illud irruit. Hanc ipsam inveniendi methodum, ab Autore absque demonstratione ostensam, adhibita Analysi perspicue exposuit Cel. *Eulerus.* Quærantur enim primo centra gravitatis & oscillationis penduli, ex quibus invenietur pondus, in ipso collisionis puncto substituendum, tale, ut a reliqua totius penduli massa possit abstrahi; quo facto, per regulas collisionis corporum non elasticorum, ex dato adscensu penduli, seu velocitate ejus in momento collisionis, invenietur ipsius globi celeritas. Hac occasione etiam *Eulerus* errorem quendam, ab Autore in motu penduli determinando commissum, emendavit, simulque aliam circumstantiam, ab eo neglectam, resistentiam nempe aeris, consideravit, qua fit, ut celeritas globi paulo major prodeat. Descripta igitur hujus instrumenti constructione & usu, enumerat Autor sequenti *Prop. IX* experimenta, cum eo instituta, tabulasque exhibet, quibus adscensus penduli pro variis tam ponderibus globi, & pulveris, quam sclopeti longitudinibus, cum theoria comparatur, atque aberrationes non nisi perexiguæ deprehenduntur. In adjectis vero Annotationibus Cel. *Eulerus* hæc experimenta paulo accuratius examinat, & tam in ipsa (ut jam monuimus) theoria, quam in ejus ad experimenta applicatione, admissos errores, multo majorem aberrationem producturos, ostendit, nisi hi cum aliis erroribus, in *Prop. VII* allatis, se mutuo compensarent; simul etiam de usu hujus doctrinæ ad inveniendam tormentorum firmitatem vi pulveris sustinendæ necessariam, & de figura cameræ tormenti, cui pulvis immittitur, egregia quædam affert. Hisce principiis primariis ad determinandam globi velocitatem excussis, pergit Autor ad considerationem variarum circumstantiarum, ad quas in perficienda hac theoria necessario attendendum est. In *Prop. X* disquirit, quidnam

diversus atmosphæræ status ad variandam pulveris vim conferre possit, ibique ostendit, humiditatem aeris vim pulveris, eam in se recipientis, permultum imminuere, ita quidem, ut globus, tempestate sicca per 1700 pedes 1″ do propulsus, eadem quantitate pulveris, sed tempestate humida tantum per 1200 pedes, prolatus sit. In *Prop. XI* consideratur, quanta velocitate ipsa flamma in tormento moveatur, si nec globus, nec aliud impedimentum externum, ipsi applicetur. Nimirum celeritas globi non a sola vi materiæ inflammatæ elastica, sed insuper ab ipsa flammæ insequentis velocitate, pendet, quod facile exinde potest colligi, quod, quantacunque supponatur vis illa, celeritas globi tamen nunquam major esse possit ea, qua movetur flamma insequens. Hanc igitur ex theoria determinari posse, desperans Autor, ex experimentis ope machinæ supra descriptæ elicere conatur, eamque invenit tantam, ut flamma motu libero tempore 1″ di 7000 pedes describere possit. Ista vero altius repetiit *Eulerus* in annotationibus, atque ex principiis motus fluidorum determinavit velocitatem flammæ tantum circiter 3200 pedibus 1″ do æqualem, considerata simul aeris resistentia, adeoque etiam velocitatem globi multo minorem, quam ex Autoris experimentis prodierat; quæ omnia arguunt vim pulveris multo majorem, quam Autor invenit eam ex hypothesi, elasticitates densitatibus esse proportionales; quapropter *Eulerus* ex theoria sua aeris (in *Comment. Petrop. Tom. VII* tradita) rem aliter deduxit, atque tam vim pulveris flammæque celeritatem, quam motum globi inde consequentem, elicuit, simul etiam quantitatem pulveris, pro dato tormento requisitam, ut maxima inde globi velocitas prodeat, determinavit; denique duas circumstantias notabiles, inflammationem flammæ successivam, atque egressum materiæ elasticæ per lumen accensorium & inter superficiem tormenti internam & globum, in computum duxit, & quantitatem effectus, ex ipsis prodeuntis, quam proxime definivit, ita ut, consideratis his omnibus circumstantiis, tandem motus globi determinari possit. Sequens *Prop. XII* considerat casum, quo spatium admodum notabile inter pulverem & globum relinquitur, quoque celeritas

celeritas globi a collisione materiæ elasticæ, continuo se expandentis, atque in singulis partibus diversa velocitate præditæ, pendet, quam igitur subtilissimam quæstionem tantum quam proxime resolvere licuit. Denique in *Prop. XIII* varia pulveris pyrii genera, eaque examinandi modus, ostenduntur, plurimæque observationes hanc in rem utilissimæ afferuntur.

Pergimus ad *Caput secundum*, quo motus globi, e tormento egressi, in aere, accuratius, quam unquam hactenus factum, consideratur. *Prima* igitur *Prop.* Autor generatim de *legibus* resistentiæ, quam corpora in fluidis mota experiuntur, disquirit. Considerat primo casum facillimum, si nempe fluidi partes ponantur a se invicem sejunctæ, nec in se mutuo agentes, quo itaque motus corporis ex sola doctrina de collisione corporum determinari potest. Cum vero casus ille in rerum natura locum habere nequeat, sed fluida omnia constent partibus, sibi invicem adjacentibus, ac in se agentibus; patet, huic resistentiæ longe aliam ex motu partium istarum pendentem accedere. Offerunt autem hic sese duo casus, probe a se invicem distinguendi. Vel enim corpus movetur in fluido, cujus partes sibi invicem apprimuntur, idque celeritate minori, quam est ea, qua partes hæ in spatium vacuum, a corpore relictum, irruere conantur; hoc ergo casu clarum est, æquilibrium restitui a partibus, hoc spatium implentibus, partemque corporis posteriorem continuo urgentibus, ideoque resistentiam corporis multo minorem fieri; vel contra corpus movetur tanta celeritate, ut partes fluidi vacuum, a corpore relictum, haud statim implere possint, unde a pressione partium harum contra anteriorem ejus superficiem multo major oritur resistentia; ex quibus patet, quam notabilis sit differentia inter resistentiam corporum, vel tarde, vel celeriter, motorum, quantoque errore ea in consideratione motus globorum in aere neglecta sit. Hæc omnia ulterius prosecutus est Cel. *Eulerus*, ostenditque primo, omnem mutationem in motu corporum, ac in specie resistentiam, quam in fluidis patiuntur, ex vi ipsorum inertiæ proficisci; dein considerat casum simplicissimum de fluido, cujus partes a se invicem separatæ exstant, posito fluido vel elastico,

vel

vel non elaſtico, & ſuperficie corporis quavis; inprimis vero de reſiſtentia aeris diſquirit, & ea quidem duplici, altera ex alliſione corporis ad partes aeris, altera ex diverſa preſſione partium aeris, corpus ambientium, oriunda, quæ omnia ſubtiliſſimæ motus fluidorum theoriæ haud parvam lucem accendunt. In *Prop. II* Autor in reſiſtentiam aeris, experimentorum, per machinam, ſupra deſcriptam, inſtitutorum, ope, inquirit, & oſtendit, reſiſtentiam pro motibus celerrimis quam maxime aberrare a theoria pro motibus tardioribus, qua reſiſtentia quadratis celeritatum proportionalis ponitur, ita quidem, ut, poſita celeritate globi 1700 pedum $1''$do, reſiſtentia deprehendatur circiter triplo major ea, quæ juxta theoriam hanc prodire debuiſſet. Hæc tamen omnia neutiquam impediunt, quo minus theoria iſta in motibus tardioribus ſatis exacte locum habeat, prout ex comparatione ipſius cum experimentis accuratiſſimis, circa lapſum corporum gravium inſtitutis, *Eulerus* demonſtrat. In *Prop. III* exhibetur regula, qua ex data reſiſtentia pro velocitate parva, de qua per theoriam ſatis conſtat, aliaque pro velocitate maxima, (quam 1700 pedibus $1''$do non majorem pro globis ponit Autor,) per experientiam cognita, inveniri poterit reſiſtentia pro gradu quovis velocitatis intermedio quam proxime, quamque ideo methodo interpolandi tantum niti, facile patet. In *Prop. IV* Autor theoriam ſuam, in *Cap. 1* pro globis minoribus ſclopetorum traditam, & experimentis penduli confirmatam, applicat ad globos majores tormentorum, atque e. g. celeritatem globi 24 ℔, ex tormento 10 pedum, quantitate pulveris = 16 ℔ propulſi, ponit 1650 pedum $1''$do, eandem vero pro quantitate pulveris = 12 ℔ tantum 1490 pedum eodem tempore. Hæc omnia latius expoſuit, adhibita methodo analytica, *Capite* præcedente tradita, *Eulerus*, addiditque tabulam, qua pro omnibus tormentorum generibus, & pro quantitate pulveris æquali $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, vel toti ponderi globi, quam proxime reperiri poteſt celeritas globi primo momento; ex qua patet, poſita eadem ratione pulveris ad pondus globi, globum eo minori velocitate propelli, quo majus eſt tormentum, quod paradoxum

videri

videri posset, nisi resistentia aeris non tam e quantitate ipsius absoluta, quam potius ex relatione ad pondus globi, dijudicanda esset, quo fit, ut globus tormenti majoris minori quidem velocitate moveatur, sed contra minorem resistentiam respective experiatur, ideoque multo longius propellatur. Hanc tabulam, considerato spatio inter superficiem tormenti & globum, emendatiorem & ampliorem reddidit, simulque, quid longitudo tormenti ad augendam minuendamve globi celeritatem faciat, disquisivit, tabulamque exhibuit, qua pro data celeritate globi inveniri potest expeditissima cum tormenti longitudo, tum pulveris quantitas, ad imprimendum globo tantum celeritatis gradum. Porro de firmitate tormenti in quovis loco requisita ad pressionem pulveris sustinendam egit; denique quæstionem de invenienda quantitate pulveris, qua ex dato tormento globus maxima cum celeritate propelli possit, resolvit, & hanc quantitatem pro longitudine tormenti a 2 usque ad 60 diam. globi tabula repræsentavit. In *Prop. V* Autor ostendit ipsam quantitatem resistentiæ, quam globi in aere experiuntur, eamque tantam esse demonstrat, ut globus 24 ℔, quantitate pulveris 16 ℔ explosus, atque inde celeritatem 1650 pedum 1″ do acquirens, patiatur ab aere resistentiam ad minimum 23 (quin imo fere ultra 25) vicibus majorem pondere ipsius globi; ex quo nunc abunde patet, quam insigni cum errore hæcce resistentia respectu ponderis globi pro nihilo reputetur. Pergit Autor ad considerationem viæ, quam globus, posita aeris resistentia, describere debet, antea autem, ut melius aberratio ejus a sententia communi de motu globi in Parabola pateat, præcipuas motus parabolici proprietates enarrat; quas ex primis motus principiis perspicue & concinne eruit, & analyticis expressionibus complexus est, *Eulerus*. His positis, in sequenti *Prop. VI* per experimenta plurima Autor ostendit, motum globi in aere aberrare mirum quantum a motu in Parabola, nisi celeritas ejus sit perquam exigua. Dabimus hujus rei exempla quædam, eo notabiliora, quo minus hæc resistentia aeris a plerisque in computum ducitur, & quo magis motus globorum in Parabola a scripto-

 ribus

ribus artis balisticæ in vulgus notis pro vero atque indubio venditari solet. Globus diametri $\frac{3}{4}$ poll. ex sclopeto propulsus est ex calculo Autoris velocitate 1700 pedum 1″do, ex quo prodiret, posito motu parabolico, amplitudo jactus pro angulo 45° circiter 17 mill. Angl., quæ autem tantum $\frac{1}{2}$ mill. Angl. deprehensa est, unde vera amplitudo tantum $\frac{1}{34}$ est ejus, quam motus parabolicus requirit; quod eo minus mirum videri debet, quod resistentia aeris sit hoc casu 120 vicibus major pondere corporis. Dein globus 24 ℔ e tormento explosus acquirit velocitatem 1650 pedum 1″ do, unde in Parabola pro angulo 45° fieret amplitudo circiter 16 mill. Angl. quæ vero ab Autoribus inventa tantum est 3 mill. Angl. unde vix $\frac{1}{5}$ est ejus, quæ ex hypothesi communi prodit. Eodem modo globi alii, quorum amplitudines ex hypothesi parabolica prodire debuissent 1050, 566, 1400 pedum Anglic., dederunt tantum amplitudines 448, 320, 690, pedum respective. Quamvis autem Autor hoc modo ostenderit aberrationem motus veri globorum a motu parabolico; tamen eo non processit, ut ipsam Curvam, quam ex legibus resistentiæ aeris globus describere debet, definiret, sed hanc disquisitionem in aliud tempus reservavit. Quod cum hactenus executus non sit; defectum hunc supplere conatur *Eulerus* in Annotationibus. Primo considerat jactus horizontales, ibique tam deviationem globi ab horizontali, quam celeritatem pro quavis distantia, determinat. E. g. globus 24 ℔ celeritate 1500 pedum 1″do explosus in distantia 900 pedum aberrat ab horizontali $\frac{1}{2}$ gradu, globus diam. $5\frac{1}{2}$ poll. celeritate 1600 pedum propulsus in distantia 1000 pedum aberrat 27′ 37″, ex quibus patet, in ejusmodi distantiis hanc deviationem in praxi vix considerari posse. Dein jactus verticales pertractat, & altitudinem, ad quam globus adscendit, velocitatem ejus in puncto quovis, tempusque totius jactus, definit. Ita e. g. globus diam. circiter $\frac{1}{5}$ ped. Anglic. verticaliter explosus in terram recidit tempore 34″, & adscendit ad altitudinem 4478 pedum Rhen. (cum in spatio vacuo ad 26014 pedes adscendisset,) tempusque adscensus invenitur $13\frac{3}{4}$″, de-

scensus

ſcenſus 20″ circiter. Denique jactus horizonti obliquos conſiderat; quo vero caſu ob æquationes differentiales intricatiſſimas, quæ haud aliter, quam pluribus approximationibus, reſolvi poſſunt, vix ac ne vix quidem certi quidpiam elici poteſt. In *Prop. VII* Autor mentionem facit ſingularis circumſtantiæ, in motu globorum obviæ, qua fiat, ut non ſolum in directione verticali deorſum trahantur, ſed etiam extra ipſum planum verticale verſus dextram ſiniſtramve declinent; quam vero non ex motu globi rotatorio circa axem, ſed tantum ex figura ejus non perfecte ſphærica, oriri, Cel. *Eulerus* perſpicue demonſtrat. Denique in *Prop. VIII* determinatur effectus percuſſionis, quem globi in corpora ſolida, in quæ impelluntur, edunt. Quippe, cum globus, in corpus non elaſticum intrans, reſiſtentiam patiatur conſtantem a firmitate particularum, poterit motus ejus haud aliter conſiderari, quam corporis, contra directionem gravium adſcendentis; ex quo elicitur, profunditates, quibus globi in corpora firma intrant, eſſe in ratione compoſita ex directa ſimplici ponderum globorum, & duplicata velocitatum, nec non reciproca duplicata diametrorum, & ſimplici firmitatis corporum; quod inſtitutis circa lignum experimentis Autor confirmat, atque unde ſimili modo experiundo firmitates aliorum corporum, ideoque effectus percuſſionis in iis, determinari poſſent.

Ceterum ex iis, quæ attulimus, patet, quam multa nova, & a nemine hactenus excuſſa, in hoc Tractatu reperiantur, quæ, ut generatim Mechanicam, præſertim haud adeo excultam theoriam motus fluidorum, atque reſiſtentiæ corporum, in fluidis motorum, egregie illuſtrant atque promovent; ita inprimis rei tormentariæ novam lucem accendunt, tam ob præcipua ejus capita, hactenus fere neglecta, hic expoſita, quam etiam propter permultas obſervationes ſolidas, hinc inde interſperſas, quas exponere, per inſtituti noſtri rationem non licuit, quæque iis etiam, quibus omnia, ad theoriam ſpectantia adire non datur, ſubſidia in praxi utiliſſima afferre poſſunt. Fatendum eſt quidem, in theoria ſæpius approximationes plures adhibitas eſſe, quæ conjunctim ſumtæ aberrationes quaſdam notabiles producere poſſent, ſed cuivis, ea

propius inſpicienti, patebit, rei naturam id aliter non permittere, quin potius, rem, tot difficultatibus, tot circumſtantiis perplexis, involutam, extricaſſe, atque plurima ad tantum perſpicuitatis gradum perduxiſſe, id ipſum inſignem laudem mereatur. Hoc tantum inprimis optamus, ut ii, quibus hujus ſcientiæ perfectio curæ cordique eſt, inſtitutis pluribus cum cura experimentis, qualia exequendi ſatis expedita hic via aperta eſt, rem eo deducant, ut ex eorum cum præſenti theoria comparatione hæc ipſa magis emendari, ejusque uſus expeditior reddi, poſſit.

DAN. WILHELMI TRILLERI, PHILOS. & Medic. Doct. Archiatri Naſſav. Obſervationum criticarum in varios Græcos & Latinos Autores Libri IV.

Francofurti ad Mœnum, apud Franc. Varrentrapp, 1742, 8. Alph. 1 plag. 16.

EJUSDEM HESYCHIANARUM EMENDATIOnum Specimen novum, ſive Appendix Obſervationum criticarum ad Virum Summe Reverendum atque Celeberrimum JOANNEM ALBERTI, Lexici Heſychiani editorem & reſtitutorem digniſſimum, Theologum atque Philologum apud Batavos præſtantiſſimum.

Francofurti ad Mœnum, apud eundem, 1742, 8. Plag. 3.

Ea eſt doctrina Cel. *Trilleri* noſtri, ea literarum interiorum peritia, ea judicandi & conjectandi felicitas, diverſis, iisque elimatiſſimis, lucubrationibus comprobata, ut non vulgare quid ab eo exſpectari poſſe videatur. Has virtutes Obſervationibus, quas in præſentia manibus noſtris verſamus, ita teſtatas fecit, ut haud exigua acceſſio gloriæ, quam ſibi jamdum in hoc literarum genere conciliavit, ei accedat, & orbem lite-

literatum ipse sibi de novo obstringat. Ingressus opusculum hoc, (de diversis enim Græcis & Latinis Autoribus optime meretur,) videaris tibi in amœnissimo viridario, pulcherrimis floribus ubique ornato & distincto, versari, ut, quo oculos flectas, quosque præ aliis decerpas, in ambiguo hæreas. Faciemus nostra industria, ut observationes, quæ præ aliis notatu dignæ sunt visæ, in arctum compulsæ, Lectoris nostri judicio exhibeantur.

In Præfatione docet Autor, literarum elegantiorum studium cum virtute ac moderatione conjungendum esse, quam ipse Vir egregius, ut verbis dilaudat, ita ipso opere sectatur. Non secat, non urit pro lubitu, non in alios, a sententia sua alienos, quod multis Criticis est solenne, debacchatur, non illis cum imperio suas hariolationes obtrudit. Sed agite, in ipsum elegantissimum hoc opus, variis, iisque eruditissimis, observationibus distinctum, nos immittamus. In *Vopisci Aureliano Cap. 36* pro *timore* legi vult *tumore*, quæ vox apud probæ notæ scriptores sæpe *iram & indignationem* significet. In locum Pag. 4.
παντοραίκτας, quod nomen de Cynicis adhibet *Julianus* Imp. *Orat. VI fol. 369*, reponi vult *παντορέκτας*, *omnia appetentes*, ab *ὀρέγεσθαι*. *Æl. Lampridius* in *Antonino Elagabalo* 5, 6.
verbis illis: *Cum eadem terra & venena ferat, & frumentum, atque alia salutaria, alia contraria*, respicere videtur ad illa *Homeri Odyss. IV, 230*:

Πλεῖςα φέρει ζείδωρος ἄρερα
Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Aristæneti verba *Ep. 1 Lib. I*: Σύ δὲ ὀφθεῖσα φλέγεις, 11-13.
καὶ ὐκ ὅσα τιτρώσκεις, mendosa jamdum visa sunt *Mercero*. Noster pro ὐκ ὅσα reponit: καὶ ἀκτίσι τιτρώσκεις. Sed forte cuidam facilior censeatur emendatio Cl. *de Pauw*, qui legit: καὶ ὐκ ἧσσον τιτρώσκεις. Lectionem *Dio-* 19.
genis Lib. I segm. 59: Θέσπιν ἐκώλυσε τραγῳδίας ἄγειν, sollicitaverat *Casaubonus*, &, qui ei pollicem presserat, *Menagius*, pro ἄγειν, ᾄδειν legentes. Noster, nullum mendum loco inesse, ex *Horatio*, & quidem rectissime, quantum nos judicare possumus, ostendit. *Athenæus* affert locum *Menandri*: ἐπιθυμή- 23, 24.
σας τῷ Βορέα ἥδιον ὀψάριον, ὐδὲν λαβὼν, ἐψήσω φακὴν,

cum

cum cuperem, borea flante, suavius obsonium, nihil nactus elixabo lentem. Trillerus, rejecta emendatione *Casauboni* ac aliorum, legendum censet: ἐπιθυμήσας τῇ βορρᾷ ἥδιον ὀψάριον, id est,
Pag. 28, *cum desiderarem ego esu suave & jucundum obsonium.* Verba
29. *Ennii, ædes phagitica*, nullius sunt sensus. Substituit igitur *addephagia*, vel *addephagica*. Ἀδδηφαγία enim, vel ἀδδηφαγικὰ, vel ἀδηφαγιὰ, interprete *Hesychio* ac aliis, notat *gulositatem*, sive *voracitatem*, *modum tenere nesciam*, & *gulæ luxuriantis furorem.* Nisi quis legi malit *hedypathia*, aut *hedypathica*, quo titulo librum insignitum scripsit *Archestratus*,
31, 32. Poeta luxuriosissimus. *Isidorus* in Glossis habet *Dusius dæmon*; quem locum tentarunt *Reinesius* & *Bodinus*, sed minus feliciter. Noster retinere vult *Dusius*, aut *Dasus, dæmon*, ex Græco δασὺς, *hirsutus*, *villosus*, quales nonnulli dæmones dicuntur
35-37. Ebræis שערים. Emendationem *Acidalii*, in *Curtii Lib. V Cap. 12*, pro *velut a rege*, legentis, *velut a tergo*, longe præferendam esse judicat illi *Modii*, *velut a rogo*, quam pariter approbat *Gronovius Obs. Lib. II Cap. 12 pag. 307*; arbitratur tamen, commode etiam legi posse, *vultu irriguo*, vel *riguo*,
47-51. intueretur. *Michaelis Apostolii* locus *Cent. XIX, 99:* ὑπηνέμια ὀνείρατα καὶ ἐπαινῶν σκιαὶ, *ventosa somnia & laudum umbræ*, feliciter ex *Luciano T. I pag. 589* edit. *Gravianæ* restituitur, ubi hæc leguntur: πάντα ἐκεῖνα ὑπηνέμια ὀνείρατα καὶ ἐπῶν σκιαὶ, *omnia illa subventanea somnia & verborum*
51, 52. *umbræ*. Locus *Ciceronis de Nat. Deor. Lib. III Cap. 35*, ubi sermo est de *Dionysio* patre, Siciliæ tyranno, in quo habentur verba, *in tympanidis rogum*, pro insanabili fere adhuc est reputatus, qui ita refingitur: *vita impunitus, in rogum est illatus.* Vox *impunitus Ciceroni* est usitata, & convenit lectio intentioni ipsius. Discutiendum quippe sibi sumserat hoc, cur, si datur providentia, bonis in hac vita male, malis contra bene,
62-70. sit. Tangit locos aliquot ex *Phile de proprietate animalium*, a Doctiss. *Pauw* in postrema editione sollicitatos, quos vel sanos esse ostendit, vel alia quadam via vulnera illorum obliganda es-
102-106. se demonstrat. *Antiphronis* loco *Lib. II Ep. IV pag. 266*, in quo nominantur ἄγρια φῦλλα αἰθρώπων, & in quo emendando

dando jamdum *la Crozius* & *Berglerus* occupati fuerunt, ita medetur: *ἄγρια φύλλα τῶν ἀνθερίκων, agrestia folia Antheriæ*, sive *Asphodeli.* ᾽Ανθερικὸς enim & caulis & ipsa sæpius herba est *Asphodeli.* Hic *anthericus*, sive *asphodelus*, sacris faciundis olim destinabatur, quod ex *Luciano*, illiusque explanatore, speciatim *Homero Odyss. Ω, 13*, ac inde *Luciano de Luctu pag. 301*, probat. Defunctorum tumuli ipso illo conserebantur, & *Proserpinæ* imagines eodem coronabantur, quod te- 106-111.
statur *Suidas*, & alii. *Quintilianus Instit. Orat. Lib. VIII Cap. 2 pag. 364* hæc habet: *sicut in his, quæ homonyma dicuntur, ut, Taurus -- an radix arboris.* Illud *radix* homonymum tauri minus esse posse, quisque intelligit. Igitur sanare locum tentarunt viri eruditi, in quorum tamen emendatione non acquiescit Vir egregius. Quare legit *radius amoris*, vel *ardoris.* In *Justini Martyris Apol. II* hæc 151-156.
occurrunt verba: ἔστι δὲ ἡμῶν -- εἰ δὲ μή, κἂν σωταδείοις, καὶ φιλαινιδείοις, καὶ ὀρχηστικοῖς, καὶ ἐπικουρείοις κ. τ. λ. in quibus quoniam illud ὀρχηστικοῖς cum antecedentibus & consequentibus non bene consistere potest, ᾽Αρχεστρατικοῖς, vel ᾽Αρχεστρατείοις, reponit. Fuit autem *Archestratus* lascivus & impudicus, omnisque luxuriæ magister, qualis nobis describitur ab *Athenæo Lib. VIII Cap. 3 pag. 335.* Pro ποιητικοῖς legi contendit γοητικοῖς, quam vocem *Hesychius* interpretatur per ἀπατηλὸν, μαγικὸν, id est, *quod seducit, allicit, & fascinat*, nisi quis vocem ποιεῖν eo sensu capiat, ut rei venereæ exercitium exprimat. Locum *Æliani H. V. Lib. XIII Cap. 11* 157-164.
pag. 848: κακοὶ μνηστῆρες σὺν ὕβρει καὶ ἄντρῳ τὰ ἕδνα τῶν γάμων προεκτελοῦντες, in mendo cubare, omnes eruditiores censuerunt, nescientes, quid illud ἄντρῳ sibi velit. Post aliorum igitur curas locum aggressus Autor, voci ἄντρῳ supponit ἀράδῳ, hoc sensu: σὺν ὕβρει καὶ ἀράδῳ: notat enim *tumultum*, *strepitum*; vel etiam emendari hunc in modum putat: σὺν ὕβρει καὶ ἐν θρῷ, vel ἅμα θρῷ, *cum contumelia, & in*, vel *cum, tumultu, clamore, & strepitu.* Locum *Laertii Lib.* 169-172
IX segm. 84 in Pyrrhon.: καὶ τὸ ἡμέτερον χρῶμα ἀλλοῖον ὑπὸ τῇ μεσημβρίᾳ φαίνεται, καὶ ὁ ἥλιος, quem *Mericus Casaubonus* pro depravatissimo habet, levi additione ita refingit:

καὶ

καὶ τὸ ἡμέτερον χρῶμα ἀλλοῖον ὑπὸ τῇ μεσημβρίᾳ φαίνεται, ὡς καὶ ὁ ἥλιος, hoc eſt, *& noſter color diverſus ſub meridiem apparet, quem ad modum etiam ipſe ſol.* Habere autem ſolem alium colorem in ortu, alium in meridie, alium denique in occaſu,
Pag. 188, experientia conſtat. Apud *Ælianum de Nat. anim. Lib. II Cap.*
189. *26* hæc occurrunt: *ἐπεὶ αὐτῷ πῦρ τὸ ὀυράνιον ἡ τοῦ γένους ἀδέκαστός τε καὶ ἄπρακτος ἀληθῶς ἐγγραφή ἐστιν.* Vocem *ἄπρακτος* jamdum corruptionis inſimulaverat Cl. *Pauw* in Notis ad *Philen pag. 12*, quem ita legendum eſſe conjectaverat: *πρακτικὸς ἀληθῶς ἐγγραφεὺς*, vel *ἀτάρακτος ἀληθῶς ἐγγραφεὺς*, vel denique *ἄπρακτος ἀληθῶς ἐγγραφή*. Sed, quoniam hæ ſuſpiciones textum nimium mutant, longius præterea ſunt petitæ, ita lectionem conſtituit *Trillerus* noſter: *ἀδέκαστος καὶ ἀπλάκητος*, vel *ἀπλάκητος ἀληθῶς ἐγγραφή*, ut ſic indicetur, eſſe *argumentum & indicium incorruptum & vere ſincerum & falli neſcium.* Ἀπλάκητος enim, *ἀμπλάκητος*, vel *ἀμπλάκιος*, notat *non fallendum, peccare & errare neſcium, nullis erroribus obnoxium, juſtum.* Quæ vox ubi per ſcribendi compendium *ἄπλακτος*, vel *ἄμπλακτος*, fuit exarata, facile inde per errorem librarii, vel Criticorum importunam correctio-
231-235. nem, *ἄπρακτος* enaſci potuit. Verſum illum *Virgilianum Ecl. I, 60: Ante leves ergo paſcentur in æthere cervi*, quoniam *ἀδύνατον* non æque appareat, cum *cervi* omnino in *æthere*, ſive *aura*, paſcantur, & absque æthere vitam trahere non poſſint, ita legit: *Ante leves ergo paſcentur in æquore cervi. Æquor* autem pro *mari* paſſim ſumi, eſt notiſſimum, &, lectionem hanc cum ſequentibus optime ſtare poſſe, declarat Au-
276-278. tor. In verbis *Phædri Fab. Lib. III Fab. 8*: *Tu* (filia) *faciem ut iſtam moribus vincas bonis*, illud *vincas* durum & minus appoſitum eſſe videtur. Quare levi mutatione legit: *Tu faciem ut iſtam moribus pingas bonis.* Sumitur autem vox *καταγράφειν* apud *Epictetum*, cujus verba *Stobæus Serm. V pag. 74* refert, & *pingere* apud ſcriptores Latinos, pro *ornare.* Qua occaſione de virtute, fœminarum præcipuo ornamento, quædam in me-
278-283. dium adducit, & ad *1 Tim. II, 9*, accommodat. Τερέβινθος, *πόλις Ἰώβ*, reperitur apud *Heſychium pag. 901.* Quoniam

autem

Digitized by Google

autem nulla urbs *Jobi* hoc nomine est cognita, locus vero, vel oppidum, Palæstinæ a terebinthi arbore, sub qua *Jacobus* idola *Labanis* occultavit, nominatur, ita verba exhibet: Τερέβινθος πόλις Ἰακώβ. Locum *Æliani H. V. Lib.* Pag. 295,
XII Cap 57, his conceptum verbis: Ἡ μὲν γὰρ ἐν Ὀγχηστῷ 296.
λίμνη φοβερὸν ἦχον ἀνέδωκε, καὶ συνεχῆ καὶ τὰ ἑρμήματα ἐώκει, corruptissimum, nec syntaxeos regulas servantem, nec sanum sensum fundentem, *Janus Rutgersius*, fultus loco *Diodori Siculi Lib. XVII*: τὴν ἐν Ὀγχηστῷ λίμνην μυκήματι παραπλήσιον φωνὴν ἀφιέναι, ita restituerat: τὰ ἑρμήματα ἐώκει, vel ταύρε μυκήματι ἐώκει. Conjectura hæc adeo felix est visa viris summis, ut eam communi consensione comprobarint, imo *Jac. Perizonius*, & post eum *Abrah. Gronovius*, in ipsum textum receperint. Monet tamen Noster, si ita legantur, verba reddi hiulca, nec cum antecedentibus cohærere. Igitur verba ita exhibet: ἡ μὲν γὰρ ἐν Ὀγχηστῷ λίμνη φοβερὸν ἦχον ἀνέδωκε καὶ συνεχῆ καὶ τὰ ἀρυώματα ἧκε. Ταύρε in emendatione *Rutgersiana* supervacuum ducit, quia μύκημα non boum solum mugitum, sed & reliquorum animalium terribilem, vel mugientem, sonum, designet, ὠρύωμα autem idem significet. Ἧκε, *emisit*, *extulit*, positum est pro ἀφῆκε, vel ἐπαφῆκε, quod, *Hesychio* interprete, respondet simplici ἧκε. *Senecæ Lib. III Cap. 18 Quæst. natural.* verba sunt de 299-311.
mullo morituro: ubi multum diuque laudatus est. Gronovius in ea est opinione, verba, *laudatus est*, bene se habere. Aliter videtur Nostro, qui, legendum esse, pertendit, *luctatus est*, quod tum ex ipsa vocis indole, quæ speciatim de morientibus sumitur, ac verbo Græco ἀγωνίζεσθαι respondet, tum ex contextu, accurate ostendit. In *Apuleji Apol. pag 98* ad versum Co- 316, 317.
mici cujusdam provocatur, qui tamen in vulgaris editionibus desideratur, unde viri quidam eruditi aliquem ex *Menandro*, vel *Philemone*, substituerunt; sed inventus ille tandem est in Codice Florentino, corruptus tamen admodum: ΠοαωΝ ΣπαΡΟΓΟΗΙ ΗΙΣΙΟΝe ΗΙΣΝΟΡeΙ, quem ita refingit: ΠοαωΝ ΕΠ' ΑΓΡΩι Η ΗΔΟΝΗ ΣΚΗΝΟΠΟΙΕΙ, h. e. Ποάων ἐπ' ἀγρῷ ἡ ἡδονὴ σκηνοποιεῖ, *in agro herbarum*, seu *herboso*, *vo-*

Nn *luptas*

Pag. 318. *luptas tabernaculum facit.* De *Calphurnia Trebellius Pollio* in
323. *de XXX Tyrannis Cap. XXX* habet: *Cujus ſtatuam in templo Veneris adhuc videmus Argolicam; ſed auratam.* Vocem *Argolicam* ſanam non eſſe, quisque videt. *Salmaſius* legit *acrolitham; Dairvallius argolitham.* Utriusque conjecturam examinat ſagaciſſimus Criticus noſter, nec locum tueri ſuum poſſe, accurate docet. Levi igitur mutatione legit *argillaceam*, ſive *argilloſam.* Statuas autem Deorum antiquitus ex *argilla* confectas, poſt auro obductas, fuiſſe, priſcorum autoritate con-
323-334. firmat. Vocem *Phallonicroboli* apud *Jul. Capitolinum* in *Vit. Pertinacis Cap. 8* quidam pro conclamata, cui medela nulla parari queat, pronuntiarunt. Noſtro, diverſas emendandi vias circumſpicienti, præ aliis placet *phialæ e vitro Beli.* Erat autem *Belus* fluvius Syriæ, vel Palæſtinæ, qui arenas volutabat, ex quibus puriſſima olim ac præſtantiſſima vitra conflabantur,
338-352. quod idoneis teſtimoniis firmatur. *Jul. Pollux Onom. Lib. II Cap. 4* hæc profert: Χυμὸς, δυσχερεῖς, ἀηδεῖς, γλυκεῖς, ἡδεῖς, εὐμενεῖς, ἐκλυσῶντας, h. e. *ſapores moleſtos, inſuaves, dulces, ſuaves, mites, & diſſolutos.* Vocem ἐκλυσῶντας minus recte ſe habere, ex Criticorum familia plures judicant; quæ vero eidem vox ſubroganda, variant multum. Noſter, legendum eſſe, conjectat, ἐκ δισσῶν ὄντας, *ſuccos ex duplici ſapore conſtantes.* Rationem hujus ſuæ divinationis dat ex ipſo contextu. In proxime enim ſuperioribus recenſuerat ſapores *ſimplices.* His igitur ſubjicit *compoſitos*, &, ubi vox ΕΚΔΙΣΣΩΝΤΑΣ majuſculis literis fuit ſcripta, in ΕΚΛΥΣΩΝΤΑΣ
386-389. facile converti potuit. *Heſychius* ad vocem Ἀρδάνιαι ſub finem notat, οἱ πρὸς ἐμφανισμὸν ἐξιόντες. Mendum voci ἐμφανισμὸν ſubeſſe, ſubodorati ſunt multi; *Trillerus* noſter legi vult
393.394. ἐπιφημισμὸς, *lamentatio, luctus, ejulatus. Athenæus Deipnoſ. Lib. XII Cap. 7 pag. 529 Sardanapalum* deſcribit, μετὰ παλλακίδων ξαίνοντα πορφύραν, ἀναβάδην τε μετ' αὐτῶν καθήμενον τὰς ὀφρῦς, γυναικείαν δὲ στολὴν ἔχοντα, *cum pellicibus carminantem purpuram, ac cum illis ſedentem pedibus porrectis, in altumque ſublatis, ſupercilia, muliebrem vero ſtolam habentem.* Locum jam tractaverat *Caſaubonus*, ſed hujus conjectura

jectura non arridet Noſtro. Loco igitur ὀφρῦς legit ὄφεις, *ar-
millas muliebres*, *dracunculorum*, ſive *ſerpentium*, *in ſpeciem
formatas*, quas deſcribit *Heſychius*, alii. *Ælianus H. V. Lib.* Pag. 410-
XII Cap. 41 de *Apelle*, in *Protogenis* tabulam mente atten- 413.
ta & defixa intuente, hæc commemorat: Ἀπελλῆς ἰδὼν, τὸ
μὲν πρῶτον ἔςη ἄφωνος, ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ παραδόξῳ θέα, εἶ-
τα ἀπιδὼν ἔφη, κ. τ. λ. Illud ἀπιδὼν *Scheſſerus* mutaverat
in ἀπιὼν, quem ſecutus *Jac. Perizonius*. Contra ſenſerat *Küh-
nius*. *Trillerus* in ea eſt ſententia, locum ſuum commode tueri
poſſe, cum ſignificet, *attente aliquid atque acute inſpicere*,
quem ſignificatum ex aliorum probatorum ſcriptorum luculen- 447-450.
tis locis comprobat.

Hæc igitur ſunt, quæ ex his *Obſervationum*, bonæ frugis
plenarum, libris enotare fuit viſum. In *Heſychii Lexicon* emenda-
tiones paſſim interſperſerat. Jam vero Appendicis loco adjicit con-
geriem locorum aliquot corruptorum, quibus ſuſpicionibus ac
conjecturis ſuis medelam affert, ex quibus aliquas tantum ſpeci-
minis loco afferemus. Verba, quæ leguntur *pag. 613* edit. *Schreve-
lianæ*, omnium depravatiſſima & deploratiſſima cenſentur. Illa
hujus ſunt tenoris: Λώτ. ἐτυμπανίωθησαν, ἐπρίαθησαν, ὕπε-
ρον, μεμαρὰς θυΐσκη, ἐμφρε ωμένος, ἀντιστηκωσις, ἀσπά-
λαξ, ἄσβεςος μοιχαλίς. μῦς. τυφλὸς ὁ τὴν γῆν τρυπῶν. Quæ
ita emendat: Λὼτ, ὑπερὼν, ὅταν τὰ Γομόῤῥας, vel Γομόῤῥα,
ἐτυμπανίωθησαν, ἐπρήσθησαν, ἐκ μέθης ἀφραινόμενος, vel
ἔκφρων γενόμενος, ἀντισήκωσις ἄσβεςος μοιχαλὶς (aut μά-
χλης, ſive μάχλος,) (Λώτ) ἀσπάλαξ, μῦς, τυφλὸς, ὁ τὴν
γην τρυπῶν. *Lot*, *ſuperſtes adhuc*, *cum Gomorrhæ regio
ſevere* puniretur, *& ultricibus flammis exureretur*, *ex temu-
lentia demens factus*, *quam mox ſecuta retributionis*, vel *com-
penſationis*, *pœna*, *nempe indelebile & inexpiabile adulterium.
Lot autem ſecundum etymologiam idem eſt*, *ac talpa*, ſeu *mus
cæcus*, *qui terram perfodit*. Ubi autem *Heſychius* vocem *Lot*
interpretatur *talpam*, vult reſpexiſſe Ebraicam vocis originem
לוט, *abſcondit*, *operuit*, *occultavit*, unde לט, *abſconſio*, item
לטאה, *lacerta*, *ſtellio*, ſive *ſalamandra*, ita dicta, quod ter-
ræ adhæreat, & latibula atque cavernas petat. *Pag. 646* legitur 23-26.

Μολοβόβαρ, ὁ τῦ Διὸς ἀςὴρ παρὰ Χαλδαίοις. Locum corruptum esse, jamdum vidit *Sopingius*; quare suffecit Μολοχβαάλ. Noster legi vult Μολοχκόκαβ, quasi מלך כוכב a מלך, *Molech, rex, Jupiter*, & *supremus Deorum*, & כוכב, *stella, astrum*; vel, quod magis ipsi placere videtur, Μολοχὖβαρ, vel Μολοχαβάρ. *Cabar* enim, *Cubar*, & *Chubar*, Arabibus idem esse ac *stellam Veneris luciferam*, seu *phosphorum*, accurate ostendit *Seldenus de Diis Syris Syntagm. II Cap. 4 pag. 285, Jos. Scaliger de emendat. temp. Lib. V pag. 530.*

LIBELLUS DE ELLIPSIBUS LATINIS, ad ductum Sanctii in Minerva, ejusque Commentatorum, Perizonii potissimum, politioris Latinitatis studiosorum usui faciliori accommodatus, & Praefatione dupliceque Indice instructus a JOANNE FRID. GRIMM, Gymnasii Isenacensis Conrectore.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Mich. Gottl. Griesbachii, Bibliopolæ Isenacensis, 1743, 8.

Plag. 20.

Tria in eleganti hoc atque utili libro digna, quæ commemorentur, videntur, Præfatio, prodromus, ipsa tractatio. In Præfatione confirmatur, dari ellipses, sive grammaticas, sive logicas, easque esse observatu necessarias. Prius, quod & *Sanctius* subtilius tractat, si quis negare voluerit, is naturæ vocabulorum loquendique modorum plurimorum contrarius esset. Quodsi dantur omissiones, jejuna atque imperfecta sine studio illarum lingua foret, cujus plenior ac solidior cognitio decet eruditos. Prodromus agit tam de natura & regulis, quam de locis & fontibus, ellipsium. Ad illud pertinet quoque definitio, *ellipsin* esse *defectionem, sive omissionem, dictionis, genio linguæ convenientem*. Id autem genio linguæ convenire censetur, quod lectoris, linguæ quidem non imperiti, animo sese offert supplendum: dum vel conjunctionis ratio plenius docet; vel

vel alibi expresse legitur; vel structura sermonis; vel denique symbolum, seu imago, quod desideratur, exhibet. Regulæ autem, tanquam omissionum characteres, habentur potissimum sequentes: Nominativus ante verbum finitum sæpe omittitur; idem statuendum de accusativo verbi infiniti, pronomen personale sæpe respicientis; genitivus partitivorum est ellipticus, formatus a vocabulis *unus ex numero* etc.; substantivum, per appositionem alteri substantivo aptandum, omittitur ante genitivum nominis proprii; substantivum, præpositioni debitum, omittitur; omittitur itidem accusativus post verbum finitum activum; omittitur substantivum, adjectivo aptandum, sequente genitivo; adjectivum, pronomen, & participium, absolute positum, substantivum respicit, ex contextu, vel re nata, supplendum; verba occurrunt, quæ nomen, & nomina, quæ verbum, respiciunt, sensu cognatum; non unum, sed plura interdum verba, atque integrum orationis membrum, seu propositio, est repetenda; quinque reliquas ut taceamus. Quemadmodum igitur, ubi characterum ejusmodi nullus apparet, ellipsis non est; sic etiam hujus figuræ nomine indignum est, quicquid probatæ latinitatis Autoribus non est probatum. Nec agitur hic de occultis in oratione, quæ olim quidem perspicua, quorum autem hodie pervestigatio caret successu. Istiusmodi ignorantiæ minime turpis tot habentur exempla, quot in Comicorum scenis personæ prodeunt. Quis enim sapientes istos auditores suos incertos & indoctos reliquisse credat, cum vel hodie videas, quibus ista commode applicentur? Sic &, certos homines Autoribus illis occasionem dicendi dedisse, creditur. Itaque æqualium affectus, quia, quæ volebant, non audebant dicere, tecto nomine eluserunt. Inter fontes omissionum refert doctissimus Autor noster primo brevitatis studium, *Horatio* quondam laudatum, non solum ad vitandam *κακοφωνίαν*, sed & ut tempori parcatur. Ut autem, hunc fontem de laconico quorundam dicendi genere accipi, non vult, ita nec Asiaticum sermonem cupit impugnatum. Non enim, ex ipsius opinione, elliptice semper loquitur, qui Laconice, nec Asiatici ellipses ubique negligunt. Alterum illi fontem metrum

metrum poeticum præbet, unde & apud Poetas ellipses frequentissimæ exstent. Non paucæ porro tribuendæ sunt affectuum vehementiæ, qua supprimuntur modo, modo cumulantur sua sponte, partes orationis. Interdum nec minus, quæ est prudentia oratoris, signum modo sermonis edunt, vel aliqua parte propositionis, vel sibilo duntaxat, paucis multa in memoriam revocando, ubi, rem clarius exponere, minus consultum erat. Lapsus tandem memoriæ sequitur, quem, qui imbecillitate hujus facultatis laborant, non soli experiuntur, etiam tenaciori præditi, quorum mens, dum rerum seriei intenta est, verborum compagem obliviscitur. Nos, nihil his immorantes, tractationem ipsam tangamus. In *duas* hæc *Partes* dispescitur. *Altera* de ellipsibus grammaticis agit, de logicis *altera.* Illa *tribus* constat *Capitibus*, prout nomina, vel verba, vel particulæ, desunt; hæc habet quatuor, cum vel subjectum, vel prædicatum, vel objectum, vel propositiones, omittantur. Ad primum pertinent formulæ: oderint, dum metuant; sero sapiunt; ferendum ac sperandum; aut miles, aut monachus, aut mendicus; procul a Jove, procul a fulmine; de plano & simplici; aliis inserviendo consumor; semper idem; dum spiro, spero; vires acquirit eundo; abiit, excessit, evasit, erupit; tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant; spectatum veniunt, veniunt, spectentur ut ipsæ; veni, vidi, vici; non ita complebant Ephyreæ Laidos ædes; etc. Ad alterum referuntur: fulgur ex pelvi; sus Minervam; asinus ad lyram; hinc illæ lachrymæ; mali corvi, malum ovum; unus pro multis; multorum manus, paucorum consilia; aut mors, aut vita decora; post nubila Phœbus! ne sutor ultra crepidam; sapienti sat; ne *Hercules* adversus duos; lucri bonus odor ex re qualibet; figulus figulum; ad corvos; ex ungue leonem; solus cum sola; pacem cum hominibus, cum vitiis bellum. Ad tertium caput spectare putantur *Nepos* in *Att. XVIII, 4: Pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum*, id est, *Marcelli Claudii* familiam enumeravit de *Marcellorum* origine; *Apulejus: Hic ei summa cum voluptate visenti* (scil. regiam domum) *offert sese uxor*; item *Curtius IV, 1, 3, & 19, IV, 2, 1, Cicero ad Div. VII, 13.*

Postre-

Postremo denique capiti subjunguntur exempla: plus ultra; sursum corda; ad astra, ad rastra; in nomine Jesu; a capite ad calcem; ab ovo usque ad mala; ad lectum; sat cito, si sat bene; candore & amore; quantum satis; bono cum Deo; ne quid nimis; ad calendas Græcas; ne γρῦ quidem; pedetentim, paulatim; quod tibi, hoc alteri; non acerba, sed blanda; prope ad summum, prope ad exitum; non mihi, sed populo; non quam diu, sed quam bene; pauca cum aliis, tecum multa; consilio & industria; amore & timore; ut reliqua taceamus, plura enim huc referri symbola poterunt. Ideo nec interpretationem ac supplementum addere voluimus, quippe quæ partim per se patent, partim ambiguitate laborant, partim & pro re nata, proque contextu, possunt mutari ac variari. Id igitur solum sub finem monemus, duplicem adjectum esse Indicem, tam luculentum, quam utilem, alterum Autorum secundum loca, accuratius allegata, dictionum alterum ellipticarum.

MISCELLANEA GRONINGANA.
Tomus III.

Groningæ, apud Hajonem Spandaw, 1740 & 1742, 8.
Alph. 2 plag. 2.

Pergit Maxime Reverendus Academiæ Groninganæ Theologus, D. *Daniel Gerdesius*, exhibere orbi literato, ac potissimum theologico, doctissima *Miscellanea*. Hoc in *Tomo*, quatuor & ipso habenti *Fasciculos*, quæ insint meditationes, paucis docebimus. In *primo* scilicet exhibentur *pag.* 1-12 *F. A. Lampii Notæ exegeticæ ad Psalmum primum; pag.* 12-23 *Petri Zornii* Diss. *de Baptismo Judæi per arenam, ejusque caussis; pag.* 24 - 42 *H. Bruyningii* Observationes in *Jes. XXXVI, 16, & XLIV, 11; pag.* 43 - 57 *Henrici Antonidis van der Linden*, primi Theologi Archipalatini, *Epistola* ad Consulem Groninganum, *Mensonem Altingium;* in qua docet, se paratum esse reverti in Academiam Groninganam, in quam iterum evocatus erat; *pag.* 60 - 64 *Joannis Frobenii*, typographi, *Epistola ad Lutherum*, A. 1519 scripta; in qua narrat, se *Lutheri* librorum plurima exemplaria misisse in Galliam, Hispaniam,

niam, Italiam, Brabantiam, & Angliam, eaque ubique excipi applausu maximo. Illustravit eam Editor aliquot annotationibus. Ignoravit autem, hanc Epistolam jam exhibitam esse in *Lutheri Operum Latinorum* editione Jenensi *T. I f. 883 seq.* Sequitur *pag. 65 - 123* Continuatio *Spicilegii librorum rariorum.* Qua occasione multa de allatis libris proferuntur singularia, & *pag. 80 seq. Joannis a Lasco* libri, qui rari sunt omnes, ordine enumerantur chronologico. *Pag. 123 - 147* recensentur monumenta, quæ a fratribus *Puteanis* exhibita sunt in *Actis Gallicanis Concilii Tridentini*, opere rarissimo. Subnectitur *pag. 147 - 155* catalogus eorum ad Historiam Concilii Tridentini pertinentium scriptorum, quæ possidebat & edere parabat *Struvius. Pag. 156 - 172* exhibetur *Jac. Christoph. Iselii*, Theologi Basileensis, liber, nunc primum editus, *de Canone Novi Testamenti.*

In *Fasciculo secundo* prima Dissertatio est *pag. 173 - 194 Seb. Mangeri de angelo, aquam Bethesdæ commoventi, Joan. V, 4.* Hanc *pag. 194 - 219* excipit *Petri Zornii* disquisitio, *cur Numina falsa in sacris literis vocentur* גלולים; *pag. 220 - 236 F. A. Lampii Notæ ad Psalmum secundum; pag. 237 - 285* Continuatio *libri Iseliani de N. T. Canone; pag. 285 - 309 C. A. Heumanni Explicatio testimonii Paulini 1 Cor. XV, 5, 6, 7, de resurrectionis Christi testibus; pag. 310 - 316 Dan. Gerdesii* Observationes ad *Phil. I, 19, & II, 15, & 30; pag. 317 - 352 Jacobi Gilloti ad Jos. Scaligerum Epistolæ.*

Tertio in *Fasciculo* hæc sunt: *Pag. 353 - 365 F. A. Lampii Notæ ad Psalmum tertium; pag. 365 - 374* Continuatio *libri Iseliani de N. T. Canone; pag. 374 - 382 Danielis a Buren*, Consulis Bremensis, *Epistola*, nunc primum edita, *ad Melanchthonem de Alb. Hardenbergio; pag. 383 - 454* Continuatio *Epistolarum Gilloti ad Scaligerum; pag. 454 - 538 Nova literaria theologica.*

In *Fasciculo quarto* primum occupant locum *F. A. Lampii Notæ ad Psalmos quartum, quintum, & sextum, pag. 539 - 555.* Tum sequitur *Iseliani* libri *de Canone N. T.* Continuatio, *pag. 555 - 598; C. A. Heumanni* Diss. *de vero sensu nominis* Iscariotes, *cognominis Judæ proditoris, pag. 598 - 608; Danielis Gerdesii Historia nuperi Crypto-Socinismi Frisici, pag. 609 - 642; Petri Zornii* Diss. *de Cinædis sacris Phœnicum*, קדשים, ad illustrationem sacri Codicis, *pag. 643 - 662; Nova literaria theologica pag. 662 - 707; Decas Observationum*, ex *Jo. Lud. Freyi*, Basileensis Theologi, *Notis ad Clementis Epistolam ad Corinthios excerptarum, pag. 708 - 724.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno M DCC XLVI.
Pars I.

ORIENS CHRISTIANUS, IN QUATUOR Patriarchatus digestus, quo exhibentur Ecclesiæ Patriarchæ ceterique Præsules totius Orientis, studio & opera R. P. F. MICHAELIS LE QUIEN, Morino Boloniensis, Ordinis Fratrum Prædicatorum. Opus posthumum.

Tomi III.

Parisiis, ex Typographia Regia, 1740, fol.
Alph. 24.

Egregium sane & insigni eruditione refertum hoc Opus est, quod Reverendo P. *Quienio*, variis doctrinæ speciminibus, & inprimis præstantissima *Operum Jo. Damasceni* editione, de qua fuse in his *Actis* diximus *A. 1713 Mens. Jan. pag. 1 seq.* celeberrimo, orbis literatus debet. Cum Pag. 1.
enim ad constitutionem primitivæ ecclesiæ cognoscendam quamplurimum faciat, ejus directionem & inspectionem, quæ Episcopis, Exarchis, & Patriachis, incumbebat, nosse; summa profecto eorum omnium, qui sunt harum rerum periti, laude dignus judicandus est Rev. Autor, qui, orientalis ecclesiæ hierarchiam illustraturus, quotquot hinc inde in libris, sive editis, sive ineditis, aliove quovis modo, reperire posset orientalis ecclesiæ Antistites, colligere, singulosque in diœceses, provincias, sedesque, suas distribuere, aggressus est. Magno quidem literarum commodo accidisset, si ipsemet Rev. Autor opus, quod omnibus eruditis applaudentibus suscepit, ad umbilicum perducere

 potuis-

potuiſſet; ſed inviderunt fata tantam literis felicitatem, cum ſummo Muſarum detrimento, 4 idus Martii A. 1733 Pariſiis vitam cum morte commutaverit. Et hæc etiam cauſa eſt, cur Africa Chriſtiana, quam una cum Oriente evulgaturum ſe ſpoponderat Autor indefeſſus, tanquam nondum ſatis elaborata, adhuc deſideretur ab eruditis. Multas interim grates doctiſſimo hujus Operis Editori, cui nomen ſuum reticere placuit, habemus, quod tanti theſauri, in tenebris hucdum latentis, copiam nobis facere nullus dubitavit. Ut autem Lectoribus eo melius conſtet, quale pretium huic Operi ſtatuendum ſit, ejus nunc conſpectum more noſtro dabimus. Conſtitutum erat Rev. Autori, Patriarchatuum, in quos orientalis eccleſia deſcripta erat, accuratiorem, quam hucdum habebamus, notitiam ſuppeditare. Hinc unicuique diœceſi ejus deſcriptionem præmiſit, qua primordia illius, acceſſiones, appendices, primariæ ſedis dignitatem, poteſtatem, jurisdictionis rationem, uſum, conſuetudinemque, enarravit. In *tres Tomos* univerſum Opus diſpeſcuit. *Primus* diœceſes Thracicam, Aſianam, & Ponticam, Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubjectas, complectitur. Decebat enim Conſtantinopolin primum obtinere locum, quæ, pro regiæ illius urbis, quæ nova Roma appellabatur, dignitate, primum & præcipuum inter Orientis urbes locum ſibi vindicavit, & obtinuit. Prius vero, quam de illius primordiis & inſtitutione ageret, de vocabulo Patriarchæ nonnulla præmiſit. Vocem illam a Judæis Helleniſtis ad Chriſtianos derivatam eſſe, rectiſ-
Pag. 3. ſime obſervat, cum Græci ſacrarum literarum interpretes, ad ſignificandum familiæ cujusdam, vel tribus, Iſraeliticæ caput, ea voce uſi ſint. Poſtea, inde ab Hieroſolymorum excidio usque ad quintum poſt C. N. Seculum, Synagogarum apud Judæos præfecti idem nominis tulerunt. Epiſcopi tandem Chriſtianorum, Patriarchæ nomine nonnunquam καθ' ὑπερβολὴν inſigniti ſunt, cujus rei varia ex veterum Patrum ſcriptis exempla adducit, qualia etiam a *Suicero* in *Theſauro eccleſiaſtico* jamjam allata Lector deprehendet. Propria tamen Patriarcharum
4. compellatio Seculo V demum invaluit, quales dici conſueverunt, qui multarum ſedium & Metropolitarum curam gerebant, ſive

ſive hæc in perpetuum, ſive ad tempus, illis eſſet concredita. In Occidente tamen aliquamdiu a quinto Seculo adulto Metropolitas quosvis Patriarchas fuiſſe dictos, obſervat. Longe aliter primis poſt C. N. Seculis res ſe habuit, ubi quarumcunque ſedium Præſules æquali omnes nomine Epiſcopi, imo etiam Papæ, dicebantur. Quarto Seculo Alexandrinus Præſul *Archiepiſcopi* nomine ab Ægyptiis cohoneſtatus eſt, quam compellationem honorificam ſubſequenti Seculo & primarii gentium quarundam antiſtites, qui Patriarchæ nulli ſuberant, nacti ſunt. Seculo quarto omnes provinciarum eccleſias gubernantium Epiſcopos *metropolitanos* eſſe dictos, cum Latinis *primates* dicerentur, obſervat, variaque adhuc notatu digniora de Archiepiſcopis adſtruit. Quod ſpeciatim ad Conſtantinopolitanum Patriarcham attinet, urbis iſtius Præſulem, cui multæ jam Metropoles ſubjectæ erant, Patriarcham inde a Seculo quarto eſſe dictum, loco *Socratis* fretus, ſtatuit, imo eodem tempore Hieroſolymitanum Præſulem, excuſſa Metropolitæ Cæſareenſis autoritate, hoc cognomen ſibi vindicaſſe, contendit. Seculo quinto Romanum Præſulem hoc nominis tuliſſe, comprobat. In Canone autem 18 Concilii Chalcedonenſis, Alexandrino, Antiocheno, Hieroſolymitano, Conſtantinopolitano, quin etiam Romano, Patriarchæ compellatio, quamvis non ſine diſcrimine quodam, conceſſa eſt, id quod locus *Balſamonis*, a Rev. Autore adſcriptus, omnium optime declarat. Byzantinorum Præſulum primus, *Acacius*, per Imperatoris *Baſiliſci* literas, quibus ei inſpectio trium diœceſium commiſſa eſt, hoc nomine cohoneſtatus deprehenditur. Harum vero trium diœceſium, Ponticæ nimirum, Aſianæ, & Thracicæ, præſides, Conſtantinopolitano Patriarchæ nunc ſubjecti, *Exarchorum* nomine decorati ſunt, quamvis re ipſa nulla gauderent in illas diœceſes inſpectione. Conſtantinopolitanum Antiſtitem initio ſimplicem Epiſcopum fuiſſe, Heracleenſi ſubjectum, ubi vero ſecundus ei locus poſt Romanum aſſignatus eſt, in Archiepiſcopum & αὐτοκέφαλον creviſſe, oſtendit, & Græcorum quorundam de hoc Epiſcopo ſomnia eleganter diſcutit. Ante tempora *Severi* nullos fuiſſe peculiares Byzantii Epiſcopos, variis argu-

Pag. 5. 7. 8. 9.

Pag. 12. mentis demonſtrat, ejusque rei rationem hanc fuiſſe, quod in Europæ Thraciæque provinciis olim duo, vel tres, Epiſcopatus ab uno adminiſtrari ſoliti fuerint, oſtendit. Occaſiones deinde, quæ Conſtantinopolitanæ ſedi Patriarchatus honorem attulerunt, ſumma eruditione ediſſerit, &, hoc facto, ipſa Patriarchatus initia ex-
13-17. ponit. *Joannem Chryſoſtomum* nempe non urbem duntaxat, quæ imperii ſedes erat, adminiſtraſſe, verum etiam totius Thracicæ, Aſianæ, & Ponticæ, diœceſeos curam in ſe ſuſcepiſſe,
19. *Theodoretus* autor eſt. Ea res ſucceſſoribus occaſionem dedit, ut in Aſia & Ponto ordinationes Epiſcoporum tentarent, & hoc pacto viam ſibi ad illas diœceſes regimini ſuo adaptandas ſternerent; cujus quidem rei quamplurima exempla Rev. Au-
23-30. tor ſuppeditat. Tandem in Concilii Chalcedonenſis Canone 28 Conſtantinopolitani Præſulis jura in hoſce tres ampliſſimos tractus confirmata ſunt. Hunc ipſum Canonem integrum adſcripſit, longisque ac erudítiſſimis commentariis illuſtravit, atque, poſt multas turbas hac de cauſa excitatas, Imperatorum *Zenonis* & *Baſiliſci* beneficio Conſtantinopolitanum hoc jure quiete frui cœ-
60. piſſe, oſtendit. Sed ne quidem hoc honore contentus, Antiochenam quoque & Alexandrinam ſedem ſibi ſubjicere tentavit *Aca-*
61-63. *cius*, Antiochenum certe Patriarcham, *Calendionem*, ordinavit, id quod multis diſſidiis anſam præbuit. *Petrum Mongum* etiam pro legitime ordinato in fraudem *Joannis Talajæ* declaravit. *Paulum Tabenneſiotam Menna* Conſtantinopolitanus Alexandrinum Præſulem conſecravit, & multa alia hujus generis fecit, quæ Rev. Autor recenſet. Turgidi autem faſtu tanta potentia Conſtantinopoleos Præſules, *Epiſcopi œcumenici* compellationem, quæ Pontifici Romano hucdum tributa erat, uſurparunt. Circa medium
68. enim Seculi ſexti *Mennas* œcumenicus Patriarcha dictus deprehenditur. Immo *Joannes Jejunator*, qui eam ſedem ſub *Tiberio II* capeſſivit, poteſtatem, Synodos univerſales totius potiſſimum Orientis Conſtantinopolin convocandi, ſibi arrogavit. Hoc cum Illyrici Præſules, a Romanæ curiæ partibus ſtantes, ægerrime ferrent, multæ & graves contentiones inter Romæ & Conſtantinopoleos Præſules natæ ſunt, inprimisque contra œcumenici Epiſcopi compellationem *Gregorius M.* vehementer detonuit. Sed his

his omnibus iris nihil actum, usque dum *Phocas*, ad imperiale fastigium admotus, solenni lege statueret, uti Constantinopolitanus ab hoc titulo in posterum abstineret, quemadmodum *Paulus Diaconus de gestis Longobardorum Lib. IV Cap.* 2 prodidit memoriæ. Post *Phocæ* obitum tamen, illi Præsules & obedientiam Romano Pontifici, quam ipsis *Phocas* injunxerat, iterum denegarunt, & œcumenici titulum veluti postliminio subinde in usum revocarunt. Eam rem schismati inter ecclesiam orientalem & occidentalem, quod Seculo undecimo recruduit, occasionem inprimis dedisse, Rev. Autor asseverare & demonstrare annititur, multaque notatu digna de Episcopi œcumenici appellatione subjungit. In Chalcedonensis Concilii Canone 28 ecclesiæ etiam, inter barbaras nationes institutæ, urbis regiæ præsidi subditæ fuerunt; quod de illis intelligendum veniebat, quæ Thraciæ vicinæ essent, puta Scythiæ cis Istrum, quæ hodie Bulgaria audit, & complurium aliarum, quas recenset *Evagrius*. Quando controversia de imaginum cultu agebatur, Calabriam, Siciliam, Illyricique provincias, quæ Romano hucdum subfuerant, ditioni suæ, *Leonis* Imperatoris beneficio, subjecit. Seculo decimo varias adhuc alias ecclesias, Romanis ereptas, sibi adjudicasse Constantinopolitanum, ex *Luitprando* ostenditur. Sub *Leone Isauro* etiam Seleuciam, Pamphyliæ, imo Isauriæ, caput & metropolin, cum viginti tribus ejusdem provinciæ Episcopatibus, a diœcesi orientali Antiochena avulsam esse, Rev. Autori videtur verisimile. Hujus rei causam fuisse putat, quia Antiochia, cui Isauria antehac parebat, cum majore diœceseos suæ parte, Saracenorum imperio tunc subdita erat. Cum omnia potestatis Constantinopolitani Præsulis incrementa fuse & accurate recensuisset, jura ejus & privilegia persequitur. Ejus nimirum erat, uniuscujusque provinciæ sui tractus Metropolitas ordinare, aut saltem electionum decreta approbare & confirmare. Ordinationes neutiquam gratis faciebat, sed insignis pecuniæ summa tributi loco ipsi erat exsolvenda. Qua de re cum multæ lites existerent, quibusdam Episcopis in hanc tributi oblationem, veluti simoniam, invehentibus, *Justinianus* in *Nov.* 123 *Cap.* 3 contentiones illas composuit. Causas graviores

Pag. 88. 89. 90. 94. 98.

Pag. 113. viores omnes Conſtantinopolitanus Præſul ad ſe evocabat, & componebat. *Stauropegii*, id eſt, crucis in templis, ubi
115. altare fieri debebat, ponendæ, jure gaudebat, de quo erudita multa Rev. Autor profert in medium. Exſtructas extra urbem ſtauropegio ſuo eccleſias, per *luſtratores*, ſeu *exarchos*, ſuos luſtrabat. Unguenta ſacra, uti & reliqui Orientis Patriarchæ, ſolus conficiebat & conſecrabat, ac per omnes eccle-
120. ſiæ ditiones diſtribuebat. A clero, uti & alii Epiſcopi, eligebatur Conſtantinopolitanus Patriarcha. Ob dignitatem loci & muneris tamen invaluit, ut Epiſcopi, qui in urbe agerent, pariter ac vicinarum regionum Metropolitæ atque Archiepiſcopi, in ejus conſtitutione partes ſuas haberent. Quocirca, mortuo, aut amoto, Patriarcha, Imperatoris literis, annuente clero, duodecim ad minimum Epiſcoporum Synodus cogebatur, ut eccleſiæ de novo provideretur antiſtite. Ritum electionis ex
122. *Codino* ediſſerit, &, quæ Imperatorum fuerit in tali conſtitutione autoritas, commonſtrat. Ritus etiam *promotionis*, ſeu, ut no-
123 ſeq. ſtro more loquamur, *inveſtituræ*, nec non Patriarchæ inſignia, accuratiſſime & doctiſſime exponit. Jura Imperatorum Conſtantinopolitanorum in Patriarchas etiam ediſſerit, ſectæ tamen ſtudio
136. nonnihil indulgens, non ſatis dextre de juribus Principum circa ſacra opinatur. His vero abſolutis, ſtatum quoque ho-
145. diernorum Patriarcharum, poſt captam a Turcis urbem, exponit. *Mahomedes II* nempe, cum eam vi expugnaſſet, &, occiſis tantum non omnibus, qui eam inhabitarant, vacuam fere reddidiſſet, ne incolis urbs deſtituta maneret, multos ad eam inhabitandam arceſſivit colonos, quos inter & Chriſtiani fuerunt. Ut igitur ſibi eorum favorem conciliaret, ſolennes conventus ſacros de more priſtino agi permiſit. Cumque reſciſceret, a multo jam tempore ſedem patriarchalem vacare, magnæ eccleſiæ Clero & Epiſcopis facultatem eligendi Patriarchæ indulſit. More ergo antiquitus recepto, *Gennadius* quidam, monachus, invitus & reluctans eligitur, quo ad Sultanum perducto, cum quæſitus, quænam olim Imperatorum in electione Patriarchæ partes fuerint, debito modo reſpondiſſet, ex more recepto inauguratus eſt. Literas

etiam

etiam securitatis a Sultano accepit, quas ex *Georgio Phranza* integras Rev. Autor apposuit. Rebus ita compositis, *Gennadius*, ejusque successores, pristino more ecclesiastica negotia gesserunt, omnesque Episcopi, qui Turcicæ dominationis jugum subierant, consuetas, ut olim, celebrarunt Synodos. Vocatio tamen ad ejusmodi ecclesiasticos conventus, quæ quondam ab Imperatoribus fiebat, a solis Patriarchis, aut, ubi sedes vacabat, a clero Constantinopolitano, suscepta est. Expositis hisce omnibus, de decrementis ejusdem Patriarchatus verba facit Rev. Autor. Ob incursiones nimirum barbarorum, quæ ultra Propontidem Orientem versus sæpissime accidebant, ecclesiæ, Ponticæ quondam & Asianæ diœcesium, penitus interierunt. Nihilo melior etiam fuit occidui tractus, Thraciæ, Macedoniæ, Græciæ, vicinarumque illis ecclesiarum, conditio, atque Byzantini imperii imminutione & decremento, Patriarchatus etiam decrevit. Bulgari insuper & Servii se Byzantini Pontificis inspectioni subduxerunt. Russia major & minor, quæ uni Principi Moschorum parebat, perinde a Byzantinæ sedis jurisdictone immunis evasit. Ut vero ea, quæ de Constantinopolitano Patriarcha Rev. Autor dixerat, eo firmius probaret, excerpta ex quibusdam scriptoribus Græcis, huc facientia, apposuit, & vitas Patriarcharum usque ad eum, qui A. 1732 sedit, quantum potuit, accuratissime enarravit. His autem absolutis, Orientis diœceses exponit. Primo loco de Pontica agens, eam ideo hoc nominis tulisse, tradit, quod omni illa regione, quæ Pontus dicebatur, ad Euxinum mare posita, finiretur. Ea vero a Bosphoro ad Colchos usque pertinebat, ubi Bithynia, Paphlagonia, Helenopontus, Polemoniacusque pontus, provinciæ numerabantur. Facta nova a *Constantino M.* orientalis imperii divisione, Pontica diœcesis instituta est, cui provinciæ Galatia, Bithynia, Cappadocia, Armenia minor, Pontus uterque, & Paphlagonia, assignatæ sunt, & ad hanc civilem provinciarum partitionem ecclesiastica est composita. Inde de Cappadocia, ejusque metropoli Cæsarea, differit, &, quando religio Christiana ibi introducta fuerit, exponit. Ponticæ, ut & Asianæ, diœceseos mentio-

Margin references: Pag. 147 (beside "integras Rev. Autor apposuit"); 152 (beside "Rev. Autor. Ob incursiones"); 161 (beside "baret, excerpta"); 204 seq. (beside "A. 1732 sedit"); 351 (beside "Pontica agens"); 353 (beside "li Cæsarea, differit").

nem

nem primum fecisse *Constantinum M.* comprobat. Pro variis etiam temporibus diversam fuisse Ponticæ diœceseos divisionem, demonstrat, cum *Theodoreti* ævo undecim comprehenderet provincias, quæ tandem post tempora Concilii Chalcedonensis, Cæsareensi nequicquam refragante, Constantinopolitano Patriarchæ subjectæ sunt, ita ut *Gregorii Nazianzeni* tempore, prout ipsemet in carmine de vita sua testis est, non nisi quinquaginta Chorepiscopi, qui primi generis pagos administrabant, Cæsareensi subessent. Cæsaream hodie non amplius exstare, monstrat, & in proximo loco aliam quandam, quæ *Tsaria* Turcis audit, exstructam esse, in qua perpauci Christiani comparent, vulgoque Constantinopoli moratur Archi-Episcopus. Præsulum jam Cæsareensium catalogus sequitur, qui a *Primiano*, quem primum loci istius Præsulem fuisse, ex *Gregorio Nysseno* comparet, ad recentissima usque tempora deductus, vitas horum Antistitum exhibet. Cumque etiam urbs, *Thermæ basilicæ* dicta, & in Cappadocia prima sita, in notitiis Episcopatuum Græciæ obvia sit, ejus etiam loci Episcopos apposuit. Excipiunt eos Episcopi Nyssæ, Camulianorum, & Circissi, de quibus etiam urbibus docte præfatus est. Immo, omnium hujus diœceseos Præsulum vitas, maximo sane labore descripsit. Catalogo hoc satis operoso ad finem perducto, ad Asianam diœcesin pedem promovit. Ejus Metropolin Ephesum quondam post Romanam, Alexandrinam, & Hierosolymitanam sedem, quintum obtinuisse locum, demonstrare annititur. Eximiam autem Ephesinæ urbis præcellentiam, ejusque in varias Asiæ provincias autoritatem, non ex hoc solummodo natam esse putat, quod *Joannes*, Apostolus & Evangelista, specialem ecclesiæ istius curam regimenque in se susceperit, sed etiam, quod Apostolus gentium *Paulus*, qui eam primus fundaverat, & per integrum biennium instituerat, eam quoque minorum, quæ per regiones illas erectæ erant, ecclesiarum caput esse voluerit, ad cujus rei probationem locum ex *Actis Apostol. Cap. 19* excitat. Ephesum sub primis Imperatoribus alterum præter Smyrnam Asiæ lumen fuisse, *Plinius V, 29*, jam tradidit. Post Christianæ religionis initia

Marginal references: Pag. 355 seq. (at "nem, demonstrat"); 366. (at "nistrabant"); 368 seq. (at "ductus"); 390. (at "pos appósuit"); 663. (at "nem perducto"); 664. (at "nem locum ex")

initia Proconſulis Aſiæ ſedes fuit, & Aſiæ metropoleos inſtar habebatur. Ad diœceſin Aſianam quod attinet, *Onuphrius Panvinius*, qui imperium Romanum, uti ante *Conſtantini* tempora diſpoſitum erat, deſcripſit, Aſiano tractui Lydiam, Ioniam, Cariam, Myſiam majorem, Phrygiam, & Helleſpontum, aſſignat. Has tamen provincias in plures alias a *Conſtantino*, ejusque ſucceſſoribus, diviſas eſſe, Rev. Autor contendit, ita, ut ſub *Conſtantio*, ejusque filio, decem eſſent, ſub *Theodoſio* ſeniore undecim, imo duodecim ſub juniore. Harum regionum eccleſias Epheſinus gubernabat. Hoc ideo factum eſſe, Rev. Autor cenſet, quod *Paulus*, Epheſi per biennium agens, Aſiam omnem cœleſti doctrina imbuerit, quod bis feciſſe fertur *Act. XVIII, 19*, & *XIX, 1*, eoque poſtea ad alias provincias profecto, *Joannes* Apoſtolus, eandem in urbem veniens, ibique ad obitum uſque commoratus, cunctas, ut *Hieronymus* loquitur, Aſiæ fundaverit eccleſias, easque Epheſini Præſulis diſpoſitioni reliquerit. Non igitur Epheſiorum duntaxat eccleſia, verum integra nationis Aſianæ inſpectio, ad eum pertinebat, prout loca *Chryſoſtomi* & *Palladii*, a Rev. Autore adducta, declarant. Quomodo autem poſtea Conſtantinopolitanæ ſedi omnes illæ eccleſiæ fuerint ſubjectæ, ſimiliter exponit. Cum- Pag. 667.
que Cæſareenſis Præſul, prior Epheſino, Conſtantinopolitani Patriarchæ in ſe ſuamque diœceſin inſpectionem admiſerit; ea ipſa ratio videtur, cur apud Byzantinos Epheſinus Epiſcopus Cæſareenſi prælatus ſit, id quod ex imperii orientalis diſpoſitione, qualem notitia *Hieroclis* nobis exhibet, intelligitur. Ne tamen Epheſinæ ſedis dignitatem in totum depreſſiſſe viderentur Conſtantinopolitani Præſules, ejus metropolitæ *Exarchi* compellationem indiderunt, cujus nominis quænam ſignificatio et vis fuerit, ſuccincte declaratur. Hiſtoriam Epheſinæ eccleſiæ 668.
ad hodierna uſque tempora Rev. Autor exhibet, & Epiſcoporum iſtius loci, ut & omnium Aſianæ diœceſeos, vitas ſubjungit. De Thracica diœceſi non tam multa, quam de aliis, dicenda ſuppetebant, cum rari ſcriptores apparerent, qui res illius tractus eccleſiaſticas, primi præſertim Chriſtianæ religionis ævi, narraverint. Quin imo, ex quo Byzantium, Conſtantinopolis factum,

 orien-

orientalis imperii caput evasit, regiæ hujus urbis antistite, vi-
cinarum, Thraciæque adeo, ecclesiarum ordinationem regimen-
que sibi vindicante, priscæ illarum gerendarum rationis vesti-
gia fere omnia sensim obliterata deletaque fuerunt. Quod ad
Thracicæ diœceseos statum & administrationem civilem attinet,
in divisione imperii Romani, quam *Hadrianus* instituit, Thra-
ciæ nomine designabatur tractus, sex provinciis minoribus con-
stans. Illæ erant Thracia, provincia Hæmimontis, Mœsia in-
ferior, Scythia, Rhodope, & provincia Byzantium. Sub *Con-
stantino* idem provinciarum numerus, ordine duntaxat, unius-
que earum vocabulo immutato, ita, ut provincia Byzantium Eu-
ropa audiret, retentus est, uti ex *Hieroclis* notitia Rev. Autor
Pag. ostendit. *Severi* Imperatoris tempore Heracleam istius diœce-
1096. seos fuisse metropolin, locus *Ammiani Marcellini*, qui totus hic
appositus est, declarat. Ejus loci Præsul Archiepiscopi nomine
insignitus est. Post *Constantini* adhuc tempora Constantino-
politani Præsules ab Heracleensibus ordinari sueverunt. De
ipsa autem Heraclea curatius differens, ejus situm ex *Plinio* &
Diodoro Siculo exponit. Quamobrem Heraclea dicta fuerit,
& quo tempore hoc nominis tulerit, non satis liquere profite-
tur. Quodsi tamen conjecturis aliquid dandum, eam a *Maxi-
miano Herculeo*, dum in illis partibus ageret, ita dictam esse,
1100. conjicit. More deinceps suo, omnium ecclesiarum et Præsu-
lum Thracicæ diœceseos catalogum exhibet, cui & Russicæ
1257. atque Moscoviticæ ecclesiæ descriptionem adjecit. Ad Illyri-
cum orientale postea accedens, geographicam primo ejus no-
titiam suppeditat. Illyrici veteris partes regiones, versus Orien-
tem positæ, erant, Mœsia utraque, Macedonia, atque Thessa-
lia, id quod locus *Strabonis Lib. VII*, quem totum apposuit,
declarat. In nova imperii Romani divisione, ab *Hadriano* fa-
cta, quam *Onuphrius Panvinius* in sua imperii istius descri-
ptione refert, quot provincias comprehenderit, etiam obser-
vat. Postremas tamen septem ex illis in ditione Macedoniæ
fuisse, idem monuit *Onuphrius*, quem hac in re *Sexti Rufi*
T. II *Breviarium* exscripsisse, Rev. Autor observat. Thraciam *Sextus*
pag. 1. pariter ac *Onuphrius* omisit, quæ tamen Seculo Christi tertio
Illyrici

Illyrici præfecto suberat. Quo ordine in præfecturæ Illyricianæ notitia istæ provinciæ fuerint recensitæ, subjungit. Erat autem hæc præfectura inde a *Constantini* tempore in duos vicariatus, Macedoniæ et Daciæ, descripta. Antequam hoc modo divideretur, caput ejus & metropolis Sirmium fuit. Post *Attilæ* in Illyricum invasionem, sedem præfecti prætorio Thessalonicam fuisse translatam, *Justinianus Novella XI* statuit; quam tamen sententiam falsam esse, & longe ante hæc tempora hoc accidisse, ex loco quodam *Theodoreti* Rev. Autor ostendit. *Paulum* Apostolum religionem Christianam per Illy- Pag. 4.
ricum prædicasse et disseminasse, ex *Rom. XV, 19*, probare satagit. Hunc ipsum quoque Apostolorum principem, Romam profectum, ecclesias illas, a se fundatas, Romanæ sedi administrandas tradidisse, censet, variosque veterum locos in partes suas pertrahere laborat, immo subjectionis erga Pontificem Romanum vestigia bene multa se invenisse putat, de quibus quid sentiendum, ipsimet eruditi lectores judicent. Illyricum quidem, etiam Græcum, antiquitus ad Occidentem pertinuisse, *Socrates* & *Sozomenus* docuerunt. Thessalonicensem vero Præsulem non nisi ex delegata a Romano Antistite potestate jurisdictionem sacram per Illyricum exercuisse, multis verbis commonstrare annititur. Negare tamen non potest, Seculo quinto Constantinopolitanos Præsules hanc curiæ Romanæ arrogatam autoritatem detestatos esse, & *Theodosium* juniorem sanxisse, ut non nisi a novæ Romæ Episcopo de dubiis, per Illyricum existentibus, judicaretur. Male habuit, uti facile est ad existimandum, ea res Romanos, qui *Honorium*, cui Occidens parebat, ad literas ea de re ad *Theodosium* dandas instigarunt, quas ipsas literas ex *Holstenii Collectione Romana* integras apposuit. Commotus his literis Imperator, constitutionem, quam fecerat, antiquavit, a quo tempore Romanus in quieta juris sui per Illyricum possessione remansit, ad cujus rei probationem quamplurima collegit Rev. Autor documenta. 12.
Post Concilii Chalcedonensis celebrationem, Romanum adhuc Antistitem jura sua in Illyricum conservasse, contendit. Durasse hoc, ait, usque ad *Leonis Isauri* tempora, qui, ubi *Gregorium*

gorium primum & ſecundum, Romanos Pontifices, imaginum cultui deditos eſſe videret, regiones Illyrici orientalis, quæ ipſi parebant, ab Apoſtolicæ ſedis jurisdictione avulſerit, & Con-
Pag. 24. ſtantinopolitanæ attribuerit. Tandem etiam obſervat, Macedoniam dudum jam antea in duas abiiſſe partes, ac ſecundæ caput *Philippos* civitatem fuiſſe. Ceterum, non ſolum in notitia *Hieroclis*, cum ea diviſio nondum exſtaret, *Philippos* ſub Theſſalonica cenſeri, ſed etiam Epheſini Concilii temporibus introducta jam illa partitione, Philippenſem eccleſiam Theſſalonicenſi obnoxiam manſiſſe, dictitat. Paulo poſt vero, cum Bulgari, transmiſſo Danubio, multas Illyrici provincias occupasſent, ac ſubinde tandem Chriſtianæ religioni nomen dediſſent, factum eſſe, ut Archiepiſcopo ipſorum Achridenſi omnes illæ regiones ſubditæ fuerint. Quin & de Macedonia atque Theſſalia, ut & de Thracica diœceſi, quamplurimæ civitates epiſcopales ditionis illius evaſerunt, illeque primarius Bulgariæ Præſul, excuſſo tum Romanorum, tum Byzantinorum, jugo, *αὐτονομίαν* ſibi vindicavit. Sequiori tamen ævo magna pars illarum urbium ad Byzantinum imperium rediit, ex quo *Baſilius* Imperator, vulgo *Bulgaricida* dictus, gentem illam Byzantinis graviſſimam delevit, & intra parvos limites coercuit. Hiſtoria deinde eccleſiarum & Præſulum Illyrici, ex more addita, illam tractationem claudit. Excipit eam Patriarchatus Alexandrini deſcriptio, de cujus metropoli, Alexandria, ut &
330. Ægypto, generatim quædam præmittit Rev. Autor. *Alexandriam* ab *Alexandro M.* fuiſſe conditam, tralatitium eſt. Situm ejus *Strabo Lib. XVII*, nec non *Ammianus Marcellinus XXII, 16*, deſcripſerunt. Ab *Auguſto* Romanorum imperio adjecta Ægyptus, a præfecto Auguſtali adminiſtrata eſt, cum eam Auguſtorum & Cæſarum, non ſenatus Romani, nomine regeret. De hoc ipſo præfecto erudita multa ex Autoribus antiquis hac occaſione afferuntur. Ægyptum antiquitus in tres provincias fuiſſe diviſam, *Ammianus Marcellinus* narrat. Poſt *Marcellini* ætatem alia iterum facta eſt Ægyptiacæ, quam vocant, diœceſeos diviſio, ut ſubinde novem ejus numeratæ ſint provinciæ, a qua *Hieroclis* notitia, *Ammiano* recentior, in eo duntaxat

duntaxat recedit, quod secundam Ægyptum a prima non discernat, unicamque provinciam, Ægyptum dictam, recenseat. Religionem Christianam inde ab ejus primordiis statim in Ægyptum & Alexandriam penetrasse, Rev. Autor pro certo affirmat. Certe, ipsis Pentecostes solennitatibus, ubi Spiritus S. Pag. 331.
in Apostolos effusus est, Christo nomen Hierosolymis Judæos Ægypti & Cyrenaicæ dedisse, ex D. *Lucæ Actis Apostolorum* discimus. Quod ad Cyrenaicam regionem speciatim attinet, *Simonem* illum, qui Christi crucem portabat, ex illo loco oriundum, & *Alexandri* ac *Ruffi*, Christianorum, patrem fuisse, ex *Marci* Evangelio comparet. Multa præter hæc alia documenta, quæ, religionem Christianam primis statim temporibus per diœcesin Ægyptiam floruisse, evincunt, Rev. Autor affert. Extra Alexandriam, ad Nili partem Libycam, sive occidentale littus, montem Nitriæ, in eoque Therapevtarum, de quibus *Philo de vita contemplativa* scripsit, domicilium fuisse, observat. Hos Therapevtas Christianos fuisse, contendit. *Marcum* primum Alexandrinæ ecclesiæ pastorem & Episcopum fuisse, statuit. Eum vero *Petri* Apostoli nutu atque jussu Christi religionem Ægyptiis tradidisse, negat, et locum *1 Petr. V, 13*, ad quem dissentientes provocare solent, aliter capiendum esse, ita nempe, ut ibi per *Babylonem Roma* denotetur, existimat. Secundum a Romana ecclesia locum tenuisse Alexandrinam sedem, affirmat. Autoritatem etiam ejus Præ- 336.
sulis admodum fuisse insignem, statuit. *Athanasium* enim, e Galliis ad ecclesiam suam redeuntem, per omnes Asiæ & Orientis provincias Episcopos ordinasse, tanquam secundæ sedis antistitem, quamvis hoc facinus ei ab adversariis crimini versum sit. *Petrus II*, *Timothei* Alexandrini decessor & frater, *Gregorium Nazianzenum* Constantinopolitanæ ecclesiæ, missis ad eum præsulatus insignibus, præfecit, quæ Alexandrini præsulatus jura Canon 2 Concilii Constantinopolitani nequicquam labefactatum ivit. Aliquot annis post illam Synodum coactam, *Theophilus* Alexandrinus, *Joannem Chrysostomum* suis ipse manibus consecravit; quod certum argumentum fuit illius in eam sedem potestatis, cujus rei varia adhuc alia speci-

mina afferuntur. Conſervaſſe illos Præſules hæc jura, uſque dum nonnulli eorum, a catholica fide deſciſcentes, hæretica alebant dogmata, ſtatuit, &, hoc facto, Pontificum Rom. decretis ſancitum eſſe, ut Byzantinus Patriarcha proximum a Romano Papa locum teneret, & Alexandrinus duntaxat tertium, lectoribus
Pag. 340. perſuadere laborat. Neutiquam vero ad normam diſpoſitionis imperii Romani Alexandrinam ſedem dignitate hac, & totius Ægypti adminiſtratione, ornatam fuiſſe, affirmat. Inferiorem enim inter imperii præfectos locum obtinebat Auguſtalis Ægypti. Inſuper, cum Ægyptus omnis ab Imperatore regeretur, atque provincia Cyrenaica a ſenatu Romano per Cretæ inſulæ procuratorem adminiſtraretur, utramque nihilo minus provinciam Alexandrinus Epiſcopus eccleſiaſtica jurisdictione ſua continebat. Falſum proinde exiſtimat, priſcis illis temporibus in Oriente & per Romanum orbem ad formam ſecularis ſtatus eccleſiarum ordinem & diſtributionem fuiſſe compoſitam. Certe, talem conformationem non prius, quam Concilio generali ſecundo A. C. 381 celebrato, accidiſſe, ei videtur certiſſimum. Regionem Cyrenaicam, Lybiam utramque, præter Ægyptum omnem, Alexandrino Præſuli obnoxiam fuiſſe, affirmat, &, hoc ideo factum eſſe, cenſet, quod S. *Marcus*, Alexandriam profectus, curam earum geſſerit. Quomodo ille ipſe D. *Marcus* res eccleſiarum per illas regiones ordinaverit, ex Actis Sanctorum, variiſque veterum monumentis, Rev. Autor
349. docet. Quomodo Alexandrinus Patriarcha eligi conſueverit, exponit, atque, a ſolo clero Alexandrinæ urbis talem electio-
352. nem factam eſſe, contendit. Quanta fuerit Presbyterorum in illa urbe autoritas, exponit. Solum vero Alexandrinum Præſulem metropolitico jure per Ægyptum eſſe uſum, demonſtrat.
356. Ejus autoritatem etiam in civilibus maximam fuiſſe, ſtatuit,
360. quam tamen poſtea Alexandrinæ eccleſiæ noxiam & exitialem exſtitiſſe, obſervat. Varius etenim fuit hujus eccleſiæ pro variis temporibus ſtatus. Orthodoxæ doctrinæ, quam D. *Marcus* ſuggeſſerat, tenaciſſima fuit, uſque ad *Timothei Æluri* præſulatum, quippe a quo tempore Monophyſitarum ſucceſſio perſeveravit continua, nec niſi *Juſtiniano I* imperium tenente ortho-

orthodoxus Patriarcha Alexandriæ ſedere cœpit, promoto
nimirum *Paulo*, ex Tabennenſium monaſterio, cui ſex alii ſuc-
ceſſere, ad *Cyrum* uſque, qui, Monophyſitas ſecum concilian-
di vana ſpe deluſus, Monotheliticum errorem in Ægyptum
induxit, quem ejus ſucceſſor, *Petrus*, mordicus quoque te-
nuit. Is, deceſſoris exemplum ſecutus, Conſtantinopolin ſe-
ceſſit, utpote Saracenis, qui Ægypti provincias omnes occu-
paverant, ſuſpectus. Hi Jacobitis, qui Byzantinis Imperatori-
bus infenſiſſimi erant, cunctas Alexandriæ eccleſias, exceptis
duntaxat paucis minoribus, tradiderunt, immo etiam prohi-
buerunt, ne, qui Melchitæ audiebant, & catholicam Chalce-
donenſis Synodi fidem amplectebantur, Patriarcham eligerent.
Athanaſio ſedem Alexandrinam tenente, in Abyſſinos etiam,
S. *Frumentii* beneficio ad ſacra Chriſtiana perductos, ejus po-
teſtatem protenſam fuiſſe, obſervat. De Homeritarum quo- Pag. 365.
que, aliarumque gentium, Ægypto vicinarum, ad Chriſtum con-
verſione varia adjungit. Palæſtinam, Cyprum, & Africam,
Alexandrinæ ſedi obnoxiam olim fuiſſe, negat, & diſſentien-
tes erudite convellit. Alexandrini Patriarchæ jura ſingularia
& prærogativas, quas nondum recenſuerat, adſtruit. Hac et- 378.
iam occaſione data; de ſchola illa Alexandrina diſputat, &
fragmentum *Philippi Sidetæ*, quod *Dodwellus* jam evulgavit,
cum eruditis annotationibus integrum Græce & Latine cum le-
ctoribus communicat. Tandem accuratam Patriarcharum 383.
iſtius loci notitiam, quam eccleſiarum atque Præſulum univerſi
iſtius tractus longa deſcriptio comitatur, adjungit. Antioche-
nus Patriarchatus ab Antiochia urbe nomen ſortitus eſt. Ut
hæc civitas ab aliis, idem nomen habentibus, diſcerneretur, vel
ab Oronte fluvio, cui adjacet, vel a vicina ſylva, Daphne dicta,
cognominari conſuevit. Inter præcipuas orbis civitates eam
olim fuiſſe numeratam, loca veterum, a Rev. Autore adducta,
declarant. Conditorem ejus *Seleucum Nicatorem* fuiſſe, qui 669.
eam ex *Antiochi* patris nomine Antiochiam vocavit, &
campos vicinos (*Daphnen* ſcilicet) *Apollini* conſecravit, *Juſti-
nus* autor eſt. Alia quamplurima adhuc notatu digna ex *Stra-
bone*, aliisque ſcriptoribus antiquis, de Antiochia profert in
medium

medium Rev. Autor. Cum *Pompejus*, Romani exercitus per Syriam imperator, illam regionem in provinciæ formam redigeret, Antiochiæ tamen αὐτονομίαν concessit, quod privilegium postea *Julius Cæsar*, *Pompejo* devicto, confirmavit. Ex insigni Judæorum multitudine, quæ illam urbem incolebat, quamplurimi sub ipsis ecclesiæ initiis Christiana sacra amplexi sunt. *Petrum*, *Paulum*, atque *Barnabam*, Evangelium de
Pag. 672. Christo illis in locis prædicasse, Rev. Autor fuse declarat, quin imo, *Petrum* primum Antiochiæ Episcopum fuisse, evincere laborat. Christianam religionem maxima tunc temporis in hoc loco cepisse incrementa, affirmat, quamvis eos, qui, *Ignatii* tempore ducenta millia Christianorum ibi exstitisse, dictitant, confutet. Antiochia tertium inter Patriarchas Orientis locum obtinebat, quamvis sæpe jura illa ab aliis violaren-
677. tur. Curabat Antiochenus Præsul Syriam omnem, Phœnicen, atque Ciliciam, uti vel ex Concilii Hierosolymitani, quod ab Apostolis celebratum est, epistola compertum fit. Ciliciam Antiochenæ ecclesiæ plane non ideo subjectam fuisse, quod ea provincia sub præfecti Syriæ dispositione fuerit, Rev. Autor censet, sed quod, cum *Paulus* Tarsi, in patria sua, Ciliciæ metropoli, multos ad Christianam fidem perduxisset, deindeque Antiochiam reversus, hac in urbe diutissime versatus esset, fideles Ciliciæ, Apostolis Antiochenæ ecclesiæ, quibus quidem valde abundabat, utpote vicinos, tradiderit. Præter hasce provincias, Syriam nempe omnem, Phœnicen maritimam & mediterraneam, atque Ciliciam, Arabiam quoque, Mesopotamiam, & Isauriam, ad hunc Patriarchatum spectasse, contendit. Cyprum etiam sibi Antiocheni quondam vindicarunt, quæ tamen posthac libera & sui juris declarata est. An etiam in Persidem, ubi Christiani quamplurimi fuerunt, jus aliquod Antiochenis competierit, cum admodum obscurum sit, in suspenso Rev. Autor relinquit. In Iberiam sibi nonnullam jurisdictionem vindicasse eos, ex *Balsamonis* quodam loco osten-
686. dit. Palæstinam omnem Antiochenæ sedis dispositioni subfuisse, nonnulli statuerunt. Quod falsum esse, & nullo fundamento niti, ostendit. Antiocheni autem Patriarchæ in ecclesias,

clesias, suæ ditioni subjectas, non eadem fuit, atque Alexandrini, potestas. Ad Alexandriæ enim antistitem omnes & singulæ dioeceseos suæ ordinationes spectabant, cum contra Antiocheni Patriarchæ ditio, uti confertissimis provinciis constabat quamplurimis, ita singuli metropolitæ singulis præerant, qui, cum essent ab Antiocheno Archiepiscopo ordinati, subjectarum sibi civitatum Episcopos consecrabant. Post tempora tamen Ephesini Concilii, Antiochenos etiam Præsules, in fraudem metropolitanorum, Episcopos in provinciis ordinasse, *Joannis Antiocheni* exemplo Rev. Autor docet, &, illud ideo Pag. 689.
factum esse, quia metropolitani partium *Nestorianarum* studiosiores erant, inculcat. Inter alios antistitis Antiocheni singulares honores numerari meretur, quod κατ' ἐξοχὴν Patriarcha fuerit dictus, uti ex loco *Balsamonis* docetur. Et, quamvis *Theodoretus*, aliique ditionis Antiochenæ Præsules, nunquam Patriarchæ, sed Archiepiscopi semper, nomine eum insigniverint, in scriptis tamen atque monumentis, Seculo VI confectis, illum perinde, ac Hierosolymitanum, Patriarcham dici, in propatulo est. De calamitatibus, quas ecclesia Antiochena quondam perpessa est, quædam adjecit Rev. Autor. Tyrum a Romanis 691.
Pontificibus Antiocheno antistiti ereptam, & Hierosolymitano Patriarchatui addictam, fuisse, eo tempore, quo Franci Palæstinam occupaverant, docet. Tyrum etiam Hierosolymitanæ 696.
dioeceseos metropolin deinceps evasisse, ex *Wilhelmo Tyrio* ostendit. Antiochiæ Patriarchas pallium a Romanis Pontificibus accepisse, ubi a Latinis ea urbs capta esset, declarat. Hodiernum istius ecclesiæ statum ex *Martini Crusii Turco-* 697.
Græcia depingit, &, Antiochiam hodie fere totam vastatam esse, exceptis quibusdam pagis, inter quos unus Christianorum est, observat. Patriarcham Damasci sedere, monet. Cumque Episcopi Syriæ alii sedi Romanæ addicti sint, alii nequaquam, hinc factum esse censet, ut, quem Romanæ communionis socii eligi curaverant, a schismaticis Damasco secedere, atque Halepum se recipere, coactus fuerit, cum illi alterum habeant, qui Damasci commoratur. Patriarcharum Antiochenorum deinceps notitiam subjungit, eaque ad finem perducta, de 699.

Pag. 649. omnibus reliquis iſtius diœceſeos eccleſiis, nec non de Epi-
777 ſeq. ſcopis, qui ibi floruerunt, diſſerit, atque etiam de Cypri eccle-
ſia, ejusque Præſulibus, quos olim Antiocheni jurisdictioni
ſuæ ſubjicere, quamvis nequicquam, ſtuduerunt, verba facit.
1038. Sedis Antiochenæ veluti appendicem fuiſſe Chaldæorum diœ-
ceſin, obſervat, quippe cujus ſedis olim ordinationi primates
illius ſeſe obnoxios ultro profitebantur. Diœceſis *Chaldaeorum*
ideo nominata eſt, quod in regione Chaldæorum & Babylo-
nia primordia illius fuerunt, ubi & primaria numeroſæ hujus
eccleſiæ ſedes conſtituta eſt. Chriſtianæ religionis ſemina in
illis locis *Thaddæum*, ejusque ſocios, *Marim* & *Achim*, quos am-
bos Chaldaicæ eccleſiæ Apoſtolorum appellatione donaverunt
Chriſtiani, ſparſiſſe, contendit. Chriſti cultum poſthac eſſe
auctum, cum Reges Perſidis, Romanorum arvis Antiochiam
usque vaſtatis, complures inde Chriſtianos captivos in Per-
ſiam abduxiſſent, iique per varias iſtius regni provincias di-
ſperſi, gentes illas verum Dei colendi ritum docuiſſent, ex
ſcriptoribus antiquis pateſcere oſtendit. Primos in illis regio-
nibus Præſules Antiochiæ ordinatos fuiſſe, obſervat. Non
tamen diu hic mos perſeveravit. Cum enim *Abad-Abowia*
quidam ea in urbe ordinatus fuiſſet, *Demetrius*, ſive *De-
metrianus*, Antiochenus Præſul, apud Romanum Syriæ Præ-
fectum delatus fuit ut reipublicæ proditor. *Abad-Abo-
wia* quidem ſaluti ſuæ fuga conſuluit, ſed, ne Chriſtiani
amplius ejusmodi calumniam tolerarent, ab Epiſcopis Antio-
chenæ diœceſeos indultum eſt, ut Seleucienſis antiſtes in po-
ſterum apud ſuos ordinaretur, remotioresque orientalis tra-
ctus eccleſias Antiocheni Pontificis vice curaret. Propter
quam delegationem Catholicum eum vocatum eſſe, quæ
vox procuratorem generalem ſignificat, obſervat. Seleuciæ
Præſules *Archiepiſcopi* a *Sozomeno* dicti ſunt, quæ quidem
compellatio quarto quintoque Seculis, illis duntaxat, quorum
ſollicitudini ac regimini commiſſæ plurimarum regionum ec-
cleſiæ erant, tribuebatur. Perſidis univerſæ eccleſias Antio-
chenæ ſedi, tanquam Orientis totius primariæ, fuiſſe obnoxias,
Rev. Autor probare annititur. Seleuciæ & Cteſiphontis ſigil-
latim

latim antiſtites αὐτοκεφάλες & ſui juris ab initio non fuiſſe, vel ex eorum compellatione, quando catholici conſtanter dicti ſunt, colligi poſſe, exiſtimat. In more autem fuiſſe apud illas gentes, ut metropolitæ ibi ex ipſarum indigenis non eligerentur, ſed in illo loco, ubi Catholicus ſedebat, conſecrati, ad illas mitterentur, obſervat. In quibusdam illarum regionum unus duntaxat Epiſcopus erat, ipſe ſcilicet metropolita. Propter Chriſtianorum Præſulum paucitatem, cum illi eccleſias, ſibi creditas, rariſſime inviſerent, ne religio hoc pacto apud illas gentes obſoleſceret, moribus invaluiſſe, Rev. Autor obſervat, ut ad Diaconatus, nec non ſacerdotii gradum, cujus- Pag. 1089.
libet ætatis homines, immo pueri etiam, admoverentur, quamvis ante annum ætatis vigeſimum eis, officiis ſacris fungi, haud liceret. Hinc etiam factum eſſe contendit, ut Chriſtiani Principes atque Reges ſacerdotio initiarentur, quem morem hodienum apud Malabaricos Chriſtianos vigere, Luſitani, qui inter eos verſati ſunt, declarant. De diſciplina, in illis eccleſiis recepta, deinceps agit, eamque ſæpe mutatam eſſe obſervat. Connubia Clericorum ibi fuiſſe licita, tradit. Ritus electionis & ordinationis Catholicorum depingit, eorumque in ſubditos poteſtatem enarrat. Diœceſeos Chaldæorum quas- 1092.
dam notitias haberi quidem, profitetur, eas tamen veterem ejus amplitudinem, vel integrum ſedium ejus numerum, non ſatis referre, queritur. Proinde ex earum monumentis, quæ Rev. Autori delibare contigit, præter duas, quas doctiſſimus *Aſſemannus*, Maronita, ipſi ſuppeditavit, longiorem alteram ſe exhibiturum eſſe, ſpondet, etſi omnibus numeris nondum abſolutam. Caput diœceſeos Chaldæorum Seleucia fuit, quæ, quoniam proxima Cteſiphonti erat, in unam urbem cum ipſa coaluit, quam, cum Caliphæ Arabes obtinuiſſent, *Al-Modain* vocitarunt, qua voce duæ urbes ſignificantur. Babylone ſcilicet vaſtata, *Seleucus Nicator* ex illius ruderibus in confluente Euphratis, quem foſſa deduxerat, & Tigritis, civitatem ampliſſimam condidit, deque ſuo nomine Seleuciam appellavit. Cumque ea urbs ad occidentale Tigritis latus poſita eſſet, ad orientale paulo infra ſtabat urbs altera

 Cteſiphon,

Ctesiphon, quæ postea cum Seleucia ita unita est, ut una urbs haberetur. Ubi autem deinceps *Almansor*, de Abbasidarum genere Chalifa, urbem alteram haud procul ædificans, Bagdadam nominavit, Seleuciam dein dirui curavit. In hanc noviter conditam urbem Chaldæorum Catholicus, exstructo ibidem monasterio, transiit. Indivulsam mansisse illam diœcesin usque ad Seculi decimi sexti medium, observat. Eo autem tempore partem ejus, catholica fide suscepta, se Pontifici *Julio*
Pag.1095. *III* subjecisse, pronuntiat. Quod qua occasione factum sit, & quinam Catholici Romæ a Papa ordinati fuerint, fuse edisserit. Reliqua pars diœceseos *Nestorianis* erroribus infecta erat, quæque eorum hodie fata sint, Rev. Autor enarrat. Scripturam S. & quidem veteris Instrumenti libros, a *Thaddæo* in Syriacam linguam conversos, eos accepisse, & ea versione adhuc hodie uti, asseverat. Tandem catalogum & vitas Catholicorum ma-
1101. gnæ Seleuciæ adjungit. Quem enarratio Præsulum istarum provinciarum, qui Seleuciensi Catholico suberant, excipit.
1163. De Jacobitarum etiam diœcesi, hac occasione data, disserit. Non quidem horum hominum Ecclesia orientalis diœceseos appendix fuit, sed hæreticorum secta, quorum Episcopi primarium sibi antistitem præstituerunt, atque Antiocheni Patriarchæ titulo honorarunt. Proscripto nimirum in Concilio Ephesino priori errore, *Nestorianarum* nonnulli, in alterum extremum prolapsi, unicam duntaxat in Christo naturam esse, somniarunt. Quorum imbutus errore *Eutyches*, Constantinopolitani monasterii præfectus, eo usque progressus est, ut Christum Deo patri quidem consubstantialem profiteretur, at non item matri, & nobis, ac si sola divinitas, & neutiquam humanitas, ejus natura esset. Ex quo errore quantæ turbæ
1344. in Ecclesia natæ sint, erudite Rev. Autor exponit. Inter præcipuos autem istius asseclas *Severus* fuit, monachus, acephalorum Ægypti quondam antesignanus, qui *Anastasii* jussu Antiochenam sedem *Flaviano III*, legitimo Patriarchæ, eripuit, qui tamen postea, ubi *Justinus*, orthodoxus Princeps, post *Anastasii* fata summam rerum adeptus erat, pœnas gravissimas veritus, in Ægyptum fugit, ibique latuit. *Severi*

sectator

ſectator & diſcipulus præcipuus *Jacobus* quidam fuit, natione Syrus, cœnobii Phaſiltæ prope Niſibin monachus. Is cum omnes Orientis plagas circumcurſaret, factum eſt, ut hæretici illi ab orthodoxis *Jacobitarum* nomine inſignirentur. *Jacobum* illum Edeſſenæ Eccleſiæ Epiſcopum dederat *Severus*. Cum autem ab illo loco abeſſe Imperatorum edictis cogeretur, œcumenicum Archiepiſcopum agens, paſſim alios ſui generis, Epiſcopos, Sacerdotes, Diaconos, aliosque miniſtros, ordinavit. *Severo* Alexandriæ, ubi delituerat, exſtincto, ei *Sergium* quendam ſucceſſorem dedit, & conſecravit, qui titulo Patriarchæ uſus eſt, & a quo Jacobitarum Patriarcharum ſeries ad hunc usque diem propagata, perſeverat. Cum autem iſti Patriarchæ Antiochiæ per interdicta Imperatorum morari non poſſent, Amidæ, quæ urbs hodie *Diarbechir* audit, ſederunt. Italiæ tamen in monaſterio Zapharenſi, ſive S. *Ananiæ*, haud procul ab urbe *Marde* eos utplurimum morari, Rev. Autor monet. Epiſcopatus, hiſce Patriarchis ſubjectos, non quidem Pag. 1348.
ſigillatim recenſuit; monuit tamen, omnes, quotquot a Meſopotamia & Oſroene, Occidentem verſus, per omnem Syriam & Ciliciam ſedebant, illis ſubfuiſſe. Ubi ſtatum eccleſiaſticum Jacobitarum omnem accuratiſſime delineaverat, vitas etiam horum ipſorum Patriarcharum usque ad illum, qui A. 1721 ſedit, nec non reliquorum iſtius ſectæ metropolitanorum, more ſuo ſubjungit, & nonnulla, quæ adhuc ſupererant, notatu di- 1357 ſeq.
gna, circa Epiſcopos Jacobitas addit. Excipiunt illos *Maronitæ de monte Libano*, qui Syriam mari mediterraneo conterminam incolunt. Varii Autores varios illis errores attribuerunt, diverſaque eorum converſionis tempora ſtatuerunt. Monophyſitarum & monotheliſmi errores eos foviſſe, nonnulli, a Rev. Autore citati, exiſtimarunt. Nomen Maronitarum T. III
hiſce hominibus hæſiſſe a S. *Marone*, Abbate, *Chryſoſtomi* coævo, ex *Fauſti Naironi Diſſertatione de origine Maronitarum* pag. 1.
oſtendit. Multa notatu digna, dummodo non fabuloſa ſint, 4.
de hoc S. *Marone* profert in medium. Maronitarum vocabulum hæreticos non denotaſſe, *Aſſemanno* duce affirmat. Seculo ſeptimo, & initio ſequentis, *Joannem* quendam, mo-

 nachum

nachum cœnobii S. *Maronis*, qui & ideo S. *Maro* dicebatur, floruisse, observat. Illum *Joannem*, ex castello Sirimi, quod in territorio Antiocheno situm est, oriundum, & in S. *Maronis* monasterio summa sanctitatis laude florentem, continuo adiisse Francos, qui etiam *Latini* scriptoribus nonnullis audiunt, &, uti notum est, inde ab *Hieronymi* ævo in Syria & Palæstina domicilium fixerunt, dictitat. Illos igitur Latinos, Antiochiæ commorantes, Romanæ sedis Cardinali legato *Joannem* præsentasse, eumque postea Botrensem, Phœnices regionis Episcopum creatum fuisse, ut Libaniotas in Romana fide retineret, affirmat, eamque rem, adducta insigni testimo-
Pag. 7. niorum copia, comprobare annititur. De S. *Maronis* scriptis, tam genuinis, quam quæ falso sub ejus nomine circumfe-
17. runtur, fuse etiam disputat. A Monothelismi labe, Maronitis impacta, eos absolvit, orthodoxis eos accenset, & argumenta, ab aliis in contrarium prolata, operosissime discutit. Disciplinam & ritus ecclesiasticos eorum recenset, ipsorumque horum Patriarcharum ac Præsulum
49. vitas tandem subjungit. Ad Hierosolymitanum deinceps Patriarchatum accedens, ejus metropolin, *Hierosolyma*, ceteras Ecclesias per Palæstinam omnes ob loci sanctitatem sibi
101. subjectas habuisse, observat, quamvis Christiani vulgo apud Judæos *Nazaræi* a Christi patria dicerentur. Eversis Hierosolymis, eorum etiam ecclesia alio demigravit. Occiso nimirum pro Christi nomine a Judæis *Jacobo* minore, primo Hierosolymorum Episcopo, cum tota natio adversus Romanos arma sumeret, conjicientes Christiani, istius urbis obsidionem instare, in montana trans Jordanem cum *Simone*, suo Præsule, qui *Jacobo* successerat, se contulerunt. Dirutis tandem Hierosolymis, & super illorum rudera, uti Rev. Autor, nescimus tamen, quo fundamento, statuit, ducto aratro, Christianorum cœtus in Peræa regione, ac Pellæ præsertim, constitit. Priores quindecim ejus loci Episcopi natione Hebræi fuerunt, quoniam ex Hebræis solis, ad Christum conversis, Ecclesia illa eo usque coaluerat. Certe, ubi ab Imperatore *Hadriano* nova urbs, Ælia, in Hierosolymorum locum exstructa est, trede-

tredecim poſt *Simonem* Epiſcopos ibi ſediſſe, ex *Euſebio* & *Epiphanio* conſtat, quos ἐκ περιτομῆς, id eſt, non tantum genere, ſed & vivendi ratione, quippe qui legum *Moſaicarum* quarundam, & inprimis circumciſionis, ſe tenaces præbebant, fuiſſe, iidem ſcriptores affirmant. In hac autem Epiſcoporum ſucceſſione definienda, dubia quædam occurrunt, quæ Rev. Autor non intacta prætermiſit. Judæos, qui fidem Chri- pag. 103.
ſtianam amplexi erant, poſt Hieroſolymorum interitum eo reverſos eſſe, rudera dirutæ urbis incoluiſſe, ibique vitæ ſanctimonia ita inclaruiſſe, ut inde motus *Aquilas* Ponticus, Chriſtianæ religioni nomen dederit, *Epiphanius* tradidit. Quæ *Epiphanii* narratio quamvis quibusdam non arrideat; eam tamen Rev. Autor, variis argumentis in medium prolatis, reſpuendam non eſſe, conſtituit. Judæos civitatem novam 105.
juxta Hieroſolymorum rudera exſtruxiſſe, poſtea ab *Hadriano* everſam, contra *Scaligerum* evincit. De originibus etiam Æliæ Capitolinæ, quam *Hadrianus* exſtrui curavit, hac data occaſione, erudita multa affert. Eam urbem a Judæis & Chriſtianis Hieroſolyma dictam fuiſſe, ſtatuit, immo promiſcue ſæpius & Æliam, & Hieroſolyma, dici, acta Synodi Hieroſolymitanæ, A. 536 habitæ, evincunt. Cum autem ea urbs ab initio a gentilibus ſolis incoleretur, Judæis penitus ab illa exulare juſſis, ad Chriſtiana ſacra a paganiſmo converſi, Epiſcopum, *Marcum* nomine, ſibi elegerunt, qui adeo primus fuit Æliæ Præſul, ab illis, qui Judæorum converſorum curam gerebant, & aliunde commigrarant, diverſiſſimus, Judæis, qui eccleſiam ſpecialem Hieroſolymorum antea compoſuerant, horum deinceps gubernationi ſeſe ſubjicientibus. Poſt Hieroſolymorum interitum, *Cæſarea*, quæ antea *turris Stratonis* dicebatur, Judææ & Palæſtinæ metropolis facta eſt. Per quatuor fere Secula Ælienſes Cæſareenſibus paruerunt, quamvis, ob loci creditam ſanctitatem, quibusdam præ illis juribus gauderent. Antiochenis Patriarchis Palæſtinam paruiſſe, uti *Hieronymo* viſum eſt, Rev. Autor negat, Cæſareenſem metropolitam ab Ælienſi antiſtite ordinari conſueviſſe, obſervans. Quanta fuerit erga hanc ſedem veneratio, multis exemplis 108.
oſtendit,

ostendit, eamque rem ansam præbuisse, ut de primatu cum
Pag. 109. Cæsareensi Metropolita contenderet Æliensis, observat. *Juvenalis* inde primus omnem dedit operam, ut, posthabita Cæsareensis jurisdictione, sedis suæ autoritatem amplificaret, brevique universam Palæstinam sibi subjecit. Qua ratione votorum compos evaserit, in communi scriptorum silentio haud facile explicare liceat. Insita sane plurimorum mentibus opinio, Æliam sedem vere Apostolicam esse, quia urbi Hierosolymitanæ successerit, *Juvenali* permultum profuit. Rationi enim consentaneum videbatur, jura antiquioris ecclesiæ in Ælianam transfundi, quam, non ut civitatem de novo exstructam, sed ut veterem restitutam, spectabant. Summam igitur autoritatem Æliensis antistitis erudite & ample Rev. Autor exponit, atque turbas, quæ ideo per ecclesiam exortæ sunt, recenset.
112 seq. Territorium, Patriarchatui Hierosolymitano subditum, Palæstina nuncupabatur. Ejus terminos, *Carolo a S. Paulo* duce, Rev.
117. Autor definit. Ante *Theodosii* imperium in duas iste tractus provincias jamjam erat divisus, postea in tres abiit, & unicuique sua metropolis assignata est, scilicet Cæsarea primæ, Scythopolis secundæ, ac Petra tertiæ. De Palæstinæ antiqua divisione & statu erudita multa in medium profert, & hac occasione de ejus urbe præcipua, Hierosolymis, pariter, ac de Ælia Capitolina, in ejus locum exstructa, disputat, multosque nummos coloniæ hujus Æliensis adducit. Ordinem civitatum & regionum, quem tres Palæstinæ, prout sedi patriarchali Hierusalem suberant, servarunt, a priori Palæstinæ divisione di-
126. versum, diligentissime exponit. Episcopos Hierosolymitanos, nullis, vel paucissimis, exceptis, fidei catholicæ tenaces fuisse, usque ad schisma illud, quo orientales a sede Romana divisi
127. sunt, asseverat. Patriarcham Hierosolymitanum non solum in Episcopos Palæstinarum, sed & in ipsos cœnobiorum monachos, immediatam jurisdictionem exercuisse, Rev. Autori persuasum est. Seriem etiam Patriarcharum constituere laborat,
129. quamvis, eam multis tenebris involutam esse, queratur. Cum omnem historiam hujus Patriarchatus operosissime exposuisset;
137. vitas etiam horum Præsulum more suo addit, & prius varia adhuc

adhuc de Hierosolymis atque Ælia, quæ superius prætermissa erant, hic loci supplet. *Præsules etiam Palæstinæ omnes eadem ratione recenset, tandemque de ecclesiis minus notis, vel Pag. 529.
recentius additis, nonnulla disputat. Cum autem inde a Se- 774.
culi XI exitu, & deinceps per aliquot Secula, occasione bellorum sacrorum, Patriarchæ Latini ritus variis Orientis ecclesiis præfuerint; de illis etiam data opera disputavit Rev. Autor. Patriarchæ nimirum Latini ritus in Orientis partibus, 785.
post expugnatam a Francis A. 1098 Antiochiam, creari cœperunt. Præerat tunc temporis huic ecclesiæ *Joannes III*, Græci ritus Patriarcha, qui, cum Latinorum mores & cerimoniæ ipsi non arriderent, eam sedem intra biennium reliquit, & Constantinopolin secessit. Ipsi igitur Principes, expeditionis cruciatæ autores, Latinum Patriarcham in ejus locum suffecerunt, quod item & Hierosolymis, Constantinopoli, multisque aliis in locis, eandem ob causam factitatum est. Non autem eadem fuit sub Latinis ecclesiarum dispositio in Patriarchatibus Antiocheno & Hierosolymitano, quæ antea sub Græcis obtinuerat. Ab antiquo enim Tyrus, cum omni Phœnice prima, cujus hæc metropolis erat, Antiochenæ diœceseos prima sedes numerabatur. At, ubi hæc a *Balduino II*, Hierosolymorum Rege, Venetæ classis auxilio Latinis cessit, Hierosolymitanæ sedi est subdita, *Innocentio II* Pontifice ea conditione assensum præbente, uti tres Episcopatus, Byblus nempe, Anteradus, & Tripolis Syriæ, Antiocheno Patriarchæ & in posterum manerent subjectæ. Constantinopoli A. 1204 a cruce signatis capta, Latini sui ritus Patriarchatum ibi constituerunt, cujus jurisdictioni, regionum, quæ tunc eorum armis subactæ fuerunt, ecclesiæ assignatæ sunt, exceptis duntaxat illis, quæ antea non fuerant sedi Constantinopolitanæ subjectæ, &
quas Rev. Autor ex Chronico *Alberici* exhibet. Duravit hæc 788.
Latini Patriarchæ jurisdictio ad annum usque 1261, quo *Michael Palæologus* regiam hanc urbem recuperavit. Achajam vero, Peloponnesum, & insulas Ægæi maris, Latini nihilo secius usque ad *Tamerlani* tempora retinuerunt. Jura horum Patriarcharum multo minora fuisse, quam olim Græcorum

fuerant, ostendit. Pallium a Pontifice Romano petere tenebantur. Præcipuum eorum jus in eo consistebat, ut suarum diœcesium Metropolitanos & Archiepiscopos ordinarent, & pallio donarent, accepto prius ab illis sacramento, quo sponderent, non Patriarchæ duntaxat suo, sed Romanæ inprimis sedi, se futuros obedientes. Episcoporum adeo & Metropolitanorum electio ad ecclesiarum capitula de prisco jure spectabat, cum contra confirmandi & consecrandi eos potestas Metropolitanis esset propria. Duravit hæc consuetudo, quamdiu Patriarchæ singuli suarum regionum ecclesias reliquiasque tenuerunt. Post Syriam atque Palæstinam Turcorum armis subactam, atque Latinos ejectos, Antiochenæ atque Hierosolymitanæ ecclesiæ Canonicos Latini ritus alio se recepisse, atque, ut apparet, in insula Cypro consedisse, Patriarcharum ejusdem ritus, qui nuper occubuerant, successores more pristino eligen-
Pag. 791. tes, Rev. Autor monet. *Bonifacius* vero *VIII*, A. 1301 cavendum ducens, ne aliqui minus habiles Patriarchæ fierent, & Patriarchatus munus hoc pacto vilesceret, illorum electionem Capitulis ademit, sibique & successoribus, quamdiu illæ regiones in infidelium & schismaticorum potestate manerent, unice reservavit. *Innocentius III* etiam potestatem transferendi Episcopos ab una sede ad aliam Patriarchis Latini ritus negavit. Quando complures Orientis regiones in Francorum potestatem veniebant, multos Græcorum Præsules, Latini nominis odio, suas ultro sedes reliquisse, Rev. Autor observat. Nonnulli tamen, solum vertere nolentes, Archiepiscopis Latini ritus sese subjecerunt, & communionem Romanam amplexi sunt. Quid de unctionibus eorum præceperint Pontifices Romani, etiam subjungit. Patriarchas denique pariter ac inferiores Episcopos Latini ritus recenset, qui vel re ipsa Episcopales orientalium regionum sedes occuparunt, vel ad eas aliquando regendas destinati erant, quamdiu spes, eas iterum Latinorum armis subigendas fore, aderat. Indices enim tot Episcoporum, qui hodie sine clero & populo sub ecclesiarum orientalium titulis ordinati, in aliorum Præsulum Occidentis diœcesibus vice ipsorum pontificalia munera obire solent, scribere, supervacuum

vacuum ipsi videbatur. Cum Seculo XIII res Christianorum in Syria & Palæstina in dies pessum irent, viri Apostolici, quos inter complures exstiterunt Ordinis Prædicatorum & Minorum alumni, in terras infidelium per Orientem Evangelium Christi invexerunt, novasque condiderunt ecclesias, quas sub beneplacito Romani Pontificis gubernarunt. De his igitur ecclesiis Appendicis loco Rev. Autor disputavit. Literas Pontificum, eam ob causam scriptas, apposuit, illisque etiam temporibus, in utroque ordine, Prædicatorum & Minorum, congregationes Missionariorum institutas esse, qui *fratres peregrinantes propter Christum* dicebantur, observat. Inter illos Missionarios etiam Archiepiscopos & Episcopos fuisse, ex *Joannis XXII* Epistola colligi posse, contendit. Metropolitanos harum regionum Romanos Pontifices renuntiasse, & illis simul potestatem fecisse, ob distantiam locorum subditos sibi Præsules ordinandi, & episcopales sedes erigendi, ubi sufficiens Christianæ plebis multitudo reperiretur, statuit. Ecclesiarum, hoc pacto per Orientis quasdam regiones conditarum, descriptionem & catalogum, tanquam coronidem hujus Operis, suppeditat. Singula ejus *Volumina* Indicibus locupletissimis instructa sunt, ut eo commodius illis uti possint lectores. Neque opus est, has ipsas Rev. Autoris lucubrationes multis exornari laudibus, cum, omnes omnino antiquitatum Christianarum studiosos, quando illis utentur, de earum dignitate & præstantia, spes sit, certissimos futuros. Et, si quidem a nonnullis capitibus, ubi nimia proditur erga Romanos Pontifices reverentia, & partium studio plus, quam veritati, tribuitur, discesseris, huncce librum inter optimos, quos hoc seculum vidit, numerare, & pro absolutissimo historiæ Christianæ per Orientis tractus thesauro habere, nulli dubitamus.

Pag. 1341.

LEXICON DIPLOMATICUM, ABBREVIATIONES syllabarum & vocum, in Diplomatibus & Codicibus a Seculo VIII ad XVI usque occurrentes, exponens, junctis Alphabetis & scripturæ speciminibus integris; studio JOANNIS LUDOLPHI WAL-

THERI, S. R. Majest. M. Britann. in Archivo Electorali a Secretis. Cum Præfatione JOANNIS DAVIDIS KOELERI, in Georgia Augusta Historiarum Professoris.

Pars I.

Gottingæ, apud Jo. Pet. & Jo. Wilh. Schmidios, fratres, 1745, fol. maj.
Alph. 1 plag. 6.

Ingens in rem criticam beneficium, præclarumque prorsus meritum, existit Viri amplissimi, *Jo. Ludolphi Waltheri*, quod quidem tanto pluris faciendum putamus, quanto longius a consimili aliorum instituto discedit, quantoque majori cum utilitate, in viros etiam doctissimos redundante, est conjunctum. In id enim omnes ingenii animique vires contulit Vir eruditissimus, ut insolentissima illa scriptionis compendia, quæ vel in Diplomatibus, vel Codicibus antiquioribus, cernuntur, suæ feliciter integritati restitueret, & vocibus, multa obscuritate ob ductuum perplexitatem laborantibus, eam, quam expetunt, lucem afferret. Atque in *Diplomatum* quidem *Chartarum*que numero habentur genuina illa, fideque non indigna, Imperatorum Avtographa, Diplomata Regum, Bullæ Pontificum, Romani processus Rotæ, præterea & Episcoporum, Principum, Comitum, Monasteriorum, chartæ, quales in omnibus Europæ regnis conspiciuntur. Codicum vero ac librorum alii chartacei sunt, alii membranacei, alii theologici, alii juridici, alii medici, alii philosophici, atque astronomici, argumenti. Eadem Codicum classe comprehenduntur & Liturgiæ, Missalia, Calendaria, Rationumque libri, ut vulgo dicuntur. Hæc omnia antiquitatis monumenta, sive Codicum, sive Diplomatum, nomen mereantur, temporibus, Seculum VIII ac XVI intercedentibus, exarata fuerunt, exceptis Notariorum Instrumentis, quorum ætas in Seculum XVI incidit. Incredibili igitur labore, atque assiduitate plane mirabili, chartas illas diurna nocturnaque manu versavit Vir doctissimus, ex iisque primum voces, compendiaria ratione insolenter scriptas, excerpsit, postea earum se interpretem, quo

quo doctiorem ac sagaciorem, hoc profecto feliciorem, exhibuit. Ætatem tam Codicum, quam Diplomatum, explorandam hic sibi esse, recte duxit *Waltherus*. Quod quidem negotium, si Diplomata spectentur, cum magna adeo difficultate conjunctum non est, cum annus adscribi iisdem consueverit, quæ tamen major existit in Codicibus. Hic enim vel scriba Codicis, vel alia manus antiquior, ætatem quidem adjecit ad finem Codicis, sed, quod scite indicat Noster, sæpenumero ita, ut non tam anni, quam seculi, ratio fuerit habita, solis duntaxat literis discriminis causa adjectis, *i. m.* vel *f.* quibus, Codicem vel in medio Seculi, vel in fine ejus, exaratum esse, indicare scriba voluit. Ubi autem, Codices se versare, *Waltherus* intellexit, omni temporis nota destitutos, tum critica opus esse sagacitate judicavit, idque divinando assequi eundem oportuit, quod a descriptore Codicis prætermissum erat. Nil suo tantum excogitavit ingenio, aut mente præcipitata, aut calamo, mentem præcurrente, cum interpretem ageret, scripsit, sed sensim pedetentimque, atque observatis prudentiæ legibus, in investigandis literarum ductibus, vocumque significatu eruendo, processit, nec facile quid definire prius ausus est, quam, aliquod scriptionis compendium, repetita vice, eodem in Codice, vel Diplomate, occurrere, intellexit, aut serie totius orationis, aliisque mediis, quibus hic Viri eruditissimi uti solent, ad veri sensus cognitionem perductus fuit. Neque tamen persequi omnia voluit, sed facilioris investigationis voces plures prætermisit, ne liber præter necessitatem mole gravaretur. Potiores autem comprehensas ab eo fuisse, docuit ipsum, confecto jam Opere, aliorum quorundam Diplomatum collatio, quorum ex siglis paucæ occurrerunt, quæ non in libro apertæ jam ab ipso solutæque fuissent. Ordine usus est alphabetico, ut liber Codices hujus generis terentium usui hoc rectius inserviret. Compositus est ex Tabulis, nitidissime in æs incisis, quarum quælibet quatuor columnas sistit. Earum prima vocem ipsam compendiariam oculis subjicit, accuratissime descriptam. Altera literas, quæ in insolentibus figuræ ductibus reconduntur, exprimit. Sequens vo-

cem ipsam, de qua controversia existit, exhibet. Ultima temporis aperit intervallum, quo scriptio illa recepta fuit. Literarum series ubi sic ad finem decurrit, signa quædam obscuriora panduntur, quibus voces *con*, *contra*, *est*, *esse*, consimilesque aliæ, non literas inflexas, sed singulares plane figuras, exhibentes, olim latuerunt. Exhibentur etiam characteres numerorum, signaque Calendariorum, interpunctionum, punctorum, & hujus generis alia. Adjunguntur notæ musicæ, prout earum usus in Ecclesia vetere inde a temporibus Seculi XI conspicuus fuit, quæ quidem primum sine lineis, per solos characteres, vocibus earumque syllabis adscriptos, postea cum quatuor, aut quinque, lineis, scribi solebant. Et, tametsi hac in parte multa jam præstiterit *Nicol. Staphorstius*, tantum tamen abest, ut is argumentum illud exhauserit, ut potius, spicilegium insigne, *Waltherus* viderit, sibi esse relictum. Hæc ita se habere, quemadmodum a nobis jam relata sunt, intelligent, quotquot librum hunc, insigni laude dignissimum, adire voluerint, & luculentissimam Præfationem, a fratribus *Schmidiis*, Bibliopolis Academiæ Gœttingensis florentissimis, præmissam, excusserint, in qua non tantum instituti præsentis rationem, verum etiam observationes quasdam, in evolvendo libro necessarias, offendent. Huic alteram illam Celeberrimi *Kæleri* Præfationem, vel nobis haud monentibus, aut commendantibus eam, sponte sua adjungent. Nihil jam superest, quam ut Amplissimo *Walthero*, ad telam, quam orsus est, eximiam feliciter pertexendam, constantem virium usum, prosperosque laboris, multis difficultatibus septi, successus, ex imo pectore comprecemur.

SEPULCRALIA CARMINA, EX ANTHOlogia MSta Græcorum Epigrammatum delecta, cum Versione Latina & Notis. Accedunt ad Græcas MURATORII Inscriptiones, in Miscell. Lips. T. I P. III explicatas, Curæ secundæ & novæ Emendationes.

Lipsiæ,

Lipsiæ, in taberna J. F. Gleditschii, 1745, 4 maj. Plag. 13.

Est in Bibliotheca Amplissimi Senatus Lipsiensis Codex MStus *Anthologiæ* papyraceus, ex *Uffenbachiana* emtus, qui e Palatino quondam, nunc Vaticano, Codice ductus creditur, descriptus autem est e *Salmasii* apographo, *Isaaci Gruteri* manu. Ejus libri inspiciendi, & inde, quæ luberet, excerpendi, facultas cum data esset *Leichio*, Viro Clariss. a Bibliothecæ illius Præfecto, Ill. *Mascovio*, inde is delegit XXII Epigrammata e sepulcralium numero, nondum, quoad tum sciebat, edita, quæ suis observationibus illustrata publicaret. In illo delectu rationem habuit duorum, nempe XI & XII, quæ, postea intellexit, jam a *Dorvillio*, V. C. in *Vanno Critica* edita, & doctissimis observationibus illustrata esse. Interpretationem Latinam addidit duplicem, alteram prosaicam, alteram poeticam. Notæ sunt breves plerumque, multum bonæ frugis habentes, & ad intelligenda Græca satis idoneæ. In iis interdum etiam proponuntur conjecturæ de textu Græco emendando, non usquequaque felices. Sed Lectores in rem præsentem deducemus, propositis duobus Epigrammatis. *Ep. XIII* versus primus hic est:

Μαςέυω τις ἐυαγὴς ἐπὶ ςαλήτιδι πέτρα. &c.

Ad hunc versum nihil annotationis dedit Vir doctus. Atqui numeros suos non habet, neque quisquam, ad numeros revocans, hexametrum agnoscet. Erat itaque emendandus. *V. 4 Gallus Tanagræus* vocatur θᾶρος, ἐγερσιμάχας, quod est monstrosum verbum. Εγρεμάχος, & εγερσιμάχος, aut ἐγερσίμαχος, novimus, non autem illud. Et tamen explicatur in versione, quasi esset nominativi casus adjectivum. Neque regulæ grammaticæ patiuntur, *v. 5* legi ὑπωροφίαισι γυναιξὶν, sed ὑπωροφίοισι. Nam, etsi in quibusdam talibus etiam fœminina forma occurrit, tamen ea sine autoritate non est admittenda; & videtur sane hic Vir Clar. ut in superiori versu lectionem Codicis MSti non assecutus esse, in quo forte τὸ ο ita scriptum est, ut cum α confundi possit. Tum versus sequens: ἀλλὰ τάθ' ἠλακάταις ἔργα, τάθ' ἰςοπόδων, non erat vertendus:

sed

sed colus illis & lanificium unum opus sunt; sed sic potius: *sed lanificium & textura*, int. ex antecedente versu ἐπέοικεν, *decet* fœminas. In notis autem ad hoc Epigramma male reprehendit *Salmasium*, quod pro ταναάγρα legerit πανάγρα, *in reti*, cum non sit Græcum, sed πανάγρῳ: quod miramur, cum Lexica utrumque habeant, & πανάγρα eadem analogia dicatur, qua γαλεάγρα & alia huic similia. *Ep. XVI* est *Antipatri*, & sic se habet:

Εἰς νυμφίον τινὰ ἐπὶ τῆς παστάδος τελευτήσαντα.

Αὔσονος Ηγερίȣ με λέγω νέκυν, ᾧ μετιόντι
Νύμφην ὀφθαλμȣ̀ς ἀμβλὺ κάτεχε νέφος.
Ὄμμασι δὲ πνοιὴν συναπέσβεσε μȣ̃νον ἰδόντος
Κȣ̃ρον· Φεῦ κείνης, ἥλιε, θευμερίης
Ερροι δὴ κεῖνο φθονερὸν σέλας, εἴθ' ὑμέναιος
Ηψέ μιν ȣ̓κ ἐθέλων, εἴτ' αἴδης ἐθέλων.

Hæc Latine sic versa sunt:

In sponsum quendam in thalamo exstinctum.

Ausonis Egerii corpus sum, cui relinquenti
Sponsam oculos atra caligo occupavit.
Cum oculis vero simul spiritum exstinxit, unum videntis
Natum. Væ miserum, O! sol, fatum
Perit certe cum invidia splendor ille: seu hymenæus
Invitus ipsum exstinxit, seu volens Pluto.

Hanc versionem facile vitiosam intelligat, qui cum titulo contulerit. Primo μετιόντι νύμφην vertitur *relinquenti*, pro *adeunti*. Porro μȣ̃νον ἰδόντος κȣ̃ρον vertitur, *unum videntis natum*. Quomodo autem hoc cadit in eum, qui in nuptiis ipsis in thalamo est exstinctus? Non videbat Vir doctus, legendum esse κȣ́ρην, & vertendum: *cum tantum vidisset sponsam*, seu *puellam*; quod est sane miserum amanti. Ultimum Distichon autem plane non intellexit, quod sic vertere debebat:

Pereant sane invidiosæ illæ (nuptiales) *faces: sive hymenæus*
Illas accendit invitus, sive lubens orcus.

Si orcus accendit facem, aut Hymenæus invitus, intelligi potest, quare tam miserum exitum nuptiæ habuerint.

Ceterum

Ceterum Vir doctus adjecit primum *Secundas Curas* ad Græcas *Muratorii* Inſcriptiones quaſdam, in *Miſcellaneis Lipſ. Novis* nuper vel emendatas, vel explicatas, quibus locum fecere P. *Weſſelingius*, Vir Cel. literis ad Autorem ſcriptis, & *J. C. Hagenbuchius*, Vir doctiſſimus, in Diatribe de Græcis Theſauri *Muratoriani* marmoribus quibuſdam; deinde etiam *novas emendationes* Græcarum Inſcriptionum *Muratorianarum*, in quarum nonnullis non male ſucceſſit Viro docto. Sunt tamen & hic quædam, in quibus non ſatis attendiſſe videtur. Sic *pag. 57* in *Inſcr. ſexta paginæ CCXXVIII*, quam recte aliquot lucis e facili ſupplevit, reliquit ὁ τειμητὴς, cum illud ὁ quod ex antecedente τὸ repetitum eſt, delendum ſit, & ſcribendum τιμητὴς. *Pag. 64* πολήσῃ pro πωλήσῃ, & *pag. 66* ex ἀλεξανδρεοπολίτης fecit ἀλεξανδρειοπολίτης. Neque videmus, quare *pag. 69* in Inſcriptione Catanenſi e σαββάτοις faciat σαββάτῳ, & e χάρισον, χάριζε. Sine cauſa etiam *pag. 65*, ἀνεξοδίαστον, dicit, difficile eſſe interpretari. Male porro interpretatur, *nec aditum, nec egreſſum, habens*, quod, nemo intelligat, quale ſit, *vel, cui, præter expreſſos in titulo, inferre neminem licet*; cum & ſequentia: ὡς δ' ἂν πωλήσῃ &c. & ipſum verbum, planiſſime oſtendant, ἀνεξοδίαστον eſſe, *quod vendere non liceat*. Nam ὁδᾶν & ἐξοδᾶν eſt *vendere*, (vid. *Barneſ.* ad *Eurip. Cycl. pag. 266*) & ἐξοδιάζειν, pecuniæ, omninoque rei ſuæ, ad alium quacunque ratione transferendæ vim habet, adeoque etiam vendendi æque ac impendendi.

EPISTOLA AD EMINENTISSIMUM AC Reverendiſſimum D. D. ANGELUM MARIAM tituli S. Marci Cardinalem QUIRINUM, Brixiæ Epiſcopum, & Bibliothecarium Vaticanum, &c. qua, occaſione edendi Dionis Caſſii, ad Nicolai Carminii Falconis, J. U. & S. T. D. & Proton. Apoſt. editionem trium ultimorum Dionis Librorum, ex antiquiſſimo Codice reſtitutorum, animadverſiones nonnullas ſummi Viri judicio ſubmittit HERMANNUS SAMUEL REIMARUS, P. P. Hamb.

Digitized by Google

Hamburgi, apud Jo. Carolum Bohnium, 1746, 4.
Plag. 5½.

Excellentiſſimus *Jo. Alb. Fabricius*, non unius quondam
Hamburgi, ſed univerſæ Germaniæ literatæ, magnum or-
namentum, præter immortalia alia munera, quibus auxit omne
fere eruditionis genus, etiam ad novam *Dionis Caſſii* editio-
nem applicaverat animum. At vero parantem hanc, unice-
que in ea occupatum, mors repentina oppreſſit, maximo,
ut tum exiſtimabant omnes, reipublicæ literariæ damno. Sed
inanis hæc fuit, quod merito nunc triumphamus, ſuſpicio, &
motus. Suſcepit enim has in ſe partes eruditiſſimus *Reimarus*,
gener, ſocero ſuo hoc in literarum genere non minor, ſed par,
omnino cenſendus, quemadmodum præſens teſtatur Epiſtola,
miſſa ad Eminentiſſimum Cardinalem *Quirinum*; cujus argu-
mentum his *Actis* noſtris propterea inſerere volumus, quod
& cauſas retardati laboris oſtendit, & guſtum dat exquiſitiſſi-
marum epularum, in *Dione Caſſio Reimariano* futurarum.
Purpuratus Vir, ad literas augendas natus, Cel. Autorem non
Pag. 3: tantum muneribus eruditis variis ornavit, ſed varietate etiam
lectionum ex duobus Bibliothecæ Vaticanæ Codicibus huma-
niſſime inſtruxit, & deinceps literis ſæpe ad edendum *Dionem*
excitavit ſuis. Tanta humanitas, eaque in tam excelſo collo-
cata faſtigio, ſtimulos addidit Cl. Autori, ut apud eum po-
tiſſimum univerſam laboris inſtitutique rationem publice diſ-
4. putaret. Injecerant autem frænum ad finem properanti duæ
potiſſimum cauſæ, quarum una eſt valetudo, qua utitur, quod
vehementer dolemus, plurimum adverſa, altera vero in pro-
grediendo objectarum ſalebrarum fere infinita multitudo, quas
neque ſocer optimus, neque *Falco* diligentiſſimus, ſuperaſſent.
In exemplum affert extrema *Dionis*, in quibus ſuperioribus
5. annis *Falconis*, Viri doctiſſimi, induſtria verſata erat. Hujus
prædicat diligentiam, qua *Dionem* ex vetuſtiſſimo Codice acceſ-
ſionibus nonnullis, *Urſino* neglectis, voluiſſet auctiorem dare;
fatetur tamen, non tam occaſionem ſibi relictam eſſe, quam impo-
ſitam neceſſitatem, refingendi & reſcribendi quamplurima. Exa-
minat igitur ponderibus ſuis potiores *Falconis* animadverſiones;
in quo omni ex parte ſe egregium omnibus & ſingulis haud du-
bie

bie probavit Criticum atque editorem. Versionem enim Græco contextui accuratius aptat, loca corrupta feliciter emendat, vocum veras eruit notiones, lectionem receptam aptamque defendit, atque antiquos evolvit ritus, de quibus singulis pauca afferre, ut doctis fidem faciamus, animus est. Sic contra *Falconem* recte monet, illa (*Wechel. pag. 881, A,*) ὅτι οὐκ ἠθέλησαν αὐτῷ ὁ Ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα μνηστευσαμένῳ συνοικίσαι, Pag. 7.
ita esse transferenda: *quod Artabanus ei filiam, quam ambiverat, nollet uxorem dare.* Μνηστεύεσθαι quidem utrumque significat, & *desponsari* & *procare*; atque *Herodianus Lib. IV* autor est, *Artabanum Antonino* filiam promisisse. Verum contendenti 8.
Xiphilinum cum *Herodiano* facile apparet, posterius *Artabani* promissum esse omissum a *Xiphilino.* Rursus non multa tantum tollit menda forte typographorum, sed etiam lacunas supplet. 9.
Sic, cum *Falco pag. 5* post init. fugientibus literis sui 10.
Codicis hanc lacunam reliquisset: ἐν παντὶ δέο . . . . ντο, ipseque ita reddidisset: *in omnibus, quæ opus erant*; recte Cl. Autor suspicatur legendum: ἐν παντὶ δέους ἐγένοντο, *in summo metu versabantur.* Est enim hæc & *Dioni* familiaris formula, & huic loco perapta. Conferri hic multæ aliæ possunt emendationes fere singulis in *paginis.* Similiter vocum veras sistit notiones. Sic, cum superiores *Dionis* Autores χλαμύδα 11.
μεσόλευκον & μεσοπόρφυρον confudissent, ostendit utriusque discrimen. Μεσόλευκος simul addito πορφυροῦς designatur. Erat autem chlamys primum ὁλοπόρφυρος, *tota purpurea*, & ὁλόλευκος, *tota alba.* Μεσόλευκος autem ex utroque colore tenens aliquid purpura, fimbriam habens in circuitu albam, 12.
quales fimbrias describit *Pollux*, & a pellibus ovium οἴα quoque dictas esse ostendit. Μεσοπόρφυρος denique est chlamys, sive alba, sive auro intexta, sive alterius coloris, quæ purpura ambitur, quæ & παραπόρφυρος, περιπόρφυρος, & πλατυπόρφυρος, item παρυφὶς & εὐπάρυφις vocatur apud *Pollucem.* Αἱ τοῦ ἥπατος πύλαι cum a *Falcone* per *alas jecoris* essent redditæ: Noster accuratius ad veterum morem, ipsiusque *Ciceronis* 14.
de N. D. Lib. II Cap. 55, per *portas iecoris* reddit. Eadem quoque *pagina* bene observat, Ἄγαλμα πομπεῦον non esse simulacrum *habitu triumphali*, sed *in pompa ductum.* Non enim in

triumphali tantum pompa, sed & in supplicationibus, funeribus, ludis, circensibus maxime, Deorum statuæ in thensis suis traducebantur. Porro, cum *Falco* in illo difficili loco *pag. 883 Wechel. C*, qui agit de prasinis militibus, vel potius aurigis, ter
Pag. 15. sine necessitate a recepta idoneaque recesserat lectione, ostendit ex ipsa rerum natura, & *ἡττημένοι* pro *ἡττόμενοι*, & *σασιῶται* pro *στρατιῶται*, & *κρώζοντα* pro *κράζοντα*, reponendum esse. Sequentem locum putat mutilum *pag. 872* in *Wechel. D*, quo fertur *Anton. Caracalla* ad Senatum dixisse, *πάντες οἱ Φυγάδες,*
19. *οἱ καὶ ἐφ᾽ ὁτῳοῦν ἐγκλήματι καὶ ὁπωσοῦν καταδεδικασμένοι κατελθέτωσαν. Τὰς μὲν οὖν νήσους οὕτω τῶν Φυγάδων κενώσας, καὶ τοῖς κακίστοις τῶν καταδεδικασμένων ἄδειαν δεδωκὼς, εἶτ᾽ οὐ πολλῷ ὕστερον ἀνεπλήρωσε. Omnes exules, cujuscunque criminis & quomodocunque damnati, restituantur. Quo pacto cum insulas exulibus evacuasset, & sceleratissimis quibusque damnatorum impunitatem concessisset, eas non ita multo post replevit.* Existimat, vocem *κρατίστοις* excidisse, atque ita esse ultima ponenda: *εἶτ᾽ οὐ πολλῷ ὕστερον κρατίστοις ἀνεπλήρωσε*, quod ex *Plinii Panegyrico Cap. 35* illustrat. Nam, cum insulas, inquit elegantissimus Autor, exulibus, iisque sceleratissimis, *κακίστοις*, evacuatas dixisset, poteratne simpliciter eas iterum repletas dicere? Nonne sceleratissimis etiam, quibus liberatæ sunt insulæ, viros optimos, quibus repletæ fuerint, opponeret? Hactenus Cl. Editor. Commendatur hæc emendatio ab ingenio, sed necessaria admodum, nostro judicio, non videtur. *Dio* enim *Cassius* non tantum nihil dicit de *Caracalla*, optimum quemque in insulas deportari curante, sed e contraria parte autor est, crudelissimum Imperatorem potius clarissimos illustresque viros *occidi* illico jussisse. Sic *pag. 873, B*, ipse *Dio* fatetur, infinitam occisorum virorum, eorumque optimorum, fuisse multitudinem, adeo, ut urbs Roma privata bonis viris, comminuta, & mutilata, fuerit. Rursus *pag. 884, B, Dio* addit, mortuo *Caracalla* cognitum, hunc magnum numerum veneni cujusvis generis ab iis, qui superiorem Asiam incolant, partim adduci curasse, partim emisse ingenti pretio, ut quamplurimos, quos collibitum fuisset, variis modis venenis tolleret, eaque omnia reperta igni fuisse exu-

exusta. Ex hoc *Dionis* loco apparet, *Caracallam* suspiciosis-
simum, bonosque inprimis metuentem, hos celeri exstinxisse
potissimum morte, in huncque usum parasse venena. Quid
igitur ? Nobis adeo nihil mutandum in hoc *Dionis* loco vide-
tur ; sed potius ἀπὸ κοινȣ̃, quod Critici dicunt, explicanda
ῥῆσις : quæ figura una omnium frequentissima est tum in omni-
bus Græcis Autoribus, tum præsertim in *Dione*. Nimirum
subintelligit *Dio* in posterioribus nonnulla verba, quæ in prio-
ribus posuerat hunc in modum : εἶτ᾽ ȣ̓ πολλῷ ὕϛερον τοῖς κα-
κίϛοις ἀνεπλήρωσε. *Caracalla* nimirum, imperio admotus,
ex insulis reduxerat exules sceleratissimos, ut socios forte ha-
beret crudelitatis ; rursus hos, nimium ferocientes, tanquam
malorum autores, vel serio, vel ad speciem, in insulas reduci
curaverat. Sed nihil hac nostra explicatione detractum vo-
lumus præstantissimis laboribus doctissimi Autoris, qui ex-
cellentissimam Græcæ linguæ cognitionem, incredibilemque
diligentiam, omnibus in aliis rebus ante oculos lectorum expo-
nunt. Sic *Falconis* multas emendationes, sine necessitate factas,
recte rejicit, ut *Wechel. 895, D*, τὸν σύγκλητον, ubi ipse sensus
τῷ σύγκλητον & MStorum ratio exigit, uti jam vidit *Ursinus.*
Cum idem *Falco* verba *Wechel. pag. 897, C*, ὥϛε καὶ ἐκείνȣς, Pag. 20.
μηδ᾽ ἀρχὴν ἔτι εἶναι, λ. vertisset : *non putarent amplius esse
Principes ;* recte monet, μὴ εἶναι ἔτι, uti aliis in locis, sic &
hic, quin pluribus in linguis, esse *non vivere amplius*, ἀρχὴν
vero sive τὴν ἀρχὴν, particulæ instar usurpari. Hujus verus usus
latuit multos & fefellit interpretes, ut vel ad *magistratus* no- 23, 24.
tionem confugerent, vel *statim*, aut *ab initio*, vel *primum*, in-
terpretarentur. Significat autem, ut recte monet Cl. Autor,
non tantum *statim*, & ab *initio*, sed etiam *plane* & *omnino*. Id-
que exemplis nonnullis ex ipso *Dione* comprobat. Quan-
quam vero *Falconis* ausus ingenii æstu sæpe extra verisimilitu-
dinis fines vagantur, atque interdum insignem Græcæ linguæ
ignorantiam produnt ; tamen in animadvertendo & corrigendo
humanitatis leges minime negligit Cl. Autor. Sic in sequentibus
verbis *Wechel. 901, A* : καὶ σφᾶς, ἤτε τῆς μισθοφορᾶς συντο-
μὴ, καὶ ἡ τῶν γερῶν, τῶν τε ἀτελειῶν τῶν ἐν τοῖς ϛρατιωτι-
κοῖς ὑπηρετήμασιν, ἃ παρὰ τȣ̃ Ταράντȣ εὕρηντο, ϛέρησις.

Pag. 28. καίπερ μηδὲν αὐτοὺς μέλλοντας ἀπολαύσειν ἐπιπαρέξειν. Ad hæc *Falco*, quod nemo a Græcæ linguæ perito exspectasset, ἔυρητο, inquit, *ita recte Codex, non ut Ursinus, qui falso legit ἔυρηντο, immemor, neutra pluralia verborum regere singularia.* Recte igitur Cl. Autor: *Nonne bonus Falco ipse hic videbitur immemor fuisse, ἔυρηντο non esse passivæ significationis, ut ἃ ἔυρητο, singularis numeri verbo, dici debeat: sed activæ, ut intelligantur milites, ἃ οἱ στρατιῶται ἔυρηντο, quo sensu singulare ἔυρητο plane ineptum est.* Elegans porro est observatio Cl. Autoris, ubi ostendit, Λῦπον Imperatorem in AOYITON, id est, Λύιτον, esse mutandum. Pro A enim sæpissime in Latinis Græcisque monumentis occurrit Λ, evane-
30. scente ductu transverso; & IT arctius conjunctæ, præsertim linea transversa literæ T longius ad I præcedens producta, speciem literæ Π mentitur. Sæpe porro interpunctiones feliciter sistit. His enim destituti sunt, uti inter omnes constat, antiquissimi Codices. Sequens locus solius interpunctionis beneficio, & levi alia mutatione, luci redditus est. *Falco* (*Exc. Ursini 435*) ita *pag. 55* fin. & seq. curaverat exprimenda: αὐτὸς
31. δὲ ἀπολεμήσας περαιτέρω χωρὶς, τοῦ Μακρίνου προχωρῆσαι μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ ὃς ἔς τε τὴν Ἀπαμείαν ἐς τοὺς Ἀλβανίους στρατιώτας διὰ τειχέων ἦλθε, καὶ υἱὸν αὐτοκράτορα καίπερ τὸ δέκατον ἔτος ἄγοντα ἀπέδειξεν: atque ita reddiderat: *Ipse vero hostiliter ulterius & seorsim progressus, Gannym contra Macrinum misit, qui, ubi Apameam inter Albanios milites per ipsa mœnia inductus est, Imperatorem filium, etsi decimum annum ageret, renuntiavit.* Hæc, adeo pugnantia, interpunctionis ope emendat ita: αὐτὸς δὲ οὐ τολμήσας περαιτέρω, χωρὶς τοῦ Μακρίνου, προχωρῆσαι, μετεπέμψατο αὐτόν. καὶ ὃς ἔς τε τὴν Ἀπάμειαν ἐς τοὺς Ἀλβανίους
32. στρατιώτας διαταχέων ἦλθε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοκράτορα, καίπερ τὸ δέκατον ἔτος ἄγοντα, ἀπέδειξεν, meliusque sequentem reddit in modum: *Ipse vero, absque Macrino ulterius progredi non ausus, illum arcessivit: qui, ubi Apameam ad milites Albanios confestim venit, filium Imperatorem, etsi decimum modo annum agentem, renuntiavit.* Adjicit deinde Cl. Autor nonnulla loca, quæ ipsi in mendo cubare videntur. His expositis,

ſitis, pergit ad *Falconem*, atque ejus Latinam *Dionis* primum re-
prehendit verſionem, idque non injuria, uti jam ſupra com-
probavit, & porro comprobat, atque inter alia obſervat ex
Dione, apud hunc ſæpe *ἀκούειν* eſſe *accuſare*, ſicut *εἰπεῖν* & Pag.
λέγειν defendere. Rurſus oſtendit exempla, ubi *Falco*, quæ 39, 40.
alii bene, præpoſtero emendandi ſtudio male convertit. Alia
ejus peccata his exprimit verbis: *Vellem, ad Græca recte edenda* 41, 42.
*plus Græcitatis attuliſſet; vellem, Dionis ſtilum ſibi ante red-
diſſet magis familiarem; vellem, Codici ſuo non ſubſcripſiſſet
ſuperſtitioſius; vellem, in ejus lectione exhibenda plus judicii
adhibuiſſet, & magis ſibi conſtaret; vellem, Xiphilinum non* 43.
*tam temere & frequenter deſeruiſſet, aut doctas & probas
emendationes virorum eruditorum ſpreviſſet; vellem, non tam
multa, ſine ratione & neceſſitate, ex ſuo ingenio, præter indo-
lem linguæ Græcæ, & præter nexum ac ſcopum* Dionis, *mutaſſet*.
Sed ohe! ſatis eſt deſideriorum, quorum unum Critici co-
natus infringere poteſt. In ſequentibus Cl. Autor dicta a ſe,
& *Falconi* objecta, uberius comprobat.

Ad finem Epiſtolæ gratias agit Cl. Autor Eminentiſſimo
Cardinali, magno omnino literatorum Mæcenati, pro tranſmiſ-
ſis variis lectionibus Vaticanis, & excellentiſſimo politiſſimo-
que noſtro *Friderico Menzio*, quod editionem *Dionis Rober-* 44—47.
tinam ad ipſum miſerit, quæ fuiſſet quondam *Adriani Turnebi*,
non paucis elegantibus in margine emendationibus inſignem, 48. 49.
& elegantiſſimo *Abrahamo Gronovio*, Viro non majorum magis,
quam ſuis, in literas meritis clariſſimo, quod cum ipſo commu-
nicare cœperit varias lectiones ex Codice Mediceo; rogatque
ceteros doctiſſimos viros, ut ne dedignentur ea conferre ad
exornandum Autorem, variis in locis mutilatum & corru-
ptum, quæ ipſis forte ad manus eſſent, atque ex Bibliothecis
publicis privatisque ad perficiendum *Dionem* ſubminiſtrare
poſſent. Tam juſto deſiderio Cl. Autoris & noſtra jungimus
vota, & pro eo ac debemus compellamus eadem de cauſa tan-
tis poſſeſſionibus divites viros, ut excellentiſſimus Autor Græ-
cus tandem aliquando priſtino ſplendori reſtituatur.

DISSERTATION PRATIQUE SUR LES MAUX
Veneriens, &c.

id eſt,

id eſt,

DISSERTATIO PRACTICA, EPISTOLARI ſcribendi genere concepta, de Morbis venereis, Autore GUISARD, Med. Doct. in Academia Montis Peſſulani. Editio altera, correcta & aucta.

Pariſiis, apud de Bure, le Breton, & Durandum, Bibliopolas, 1743, 8.

Alph. 1 plag. 7.

Non ſemper nova tantum, ſed etiam jam nota, cum applauſu excipiuntur, ſi ordo doctrinæ, & aptum ſcribendi genus, ſcripta, ad incrementum ſcientiarum evulgata, ornat atque commendat. Placuit Autori noſtro, epiſtolare ſcribendi genus eligere, & ita ſuas de morbis venereis obſervationes & meditationes cum erudito orbe communicare. Licet vero hoc a vera docendi ratione alienum eſſe videatur; cum tamen methodus proponendi cuilibet Autori libera relinquenda ſit, nos ea, quæ in ficto hoc commercio literario propoſita ſunt, breviter recenſebimus. In *Epiſtola 1* junior quidam Medicus Londinenſis ab Autore noſtro exigit, ut ſibi veram ideam mali Neapolitani, ſeu luis venereæ, exhibeat. In reſponſoria itaque, nullam hujus mali completam definitionem dari poſſe, aſſerit Noſter, cum tantos morbos, tantaque ſymptomata, comprehendat, ut varia ſub forma ſe ſiſtat, id quod cum multis morbis complicatis & variantibus commune habet. Lues vero venerea, licet in quibusdam tantum partibus ſedem figat, e. g. in ulcuſculis cancroſis præputii & glandis, tamen & in hoc ſtatu non negligenda eſt, cum non raro virulenta labe inficiat, quæ licet ægrotos non adeo afficiat, tamen in progenitis infantibus ſatis apparet, quale malum parentibus adhæreat. *Epiſtola 2* hoc, quod in præcedenti dictum erat, confirmat, ſed tamen obſervationem adducit de fœmina octavo menſe gravida, cujus vagina ulcuſculis cancroſis ſcatebat, & quæ gonorrhœa virulenta infecta erat, quæ tamen prolem ſanam edidit, & paulo poſt convaluit. Reſponſoria ſigna luis venereæ recenſet, & primo quidem genitalia morbo affecta, & ficus, aliaque circa

anum

anum posita recenset, addit dolores graviores & inprimis capitis nocturnos, ulcera, passim in corpore orta, tandem cariem veneream. Hæc morbo quasi propria sunt; sæpius tamen sub specie aliorum morborum se sistit, ut e. g. in ulceribus nasi & ophthalmiis, ubi mali indoles majori attentione disquirenda est, inprimis cum ægri sæpius veras morbi causas reticeant. Cujus rei exemplum in *Epistola 3* recensetur. Responsoria de symptomatibus luis venereæ ulterius differit, & ulcera, optimo cum regimine non consolidantia, macilentiam sine manifesta causa, defectum somni, & dolores nocturnos, ad primaria symptomata refert, quæ virus venereum delitescens indicant, & explicationis ergo ulcera venerea, morbum viginti annorum alentia, in observatione proponit. Responsoria ad *Epistolam 4* de fluore albo mulierum, tum benigno, tum maligno venereo, differit, & simul docet, quatenus abortus ad signa mali venerei referri possit. Varia tandem de variis excrescentiis circa anum & pudenda annectit, quæ signa omnia tamen adeo dubia pronuntiantur, ut, nisi propria confessio ægrotantis, vel successus infaustus curationis, suspicionem augeant, nihil certi ex his concludi possit. *Epistola 5* in causam proximam luis venereæ inquirit. Virus quidem vel coagulum & causticum, vel verminosum, vel acidum salinum fixum, videtur, sed nulla prostant indicia, quæ unum alterumque adeo evidenter prodant, remedium tamen mercuriale adeo certum est, ut in praxi cum successu exhibeatur, licet nesciamus, quomodo suam efficaciam præstet. Responsoria non contradicit, sed exemplo febrium acutarum declarat, Medicum optime curationem absolvere posse, licet causa proxima eum lateat. Qua de causa *Epistola 6*, & responsoria addita, de praxeos excellentia & disquisitione symptomatum in morbis acutis porro differunt. *Epistola 7* & responsoria ad prognosin luis venereæ accedunt, quæ pro ægrorum differentia, & inprimis symptomatum gravitate, diversissima est. *Epistola 8*, & responsoria, methodum, morbum venereum per mercurium curandi, qua in urbe, Mons pessulanus dicta, utuntur, explicat. Venæsectio & purgatio consueta præcedit, postea balnea matutino & vespertino tempore, vel semel tantum de die, adhibentur, & juscula vel hac superbibuntur, numerus balneorum a duodecim ad

viginti usque variat, quo facto, iterum venæsectio & purgatio instituitur, & accuratius diætæ regimen præscribitur. Usus carnis vel plenarie interdicitur, vel parcior conceditur. Decoctum herbæ capillorum Veneris, vel florum papaveris erratici, cum pruxillo mihi pro usu diuretico exhibetur. Victus ex lacte ovis & pane bis cocto, & quidem parcior, injungatur, ut Mercurius melius per corpus distribuatur, nec febris gravis superveniat. Unguentum mercuriale applicandum ex una parte mercurii therebinthina estincti, & duabus pinguedinis porcinæ, constat, per triduum, ut bene misceatur, in mortario vitreo agitandum. Æger a ministro eo in loco corporis, ubi unguentum applicari debet, quodammodo fricatur, postea Medicus adstans ministro eam copiam unguenti, quæ necessaria est, ut frictione, per quartam horæ partem continuanda, applicetur, donec pars injuncta sicca fiat. Numerus frictionum & copia unguenti pro differentia ægrorum definiatur. Prima frictio a planta pedis supra malleolos in uno pede, altera simili ratione in altero pede, tertia & quarta supra genua, quinta & sexta ad media femora, adscendit. Antequam septima & octava, quæ crura ad anum usque tangit, instituatur, per aliquot dies acquiescendum, ne quotidiana frictione incommoda excitentur. Nona frictio natibus applicatur, decima ad mediam spinam, undecima ad nucham usque, adscendit, duodecima vero & decima tertia brachia inungunt. Indusium, femoralia, & tibialia linea, quibus æger in tota curatione utitur, non mutentur, quo id mercurii, quod adhæret corpori, demum applicetur, & minister unguentum, quod forte manibus adhæserit, his linteis affricat, quo illud, dum æger post frictionem in tutelo quiescit, a corpore tibulo resorbeatur. Abdomen & thorax non tanguntur, reliquis tamen partibus, in quibus dolor observatur, pauxillum unguenti affricatur. *Epistola 9*, & responsoria, varia symptomata, quæ hisce morbis accidere possunt, inprimis salivationem, perpendit, &, hanc parciori usu unguenti, vel mercurii, in eo contenti, præcaveri posse, docet, nisi forte in alio casu venæsectio & purgatio requiratur. *Epistola 10, 11, 12*, & responsoriæ, de gonorrhœa agunt, & reliquæ usque ad *17* varias res, quæ ad morbos venereos spectant, pertractant, quibus passim observationes

vationes de morbis singularibus inspersæ sunt, quæ tamen imperfectas tantum morborum historias sistunt.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA; ad incrementum scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per partes publicata.

Voluminis III Pars IV.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditschii hæredes, 1745, 8. Plag. 12.

Exhibere consuevimus ex hoc opusculo, quod vires acquirit eundo, potiora argumenta, ne exteri, quid apud nos agatur, ignorent. Judicium Lectoribus permittere solemus, ratione haud una adducti. Hanc consuetudinem in præsens conservabimus illibatam. In fronte hujus *Partis* prodit Viri Pl. Rev. *Gottlobii Friderici Gudii de Christo, & discipulis ejus, decori studiosis, Commentatio philosophico-historica.* Cynici & Quackeri, hominesque mentis minus defæcatæ, aliis placere haud student, decori rationem habent nullam, ac societati humanæ sese præbent inimicos. *Decorum* est *externarum* Pag. 565.
actionum, naturali lege non definitarum, & ab usu excellentiorum ac bene moratorum hominum profecta, forma, ad aliis placendum, & ad felicitatem nostram non repugnante voluntate divina promovendam, composita. Seponenda est aliorum imitatio perversa. Decorum alii dividunt in politicum, quod legibus est magistratuum circumscriptum, & in liberum; in publicum & privatum; in generale & loco adstrictum. Datur etiam im- 568.
putatio neglecti decori in foro divino. Jesus non neglexit decorum in celebrandis festis, quæ antistites sacrorum serius invexerunt. Ipse encænia Judæorum observavit, eisque interfuit, *Jo. X, 22.* Interfuit solenni aquæ effusioni, in festo tabernaculorum fieri solitæ, *Jo. VII, 37 seq.* Ad vestitum Judæo- 570.
rum, ad civiles ritus, sese accommodavit. Decorum eadem elegantia plurimi fecerunt Jesu legati. *Paulus* jubet Episcopum esse κόσμιον, *1 Tim. III, 2.* Præcepit idem, ut mulieres 574.
interessent sacris concionibus velatæ, *1 Cor. XI, 8–15.* Nec

 obstat

obſtat huic decoro locus *Rom. XII, 2.* Hæc hujus Commen-
Pag. 576. tatiónis eſt ſumma. Succedit ei Cl. *Caroli Henrici Zeibichii Diſſertatio hiſtorico-theologica de Porticu Salomonis ad Jo. X, 23, Act. III, 11, V, 12.* Exponit Autor de natura & partibus por-
581. ticus, & de piſcina Betheſdæ, quinque porticus habente, prope ovariam portam ſita, *Jo. V, 2.* Addit, porticui *Salomonis*
585. a Rege hoc adhæſiſſe nomen, eamque non tam ad modum, formam, ſtructuram porticus, quam *Salomo* in priori templo conſtruxerat, fuiſſe ædificatam, quam ex deflagratione templi prioris ſuperſtitem manſiſſe. Partes templi enumerat &
594. recenſet. Situm hujus porticus deſcribit. Non modo Talmudicorum magiſtrorum, ſed etiam *Joſephi*, doctrinam de partibus templi, literis commendatam, exponit. Porticus ſingulas ediſſerit, & de eis commentatur. Porticum *Salomonis* quærit in *1 Reg. VI, 3.* Eam olim dictam fuiſſe אילם, oſtendere ſtudet. Sita erat ipſa *in facie templi*, id eſt, in plaga orientali. In hac porticu, olim atria cingente, *Salomo* duas illuſtres collocavit columnas. Pars porticus per *Nebuſar-Adanem* fuit deſtructa, pars remanſit. Caruit templum poſterius columnis. Porticus *Salomonis* profundæ incubuit valli, ac exteriorem templi aditum firmavit & coercuit. Ipſa fuit admo-
607. dum pulchra, ſpatioſa, multoque populo repleta. In ea 40 annis ante templi excidium conſidere collegium LXX Seniorum conſuevit. Locum Judæi vocant בחנוית, *in tabernis*, id eſt, prope mercatorum & nummulariorum tabernas. Ovium balatu, columbarum pipitu, mugitu boum, ementium ven-
609. dentiumque garritu, locus ille perſonabat. Inde Jeſus mercantes vendenteſque proturbavit & ejecit *Luc. XIX, 45, Marc.*
611. *XI, 15, Matth. XXI, 12.* Porta, ad porticum *Salomonis* ferens, orienti ſoli obverſa, vocabatur Suſan & *πύλη ὡραία, Act.*
614. *III, 2, 10.* Alii, portam *Nicanoris* deſignari per *ὡραίαν*, exiſtimant. Ab hiſce ſententiam Cl. Autor ſuam ſejungit. Sedit enim claudus ille, mirifico effectu ſanatus, ad portam *ὡραίαν*, ipſamque porticum *Salomonis.* Sanatus eſt a *Petro*, portam
616. nondum ingreſſo. Poſtea demum ipſe cum utroque Apoſtolorum porticum *Salomonis* intravit. Succincte & parce ſumma ſaltem Diſſertationis, per ſeſe commendabilis, delibavimus capita.

pita. Progrediendum enim est ad *Petri Zornii Diss. de
de Superstitiosa plagarum cœli antiquitus apud varias gentes ob-
servatione in sepeliendis mortuis.* Ex hac, more nostro, nonni-
hil decerptum dabimus. Athenienses cadavera ad orientem so-
lem conversa humarunt. Judæi direxere sepeliendorum in tumu-
lo facies pedesque versus Hierosolymam. Muhammedani, facie Pag. 617.
Meccam versa, terra teguntur. Græci Christiani corpora de-
mortua, facie ad Orientem conversa, tumulare solent. De
situ corporis Christi in sepulcro ea afferuntur plerumque, quæ
sunt incerta. Succedunt *J. C. Harenbergii Emendationes in
Julii Cæsaris libros criticæ, iterum continuatæ.* Eæ sunt ar-
gumenti satis minuti, ac e particulis compositi, quod a com- 650.
pendiaria recensione abhorret. *J. C. Schwarzii*, præstantissimi
Collegæ nostri, cura produxit eam, quæ sequitur, breviorem
Dissertationem. Exhibetur hic *Explanatio verborum Nepotis:
T. Pomponius Atticus ab ultima origine stirpis Romanæ genera-
tus*, &c. *Adduntur nonnulla ad Cæsaris Germanici Arati vers.* 669.
38. Sunt, qui verbo *Romanæ* sine ulla MSti Codicis autoritate
substituerunt vocem *regiæ*. Fastidiebant Romani ætate *Nepotis*,
quicquid *regium* vocabatur. *Octaviani* considerantiam in su-
mendo *Principis* nomine ipsi fuerant mirati. Gloriosum ipsis
erat, habuisse progenitores, jam olim Romæ commoratos ac 671
florentes. *Nepos* significavit, *Atticum* fuisse stirpis Romanæ,
& quidem tam antiquæ, quam ipsa erat Roma. Legitur vulgo
versus *Arat. 38* ita: *Dictæi texere Atydis famuli Coribantes.*
Hunc ex MSto sic restituit Noster: *Dictæi texere Attis famuli
Corybantes.* Posthæc suppeditantur amatoribus Latinitatis se-
lectæ *Voces aliquot Latinæ, quæ in vulgaribus Latinæ linguæ* 673.
*Lexicis frustra quæruntur, ex priscis Autoribus collectæ a Frid.
Ottone Menckenio*, quarum nunc missus *octavus* sistitur. En
illas! *Tragacanthum*, plantha, Medicis nota, *tranquillum*, Subst.
triangulum, Subst. *triennia*, festum, *Baccho* sacrum, ac tertio
quoque anno recurrens, *trietericus*, Adj. *trieteris*, spatium
trium annorum, *tryphera*, medicamentum compositum,
idque delicatum, *Troglodytis*, Troglodytarum regioni pro-
pria, *vicanus*, vici incola, *violatrix*, *umbratice*, *Cassiodori*
adverbium, *utrinsecus*, *xylocinnamum*. Epistolis *Gisberti Cu-*

Pag. 690. *peri*, ad *Theodorum Janssonium ab Almeloveen* scr ptis, denique
locus est relictus. Numerantur earum octo, a decima compu-
tandarum. Veteres in lectis, vel grabatis, apertis recubasse, no-
vis *Cuperus* comprobat argumentis. Stragula eis fuisse, qui-
bus tori sternebantur, pretiosissima, significat idem. In *toralia*
692. veterum inquirit. De *conopeis* exponit, hoc est, de tegminibus,
ad arcendos culices reticulato opere confectis. Miniatulas ce-
ras locis nonnullis Dissertationis *de Poculis veterum Almelovee-*
695. *niana* apponit. Vestem *fulguritam*, qua sacra celebraturi mi-
nime consueverant uti, illustrat. *Fulguritum* est *fulmine tactum*.
703. Literæ ΛΛ in statua Ægyptia quid notent, disqu rit. Latere in
eis nomen *ἀλήθεια*, *veritas*, negat, causatus, ve itatem ab an-
711. tiquis pro Dea cultam haud esse. Putat, scorpium a Christo
opponi ovo, quia ille mortifer, hoc saluberrimum, est. Literas
ΛΛ *Alexandrum* notare, conjectat. De voce *Medioximis* in
719. antiqua Inscriptione agit. Deam *Diam* in veteri Inscriptione
esse *Junonem*, docet. Varias Inscriptiones antiquas explicat.
725. Fastos consulares auget & emendat. *Pomponii de Origine Ju-*
ris loca duo exponit. An duæ Tragœdiæ, *Medea* inscriptæ, ab
733. *Ovidio* sint compositæ, inquirit. In variis Inscriptionibus an-
tiquis unum duntaxat Consulem nominari, docet. In Fastis
consularibus augendis, aut emendandis, multum operæ ponit.
Quæstiones passim varias amico suo proponit. Ad Fastos con-
sulares eruditas animadversiones subministrat. *Caracallam*
chlamyde usum semialba & semipurpurea, notat. Tandem *Cu-*
743. *peri* Epistolis succedunt *Addenda ad Christophori Saxii Stri-*
cturarum in nuperum Franci cujusdam de Incerto Historiæ Ro-
manorum antiquissimæ libellum Sectionem tertiam, quæ legitur
in Miscell. Lips. nov. Vol. III P. II pag. 235 seq. Suffiguntur huic
Parti Indices duo, ac errores nonnulli operarum, accurate
emendati. Propediem ad *Volumen IV* delibandum accedemus.

NOVA LITERARIA.

Non injucundum fortasse fuerit Lectori, ea hic legere, quæ nuper publico Programmate de conjunctim a se edendis Cel. *Jo. Gottlieb Heineccii* Operibus nos docuerunt typographi in Genevensi urbe nobiles, *Crameri* hæredes & fratres *Philiberti*. Ea hæc sunt:

Doctorum

Doctorum virorum opera in unum cogi, utilis non minus, quam gratus, labor dici meretur, nec, nisi inepte stultus, vocabit in dubium. Quam facile pereunt Opuscula minora, vel in alia regna non vehuntur, quae ab omnibus legi, quam maxime interest rei publicae literariae. Historiae literariae nobis enarrare solent vel libros deperditos, vel rariores; utrumque vero caput vel plane non, vel saltem minutissimum, appareret, si ita cum doctorum hominum scriptis ageretur. Immo ipse eventus hactenus nostram sententiam firmavit satis, atque, speramus, in posterum firmabit amplius. Quodsi, quae diximus, vera sunt, nemo facile vituperabit institutum nostrum, quod cepimus, in unum quasi cogere, & conjunctim exhibere, Viri toto orbe celeberrimi, Jo. Gottlieb Heineccii, *Pot. Pruss. Regis nuper a Consil. sanctior. Jurium ac Philos. in ill. Frideric. Profess. Publ. Ord. jam vero immatura morte nobis erepti,* Opera omnia, ad universam Jurisprudentiam, Philosophiam, atque literas humaniores, pertinentia, *de quibus pauca in praesentia monebimus. Ad formam quod attinet, elegimus commodissimam tractantibus libros, nempe quartam, quam vocare solemus; quae vero res effecit, ut plures Tomi fiant, quorum primus jam tibi, honoratissime Lector, sistitur. Id vero incommodum maximum habet commodum, ut, qui unum emere velit, non necesse habeat, reliquos simul sibi comparare, eaque re apud multos magnam gratiam nos inituros confidimus. Ex eadem causa, quae Praefationis loco esse debebat, Commentatio* de vita ac scriptis *divi Viri separatim excudetur, eadem tamen forma, ut vel Tomo alicui jungi, vel separatim legi, possit. Chartae nitor, typorum elegantia, atque impressio emendatissima, diligentiam nostram adhibitam, & ipsum opus adeo, commendabunt quam maxime. Ad primum huncce Tomum quod attinet, in eo comparent* Fundamenta stili cultioris, *quorum undecima impressio indicium luculentissimum est, avide ea emtores reperisse. Retinuimus annotationes celeberrimi Gœttingensium Professoris,* Jo. Matthiæ Gesneri, *ut & Praefationem, quam Lipsiensis bibliopolae nomine scripserat juvenis doctissimus,* Georgius Guilielmus Oederus. *Additas praeterea hinc vides notulas quasdam, quas debemus benevolentiae amici cujusdam nostri, cujus*

nomen

nomen apponere non licet. Insequuntur Historia philosophica, *atque* Elementa Philosophiæ rationalis ac moralis, *sæpius itidem recusa; ac denique* Iuris naturæ ac gentium elementa, *tertium impressa, de quibus omnibus in laudata Commentatione plura dicta reperies notatu digna. Tu interim vale, benevole Lector, atque alterum Tomum propediem a nobis exspecta. Scribebamus Genevæ Cal. Jul. 1744. Ut emtoribus, vel subscriptoribus, innotescat hujus nostræ editionis pretium, hæc adjungenda censemus. Scilicet in omnium arbitrio relinquimus, vel integra opera, vel singulos Tomos, aut Tractatus, suo quemque cum Indice emere; dummodo subscriptionis pretium solverint, cum in lucem prodibunt Volumina, hoc modo: charta maxima pro centum foliis, L. 5 Genev. vel L. 8, 5 Gall. charta ordinaria scriptoria pro 100 fol. L. 4 Genev. vel L. 6, 12 s. Gall. Charta ordinaria non-scriptoria, 100 fol. L. 3 Genev. seu L. 5 Gall. At, postquam confectum erit & editum opus integrum, non minus, quam tertia parte, augebuntur pretia superius dicta, adeoque pro L. 3 solvenda erunt L. 4. Et eadem erit ratio chartarum omnium. Liber constabit octo Tomis & octingentis foliis circiter, a Clar. quodam Viro auctis, nempe* Tom. I. 1) *Fundamenta Stili cultioris,* 2) *Elementa Philosophiæ ration. & moral.* 3) *Elementa Juris Naturæ & Gentium;* Tom. II. 1) *Antiquit. Roman. Jurisprud. illustrant. Syntagma;* 2) *Historia Juris Civilis Romani ac Germanici;* Tom. III. 1) *Elementa Juris Civilis secundum ordinem Institutionum;* 2) *idem secundum ordinem Pandectarum;* Tom. IV. 1) *Elementa Juris Germanici, tum veteris, tum hodierni;* 2) *Elementa Juris Cambialis;* Tom. V *Opusculorum variorum* Sylloge I; Tom. VI *eorundem* Sylloge II; Tom. VII *Opuscula minora varii argumenti, Præfationes, & Dissertationes Academicæ;* Tom. VIII. 1) *Comment. ad Legem Juliam & Papiam Poppæam;* 2) *Opuscula posthuma, scilicet* a) *Historia Edictorum usque ad Edictum perpetuum,* b) *Vita Salvii Juliani J. C. conditoris Edicti perpetui,* c) *Specimina Edicti perpetui restituti, cum notis & probationibus,* d) *Trias responsorum illustrium,* e) *Notæ in Vinnium; Commentarius de Vita ac scriptis Heineccii.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLVI.

Pars II.

FRANCISCI ARISII, PATRIÆ SUÆ ORdinum Conservatoris jubilati, Cremona literata. Tomus tertius, ab anno 1601 ad 1741.

Cremonæ, apud Petrum Ricchini, 1741, fol.
Alph. 4 plag. 8.

Autor hic (cujus A. 1743 d. 24 Junii ætatis anno octogesimo sexto defuncti, vita nuper exhibita est in *Tomo XXXI* Sylloges illius, quæ *Raccolta d' Opuscoli scientifici e filologici* inscribitur,) jam A. 1702 *duos Cremonæ literatæ Tomos*, Parmæ excusos, ediderat; quorum *primum* in his *Actis Mens. Mart. A. 1706 pag. 134* recensuimus. Ex eo tempore cum *Tomum tertium*, itemque *quartum*, composuisset, accidit A. 1727, ut ii absumerentur incendio. Nec tamen gravatus est, se iterum accingere ad hunc laborem. Quæ tum congessit, in hoc uno *Tomo* exhibet omnia. Non quidem placebit elegantibus lectoribus ejus scribendi genus; iisdemque gratius futurum erat, si vitam cujusque scriptoris exposuisset diligentius, nec ipsos emortuales annos plerumque præteriisset silentio. Tamen, cupide exceptum iri, credimus, hoc opus, cum, ut *Plinius* ait, *historia quoquo modo scripta delectet.* Ceterum, cum superioribus in *Tomis* ordinem secutus sit chronologicum, merito ei nunc placuit alphabeticus, & quidem secundum prænomina, quod si quibus incommodum est, ii subjunctum *Indicem nominum* inspiciant. Nos quidem e tanto doctorum

Cremonensium numero eos duntaxat commemorabimus, quorum notitia exteris quoque jucunda est atque utilis. En horum plerosque: *Alexander Capra*, cujus libri *de Architectura* omnes A. 1717 in *duobus Tomis* recusi sunt; *Alexander Sicus*, qui edidit *Hymnodiam ecclesiasticam*; *Antonius Agellius*, scriptor Commentariorum in *Psalmos*, in *Jeremiæ threnos*, in *Habacucum*, in *Proverbia Salomonis*; *Augustinus Romanus de Floribus*, qui præter alia edidit (in *folio*) *Ecclesiam in triplici statu*, *legis naturalis*, *legis veteris*, & *legis novæ*; *Bartholomæus Platina*, de quo cum jam *primo* in *Tomo* egisset, hic nonnihil adjicitur; *Carolus Felix Matta*, m. A. 1701, qui opus quinque librorum *de Canonizatione* emisit; *Carolus Franciscus Cogrossus*, Medicus adhuc Cremonæ, qui multos edidit medici argumenti libros; *Cæsar Carena*, qui A. 1655 magnum opus edidit *de officio sanctissimæ Inquisitionis*; *Cæsar Cremoninus*, cujus scriptorum catalogus exhibetur, prætereaque docetur, falso tradi, eum sepulcro suo inscribi jussisse hæc verba: *Hic jacet totus Cremoninus*; *Desiderius Arisius*, Nostri frater, m. A. 1725, qui A. 1695 denuo excudi curavit *Andreæ Guarnæ Bellum grammaticale*, & opus nondum editum reliquit, ducentos triginta quinque Cremonenses pictores, sculptores, & architectos, exhibens; *Desiderius Scalea*, m. A. 1639, qui *Seriem* edidit *causarum, ad S. Officium spectantium*, itemque *Institutionem de modo formandi processus in causis strygum*; *Dominicus Pueronus*, qui A. 1666 in *Bullam Cœnæ Domini* Commentarium edidit, & cujus *Institutionum de Regularium aristocratia Tomi IV* A. 1632 prodierunt; *Franciscus Arisius*, noster Autor, qui ne suam quidem vitam satis bene descripsit, quippe nec illud indicans, quo fuerit anno natus. Illud tantum ex eo, quod jam A. 1677 & 1678 edita carmina sua memorat, colligere possunt lectores, grandævorum eum esse in numero. Quæ scripsit, sunt vel Carmina Italica, vel libri, historiam Italiæ literariam illustrantes. *Franciscus Rederascus*, ICtus, cujus *Consilia & Responsa* A. 1652 emissa sunt. *Gabrielis Faerni*, de quo jam in *Tomo I* actum, historiæ aliquid adjicitur. *Gaspar Asellius*, Anatomicus celeberrimus,

Digitized by Google

berrimus, m. A. 1626, cujus hic ſcripta recenſentur ſtudioſe; *Gherardus Cremonenſis*, Medicus, multorum librorum editor; *Guido Grandus*, Mathematicus Academiæ Piſanæ longe clariſſimus, de quo multa docemur *pag. 87–95.* Exhibetur enim perfectus eorum, quæ ſcripſit, catalogus. *Hieronymus Capredonus*, qui initio Seculi XVII tres publicavit libros *de Theologia Ariſtotelis. Hieronymus de Novellis*, & Italus & Latinus Poeta egregius, m. A. 1623; *Homobonus de Bonis*, qui A. 1618 *de Caſibus reſervatis* edidit *Commentarium*, A. 1623 tres Tomos *de examine eccleſiaſticorum*, A. 1632 *Reſponſa quæſtionum moralium*; *Homobonus Piſo*, Medicus Academiæ Patavinæ, qui circulationem ſanguinis impugnavit, pluraque ſuæ profeſſionis ſcripta emiſit; *Horatius Guarguantus*, qui A. 1613 edidit *Reſponſa medica*; *Jo. Baptiſta de Raymondis*, linguarum Orientis, & præcipue Arabicæ, peritiſſimus; *Jo. Paulus Melius*, JCtus multis ſcriptis clarus; *Jo. Paulus Nazarius*, cujus opera, partim philoſophica, partim theologica, in ſex maximæ formæ Voluminibus Coloniæ prodierunt A. 1621; *Joſephus Breſſianus*, urbis Cremonæ Hiſtoriographus, qui multa conſcripſit hiſtorica, ſed magnam partem nondum edita; *Joſephus Hieronymus Sementius*, Orator & Poeta percelebris, m. A. 1706, de quo plura infra in *Appendice pag. 373 ſeq.*; *Joſephus Maria Breſſianus*, m. A. 1737, qui multis ſcriptis illuſtravit Jus Civile; *Laurentius Legatus*, m. A. 1737, in Academia Bononienſi Græcarum literarum Profeſſor, Poeta & Latinus & Græcus; *Lucretia Vidalenga Campana*, mulier doctiſſima, m. A. 1630, quæ publica e cathedra defendit theſes theologicas, & poſtea *ſeptem Tomos* operum ſuorum ſpiritualium edidit ſermone patrio; *Ludovicus Rodolphinus*, JCtus, multorum Autor librorum; *Manaritanus Chilacmenus*, quo ſub nomine ἀναγραμματικῶς latet *Antonius Maria Leo Macchius*, adhuc vivens, qui omnes *Euripidis* Tragœdias traduxit in linguam Italicam; *Marcus Hieronymus Vida*, de quo proferuntur, quæ in *Tomo ſecundo* fuerunt omiſſa; *Octavianus Picenardus*, Academiæ Ticinenſis JCtus, m. A. 1646; *Paulus Areſius*, qui *Libros quatuor* edidit *de arte concionandi*, *Velitationes de*

Cantici Canticorum sensu, *Velitationes* item *in Apocalypsin*, quibus præmissa est vita ejus, a *Paulo Sfondrato* scripta; *Paulus Musconius*, eximius Poeta, qui *Parthenomachiæ* Libros octo edidit, in quibus laudat virgines, Martyrum in numero claras; *Paulus Valcarengus*, Medicus nunc Cremonæ, qui A. 1737 edidit *Medicinam rationalem*, posteaque alia, suam disciplinam illustrantia; *Petrus Cannetus*, m. A. 1730, Poeta & Orator Latinus laudatissimus, cultor item Historiæ literariæ studiosissimus. Exhibetur hic *pag. 264—273* ejus Apologia pro *M. Hieronymo Vida*. *Petrus Antonius Bosellus Vitalengus*, m. A. 1672, qui librum edidit *de potestate Pontificis in temporalibus*, multosque reliquit libros, nondum publicatos, partim philosophicos, partim theologicos, quorum hic profertur catalogus; *Petrus Maria Passerinus*, cujus multa scripta theologica Romæ sunt edita; *Theodorus Baronius*, Medicus; *Thomas Maria Botta*, m. A. 1728, qui multa patrio sermone edidit, & philosophica, & theologica; *Vincentius Gallus*, Mediolani quondam doctor literarum humaniorum, qui edidit A. 1610 *Libros tres de institutione grammatica*, A. 1618 librum *de elocutione oratoria*, ac postea singulos libros *de Poemate lyrico*, *de Epigrammate*, *de Oda*, *de Elegia*. Annexa est *pag. 325 seq. Appendix* ad tres *Cremonæ literatæ Tomos*. Ex hac duos viros producemus, antea non memoratos. Scilicet *pag. 338 seq.* exhibetur narratio de *Janello Turriano*, Cremonensi, qui, quam turpis facie, tam præstans fuit ingenio. Nulla data literis opera, tamen artium mathematicarum erat peritissimus. Fabricabat aves, quæ non solum alas quatiebant, sed sonum etiam edebant. Imperatori *Carolo V* horologium obtulit, a se confectum, quod omnes planetarum motus repræsentabat. Plures de hoc insigni artifice hic producuntur scriptores. Alter, quem silentio non ducimus prætereundum, est, qui Romæ adhuc vivit, *Joannes Franciscus a Sorexina*; qui præter alia *Corpus* edidit *Juris Seraphici*, *in CLXXX titulos distributum*. Est Minorita monachus, cujus lectu jucunda vita hic satis copiose enarratur.

DE CULTU SANCTORUM DISSERTATIONES

decem,

decem, quibus accessit Appendix de Cruce, Autore D. JOANNE CHRYSOSTOMO TROMBELLI, Bononiensi, Canonico regulari Congregationis Rhenanae & Sanctissimi Salvatoris Bononiae Abbate, S. D. N. BENEDICTO XIV, P. O. M. dicatae. Tomi I Pars prior, complectens Dissertationes IV.

Bononiae, ex typographia Laurentii Martelli, 1740, 4.
Alph. 2.

Versatur Rev. Autoris diligentia in ea, quam Romana ecclesia profitetur, doctrina non solum stabilienda, sed etiam adversus dissentientes vindicanda. *Dissertatio I quatuor* abit in *Capita*. *Primo* traditur, quid sit cultus Sanctorum, & quomodo differant latria, hyperdulia, & dulia. *Secundo* occurrere studet Autor sententiis, quae a Protestantibus objectari solent. *Tertio* exponitur de originatione *adorationis* ac *venerationis*. *Quarto* commemoratur summa controversiae, quae Pontificios inter & Protestantes agitatur. *Dissertatio II* occupatur in ecclesiasticis antiquitatibus excutiendis. Enumerantur *Cap. 1* ii, qui extra ecclesiam Christianam cultum Sanctis denegandum existimarunt, nominatim gentiles, Mahomedani, & Judaei. Pag. 32.
Recensentur *Cap. 2* ii, qui, Christianam fidem professi, cultui Sanctorum obstitere. Inquiritur simul in sententiae hujus autorem. 35.
Persuadet sibi Cel. Autor *Cap. 3*, neque *Basilidem*, neque eos Gnosticos, quos *Irenaeus XX, 3*, reprehendit, neque Manichaeos denique omnes, a cultu Sanctis exhibendo penitus abhorruisse. Differit *Cap. 4* de *Eustathio*, cujus in Concilio Gangrensi damnati sunt errores, quique omnium primus cultum Sanctorum fertur improbasse. 39.
Quaerit Autor, quisnam ille exstiterit, & an re vera primus omnium venerationem Sanctis adhibitam luculente oppugnarit. Edisserit *Cap. 5* suam opinionem de *Eunomio*, de Arianis, de *Joviniano*, & de *Vigilantio*. 42.
Subtexit tandem *Cap. 6* seriem eorum, qui illum Sanctorum cultum post *Vigilantium* ad nostra usque tempora repudiarunt. 52.
Dissertatio tertia est dogmatica, ac pro

cultu,

cultu, Sanctis tribuendo, tanquam pro aris focisque, pugnat.
Pag. 68. En argumentum primum. Ecclesia universa docuit ante Protestantium ætatem, Sanctos Angelosque esse invocandos, atque homines ope sua adjuvare. Quis vero dixerit, ecclesiam
69. universam posse errare? Nonne Christus, suis se adfore ad finem usque mundi, *Matth. XXVIII, 20,* promisit? Ita Cel. Vir subducit suas rationes. Novit ipse procul dubio, Protestantes hic desiderare evidentem de cœlitibus invocandis præceptionem & promissionem; ipsos exemplum divitis epulonis, in infernum detrusi, ac *Abrahamum* invocantis, sequi nolle; inniti Deo omniscio, omnipotenti, ac benignissimo; vereri maledictionem Dei, eis prænuntiatam, qui rebus in creatis fiduciam defigunt; sufficere sibi exempla Sanctorum, in sacris literis consignata; nec dari convictionem de eo, an cœlites nos nostraque distincte & adæquate norint; emendasse Romanæ ecclesiæ proceres doctrinam haud unam recentiori ævo, cui ante Protestantium ætatem alius fuerat sensus; ecclesiam universam haud multitudine adspectabili esse metiendam; nec ea, quæ ad ecclesiam universalem spectant, promissa ad unam externam, particularem, & visibilem, esse trahenda. Omittimus reliqua, & id inprimis, Seculo V in universa adspectabili ecclesia eucharistiam sacram infantibus fuisse datam, & ad Seculum usque XII ac ultra sacram Cœnam laicis administratam fuisse sub utraque. Ut Cel. Autor exemplum suppeditet ex V. T. quo, cœlites ab orthodoxis fuisse invocatos ex opinione totius ecclesiæ Judaicæ, comprobet, provocat ad *2 Macc. XV, 12,* ubi privata *Judæ* opinio recensetur in libro, quem ecclesia nec Judaica, nec Christiana per aliquot, imo plura, Secula, habuit pro θεοπνεύστῳ. Confugit etiam ad orationem, quam *Josephus*
72. *Abrahamo,* filium mactaturo, adfinxit *Ant. I, 22.* Tum provocat ad illa *Jeremiæ XV: Si steterit Moses & Samuel coram me* &c. Simulacrorum cultores jam *Mosis* ætate cœlites Divosque invocasse, nemo inficiatur, siquidem illi invocationi Deus permultas opposuit leges. Viros sanctos vita defunctos deprecari Deum pro ecclesiæ militantis necessitatibus, docet locus *2 Macc. XV, 12, 13, 14,* & ipse Autor Commentariorum in Canticum,

Canticum, quem putant esse *Origenem Hom. III*, atque id Protestantes ipsi probabile existimant. Hi vero sibi haud persuadere possunt, ex illa cœlitum pro militanti ecclesia deprecatione profluere officium colendi invocandique cœlites. Nam deprecatio illa non innititur cognitioni infinitæ, distinctæ, & adæquatæ, multo minus singulari, ac individuis coæquandæ; nec patet gradus modusque, per quem homo preces in notitiam cœlitum perducere potest, siquidem ipsi sunt nec omniscii, nec omnipræsentes. Deum cum ipsis communicare omniscientiam & omnipræscientiam suam, nemo contendet. Locum *Jeremiæ* Protestantes de conditione illa, *licet vel maxime Moses & Samuel adhuc in terris essent, & ardentissimo consuetoque more pro Judæis Deum deprecarentur*, exponunt. Cel. Autor porro ex interrogatione Angeli, in visione apparentis *Zach. I, 12*, Pag. 79.
ostendere laborat, cœlites, angelos præcipue, pro hominibus ac ecclesia militante suas interponere preces. Idem ut confirmet, provocat ad *Dan. X, 21.* Preces piorum ab Angelis ad Deum deferri, docet ex *Tob. XII, 12*, addens, munus id Angelis esse impositum, ut precibus nostris suas adjungant. Urget inprimis *Job. XXXIII, 23, 24*, ubi de Christo est sermo, qui deprecatur pro hominibus, expiatione inventa. *Philo* in 80.
libro de Somniis, *Platonicus* quippe, largitur, Angelos adscendere & descendere ad desideria hominum Deo commendanda, & mandata Dei ad homines perferenda. Nil addidit *Philo* de Angelorum pro nobis deprecatione. Tum dissentientium exhibet exceptiones, ac denuo dogmata sua repetit. Laudat illud *Ambrosii in Lucam XVIII, 16: Infirmorum preces* 85.
ad Dominum patrociniis angelorum evehuntur; nemo tentet invalidum, ne angelos lædat. Provocat porro ad *Apoc. VIII, 3, 4*, ubi apparuisse dicitur Angelus sub specie & functione sacerdotis V. T. ad aram auream suffientis. Deinde ad supposititium *Dionysium Areopagitam* procedit. *Origenem* laudat, qui *Lib. VIII contra Celsum* putat, ab Angelis adjuvari eos, qui contendunt ad salutem, & Deum invocant, ipsosque preces offerre. Quod quis neget fieri, nobis non constat. Si *Origenes*, Angelos esse invocandos, docuisset, id sane Autoris

Pag. 91. ris destinationem confirmaret. Notum est illud *Ambrosii* e *Lib. VIII in Lucam n. 96 : Sicut Angeli præsunt, ita & hi, qui vitam meruerint Angelorum.* Inde Autor, nos Angelorum & beatorum precibus apud Deum juvari, nostrumque esse, eos invocare, colligit. Beatos pro vivis fundere preces, it comprobatum ex *2 Pet. I, 15*, ubi docet *Petrus*, sese, quam diu vitam hanc victurus sit, omni ope contenturum, ut memores essent ipsi emendati, sese etiam mortuo doctrinarum, ab ipso traditarum, ut
93. perspicitur ex collatione *v. 13* & *11*. *Leo M. Petrum* pro ipso Deum orare, existimavit. Autori quoque illa cœlitum deprecatio, pro nobis fieri solita, videtur illustrari posse ex *Apoc. V, 8.* Mentes defunctorum pro sese Deum laudant, & aliquid expetunt, *Apoc. V, 8, 9, 10, VI, 10, VII, 15*, &c. Inde autem cum Cel. Autore colligere velle, preces illas cœlitum pro aliis fieri, inconveniens videtur, licet, cœlites generatim pro ecclesia militante Deum orare, nemo facile sit negaturus. *Augustinus XXII, 10, de C. D. : Faciunt ista* miracula *Martyres, vel potius Deus, vel orantibus, aut cooperantibus eis, ut fides illa proficiat, qua, eos non Deos esse nostros, sed unum Deum habere nobiscum, credamus. Augustinus* de modo, quo Martyres succurrere nonnulli putabant ecclesiæ, prorsus hic est incertus, ut e *Cap. 9* etiam patescit. Id quoque incertum, XXIV illi Seniores *Apoc. V, 8, 9*, an preces suas, an aliorum, an pro sese, an pro aliis, visi fuerint Deo offerre. Mirandum sane, locum hunc a Cel. Autore inter præsidia doctrinæ afferri, quæ faveant deprecationi mentium disjunctarum, pro terrico-
100. lis institutæ. Legitur Epistola inter *Ambrosianas* de Passione Martyrum *Gervasii* & *Protasii*, ac in ea exstat *n. 18 Actorum* hæc commemoratio: *Ego Philippus abstuli cum filio meo furtim nocte Sanctorum istorum corpora & — — sepelivi, credens, me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Jesu Christi. Tillemontius* negat, *Ambrosii* hanc esse Epistolam, licet *Damascenus*, ita esse, crediderit. Ex Actis *S. Ignatii* evincere studet, orare Deum pro ecclesia militante sancte defunctos. Idem sibi videtur colligere ex cura, quam gesserunt fideles sacri cadaveris S. *Polycarpi*. Quæ quidem ratio argumentan-

mentandi est obscurior. Ex *Irenæo V, 19,* idem it comprobatum, ubi *virgo Maria* vocatur *virginis Evæ advocata*, in translatione Latina. Unicum dari mediatorem homines inter & Deum, & illum quidem paracletum, & expiationem pro peccatis omnium, norunt Christiani omnes. *Maria* non potuit patrocinari, antequam exstitit, *Evæ*. *Evam* vero ætate *Mariæ* Virginis nondum fuisse in cœlos receptam, quis sacramento contendere ausit? *Virgo Eva* pro posteris & progenie per metonymiam ponitur æque ac *virgo Maria* pro ejus progenie, seu Christo ipso. Id enim contextus orationis significat. Et quis negat, *Mariam*, qua cœlitibus adscriptam, ecclesiæ militanti favere, precibusque generatim esse adjumento? Profert posthæc Autor ad idem comprobandum loca ex Actis Martyrum Scillitanorum, *Origene*, *Eusebio*, & Actis *Maximi* Martyris. Mirum sane, conquiri loca ab Autore oporosissime, quæ, cœlites pro ecclesia militante Deum orare, docent, ac ipsum isthæc Protestantibus opponere. At hi in Apologia Confessionis Augustanæ aperte largiuntur, Sanctos in cœlis in genere pro ecclesia orare. Ideo autem, quod defuncti pro ecclesia militante Deum orant, nondum consequitur, eos esse invocandos, fatente ipso *Bellarmino Lib. II de Purgatorio §. 15.* Re vera a sanctis cœlitibus nostras actiones conspici, ipsosque inspicere vitam nostram, Rev. Autor testimoniis Patrum, quorum antiquissimus est *Ambrosius*, it comprobatum. *Prudentium* quoque citat suffragantem. *Gregorium M.* prædicat, qui credidit, eos nil nescire, qui scientem omnia sciant, & claritatem omnipotentis intus videant, *Lib. XII Moralium Cap. 14* & *Lib. IV Dialogorum Cap. 33* in fine. An vero omniscientia cum homine non θεανθρώπῳ communicetur, vel communicari possit, quæstio est, quæ prius distincte est expedienda. Autor libri *de Vita contemplativa Gregorio* assentitur *Lib. I Cap. 4* hunc in modum: *Nec latebit jam perfecte beatos aliquid secretorum, qui, quod est longe præstantius, ipsum visuri sunt mundis cordibus Deum.* Nec tamen hæc in ecclesia Romana huc usque decisa fuit quæstio. Quare Cel. Autor explicare studuit probabiles modos, quibus sancti cœlites res nostras nosse

Pag. 102. — 104. — 216. — 218. — 225.

 facile

facile possint. Ostendit præterea, cœlitibus ad suffragationem atque opem ferendam nobis, ut ipsi certo sciant res nostras quaslibet, necessum haud esse. Persuadet sibi, Sanctos ab Angelis & animis, a terra in cœlos deductis, discere posse multa. Et quis inficiabitur, Deum utrisque multa posse patefacere? Adjungit, miracula edi posse, ac edita fuisse,
Pag. 230. ad cœlitum desideria & preces. Tandem vero *Dissertatione quarta* arcem causæ invadere studet, operam dans, ut intelligatur, religiosam in cœlitum universos observantiam esse antiquissimam, perpetuo in ecclesia retentam, piam, ac fructuosam.
240. Contendit statim, sanctis hominibus vita functis inter Ebræos venerationem redditam fuisse. Provocat eo fine ad *Jos. V, 13*, ubi filius Dei, princeps exercitus Domini, a *Josua* legitur observantissime honoratus. Idem plerique pronuntiant de
243. loco *Exod. III, 5*, quem Rev. Autor laudat. Salubriter idem monet, pro discrimine personarum capiendum esse *adorationis* vocabulum. Dum vero sibi persuadet, filium Dei non dici potuisse principem exercitus Domini, sententiam fovet singularem. Nonne enim Messias vocatur *princeps pacis Es. IX, 6?* Hinc ad verba ex *Justini* Apologia deflectit, ubi La-
245. tini sic legunt: *Sed & Deum patrem, & ejus filium, & exercitum Angelorum, & spiritum propheticum, colimus & adoramus. Eusebius* quoque *Dem. Evang. III, 3, pag. 106* ed. Colon. 1688 ita: *Angelos & cognoscere & venerari pro ratione gradus dignitatis edocti sumus, ut soli Deo, qui Rex est universi, adorationis honorem tribuamus.* Martyres coli, perhibet *Eusebius* idem *Præp. Ev. XIII. 11*, alias *7. Theodoretus, de curandis Græcorum affectionibus* commentatus, a Christianis Angelos hono-
247. rari, scripsit. Ad *Justini* locum *Petavius* ostendit *Tom. II de Incarnat. Lib. XV Cap. 5 §. 5*, eum ad adorationem Angelo-
250. rum in Græco penitus haud quadrare. Ipse Rev. Autor ita concludit: *Fateor, posse aliter verti ea Justini verba, sed verti etiam commode possunt, ut Pontificii & vetustæ editiones proponunt. Gregorius Nazianzenus Or. 38* hortatur suos, ut *adorent præsepe Domini*, ac idem fecit *Hieronymus*, quemadmodum docet ipse in *Apol. II adversus Ruffinum.* Respondet

porro

porro Autor ad ea ſacri Codicis loca, quibus unicum Deum ju- Pag. 253.
bemur adorare, ſed cultus Angelis diſtincte demtus fuiſſe videtur,
e. g. *Col. II, 18; Apoc. XIX, 10, XXII, 9,* apud *Origenem contra Celſum V* §. 4, *VIII* §. 5, 6. Reſponſione interpoſita locis illis 262.
mederi ſtudet, ac nil inexpertum omittit, ut ſcopo ſuo feciſſe ſatis videatur. Celebramus merito Autoris diligentiam, ordinem, & moderationem, ingenue fatentes, haud facile deprehenſum iri quemquam inter Pontificios, qui telam propoſitam tam plene & tam temperanter detexuiſſe ſit exiſtimandus. Id unum notamus, ſecus ſentientes haud nominatim eſſe deſignatos, nec ſcripta eorum diſtincte indicata.

ANIMADVERSIONES IN HEBRAICUM Exodi Librum, & in Græcam LXX interpretationem.

Veronæ, typis Seminarii, 1744, 8.

Plag. 2.

Vix in manus noſtras venerat hic libellus, Autore *Joſepho Torellio* confectus, & *Scipioni Maffejo*, Marchioni, inſcriptus, cum varia in eo offenderemus, minus exſpectata, quibus movebamur, ut, penitius libelli examen inſtituere, operæ pretium duceremus. Non contradicendi pruritu, non famam aliorum laceſſendi libidine quadam, ſed ſolo veritatem divinam vindicandi ardore, agitamur. Quamobrem, hac cauſæ noſtræ bonitate nixi, cenſuram Autoris doctiſſimi iniquiorem haud nobis metuendam ducimus. Id agit Clariſſ. *Torellius*, ut cum textu Exodi originali Verſionem LXX Alexandrinorum componat. Nec ſingula, quæ ab eo diſputata ſunt, a nobis reprehendi, ex eo facile apparet, quod magnam libelli partem, ubi recte ſentit Autor, intactam relinquimus. Ea tamen, veritatis ducti ſtudio, prætermittere haudquaquam poſſumus, in quibus de Verſione Græca nimis glorioſe loquitur, autoritatem textus originalis extenuat, & varia hujus oracula, velut mendoſa & depravata, ad normam illius emendari jubet. Huc ſumma dicendorum redit.

Principio textui Alexandrinorum majus, quam par eſt, a *Torellio* ſtatuitur pretium. Eum enim non confert ſolum cum idiomate Hebraico, quod in interpretibus non culpandum, ſed laude dignum, eſt, verum ita confert, ut eundem textui ſacro multum anteferat, voces *Moſaicas* ad illius normam, veluti vitioſas, emendet, omnesque interpretandi rationes hujus ſolum autoritate fulciat. Non inficiamur, multa laude dignam eſſe Græcorum illam interpretationem. Ea tamen merito habetur inferior, qua a *Torellio* ornatur. Verſio eſt, omnium, quotquot exſtant, translationum V. T. antiquiſſima, eaque a multis viris doctiſſimis compoſita, majorique ſtudio recognita, emendata, atque examinata. Nihilo tamen ſecius manet verſio, quæ nunquam aſſurgit ad autoritatem textus avthentici, multo minus eidem ab ullo ſapientiorum antefertur. Non ipſo Deo autore gaudet, ſed ab hominibus proficiſcitur, nec divino quodam afflatu in conficienda illa Senes gaviſi ſunt, ſed vel juſſu *Ptolemæi* Regis, ut vulgaris fert opinio, vel proprio inſtinctu, ad opus illud compulſi. Quamobrem in componenda illa ſæpenumero humani quid potuerunt perpeti, varioſque in errores, etiam graviſſimos, incidere, qui noſtris adhuc temporibus ſuperſunt. Hos ne in medium afferamus, amplitudo dicendorum nos prohibet. Non poſſumus tamen, quin ſeptem illas claſſes Lectori erudito commendemus, ad quas revocantur omnes illi errores a Celeb. *Carpzovio Crit. Sacr. V. T. pag. 513 ſeq.* Magno honore translationem illam Chriſtus ipſe atque Apoſtoli dignati ſunt, quando in transferendis oraculis V. T. eam in medium attulerunt. Id quod tamen ea mente factum non eſt, ut tantam ei conferrent autoritatem, quanta tribuitur a *Torellio*, ſed hoc ſolum fine, ut ſe ad genium gentis, ad quam loquendum, accommodarent. Ut lingua Græca dominans eo tempore fuit in toto fere terrarum orbe; ſic multi etiam Judæorum, in Ægypto atque alibi degentes, eadem uſi ſunt. Ab his cum pretium haud exiguum tribueretur Verſioni illi, nec Chriſtus eandem reſpuit. Denique nec Patrum autoritas quidquam hic efficit, cum *Carpzovius*, neque *Origenem*, neque

que *Hieronymum*, tam magnifice de LXX Senibus locutum esse, docuerit, ut in autoritate eorum inniti aliquis commode possit. Sed nolumus hanc rem copiose persequi, tum quod *Torellius* sua strictim breviterque edisserat, tum quod campus hic, quem ingressi videmur, latius multo patet, quam ut a nobis peragrari possit. Progrediamur igitur ad alia. Quantum extollit pluribus inquinatam sordibus Alexandrinorum interpretationem *Torellius*, tantum deprimit autoritatem Codicis Hebræi, ubi in opinionem delabitur, qua nulla violentior pestilentiorque existimari potest, *menda*, horrenda dictu voce, superesse ratus in Codice hodierno. Non constitutum nobis est, integritatem Hebræis Codicis, a pluribus jam dextre satis copioseque demonstratam, sed a *Torellio* perquam infeliciter sugillatam ac solicitatam, denuo vindicare, quo quidem in argumento nemo vel accuratius, vel elegantius, versatus est S. Rev. *Carpzovio*, qui, ut nostra ætate in Criticorum sacrorum principibus recte numeratur, ita & hujus capitis examen tam solidum, quam circumspectum, instituit. Acquiescimus potius in hujus aliorumque virorum doctorum sententiis, in quibus nihil inesse videmus, quod culpari ullo jure possit. Nec miramur, *Torellium* eam tueri sententiam, cum partim a Pseudocriticorum castris minus remotus sit, quibus mos, textum solicitandi sacrum, proprius est, partim ipsa confessione Romanæ fidei, cui addictus est, adigatur, ut a corruptione Codicis Hebræi alienum se minus profiteatur. Quid *Mariana* & *Jacobus de Valentia* de peculiari Judæorum Synodo, ad depravandum Codicem Hebræum convocata, confinxerint, eorum ex libris accepimus. Quam expeditus fuerit *Lamius* in ejusmodi colligendis erroribus, quibus nostri conspurcati sint Codices, pariter exploratum non sine dolore est. Largiamur iis, qui a nobis in capite Criticæ sacræ palmario diffident, errores quosdam particulares quibusdam adhæsisse Codicibus, universales tamen, qui & Judæorum & Christianorum Codices omnes invaserint, constanter negamus. Cui quidem rei & Judæorum religio, cui non sine causis gravissimis tradita

 sunt

ſunt τὰ λόγια τȣ͂ Θεȣ͂, & Maſoretharum inprimis, tam Tiberienſium, quam adhuc antiquiorum, incredibilis induſtria, & Eccleſiæ veteris Chriſtianæ cura, fortiter obſtitit. Tranſimus pervulgatum dudum, ſed clariſſimum nihilo ſecius, Chriſti teſtimonium, de depravatione, ab omnibus legis literis, omnibusque apicibus, removenda. Mittimus ſilentium Patrum, qui nihil objiciunt Chriſtianis, quo factum fuerit, ut vel ex malitia, vel negligentia, Codex fuerit conſpurcatus. Voces, anomalice ſcriptæ, menda nondum conſtituunt. Nec latent ea in Keri & Kethith, in lectionibus ben Aſcher & ben Naphtali, in lectionibus Babyloniorum ac Palæſtinorum. His enim in lectionibus cum vera adhuc & genuina ſuperſit, quid inde contra nos evincatur, non perſpicimus. Ex quo, menda illa ſine omni neceſſitate confingi, apparet. Adeantur Codices vetuſtiſſimi, in Bibliothecis, maxime Anglicanis, latentes, atque ad normam primorum deſcripti, iique examinentur, utrum menda, quæ Codici noſtro interdum affinguntur, confirment. Apparebit tum, plura dici ab iis, qui ſuæ ſerviunt hypotheſi, verſionumque humanarum amore nimium ducuntur, quam quæ probari ulla ratione poſſint. Cumque glorietur Romana Eccleſia avtographo *Eſræ*, ſibi adhuc ſuperſtite, optandum, ut ad hunc exigerentur menda Codicis noſtri, vel, quod præſtantius foret, integer aliquando Codex ad fidem avtographi deſcriberetur. Sed, ut hic nunquam producetur in medium, ſic facile dici poſſunt multa, pauca probari. Conqueritur *Torellius*, Codices Hebræos, quibus noſtra ætate utimur, diſcrepare multum ab iis, quorum ad exemplar ſuam confecerint interpretationem LXX Alexandrini. Quod quidem ſine multa difficultate largimur. Namque hi interpretes, tametſi non Codice *lacero* uſi ſint, vel *pugione confoſſo*, in quo multa per lituram ablata, ut incommoda ſonat *Ludov. Vivis* ſententia, habuerunt tamen ante oculos Codicem, punctorum vocalium ſignis & characteribus accentuum deſtitutum, quod ex mendoſa vocum lectione, & ſuppoſitione vocalium plane aliarum, recte conſiciunt noſtrates. Quantum igitur Codex non punctatus differt ab

eo,

eo, qui punctis instructus est, tantum distabat Codex Alexandrinorum a Codice hodierno. Nunc vero examinabimus loca quædam, in quibus *Torellius* & textum Hebræum plus, quam par est, sub censuram vocat, &, errante Versione LXX Senum, eidem antelata, ad horum metaphrasin emendationem instituit. Quamobrem locum *Exod. XIV, 25*, solicitet *To-* Pag. 5, 6.
rellius, nos quidem haud assequi fatemur. Emendari vult ויסר, *& removit*, ut inde fiat ויאסר, *& ligavit*, quia videt, Alexandrinos reddidisse: *συνέδησε τὲς ἄξονας*. Cui lectioni refragatur oppido consensus antiquarum versionum. *Onkelos*, Targumistarum princeps, ad normam textus originalis exprimit: ואעדי, *& removit*. *Symmachus*, Græcorum interpretum non postremus, eodem modo: *μετέστησε*, *evertit*. Addimus textum *vulgatum*, a quo conferendo facile temperaremus nobis, nisi adversus *Torellium* disputandum esset. Sed is reddit: *Subvertit*. LXX sic interpretatos esse, ut refert *Torellius*, inficiari nolumus, quod verba clarissima sunt. Certissime tamen convicti sumus, eos graviter esse hallucinatos; quod jam animadvertit *Cartwright ad Exod. pag. 179*. Intelligitur jam, LXX sequentium rationem habuisse: *Et duxerunt eos* (currus) *cum difficultate*, id quod *alligatis* secundum LXX *rotis* fieri necesse erat, ad quas ideo rotas hæc verba per vocem *αὐτὲς* referunt. Sed quid, si ad currus referatur, quicquid hic dicitur? Remotis rotis & avulsis, currus ipsi difficulter trahebantur. Sic recte *Cartwright* loc. cit. *Clericus* item ad h. l. aliique. Et, quanquam R. *Salomo* rotas igne fabuletur combustas, curruum tamen, ob rotarum absentiam difficulter euntium, rationem simul habuit. Unde neque is nobis adversatur. In loco *Exod. XXVII, 18*, *Torellius* pro מאה 6.
באמה, *centum in cubito*, rescribi vult מאה במאה, *centum pro centum*, quia Alexandrini reddunt: *ἑκατὸν ἐφ' ἑκατόν*. Sed ecce tibi MStum Oxoniense, ad quod *Lamb. Bos* provocat: *ἑκατον πήχεων*. Neque hoc ignoravit *Torellius*, dum illud excitat, nihilo minus tamen discedit. LXX Senum versionem ex sequente phrasi dimanasse, *Clericus* conjicit ad h. l. *pag. 136*. Provocat ad *Samaritanum* textum subscribentem, quod etiam

etiam *Torellium* non præterit. Sed, uti *Samaritanus* ſtatim
בחמשים falſo transfert per כאמק, ita & hic autoritas il-
lius exigui ponderis erit. Quomodo locus *Geneſ. XLIX, 5*,
irrepſerit inter *Exodi* oracula, nos latere, fatendum eſt.
Tranſeat tamen hoc, & res ipſa tangatur. Hic pro כלי,
vaſa, *Torellius* legit כלו, *conſummarunt*, quia Alexandrini ver-
tunt συνετέλησαν. Non movetur *Hieronymi* interpretatione,
quæ verbum Moſis *vaſa* expreſſit, quamque adducit. Nos
quidem nihil ſic incongrui cernimus. Quid ſit כלי, omnes
norunt. Sponte etiam ſenſus fluit, ſive מכרתם vertas *gla-
dios*, ſive *pacta*. Profecto *inſtrumentum violentiæ* utrobique
prædicatum, ſubjecto conveniens, ſunt, priorique in ſenſu
7, 8. proprio conveniunt, poſteriori in figurato. *Exod. XIX, 8*,
Moſes, Deo in montem Sinai deſcendente, totum illum
montem motu fuiſſe agitatum, graviter teſtatus eſt. יחרד
כל ההר, *tremuit totus ille mons.* Alexandrini, ἐξέστη πᾶς ὁ
λαὸς, quod, calamo mentem præcurrente, reddit *Torellius*,
obſtupuit omnis mons. Amplectitur autem ſignificatum τοῦ
λαοῦ, & hic pro ההר legi vult העם, ut de *populo tre-
mente* intelligatur. Rationem addit: *Nam quis unquam audi-
vit, mentes obſtupeſcere?* Quæ profecto multum incommodi ſe-
cum ferunt. Tollitur ſic vis miraculi. *Populum obſtupeſcere*,
admirandum dictu non eſt. Montes titubare, præſentiſſimus
Numinis effectus eſt. Rationem, quam addit, nullam eſſe,
putamus. Commotio enim, tanquam præſentiæ divinæ teſtis,
aliis etiam locis compluribus tribuitur. Et quem fugit, an-
thropopathias figuram ſcriptoribus ſacris receptam eſſe, qua
inanimata naturam induunt animatorum? Hoc ſenſu *trepidare
montes*, crebro teſtatur Scriptura. Neque hoc præterit *Torel-
lium.* Legit enim apud *Davidem: Et exultarunt montes.*
Quod tamen Poetæ convenire putat, qualis *David*, non vero
Hiſtorico, qualis *Moſes.* At nonne characteres frequentius
permutantur? Nonne libris hiſtoricis & hymni *Deboræ*, *Ba-
raci*, aliorum, inſerti ſunt? Nonne ipſe *Moſes* cecinit ob mare
rubrum, atque ante obitum? Quæ affert effata Codicis de
pavore hominum, de *pavore cordis*, non adverſantur nobis.
Ut

Ut enim *pavor* proprie dicitur de *hominibus*, ſic *montibus* non obſtat *pavor* tralatitius. Et, quanquam homines trepidaſſe dicantur, ob legem in Sinai latam, cum ipſo tamen pavore *hominum* commotio *montis* nulla ratione pugnat. *Gen. XX, 10,* pro Pag. 9.
מה ראית, *quid vidiſti?* legi vult *Torellius:* מה יראת, *quid timuiſti?* Textum Græcum exprimunt LXX, praeter hos etiam *Aquila* ac *Theodotion*, quos tantum indicat. Addemus lectionem eorum: *LXX:* ἐνιδὼν. *Aquila*: εἶδες. *Symmachus*: ἰδὼν. *Theodotion:* ἑώρακας. Idem et *Hieronymus* egit. Nihilo minus miratur *Torellius*, neminem adhuc eum produxiſſe ſenſum, qui ſibi ſuccurrat. Absque omni cauſa. *Quid vidiſti* ſenſum parit perquam commodum, quem nec aliæ reſpuunt linguæ, nec *Torellii* aſſequitur interpretatio nova. Verba *Exod. XII, 41,* non ita verti vult *Torellius*, ut noſtri in- 10.
terpungunt interpretes, ſed ea ratione, qua Alexandrini expreſſerunt, ἐξῆλθε πᾶσα ἡ δύναμις Κυρίȣ ἐκ γῆς Αἰγύπτȣ νυκτός. Προφυλακή ἐςι τῷ Κυρίῳ. In quo multa incommoda. Primum vox ליל legenda לילה. Deinde ea a ſequentibus divellenda, & prioribus verbis accenſenda. Sic ordo turbatur accentuum et ſedes Silluki. Quod violentum. At, qui literas, qui vocales & voces, mutat, illum accentuum curam non habere, haud eſt admirandum. Non pœnitebit tamen, ad h. l. legiſſe *Montfauconium* in Hexaplis, et *Cartwrightum* ad Exodum, qui lectionem receptam tuentur, &, veteres Codices Græcos ab hac minime alienos eſſe, liquidum reddunt. Sed ſatis de *Torellianis*, iisque juvenilibus, conatibus.

Biblischer Archivarius der Heiligen Schrifft Neuen Testaments, 2c.

id eſt,

INDEX UNIVERSALIS OMNIUM AUtorum, libros Novi Teſtamenti recenſentium, ſuisque obſervationibus dilucidantium, Autore M. MICHAELE LILIENTHALIO, V. D. M. Regiomontano, & Bibliothecario.

Regiomonti, impensis Christ. Godofr. Eckhardti, 1745, 4.
Alph. 4 plag. 14.

Cum multa quidem præclara ingenia operam atque laborem impenderint omnem, ut, ad explicandam sacram Scripturam quæ pertinere videbantur, sedulo conferrent, & undique conquirerent; ingenue tamen est fatendum, in suscipiendo atque conficiendo hujusmodi opere non unam eandemque omnes ingressos esse viam, sed alium aliis vestigiis institisse, &, modo Autorum, tabulas sanctiores illustrantium, nomina recensendo, modo varias variorum ex viris doctis cogitationes in singulas oraculorum divinorum sectiones colligendo, ad commoda publica afferre quidpiam studuisse. Ex eo factum est, ut multi in lucem prodierint libri, quorum Autores id sibi animo conceptum atque constitutum tantum habuerunt, ut nomina scriptorum cum orbe literato communicarent, qui de literis sanctioribus bene fuerunt meriti. Constat inter omnes, quantum operæ, studii, atque diligentiæ, in conficiendis *Bibliis numeratis* suis quondam *Dorschæus* adhibuerit, &, qui continua quadam serie istud opus perficere elaboravit, quantum ipsi tribuerit diligentissimus *Grambsius*. Sed illud unum ab omnibus, rerum sanctiorum peritioribus, in istis desiderabatur laboribus, quod maximam partem Autorum excitatorum, ecclesiæ antiquæ doctores, Patres vulgo nominati, tum Scholastici, quin imo alii Theologi, conficerent, quorum studia in explicandis tabulis sacris minus erant probata, ita, ut ne minimum quidem ad explicandum sacrum Codicem illorum excitatio conferre videretur. Mederi quidem huic rei cœptum est ab iis, qui introductiones in Scripturam sacram, & singulorum librorum Commentarios, in vulgus ediderunt, in quibus id præcipue viri docti annisi fuere, ut eorum, qui lucem oraculis divinis qualicunque sua opera offuderunt, diligenter mentionem injicerent. Sed, ut diffusa ac dispersa maxime hæc dicenda est industria, ita & incommoda ac difficilis usu animadvertitur. Hinc omnis doctrinæ suæ elegantiam, Autorum copiam, ingeniique præstantiam, Cel. *Wolffius* ad literarum sacrarum explanationem promovendam, atque in illustriori

illustriori loco sententias vocesque, quæ sua claritate prima specie destitutæ videbantur, constituendas, in præclaris suis voluminibus, quorum inscriptio *Curas Philologicas* ostendit, præ omnibus reliquis contulisse, & rei sacræ publicæ optime inserviisse, recte censetur. Cum vero conscribendorum librorum nullus sit finis, nec modus in enarrandis recentioribus Autorum sacrorum sententiis facile habendus; non potuit non fieri, quin multa adhuc superessent addenda, quæ vel oculos tanti viri effugerunt, vel post ejus demum fata lucem adspexerunt. Quod de suo quoque libro sibi in futura tempora prædixit eruditissimus hujus *Archivarii* Autor. Quo vero in præsentia saltem aliquid ad publica commoda in medium afferret, aliorumque conatus pro virili juvaret, recensionem scriptorum, tabulas sacras illustrantium, denuo suscepit, eamque, si verum dicere licet, ad pleniorem perfectioremque gradum, ut nunc quidem sunt tempora, evexit, omniumque eorum, qui olim hanc spartam ornarunt, diligentiam superavit, dum, laboribus illorum usus, haud sufficientem & mancam Autorum sanctiorum enarrationem mirifice supplevit. Instituti sui rationes has sibi ipse ineundas esse voluit, ut in universum primo sub initiis singulorum librorum nomina eorum in tabulas suas referret, qui vel de integro quodam libello sanctiore, vel de eximia saltem ejusdem parte, præclare meriti fuere. Tum ad singula librorum capita, & incisa, recensenda pari diligentia pergit, & singulares uniuscujusque commatis nobiscum communicat Autorum commentationes, ita quidem, ut primum locum in recensione omni isti occupent scriptores, qui sacræ Hermenevticæ; Criticæ, Philologiæ, Historiæ, aliisque Theologiæ acroamaticæ partibus, assiduam navarunt operam; isti vero, qui in usum atque exercitationes publicas veritates sacras converterunt, ultima subsellia sibi vindicent. In prioribus enarrandis scriptoribus, præter eos, quos jam nominavimus, insignem Autorum attulit copiam, qui Disputationibus, aliisque exercitationibus, ad rem sacram pertinentibus, claruerunt, quorumque ingentem ipse collegit, sibique conservat, thesaurum. Nec, temere ipsum Autores excitasse, censen-

dum eſt, ſed, diligenter electionem eorum inſtituiſſe, videmus, cum probe ſciverit, quantum diſtent æra lupinis, nec ſingulis eadem pretia ſtatuenda eſſe, cognoverit. Tacemus *Mentenii* & *Ikenii* Theſaurum; *Wildeshauſenii*, *Schwendelii*, *Schetteligii*, Indices Diſputationum, quæ haud ſpernenda ipſius recenſione ceperunt incrementa, magnam molem *Obſervationum, Animadverſionum*, *Annotationum*, *Meditationum*, *Exercitationum*, *Quæſtionum*, *Miſcellaneorum*, *Selectorum*, *Parergorum*, *Opuſculorum*, *Analectorum*, *Otiorum*, *Muſeorum*, *Bibliothecarum*, *Conjecturarum*, *Decimarum*, aliorumque, a viris doctis editorum, ſpicilegiorum, quæ omnia largam meſſem Autori præbuerunt, indices ſuos locupletandi, & ea ex his decerpendi, quæ publice prodeſſent. Quæ omnia ita comparata ſunt, ut unicuique facile de toto horum Indicum ambitu, utilitate, & uſu, ſatis abundeque conſtare poſſit. Eandem diligentiam operamque in enarrandis Autoribus ſacris, qui practici, & homiletici, vulgo dicuntur, adhibuit, & ita hunc laborem exornavit, ut optima modo & utiliſſima quæque nominaret, reliqua vero, quæ minus conducere videbantur, lubens præteriret, nec ſine cauſa nomina Autorum excitaret. In evolvendis hiſce paginis etiam obſervavimus, recentiorum inprimis induſtriam fuiſſe laudatam, & eorum quidem Scriptorum, quos ultima hæc ætas, & ſuperius Seculum, tulit. Nec vitio Autori vertendum eſt, inter Evangelicæ purioris doctrinæ ſectatores etiam magnam turbam doctorum, qui a Reformatorum, ut dicuntur, ſtant partibus, & præclaris ſuis operibus Angliam inprimis & Belgiam illuſtrarunt, eſſe adductam, cum Romanæ eccleſiæ doctorum rara admodum conſpiciatur copia. Ceterum Celeberrimus Autor noſter etiam Indices Autorum, qui in recenſendis V. T. libris, iisdemque explicandis, verſati fuere, proxime ſe confecturum, & cum orbe literato communicaturum, promiſit, nec vanum hoc fuiſſe promiſſum, nuper, delato ad nos hoc ipſo Indicum volumine novo, gaudentes cognovimus. Denique moleſte haud ferendum eſt, ſi vilioris interdum, ex quorundam ſententia, pretii adducantur libri, cum id probe tenendum ſit, Autorem omnibus

omnis

omnis generis hominibus inservire voluisse, qui rei sacræ operam qualemcunque navant, & quorum maxima sæpe pars non minutis delectatur sententiis, sed auream tantum praxin in deliciis habet. Ceterum fieri non potuit, ut specimen hujus laboris hic exprimeremus, nec ea re opus videbatur, postquam totius plane libri faciem jam depictam dederamus.

PETRI ZORNII, IN GYMNASIO THOrunensi Rectoris, Professoris primarii, & Bibliothecæ publicæ præfecti, Historia Bibliorum pictorum, ex antiquitatibus Ebræorum & Christianorum illustrata.

Lipsiæ, apud Jo. Christianum Langenhemium, 1743, 4.
Alph. 1 plag. 1.

Qui adhuc in enarranda Historia literaria Codicis sacri laudabili cum industria versatus erat Cel. Autor, in præsentia ex divite penu lectionis suæ cum erudito orbe communicat ea, quæ de externo habitu, ornatu, ac effigierum luminibus, quibus vel integer Codex sacer, vel ejus libri aliquot speciatim, in membranis ac chartis decorati apparent, apud optimos quosque scriptores sparsa reperiuntur. Opusculum *XII* absolvitur *Capitibus*, quorum argumentum pro instituto nostro breviter exhibebimus.

In Præfatione Autor declarat sensum verborum *Constantini Magni*, quibus, teste *Eusebio de Vita Constantini Lib. IV Cap. 24*, de ecclesiarum antistitibus pronuntiat, *ipsorum esse, agere ea, quæ intus sunt in ecclesia*, de se vero, *quæ extus*. Priora accipit de verbi divini præconio, Baptismi & sacræ Cœnæ exhibitione, impositione manuum, sive ministrorum initiatione, & usu clavium; posteriora de defensione ecclesiæ, custodia disciplinæ ecclesiasticæ recte ac ordine administrandæ, Conciliorum indictione, & quæ hujus generis sunt alia; eaque de causa *Augustum* ex vero pronuntiare, se esse *τινα κοινὸν ἐπίσκοπον ἐκ Θεοῦ καθιςάμενον*. Quam suam curam sigillatim testatam fecit, ubi Codices sacros, Novi cumprimis Testamenti, per καλλιγρά-

φυς elegantiſſime deſcribendos curavit. *Cap. I* quærit, *an antiquis Ebrais Scriptura Codicis ſacri coloribus variis, auro inprimis, exornata, in uſu fuerit.* Præmiſſis pauculis de diſtinctione *chalcanti*, ſive *atramenti ſutorii*, & *atramenti ſcriptorii*, lucem aliquam infert verbis *Clementis Alexandrini Strom. Lib. VI.* Inter inſtrumenta ſcriptionis refert κανόνα, pro quo *Carolus du Fresne*, approbante *Montfauconio*, legi vult κάνιον, *vaſculum*, in quo *atramentum ſcriptorium*, & σχοῖνον, *calamum*, ex junco Nilotico aptatum. Græci vocem μέλαν, & Latini *atramentum*, non de alio, quam quidem *nigro, liquore* uſurpant. Judæis præcepto, ore tenus inde a majoribus ad ipſos transmiſſo, interdicitur, *ne Codex ſacer alio liquore, quam qui-*
Pag. 1-9. *dem atro, ſcribatur, Sopher. Cap. I §. 1, Maimon. Hilch. thepill. Cap. I §. 4.* Quare, quod ex *Ariſtæa Joſephus A. J. XII, 2*, de codice legis, aureis literis exarato, ad Regem *Ptolemæum* ab *Eleazare*, Pont. Max. transmiſſo, habet, de codice in *privatum*, non *publicum*, Synagogæ uſum confecto, interpretandum eſſe cenſet. Sed, cum, judicibus eruditiſſimis viris, tota illa narratio de interpretatione Græca LXX hominum, ab *Eleazaro* ſubmiſſorum, ſubleſtæ ſit fidei, etiam hæc de codice aureis literis ſcripto locum ſuum tueri nequit, quod nec ipſe Cl. Autor diffiteri audet *pag. 132.* Κεραία *Matth. V, 18*, eſt ipſi lineola, literæ impoſita, quales in codicibus, quorum uſus in Synagogis eſt, con-
9-14. ſpiciuntur. *Cap. II* ὁμοιώματα τῶν εἰδόλων *1 Macc. III, 48*, explicat de *Deorum imaginibus*, quas libris Judæorum inſcribebant, quo illos ad uſum ineptos redderent. Nec tamen Judæis defuerunt homines, qui variis figuris libros ſacros ornarent, quos imitati Mohammedani. Scriptura *Dan. V, 5*, fuit quidem Chaldaica, ſed characteres fuerunt in ſe ducti, ac ita intricati, ut ab invicem nec dignoſci, nec legi, poſſent. *Caput*
24. *III* de *aureis & argenteis literis Bibliorum apud primos Chriſtianos* agit. Liquorem aureum atque argenteum antiquos Chriſtianos in deſcribendis libris, divino adflatu conſignatis, adhibuiſſe, teſtis eſt *Hieronymus Præf. in Job. & Ep. ad Euſtochium*, idque invaluit uſu non in Latina ſolum, verum etiam Græca, eccleſia, qui ipſi, ſuperſtitione cum tempore creſcente, inter

inter λείψανα sacra reponebantur. Ornatus hic etiam scriptis Pag. 25-
ὑποβολιμαίοις & ἀποκρύφοις est additus. *Carolus M.* litera- 37.
rum ita rudis, ex Autoris sententia, fuit, ut ne nomen quidem
suum scribere noverit, quod tamen aliis, rationibus non con-
temnendis subnixis, non ita videbitur. *Cap. IV* expenditur 37-39.
Hieronymi judicium de Bibliis aureis & argenteis. Observat
is in *Præf. ad Job.* veteres libros, & in membranis purpu-
reis auro argentoque, literis unicialibus, pulchre quidem, sed
non satis emendate, fuisse descriptos, quod comprobatur testi-
monio *P. Lambecii*, qui notat, in Codice Bibliothecæ Vindobo-
nensis, eleganter scripto, *Luc. XXIV*, *13*, pro ἑξήκοντα legi ἑκα-
τὸν ἑξήκοντα. Inde autem nemo inferat, MStorum Codicum in 40, 41.
vera ac genuina lectione determinanda usum esse exiguum,
cum in bene constitutis ecclesiis essent & *periti antiquarii*, &
circumspecti correctores; hinc passim *manuscripta Bibliorum cor-
rectoria* nominantur. *Cap. V* examinatur judicium *Chrysosto-* 41-44.
mi de Bibliis aureis, qui *Homil. XIII in Jo.* non tam monet,
ut libri sacri auro ornentur, quam cordi insculpantur. Ho-
rum autem alii integri literis aureis consignabantur, alii hujus 44-50.
generis literas in initiis suis locatas habebant, in aliis denique
notæ criticæ, aureis coloribus decoratæ, erant. Idem *Chry-
sostomus* perhibet, pueros pariter atque puellas suo tempore
Evangelia de collo suspendisse; qui mos forsitan à Judæis flu- 51-55.
xit, qui *Psalmos* aliquos, pergameno porro inscriptos, de
collo gestant, addito nomine angeli peculiari, qui cabbalisti-
ce ex *Psalmo* eruitur. *Cap. VI* disserit *de origine Bibliorum* 55, 56.
*pictorum in ecclesiis antiquis ex mente Nicephori, Patriarchæ
Constantinopolitani.* Existimavit ille, per effigies res, in Scri-
ptura contentas, altius atque vividius animo infigi, a qua sen-
tentia non alienus fuit *Carolus M.* in *Capitulari de non adoran-
dis imaginibus*, quem librum graves in ecclesia Romana viri ei-
dem adscribunt. Ab VIII inde Seculo in MStis Græcis in libro- 57-65.
rum initiis observantur literæ prægrandes, calligraphorum ar-
bitratu confictæ, quæ varias hominum, serpentum, avium,
piscium, aliarumque rerum, figuras repræsentant. *Cap. VII* 65-68.
quæstio ista disceptatur, *an imagines pictæ hominibus plebejis*

sacrorum

sacrorum Codicum loco sint. Agitata est illa in Concilio Nicæno II, contra iconomachos circa A. 785 indicto, in quo nonnulli statuebant, conversationes Apostolorum, Prophetarum, ac Martyrum, imaginibus repræsentari posse, quo sic rudiores informarentur, ac ad virtutis exercitium atque imitationem exstimularentur, aliis contrarium asseverantibus, lectionem potius Scripturæ sacræ commendandam esse, ex qua unusquisque ad
Pag. 68-79. vitam & virtutis studium abunde instrui queat. *Cap. VIII* docetur, quod προσωποποΐαι Oratorum ac Poetarum primam occasionem librariis dederint, Codices sacros picturis ornandi. Ita v. c. in Cod. Regio *n. 1878* picturæ bene multæ, a perita ma-
79-82. nu delineatæ, cum frequentibus prosopopœiis occurrunt. Hujus generis Codices Græcis etiam in usu fuisse, *Cap. IX* demonstrat ex *Lambecio*, qui copiose satis Codicem Biblicum vetustissimum, qui in Bibliotheca Vindobonensi asservatur, describit. Illum satis antiquum esse, non negatur, sed, ad ævum *Constantini M.* adscendere, a veritate abludit, cum talis ornatus illa tempestate a Codicibus sacris abesset. Imagines etiam, Christum cruci affixum repræsentantes, in nonnullis Græcorum
82-90. libris sacris conspiciuntur. *Cap. X* agit de *cognitione antiquitatum sacrarum & profanarum ex imaginibus Codicum sacrorum apud veteres magis magisque amplificanda.* Cum multa sint in antiquis scriptoribus, quæ non æque clare intelligantur, nisi certis quibusdam figuris oculis subjiciantur, id ipsum etiam librarii in Codicibus sacris tantaverunt. Illustrat hoc, et usum imaginum monstrat, exemplis, petitis a tunica Christi inconsutili, *Jo. XIX, 23,* cruce Christi, cui num tribus, an quatuor, clavis fuerit affixus, immersione, an adspersione, aquis sacris lustrandorum, convivio *Pharaonis*, die ejus natali, *Gen.*
90-108. *XL, 19,* celebrato. *Cap. XI* commentatur de *imaginibus sacrorum Codicum in ecclesiis occidentalibus, sive Latinis, sive Germanicis.* Agit de Codicibus sacris, variis imaginibus insignitis, passim in Occidente obviis, quarum tamen haud paucæ offendiculi potius materiam præbent, quam ut rudem plebeculam
108-119. erudiant. A tempore *Caroli M.* si non libri sacri omnes, saltem illorum aliqui, vel partes quædam, in linguam Germanicam sunt

sunt conversæ. Autoritate etiam *Ludovici Pii* Imp. Vetus ac Novum Testamentum in Germanicam linguam oratione ligata transferri est cœptum. Cui ipsi etiam debetur *Tatiani*, Syri, Harmonia IV Evangeliorum, lingua Teutonica veteri expressa. *Caput XII* complectitur varia additamenta. Adduntur hic aliqua de *canaliculi præfecto, encausto*, Imperatoribus tantum, illorumque conjugibus, proprio, Ebræorum imaginibus, summa veneratione, qua Mohammedani Alcoranum prosequuntur, quem a suis, manibus non lotis, contrectari nolunt, a Christianis nullo modo tangi permittunt, de literis *uncialibus*, a *Dav. Casley* perperam in literas *initiales* conversis, de Patribus, ex memoria multa allegantibus, (unde lectiones variantes, ex iisdem collectæ, concident,) de Codice antiquissimo, sic dicto *Cantabrigiensi*, quem in multis a vulgatis libris discrepare Autor asseverat, de veterum solertia in Codicibus sacris emendandis, de libris Vet. & Nov. Test. tectis omnino argento deaurato, ornatisque lapillis pretiosis, superstitibus adhuc in Bibliotheca Imperatoris Turcici, de Evangelio *Matthæi*, a *Barnaba* reperto, de Mohammedanis, primum Evangelii *Joannis* Caput, Græce conscriptum, amuleti instar de collo gestantibus, de imaginibus, tempore *Constantini M.* nondum cultis, de inventionis crucis Christi falsitate, de numo *Constantini M.* incurvum serpentem pertica transfixum præferente. Subjectus est Index rerum præcipuarum, in erudita hac Commentatione pertractatarum.

Pag. 120-126.
126-130.
130-169.

WILHELMI CHRISTIANI JUSTI CHRYSANDRI, Philos. & Liberal. Art. Magistri, Commentatio philologico-theologica de Sapientia Dei in connubio Josephi & Mariæ admiranda.

Helmstadii, 1744, 4.

Plag. 19.

Elegantissima hæc Commentatio enata est ex Dissertatione, de ipso hoc argumento in Academia Helmstadiensi publice ventilata, cujus exemplaribus distractis, quo multorum desideriis fieret satis, illam Cl. Autor, qui aliis jamdum eruditis scriptis

de re literaria bene meruit, multis acceſſionibus, theologicis
potiſſimum obſervationibus, locupletatam, recudendam cura-
vit; maxime quod argumentum hoc alii interpretum levi bra-
chio tractarint, alii multa, quæ ad illius accuratiorem cognitio-
nem ſpectant, ſicco pede tranſierint. Abſolvitur *Prologo, tracta-
tione* in *Capita III* diviſa, & *Epilogo.* In *Prologo* docet Autor,
verum inter *Mariam* & *Joſephum* matrimonium interceſſiſſe,
licet hic cum illa neque ante Jeſum natum, neque poſt, conſue-
verit, eo tendens, ut Jeſum educarent, mutuumque ſibi auxilium
præſtarent, qui jure ad reliquos conjugii fines deſtituti haud-
quaquam fuerint, ſed quibus conſpirante voluntate libenter ceſ-
Pag. 1-7. ſerint. Sententiæ hujus ſuæ rationes affert *Cap. I Sect. I* alias *a
parte Joſephi, a parte Mariæ* alias, porro *a parte utriusque*, de-
nique *a parte Jeſu.* 1) *A parte Joſephi*, quia genealogia
Chriſti *Matth. I* ad *Joſephum* refertur. Apud Judæos quippe
uxores familiis maritorum innectebantur, quo ipſo verum ma-
trimonium inter *Joſephum* & *Mariam* pro certo ponitur. Ne
quis autem in illam ingrederetur opinionem, *Joſephum* verum
patrem Jeſu fuiſſe, non dicit ſcriptor ſacer, Ἰωσὴφ δὲ ἐγέννησε
τὸν Ἰησοῦν, quam loquendi formulam de ſuperioribus adhi-
buerat, ſed τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰη-
9-13. σοῦς κ. τ. λ. 2) Ex deſponſatione per remotionem obſtacu-
lorum, quæ conſummationem pacti conjugalis impedire pote-
13-16. rant *Matth. I, 18.* 3) Angelus Domini ſuaſit παραλαβεῖν Μα-
ριὰμ *v. 20.* Notat autem hoc verbum apud ſcriptores Græcos
fœminam, a parente, vel illo, qui loco parentis eſt, *in manus
traditam*, & *accipere*, & *domum ducere*, cujus oppoſitum eſt
verbum ἀπολύειν, vinculi connubialis diſſolutionem deſignans.
16-18. 4) Quia *v. 25* dicitur: καὶ (Ἰωσὴφ) οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, cujus
abſtinentiæ mentione opus non fuiſſet, niſi per matrimonii con-
18-20. ſociationem jus ipſi competiiſſet. 5) Quia *Lucæ II, 22, Joſe-
phus* pater Jeſu vocatur, καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ,
quam lectionem, multorum Codicum conſenſu firmatam, præfert
vulgatæ, καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ, &, qua ratione in non-
nullis libris mutatio fuerit facta, oſtendit. Sive igitur *Joſe-
phus* dicatur pater Jeſu, vitricus, ſive naturalis κατὰ δόκησιν,
nomen

nomen hoc ipsi tribui minus potuisset, nisi verum matrimonium inter ipsum & *Mariam* constitisset. 6) *Maria* appellat Pag. 20-
Josephum patrem *Jesu Luc. II, 48*, cujus appellationis ratio pa- 21.
riter in utriusque conjugio quærenda. Additur, *Josephum* nominari ἄνδρα *Mariæ Matth. I, 16*, quæ notio tum apud Græcos, tum Nov. Test. scriptores maritum haud raro notat. *Sectio II* 21-22.
sistit rationes, II) *Mariam* spectantes, quia 7) *Maria* nunquam scortationis insimulatur, quod Judæi, infensissimi hostes Christi, fecissent, nisi communis persuasio fuisset, legitimum matrimonium inter *Josephum* & *Mariam* conciliatum fuisse. 8) Quia 23. 24.
Maria sacrificium piaculare ad se purificandum obtulit. Sed Jesus nulla peccati labe sordidatus fuit; fecit igitur hoc propter opinionem hominum, putantium, Jesum naturali lege ex *Josepho* & *Maria* procreatum esse. At vero hoc nobis propterea factum fuisse videtur, quo sic constaret, Jesum inde a prima ætate se legi submisisse. *Sectio III* exhibet III) rationes, 24.
Josephum & *Mariam* respicientes. *Josephus* 9) in societate *Mariæ* non solum Bethlehemum, *Luc. II, 4, 5*, sed post ad festum paschale, quotannis profectus est, & id in duodecimum annum continuavit. Societas igitur conjugalis inter ipsos non est dissoluta, sed perduravit. 10) Ipsis communia studia, oc- 25. 26.
cupationes, & actiones, quæ *conjugii* constantis leges postulant, adscribuntur *Luc. II, 33, 41, 51*. 11) Dicuntur γονεῖς *Luc. II,* 26. 27.
41. Josephus nomine parentis insignitur, sive fuerit vitricus, sive vulgo habitus pater naturalis Jesu. 12) Christus dici- 27.
tur *Josepho* & *Mariæ* ad 12 usque annum obediens fuisse *Luc. II, 51*; igitur societatem conjugalem coluerunt. Subjicitur illud *Matth. I, 18*: πρὶν ἢ συνελθεῖν, quod verbum συνέρχεσθαι, sive accipiatur de ipsa consociatione, die nuptiarum facta, sive de jure, actus matrimoniales exercendi, pugnat pro utriusque connubio. *Sectio IV* profert rationes, quæ IV) ad *Jesum* 28-30.
speciatim referuntur, quia 13) Jesu nunquam hoc est exprobratum, extra torum legitimum ipsum prognatum esse; quod certissimo est argumento, illius ævi Judæos minime dubitasse, *Mariam* atque *Josephum* solennibus nuptiarum vinculis consociatos fuisse. Equidem in sparcissimo libello תולדות ישו edit.

edit. *Wagenſeil. p. 5* appellatur ממזר, *nothus*, & בן הנדה, *filius mulieris, menſtrua patientis*, nominatur porro סרר (potius סטרא) *filius adulteræ.* Sed (α) ſeriori tempore hoc convicium in Chriſtum conjici eſt cœptum, quod hiſtoriæ evangelicæ præjudicium creare non poteſt. (β) Ipſi Judæi ſunt incerti, num criminatio hæc in Jeſum Nazarenum ſit directa. V) Scatet liber iſte peſtilentiſſimus apertiſſimis mendaciis. 14)
Pag. 31-41. *Luc. III, 23*, diſerte memoratur, *Jeſum filium Joſephi reputatum* eſſe. Præſtruitur igitur *Joſephi* & *Mariæ* conjugium. Denique 15) paſſim filius *Joſephi* expreſſe nominatur *Jo. I, 46, VI, 42, Luc. IV, 22*, quod univerſalem Judæorum, tum temporis viventium, conſenſionem clamitat, ipſos de vero *Joſephi*
42. & *Mariæ* conjugio minime dubitaſſe. *Cap. II* inquiritur in tempus, quo *Joſephus* ac *Maria* connubium inierunt. Matrimonio junctos Autor tertio fere a conceptione Chriſti menſe aſſeverat. Quod probat, (α) quia *Maria* dicitur *gravida inventa fuiſſe* ante, quam illam ſolennibus nuptialibus factis domum duxiſſet, *Matth. I, 18*; ſed experientia conſtat, *graviditatis indicia* menſe a conceptione fœtus tertio ſe prodere ſolere.
43-48. (β) Quia tempus hoc ſecundum ſapientiam divinam opportuniſſimum fuit ad conjugium hoc conſummandum, tum ut miraculoſa Chriſti ex Spiritu ſancto conceptio omnibus indubitata evaderet, quæ, ſi ante illum articulum nuptias contraxiſſent, dubitationi obnoxia eſſe potuiſſet, tum, ſi ulterius protractæ fuiſſent, non abſque dicteriis ac maximo dedecore hominum malignorum celebrari potuiſſent.
48-52. Sed, objici ſibi poſſe, videbat, (a) ſi matrimonium illud hoc tempore fuerit initum, ſequi, Chriſtum ſexto menſe ab illius conſummatione in lucem eſſe editum, ſicque offendiculum fuiſſe apertum. Quod poſterius ut removeat, obſervat, tempus illud non æque accurate ſciri potuiſſe propter iter, Bethlehemum inſtitutum, quod fuerit neceſſarium, longum, diuturnum, ſuſceptum ab illis, quorum probitas dudum ſpectatiſſima, nativitatem noctu in loco ſecreto contigiſſe, a *Maria* paupercula non magni quid exſpectatum fuiſſe, proindeque ad illam non ita diligenter eam
52-54. attendiſſe. (b) *Maria* brevi ante puerperium vocatur *μνηστευ-*

θεῖσα

θεῖσα Josepho Luc. II, 5; igitur non mense tertio conceptionis illius conjux facta. Respondet 1), dici talem per λιτότητα, 2) per declarationem illius, quod antecesserat, & quidem hunc in sensum: *Adscendit cum Maria* (marita utique sua) *quam supra scripsimus Josepho desponsatam fuisse*; 3), quod ipsi vel maxime placet, quia, licet maritata, desponsatæ tamen similis erat, intacta adhuc, quod ipsum jamdum visum *Matth. Polo.* c) Si sub conjugio natus est Jesus, eventus Pag. 54-
contrarius est vaticinio *Jes. VII, 13-17*. Respondet, *Jesaiam* 59.
innuere *virginem formalem*, *virum nunquam expertam*, non *civilem*, *personam perpetuo cælibem*. Si cui vero videatur, per hoc conjugium saltem miraculi ἐνσαρκώσεως gloriam paululum obfuscatam esse; regeritur, ignorationem, sive obfuscationem, miraculi illius non fuisse effectum conjugii hujus *necessarium*, sed *accidentale* quid; quæ autem per sapientiam divinam cum lapsu temporis fuerit discussa, & in pleniore luce locata. *Caput III* est de finibus, per conjugium 59-62.
Josephi & *Mariæ* intentis. Cura Dei versatur circa singulorum hominum vitæ rationes; igitur etiam circa vitam Christi *Act. II, 23, IV, 28, Jo. XIV, 31, Matth. XXVI, 39.* Illa æstimatur ex utilitatibus, inde promanantibus, &, quoniam Christus vel qua persona *publica*, vel qua *privata*, considerari potest, fines intentos Autor in duos dispescit ordines. *Sectio I* explicat *utilitatem* 62-63.
conjugii Josepho-Mariani publicam. Proximus illius finis fuit *temporaria* & *particularis* occultatio miraculi nativitatis Jesu, ut & offendiculum ex inaudita nativitatis conditione impediretur, & irrisiones atque calumniæ hostium Christi excluderentur. Hanc Deus a) permittere *potuit*, quia 1) nulla perfe- 67-68.
ctio Dei efflagitat, ut universæ veritates uno eodemque tempore manifestentur; 2) sapientia divina, quæ veracitatem ipsius temperat, diversos revelationis gradus requirit, & miraculum conceptionis hujus, quo tempore obscurius significatum erat, ignorari potuit. b) *Debuit* dissimulare, ne fine suo excide- 68-69.
ret, quia 1) isto tempore tenuis admodum erat cognitio rationum Messiæ plurimis, aliquibus nulla. 2) Res erat prorsus *nova*, & ab hominum memoria prorsus inaudita. 3) Mi-

raculi hujus veritas in sensus haud incurrebat, nec quisquam facile *Mariæ* & *Josepho* asseverantibus fidem substrinxisset. 4) Præjudicium Judæorum erat inveteratum de matre Messiæ
Pag. 70. conjugata ad similitudinem *Mosis Deut. XVIII, 15*, ex conjugio
78. legitimo procreati. 5) Tabulæ gentilium, homines ex Diis conceptos & editos fuisse fingentium, ipsis ignotæ haud erant. Quin imo, si justo maturius in vulgi notitiam dimanasset, non intermisissent illam exagitare, doctrinam Christianam perstrinxissent, sicque illius cursui obex positus fuisset, quod ipsum specialius per partes deinde Autor prosequitur. Concludit hinc, sapientiæ divinæ minus convenisse, veritatem hanc illa tempestate publicare, cum, illius publicationem frustraneam fore, prævideret, suisque finibus impedimento futuram esse.
78-86. c) Reservata est publicatio hujus veritatis in id tempus, quo Deus, pulsis ignorantiæ tenebris, decreverat uberrimam veritatum divinarum lucem orbi concedere. Probatur hoc, 1) quia, quamdiu in statu humili fuit, noluit, ut ortus sui gloriosi ratio statim inter omnes divulgaretur; 2) quia, quamdiu in statu ταπεινώσεως exstitit, voluit, ut aliæ gravissimæ veritates, personam ipsius spectantes, premerentur, alio tempore in publicum proferendæ, v. c. quod Messias esset, *Matth.*
86-90. *XVI, 20, Luc. IX, 21, 22.* Potuit rejici in aliud tempus, α) quia finis miraculosæ conceptionis Christi non *proxime* fuit convictio hominum de divinitate ipsius, sed quod a peccati originarii labe immunis sit progenitus. β) Quia miraculum hoc ejus erat indolis, ut nec in conspectu omnium fieri, nec indubitatis argumentis demonstrari, potuerit, quare prudentiæ fuit, illius notitiam in aliud commodius tempus differre.
91, 92. Sed fuit illius occultatio a) *temporaria*, b) *particularis*. *Temporaria*, quia, ubi causæ, superius memoratæ, cessaverunt, multo cum commodo fieri potuit. *Particularis*, quod *a priori* a sapientia & bonitate Dei probatur, *a posteriori* testimoniis & exemplis, in libris N. T. exstantibus, adstruitur.
93-107. Quæ occultatio temporaria & partialis præstari bene poterat colore conjugii *Josephi* atque *Mariæ* tam *formaliter*, quam *moraliter*. *Formaliter*, 1) quia homines, sensibus dediti, facillime

cillime hoc in animum suum induxerunt, connubium utrius-que per usum jurium tori continere rationem ortus Jesu legitimi. 2) Ad hoc credendum eo procliviores erant, quia norant, se hoc modo existere cœpisse. *Moraliter*, quia perfectionibus divinis non adversabatur, quod permiserit α) conjugalem *Josephi* ac *Mariæ* consociationem, quam tamen cum specie conjunctam fore præviderit, Jesum a *Josepho* satum esse. β) Falsam hominum de ortu Jesu, e connubio isto elicitam, opinionem non statim apertiori veræ doctrinæ promulgatione convelleret. Potuit hoc connubium moraliter permittere, Pag. 107-quia, inde multa bona profectura esse, prævidit, 1) ne *Maria* 109. puerpera scortationis rea, atque Jesus impuræ originis labe inquinatus, putaretur. 2) Ne imbecilliores extraordinariam Jesu generationem pro re incerta haberent, sicque dubitationem suam ad res, quæ ad Jesum attinebant, transferrent. 3) Quo sic veritatis cupidi exstimularentur, ut rationem nativitatis per testes indubios cognoscerent. 4) Hac ratione, quæ ad victum, amictum, cultum, & alias necessitates, spectabant, Jesu via ordinaria procurarentur. Et, si quidem error 109-110. aliquis ex ista consociatione matrimoniali est exortus, fuit tamen ille evitabilis, quia ratio erroris fuit a) *insufficiens*, dum *Josephus* & *Maria* connubio juncti essent, non propterea τὸ θεῖον originis Jesu negandum erat; b) sufficientibus adminiculis Deus homines instruxerat, ad futilitatem erroris perspiciendam. Adstruit hoc a conspectu angeli Domini & exercitus 110-113. angelorum, testimonio *Simeonis* de Jesu, magorum ex oriente, cæde Bethlehemitica, prædicatione Messiæ, miraculis, a Jesu succedente tempore patratis. Quæ omnia animos ipsorum arrigere potuissent, ut in ipsius conditionem & rationem originis inquirerent, quam, si *Mariam* percontati essent, cognoscere potuissent, indeque certi fieri, ipsum esse illibatæ virginis sobolem, *Jes. VII, 13, 14.* Contra incommoda multa secuta fuis- 113-115. sent, si Deus illam obscurationem veræ conditionis ortus Jesu non permisisset, quæ ordine hic explanantur. Alias finis publicus, in quem connubium istud collineavit, fuit, quo *major certitudo* 115-117. *historica* plurimorum casuum memorabilium, qui circa Jesum, cum

cum nasceretur, & in infantia, contigerunt, constaret, cum ad certam testimonii fidem apud Judæos ad minimum duo re-
Pag. 118- quirerentur. Speciatim in eo habemus *emolumentum publi-*
122. *cum*, quod ad satisfactionem Christi pro peccatis. Restituit 1) societati conjugali honorem, quam primi conjuges per abusum turpiter deformaverant, 2) matrimonia humana sanctificavit, 3) vanitatem illorum, qui ob natalium splendorem superbiant, luit, 4) sanavit παραπτώματα parentum, 5) satisfecit pro neglectu officiorum in parentes, & qui parentum loco sunt, & consanguineos, admisso, & quæ hujus generis
122-126. sunt alia. *Sectio II de utilitate conjugii Josepho-Mariani privata agit*. Illa se protendit ad *Josephum*, *Mariam*, & *Jesum*, quatenus in privato statu considerantur. *Ad Josephum*, ne desponsatio facta cum *Maria* frustranea esset, & ut sic occasionem nancisceretur, plura officia præstandi, atque adeo præmiorum æter-
127,128. norum majores gradus exspectandi. *Ad Mariam*, præter alia, partim ut pudoris fama conservaretur, partim ut præsidium in *Josepho* haberet. Speciatim, ut is esset α) domesticæ virginitatis custos & familiaris partus testis, β) nunquam læsæ pudicitiæ testis & custos, γ) ipsius & Jesu nutritor, comes, socius,
128,129. consolator. *Ad Jesum*, tum ut eo honestius & commodius, rebus *Mariæ* attritis & accisis, educaretur, tum ut probrum
129,130. conspurcatorum natalium ab ipso depelleretur. In subjecto duplici Indice locorum Scripturæ, vel excitatorum, vel breviter illustratorum, rerum item atque hominum memorabiliorum, ratio habetur. Tota hæc Commentatio ita est adornata, ut concinnum ubique sequatur ordinem Vir eruditissimus, sententiam suam validis communiat rationibus, ingenium, sagacitatem, & acumen, satis prodat; quem, ut hujus generis fœtus, adeo scite elaboratos, nobis dare pergat, publico nomine rogamus.

JO. TOB. KREBSII DE USU ET PRÆstantia Romanæ Historiæ in Novi Testamenti interpretatione libellus.

Lipsiæ,

Lipsiæ, ex officina Langenhemiana, 1745, 8.
Plag. 11.

Eos, qui Historiæ Romanæ peritia parum imbuti fuerunt, in literarum sacrarum interpretatione lapsos esse gravissime, viri docti jam dudum docuerunt. Melius itaque suo se satisfacturos officio, literarumque sacrarum interpretationi sapientius consulturos, eruditi ætatis nostræ crediderunt, qui, ad exponendum Codicis sacri complexum, eumque Novo Fœdere comprehensum, accedentes, omnem rei Romanæ veteris apparatum secum attulerunt. In horum numero ponendus est Noster, Cel. *Joannis Augusti Ernesti* discipulus quondam assiduus, monitis magistri sui congruenter versatus in historia ac elegantia Romana, studioque non mediocri eam perscrutatus. Specimine id ipsum declaravit, ne quis dubitet, magnum usum, magnam præstantiam, esse Romanæ historiæ in N. T. interpretatione. *Sectionem primam* hic testem vademque ejus rei exhibuit. Constituit partes illius duas. Priorem in eo occupavit, ut rationes afferret, quibus ductus, contendit, N. T. libros intellecturo, aliisque interpretaturo, accuratam historiæ Romanæ cognitionem non utilem solum, sed necessariam etiam, esse. Posterioris vero cardo in eo vertitur, ut intelligat lector, illas rationes autoritate locorum, e N. T. petitorum, & non nisi ex historiæ Romanæ cognitione illustrandorum, confirmari, firmiusque stabiliri. Quantum ad priorem attinet partem, id ad unum omnes facile largientur, Judæos tempore scriptorum N. T. Romanis paruisse, ritusque & constitutiones Romanorum in ipsam Judæam transiisse. Ipsi Apostoli & Christiani primi ditionis erant Romanorum. Horum ipsi jura servabant, horum mores in permultis actionibus sequebantur. Initia Romanorum in Judæos imperii Pag. 2.
repetenda sunt ex eo tempore, quo *Pompejus Magnus* a populo Romano A. U. C. 690 in Asiam est eo consilio missus, ut contra Regem *Mithridatem* debellaret. Quem cum confecisset, aggressus est *Tigranem*. Hic etsi, diademate in *Pompeji* manus tradito, sese dediderat, tamen Armeniam recepit, gran- 4.

di pecunia & regni parte, Syria, Phœnice, & Sophone, mulctatus. Mox *Pompejus*, devictis Ituræis & Arabibus, in Syriam
descendit, eamque, ditioni Romanæ adjectam, in provinciæ formam redegit. *Hyrcanum Maccabæum*, a fratre *Aristobulo*
pulsum, lubens suscepit supplicem, ductuque ejus Judæos aggressus est. Urbe Hierosolyma capta atque arce, *Pompejus*
templo pepercit. *Aristobulum* vinctum Romam misit, *Hyrcano* jus Pontificatus restituit, impositoque Judæis stipendio,
Procuratorem eis *Antipatrum Ascaloniten* præposuit. *Herodes* a Romanis pependit. Cetera haud sunt incognita.
Pag. 13. Transeamus ad partem posteriorem. Cui minus notæ sunt
voces πραιτώριον, (*habitationem* indicans *Præsidum Romanorum in provincia*, & alibi *cohortium prætorianarum corpus Phil. I,
23,*) *speculator*, (hemerodromus & observator pernicissimus
eorum, quæ apud hostes agebantur, simulque satelles, saluti
heri invigilans,) *publicanus*, ἀρχιτελώνης, λιθόστρωτον, βῆμα, & aliæ, eorum sciendi cupiditati hic egregie a Cl. Autore
factum est satis. *Pilatus* vocatur ἡγεμὼν, id est, *procurator.*
55. *Sergius Paulus* Cypri erat ἀνθύπατος, id est, Proconsul, ab
universo senatu sorte captus, eoque missus. *Augustus* dicitur
77. τὴν οἰκουμένην, id est, orbem Romanum, describi jussisse, ut
capita nosset, non facultates. *Census hic fuit actus, antequam Quirinus Præses Syriæ esset.* Sic verba *Lucæ* Noster
89. interpretanda esse docet. Idem illustrat locum *Act. XXII, 28,*
qui agit de *Paulo* virgis cædendo, ejusque civitate Romana,
cujus autoritate expeditas virgas a se removere studuit.
Χιλίαρχος dicitur ibi jussisse *Paulum* μάστιξιν ἀνετάζεσθαι.
91. Τὸ προτείνειν ibi est *extendere*, siquidem ille jussit corpus
Pauli, equuleo impositum, fidiculis extendere, idque ob eam
causam, ut criminis confessio a reo exprimeretur & extorqueretur. Nam & ii, qui fidiculis distendebantur, verberibus affici solebant. Ἱμάντες sunt loca, quibus equuleum intendere mos erat. Instrumentum vocabatur τύμπανον, cui illigati sunt rei, adstricti, suspensique virgis cæsi. Unde lucem
illa fœnerantur *Ebr. XI, 35:* ἄλλοι δ' ἐτυμπανίσθησαν. Undenam vero *Paulo* jus civitatis Romanæ paratum fuit? Noster

ita

ita rationes putat, ut *Paulus* acceperit illud cum nomine *Pauli*, cum commendatione & opera *Sergii Pauli* id ipsum in insula Cypro obtinuit, licet fluctuari paululum videatur. Si dixerimus, *Paulum a Sergio* adoptatum fuisse, res in vado est. Nam adoptatus dici potest *γεγεννημένος*. Majori tamen res indiget argumentorum apparatu. Appellationem *Paulus* ad *Cæsarem* fecit *Act. XXV, 11.* Originem ejus rei ad *Augustum* refert, *Dionis* autoritate munitus *Lib. LII pag. 487.* *Messalinus* ad *Tiberium* Imperatorem provocavit, teste *Tacito Ann. VI, 5.* *Cajus* quidem *Caligula* magistratibus liberam jurisdictionem & fine sui appellatione concessit, *Suetonio* teste *Cap. 16.* At paulo post ille mos ab eo ipso fuit revocatus, indice *Dione Lib. LIX pag. 654.* *Hadrianus* demum senatui id juris concessit, ut ab eo nulla ad Principem valeret provocatio. *Ulpianus Lib. I de Appellat.* nos de eo dubitare haud sinit. Ad *Neronem* homines reos provocasse, patescit ex *Taciti Ann. XVI, 8.* Subjicit tandem Cl. Vir egregie dictis *Jacobi Gronovii* de modo, quo majores *Pauli* jus civitatis Romanæ fuerint consecuti, sententiam, dictitantis, majores *Pauli* id jus pecunia sibi ab aliquo Romano comparasse, ut, quacunque urbe vellent, tranquille vivere, & sacra patrio ritu secure peragere, possent. Salivam nobis hæc, a Cl. Autore disputata moverunt, evolvendi eas, quæ sunt insecuturæ, ejusdem argumenti tractationes. Gratulamur Cl. Autori hoc specimen, e quo de his, quæ porro ab ipsius eruditione exspectanda sunt, judicium ferre benignum & boni ominis plenum omnino debemus.

Pag. 99.

110.

112.

124.

CHRISTIANI AVGVSTI CRUSII, Philos. in Acad. Lips. P. P. **Entwurf der nothwendigen Vernunftwahrheiten, wiefern sie den zufälligen entgegen gesetzet werden.**

hoc est

EPITOME VERITATUM RATIONIS *necessariarum, quatenus opponuntur contingentibus.*

Lipsiæ, impensis Jo. Frid. Gleditschii, 1745, 8.
Alph. 2 plag. 19.

Qui præterito anno in Institutionibus vitæ rationi convenienter agendæ, in his *Novis Actis Erudit. A. 1745 Mensis Mart. P. II* ex merito laudatis, theoriam voluntatis humanæ & omnem Philosophiam practicam distincte & solide exposuerat, multisque novis incrementis egregie locupletaverat, idem Cl. Autor in hoc libro, non minus accurate conscripto, studium suum ad Metaphysicam transtulit. Hanc enim titulo hoc, paulo generalius concepto, innuit, ejusque rei rationem in Præfatione reddit uberius. Ad Metaphysicam scilicet illas res, quæ posito mundo aliter comparatæ esse possent, quasque veritates contingentes appellat, pertinere negat, & de limitibus hujus disciplinæ id ante omnia tenendum esse inculcat, nihil ad eam referendum esse, nisi quod aut perpetuo & necessario sit, aut saltem in quolibet mundo necessario reperiatur, aut ex iis, quæ ejus generis sunt, a priori intelligatur. Alioquin enim omnibus limitibus determinatis eam carituram esse, sibi persuadet. Attamen omnes veritates necessarias Metaphysicæ neutiquam adjudicat. Mathematicas enim, quia latissime patent, suis disciplinis relinquendas esse censet. Practicas etiam veritates determinatas, quantumvis ad officia necessaria spectent, ideo Philosophiæ practicæ attribuendas judicat, quia, eas separate ab officiis contingentibus pertractare, molestum esset, & præterea parum utile, propterea quod sine necessariis ne contingentia quidem officia recte percipi possint. Utraque tamen scientia, tum mathematica, tum ea, quæ de officiis præcipit, in Metaphysica principia sua summa deprehendere, & exinde repetere, debet. Definit igitur Metaphysicam ejusmodi scientiam theoreticam, quæ agat de illis veritatibus necessariis, quæ non consistunt in quantitatibus extensi. Hac potestate vocabulo data, sententias doctorum, quæ primo intuitu in alia omnia abire videntur, conciliari posse, judicat, quanquam in recte applicanda hac notione quidam non satis solliciti fuerint. Quemadmodum vero Metaphysica sublimitate

tate ſua & fructus ubertate animos omnium, qui ſolidiora amant, facile allicit, ideoque ab acutiſſimis viris diligenter exculta fuit; ita neminem latere poteſt, eam olim tricis & ſubtiliſſimis nugis paſſim ſcatere cœpiſſe, recentiori autem ætate ita excultam eſſe, ut, quanquam ex contemtu protraheretur, ſuæque aſſereretur dignitati, a notionibus tamen communibus non parum abhorreret, ideoque motus ſatis magnos excitaret. Quanquam autem, ſubito converſa ſpecie, uti fere accidit in omnibus, quæ nova videntur, permultos ſibi ſectatores conciliaret; pleriſque tamen iterum diſplicere cœpit, quippe quæ ita comparata ſit, ut celebratiſſimi ejus inſtauratores non modo præcipua capita poſteris ſuis accuratius explicanda, aut demum aggredienda, reliquerint, verum etiam commentis illepidis eam paſſim ita onerarint, ut vel tollendis hiſce magnam partem novum ornamentum impetrare poſſint. Utramque igitur provinciam occupavit Cl. Autor, modeſte tamen, nec infeliciter, cum in eo totus ſit, ut, incipiendo a notionibus communibus, quas a poſteriori ipſa natura nobis offert, ad conſtituendas rerum poſſibilium notiones, & demonſtrandam entium, vere exiſtentium, neceſſariam naturam & indolem, adſcendat, & ex iis veritates neceſſarias, quæ ſunt, aut eſſe poſſunt, a priori inferat, atque hac via, abſtinendo a qualibet definitione, vel ſumtione, arbitraria, naturam ipſam ducem ſequendo, ſyſtema conficiat, quod iis, qui veritatem amant, vel ob hoc ſolum calculum extorſerit, quod, quæ ipſos natura obſcuriuſcule & velut eminus ſenſu interno docet, ea accurate expoſita, demonſtrata, & inter ſe juncta, reperiant, atque ita explanata, ut in exemplis facile & cum fructu applicari poſſint. Porro, quia Chriſtianæ religionis hoſtes metaphyſicis ſive veritatibus, ſive commentis, ad oppugnandam & laceſſendam eam plerumque abuti ſolent, digreſſiones concinnas ubivis reperimus, quibus dogmata præcipua religionis revelatæ tam evidenter in luce poſita ſunt, ut, quanquam utraque lux, revelationis ſcilicet & rationis, non confundatur, vix tamen ullum dogma Theologiæ ſupereſſe videatur, quod

 non

non ab hac Metaphyſica illuſtrationem petere poſſit, eo majoris faciendam, quia veritates, illuc pertinentes, antea in ſuo nexu acutiſſime demonſtratæ fuerunt.

Diviſa eſt hæc Metaphyſica, recentiorum more, in diſciplinas quatuor, *Ontologiam*, *Theologiam naturalem theoreticam*, *Coſmologiam*, denique *Pnevmatologiam*. Ex ſingulis excerpemus quædam ſpeciminis loco, quæ aut nova, aut maxime
Pag. 22. notatu digna, videntur. In *Ontologia Cap. II criteria entis*, quibus a non ente diſcernitur, ita conſtituuntur, ut *poſſibile* ſit, cujus aliqua datur cogitatio, *falſum*, quod non cogitari poteſt, *exiſtens* autem, quod non aliter, niſi tanquam exiſtens, datis conditionibus cogitari poteſt. Inde tria ſumma cognitionis humanæ principia conficiuntur. Primum eſt *principium contradictionis*, quod notum eſt. Secundum vocatur *principium inſeparabilium*, & ita ſe habet: Quæ non ſeparari poſſunt cogitatione, ea etiam re ipſa conjuncta ſunt. Cui additur tertium, quod *principium inconjungibilium* dicitur: Quæ non conjungi poſſunt cogitatione, ea etiam re ipſa conjuncta non ſunt. Scilicet duo poſteriora ita accipiuntur, ut ſecundum ea tunc judicetur quoque, ubi repugnantia inter notiones oritura oſtendi non poteſt. Attamen ob finitatem noſtram reſpectu principii inſeparabilium & inconjungibilium
25. *quatuor reſtrictiones* demonſtrantur: 1) ea non valere, ubi colliduntur cum principio contradictionis, quia, ſi aut contradictorium, aut incomprehenſibile, ponendum eſt, ſine dubio poſterius eligi debet; 2) non valere ea, ubi a ſpiritu perfectiori, qui fallere aut nequit, aut non vult, de re nobis incomprehenſibili edocemur; 3) ubi obligatio ad amplectenda ea, quæ determinate a nobis cogitari nequeunt, probari
100. poteſt; 4) ubi ob finitatem noſtram tanquam notum ſumi poteſt, abſentiam cogitationis alicujus rei æque a limitibus noſtri intellectus, atque ab impoſſibilitate, in rei natura fundata, pendere poſſe, id quod præcipue locum habet, ubi res inter ſe contenduntur, quarum alterutra eſt negativum quiddam, vel ubi de entibus immaterialibus ſermo eſt. Specia-
27. tim *criterium exiſtentiæ* ultimato ſemper conſtituitur ſenſio, ſive

sive externa, sive interna. Contendit igitur Cl. Autor, non omnem probationem duci ex solo principio contradictionis, sed reliquis etiam principiis, quæ subsumuntur ex summo principio falsitatis incogitabilium, opus esse, præcipue ad constituendas reales notiones, quibus contemplandis deinceps contradictionis principium applicari possit. In Mathesi pura autem sufficere solum repugnantiæ principium, quia ibi non nisi hypotheticæ conclusiones de sumtis quantitatibus possibilibus quærantur. *Caput III*, quod de essentia entis in genere agit, subjecta metaphysica dividit in *subjecta subsistentiæ completa* & *incompleta*. *Essentiæ* notionem triplicem constituit, ut *essentia metaphysica* complectatur omne id, per quod ens aliquod cogitatur, & opponatur existentiæ, *essentia logica* comprehendat ea, quæ rei semper competunt, & opponatur accidentibus prædicabilibus, *essentia fundamentalis* consistat in eo, quod primum est in ente, & in quo reliqua fundantur, quatenus scilicet fundamentum internum agnoscunt, & non forsan a principiis externis simul pendeat, & opponatur attributis. Essentiam fundamentalem demonstrat aut necessariam, aut contingentem, esse posse. Ex essentia metaphysica conceptus omnes, qui in ente discernuntur, v. g. qualitatem, determinationem, statum, facultatem, & sic porro, ita abstrahere docet, ut ex quolibet ante completo universa Ontologia abstrahi possit. Ubi de facultatibus præcipit & causis, constituit *principium sufficientis causæ*; quod, quicquid oritur, oriatur a causa efficiente & sufficiente, nec non *principium contingentiæ*, quod, quicquid cogitari potest, aliquando non extitisse, etiam re vera sit contingens. Principia, seu rationes, dividit in *principia* cognoscendi, seu *idealia*, & principia essendi, seu *realia*. Circa posteriora observat aliquid, quod maximi momenti est, scilicet quod sint aut *principia existentialiter determinantia*, aut *causæ activæ*, quorum illa aliud quid possibile reddunt, vel determinant, per ipsam sui existentiam, hæc vero operantur aliquid per facultatem activam. *Cap. IV*, ubi de existentia & annexis notionibus disseritur, *existentiam* definit, quod sit illud prædicatum entis,

Pag. 35.

49.

51.

73.

entis, vi cujus præter id, quod cogitetur, ponatur quoque illi extra cogitationem aliquod *ubi* & *quando* competere. Substantiæ, quando existunt, τῷ *ubi* insunt immediate. Accidentia autem existere dicuntur, quando insunt substantiis existentibus. *Abstracta existentiæ* sunt *ubi*, *quando*, & *possibilitas*.

Pag. 77. *Spatium*, seu τὸ *ubi*, asseritur esse id, cui inesse cogitamus substantias duce natura, quodque, omissa substantia, in cogitatione superest, & ad omnes substantias se indifferenter habet. Τὸ *quando*, seu *tempus*, latissime sumtum, est id, in quo successionem entium cogitamus, sive talis vere fiat, sive minus. Utrumque tamen est ens incompletum, quod, sublatis omnibus substantiis, evanescit, & tantummodo circumstantias entium completorum constituit, eas scilicet, quæ ad existentiam spectant, id

94. quod copiose explanatur & vindicatur. *Possibilitas* est illud prædicatum entis, vi cujus cogitatur, sed aut nondum existit, aut ad existentiam ejus jam non attenditur. Quare essentia possibilitatis entium contingentium in eo consistit, quod aliqua causa existat, quæ ea efficere possit. Alioquin possibilitas nihil habet reale. Cogitabilitas autem possibilitatis criterium est, unde etiam concluditur, notionem existentiæ natura & intellectu priorem esse notione possibilitatis. His & compluribus aliis appositis, *Cap. V* causæ efficientes speciatim retractantur, & abstracta, illuc pertinentia, traduntur. Ibi quidem nova videntur *criteria facultatum primitivarum*, & differentia inter *actiones primas* & *non primas*. *Criteria facultatis primitivæ* sunt, 1)

123. ut rei semper competat, 2) ut, quæ tribuuntur illi, *causaliter* exinde deduci possint, neque tantum tanquam species, aut, docente experientia, connexa, subsumantur & eliciantur; 3) si finita est, occupatur semper circa idem consequens proximum, ex cujus variis gradibus & directionibus reliqua debent intelligi posse. Si vero infinita est, sola ad omnes actiones in se una possibiles sufficiens esse debet. 4) Si ejus agendi possibilitas conditionibus adstricta est, conditiones in eodem subjecto latere debent. 5) Etiam consequens proximum, per quod cogitatur vis primitiva, aliquid in eodem subjecto esse, necesse est. 6) Vis primitiva non ex alia vi in eodem subjecto causaliter debet deduci posse; 7) neque etiam abstractum existen-

existentiale, videlicet pars, species, aut determinatio, alius sumtæ facultatis, esse debet. 8) Attamen pro determinatione facultatis, quæ nova vi non egeat, habendum non est id, quod ad effectum alicujus facultatis adjungitur quidem, sed ex illa non potest tanquam ex causa sufficiente intelligi, nisi alia quædam & distincta facultas in subsidium vocetur. Statuit igitur Cl. Autor, etiam in ente simplici finito plures vires primitivas inesse posse, & necessario inesse debere, si ad edendos effectus, essentia inter se diversos, idoneum esse debet. *Actiones primas* dividit in *perpetuas* & *non perpetuas*, quarum illæ perdurantem essentiam actuosam substantiarum constituunt. Illæ vero, quæ non fiunt perpetuo, iterum duplicis generis sunt. Aut enim, positis conditionibus requisitis, necessario subsequuntur, aut, positis omnibus conditionibus, quæ ad suscipiendas illas requiruntur, nihilo minus non nisi perfecte possibiles redduntur. Has igitur, quia non nisi in spiritu ratione utente dari posse, & in eo libertatem constituere, demonstrat, *liberas* appellat, earumque possibilitatem ab objectionibus solide vindicat. *Criteria actionum primarum* hæc sunt: 1) fieri debent in ipso subjecto agente; 2) non produci debent ab alia actione antegressa, tanquam a causa sufficiente; 3) nullus motus est actio prima; 4) quicquid non, positis iisdem circumstantiis, omitti potuit, illud non est actio prima libera. Jam igitur *principium rationis determinantis* aliter, quam vulgo, constituitur, & ita se habet: Quicquid non est actio prima libera, illud, si oritur, ex ejusmodi proficiscitur ratione, qua posita, non fieri, aut aliter fieri, non potuit. *Cap. VI* præcipit Cl. Autor de unitate, identitate, & diversitate, & conditiones exponit, quibus identitas entium completorum tollatur. Et, quia hactenus *notiones*, quæ vere *simplices* sunt, quæque ideo non per partes, sed per modum, quomodo ad eas pervenitur, definiri debent, sparsim suo quamque loco tradiderat, jam eas junctim, velut in tabula, exhibet, quas enumerare operæ pretium est. Sunt vero 1) notio τῦ subsistere, 2) τὸ extra se invicem esse localiter, 3) successio, 4) causalitas, seu τὸ efficere, 5) extra se invicem esse illocaliter,

Pag. 139.

141.

ter,

ter, 6) unitas, 7) negatio, 8) τὸ inesse, quod non sumitur subsistentialiter, aut pro circumscriptione entis ab aliis entibus, quale est τὸ inesse in ubi & quando. His accurata *cognitionis intuitivæ* & *symbolicæ* explicatio subjungitur. *Cap. VII, VIII, IX*, progreditur Cl. Autor ad attributa entis disjunctiva. *Cap. VII* de simplici & composito agitur, ubi simplicitas substantiæ & essentiæ, mathematica & physica, compositio idealis & realis, discernitur. Longus hic est Autor in exponenda contemplationum mathematicarum & philosophicarum differentia, eumque, qui, aliquid compositum, vel corpus, effici, clamat, quia extensio mathematica competit spatio, quod ab illo repletur, non minus, ait, præpostere agere, quam qui Rhetores accusaret, quod, quasdam loquendi formulas corpora esse, statuerent, propterea quod eas figuras vocent, scilicet quia figura in Rhetorica aliud quid, quam apud Physicos & Mathe-

Pag. 190. maticos, denotet. *Cap. VIII* tractat de necessario & contingenti. Dupliciter dividitur *necessitas*. Primo est vel *existentiæ*, vel *essentiæ*. Prior iterum est vel *necessitas independentiæ*, si quid ab æterno existit, vel *consecutionis*, si ob causas determinantes consequitur. Porro *necessitas existentiæ* est vel *absoluta*, vel *hypothetica*. *Absoluta* est vel *immediata*, si oppositum ne cogitari quidem possit, vel *mediata*, ubi quid ob indesinentem seriem causarum determinantium, a quibus oriri suo tempore necesse habet, necessarium dicitur. *Necessitas hypothetica* est, ubi quid proxime quidem a causis determinantibus proficiscitur, sed ubi, si in causarum serie retrogrediendo adscenderis, devenitur aliquando ad causam, quæ vere libere egerit. Simili ratione etiam *contingentia* dividitur, estque vel *essentiæ*, vel *existentiæ*. Et, ubi *contingentia existentiæ* statuitur, conceditur vel sola *contingentia dependentiæ*, ut scilicet aliquid non sit ab æterno, vel etiam *contingentia consecutionis*, ut fundamentum habeat aliquando in actione vere libera, a qua sive mediate, sive immediate, pendere potest. Sequitur *Caput IX* de finito & infinito. Bene distinguuntur *infinitas progressiva* & *simultanea*, & in infinitate substantiæ simultanea iterum tria, quanquam inseparabi-

liter

liter juncta, nimirum *æternitas* & *immensitas*, quæ constituunt *infinitatem existentiæ*, & *infinitas facultatis*, qua *essentiæ infinitas* absolvitur. De natura facultatis infinitæ multa non vulgaria demonstrantur. De possibilitate *serierum infinitarum* singulari acumine copiose disputat Cl. Autor. Sententia ejus fere huc redit: 1) numerum infinitum, qui constet unitatibus realibus entibusque completis, dari non posse; 2) substantiarum finitarum non dari posse multitudinem infinitam; 3) neque etiam mutationum; 4) posse tamen numerum eum esse infinitum, cujus unitates neque entia completa, neque mutationes entium finitorum, sint, quanquam a nobis positive cogitari nequeat; 5) quamlibet seriem infinitam causarum & effectuum contradictionem implicare. *Cap. X* de quantitate, ejusque abstractis & mensuratione, subtilissime disputatur, eaque mensura, quam *Leibnitius* pro viribus motricibus vivis reperit, a priori ex natura actionis & reactionis demonstratur. Generalissimis de mensuranda quantitate regulis subjungitur applicatio ad *mensurandum motum*, cujus regulæ fere hæ sunt: 1) si ponatur actio virium motricium fieri in materia non resistente, æstimatur ex massa, in celeritatem ducta; 2) si vero in materia resistente ponatur, æstimanda est ex massa, in quadratum celeritatis ducta; 3) si in duobus exemplis resistentia sit inæqualis, ad æstimandam quantitatem illius actionis, quæ majorem habebat resistentiam, factum ex massa in quadratum celeritatis ulterius per quotum resistentiarum multiplicandum est; 4) nisus, qui differunt celeritate absoluta, æstimantur ex quadrato celeritatis in massam, sed, qui differunt tantummodo celeritate relativa, id quod accidit in potentiis mechanicis, æstimantur ex celeritate, in massam ducta. Claudit Ontologiam *Caput XI* de perfectione & bonitate, in quo præcipue, quod ad perfectionem attinet, quamplurima, si distinctam spectes explicationem, nova, & ita conformata, sunt, ut in quæstionibus maxime impeditis facilem applicationem offerant, sed quæ, nisi obscuranda sunt, in compendium mitti vix possunt.

Pag. 235.

274.

281.

Verbosiores fuimus in percensenda Cl. Autoris Ontologia, partim

partim quia hæc diſciplina omnis eruditionis philoſophicæ arx eſt, quam uberius coli ita quisque exoptat, uti profundæ cognitionis amans eſt, partim quia ex hac, velut ſpeciminis loco, exhibita quemlibet prævidere poſſe exiſtimamus, quid in reliquis diſciplinis a Cl. Autore ſibi polliceri poſſit, in quibus nunc breviores eſſe cogimur.

Ontologiam ſtatim excipit *Theologia naturalis*, propterea quod, nobiliſſima Coſmologiæ theoremata ex attributis divinis demonſtrari debere, Autor contendit. *Caput I* circa exiſtentiam Dei occupatur, ubi omnis argumentationis, eo ſpectantis, fontes ante omnia exquiruntur, & deinde, monſtrata via, quomodo innumeræ probationes erui poſſint, veluti exempli loco decem argumenta ſubjunguntur, quorum ſeptem priora demonſtrativa, tria poſteriora autem probabilia, ſunt. *Cap. II* de natura & attributis Dei docetur, quæ novo ordine explanantur. Operam dedit Cl. Autor, ut ea potiſſimum attributa, quæ ad vitam moresque componendos fructuoſiſſima ſunt, ſcilicet ſapientiam, ſanctitatem, juſtitiam, benignitatemque, acerrime vindicaret, & ab omni objectione liberaret. *Cap. III* opera Dei, creationem, conſervationem mundi duplicem, alteram, quæ annihilationi, alteram, quæ interitus periculo, opponitur, denique providentiam, complectitur. In explicanda vindicandaque poſtrema Cl. Autor de lectoribus ſuis præcipue præclare meretur.

Coſmologiæ Capita duo ſunt, quorum *alterum* de mundo in genere, *alterum* de motu, exponit. In priori placuere præcipue, quæ de mundi finitate, de ejus eſſentia, et de iis, quæ mundi identitatem tollant, vel relinquant, de rerum actione, ſpirituum quoque & materiæ, in ſe invicem mutua, de principiis cohæſionis corporum, nec non de miraculis, eorumque tum fundamentis, tum criteriis, diſputantur. Appendicis loco accedunt quæſtiones coſmologicæ, de quibus nuper diſputatum eſt, v. c. de eſſentia mundi, de principio indiſcernibilium, de machina mundi, de hypotheſi mundi optimi, quæ accurate diluuntur, fontibus quoque aberrationum detectis. *Cap. II* natura & varietas motuum, quæque eo pertinent,

nent, inertia varii generis, reactio, & sic porro, exponuntur, & deinde leges motus necessariæ, quas contingentibus opponit Cl. Autor, a priori demonstrantur, v. c. quod actioni reactio æqualis sit; quod vis movens plurimum valeat sub angulo recto, ideoque elongatio virium in vecte æstimetur ex linea ex hypomochlio, quæ ad lineam directionis perpendicularis est; quod angulus reflexionis æqualis sit angulo incidentiæ,& complures aliæ, potissimum quæ ad corpora elastica spectant, quo facto, iterum quæstiones quædam, in controversiam vocatæ, discutiuntur.

Quanquam, doctrinam de spiritibus nihil aliud, quam Cosmologiæ partem, esse, fateatur Cl. Autor; nobilitati tamen argumenti pariter ac consuetudini dandum esse duxit, ut peculiaris disciplina ipsi assignaretur, quam *Pnevmatologiam* dixit. Psychologiam enim vocare noluit, quia in doctrina de anima humana permulta plane contingentia, & ad Metaphysicam non trahenda, occurrant, cum e contrario Pnevmatologia metaphysica generalissimam & necessariam spirituum naturam contempletur. Telam suam ita persequitur, ut in re tam ardua, &, uti multis videtur, desperata, multa præclara, & quæ nova dici merentur, protulerit. *Tria* constituit *Capita*, quorum *primum* notionem spiritus, resectis omnibus, quæ assui solent, laciniis arbitrariis, operose exquirit, & existentiam spirituum variis modis demonstrat, præcipue vero ad consutandos Materialistas argumenta eximia copiose affert, & vix ullum eorum dubium intactum relinquit. *Cap. II* de attributis spirituum agit, & lectoris attentionem præcipue in se convertit. Etenim, quid in intellectu & voluntate spirituum necessarium, quid contingens, sit, quid sit primitivum, & peculiares facultates primitivas poscat, quid vero derivativum, profunde rimatur. Vitam vindicat solis spiritibus, ejusque leges detegit, & ex sententia sua, argumentis idoneis adstructa, quod una spirituum vis a Deo condito constituatur, sub qua altera agere possit, vel necesse habeat, sensionem, externam & internam, vitæ propagationem, mortem, aliaque, quæ vulgo inexplicabilia putantur, a priori dilucide exponit. Denique,

 quot

quot ſpirituum claſſes poſſibiles ſint, diſputat. *Tertium* denique *Caput* ſpeciatim de iis ſpirituum, ratione utentium, attributis præcipit, quæ fundantur in ſummi Numinis attributis moralibus, tanquam quod legi neceſſario ſubſint, quod ad virtutem & felicitatem condantur, inprimis quod immortales ſint, id quod fuſe demonſtratur, ſimulque de variis animarum poſt mortem ſtatibus poſſibilibus accurate & ſubtiliter docetur.

MEMORIARUM HAMBURGENSIUM Volumen octavum, varia, ad rem ſacram & civilem hujus reipublicæ ſpectantia, monumenta continens. Collegit, affectumque reliquit, B. JOACHIMUS DIET. EVERS, J. U. D. Comes Pal. Cæſ. & Philoſophiæ moralis in Gymnaſio Hamb. P. P. Præfationis loco præmiſſum eſt Programma, præmaturam Viri mortem lugens.

Hamburgi, apud Joannem Carolum Bohn, 1745, 8.

Alph. 1 plag. 8.

Dignæ ſunt hæ hiſtoriæ graviſſimarum perſonarum & rerum, quæ & publice in Actis literariis commemorentur, & laudentur. Magnum jam ante talibus conſcribendis honorem conſecutus erat immortalis *Fabricius*; nec minor eſt fama generi *Fabriciani*, *Everſii*, A. 1741 defuncti, & acerbo ſatis funere, cum nondum ſex & quadraginta vitæ annos compleſſet, elati. Vitam illius, huic operi præfixam, literis conſignavit *Chriſtophorus Henr. Dornemannus*, Mathematum Profeſſor, & tunc temporis Gymnaſii Rector. Iſtiusmodi Commentariis *Everſius* memoriam ſoceri continuare laboravit; præterea potius ore, quam plurimis ſcriptis, utilem ſe literariæ civitatis ſocium exhibuit. Primum in his Commentariis locum dedit relationi breviori de A. 1737 cœpta, & biennio poſt feliciter conſummata, ædificatione templi in *Billwærder*, deque ſolennibus, hac occaſione celebratis, ab ipſo conſignatæ. Reædificatum illud eſt

ad

ad Billam amnem, justu & autoritate magnifici Hamburgensium Senatus, munere facro fungente *Jo. Andrea Geismer*. Carmina musica, cum inauguraretur, dulcissimos inter concentus decantata, & hic simul exhibita, composuit *Mich. Richey*, celeberrimus Gymnasii Professor. Adjuncta legitur narratio de Sacello S. *Gerdruthis* Hamburgensi, quam M. *Lucas de Coloniis*, Pastor templi Jacobei, cujus antistites his per hebdomada ibi simul sacra solent administrare, A. 1607 sermoni sacro, biennio post publici juris facto, inseruit; Nosterque, Saxoniae inferioris e dialecto conversam, hic recudendam curavit. Sequuntur exempla varia munificentiae Hamburgensis. Et quidem agitur de A. 1683 in nova, quae dicitur, civitate instituta schola pauperum; 2) de publicis nonnullis collectionibus sacris, & donis, quae varias calamitates perpessis oblata fuerunt. Additur index praefectorum, tribunorum, centurionum, reipublicae Hamburgensis, ab A. 1619 usque ad annum Seculi nostri 40, perductus, publicique juris iterum tunc redditus a *Jo. Dieterico Wetkenio*. Sed nos inprimis nunc ad se trahunt vitarum curricula summorum ac doctissimorum hominum, a quibus liber hic plurimum accepit ornamenti. Eminent hic, velut sol inter stellas minores, quae in memoriam invictissimi Imperatoris *Caroli VI*, pietatem Joannei significans, elegantissime cecinit *Jo. Sam. Mullerus*, ejus Rector. Sed, cum, facem accendere soli, non sit nostrum, malumus nos ad reliquos demittere. Sunt illi *Garlib. Sillem*, J. U. L. inclutae reipublicae Hamburgensis Consul senior, & cummaxime Praeses, cujus memoriam conservare laboravit, cum A. 1733 ad plures abiisset, *Jo. Albertus Fabricius*; *Dan. Stockflethus*, itidem per annos fere decem Consul, A. 1739 defunctus, quem laudavit *Joach. Dieter. Evers*, & carmine musico Germanico, simul adjecto, Cel. *Richey* cohonestavit; *Jo. Frid. Winckleru*s, ad aedem *Nicolai* Pastor supra 26 annos, Scholarcha, & ordinis sacri senior, ab eodem *Everfio* suprema pietate affectus anno, quo mortuus est, 1738; *Sebastianus Edzardus*, Logices & Metaphysices in Gymnasio Professor per 37 annos celeberrimus

rimus, atque ordinis sui senior, cujus funus A. 1736 defuncti Professorum nomine indixit *Herm. Samuel Reimarus*, Lingu. Or. Prof.; *Jo. Alb. Fabricius*, cui, socero simul suo, idem ille *Reimarus* justa persolvit; *Jo. Hübnerus*, Joannei per annos 20 Rector, cui, A. 1731 mortuo, elogium funebre scripsit, qui & antea eandem provinciam administrarat, *J. A. Fabricius*. Quibus subjungimus diu ante defunctos, ideoque & ante commemoratos, *Bernhardum Anckelmannum*, S. Theol. Licent. Or. Lingu. Prof. Collegii seniorem, cui A. 1703 elogium funebre scripsit *Ge. El. Edzardus*, Gr. Lingu. & Hist. P. P. & *Gothofredum Voigtium*, itidem S. S. Lit. Lic. & Joannei Rectorem, cui A. 1682 salve & vale tristissimum scripsit L. *Ant. Reiserus*, Augustanus, Pastor tunc ad ædem S. *Jacobi* apud Hamburgenses. Istis de omnibus dicere, nunc nostrum foret. Id autem spatium prohibet; ut delectum ipsa nominum celebritas difficillimum reddit. Eminere tamen nobis videntur in ordine sacro *Wincklerus*, in gymnastico *Fabricius*. Sed & horum vitæ toties, ac ex parte seorsim, jam sunt expositæ, ut actum ageremus, & cramben apponeremus bis ac sæpius coctam, hic si illas repetere vellemus. Tot sunt ac tanti nominis scripta *Fabricii*, ut vix fore putemus inter Europæ literatos, eum qui nesciat, qui non veneretur. *Wincklerus* autem inprimis nunc in præclaræ famæ filio, venerabili illo Hildesiensium antistite, vivit ac spirat. Manum igitur & hic de tabula removentes, id solum monemus, sub finem, dum a laudibus ad calamitates descenditur, adjungi *Francisci Jacobi Helmii* descriptionem, ut & monumentum poeticum, inundationis insignis, quæ A. 1741 magnum Hamburgensium tractum obruit, & maxime eum, qui *Kirchwerder* dicitur, cuique verbi divini minister is tunc præfectus erat, vastavit. Summa votorum nostrorum est, ut Deus rempublicam Hamburgensem, beneficentissimam & Mercurii & Musarum altricem, ab omnibus calamitatibus clementissime defendat, atque exquisitis felicitatum generibus, talibus inprimis, quales hic nominavimus, antistitibus & doctoribus, fortunet.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Julii Anno MDCCXLVI.

SCRIPTORES HISTORIÆ ROMANÆ LATINI veteres, qui exſtant, omnes, variis Notis illuſtrati a CAROLO HENR. DE KLETTENBERG & WILDECK, e Bibliotheca Perill. & Gen. Domini BERNARDI FRANCISCI L. B. DE HALLBERG, &c. in unum redacti corpus, tribus Tomis diſtinctum; edente & accurante BENNONE CASPARO HAURISIO.

Tomus II.

Heidelbergæ, ex typographeo Academico, per Jo. Jac. Hæner, 1743, fol. maj.

Alph. 8 plag. 19, cum Tab. æn. 69.

Cum ante duos, & quod excurrit, annos ſplendidiſſimæ Collectionis *Klettenbergio-Hauriſianæ* mentionem faceremus in his *Actis*, poſtquam meritas illius laudes ac inſignem præſtantiam demonſtravimus, in votis eſſe diximus orbi literato, ut fauſtis ominibus cœptum præſtantiſſimum Opus, feliciter etiam abſolveretur. Itaque mirum in modum exultamus, quod Cel. *Hauriſius* indefeſſa ſua, quam adhibuit, & pertinaci diligentia effecit, ut jam *ſecundus* Hiſtoriæ Romanæ Scriptorum, qui exſtant, omnium *Tomus*, neque minore quidem, quam *prior*, ſplendore ac ornatu, prodierit. Unus tum erat, & non alius præter eum, Scriptor, *Titus Livius*, qui antecedente *Tomo* exhibebatur,

observationibus varii generis numismaticis illustratus. Nam, cum mellitus is Patavinus, qui de eodem rerum Romanarum argumento exposuere, Scriptores, tum rerum copia & ubertate, tum sermonis etiam elegantia ac judicii ἀκριβείᾳ, vicisse universos censendus sit, mereri recte visus erat, ut integro penitus volumine solus comprehenderetur, diligentia summa exornandus. Sed honorifice satis actum est cum his reliquis minorum gentium Diis, quando illorum vel *tredecim* una, quod fecit præsenti Volumine Vir eruditissimus, in unicam ædem inclusi sunt, siquidem *Livianam* illam gloriam nec dictione sua, nec copia, nec reliquis virtutibus, ullo modo attingant. Hosce igitur Scriptores, una cum libris suis, quos adduxit Editor præstantissimus, paucissimis nunc recensebimus, ubi ante omnia de ordine, quo positi omnes ab Ill. Viro sunt, Lectores nostros monuerimus, illum nos latere adhuc Cel. *Haurisium* voluisse, nec nisi ultimo *Tomo* causam, quare sic a se sint collocati, explicaturum esse. Nos quidem, etsi istum Viri doctissimi ordinem, qui ab illo, huc usque in collectionibus Historiæ Romanæ observato, plane abit, divinare aliquantum poteramus; quia tamen hinc inde desunt, quæ nondum recte inter se conciliaveris, exspectabimus potius, ne inutiliter tempus consumamus. Totius autem instituti ratio ex *priori Volumine* jam patet, quod quoniam curate fuseque a nobis suo tempore enarratum est, in hoc *secundo Tomo* recensendo breviores esse volumus, cum prior illa enarratio facile conferri possit. Primus igitur comparet in hoc *secundo Volumine M. Valerius Messalla Corvinus*, e familia *Valeria* oriundus, qui sibi & familiæ suæ ex prodigio a *corvo* cognomen peperit, quoniam cum gallo conserenti manus corvus auxilio fuerat. Ex scriptis disertissimi hujus Oratoris, qui tempore Cæsaris *Augusti* vixit, quocum, secundum *Cassiodorum*, anno U. C. 722 Consulatum gesserat, servamus adhuc ad *Octavianum Augustum, de progenie sua* (*Augustum* ipsum intellige,) libellum, in quo & prima Urbis regimina, a *Latino* inde, Aboriginum Rege, exposuit, &, quæ sub Regibus, Consulibus, Tribunis plebis, Decemviris, Tribunis Militum Consulari

ſulari poteſtate, & iterum Conſulibus, ſunt geſta, ad *Auguſtum* Imperatorem uſque enarravit. Alter hujus Collectionis Scriptor *L. Annæus Florus* eſt, plebejus quidem homo, ut ex verſibus *Adriani* ex *Ælio Spartiano* intelligitur, ſat doctus tamen, & Hiſtoriæ Reipublicæ Romanæ non plane imperitus. Cujus *Epitomen rerum Romanarum* cum ex editionibus *Grævii* & *Begeri* Perill. *de Klettenberg* exhibuerit, uterque vero *Flori* editor hunc Scriptorem criticis atque hiſtoricis Notis, ex ſolis Numis deſumtis, illuſtraverit, communeque adeo cum Gen. *de Klettenberg* habuerit inſtitutum, quid præ his viris duobus præſtiterit Vir Illuſtris, paulo poſt videbimus. Celeberrimus autem *Hauriſius*, quoniam *Florus* Reipublicæ Romanæ res geſtas promiſcue, & nullo habito ordine, retulerat, ſerie chronologica annua, quicquid ab illo perſcriptum eſt, accuratiſſime in Præfatione recenſuit. Ex qua tabula videre poſſumus, hiſtoriam *Lucii Annæi* a *Romuli* inde & *Remi* natalibus uſque ad cladem *Varianam* in Germania, quæ accidit *Auguſto* anno U. C. 760, & poſt C. N. 8, calamitas, ſe extendere. Et ſic univerſam tantorum temporum periodum uno veluti oculorum obtutu perſpicimus. Poſtea in reliquis etiam Scriptoribus morem eundem ſervavit, &, ſi qua ex chronologicis pariter & ex genealogicis occurrebant, ſicuti fecit *priore Tomo*, & hic adjecit, atque ſic facilitatem memoriæ mirum in modum adjuvit. Tertio loco *C. Vellejus Paterculus* conſpicitur, qui ſuam ipſe familiam a *Decio Magio*, *Minucii Magii* nepote, deducit *Lib. II Cap. 16 pag. 67*, ſimulque in *Hiſtoria* ſua *Romana*, quæ inter reliquos Hiſtoriæ hujus Scriptores hoc loco ſiſtitur, honorum ſuorum gradus, ad quos virtute ſua adſcendit, recenſere non erubuit. Secundum quam, non quidem dubiam, ut videtur, relationem, primo Tribunus militum, mox Equitum præfectus, dein Quæſtor, & Legatus *Tiberii*, Prætor denique, & Proprætor in Thracia, factus eſt. Ceterum, Hiſtoriæ *Vellejanæ* initium ἀκέφαλον ac plane mancum eſſe, injuria etiam temporum uſque ad finem belli Macedonici ſecundi amiſſum, & a *Lucio* demum *Æmilio Paulo*, qui *Perſeum* vicit, uſque ad mortem *Auguſti* ſerie continua progredi,

gredi, perquam notiſſimum eſt. Succedit quarto *Sextus Aurelius Victor*, ex gente *Aurelia* plebeja, quem *Conſtantii* Imperatoris ætate floruiſſe, ex variis, nec contemnendis quidem locis, Cel. Editor evicit. De cujus poſtquam & vita & geſtis honoribus, quod ſatis eſſe poſſit, expoſuerat, librum quoque ejusdem, qui inter reliquos hoc loco conſpicitur, attingit, hujus indicis: *Origo gentis Romanæ*. Cujus quidem libri varias editiones *Sam. Pitiſcus* in propria ſua, A. 1696 Trajecti ad Rhenum *pag. 434* publicata, fuſius recenſuit; cum contra ea fuſu fit in enarrando argumento *Aurelii Victoris* Doctiſſ. Editor in Præfatione ſua, in qua multa cum diligentia & ſumma accuratione ordinem chronologicum in *Aurelio Victore*, cum in dicto libro, tum in illo *de Viris illuſtribus Urbis Romæ*, pro inſtituti ſui ratione recenſet, & dextre perficit. Quintus ordine, illo nimirum, qui Ill. Editori libuit, *Sextus Rufus* eſt, qui *Valentiniani* ætate vixit, & in *Breviario* ſuo, (nam ſic inſcribitur præſens liber,) *quantum Roma profecerit*, (ipſius hæc *Rufi* verba ſunt,) *ſub tribus imperandi generibus*, *hoc eſt*, *Regio*, *Conſulari*, & *Imperatorio*, utcunque expoſuit. Quare in ipſius *Breviario* vix ulla provincia, devicta a Romanis ſub hoc triplici imperio, in Europa, Aſia, & Africa, prætermiſſa deprehenditur; illudque inſtitutum ab Urbe inde condita uſque ad Imp. *Jovianum* perficit. Nolumus autem ex *Breviario* hoc ſeptem paginarum breviariolum unius paginæ congerere. *Rufum* excipiat potius *Eutropius*, Epiſtolographus *Conſtantini* & Sophiſta, qui, teſte *Caſſiodoro*, ſub *Valentiniano* Imperatore Conſul, ad hujus fratrem *Valentem*, itidem Imperatorem, *Breviarium* ſuum *Hiſtoriæ Romanæ* ſcripſit, quod Generoſiſſ. *de Klettenberg* hoc *Tomo*, uti per *Eliam Vinetum* integritati ſuæ reſtitutum, atque Amſtelodami A. 1625 editum fuit, orbi erudito denuo exhibetur. Incipit hoc *Breviarium* ab Urbe condita, & in recenſione Regum Romanorum a *Sexto Aurelii Victore* differre omnino non videtur; in ſerie autem chronologica Imperatorum Romanorum ab *Octaviano Auguſto* ad *Jovinianum* uſque ſe extendit. Ubi vero pedem hic ſiſtit *Eutropius*, ibi *Paulus Diaconus* pergit *de Geſtis Romanorum*,

rum, in libris, ad *Eutropii Historiam* adjectis, comtoque inde ordine post *Eutropium* statim collocari potest. De cujus hominis libris, quos, præter commemoratos ad *Eutropium*, conscripsit, Cel. *Muratorius* evolvendus est in *Scriptor. Rer. Italicar. Tom. I pag. 395 seq.* qui genealogiam quoque ejus enarrat, eumque, quod illius pater hoc nomen gesserat, *Warnefridum* appellitat, aitque, eum Casinatibus Monachis se adjunxisse, atque anno circiter 799 in hoc monasterio vitam finiisse. Ex eo igitur *Eutropio* doctissimus *Haurisius* genealogicam partim, partim chronologicam, seriem Imperatorum Romanorum, tum Orientis, tum Occidentis, recensuit, & quidem a *Valentiniano I* inde ab A. C. 364, usque ad *Leonem*, qui A. C. 717 vixit; cum quo *Leone* Appendicem hanc suam ad *Eutropium* abrumpit. Series jam tangit *Magnum Aurelium Cassiodorum*, qui, spretis omnibus honorum, quos fuit emensus, titulis, Monachus tandem, ex nimia & alta pietate, factus est. In cujus *Chronico*, quod ad *Theodericum* scripsit, & in hac Collectione sistitur, Reges Assyriorum, Latinorum, ac Romanorum, Consules etiam Romanos & Imperatores, usque ad *Anastasium*, in ordinem digessit, notanda varia inseruit, &, ut ipsius verbis in Præfatione utamur, *blando compendio longissimam mundi ætatem percucurrit*. Dignus est subinde Sanctulus, qui nonnunquam conferatur. Sed ad alios, age, Scriptores tendamus. *Jornandes* igitur, seu *Jordanes*, Gothicum sine dubio nomen, inter alia scripta, Historiam quoque, ad *Vigilium* fratrem, *de Regnorum & temporum successione*, quæ huic pariter Collectioni inserta cernitur, contexuit. Magno hic promissor hiatu est. Qui, postquam rem omnem ab ovo & a diluvio inde inceperat, multamque de Monarchia Assyrico Medica, Persica, & Græca, loquacitatem effuderat, de Romanorum quoque imperio disserere conatus est. In qua tamen enarratione *L. Ann. Florum* totum expilavit, eumque innominatum inurbano profecto silentio dimisit. Meliores longe sunt & eruditiores sex illi Scriptores, qui sub *Historiæ Augustæ Scriptorum* nomine venire solent, *Ælius Spartianus*, *Julius Capitolinus*, *Vulcatius Galli-*

canus, *Ælius Lampridius*, *Trebellius Pollio*, & *Flav. Vopiſcus Syracuſius*. De quorum ſcriptis, quoniam cognitiſſima eſſe debent, ex brevitatis amore, & ne in deſcribendis Scriptoribus longiores ſimus, quam ipſi Scriptores in vitis Principum, nihil dicemus. Quæ de *Ammiano Marcellino*, qui nunc ſequitur, notatu digniora ſunt, Cel. Editor ex *Adr. Valeſii* Præfatione ad hunc Scriptorem deſumſit, ubi *Valeſius* de patria *Ammiani*, de ejus literis ac ſtudiis, de *Hiſtoria* etiam *Romana*, ab eo conſcripta, quæ ab exortu *Nervæ* uſque ad *Valentem* progreditur, cum magno elegantioris doctrinæ apparatu diſſeruit. Denique in recenſione *Juſtini*, *Trogi Pompeji* Epitomatoris, Doctiſſ. *Hauriſius* ad *Gerard. Jo. Voſſium* refugit, integrumque & ſatis copioſum locum ex *Libro I de Hiſtoricis Latinis* ſuum fecit. Quemadmodum viciſſim, quæ de *Cajo Salluſtio Criſpo* obſervanda fuerunt, ex *Petri Criniti* libro *de Hiſtoricis ac Oratoribus Latinis* huc transſcripſit. In recenſendis autem his Scriptoribus fuſiores eſſe data opera jam nolumus, partim quoniam, quæ ad illorum vitas & ſcripta faciunt, copioſiora legi in *Fabricii*, τȣ̃ μακαρίτȣ, *Bibliotheca Latina*, ac aliorum libris, poſſunt, partim vero, quia noſtri jam non eſſe debet muneris, de hiſce Scriptoribus, bonine ſint an mali, aut quo ſcribendi genere uſi, judicium ferre. Unice enim id agendum eſt, ut noſtris Lectoribus oſtendamus, qua ratione Generoſiſſ. *de Klettenberg* inſtitutum ſuum, quod, opera *Livii* explicando, tam præclare incepit, ulterius executus fuerit, cum in ſcribendis ad hos omnes, quos enarravimus, Scriptores annotationibus loca difficiliora ex ſolis *Numis*, autoritate publica & ex SCto ſignatis, explicaverit. Nam in prioris *Tomi* recenſione vidimus, Perilluſtrem Virum ex omnibus, quæ in antiquis his Scriptoribus notanda venire poſſunt, *Begeri* ſibi exemplum in *Flori* Hiſtoriam, atque *Patini* in Cæſares *Suetonii*, elegiſſe, qui pari uterque inſtituto Scriptorem ſuum ex *Numis* illuſtrarunt. Pauca autem dabimus, ſpeciminis loco, ex hoc *ſecundo Volumine*. Sic ſtatim *pag. 11* ad *Flori* verba in Prologo: *Si quis ergo populum Romanum quaſi hominem conſideret*, obſervat Ill. *de*

de Klettenberg, Populum Romanum in Numifmatibus non modo ut *hominem*, fed &, fi unam *infantiam* exciperes, fecundum diverfos ætatis gradus, adumbrari. Hujus rei caufa triplicem Numum ex *Mediobarbo* & *Begeri Floro*, in *Tab. II, num. 4, 5, 6*, protulit, ubi in priore Numo *Juventus* Populi Romani expreffa eft, adjecta epigraphe: POP. ROMANUS, qui Numus a *Conftantino M.* percuffus effe, a *Mediobarbo* in *Numifm. Imp Rom. pag. 469* dicitur, quod ille Populo Romano veluti juventutem reftituerit. Addit tamen Ill. *de Klettenberg* hoc loco, Genium hunc Populi Romani fub *Crifpi* Cæfaris effigie repræfentatum effe. In fecundo Numo, in quo *robufta* Populi Romani *maturitas* denotatur, verba ΙΕΡΟΣ ΔΗΜΟΣ leguntur. In tertio denique *fenilis vultus* cum diademate exhibetur, imperiique fymbolum, quod erat penes Romanos, & non apud Antiochenfes, qui Numum hunc cuderunt, præ fe fert. Ei adjectum eft vocabulum unicum ΔΗΜΟΣ. *Pagina 12* ad *Flori* locum, ubi de interceffione Sabinarum in bello agitur, ab Autore doctiffimo Numifma maximi moduli ex Cimeliarchio *Ludovici XIV*, Regis Galliæ, in *Tab. IX num. 2* profertur, in quo illud admodum fingulare eft, quod non tantum, ut *Livius Dec. II Lib. I Cap. 12* habet, crinibus paffis raptæ inter medias acies fe intulerint, fed & partus fuos viris obtruferint. *Pag. 45* duo de *Cleopatra* Numi elegantiffimi exhibentur, quorum prior, ab *Antonio*, Armenia devicta, percuffus, *Cleopatræ* effigiem, diademate exornatam, habet, cum epigraphe: REGINÆ REGUM FILIORUMQUE REGUM; cujus infcriptionis caufam eo ponit Vir Illuftris, quod *Antonius*, capto *Artavasde*, poft reditum in Ægyptum, filiis *Cleopatræ* Cyprum, Syriam, Africam, & Armeniam, largitus eft. Pofterior Numus ex *Patini Numifm. Imp. Roman. pag. 17* depromtus eft, in quo *Cleopatra* fub habitu *Dianæ* comparet, adjectis verbis: ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Vide *Tab. X num. 4*, & *Tab. XI num 1*, & confer alium Numum in *Tab. XXII num. 6* ad *Aurelium Victorem*, ex thefauro Nobiliff. *Wren* in Anglia defumtum, ut teftatur Cl. *Haym* in *Teforo Bretannico Part. I Vol. II pag. 27 feq.*

Ad

Ad *Velleji Paterculi Lib. II Cap. 102 pag. 87* ex Cimeliarchio *Klettenbergiano* duo rarioris notæ Numiſmata apponuntur, quæ ad gentem *Lolliam*, ejusque aliquam illuſtrationem, faciunt. Conf. *Tab. XVII num. 283.* Plebejam quidem hanc gentem *Lolliam* fuiſſe, nemo ignorat. Sed de Autoribus modo horum Numorum multum inter Antiquarios diſceptatur. Nam in priore Numo nullum plane cognomen apparet, & in ſola poſtica ponitur ΛΟΛΛΙΟΥ, remque igitur omnem dubiam plane & perobſcuram relinquit. In Numo autem poſteriori, quoad anticam, *Dianæ* effigies, ſed in adverſa parte ſacratus ei cervus, cernitur, cum nomine LLOLLIUS. Hinc arbitratur præſtantiſſimus Numi poſſeſſor, cervum propterea Numo adjectum eſſe, quod *L. Lollius Dianæ* vel templum ædificaverit, vel ludos ediderit, ac præfuerit Secularibus. In qua ſententia etiam *Begerum* videmus, in *Theſ. Brandeb. Tom. III pag. 80*, & *Patinum* in *Famil. Rom. pag. 158, 159.* Ad *Sext. Aurelium Victorem*, ejusque *7 Caput pag. 111*, ubi de famoſa illa *Tullia* agitur, quæ ſupra patris ſui corpus carpentum agi præcepit, Ill. *de Klettenberg* in *Tabula XX* & *XXI* admirandum antiquitatis monumentum, Urceum, ſive Cantharum, artificioſiſſimum, delineari curavit, qui A. 1736 terra effoſſus, & ex omnibus argumentis ac indiciis vere antiquus, eſt, in quo hiſtoria hujus *Tulliæ* vivis quaſi & ſpirantibus affectibus repræſentatur. De quo Cantharo Vir antiquitatum haud leviter peritus, *Lud. Fr. Wagner*, Aularum Electoralis Colonienſis, & Ducalis Turrianæ, Conſiliarius, in gratiam maximi cujusdam apud exteros Principis, qui deſiderio flagrabat, cimelium iſtud juſto ſibi pretio comparandi, peculiari Diatriba pertractavit. In eodem *Aurelio Cap. 39 pag. 138* cum *Juliani* mentio injicitur, Numum commemorat Ill. *de Klettenberg* rariſſimum & præſtantiſſimum, atque a nemine adhuc unquam publicatum. Cujus averſa duas repræſentat figuras ſtantes, cum inſcriptione: PANNONIÆ AUG. Quibus verbis vel patriam *Juliani*, vel provinciæ erga ipſum devotionem, denotari conjicit. Elegantiſſimum hunc Numum, atque huc uſque *ἀνέκδοτον*, Vir Generoſus precibus Nobiliſſ.

Equitis

Equitis Angli, *Andrew Fountain*, concessit, qui eum in Thesauro suo Numorum eximio asservat. Ad verba *Eutropii Lib. VII Cap. 8 pag. 187*, quæ sic habent: *Drusi, qui apud Moguntiacum monumentum habet*, monumenti hujus rudera, quæ adhuc Moguntiæ in Castello S. *Jacobi* visuntur, in *Tab. XXXVI num. 2* exhibentur. Quod monumentum, quia glandis figuram præ se ferre videtur, vulgo *der Eichelstein* appellatur. Pluribus de eo egit *Serrarius* in *Rer. Moguntiacar. Lib. I Cap. 15 pag. 57 seq.* Hac autem occasione Nobiliss. *de Klettenberg* urnam quoque Musei sui, ex terra sigillata rubra factam, ac figuris ornatam, una cum duabus patellis atque urceolo ex eadem terra sistit, quæ omnia Moguntiæ in eodem *S. Jacobi* monte non procul a monumento *Drusi* reperta sunt, atque multam antiquarum rerum peritis voluptatem excitare possunt. Vid. *Tab. XXXVII n. 7*, & *Tab. XXXVIII n. 1*. Narrat *Jul. Capitolinus* in Vita *M. Antonini Cap. 6*, Imperatorem hunc, post excessum Divi *Pii*, a Senatu coactum esse ad regimen publicum capiendum, illum autem consortem sibi fecisse imperii fratrem suum, *L. Aurel. Verum Commodum*, ut is rempublicam una cum eo regeret. Cujus consortii in imperio memoriæ causa, elegantissimus Numophylacii Possessor Numi alicujus mentionem facit, in quo ab una parte Imperatores *Marcus Aurelius* & *Lucius Verus* apparent, ab altera vero, quippe ad designandam conjunctionem fraternam, Ledæa sidera, *Castor* & *Pollux*, habentur, cum inscriptione, ΚΑΒΙ ΣΥΡΙΩΝ, *Cabirorum Syriorum*, quo vocabulo Phœnices & Syri Deos suos appellabant. In eodem *Antonino Capitolini Cap. 24 pag. 297* refertur de Imperatore Philosopho, *fulmen de cælo precibus suis contra hostium machinamenta illum extorsisse, impetrata suis pluvia, cum siti laborarent.* Istud igitur θαῦμα φοβερὸν quoniam Cyrrhestenses, Syriarum provinciarum incolæ, certe factum crediderunt, & Christianorum militum precibus a Deo impetratum; ideo Numum honori *M. Aurelii* dedicarunt, in *Tab. LIV n. 3* repræsentatum, in quo ΖΕΥΣ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΣ ΚΥΡΡΗΣΤΩΝ ostenditur, *Jupiter Descensor Cyrrhestensium*, & dextra fulmen præferens.

Digitized by Google

De qua historia ulterius conferri *Natalis Alexander* potest in *Histor. Eccles. Sec. II Cap. 5 pag. 310.* Cui addendus est *Begerus* in *Thes. Brandeb. Tom. II pag. 672*, & peculiaris *Herm. Witsii* Diatribe *de Legione Christianorum fulminatrice.* In vita *Pescennii Nigri*, ab *Ælio Spartiano* conscripta, magnus ille Populi & Senatus favor erga *Pescennium*, propter detestationem *Juliani*, commemoratur. Igitur Numus plane elegantissimus, & a solo *Guil. a Pfau*, Consiliario Status domus Würtenbergicæ intimo, edente ipso Celeb. *Haurisio* nostro, vulgatus, in *Tab. LVIII n. 3* adductus est; cujus in adversa parte IMP. CÆS. C. PESC. NIGER. AUG. legitur, in aversa autem *Spes* Dea cernitur, cum emblemate *spei firmæ*. Quod cimelium vere antiquum est, veterisque rei numariæ amatoribus acceptissimum. Ad *Trebellii Pollionis Zenobiam Cap. 30* exhibetur in *Tab. LXIII n. 4* vultus hujus *Zenobiæ*, ex delineatione ipsius Generos. *de Klettenberg*, cum incriptione: ΣΕΠΤ. ΖΗΝΟΒΙΑ ΣΕΒ. quæ ab ordinario *Zenobiæ* vultu, in Numis occurrente, abire aliquantulum videtur. Locus est apud *Ammianum Marcellinum Lib. XIV Cap. 8 pag. 438*, hujus commatis: *Claudiopolin Cæsar Claudius Coloniam deduxit.* Cujus deductæ ab Imperatore coloniæ causa, Numus egregius, & ab Autore Cel. valde laudatus, in *Tab. LXIV num. 4* cernitur, in quo, præter vocabula COL. CL., colonus, boves agens, veluti deductæ coloniæ symbolum, adest; quinque autem, quæ præterea conspiciuntur, signa militaria, ex opinione Nobiliss. Viri, veteranos significant, qui ex quinque legionibus simul transmissi fuissent. Quæ conjectura admodum ingeniosa, nec verisimilitudine destituta, videtur. Sed unicum adhuc est, quod his omnibus adjicimus: nimirum ad *Amm. Marcellini Lib. XVII Cap. 4 pag. 465* obeliscum *Rhamesteum*, (non *Ramessæum*,) a *Rhameste* Rege sic nominatum, in *Tabula XLV* exhiberi ex *Gronovii* editione *Marcellini pag. 176*, Cel. Editor curavit, ut non solum Græcus *Ammiani* contextus, sed & ipsæ notæ hieroglyphicæ, adsint; in quo priscum hoc scribendi genus, nec incommoda subinde figurarum explicatio, satis perspicitur. Atque

ea

ea quidem, prouti adducta sunt, sufficiant. Quamvis enim in his observationibus non deessent, quæ ad Numorum quorundam accuratiorem cognitionem & explicationem afferre possemus; quoniam tamen ex his speciminibus internus Numorum valor atque pretium satis cognosci potest, claudere jam rivos voluimus. Optassemus omnino, dictorum in hac collectione præstantia allecti, ut plura subinde adessent, quæ ad locorum nonnullorum illustrationem a Generos. *de Klettenberg* allata fuissent, cum sæpissime in integris Scriptoribus, & nominatim in toto *Messalla Corvino*, in toto *Sexto Rufo*, in *Cassiodoro*, *Jornande*, & aliis, ne unica quidem hujus generis observatio conspiciatur; in quibus tamen Autoribus Numos varios explicandi materies neutiquam desiderari potest. Alia etiam, si modo licet, adjiciamus. In quibusdam Scriptoribus nihil profertur Numorum, nisi quod ab aliis jam illustratum fuerit. Numi, qui in *Aurelio Victore* occurrunt, ex *Mediobarbo* omnes desumti, &, qui habentur in *Paulo Diacono*, jam a *Begero* sunt explicati. In *Ammiano Marcellino*, qui in hac Collectione prolixissimus & copia & materia scriptor est, nihil ferme occurrit, præter id, quod in his paginis a nobis adductum est. Præterea ex toto etiam *Justino*, ac ex toto *Sallustio*, proferre nihil potuimus; in quibus tamen vastus est campus in numismaticam historiam progrediendi. Observavimus etiam, Numos subinde quosdam adjectos esse, qui jam in *priori* collectionis *Tomo* locum habuerunt, & explicati sunt. Sic in unico *Floro* vidimus *pag.* 13 Palladium, *Janum* geminum, & focum *Vestæ*; *pag.* 27 Numum, in *Pauli* Macedonici victoriam cusum; *pag.* 102 Deos Penates, & *pag.* 123 *Julii Cæsaris* vultum, repetitum. In aliis Scriptoribus alios Numos iterata vice conspeximus. Interdum etiam ratio non patuit, quare Numi quidam ad aliquem locum producti fuerint. In *Vopisci Probo pag.* 419 ad hæc verba: *Si unquam eveniat salutare reipublicæ, brevi milites necessarios non futuros*, adjicit doctissimus Autor: *Hoc dictum Probi illustrat Numus, in quo Hercules, ramum oleæ prætendens, Comes Augusti vocatur.* Qui numus nisi in honorem *Probi* percussus est, nemo

videbit, quare adductus sit. Quæsivimus porro, nec invenimus in universo Opere, Criticen numismaticam, quæ in *priore Tomo* non erat penitus neglecta. In hoc enim *Volumine* historice cuncta enarrantur, &, num quid ab aliis Autoribus, qui eundem Numum habent, peccatum sit, aut recte actum, aut quomodo prave dictum emendari ac corrigi possit, plane omissum est. At hoc præcipuum ferme munus Numographorum est. Concisa etiam sunt pleraque, & nimia brevitate laborant; & voluptas videtur suscepti operis suffocata esse Illustri Observationum Scriptori. Nec male actum fuisset cum eruditis lectoribus, si Autorum editiones, quas secutus est in recensendis Scriptoribus, Cel. *Haurisius* adduxisset. Illud enim penes unicum saltem *Florum* & *Eutropium* non neglexit. Nam, licet magna quidem Variantium Lectionum copia paginis omnibus subjecta sit, optimam tamen contextui ipsi lectionem non semper inesse, eamque ne in adjectis quidem Variantibus subinde inveniri posse, observasse nobis nonnunquam visi sumus. Nonne vero sic omnes, in probationis locum adducti, Numi, si contextus in mendo jacet, pondere suo & effectu destituuntur? His vero & paucis, quas excepimus, & minutis rebus Operis hujus præclarissimi præstantiæ nihil omnino derogatum cupimus. Ad aliud potius, quod in hoc iterum *Tomo* longe pulcherrimum est, mentem convertimus. Nam, sicut Celeb. *Haurisius priorem Tomum*, sculptis iconibus, ex antiquitate desumtis, & singulis libris ab initio & fine appositis, exornari curaverat, sic non minori studio summum splendorem huic *secundo* addidit, imaginibus ab ingenioso & perquam nobili in hac arte *Egellio* inventis, & excellenter æri incisis cum ab aliis, tum inprimis a *Tyrossio*. Sistunt hæc ornamenta res Romanorum civiles, literarias, & militares, ac repræsentant inter alia Curiam Hostiliam, consessumque Senatorum, deinde Celeres exhibent & Consulem Romanum, præterea Censorem, Prætorem, Dictatorem, ac Magistrum Equitum, suo quemque ornatu indutum, Decemviros etiam, ac Tribunos plebis. Postea, ad bellicas res illustrandas, Feciales habent ac Patrem patratum, militum

litum conſcriptionem per Conſules & Tribunos militum in Campo Martio, Velites, Haſtatos, (adjicere Principes & Triarios potuiſſet,) & multos alios. In alia figura cernitur, ut militibus urbes circumdatæ coronis ſunt, pedites præmittendo, ſequentibus equitibus, deinde ſuccedendo muris ſub teſtudine, a qua ſcalas applicabant. Et, quoniam mari etiam Romani claruere, prælia quoque navalia & Naumachiæ adductæ ſunt. Denique Ovationis & Triumphi ſolennitates ſequuntur, &, loco ultimo, Conſecratio *Auguſti* ac Mauſolea. Sed de his & longe pluribus iconibus, artificioſiſſime ſculptis, Cel. *Haurifius* ipſe in Præfationis ſuæ, Collectioni huic adjectæ, *Sectione 2* copioſe pertractavit; quem ad verbum deſcribi, noſtrum inſtitutum non patitur. Nam ſatis nos feciſſe arbitramur, quod de elegantiſſimo hoc ac præſtantiſſimo inſtituto cognitionem non omnino ſuperficiariam ſuppeditavimus. Unicum eſt, quod dato obſervationum ſpecimini, veluti poſtliminio, adjiciamus. In *Ammiani Marcellini Lib. XXIX Capite ultimo* porticus alicujus, lavacro *Agrippæ* contiguæ, fit mentio, quæ, quod templum hujus nominis prope viſitur, *Eventus Boni* porticus cognominatur. Elegantiſſimus igitur obſervationum Autor Numorum quorundam meminit, in quibus *Bonus Eventus*, a Romanis Dei inſtar cultus, conſpicuus eſt. Inter quos valde nobis placuit is, in quo *Eventus bonus* ut matrona exhibetur, patera frugibus plena in dextra, & ſpicis in ſiniſtra manu. Vide *Tab. LXVI num. 7*, & confer *Oiſelium in Theſ. Numiſm. antiqu. pag. 205*, & *Patinum in Famil. Rom. pag. 249*. Nos vero, in hac Scriptorum Hiſtoriæ Romanæ Collectione, quemcunque in locum convertimur, pateram frugibus plenam in dextra, & ſpicis ac papavere ſeſamoque in ſiniſtra, pagina deprehendimus, & nihil inde cupidius deſideramus, ac votis nobis magis expetimus, quam ut affecti hujus præclariſſimi Operis, & Editorem ſuum oblivioni omni eripientis, felix ille eodem modo, & *Bonus*, qui in Numis eſt, *Eventus* reſpondeat.

PISANÆ ACADEMIÆ PRIMA ÆTAS, quatuor Dissertationibus illustrata.

Florentiæ, 1739-1742, 12 maj.

Plag. 9.

Ut eruditorum, ita & officinarum eruditionis, nosse fata, multum habet jucunditatis, neque utilitatis parum. Gratum itaque non Pisanis solum, non Italis, sed exteris pariter, facit, accuratiores illas tractationes unum in fasciculum qui colligendas curavit, *Stephanus Maria Fabbrucci*, Florentinus in Academia Pisana civilium legum Professor. Primum inter eas locum occupat, aliunde excerpta, Dissertatio historico critica, *qua certius, quam antea, Pisanæ Universitatis initium constituitur*, & universæ historiæ præluditur, quam adornat, occasione faustissimi in Pisanam urbem adventus gloriosissimi nunc Imperatoris *Francisci*, A. 1739 facti. Narratis hic & confutatis diversis diversorum opinionibus, decimo quarto Seculo jam adulto, præsertim anno rationis Pisanæ 1339, publice, & in formam Universitatis, institutam Pisis Academiam, dotatam, reseratamque, contendit. Confirmatur illud ex scriptore ejusdem ætatis Anonymo apud *Muratorium Tom. XV Rer. Ital. Script.* atque ex permultis fide item dignissimis documentis. Quin ipse, ut certi quidquam atque explorati conscribere posset, antiquarum rationum libros evolvit, ac sedulo lustravit. Invenit ibi nominatim in domo quadam, conducta a Patribus S. *Catharinæ*, Ordinis Prædicatorum, A. 1340 posita in diœcesi S. *Simeonis*, quam etiam nunc *ad Parlascium* vocant, & quæ parum a Lucensi porta distat, adapertas utcunque Medicinæ scholas. Ad juridicas quod attinet, nihil adeo certi potuit reperire. Probabile ei videtur, domi istos suæ docuisse, vel finitimas aliquas superioribus ædes habuisse sibi concessas. Adjungitur his expositis ejusdem Autoris *Excursio historica* per subsequens vicennium ab eo primum tempore, quo certior Pisanæ Universitatis epocha constituta fuit, exhibens, in anterioris Dissertationis augmentum, hæc duo potissimum capita: 1) de prima dote Pisani publici Gymnasii, ejusdemque privilegiis; 2)

de primis conductionibus memoratu dignioribus. In priore duo Pontificis illorum temporum decreta simul exhibentur. Alterum est *Clementis VI* de anno 1343; alterum paulo post ab eodem concessum, atque his potissimum tunc privilegia fundabantur. Multo autem notabilius est posterius, quod habemus, caput. Agmen hic jure ducit suo *Bartolus a Saxo Ferrato*, qui, A. 1313 natus, ad nascentem Pisanam hanc Academiam arcessitus fuit Professor Publ. & Facultatis suæ Assessor, eodemque loco annos 11 docuit. Fusius ejus vita exponitur, quam & apud *Trithemium*, *Jovium*, *Morerium*, *Pope-Blountium*, aliosque, reperimus. In Perusino templo Fratrum minorum, longi carminis instar, hæc duo verba leguntur: *Ossa Bartoli.* Inter reliquos eminent *Guido de Prato*, *Rainerius de Forolivio*, *Joannes Andreæ*, origine *Mugellanus*, *Franciscus Tigrini*, Pisanus civis, *Baldus Ubaldius*, Perusinus, *M. Ligus*, *M. Petrus*, vel, ut ea tempestate scribi solebat, *Pierus Dom. Albisi de Vico*, *Bartholomæus Scarsi*, civis Pisanus, *Franciscus Dagmiani*, Fr. *Leo de Ravenna*, Ordinis Eremitarum S. *Augustini*, de quorum singulis, ac verbosius nonnunquam, pro nominum celebritate, agitur. Tertia ejusdem Commentatio est *de nonnullis, quæ constitutæ recens Pisanæ Universitati sinistra contigerunt, vel incommoda*, &, quænam interim fuerit Academicæ doctrinæ umbratilis forma, exponit. Ut celebres doctores, ut prospera multa, habuit; sic & adversa sæpius experiebatur, vel ab ipsa origine, Academia Pisana. Anno post publicam institutionem, magna statim rei frumentariæ inopia inaccessam commode studentibus urbem reddidit. Eadem postea Seculi anno 47 & 75 durior aliquanto facta est. Cædes, bella, contagio, nonnunquam, velut agmine facto, pacificas Musas fugarunt, earundemque circulos turbarunt. Attamen neque inter luctuosa illa tempora defuerunt bonæ mentis rectores. Occurrunt inter illos *Franciscus de Cremona* sub annum 1362, *Bonincontrus*, senior, *de Bonincontris*, Miniatensis, quem Cl. *Fabbrucc.* autoritate *Actorum* nostrorum, *A. 1733 pag. 443* fultus, in ordinem istum redegit, *Joannes*, *Gittalebraccia*, Pisanus civis, *Franciscus Bartoli de Buti*, *Petrus*, Medicus,

Bene-

Benedictus de Plumbino, alias *Barzius*, seu *Bargius*, Plumbinensis, *Franciscus Raimundi de Ramponis*, *Cion de S. Gervasio*, *Blanci* filius, *Hugutionis* nepos, *Thomas*, alias *Thomasius*, civis Pisanus, quorum vitas ex parte enarrat; ut alii taceantur, quos inter *Philippum de Pistorio* & *Franciscum de Senis* nominat, spemque facit horum singulari libello propediem describendorum. Finem imponit collectioni lucubratio quarta *de fato Pisanæ Universitatis decurrente Seculo decimo quinto*, deque viris eruditione præstantioribus, qui in ea profitendo, studendo, etc. floruerunt. Ab initio Seculi usque ad annum 73 pertinet hæc Dissertatio. Laudat in ea ac percenset Autor nobilissimos doctores, *Ugolinum* (vel *Hugolinum*) *de Monte Catino*, in cujus fatis enarrandis satis copiosus est, *Benedictum Henrici de Barzis*, Plumbinensem, *Troncium*, *Petrum Sermonetam*, *Februm* (alibi *Fabium*) & *Andream*, filios, *Nicolaum Pacis de Pergula*, *Carolum*, origine Arretinum, e *Marsuppinis*, *Bartholomæum Petri del Lante*, nobilem Pisanum, *Lapum Petri de Putignano*, *Franciscum Guillelmi della Barba de Pisis*, *Hugutionem de Rolandinis de Perusio*, *Antonium de Silico*, *Franciscum Nicolai de Ragonensibus*, nobilem Pisanum civem, *Joannem de Vecchiano*, *Leopardi* filium, *Samminiatum Nicolai de Riccis*, filium, Patricium Florentinum, *Gabrielem Petri de Maschianis*, *Andream Laurentii de Gambacurtis*, Patricium Pisanum, *Michaelem de Grassulinis*, Canonicum Pisanum, *Christophorum Jo. Antonii de Masis*, Ordinis Prædicatorum, Florentinum, *Michaelem Cardi*, Pisanum, *Simonem de Papia*, Ordinis S. *Dominici*, ac denique *Julianum Philippi*, Florentinum, quorum indicem ideo suppeditamus, ut vel inde pateat, quam multa exiguæ molis in libro reperiantur conjuncta.

JO. ZACHARIÆ PLATNERI, D. ET PROF. Lips. Institutiones Chirurgiæ rationalis, tum medicæ, tum manualis, in usus discentium. Adjectæ sunt Icones

nes nonnullorum ferramentorum, aliarumque rerum, quæ ad Chirurgi officinam pertinent.

Lipsiæ, apud viduam B. Casp. Fritschii, 1745, 8. Alph. 3, cum Tab. æn. 6.

Quo magis a nostris hominibus, & a Medicis ipsis, jam inde a multis annis, neglecta fuit ea artis medendi pars, quæ extus incidentia mala curat, & quo minor proinde honor ipsi habitus est, eo majori cum voluptate has Cel. *Platneri* Institutiones eruditis exponimus. Est enim hic liber is, per quem Medicos ac Chirurgos ad excolendam hanc utilissimam artem quam maxime excitari posse, existimamus; tum etiam eos, qui illam juvare queunt, moneri, ut de idoneis ejus discendæ exercendæque adminiculis cogitent, eoque servatorum civium gloriam adipisci studeant. Quod, ut valetudinariis, & amplioribus, & magis instructis, vere obtineri posse non negamus, magis tamen eo effectum iri certissima spes est, si non cuivis jus exercendæ artis tam facile concederetur. Ut enim facere aliquis cum fructu civium ac laude Chirurgiam possit, tum in omnibus artis medicæ partibus non mediocriter versatum esse oportet, tum ipsam artem per crebra experimenta didicisse. Superest apud nos nomen artis chirurgicæ, ipsam vero perdidimus. Quod effecit etiam, ut, quæ internis morbis medetur, ars manca fallacissimaque facta sit. Quam sæpe enim interna mala occurrunt, quorum natura vulgo Medicorum incognita est, & quibus, a symptomatibus potissimum, nova nomina imponunt, & de aucto morborum numero gloriantur, ipsos vero nunquam curare sciunt? Scirent vero, aut certe sibi aliisque novis illis nominibus non imponerent, si, quæ in externis partibus accidere solent, præcipue ratione inflammationis, diligentius observarent, eaque intus non solum fieri posse, sed etiam debere, cogitarent. Morbi enim externi internique, non natura, sed sede, differunt. Ac nemo facile tam parum artis medicæ gnarus est, quin et intus conditas partes sæpius inflammari sciat. Tamen adeo multi esse non videntur, qui abscessus etiam, ulcera, fistulas, scir-

rhos, gangrænam, intus ex inflammatione nasci, non dicamus, sciant, verum, quando fiant & adsint, & qua ratione curari debeant, intelligant. Possunt autem hæc per externarum inflammationum, & cum his ut plurimum conjunctæ febris, diligentem observationem discere, ad quam ipsis per has præcipue Institutiones via monstratur. Primæ lineæ harum Institutionum jam eo tempore ductæ sunt, quo Cel. Autor cœpit chirurgicam disciplinam Medicinæ cultoribus exponere. Defuit enim libellus, qui utramque Chirurgiam dilucide & in compendio exponeret. Neque vero admodum manca videri debet tradita in hoc libro doctrina, præcipue quantum ad manualem Chirurgiam attinet, quoniam exercendæ ejus in hac urbe satis idonea facultas non datur. Nam præter hoc, quod inter mala, quæ Chirurgi auxilium desiderant, plurima sunt, quibus medicinis potius, quam scalpello, medendum est, gravissime errant, qui etiam in iis, quæ sine scalpelli opera curare non licet, sufficere existimant, curationem dextre perficere nosse. Quam multi enim sublati sunt, a Chirurgo secti, qui in secando dexterrimus, eorum vero, quæ ad medicinas & victum pertinent, parum gnarus, erat? Sectione enim non tam morbus tollitur, quam quæ se curationi per medicinas opponebant; interdum etiam per sectionem ipsam morbus concitatur, cui variis medicinis prospiciendum est. Est etiam tantum inter manuales curationes discrimen, ut cum alia non, nisi usu & longa exercitatione, discantur, alia, etiam nullo praeunte magistro, ægrotis adhiberi possint. Neque ad illas curationes, quæ manu & ferramentis perficiuntur, satis est magistrum imitatum esse, seque exercuisse, sed vel maxime necessaria est notitia ipsius noxæ, quam tollere volumus, & causarum ejus, omniumque, quæ incidere possunt. Itaque parum quoque proficiunt tirones, si eos magistros adeunt, qui multo usu, ac fere quotidiana exercitatione, permagnam in secando dexteritatem consecuti sunt, nisi animum afferant earum rerum, quæ ad morbi naturam causasque, tum ad victus rationem, ac medicinarum facultates, pertinent, notitia præparatum atque præcultum. Præter hæc in

Præfa-

Præfatione ordinis etiam, in conſcribendis his Inſtitutionibus obſervati, & poſt longas moras tandem in lucem editi libelli, rationes exponuntur. Cœperunt enim primæ plagæ jam A. 1739 typis exſcribi, &, quamvis operæ non citius deberent, quam, quas eo tempore habebat Cel. Autor, chirurgicæ prælectiones, procedere, tamen ægrotantium curationes, aliaque negotia, interdum quoque incidens adverſa valetudo, effecerunt, ut plurium ſæpe menſium mora inferretur, ac finis ſuperiori demum anno libello imponeretur. Eſt autem ordo omnium tractationum hic: Poſt aliqua de Chirurgiæ definitione, nexu cum Medicina, Medici & Chirurgi in caſibus chirurgicis officio, variaque Chirurgi ſupellectile, primum locum habet doctrina de inflammatione, ejusque ſpeciebus, Phlegmone, Abſceſſu, Furunculo, Varis, Carbunculo, illaque, quæ in mammis, parotidibus, glandulis, ſub axillis & in inguinibus ſitis, teſticulis, tonſillis, & uva, incidunt; quibus ſubiungitur tractatio de Angina, de Paronychia, & Eryſipelate. Hanc excipiunt illæ de Gangræna, de Sphacelo, de Pernionibus, de Aduſtis, de Membrorum amputatione, de Scirrho & Cancro, de Ophthalmia, de Ulceribus corneæ & Cicatricibus, de Ungue, de Hypopyo, de Pterygio & Panniculo, deque Ancyloblepharo, quæ vitia ſolent ex Ophthalmiis oriri. Hæc quaſi *primam* Inſtitutionum *Partem* conſtituunt. In *altera* occurrunt Vulnera, cum præcipuis eorum ſymptomatibus, ſanguinis profuſione, Aneuryſmate, dolore, ac nervorum diſtentione. Sigillatim deinde agitur de Tendinis ſutura, & vulneribus Sclopetorum, Articulorum, & quæ virus habent. Accuratius etiam pertractantur vulnera capitis & faciei, ad quæ relata fuerunt, caſus ſuperioris palpebræ, Lagophthalmus, Ectropium, vulnera Oculorum, Staphyloma, Naſi, Malarum & Labiorum vulnera, & inter hæc Labrum Leporinum, deinde Linguæ vulnera, ejus reſolutio, &, qui ſub ea interdum concreſcunt, Calculi. Ab his ad Cervicis & Colli vulnera tranſitus fit, ſimulque Bronchotomia & Stomachi vulnera exponuntur. Perſequitur deinde Cel. Autor vulnera Pectoris, & inter hæc Empyema, tumque Abdominis

minis vulnera, quorum occasione de Enteroraphia & Gastroraphia agitur. Ultima tractatio de vulneribus illa de Vexatis est. Tertium locum Cel. Autor Tumoribus dedit, suntque hoc ordine expositi: Oedema, Hydrocephalum, Hydrophthalmia, quibus additur de Paracentesi expositio, tumores, qui tunica sua includuntur, χαλάζιον, πλαδαρότης, Ganglion, Polypus narium, Hernia, ejusque species, Exomphalos, Hernia ventris, Bubonocele, Oscheocele, Hernia cruralis, & Vesicæ, ὑδρόμφαλος, σαρκόμφαλος, Sarcocele, Hydrocele, Hydrops Scroti, & Cirsocele. Omnibus his subjuncta sunt Phimosis, Paraphimosis, Oedema præputii, Verruca, & Clavus. Quarto loco Ulcerum natura accurate exposita habetur, sigillatim Herpetis, Porriginis, Aphtharum, eorum, quæ arte fiunt, item Fistulæ, & cum illius, quæ in lachrymarum viis, tum quæ circa anum est, cujus expositioni quatuor hæc vitia subjiciuntur: Hæmorrhoides, Condylomata, procidentia Ani, & Anus præclusus. Hactenus de vitiis, quæ solent mollibus partibus insidere. De illis vero, quibus Ossa afficiuntur, sic agitur, ut primo, quæ omnium ossium & sigillatim dentium, internam structuram lædunt, deinde Luxationes, & Fracturæ, exponantur. Supersunt aliquot manu & ferramentis perficiendæ curationes, quibus hoc ordine ultimus locus datus est. Sanguinis detractio per venas, Scarifatio, Suffusio, Amaurosis, Strabismus, Urinæ reddendæ difficultas, Sectio & Fistula Perinæi, variæ, quæ calculosis adhibentur, curationes, Partus secundum naturam, & Embryulcia, Atretæ & Uteri procidentia. Ex hac quasi specie libelli, quantum is a reliquis differat, qui in compendio de Chirurgia exponunt, facile apparebit. Neque vero arduas illas curationes, ut Cranii per modiolum excisionem, aliasque, quæ hic nominatæ non sunt, omissas fuisse, existimandum est. Sic potius facta est morborum singulorum expositio, ut mitiori curationi, quæ per medicinas fit, altera, si habetur, efficacior subjungeretur. Qua exponendi morbos ratione & memoriæ discentium optime succurritur, eorumque animi hac doctrinæ varietate quasi reficiuntur, & ad majorem attentionem excitantur,

tantur. Quare de mammarum resectione in *Capite* de Scirrho & Cancro, de Modioli usu in illo de Capitis vulneribus, de Castratione in *Capite* de Sarcocele, de Fonticulo & Setaceo faciendo ibi, ubi ulcera exponuntur, quæ arte fiunt; de dentium evulsione in tractatione de eorum morbis; de Vesicæ Paracentesi in illa de urinæ reddendæ difficultate agitur. Ex quibus, quo ordine Cel. Autor singulos morbos executus sit, patere potest; omnis autem, quem in singulis tractationibus secutus est, ordo hic est: Primo loco cujusque morbi natura, ratione sedis, symptomatum, & causarum, exponitur, ut possit facile ab aliis omnibus distingui; post hæc prognosis sequitur, eamque curatio excipit, causis singulis ac tempori morbi accommodata. Multis in locis etiam neglectum non fuit, varias ad curationem utilissimas regulas ultimo loco addere. Ne autem Institutionum fines transgrederetur, non longus Cel. Autor fuit in omnibus medendi rationibus recensendis, quæ inde a condita arte vel excogitatæ tantum, vel etiam adhibitæ, fuerunt. Contra satius esse existimavit, quæ morbi naturæ respondere, singulisque ejus causis tollendis, idonea auxilia esse invenerat, ac per experimenta certa ipse cognoverat, proponere. Neque tamen tum auxilia alia, quorum efficaciam experiri fortasse ipse non poterat, tum præcipue manu ferramentisque perficiendas curationes, quarum imitandarum occasio hic vix datur, prorsus omisit. Quas enim hinc inde in thesibus brevi admodum oratione exposuit, eas in annotationibus subjectis indicavit, in quibus libris accurate expositæ habeantur. In iisdem annotationibus & alia quædam inveniuntur, quibus in thesibus commode locus dari non poterat. Inter hæc sunt, quæ non tam artificem, quam eleganter doctum Chirurgum, faciunt, commemoratio optimorum Autorum, præcipueque eorum, qui de morbis quibusdam singulari studio commentati sunt, & Observationum rariorum expositio, inter quas etiam aliquot sunt, ab ipso Cel. Autore factæ, & inter illa specimina referendæ, quæ nunc demum exhibemus. Utque ab inflammatione ordiamur, quæ in aucto sanguinis motu consistit, in ea non tam naturalis roboris, quo sanguis movetur, quam vitalis virtutis, §. 31, 32.

 aut

aut avtocratiæ naturæ, ratio habenda eſt, cui potiſſimum au-
ctus in inflammatione ſanguinis motus debetur, & quæ tum
corpus tuetur, tum morbis permultis ſola medetur. Etſi ve-
§. 35, 36. ro inflammatio ex obſtructione naſcitur, quæ in omni corpo-
ris parte incidere poteſt, ſolæ tamen molles partes, nunquam
oſſa, inflammantur. In adipe frequentius inflammatio naſci-
tur, quoniam ſanguis, ibi facile ſtagnans, oleoque miſtus,
brevi putreſcit. Ad felicem inflammationis curationem febris
49. obſervatio requiritur, quæ, ut ſupprimi prorſus non debet, ſic
quoque curari, ut non nimium urgeat. Ab initio averten-
62. dus ſanguinis aditus eſt; ſi vero inflammationis incrementum
65. jam conſiſtit, eo potius dirigendum medentis conſilium eſt,
67. ut tumor diſcutiatur, ad quorum utrumque plurimum victus
76. 79. valet. Utraque medendi ratio etiam in phlegmone obtinet,
in qua præcipue pro rigiditate, mollitieve, tumoris variari ali-
80. qua in medicinis debent, ut in hac ſola roborantia, in illa et-
iam ex mollientibus quædam, ſuperhabeantur. In quovis Ab-
82. ſceſſu metus Cacochymiæ, Phthiſeos, ac Hecticæ, oriri poteſt,
ſi per longas, aut cohibitas, ſuppurationes, vel pus non ju-
ſto tempore emiſſum, mala materia aliis corporis ſuccis ad-
91, 92. miſcetur. Ex pus moventibus alia fibras tantum laxant, ex-
ſpirationemque ex cute cohibent, ut Althea, Malva, farinæ,
& olea, alia puris concurrentis internum motum augent, ut-
que fibræ humoresque liqueſcant, efficiunt, qualia gummata
94. ſunt, ſapo, mel, fermentum panis, alia. Si per refrigeran-
tia inflammatio ſine integritate deſiit, primum medicinarum
genus convenit. Raro majus malum, quod timetur, requi-
96. rit, ut ex crudo tumore pus evocetur. Tumor in ſumma,
98. non in infima, parte incidi debet, eaque evitari, quæ, adverſus
100. humorum vitia data, ſanguinem nimis agitant, pariter atque
111. ab initio data purgantia. Intempeſtiva curatio eſt, qua cru-
dus carbunculus protinus exciditur, vel aduritur, commo-
116. dum tamen ferrum eminus admovere, ſi is parum levatur.
Cum mammarum in puerperis inflammatio ſæpe a contracta al-
vo, aut quod lochia non proveniunt, ſi non oriatur, ſaltem
augeatur, peſtiferæ tamen medicinæ calidæ ſunt, nocentque,
etiam extus impoſitus ſpiritus vini cum camphora, aliaque.
Bubo

Bubo, si ex gonorrhœa cohibita ortus est, tollitur, si hoc humoris profluvium, datis emulsionibus, revocatur; ubi vero bubo adolevit, illum resolvere, adeo tutum non est, sed, pure moto, ulcus post longam suppurationem glutinandum. Testiculorum inflammationi extrinsecus opitulantur cataplasmata, quæ tamen minime humida esse oportet. In paronychia, si humor in vagina tendinum flexorum hæret, hujusque sectio, etiam supra ligamentum, quod in carpo est, in cubito facta non proficit, commodum magis auxilium est, musculi, ubi tendo educitur, resectio, quam ligamenti annularis dissectio. In Erysipelate farinæ prosunt, flores sambuci cum pauca camphora, si vero phlegmonodes est, & corpus laxum, vel bolus, cerussa, &c. illis admiscenda, vel Mynsichti compositione utendum est. Nocent autem hæc, si vitium cum mala febre est, ubi permitti oportet, ut summa cutis exulceretur. Erysipelatis species Zona est. In omni vero Erysipelate male plerumque sanguis mittitur, & ulcera, inde orta, sine quiete fasciaque adstringente curationem non recipiunt. Si in parte aliqua corporis vitalis humorum circuitus tolli cœpit, & mors atque putredo imminet, malum gangræna dicitur, sphacelus vero, ubi membrum ad os usque sine sensu ac motu est, atque emortuum. Solent vero humores in vivo corpore putrescere, propter quietem, aut languidum nimis motum, item propter valentiorem motum atque æstum, ob cohibitam seri, urinæ, fecum, excretionem, ob novi chyli defectum, aut si is crudus ex corpore expellitur, in cœliaca, diabete, &c. His causis varia venenorum genera, sales volatiles, sapones rancidaque omnia, addi debent. Ab initio non alia gangrænæ curatio adhibenda, quam quæ vehementissimæ inflammationi convenit. Ex medicinis tamen ægris, sanguine redundantibus, danda sunt acida, corporibus siccis nitrum cum absorbentibus, & iis, quæ multum phlegma habent, decocta ex resolventibus. Aliena sunt in gangrænæ curatione alcohol, lixivia acriora, sapo, therebinthina, aliaque balsama. Ubi sub crusta, qua in gangræna fit, pus moveri incipit, non facile ad ea veniendum, quæ vehementius erodunt, atque adurunt. Accidit,

§. 124.
125, 126.
131.
153.
163.
164.
165.
166.
167, 168.
169.
191.
194.
201.

dit, ut ex frigore gangræna nascatur, in quo casu vel præcidi
§. 211. membrum oportet, vel, si gelu ossibus circa articulos vitium
attulit, id, quod gelu adustum est, tolli. Ubi a ferulis fasciis-
que compressum membrum aridum factum est, sanescit ali-
212. quando, si digerente unguento superinungitur, & perfricatur;
si vero sphacelo jam occupatum est, sæpe sponte ab integro sol-
213. vitur, quod emortuum est. In gangræna, a scorbuto orta, pa-
rum proficiunt medicinæ, nisi adhibeatur victus conveniens,
214. & aeris mutatio fiat. Si sphacelus sedes carnosas occupat,
membrum autem præcidi nequit, crusta ad vivum usque con-
cidenda est, & acre lixivium immittendum, quod ex calce vi-
va & cineribus clavellatis paratur, aut spiritus salis ammoniaci
238. cum calce viva, liquor Belloftii, butyrum antimonii. Ubi,
membro aliquo resecto, sanguinis cursus sistendus est, nec ferra-
mentis candentibus opus est, nec glebis ex vitriolo, nec pulve-
ribus, nec liquoribus valentioribus, oportet autem in am-
240. putatione primum cutim & adipem, dein iterata sectione
carnem ad os usque circumsecari, ac periostium subsecando
rodendoque reduci, osque nudari. Ut linum eo valentius
242. hæreat, non solum arteriam comprehendere debet, sed etiam
aliquid ex carne. Scirrhi frequentiores sunt in orphanotro-
257. phiis pueris, & in monasteriis monialibus virginibus, cu-
jus rei causa in victu, mœrore quotidiano, & exercitationis
264. defectu quærenda est. Scirrhus velamento comprehenditur;
quod si vitiosus humor cum cute exest, cancer apertus fit. In
265. eoque humor ex putri, qualis in sphacelo emortuis esse solet,
& rodente, qualis ex malis ulceribus exit, quasi compositus
268. est. Si in scirrhi exsectione velamentum eximi non potuit,
hoc concidendum, & adurentia cum pus moventibus super-
166. danda sunt. Neque vero ferro tollendus scirrhus, vel cancer,
est, si a vitio succorum ortus est, aut subjectis, vel vicinis, par-
tibus adhæret, si corpus mali habitus, & jam semel frustra
scalpellum admotum fuit. Ut vero ad ophthalmiam progre-
276. diamur, χήμωσις est, si albuginea etiam, quæ a musculis ve-
277. nit, valde inflammata est, atque intumuit, lippitudo, si ex
281. oculo inflammato lachryma calida & acris fertur, phlegmone,
si in-

ſi inflammatio interiores oculi membranas occupat. Ophthal-
mia etiam alia acuta eſt, alia longa, eaque præcipue diuturna §. 282.
fit, ſi in humidis corporis aliquod vitium eſt, ut ſcorbutus, 283.
venerea lues, etc. Non raro mala materia ex externo vitio 285.
in oculos vertitur, & lippitudinem movet. Eaque & ſæpe ex
variolis naſcitur, ſi iis, ubi oculos infeſtant, intempeſtiva cu-
ratio adhibetur. Ex levi inflammatione phlegmone fieri pot- 286.
eſt, ſi frigida & ſpirituoſa oculo ſuperdantur. Purgantia va- 287.
lentiora corneæ membranæ mucoſam exulcerationem afferunt.
In acuta & humida ophthalmia Medicus uti febre ad remedium 295.
debet, quo ad externas partes evocetur humor, & cutis, pu-
ſtulis in ea natis, exaſperetur. Contra in ea lippitudine, quæ 298.
ſine febre eſt, ubi & cantharides nihil efficiunt, ad ſcariſationem
oculorum veniendum eſt, quæ etiam in phlegmone valet & in 305.
ulceribus corneæ, quæ cum inflammatione conjuncta ſunt. 312.
Præſtat, ſi collyria unguenti formam habent, quam aquæ, & 313.
ſi veſica, quæ iis repleta eſt, & inferius acu pertuſa, ſuper
oculo premitur, quo collyrium in oculum injiciatur. In vo-
cabulis ὄνυξ, πτερύγιον, & ὑπόπυον, permagna videtur ambi- 320.
guitas eſſe. Ὄνυξ tamen, vel unguis, dicitur, ſi pus inter corneæ la-
mellas hæret, ὑπόπυον, ſi ſub cornea, qui locus camera oculi ante-
rior vocatur, πτερύγιον, ſi membranula ſuper corneam excrevit.
His ex doctrina de vulneribus aliqua ſubjicienda ſunt. Vulnera non 337.
accipiunt oſſa & cartilagines, fieri vero vulnera poſſunt, etiam ſi 338.
membra nimium adducuntur, ut rumpantur membranæ, vel vaſa.
Ad omne vulnus neceſſaria eſt & inflammatio & febris, ſic tamen, 349.
ut certus utriusque modus ſit. Quod ad vulnerum letalitatem 365.
attinet, quæ per ſe letalia dicuntur, paria habentur abſolute
letalibus, ſi ſententia ferenda eſt. In ſimplicis vulneris cura- 371.
tione nihil Chirurgo agendum, niſi ut, quæ curationi ob-
eſſe poſſent, tollat. Si pars quædam dependet, ut faſcia con- 382.
tineri ſatis nequeat, vulnus etiam colliſum ſui oportet. Eſ- 387.
ſentiæ balſamicæ, quarum in vulneribus uſus eſt, quæ parum
colliſa ſunt, parari debent cum alcohol, quod ſal tartari non
habet, idque etiam majorem partem iterum diſſlandum eſt.
Peſſima mala, quæ ſæpius vulnera conſequuntur, averti poſ- 391.

Fff ſunt,

funt, fi diligentius obfervatur inflammatio, & fi fuppuratio non impeditur, quod facere folent compreffio vulneris, five per intrufa, five per impofita, frigida, acria, adftringentia, pus relictum & acre factum, purgantia, animi graviores affectus, cibi valentioris generis, & quæ febrem nimiam movere
§. 400. queunt. Supervacua, imo & noxia, funt traumatica decocta,
408. quæ ex adftringentibus parantur. In fanguinis profufione, quæ vafa comprimere debent, his non adverfum objicienda funt,
409. fed a latere imponenda. Ex medicinis, quæ dicuntur fanguinem fiftere poffe, quædam parum valent, vehementiora etiam
410. veneni vim habent. Optimum inter illa eft alcohol, fine fale
417. paratum. Ad avertendam novam fanguinis profufionem, plurimum valet quies, abftinentia, frigidorum ufus, conclave obfcu-
418. rum, venæfectio. Nocent adftringentia, fi ore fumuntur. Ubi vis omnis cum fanguine effufa eft, conveniunt quies, & jufcula juniorum carnium crebrius & paulatim data, nocent fomnus a primo
422. initio, calor & omnia cardiaca. Aneuryfmatis, inprimis veri, patho-
419. gnomonicum fignum pulfus vix eft. Verum autem aneuryfma in
420. tumore confiftit, quem arteria integra, fed dilatata, facit, fpurium in eo, quem fanguis facit, ex pertufa arteria fub cute effufus. In
436. brachio, fi arteria brachialis læfa eft, nifi certa eft defperatio, experienda aneuryfmatis chirurgia, in qua arteria vincienda
444. eft. Minus enim tutum eft, glebam, ex vitriolo paratam, arteriæ
453. objicere. Si in vulneribus, quod aliquando fit, dolor movetur a fuccis corruptis, parum proficiunt, quæ imponuntur,
476, 477. nifi humores purgentur. In fclopetorum vulneribus femper ampliari plagam oportet, tum ut, quæ intus hærent, ejici
478. poffint, tum etiam propter inflammationis metum. Debent etiam, quæ penetrant, transverfa vulnera, vel tota aperiri,
480. vel lino injecto purgari. Cumque omnia fclopetorum vulnera ita collifa fint, ut, quod putre eft, procedat, pus moventes medicinas defiderant, quibus tamen aliæ adjiciendæ, quæ pu-
484. tre evincunt. Protinus utplurimum membrum refecari oportet, fi os totum, inprimis circa articulos, glandis plum-
512, 513. beæ ictu perfractum eft. In nullo vulnerum genere figna futuræ falutis & mortis tam incerta funt, quam in iis, quæ in capite

pite sunt. Nam sæpe, qui ab initio ab omni periculo abesse videtur, post plures dies, nec opinato, moritur, aut, quibus & cerebrum vulneratum fuit, etsi nullæ se diætæ adstrinxerint, servantur. Accidit etiam, ut, si, capite percusso, os §. 514.
integrum sit, tamen in dura matre inflammatio excitetur. Si 520.
exteriores membranæ telo obtuso læsæ sunt, in pericranio inflammatio, in cute utplurimum erysipelas, nascitur. Tu- 522.
mor sine mora incidendus est, si multus sanguis concretus sub pericranio hæret. Si ossis aliqua pars nudata, necesse est, 523.
ut ejus minimum summa pars emoriatur. In diploe etiam a 526.
graviori ictu pessima caries oritur. Calvaria tribus potissi- 527.
mum modis percussa violari potest. Nam vel ense acuto inciditur, vel ex ictu desidit, vel finditur, & rimas agit. Inter 531.
contrafissuræ genera ea læsio est, qua exteriore calvariæ lamina integra, interior frangitur. Hujus exemplum Cel. Autor se in valetudinario Lipsiensi aliquando vidisse, sic scribit: Homo ante novem annos, casu ab alto facto, caput graviter offenderat, a quo tempore desipuerat ita, ut ejus audacia atque libido aliquando asperioribus coercitionibus reprimenda esset. Levato tamen accessionis impetu, variis domesticis operibus persungi solitus, tandem, cum aquam haurire vellet, in flumen immersus periit. In hujus calvaria, cum pericranium cum cute avulsum, illaque tota deoperta, esset, extrinsecus nihil violatum, vel alienatum, deprehendi potuit. Ablata vero calvaria, in dextri bregmatis suprema parte, hujusque lamina interna, rima hiabat satis ampla, cujus oræ, velut aculeis, exasperatæ erant. Ab his pungentibus & dura meninx, & cerebrum, graviter læsum & exulceratum erat. Si sub cranio 535.
aliquis humor hæret, vel cerebrum premit, vel corruptus febrem atque inflammationem incendit, aut tenuior duram matrem rodit, ac nervorum distentionem movet. De cerebelli 547.
vulneribus Cel. Autor ait: Argentoratensium Chirurgus *Le Maire* mihi olim retulit, se aliquando ægrum curasse, cui non minima occipitis pars cum notabili corticis cerebelli portione ense ablata erat. Non in omni fissa calvaria necessarius mo- 552.
dioli usus est; protinus tamen sanguinis plurimum detrahendum,

§. 553. dum, & valentiora alvum ducentia danda sunt. Ubi rimæ ad diploen tantum transeunt, satius est, totum os excidere, quam, donec integrum sit, radere. Supervacua autem omnis sæpe curatio est, si os sine fractura desidit, &, accidit mihi aliquando, dicit Cel. Autor, ut in homine, qui ex tertia ædium
556. contignatione delapsus erat, derasis capillis, profundior sinus & depressa calvaria appareret, sine cute imposita vexata. Quod dum miramur, expergefactus homo, & sectionem metuens, nihil ibi subesse alieni dixit, sibi a teneris hunc sinum
558. fuisse; is etiam sine noxa convaluit. Si ex fracto osse aliquid desedit, semper vecte utendum est. Hactenus de capitis vul-
595. neribus. Si in mala vulnus est, sæpe ductus *Stenonianus* discissus est, in quo casu nova via salivæ in os aperienda est. Mihi notum est exemplum, inquit Cel. Autor, ubi vulnus recens scalpello tenui acuto illatum, & ex quo copiosior saliva exiit, impositis pannis, & adstrictiori fascia, brevi fuit curatum. Opinor, ductum salivalem fuisse non discissum, sed inci-
621. sum. Ut vero ad pectoris vulnera veniamus, cavere sibi Chirurgus debet, ne spirandi difficultatem, quæ a dolore est, confundat cum ea, quæ ab emisso in pectus cruore proficisci-
623. tur. Si ensis ad pleuram usque penetravit, metus esse solet, ne, inflammatione mota, pus pleuram perrumpat. Satis facile
631. spirat æger, si, qua parte pulmo pleuræ adhæret, in ea vulnus est, etsi pulmonem lædens. In vulnus, quo pectus pa-
639. tefactum est, quamdiu glutinari non debet, conjicitur linteolum, cujus oræ in fila resolutæ sunt. Convenit enim, & turundas, & cannulas, omitti, & plagam, si necesse est, ampliari.
646. Utilis est pectoris perforatio, quibus vel sanguis, vel pus, intus
658. confluxit; quibus vero hydrops est, iis raro opitulatur. Ex vulneribus, quæ abdomini infliguntur, latius aperienda ea sunt, in quibus mucro teli in aponevroses musculorum dese-
674. dit. Curationem recipere possunt intestinorum vulnera, et-
682. iam vehementiora. In omnibus abdominis vulneribus nihil magis proficit, quam si alvus crebrius levi lotione ex mollien-
684. tibus composita ducitur. In angusta plaga, si omentum solum prolapsum est, compressum ab oris vulneribus, emoritur, neque

neque præcidi debet. Æger tamen inter curationem erecto §. 685.
capite ſupinus cubare non debet. Omentum enim, cum peri-
tonæo concreſcens, ventriculum adducit, & vomitum facit.
Cavendum eſt, ne inteſtina, vel omentum, quæ reponi debent, 687.
inter muſculos condantur. In ampliatione vulnerum abdomi-
nis vitanda ſunt epigaſtrica vaſa, umbilicus, ejusque ligamen- 692.
ta, & linea alba. Plurimum ad curationem vulnerum, quæ
in inteſtinis ſunt, confert victus, qui a fame propior 698.
eſt. Turunda etiam in gaſtroraphia nocet. Vexata a fluidis 704.
quoque fiunt, ſi magna vi in corpus aguntur, atque a ſuctu. 708.
Εκχύμωσις non ſolum ex vexatis oritur, verum etiam ex aliis 712.
curvis & obliquis vulneribus, quæ ſanguinem in adipis cellu-
las urgent. Contuſo pectore, vel abdomine, homo cito tollitur, 717.
certe alia inſequuntur, quæ eum lenta morte conſumunt. Oe-
dema frequentius a vitiatis in corpore ſuccis proficiſcitur, vel 731.
chronicis morbis ſupervenit, prætereaque ex multis aliis cau-
ſis fit, ad quas is, qui curaturus eſt, ſemper reſpicere de-
bet. Inter tumores, qui tunica ſua includuntur, nonnun- 735.
quam inveniuntur ex atheromate & ſteatomate compoſiti. Ta- 760.
lem Cel. Autor ſcribit ſe in juvene ſedecim circiter annorum
vidiſſe, qui, etſi omnis fere humor expreſſus fuerit, nihilo
minus pondus undecim librarum habuerit, & totum fere ter-
gum occupaverit. Mortis cauſa juveni fuit, cum empiricus
cum emollientibus diu tractatum majori cultro aperuiſſet. A-
theromatis & hydatidis ſedes eſt in venis lymphaticis, quæ 761.
valvulis diſtinctæ ſunt, & in glandulis, quas, ſub cute poſitas,
ubi corpus frigore inhorret, oculis diſtinguere licet, melice-
ridis in glandulis ſebaceis, ſteatomatis in adipoſis cellulis.
Ganglia, quæ in tendinibus ſedem habent, oriuntur, ſi mu- 773.
ſculi nimium adducuntur, & receptacula axungiæ rumpuntur,
quæ deinde ſuper tendines, vel inter hunc, atque ejus vagi-
nam, effuſa concreſcit. Et hujus vitii memorabile exemplum
a Cel. Autore affertur. Ortum eſt ſub tendine Achillis, quo
loco homo, dum ante annum circiter ex rheda deſiliebat,
acutum dolorem ſenſit. Tumor ab utroque tendi-
nis latere protuberabat, &, quamvis greſſum non prohibe-
ret, tamen adeo increverat, ut diſcuti non poſſet, neque etiam

ſcalpello attingi. Æger, moræ impatiens, varia adhibuit, quibus efficiebatur, ut tumor, qui ad capitis magnitudinem increverat, multis in locis rumperetur. Ex eo, febre accedente, per quatuor fere menſes, incredibilis vis humoris acrioris & fœtidioris effluxit, & æger, emaciatus, exſtinctus
§. 790. fuit. Herniæ aliquod genus eſt, quod a ventre nomen accepit. Oritur hæc hernia in iis locis, ubi in muſculis transver-
803. ſis abdominis fibræ a ſe invicem diductæ ſunt. In Omphalocele, ſi omentum ſolum per circulum umbilici erupit, raro in-
811, 813. flammatio oritur, frequentius, ſi inteſtinum. Ubi ea, quæ ex inteſtinis prolapſa ſunt, & inflammationem conceperunt, reduci in ſuas ſedes nequeunt, in alvum immitti debent lotiones etiam acriores, & ipſe fumus peti, ore autem oleum amygdalarum dulcium ſumi, cum cereviſia miſtum, adjecto ſe-
854. mine cumini bene trito. Obſervatio docuit, ſarcocelem oriri poſſe, ſi, retento ſpiritu, vel ſub gravi faſce, homo valentius & diutius nititur, vel ſi is præcipiti ſaltu in terram fertur. Fit autem hoc, quia ſub fortiori niſu adducto muſculo obliquo externo, & contracto annulo, vaſorum ſpermaticorum faſciculus comprimitur, ſub præcipiti autem ſaltu peritonæum ſuper annulum a colo, fecibus durioribus pleno, ictum, atque inflammationem accipit. Efficiunt enim hæc, ut ſanguis per
858. venas minores permanare non queat. Sarcocele autem utplurimum amputationem teſticuli deſiderat. In ea curatione etiam annulus abdominis ampliari ſectione debet, ne vaſa ſpermatica, inflammatione ſuperveniente, tumentia, a ſtri-
887. ctiore annulo ſtrangulentur. Verrucæ ex papillis nerveis naſci ſolent, ſi illarum radices ita premuntur, ut humor, quo illæ
899. aluntur, reverti nequeat. In ulcerum curatione plura diligentius obſervanda ſunt. Quæ ex malo corporis habitu orta ſunt, non niſi hoc mutato ſaneſcunt. Difficulter etiam, nec ſine periculo, in ſano corpore ad cicatricem perducuntur, quorum jam conſuetudo facta eſt. Nec tutum eſt, iis mederi, quæ in omni ſenili corpore & in fœminis ſunt,
901. quibus menſtrua non proveniunt. Ore autem ſumendæ medicinæ non omnibus ulcere laborantibus eædem conveniunt.

Debent

Debent illis vitiis profligandis idoneæ esse, ex quibus ulcus ortum. Nocent, quæ nimis calida sunt, neque purgantium tutus semper usus est, ac præstat, abstinentia & quiete uti, quæ & sola in ulcere, ex abscessu orto, utilia sunt. Neque raro valentio- §. 902.
res ex medicinis, quæ extrinsecus superdantur, ulcera irritant. Debet vis medicinæ pro impuritate ulceris vel intendi, vel minui. Etiam sciri necessarium est, quomodo 903.
misceantur medicinæ. Nam multum interest, si relinquuntur super ulcus, vel per breve tempus super id tenentur, præcipue cum aliæ aquosæ, aliæ spissiores, aut oleo, aut axungia, exceptæ, vel etiam siccæ, sint. Ad quæ & illud discrimen ac- 904.
cedit, quod in ipsis locis est. Neque non super totum locum 911.
affectum aliqua imponere juvat, quæ pariter variari debent. Nam, si locus laxior ac fere resolutus est, præter roborantia, fasciæ magna utilitas est; si vero strictior, emplastrorum mollientium. Contra ea ulcera, quæ in cruribus fiunt, magnum 912.
ex quiete præsidium petitur. Quæ vero sanari tutum non 913.
est, illa tamen quotidie purganda sunt, &, si arida fiunt, exasperanda. Si ulcus altum, angustum, callosum, fit, fistula di- 942.
citur. Callus autem ex humore nascitur, ex quo, si non ab- 943.
stergitur, quasi limus subsidit, qui, ulceri adhærescens, crassior duriorque factus, in callum vertitur. Ubi fistula ad nervo- 952.
sum locum tendit, aliena rodentia sunt, & magis proficiunt, quæ ulcus aridum reddunt. Vulgo omnis exulceratio rece- 964.
ptaculi lachrymarum fistula lachrymalis nominatur, sed male. Huic vitio tollendo satis idonea est, quæ ab *Anellio* nomen habet, medendi ratio. Immittitur liquor, qui ex sale thermarum & aqua verbenæ fit. Isque satis valet, nisi ulcera sor- 967.
dida sunt, contra quæ aqua calcis immittitur cum pauxillo nitri, camphoræ, & sacchari. Aliud malum est, si receptacu- 969.
lum lachrymarum in tumorem levatur, qui, si a confluente humore est, hydrops sacci lachrymalis appellatur, si vero inflammatio conjuncta, anchilops. Si tumor ab infirmitate recepta- 961.
culi ortus est, neque compressione tolli potest, ipsum incidi oportet, & vulnus ad cicatricem perduci, quo receptaculum coarctetur. Nec alia curatio, si intus aliquid se opposuit, 972.
quod

§. 974. quod tolli debet, ut via ad nares aperiatur. Ubi vera fistula est, oportet, forato osse, nova ad nares via
975. paretur. Inciditur receptaculum a nasi radice, ubi tendo musculi orbicularis est, usque ad medium inferioris palpebræ, parcendo cuti, qua palpebræ inter se commit-
976. tuntur. Omne autem receptaculum præcidendum, aut exci-
977. dendum, est, aut etiam erodendum; osque forari potest quo-
1065. vis ferramento, quod cuspidem exacutam habet. In numero morborum, quibus ossa vitiantur, spina ventosa est, quæ ex corrupta medulla nascitur. Quod vitii genus etiam ex osse transverse fracto, neque recte commisso, oriri posse, Cel.
1072. Autor aliquo exemplo confirmat. Contra rhachitidem præsidium est in victu, qui facile concoquitur, & aromate abundat, in potione meracâ, multis valentioribusque corporis fricationibus, præcipue in dorsi spina, & cum suffitu ex thure, benzoe, similibusque, in unguento nervino, quo musculi per-
1104. tractari possunt, & balneis frigidis potius, quam calidis. Satis notum est, articulos etiam ab interna causa, ut vulgo ajunt, suis sedibus expelli. Fit hoc resolutorum & emacrescentium musculorum vitio. Ligamenta enim pondere membrorum infirmantur. Infirmantur etiam, ubi membra nimium intenta fuerunt. Interdum & humor in articulos confluit, quod incidit, si ex febre, veluti ex variolis, mala materia eo inclinata fuit, vel si ligamenta horumque glandulæ percussæ. Si post curationem
1116. luxati ossis major infirmitas superest, conveniunt emplastra, præcipue oxycroceum, & saponatum Barbette, fricatio cum spiritibus, si corpus plenum & juvenile est, cum unguento
1117. nervino, si gracile & senectute emaceratum. Interdum, reposito osse, tumor & inflammatio manent. Tunc timeri debet gangræna, quod rupta est arteria, vel vena, quæ sanguinem fundit. Idque aliquando brachium nimis extendentis Chirurgi
1143. culpa factum esse, Celeberrimus Autor scribit. Præter hoc,
1144. quod pueri gibberosi fiunt, si nutrices, eos lavantes, violenter invadunt, & spinam potissimum adducunt, vel si corpus puerorum sub variis exercitationibus continenter multumque in aliquam partem flectitur, non raro & carie exesæ vertebræ spi-
nam

nam inflecti faciunt, quod fit, ubi mala quædam materia in ligamenta vertebrarum inclinata fuit. In omni vero casu nocent rigidæ & ferreæ loricæ, quibus ossa valentius premuntur, §. 1146.
ex quo funesti sæpe morbi nascuntur, præcipue si pectus atque abdomen simul multo oleo ac pingui materia quotidie perungitur. Os femoris raro ex acetabulo expelli, frequentius 1192.
ejus cervicem frangi, recentiores per multa exempla ostenderunt. Nonnunquam tamen ejus caput vi quadam ex sua sede pellitur; quod vero, Cel. Autor aliqua observatione pro- 1193.
bat, fieri non posse, nisi & interno & capsulari ligamento disrupto. Frequentius excidit caput femoris, si humor in arti- 1201.
culum confluxit. Hunc *Senffius*, Berolinensis Chirurgus, aliquando evocavit, scalpello altius demisso, & ligamento capsulari inciso; cui medendi rationi locus esse potest in corpore sicco & macilento. Ossa utplurimum franguntur, rarius fin- 1238.
duntur. Ubi vero hujus vitii suspicio est, protinus plurimum sanguinis ex vena subtrahi debet. Imperanda est quies & abstinentia, pro vi corporis, longissima. Neque, nisi sublata inflammatione, & conquiescente dolore, victus plenior, & valentioris generis potio, concedi debet. Sanguis mittitur pro- 1282.
pter evacuationem, derivationem, & revulsionem. Hæc & derivatio potest utique cum sanguinis circuitu consistere, qui non solum a corde, verum etiam ab illo vitali fibrarum robore, proficiscitur, quod vasa & musculi habent, & quo aucto in aliqua parte plus humoris per unam arteriam ac per aliam, fertur. Suffusio dicitur, si vel lens chrystallina, vel ejus 1301.
velamenta, opaca facta, se luci opponunt. Lentem veram suffusionis sedem esse, primus contra veteres demonstrasse videtur *Fr. Quarreus*, Medicus & Chirurgus Parisiensis, nostra vero ætate *Brisseau*, *Maitre Jean*, & *Heisterus*, qui nempe id, incisis post mortem oculis cataracta laborantium, invenerunt. Cumque huic sententiæ se plures, præcipueque *Woolhusius*, opponerent, *Morandus* & *Petitus*, Medicus, novam diligentiam investigandis his rebus adhibuerunt. Quorum ille non quidem, tunicam se interdum pupillæ opponere, negavit, sed illam non ex aqueo humore concretam, verum velamentum

lentis, esse ostendit. Contra *Petitus*, sedem cataractæ in lente esse, non in velamento, contendit, quod aliquando opacum videatur, si, qui subest, humor corruptus velamento inhærescat. Sunt tamen, qui, se hoc velamentum vere opacum invenisse, scribunt. *Petitus* vero ex observationibus suis ostendit, in cataractæ curatione lentem sine velamento deprimi debere; quam medendi rationem imitatus est, & fuse, etsi fere obscurius, exposuit, *Taylorus*, qui addit, veram cataractam esse, si lens, spuriam, si cum ea velamentum, obscuretur, glaucoma vero esse, si lens cum velamento ita intumescat, ut pupilla dilatetur. Ab inflammatione etiam humorem mutari, qui circa lentem in velamento est, & a quo lacteæ, vel purulentæ, aut etiam cysticæ, cataractæ nominentur. His addit *Morgagnus*, suffusionem etiam ex vitiata posteriore capsulæ lentis parte oriri. A vero propius est, facilius curari, quæ in lentis vitio consistunt, & quæ vel non deprimi possunt, vel depressæ iterum redeunt, in illis cum lentem, tum velamen-
§. 1306. tum, opacum esse. Lens vitiari videtur, si ille succus, qui
1307. inter ipsam ejusque velamentum est, deficit, velamentum au-
1308. tem, si in ipso inflammatio movetur, ex qua etiam, pariter ac ex lente liquescente, cataracta purulenta, vel lactea, nasci-
1309. tur. Glaucoma vero interdum in lentis tumore, interdum in
1312. vitrei vel tumore, vel solutione, consistit. Manus curatio non nisi primo suffusionis generi satis idonea est, cujus etiam quæ-
1314. dam maturitas est. Acu utendum est, cuius mucro paululum tenuatur, latior, non vero nimis acutus, est, & quæ ex auro fit, crebrioribus mallei ictibus durato. Quæ deinde ad variam calculosorum curationem, & hujus historiam, attinent, debentur Clariss. *Justo Godofredo Günzio*, Anat. & Chirurg. in hac Acade-
1456. mia Prof. Publ. Extr. Antiquissima calculosis medendi ratio est, quam hodie parvum apparatum vocant, & qua omnes ab *Hippocrate* usque ad *Joannem de Romanis* videntur usi esse. Ejusque in vesicæ calculo tutus usus non est. Curatio cum magno apparatu ad Italos, non vero ad Gallos, tanquam inventores, pertinet. Apud hos autem diu Colotorum familiæ propria fuit, & nunc aliqua fuerunt in instrumentis, & ipsa

ipsa eam perficiendi ratione, mutata. Jam olim quoque *Petrus Franco* eam ita faciendam voluit, ut, patefacta vesica, calculus non statim, sed, nisi sponte exciderit, post plures dies, protrahatur. Ab eodem *Francone* reperta fuit curatio, quæ hodie cum apparatu alto nominatur. Alia denique est lateralis, quæ comprehendit Fratris *Jacobi* curationem, *Ravianam*, *Cheseldenianam*, *Le Catianam* duplicem, & *Fulbertianam*. Igitur calculosorum curationis duo summa genera sunt. Promitur enim calculus, vesica vel super ossibus pubis incisa, vel sub illis. Sed hoc quidem tribus modis fit. Iter enim urinæ vel recta plaga aperitur, quod in antiqua *Mariana* fit, vel obliqua, qualem recentiores faciunt, qui tamen recedere a *Mariana* non volunt, vel transversa a latere. Hæc antiquissima est, &, quia aliqua in ferramentis variant, quæ sine itinerario fit, *Celsica* nominatur, quæ cum ipso, quamvis vulgo *Jacobiana* dicatur, deberet utique *Franconica* appellari. Hæc tamen in eo potissimum a prioribus differt, quod, cum in hac cervix vesicæ & hæc ipsa aperiatur, in illis iter urinæ solum. Ardui operis curatio est, neque sine magno ægri periculo fit Nephrothomia. Ubi vero ex calculo tumor ortus, §. 1356.
qui pus concepit, non exspectandum, donec rumpatur, sed subcrudus etiam aperiendus est. Ex variis autem calculosorum curationibus, quæ hic proponuntur, satis jam notæ sunt
Mariana, *Raviana*, *Cheseldeniana*, *Fulbertiana*, a *Le Dran* 1363.
inventa, *Celsica*, & quæ alto apparatu fit. Hæc autem no- 1387.
va quadam ratione a *Le Cat* sic perficitur. Scalpello rigido, 1394.
quem ipse reperit, primum cutis, post vesica, sic inciditur, 1395.
ut, cultro per inferiorem vulneris angulum demisso, sursum versus aperiatur. Tum scalpellus invertitur, ut, eminente dorso, sustineri vesica possit. A latere scalpelli immittitur extrema incurva suspensorii pars, qua vesica ad externam plagam apprimitur, scalpello recepto. Sub suspensorio duo alia fere similia demittuntur, quibus vesica diducitur, ut vel digito, vel forcipe, vel peculiari cochleari, in vesicam conjecto, eximi tuto calculus possit. His omnibus subjecta aliqua sunt
de calculo ex itinere urinæ extrahendo, & de calculo fœmina- 1398.

 rum.

§. 1406. rum. Supersunt aliqua de partu, & Embryulcia. Gravidis igitur
1415. nihil nocentius est, quam si in secunda valetudine adversæ præsidia consumunt, & thoracibus, præcipue rigidioribus, amictæ, ventrem comprimunt. Confert modicus victus, diluta potio, diligens, sed moderata, exercitatio, cui alvum ducentia substitui possunt, &, quibus sanguis abundat, bis vena secanda est, & aliquid sanguinis detrahendum. Fascia, quæ ventri puerperæ post partum injicitur, supervacanea est in ea, quæ primum partum enixa est, & nocitura, si arctius circum-
1427. datur. In partu vero manus admoveri non debet mulieri, quæ plurium dierum laboribus vigiliisque exhausta confectaque est, quæ febricitat, cujus arteriæ æquis intervallis non moventur, sed subeunt, atque interdum quiescunt, quæ somno, ultra debitum, urgetur; cujus venter atque genitalia, quod in-
1444. flammationem conceperunt, intumuerunt. Ex partu infelici non raro uteri procidentia oritur, vel, quod frequentius est,
1446. vaginæ, cujus rei varius modus atque figura est. Si recens
1447. vitium est, recondi debet, quod procidit, & fomenta ac suffitus, quibus reprimendi facultas est, admoveri. Quæ si nihil ad curationem proficiunt, fascia involvendum est, ne exasperetur. Si autem magnus tumor est, & ad radicem tenuior, vel secando, vel, quod magis tutum est, vinciendo, tolli potest. Et ante plures annos, inquit Cel. Autor, magnus ejusmodi tumor, ex naturalibus propendens, ligatura prius injecta, post scalpello etiam adhibito, ablatus fuit, & mulier convaluit. Facile erit, ex his speciminibus colligere, quanta debeat harum Institutionum utilitas esse, & quantum ceteris libris omnibus præstent, qui de arte chirurgica præcepta continent. Neque vero Cel. Autor dubitavit in Præfatione monere, tum aliqua esse in his Institutionibus, quæ emendatione egeant, tum etiam nonnulla omissa esse. Fuitque hujus rei præcipua causa hæc, quod maxima hujus libri pars jam ante aliquot annos typis expressa fuit, a quo tempore multa in Chirurgia recens inventa, in Commentariis Academiæ Chirurgorum Parisiensis, in Tentaminum Edimburgensium postremo *Tomo*, aliisque libris, prodita sunt. Fatetur etiam Cel. Autor,

32.

310.
1.
3.
1.

1.
7.

1.
154.

§. 14
141

14

14

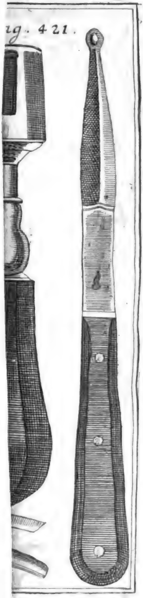
ig. 421.

Digitized by Google

tor, se, quo loco de curatione aneurysmatis, per fascias, cochleæ in modum, sursum repentes, dixit, ad quem inventorem hæc medendi ratio referri debeat, addere neglexisse. Fuit autem olim a *Bernardino Genga* in *Anat. Chir. dell' ossa e muscoli del Corpo umano Lib. II Cap. XXIV pag. 219* edit. Bonon. 1687 proposita, & ante aliquot annos *Verna*, clarus Regis Sardiniæ Chirurgus, nonnullos hac via ad sanitatem perduxit, quod Cel. Autor in peculiari scriptione *de Fascia, infirmitatem adjuvante*, nuper declaravit. Eodem tempore etiam Dissertationem emisit *de Hydrocele*, in qua multa, olim in his Institutionibus de hoc morbi genere proposita, correxit, & aliquot curationum exemplis ostendit, inciso tumore, inflammatione superveniente, ita utendum esse, ut, cataplasmatis mollientibus impositis, pus in scroto moveatur. Hæc, quæ Cel. Autori sub finem libelli addere tum propter festinantem typographum, tum propter gravem morbum, non licuit, facile addi poterunt, ubi, quod fortassis brevi fiet, hic liber iterum typis exprimetur. Tandem de *Tabulis* adjectis aliqua monenda sunt. *Prima* continet icones turundæ, quæ Gallis *la meche*, pilæ, quæ ipsis *Pelotte*, glomi majoris, Gallis *le Gateau*, minorum glomerum, Gallis *tampons*, linteoli cæsitii, cujus ora in fila resoluta est, & scarificatorii *Woolhusii* ad extenuanda leucomata & cicatrices corneæ. Horum omnium usus habetur in §§. 1009, 239, 563. 2, & 571, 639 & 319, 320. *Secunda Tabula* machinam *Senffii* exhibet, pro aneurys-
mate comprimendo. Constat quatuor ferreis uncis, cum lo- §.432.
ris, quæ & brachium & cubitum comprehendunt, ut vacillare
machina non possit. In *tertia Tabula* occurrit lanceola, cujus 228.310.
cuspis incurva est; torcular, quod Lipsiæ *Hagemeyerus* 237.
construxit, & acus major, ad aneurysmatis curationem a *Petito* 438.
inventa. *Quarta* exhibet forcipem, a *Sharpio* delineatam, fer- 562.
ramentum, quod scalpello excisorio, Gallis *couteau lenticu-
laire*, substitui potest; & syringotomum *Senffii*. In *quinta* 954.
Tabula cernuntur duo ferramenta, linguæ frenulo incidendo 607.
apta, quorum alteri scalpellus, a latere movendus, affixus est,
& scalpellus anceps, ampliandis pectoris vulneribus idoneus. 637.
Sexta Tabula, præter instrumentum, quo uterque oculus com 589.754.

primi poteſt, figuram machinæ ſiſtit, reponendo humero ac-
§. 1175. commodatæ, perfectioris, quam quæ olim a *Purmanno* adhibita fuit. Longe plura ferramenta addi potuiſſent, a recentioribus reperta, ſed cura habenda fuit, ut a diſcentibus minori ſumtu libellus parari poſſet.

FRID. OTTONIS MENCKENII OBSERvationum Latinæ Linguæ Liber, ad emendandum inprimis & augendum Baſilii Fabri Theſaurum Latinæ Linguæ compoſitus.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchium, 1745, 8 maj.

Alph. 2 plag. 19.

Cum a primis juventutis ſuæ annis ſummo ſtudio & pari diligentia in legendis antiquis Latinæ linguæ Autoribus verſaretur *Menckenius* noſter, multa ille obſervavit, & in commentarios retulit, quæ in vulgaribus Lexicis aut omnino non, aut non ſatis diligenter & accurate, notata eſſent. In ea re autem hanc rationem habuit, ut, quæ in *Fabriano Lexico*, *Geſnerianis* curis & emendato & locupletato, non invenirentur, ea inprimis colligeret, & aliquando ad id opus augendum emendandumque proferret. Talium obſervationum cum magnam copiam haberet, cœpit cum ſeparatim, tum in *Miſcellaneis Novis Lipſienſibus*, quædam earum ſpecimina proponere, ut, ſi ea doctis hominibus probarentur, largiori deinde manu daret. In quo cum eum ſpes non fefelliſſet, inſtituit hoc *Obſervationum Latinarum* volumen edere; ex quo intelligi poteſt, nondum exhauſtam eſſe hanc materiam, ſed, quicunque paulo diligentius in legendis Latinis ſcriptoribus verſari velit, ei magnum, poſt tantam meſſem, ſpicilegium reſtare, quo colligendo utilem operam præſtare Latinæ linguæ ſtudioſis poſſit. Quo magis gratum Lectoribus noſtris nos ſperamus facturos, ſi nonnullis ſpeciminibus proponendis guſtum quendam operis dederimus, adſperſis noſtris, ſi res tulerit, obſervatiunculis. Primum ſuppeditabunt ea, quæ de *collationis* verbo dicta ſunt. Ejus in *Lexico Fabriano* nulla alia, niſi pecuniaria, ſignificatio commemoratur. Noſter autem primo propriam affert, quæ *collectionis* & *congeſtio-*

gestionis, vim habet, & in eo utitur loco *Ciceronis Tusc. IV, 38: Cum Philosophia ex rationum* collatione *constet*; post significationem *comparationis*, quæ, satis nota, tamen in Lexico illo prætermissa est; tertio *concessionis* e *Cic. in Tog.*; quarto *prælii* e *Cic. Orat. I, 48;* denique eam, quæ Rhetoribus frequentatur maxime. In qua tamen duo diversa genera pro uno accepit. Alia enim est *collatio* ea, quæ a *Cicerone de Inv. I, 30*, dicitur oratio, rem cum re e similitudine conferens; alia altera illa, quæ *ad Herenn. IV, 4*, commemoratur; in qua non res cum re, propter similitudinem, confertur, sed reus cum aliis, ita, ut ostendatur, reum solum facinus patrare potuisse, causam patrandi habuisse, &c. Neque satis videtur nobis intellexisse *collationem rationis*, qua bis usus est, modo ad *congestionis*, modo ad *comparationis*, notionem illustrandam, ut facile appareat; eum in isto loco se non satis expedire potuisse. Alia autem est *collatio rationis*, per quam, e Dialecticæ Stoicæ præceptis, notiones fiunt, ἀναλογία, seu *proportio*, ut cum e notione hominis, proportione quadam, fit, vel augendo *Gigantis*, vel minuendo, *Pygmæi*, notitia; alia *collatio rationum*, e qua Philosophia constat.

Alterum petemus e voce *contingere*; quo loco maxime illustrantur *Cæsaris B. G. I, 38*, verba, quæ sic proferuntur in Lexico *Fabri*: *Radices montis ripæ fluminis contingunt*, atque explicantur ita, ut *ripæ* dativus casus dicatur pendere a verbo *contingunt*. *Rob. Stephanus*, propter insolentiam constructionis, addidit in *Thesauro* suo: Nisi forte quis contendat, *ripæ* esse nominativum, *radices* accusativum. Noster autem aliam rationem iniit. Locus *Cæsaris* integer hic est: *Reliquum spatium mons continet magna altitudine, ita, ut radices montis ex utraque parte ripæ fluminis contingant.* Ordinem autem verborum hunc facit, *ut radices montis (se) contingant ex utraque parte ripæ fluminis.* Ac primo τοῦ *se* ellipsin in hoc verbo non insuetatam Latinis fuisse, probat sane loco *Columellæ R. R. V, 10: Curato, ne inter sese contingant*, comparato cum altero *Plinii H. N. XVII, 10: Ne se inter se contingant.* Deinde, nihil inesse huic explicationi, dicit, quod rei naturæ repugnet, quod ita esse, probasset lectoribus, si ei libuisset ostendere,

dere, quid esset, & quomodo intelligi deberet, cum unius ejusdemque montis radices se contingere dicerentur; deinde quomodo fieri posset, ut ejusdem montis radices se ab utraque ripa contingerent.

Inprimis multa de verbo *efferre* observata reperiuntur, *Fabriani Lexici* locupletatoribus vel ignorata, vel neglecta. *Primo* enim docet, non de *superbia* tantum hoc verbum dici, sed de *quacunque vehementiori animi commotione*, *lætitia*, *voluptate*, *dolore*, *ira*, ceteris; *deinde* habere vim *erigendi*, & in *meliorem statum restituendi*, ex loco *Ciceronis Sull. 31: Patriam demersam extuli*; *tertio dicendi* notionem ei asserit exemplis quamplurimis; *quarto*, de *cursoribus* dici, observat, eosque *ad finem usque efferri velocitate* ad *Heren. IV, 47*; *quinto* habet significationem *exserendi* & *proferendi*, inprimisque de agris dicitur, eo sensu, quo simplex *ferre*, aut *proferre*, a quo deinde variæ metaphoræ ducuntur.

In Voc. *eximo* primo miratur, nil notatum esse in Lexico de exquisita illa ratione, cum usurpatur de *tempore*, & significat, *temere*, *consumere*, *impedire*, *ne quid possit agi*, *quasi eripere tempus rebus necessariis*; cujus formæ multa exempla afferuntur; in quibus nonnulla sunt, in quibus interpretationes istæ locum habent, quædam autem, in quibus non item: ut in *Liviano XXV, 3*, *concilio diem eximere*; ex quo, ut quibusdam aliis, apparet, *eximere* in his formulis esse *tollere*, *eripere*, *Senatui ac populo*, *ut nihil decerni juberive possit*. Atque sic *Cicero Leg. III, 19*, pro *eximere* habet *diem tollere*. Disputatur hoc loco etiam super lectione loci *Ciceroniani* in *Phil. VI, 3*: exhibere *nullam in tali cive liberando sine scelere non possumus*. Damnat lectionem *Victorii*, *exhibere*, & unice probat *Manutianam*, *eximere*, qua recepta, etiam vel *ullam* cum *Manutio* legendum, vel *τὸ non* delendum est, ut placet *Oliveto*, Viro Clariss. Quod autem putat, *exhibere horam* non esse Latine dictum, nec intellligi posse, in eo non habebit omnes consentientes. Nam quid impedit, quo minus *exhibere horam* sit *adhibere*? *Imperium* quidem *exhibere*, pro *adhibere*, sive, ut *Cicero* & *Livius* interdum loquuntur, *inhibere*, est apud *Plautum Casin. II, 6, 57*. Potest etiam videri loquendi hic modus e foro petitus

petitus esse, in quo *exhibere* sæpe dicitur, qui, postulante altero, sistit aliquem, ut interrogare testimonii dicendi causa, torquere, eoque uti ad causam suam, possit. Ita sensus loci *Ciceroniani* hic esset: nullam omnino horam non possumus tribuere ac concedere postulanti reipublicæ in tanto cive liberando. Sed post disputationem de illa verbi hujus significatione notantur quædam construendi formæ, prætermissæ in Lexico, primo notissima illa cum præpositione *ex*; deinde cum præpositione *in* & casu quarto e *Liv. XXXI, 29, eximere in* libertatem; porro cum *de* & *a*. Quæ bene se habent omnia. Recte etiam reprehenditur Lexicon, cum præcipit, in formula *jubere legem* intelligendum esse *τὸ ferri*, quod sane prorsus repugnat rei ipsi. Sed, an recte Autor noster *τὸ jubere* interpretetur *ferre*, seu *perferre*, (nisi quidem latiori sensu hoc *ferre* acceptum velit, destitutus nempe alia voce, qua illud *jubere* explicaret lectoribus,) valde dubitamus. Nam *τὸ ferre* ac *perferre* semper est magistratus, qui legem rogat, populo proponit, suadet, &c. *jubere* autem semper populi, legem accipientis. *Jubere* autem populus *legem* dicitur, quod magistratus hoc formula utitur: *rogo vos, velitis jubeatis*, &c. Cum igitur populus in suffragiis respondet: *uti rogas*, dicitur rogationem, sive legem, jussisse. Unum addemus de verbo *respondere*. Hujus igitur verbi prætermissam in Lexico affert significationem primum hanc, quæ proprie de debitore dicitur, cum solvit justo tempore; unde ad alia eleganter transfertur; cujus generis exempla collegit *Gronovius* in Observationibus. Sequitur notio forensis, cum *respondere* dicuntur, qui præsto sunt: quam multis exemplis declarat, eamque, probabili conjectura, existimat e delectu militari petitam, in quo *citari juventus*, & *ad nomina respondere*, dicitur, ut notum est e *Livio*. Sed dissentit in hoc a *Clavis Ciceronianæ* Autore, quod ille, cum in rebus forensibus *reus citari* & *respondere* dicitur, existimat, non id hanc vim habere, ut *citare* sit *edicere, ut adsit aliquis*, & *respondere*, deinde *venire in judicium*, quod Nostro placet, sed tantum hanc, ut in ipso judicio præco nomine citet, vel vocet, reum, reus autem ad nomen respondeat, seque adesse declaret. Illum quidem pro se suaque sententia dictum putamus hæc: *Citare* fieri semper viva voce per præconem, nunquam edicto; per præ-

 conem

conem autem vocatos interdum senatores in senatum, nunquam reos in judicium; si *citare* & *respondere* e delectu militari ducta sint, id ipsum pro se esse: nam juventutem citari, non ut adsit; id fieri per edictum; sed die per edictum constituta a praecone citari, ut intelligatur, ex edicto an adsit, qui debebat; remque adeo pluribus locis manifestam esse: v. c. *Liv. XXV*, *4: Si Postumius ante Cal. Majas non prodisset, citatusque eo die non respondisset, neque excusatus esset*, &c. In quo loco primum est *prodisset*, id est, praesto fuisset in judicio; sequitur *citatio* solennis per praeconem ipso die judicii & in judicio. Sic apud *Cic. Verr. I, 1: Praesto* est: (citatus) *respondet: defenditur.* Clarissimus est locus *Verr. II, 37, 38.* Ibi *Verres Sthenium* reum *paratum ad causam dicendam venire hora nona jubet. Verres* hora illa praesto est ad causam cognoscendam; quid ergo fit? *Sthenium* citari *jubet: quem postquam videt non adesse*; quia non respondet, &c. Idem repetitur *Cap. 40: Citat reum, non respondet* (scil. Sthenius); *citat accusatorem; citatus accusator M. Pacilius, nescio quo casu, non respondit, non affuit.*

ELOGE DE M. LE CARDINAL DE POLIGNAC, &c.

hoc est,

ELOGIUM POLINACII, PATRIS PURPURATI, lectum publice in congregatione publica Academiae Regiae Scientiarum die 4 Aprilis A. 1742.

Parisiis, 1742, 12 maj.

Plag. $2\frac{1}{4}$.

Inter causas, cur publicatum sit hoc Viri magni Elogium, refert *Remairanus*, Academiae Regiae Scientiarum a secretis, atque Elogii Autor, diversum, quo exceptum ab auditoribus fuerit, judicium, quorum pars imperfectionum Herois sui commemorationes, pars nimias laudes, vituperavit. Noster autem illinc sinceram fidem suam confirmat, hinc vero sumit occasionem indicandi, quorum autoritate fulciatur. Eminent hic, praeter commentarios, tam evulgatos, quam manu scriptos, eosdemque supra omne dubium evectos, & examinationem scripti sui a summo quodam, inque ministerio tunc versato, viro factam, ad vitam publicam quod attinet, ad vitam privatam quod spectat, ipse Pater ille purpuratus, cujus Noster ex ore hausit, *Blondius*, Abbas venerabilis, qui ultra tri-

triginta annos cum defuncto vixerat, *Lironcurtius*, ejusdem per duodecim annos minister nobilis, cui præcipue debet, atque alii. Istis auxiliis fultus nobilissimus ac doctissimus *Remairanus*, non potuit non dignum aliquid afferre, quod & a nobis excerpatur. *Melchior* itaque *de Polignac*, Pater purpuratus, cœtus Romani Sacerdos titulo S. *Mariæ* angelorum, antiquæ Corbejæ, Aquiscincti, Boniportus, Mosomi, & Begardiæ, Abbas, primarius antistes Auchensis, Novempopulaniæ Primas, Ordinumque regiorum præfectus, natus est in urbe Podio, quæ est caput regionis Vellanorum in Occitania, d. 11 Octobris A. 1741. Secundus erat filiorum *Ludovici Armandi* Vicecomitis *de Polignac*, Marchionis *de Châlençon*, gubernatoris dictæ urbis, Ordinumque Regiorum Equitis. Matri, quæ tertia patris conjux erat, nomen fuit *Jacobinæ de Beauvoir-Grimoard-de Roure*. Literis operam navavit Lutetiæ Parisiorum, seque *Cartesianæ* præsertim Philosophiæ, nondum tunc in scholis receptæ, addixit. *Baillonius*, Pater purpuratus, Romam illum duxit A. 1689 post *Innocentii XI* mortem. Is non solum in conclave eum recepit, cum *Alexander VIII* Pontifex Maximus eligeretur, sed etiam componendis litibus inter Galliam sedemque Romanam, quod in negotiis datum erat *Baillonio*, adhibuit. In Galliam redux, quadriennio post mittebatur Legatus Regius ad *Joannem Sobieski*, Regem Polonorum, quo A. 1696, Junio mense, defuncto, in Gallicum Principem aliquem coronam devolvere laborabat, sed ita, ut optatum ad finem pertingere non valeret. Depulsus ab hoc instituto, ut Princeps *de Conti*, cujus a partibus steterat, cedere regno cogebatur, atque aliquod tempus in Pomerania citeriore vivebat, triennio ante Seculum nostrum omnibus supellectilibus a Gedanensibus privatus, in Galliam rediit, ubi & præterea Bonum portum, cujus Abbas erat, relegabatur. Hoc in secessu *Anti-Lucretium*, celebre Poema, nondum typis exscriptum, composuit, eodemque doctrinæ naturalis, κοσμογραφίας, Historiæ naturalis, primaria capita non sine sapientissimo selectu inclusit; pariterque spiritum poeticum, sublimitatem illustrem, elegantiam incomparabilem, felicissime conjunxit. Inde revocatus in aulam fuit anno Seculi præsentis secundo, cumque *Tremoillius* anno sexto purpuram accepisset a Pontifice, Noster auditor rotæ in locum illius constituebatur a Rege. Gravissimo illo munere apud Romanos per

aliquod temporis ſpatium functus, adhuc gravioribus deſtinabatur a Rege, poteſtateque conceſſa in Galliam redeundi, ut rem privatam admodum collapſam inſtauraret, anno decimo ad Belgas cum plena poteſtate ſimul mittebatur, ad bellum, quoad fieri poſſet, componendum, quanquam iterum ſucceſſu minus proſpero. Inde ſub initium anni duodecimi fuit inter illos, qui Ultrajectum eundem in finem cum plena poteſtate mittebantur, ſimulque *Jacobo III*, illi infortunato coronæ Britannicæ candidato, cujus ſuffragio Pater purpuratus crearetur, commendabatur. Creatus igitur fuit d. 18 Maji A. 1712, ſed in ſcrinio pectoris Pontificii ſervatus uſque ad d. 30 Januarii ſequentis anni. Poſt mortem *Ludovici XIV*, A. 1718 die 28 Decembris iterum Aquiſcinctum, ubi Abbas erat, relegabatur, ſed & hinc revocabatur ſub finem anni 1721. Poſt obitum *Innocentii XIII*, *Benedicti XIII* electioni adfuit, perque octo annos Romæ manſit ad res Galliæ curandas. Denique A. 1732 in Galliam rediit, noviſque in dies honoribus ex merito ornatus fuit. Sed hic plurima ſpectant ad ſtatum Galliæ publicum. Nos, cum in actis eruditorum eruendis verſemur, literarias præſertim magni Viri illius occupationes vel momento luſtrare debemus. Eo ſpectant, præter eximium, quod jam laudavimus, Poema didacticum Latinum, inſignia in Academiam præſertim Gallicam, cui adſcriptus erat digniſſime, merita. Accedunt plurima alia ſcripta poetica, philoſophica, oratoria, epiſtolica, quæ vero non enarranda duxit Noſter, collectionem ſaltem antiquitatum, quibus palatium ornarat ſuum, laudatu digniſſimam, laudans. Et potuit ſane plurima cum eruditis communicare, colligere plurima, tam eruditus literarum Mecænas, qui vegetus ſenex, annum ætatis octogeſimum attigit. Nec vero in illo vitia inveniebantur, eruditos non paucos alioquin comitata. Quin potius converſatio ipſius erat dulcis æque ac utilis, quæque humanitatem cum dignitate eleganter admodum miſceret. Eloquentia erat felix, vox ſuavis, puriſſima pronuntiatio ac lingua, inprimis autem non ſolum philoſopha ſententia, ſed & vita.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, ad incrementum Scientiarum ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata. Edendi conſilium ſuſcepit, ſua nonnulla addi-

addidit, Præfationem præmisit, FRIDER. OTTO MENCKENIUS, *Phil. & Jur. Utr. Doctor, Pot. Pol. Regis & Elect. Sax. Consiliarius aulæ, urbis patriæ Senator, Societ. Scient. Reg. Boruss. Sodalis.*

Voluminis IV Pars I.

Lipsiæ, in officina Hæredum Lanckisianorum, 1745, 8.
Plag. 12½.

In instituto prædicabili cursum persequuntur strenue ii, qui
incremento scientiarum atque literarum favent, novisque sodalibus
aucti sunt. Scenam aperit *Joannes Christophorus Harenbergius*, a Duce Serenissimo Brunsuico-Luneburgensi renuntiatus
Præpositus Cœnobii S. Laurentii ad Scheningam, exhibens *Dissertationem de Ebræis, ad quos Paulus eam, quæ in
N. T. extat, dedit Epistolam.* Persuaserat sibi *Joannes Braunius* in *Selectis sacris*, Ebræos hosce Hierosolymis fuisse comprehensos.
In Commentario ad Epistolam, Ebræis inscriptam, mutaverat sententiam, ratus, universos designari Judæos. *Harenbergius* in *Indiciis literariis Brunsuicensibus* ineunte anno Pag. 2.
1745 substituerat hisce Judæis solos illos, qui Hierosolymis
ac in Judæa procuratoria morati sunt olim, Judæos, seu Ebræos.
Paulo post M. *Ritterus*, Wolferbuttelanus, in arenam indidem
provolavit, *Braunianam* opinionem posteriorem jumentis suis
revocaturus. Denuo igitur *Harenbergius* suam enuntiat sententiam, eamque novis ac copiosis munit argumentis. Præmittit requisita interpretationis ac expositionis ex Epistola *Pauli*,
ad Ebræos data, undique conquisita. Cum eis comparat opinionem *Braunianam* posteriorem, eamque illis minus satisfacere
ostendit. *Ludovicus Capellus* designari crediderat solos Hierosolymæ incolas. Hisce adjungit Noster incolas Judææ procuratoriæ.
Pertinet ejus tractatio ad eorum usus, qui Epistolam ad Ebræos
scriptam penitus introspicere, ac ex proximis Autoris rationibus
atque invitamentis scribendi explicare aggrediuntur. Excipit
illam Dissertationem *Dissertatio Petri Zornii de Resurrectione* 36.
Jesu Christi, ex Psalmo XVI, 9, 10, & probata, & vindicata. Vox
נפש denotat substantiam animatam. *Anima mea* & *ego* Ebræis
tantundem denotant. Presius נפש designat, judice hoc, *cadaver Num. XIX, 11, 13.* Suffragatur ei *Pearsonius* in *Exposi-*

tione

tione Symboli Apostolici pag. 40. Hoc autem loco anima, apud in-
Pag. 38. feros subsistens, corpori opponitur. Corruptionem corporis
42. haud vidit Jesus. Succedit M. *Joannis Michaelis Dissertatio,
ex notione Principis ac Domini, Romanis usitata, quædam commata Biblica illustrans.* Præsides Reipublicæ a Romanis vocati
sunt olim *Principes* ac *Domini.* Regis nomen ipsis post Reges
ejectos erat odiosum. *Caligula*, sibi nomen *regium* affectans,
pro monstro fuit reputatus. *Principes senatus* sunt dicti, qui
primi sententias rogabantur. Principes a Regibus fuerunt secreti. Posthæc Cl. Vir illustrat locum *Marc. X, 42.* Τὰς δοκοῦντας ἄρχειν habet pro eis, qui specie tenus rempublicam
moderantur, & Regis Dominique titulo abstinent, re vera ta-
47. men erant inter Romanos imperiosi & crudeles. Notat Servator rectores, non populi, sed gentium, Romanos primariosque
senatores. *Tiberius* ex horum ore pendebat, teste *Suetonio* in
Tiberio Cap. 24, 27, 28, 29, 30, 31 seq. Κατακυριεύειν est *acerba exercere dominia.* Populus Romanus vocatur apposite *Dan. IX, 26, po-
53. pulus principis.* *Augustus* si inter cives versaretur, vocabatur
Princeps; si inter milites erat, appellabatur *Imperator.* Jesus
vocatur *Apoc. I, 5,* ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, respiciens
ad Augustos, qui *Principes* sunt dicti. Cæsares vocantur ἀρχαὶ, præsides provinciarum ἐξουσίαι *Tit. III, 1.* Conf. *Eph.
I, 21, Col. I, 15.* Imperator Romanus vocatur Βασιλεὺς, *1 Pet.
II, 17, Jo. XIX, 15,* ob nomen illud Græcis honorificum. Per-
56. gere juvat ad *Pauli Ernesti Jablonski de Alexandro Severo Imp.
Romano, Christianorum sacris per Gnosticos initiato,* Exercitationem.* Fautorem fuisse *Severum* religionis Christianæ, autor est *Ælius Lampridius Cap. 22.* De *Valeriano*
id affirmavit *Eusebius H. E. VII, 10.* *Alexander* Christianis permisit ædes habere, cultui suo peragendo dicatas, & vulgo notas.
62. Ante hanc ætatem Christiani templis caruere. At quibusnam
argumentis Noster sese commoveri passus est, ut, *Alexandrum*
a Gnosticis religioni Christianæ initiatum esse, sibi persuadeat?
Monet ipse ex *Lampridii* testimonio, *Alexandrum*, Christi, ut
Dei, cultui deditum, imaginem hujus in larario suo collocasse.
Christiani Catholici certe ea ætate nullas habebant imagines.
66. Gnostici autem eas consueverant in deliciis habere, teste *Ire-
næo I, 24, §. 6,* immo Carpocratiani, teste *Epiphanio* in *Hæresi*
27 §. 6.

27 §. 6. Conjunxit *Severus* imaginem Christi cum imaginibus *Abrahami*, *Apollonii*, & *Orphei*. Gnosticorum ita mos ferebat, *Irenæo* teste *I*, 25, §. 6. Potissimum tamen Cel. Au- Pag. 68.
toris argumentum est illud, quod gemma elegans thesauri *Wildiani* suppeditat. In hac enim totum hujus rei mysterium aperitur. Apparet in ea monogramma Christi, eique addita litera Α & Ω, nec non inscriptio: SAL DON ALEX FIL MA LUCE, id est, *Salus donata Alexandro filio Mamææ*, *Luce*
α ☧ *ω*, id est, Christi. Alpha illud & Omega, monogrammati 79.
additum, indicio est, *Severum* Christianæ religioni fuisse initiatum. Nam eo ipso Christum coluit, qua primum & ultimum, ob *Apoc. I*, 8, 11, *XXI*, 6, *XXII*, 13. Veteres Christiani jam omnino ante *Severum* gemmis, quæ signatæ erant signo piscis, vel columbæ, utebantur. Gnosticorum dies erat solennissima illa 6 73.
Jan. Et hanc in gemma Cel. Autor *lucem Christi*, scil. natalem, dictam fuisse existimat. Elidit tandem ipse objectiones, quæ 81.
professionem Christianam *Severi* labefactare videntur. Et libet ingenue fateri, hanc Dissertationem diligentissime solideque esse elaboratam. Dolemus saltem, egregio huic & prorsus amabili Viro, per invidiam & malum in nos animum hominum quorundam, qui ore religionem profitentur, re ipsa autem a virtutibus Christi alienissimi sunt, nec aliam habent, odio nos prosequendi, caussam, quam quod in re levi olim experti sunt dissensum nostrum, non licere, etsi lubenter ipse vellet, pluribus hæc *Miscellanea* ingenii & doctrinæ suæ monumentis exornare. Excipit hanc Dissertatationem *J. C. S. Explanatio Epigramma-* 94.
tum quorundam Græcorum, a Jo. Jensio (A. 1742 Roterodami) *pro ἀνεκδότοις editorum*. *Jensius* ediderat Epigrammata nonnulla Græca, a versione Latina notisque pæne nuda, ac propter verborum quorundam corruptionem horridula, quæ Cel. Vir hic, ope divina & artis criticæ subsidio fretus, debitæ restituit integritati, tum demum in Latinum convertit, & annotatione succincta illustrat. Mythologiam veterum sacram fuisse physiologiam, ac primis mortalibus vacationem & otii perpetuitatem temere affingi, monet Cel. Autor, quem esse *Joan-* 79.
nem Conradum Schwartzium, Collegam nostrum honoratissimum, nemo non intelligit. Antiquitatis notitiam ac linguæ Græcæ intimos

Digitized by Google

timos recessus omnia hic spirant. Ejusdem generis elegantiam fundunt *Ezechielis Spanhemii Animadversiones ad Eduardi*
Pag. 138 *Herberti de Cherbury librum de Religione gentilium*, nunc primum editæ. Lector eas debet *Jo. Ludovico Uhlio*, clarissimo Jurium in Academia Viadrina Doctori, cum hoc a Perillustri *Jordano*, nuper ex hac vita evocato, communicatas. Animadversiones hæ pæne omnes sunt e numis depromtæ, quorum in *Spanhemio* divina quædam erat intelligentia. Post has in lucem pro-
162. dit *Frid. Ottonis Menckenii Symbola critica ad Livii Lib. XXVII Cap. 8, & Lib. XLII Cap. 32.* Integritatem verborum talium *Livii*, in quibus maculam inesse, *Jo. Frid. Gronovius* ac *Arn. Drakenborgius* haudquaquam dubitarunt, tuetur ipse, qui plura ejusmodi specimina jam lance satura dedit. In priori loco lector adhæret, veluti scopulo, verbis illis: *Tribuni appellati ad senatum re-*
165. *jecerunt.* Redeunt illa *Lib. XLII, 32* ac *33. Rem ad aliquem rejicere* formula loquendi est, *Livio* admodum familiaris. At pax sit rebus. *Cicero* etiam dixit absolute, *ad Pontifices rejicietur*, in *Or. de Harusp. responsis Cap. 7.* Dixit idem *Romam rejicias*, citra verbum additum, *Lib. III in Verrem Cap. 60* Dicitur itaque Latine *rejicere* pro *rem*, vel *homines, rejicere.* Retrahenda est itaque a *Livio* omnis emendandi in loco utroque cura. Tandem subjiciuntur *Gisberti Cuperi ad Theodorum Janssonium ab Almeloveen*
570. *Epistolæ, tertium continuatæ. Epistola*, primo quæ apparet loco, est numero *XVIII*, in exponendis antiquitatibus Fastorum Con-
178. sularium ac rei numariæ occupata. Succedit ei *Epistola XIX*, in qua de Fastis Consularibus bene mereri pergit. Excitat *Almeloveenium*, ne vitam *If. Casauboni*, elaborari cœptam, de manibus deponat. *Furium Placidianum* substituendum esse *Furio Placido* apud *Vopiscum Cap. 16 Aureliani*, annuit. *Vopiscum*, qui *Aureliani* vitam scripsit, ostendit, esse *Juniorem*, & ob *Cap. 44*, sub *Constantio*
180. *Chloro* vitam *Aureliani* concinnasse, definit. *Chlorus* obiit A. 306; *Diocletianus* imperio sese abdicavit A. 304. Illo medio tempore vitam *Aureliani* conscriptam esse, pronuntiat. *Tiberianus*, urbis præfectus, hunc *Vopiscum*, ut *Aureliani* vitam scriberet, impulit, teste *Cap. 1. Tiberianus* vero fuit urbi præfectus A. 291, & iterum A. 303, ut ex Anonymo, quem *Almeloveenius* publicavit, patet. Omittimus reliqua, ne Lectori simus impedimento, quo minus ipse arcem causæ invadat, & ad fontes progrediatur salutandos.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXLVI.

SCULTURE E PITTURE SAGRE ESTRATTE DAI Cimiteri di Roma, &c.

hoc est,

SCULPTURÆ ET PICTURÆ SACRÆ, EX Cœmeteriis Romanis extractæ, publicatæ jam ab Autoribus Romæ subterraneæ, nunc iterum cum explicationibus in lucem datæ, jussu CLEMENTIS XII, Pont. Max.

Tomus I.

Romæ, ex typographia Vaticana, apud Joannem Mariam Salvioni, 1737, fol. maj.

Alph. 1 plag. 5, cum Tab. æn. 48.

Quod de cloaca illa maxima, receptaculo omnium purgamentorum urbis, opere subterraneo, *Tarquinii Superbi* autoritate constructo, *Livius* tradit, *ei vix novam magnificentiam quidquam adæquare potuisse;* illud de Cœmeteriis, qui Romæ sub terra hodie deprehenduntur, verissime dici potest. Non enim sine summa admiratione quispiam videat, novam veluti urbem, ipsa Roma non valde minorem, sub terra conditam, plateis, cameris, templis, atque capellis, exornatam, inque tot areas, innumeris sepulcris, inscriptionibus, atque picturis, insignes, distributam. Hæc igitur tanti laboris atque artis opera non solum singulos, quibus ea oculis usurpare contigit, in admirationem rapiunt, verum etiam eruditos veterum monumen-

numentorum illustratores, quibus Roma valde abundat, ad res in illis obvias doctis commentariis edisserendas impulerunt. Primus talem laborem in se suscepit *Onuphrius Panvinius*, vir de antiquitatibus Romanis immortaliter promeritus, in libro *de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos, & de eorundem Cœmeteriis.* Quo tamen in opere nihil nisi ritus sepulturæ, quæ in illis Cœmeteriis fieri assolebant, recenset, & insignem eorum catalogum contexit, deque aliis quibusdam ejusmodi locis, quæ extra Romam deprehenduntur, quamvis brevissime, disputat. Post eum, *Antonius Bosius*, natione Maltensis, Jurium Doctor, & curiæ Romanæ Advocatus, omnem vitam in indagandis hisce Cœmeteriis contrivit; unde præstantissimum ejusdem librum, cui *Romæ subterraneæ* inscriptio est, enatum scimus. Quanto præditus fuerit ingenio atque eruditione *Bosius*, quantam laudem ejus conatus mereantur, *Joannes Victor Roscius*, sub ficto *Jani Nicii Erythræi* nomine, in *Pinacotheca T. I n. 29* omnium optime docuit. Quamvis autem morte præventus *Bosius*, librum, quem prelo paraverat, edere non posset; post Autoris tamen fata, *Joanne Severano*, Congregationis Oratorii Romani Presbytero, curante, A. 1632 splendidissime est excusus. Addidit ei *Severanus* ultimum librum, in quo potissimum figuras monumentorum illorum, æri incisas, explicare annisus est. Recudendum postea librum, omissis tamen plurimis figuris, in forma, quam vulgo quartam vocant, A. 1650 curavit *Ludovicus Grignonius. Paulus Aringhius* postea, Oratorii Romani Sacerdos, opus hoc latinitate donavit (Etrusco enim idiomate usus erat *Bosius*,) inque *duos Tomos* divisum, Romæ A. 1651 prelo subjecit. Cumque ab eruditis summo applausu exciperetur, neque vero ab omnibus propter splendorem & raritatem comparari posset; successu temporis in linguam Germanicam transfusum, inque compendium redactum, Arnhemiæ A. 1668 in forma minima est editum, Tabulis etiam æneis, in forma tamen minore, adjectis, A. 1671 Latine typis repetitum. Major autem illa editio *Aringhiana*, ob singulare, quod libro statuebatur, pretium, Parisiis A. 1659 in *duobus Voluminibus* in folio recusa est. Cum vero

adeo

adeo frequenti typorum repetitione Tabulæ æneæ, quibus figuræ insculptæ erant, admodum essent corruptæ; *Clemens XII*, Pont. Max. pro insigni, quo erga bonas literas pariter ac illa monumenta ferebatur, studio, subterranea hæc antiquitatis cimelia denuo cum eruditis communicari, editis eorundem explicationibus, præcepit. Cumque in *Bosiano* opere multa aut superflua, aut ab aliis Autoribus postmodum fusius & curatius explicata, deprehenderentur; ea hic omnia rescindenda & prætereunda esse, Pontifex Maximus voluit, ita, ut nihil nisi figurarum, quæ æri incisæ comparent, explicationes proponerentur. Hanc ergo rationem cum iniisset literatissimus Operis hujus Autor, cui tamen nomen reticere placuit, occasione priorum Tabularum, quo, nihil præter Cœmeteriorum areas exhibent, in genere de illis locis subterraneis præfatur. Compellationes eorum primo loco adducit, & explicat. Dictæ nimirum sunt *areæ*, seu *areæ sepulturarum*, *cryptæ*, *arenaria*, sive *arenariæ cryptæ*, aut simpliciter *ad arenas*, nec non *concilia Martyrum*. Nunquam tamen veteribus *catacumbæ* audiunt, uti quibusdam eruditis est visum, quos eo nomine Cl. Autor reprehendit. Nomen certe *catacumbarum* quarto Seculo non antiquius esse, statuit, &, loca subterranea, infra templum S. *Sebastiani* juxta Cœmeteria viæ Ardeatinæ posita, denotasse, declarat. Confutat idcirco *Carolum du Fresne*, qui, hanc vocem explicaturus, Cœmeteria publica tertio ab urbe milliari ita dicta fuisse, existimavit. Cœmeteria etenim publica non solum tertio ab urbe milliari fuisse, verum sub ipsis Romæ pomœriis cœpisse, & usque ad trium milliarium spatia et S. *Sebastiani* templum protensa fuisse, monet. Adhæsisse his Cœmeteriis catacumbarum appellationem saltem usque ad decimum tertium a nativitate Christi Seculum, ex loco *Anonymi de mirabilibus Romæ*, quem doctissimus Autor apposuit, intelligitur. Nonnullos vocem illam *catacumbas*, ita, ut locum juxta sepulcra denotet, scribere, observat. Hoc inter alios *Cæsar Baronius* fecit, qui tamen eo nomine a *Joanne Bona*, quem *Mabillonius* secutus est, reprehenditur. Cl. Autor horum duumvirorum sententiæ accedit, eam potissimum ob causam, quod *cumba* locum subterraneum

Pag. 2.

 atque

atque concavum denotet, prout *Cangius* in Glossario notavit. *Jacobus Basnagius* & *Wilhelmus Burnetus*, *Gronovium* secuti, Cœmeteria hæc nihil discrepasse, statuerunt, a publicis illis locis, quæ Latini *puticulos*, sive etiam *culinas*, dixerunt, in quæ videlicet pauperum demortuorum corpora subinde projiciebantur. Cum vero exinde collegerint, corpora, in catacumbis sepulta, gentilium esse, saltem Christianis ea esse permixta, injuria hæc opinio in ecclesiam catholicam Cl. Autori videtur. Qui adeo, eam confutaturus, *puticulos* non nisi ante portam Esquilinam fuisse, cum contra Cœmeteria per omnes Romani agri fines protenderentur, ex *Varrone* & *Festo* constare, dictitat. Insuper, veteres mortuorum sepeliendorum cadavera prius in cineres redegisse, quod apud Christianos secus erat, demonstrare annititur.

Pag. 4. *Mabillonius* quidem aliter hac de re sentit *Musei Italici Tom. I P. I pag. 75*, & *Syllæ* cadaver omnium primum Romæ flammis esse traditum, statuit; quod tamen falsum esse, & *Syllam* duntaxat ex *Corneliorum* familia primum esse crematum, ex *Ciceronis* &

5. *Plinii* locis Cl. Autor ostendit. Certe, ritum, cadavera flammis tradendi, longe antiquissimum fuisse, ex duodecim Tabularum legibus, multisque veterum locis, comprobat. Durasse illam consuetudinem usque ad *Theodosii* junioris tempora, statuit, &, exinde satis certo effici, contendit, gentilium & Christianorum

7. corpora non promiscue Cœmeteriis fuisse illata. Quibus, & aliis, argumentis hanc in rem prolatis, ea, quæ *Mabillonius* in Epistola, quam sub ficto *Eusebii Romani* nomine ad *Theophilum Gallum* scripsit, hac de materia disputat, non sine utilitate quispiam addiderit. Quod ad horum Cœmeteriorum opifices attinet, primi, qui ea ædificare cœperunt, Cl. Autori antiquissimi Romanorum fuisse videntur, materiam, qua in ædificiis exstruendis utimur, extracturi. Illi enim, ne superficiem telluris corrumperent & fœdarent, tanto ordine terram excavarunt, ut neque laborantibus ibi aditus præcluderetur, neque, solo excavato, inter laborandum terra obruerentur, quam etiam ob causam in plateas & vias hæc Cœmeteria videntur esse

8. distributa. Eandem ob rationem curarunt, ut exitus illarum specuum semper vicinus esset, unde non recta via specus istæ proce-

procedunt, sed ubique anfractus habent, labyrinthum quasi exhibentes, uti ex primis decem æneis Tabulis, a Cl. Autore appositis, potest intelligi. Quando etiam terræ fossores cognoscebant, se longius a specus ingressu abesse, in superficie telluris foramen fodiebant, ut ejus auxilio per machinas nonnullas materiem, ibi inventam, eo facilius extraherent. Hæcce foramina nihil differre a *luminaribus cryptæ*, quorum mentio in Actis quorundam Sanctorum injicitur, Cl. Autor censet. Talia tamen foramina ad lucem specubus, inferendam facta esse, uti nonnulli, & inter hos *Prudentius*, credidisse videntur, varias ob causas dubitat. Hodie ea maximam partem iterum impleta & occlusa esse, ne homines & bestiæ in illa loca incautæ præcipitentur, monet, pauca tamen in confiniis Romæ adhuc deprehendi, observans. Hisce foraminibus Christianos, quando persecutionum tempore per illas specus subterraneas orationum causa coibant, lucernas nonnunquam appendisse, (claudi enim pro lubitu poterant,) docet. Hinc etiam, varias veterum Christianorum lucernas, catenis alligatas, in museis eruditorum deprehendi, monet. In nonnullis Cœmeteriis, supra loca, ubi Christiani convenire precum causa sunt soliti, foramina quædam fuisse, per quæ solis radii penetrare, & ea loca illustrare, potuerint, concedit quidem; ea tamen rarissima fuisse, & non a Christianis, sed jam a gentilibus, materiem ædificiorum hoc pacto eo commodius extracturis, facta, contendit, cum præsertim eorum mentio jam in locis Autorum veterum, quos ipse apposuit, injiciatur. Certo tamen modo specus illas a Christianis constructas dici posse, concedit. Excavata enim loca, quæ in lateribus platearum, nec non pavimentis capellarum, deprehenduntur ad cadavera mortuorum eo collocanda, Christianos agnoscere opifices, existimat. Inde enim esse, uti nonnulla eorum terra repleta sint, cum Christiani paganorum metu terram efferre non auderent, sed eam locis, cadaveribus jam repletis, injicerent. Dicebantur hæc loca excavata *loculi*, vel, si tria, aut quatuor, corpora in uno eorum condita erant, *bisoma*, *trisoma*, aut *quatrisoma*. Hoc mortuos sepeliendi modo Christianos effecisse, ut cadave-

Pag. 9.

11.

rum

rum ſepultorum odor hæc in loca pervenientibus nec incommodus,
Pag. 12. nec noxius, evaderet, credit, atque ex eo capite *Burneti* ſententiam confutat, qui, vivos ibi convenire potuiſſe, negavit, quod cadaverum fœtor omnes, eo acceſſuros, repelerit. Sed & alia, utque nobis videtur, commodiori ratione ad *Burneti* objectionem reſpondet, quando, Cœmeteria illa adeo magna, ſpatioſa, & invicem longe ſatis diſtantibus locis conſtituta, fuiſſe, dictitat, ut Chriſtiani facile locum a cadaveribus longe remotum conventibus ſuis præſtituere potuerint. Inſuper, loca illa, de quibus diximus, vere a Chriſtianis exſtructa fuiſſe, ex eo intelligitur, quod in tegulis marmoreis, quibus tecta ſunt, inſcriptiones Chriſtianæ leguntur, & picturæ ſacræ in vitro muris inhærentes viſuntur. A Sanctis Martyribus nonnulla horum locorum fuiſſe conſtructa, ex hoc etiam pro-
13. bari poſſe, Cl. Autor ſtatuit, quod multi Chriſtianorum pœnæ loco ad arenas fodiendas fuerint a paganis damnati, id quod, adductis variis veterum locis, oſtendit. Addit huic argumento aliud. In cameris nimirum, quæ ibi deprehenduntur, picturæ ſunt, certiſſime a Chriſtianis confectæ, uti v. c. ſunt ſedilia, in morem cathedrarum Epiſcopalium excavata, qualia bene multa in tabulis æneis exhibenda Cl. Autor curavit. Nonnullas ex ſubterraneis plateis Chriſtianos amplificaſſe, quia fortaſſis majori ſpatio illis opus erat, reliquis plateis per cadavera jam repletis, aſſeverat. Immo, nonnulla ex minoribus Cœmeteriis a Chriſtianis integra fuiſſe ædificata dictitat. Utque huic ſententiæ fidem apud lectores conciliaret, ad nonnulla Cœmeteriorum monumenta *Tab. 99* & *101* æri inciſa, quæ fortaſſis aliquando cum eruditis communicabit, provocat. In illis videlicet, ut & quamplurimis aliis, homines, terram raſtris fodientes, & canonibus architectonicis inſtructi, tanquam capellis, aut plateis, ædificandis modum præſcribentes, viſuntur. Has vero operarum ſpecies a Chriſtianis eſſe confectas, & ipſos operas Chriſtianos fuiſſe, pro certo habet. Non enim veriſimile ipſi videtur, Chriſtianos, ſi ſoli gentiles hiſce Cœmeteriis operam ſuam addixiſſent, tales picturas in ſacris locis inter hiſtorias ſacras collocaſſe. Quapropter ita hac de re tenendum ſuadet,

suadet, Cœmeteria a gentilibus inchoata, & primum constru-cta, a Christianis vero postmodum in meliorem statum redacta, variis picturis exornata, atque ad usus sacros & fidelium sepulturas accommodata, fuisse. His præmissis, ipsa, quæ in Cœmeteriis visuntur, monumenta, quæ scite delineata æri incidenda curaverat, illustrat. Priores undecim Tabulæ ichnographias Cœmeteriorum exhibent, numeris adjectis, qui, qualia indicentur loca, ostendunt. Quid ergo unusquisque numerus indicet, explicationes adjectæ declarant. In subsequentibus monumenta, picturæ, & inscriptiones, ibi obviæ, explicantur. Pag. 15-22.
Ut ergo, quanti pretii hæ dilucidationes sint, appareat, unum itemque alterum earum specimen afferemus. In duodecima Tabula exhibetur humatio corporis D. *Petri*, quando S. *Sylvester* recondidit corpus ejus ex porticu veteris Vaticanæ Basilicæ. Hinc, in monte Vaticano *Petrum* martyrium subiisse, Autor affirmat. Alii aliter hac de re statuerunt, *Petrum* in monte Janiculo, ubi hodie locus *fratrum minorum in monte Aurelio* dictorum deprehenditur, interfectum fuisse, dictitantes. *Aringhius*, variis conjecturis, & inprimis *Damasi* Papæ & *Petri Comestoris* testimonio, fretus, in colle Vaticano hoc accidisse, defendit. *Baronius*, diversas hasce sententias inter se conciliaturus, statuit, Vaticanum montem non solum eum locum, in quo hodie Basilica S. *Petri* posita est, occupasse, verum etiam illam Janiculi partem, quam fratres minores nunc inhabitant, ambitu suo comprehendisse. In hoc ipso monte Janiculo, in memoriam hujus celeberrimi martyrii, oratorium ibi, ubi crux fuerit defixa, ædificatum esse, *Mabillonius* in *Itinerario Italico* declarat. Sententiam *Baronii* veram esse, ex *Horatii* aliorumque veterum locis Cl. Autor comprobare annititur. Nihilo tamen secius hisce conciliationibus opus non esse, et *Petrum* re vera in illo loco, qui hodie Basilicæ *Petrinæ* insertus est, martyrium subiisse, testimonio libri pontificalis, qui ab *Anastasio* Bibliothecario conscriptus creditur, ostendit, & aliter sentientium opiniones erudite confutat. Sepultum etiam eodem in loco fuisse *Petrum*, adductis quampluribus veterum locis, declarat. S. *Anacletum* primum sepulcrum 23. 24. 27.

D. *Petri*

D. *Petri* exornasse, contendit, eum tamen templum in honorem ejus ædificasse, id quod nonnulli crediderunt, negat, cum, *Anastasio* teste, ante *Constantinum M.* hoc nemo facere ob persecutiones paganorum ausus sit. Is nempe Imperator primus rogatu *Sylvestri* Papæ Basilicam D. *Petro* in templo *Apollinis* fecit, loculum una cum corpore S. *Petri* recondidit, ipsum loculum undique ex ære Cyprio conclusit, uti idem *Anastasius* commemorat. Factum hoc *Constantini* in Tabula duodecima exhibetur, quam ideo hoc in opus migrasse Cl. Autor dicit, quod eam *Bosius* quoque & *Aringhius* scriptis suis inseruerint. In Tabula decima quinta arca sepulcralis marmorea, in subterraneis Vaticanis reperta, deprehenditur. Elegantissimam sculpturam in hac arca conspici, & optime eam conservatam esse, Cl. Autor testatur. Inscriptio, quæ in illa est, indicat, eam sepulcro *Junii Bassi* cujusdam, præfecti urbi, inserviisse. Ipsa inscriptio ita se habet:

IVN. BASSVS. V. C. QVI. VIXIT ANNIS XLII. MEN. II. IN IPSA PRAEFECTVRA VRBI NEOFITVS IIT ADDEVM VIII KAL. SEPT. EVSEBIO ET YPATIO COSS.

Hanc Inscriptionem sepulcralem eruditis animadversionibus
Pag. 35. Cl. Autor illustrat. Alios jam eam evulgasse, & sigillatim *Valesium* (quem perperam *Arrigum Valesium* nominat, cum *Henricus* dicatur,) in suis ad *Ammianum Marcellinum* observationibus *Lib. XVII Cap. 11* observat. Quinam *Junius Bassus* ille fuerit, operose disquirit. Eum ex gente *Junia* oriundum fuisse, quæ in patriciam et plebejam distincta fuit, de qua fuse disseruit *Antonius Augustinus* & *Fulvius Ursinus*, contendit. In nummis istius gentis *Juniæ* familiæ *Brutorum* & *Silanorum* duntaxat deprehenduntur, prout *Fulvio Ursino* & aliis scriptoribus, qui *de familiis Romanorum* egerunt, observatum est. Varia isti Autores afferunt gentis *Juniæ* cognomina, cognominis tamen *Bassi* nullam prorsus mentionem injiciunt. *Aringhius* igitur in *Roma subterranea*, nec non P. *Chamilard* in *Notis ad Prudentium*, eam ob causam censuerunt, nomen hoc *Bassorum* peculiaris familiæ fuisse. Falso ex sententia Cl. Autoris. Veteres nimirum

mirum Romani, uti omnibus notum eſt, fere ſemper tribus nominibus, nempè prænomine, nomine familiæ, & cognomine, inſigniri ſueverunt. In hac Inſcriptione prænomen omiſſum eſt, & familiæ nomen primo loco eſt poſitum, quod ex eo intelligitur, quia in *ius* deſinit, qua forma nomina familiarum communiter ſolent terminari. Hinc *Baſſus* nomen familiæ hic loci non eſt. Quamvis ergo in *Juniorum* familia, aut, ſi accurate loqui velis, gente, *Baſſi* nulli inveniantur; Cl. Autor tamen, ut dubiis, quæ hic exiſtere poſſent, occurreret, ingenioſe conjicit, *Baſſum* illum ad antiquam *Juniorum* gentem, de reſtituta Romanis libertate adeo celebrem, non pertinuiſſe. Sed, cum *Antoninus Caracalla* omnibus imperii Romani incolis civitatis jura concederet, multi nomen aliquod gentis, quale ipſis placebat, aſſumſerunt, uti jam *Panvinius* de nominibus Romanis monuit, id quod & *Baſſum* hunc feciſſe, ſeque *Junium* hac ratione compellaſſe, a veritate non alienum videtur. Ab eo etiam tempore mos, tria nomina ſibi adſcribendi, ab uſu receſſit, uti idem monuit *Panvinius*. De aliis, *Baſſi* nomine inſignibus, deinceps quædam adjungit, &, noſtrum illum præfectum urbi fuiſſe, ſub initium ſtatim iſtius muneris mortuum, & *Artemium* quendam in ejus locum ſucceſſiſſe, ex *Ammiano Marcellino* oſtendit. Dicitur autem *Baſſus* noſter *Vir Clariſſimus*, quæ compellatio præfectis urbi propria fuit, uti ex *Iſidori* Etymologico declaratur. Is nempe *Iſidorus* tres Senatorum gradus conſtituit, primi ordinis *illuſtres*, ſecundi *ſpectabiles*, tertii *clariſſimos*, compellari ſolitos fuiſſe, dictitans. De præfectura urbana non quidem ex inſtituto Cl. Autor diſputat, ſed *Dioni Caſſio*, *Tacito*, titulo *Digeſtorum de Officio Præf. urbi*, & *Notitiæ dignitatum Codicis Theodoſiani*, quæ in fine *Tomi ſexti pag. 321* edit. *Gothofredi* legitur, teſtimonium denuntiat. *Neofitum* in hac Inſcriptione appellari *Baſſum* ideo, dicit, quod ex more, inter recens ad Chriſtum converſos tunc temporis recepto, brevi ante mortem ſacro baptiſmi fonte tinctus videatur. Talis baptiſmus *Clinicorum*, aut *Grabatariorum*, dicebatur, contra quem varii Canones in diverſis Synodis conditi ſunt, quos Cl. Autor adducit. Ad Deum iviſſe *Baſ-*

Kkk *ſus*,

fus, ex more loquendi antiquorum Chriſtianorum, dicitur. Sperantes enim illi, defunctum beatorum ſedibus inſertum eſſe, quæ ſpes de *Baſſo*, tanquam neophyto, inprimis poterat concipi, hac formula frequentiſſime uſi ſunt, uti exempla, quæ Cl. Autor attulit, ſatis declarant. *Euſebio* & *Ypatio* Coſſ. hoc in monumento mortuus *Baſſus* dicitur. Conſules fuerunt illi Duumviri, ſecundum *Jacobi Gothofredi Chronologiam Codicis Theodoſiani*, & *Almelovenii Faſtos*, anno Chriſti 359. In antiqua Inſcriptione apud *Gruterum* per errorem *Lippatius* nominatur. Conjectura jam *Gruterus* aſſecutus erat, *Hyppatius* reſcribendum eſſe, cujus adeo ſententiæ firmum ſatis per hanc Inſcriptionem robur additur. In ſerie Præfectorum urbi varii occurrunt, *Baſſi* nomine inſignes, in quibus tamen noſtrum invenire haud licet, quia nullus eorum *Junius*, omnes autem *Septimius*, aut *Julius*, appellantur. Quodſi vero Cl. Autor ſeriem Præfectorum urbi, ab *Almeloveenio* contextam *pag. 494*, inſpexiſſet, *Junium* noſtrum ibi occurrere, non amplius dubitaſſet. Nomen Conſulis *Ypatii* cum præfixo *H* rectius ſcribi, monet, cum apud Græcos ſemper cum ſpiritu aſpero exprimatur. *Sozomenus Hiſt. Eccl. III, 19*, Conſules hos inverſo ordine ponit, Ὑπατίȣ καὶ Ευσεβίȣ ὑπατευόντων dicens. At enimvero, ordinem, quem hæc Inſcriptio ſervat, præferendum eſſe, Cl. Autor ſtatuit. Tredecim enim textibus *Theodoſiani* Codicis eſt conformis, ubi conſtanter *Euſebius* primum locum occupat, & hoc etiam ordine in Chronico Alexandrino, Faſtis conſularibus, imo apud ipſum *Sozomenum* alio in loco, recenſentur. Fratres eos fuiſſe, *Ammianus Marcellinus XXI, 6*, narrat. Arca, cui hæc Inſcriptio inſculpta eſt, tempore *Clementis VII* A. 1595 effoſſa, in conſpectum prodiit. Quamplurimæ hujus generis explicationes hoc in libro comparent. Multa antiquitatis & ſacræ & profanæ argumenta egregie ſunt excuſſa, *Aringhii* & aliorum, qui ante Cl. Autorem hoc ſaxum volutarunt, errores correcti, &, ut uno verbo omnia complectamur, totum Opus ita comparatum eſt, ut & voluptatem & utilitatem lectoribus eruditis ſit allaturum.

DELL

DELL' IMPIEGO DEL DANARO LIBRI TRE.
id est,
DE USURIS PECUNIARIIS LIBRI TRES.

Veronæ, apud Joannem Albertum Tumermani, cum licentia Superiorum, 1744, 4.

Alph. 1.

Ill. *Scipioni Maffæo* visum est eam, quæ in Romana ecclesia variis adhuc obnoxia est controversiis, materiem disquirere, & locum veritati pro viribus aperire. Inscripsit hoc Opus, elogiis dignissimum, Summo Ecclesiæ suæ Pontifici, *Benedicto XIV*, cujus lumine ac benignitate sese sub finem anni 1698 Romæ gavisum esse, docet. Operi, præter Introductionem, tres partes palmarias prædefinivit. *Libro primo* exponit de autoritate sacri Codicis in hoc argumento. *Secundo* recenset doctrinam sanctorum Patrum, Juris Canonici, ac scriptorum recentissimæ ætatis. *Tertio* enarrat rationes, in utramque partem solitas afferri. Fœnus ab usura statim in limine tractationis solerter discernit. Laicos pro suggestu sacro docere publice vetuit *Gregorius IX* Papa. In scriptis tamen tractare controversias & argumenta Juris Canonici licet. Cardinalis *de Luca* jam optavit, ut *ad usurarias quæstiones dirimendas nova & generalis declaratio Apostolica de consensu Principum Catholicorum ac prævio concordi tractatu emanet.* Concilia tantum condemnant usuram in genere, qua de re omnes Pag. 19. Catholici consentiunt; sed non condemnant hoc & illud lucrum in particulari, quod cum mutuo conjunctum est. Hinc liberum est, salva fidei compage mutua, disputare in utramque partem. Hæc est sententia *Ludovici Bailii.* Eandem opinionem propugnat P. *Maignan*, Provincialis Patrum Minimorum, ac Professor Theologiæ insignis, in libro *de usu licito pecuniæ.* Propugnat eandem P. *Eusebius Amort*, Canonicus secularis, in *Controversiis novis moralibus.* Idem sentiunt *Lucius Abellius*, Episcopus Rodarum, ac *Mutius Dandini*, Sinigalliæ Episcopus. Horum libri sunt publice approbati, ac promiscuæ lectioni traditi,

 passim-

passimque distributi. **Usum Ebraicæ linguæ Ill. Marchio** *Capiti*
Pag. 21. *primo* elaborando adhibuit, quam anno ætatis demum 68 penitus addidicit, leviter ea olim imbutus. Contendit dextre idem, non solas translationes Codicis sacri affectandas, sed ad contextus avthenticos esse confugiendum, siquidem voces avthenticæ Hebraicæ & Græcæ cum securitate exhibeant verum verborum sensum & comprehendant, qui in interpretationibus manere ac restare possit incertus, licet sæpius, ni recurratur ad LXX
22. & vulgatum, significatus complurium vocum Hebraicarum certus desideretur. Hæc ad introductionem. *Liber primus* in *Capita sex* apparet distributus. *Primo Capite* eruuntur significatus vocabulorum, in hoc argumento adhiberi solitorum. *Secundo* colliguntur sacri Codicis dicta, huc spectantia. *Capite tertio* examinantur verba *Levitici: nec amplius, quam dedisti. Quarto* disquisitio in verba Jesu: *Mutuum date, nihil inde sperantes*, instituitur. *Quinto* ostenditur, pronuntiatis sacri Codicis singulis verba fieri *de usuris voracibus, seu devorantibus, quæ pauperibus imponuntur. Capite sexto* monstratur, usuras dextre, nec tamen pauperibus, injunctas, sacris literis haud everti. *Libri secundi* summa vertitur in recensione sententiarum, quæ de usuris pecuniariis in Sanctis Patribus, in Jure Canonico, ac Scriptoribus recentissimæ ætatis, leguntur. *Capite primo*, Patres Græcos non nisi usuras enormes, pauperibusve extortas, reprobare, ostenditur. *Secundo* traditur, Latinis Patribus in eo cum Græcis convenire. *Tertio* Canonum ac Decretalium in hoc argumento habetur ratio. *Quarto* Summistarum ac Casuistarum opiniones exhibentur. *Libro tertio* sententiæ in utramque partem contenduntur. Præmittuntur *Capite primo* rationes, quæ usuris haud permittendis videntur favere. *Secundo* exponuntur rationes, quibus usuræ permissio innititur. *Tertio* plura exhibentur eodem fine argumenta. *Quarto* adduntur novæ aliquot rationes, & tractatio finitur per cautionum aliquarum momenta, quæ ad conscientiam debite confirmandam in hoc negotio faciunt. Multa & perquam eximia Philologiæ sacræ, Philosophiæ, & Juris, specimina in hac tractatione prodeunt sub lucem. Damnavit jam

jam Poeta *Lucanus usuram voracem avidumque fœnus.* Usuram pecuniariam *Horatius* appellavit *mercedem.* In *Satira secunda* leguntur hæc: *Quinas hic capiti exsecat.* Ac in *tertia: Mercedem, aut numos, undeunde extricat.* Fœnus Latini sæpius, usuram pecuniariam denoraturi, posuerunt. *Fœnerare* est in usuram commodare; *fœnerari* est in usuram accipere. Posterior vox sensim utrumque induit significatum. Unde legitur *l. 11 D. de Usuris: Fœneravit pecuniam publicam sub usuris solitis.* Pag. 4.
In vulgata verbum *fœnerari* sæpius idem designat, ac *mutuum dare.* Mutuum vero datur sine spe usuræ. Unde *Plautus* in *Pseud. A. I Sc. 3: Nomen quoque interiit jam Mutuum.* In Corpore Juris civilis persæpe *pecuniam mutuam accipere* idem est ac sumere pecunias ab aliis sub usura; id vero, quod antea dicebatur *mutuum*, ibi dispescitur in commodatum & depositum, quod recipiatur idem numero, autore *Paulo D. de Reb. cred. l. 2. Commodare, mutuum commodare*, sunt verba, quæ solent debitum reddendi id, quod tantundem est, indicare. *Cambire* dicebantur, qui erant mensarii, numularii, argentarii, trapezytæ, campsores, ac ex nummis permutatis lucra capiebant. Horum sedes exstitit olim Romæ *ad medium Janum*, ubi multorum res omnis frangebatur, *Horatio* teste. 6.
Usuram Græci vocant τόκον. Unde *in usuram dare* est ἐντοκίζειν. At *anatocismus* est usura, excedens modum. *Usuram* Græci vocarunt etiam δάνειον, δάνεισμα, δανεισμὸν, δάνον. 9.
Sæpius tamen τὸ δάνειον est ἀρχαῖον, *sors, das Capital*, nonnunquam *debiti* habet significatum, e. g. *Matth. XVIII, 27.* Δανείζειν est *in usuram dare.* Πλεονασμὸς est *usura, modum excedens.* Ægyptii ἔχρησαν Israëlitis *Exod. XII, 36*, quemadmodum *Hanna Samuelem* ἔχρησε τῷ κυρίῳ *1 Sam. II, 20.* Spes usuræ, vel redditionis, hic abfuit in casu utroque. Ill. Autor bene monuit, voci נֶשֶׁךְ inesse aliquid vorax & mordens, siquidem ipsa prosiliit ex verbo נשך, *mordendi* notionem habente. Legitur vox prior *Devt. XXII, 19, Ez. XVIII, 12*, posterior *Devt. XXII, 19.* נָשָׁה est *in usuram dare, Jer. XV, 10, Devt. XV, 2, XXIV, 10, Nehem. V, 7.* מַשָּׁא ibi est in LXX δάνειον. Inest voci *exactionis* quiddam, uti intelligitur ex *Ps. LXXXVIII, 23,* 11.
13.

 2 Par.

2 *Par. VI, 23. Uſurarius* vocatur נוֹשֶׁה *Exod. XXII, 25, Pſ. CVIII, 11.* לָוָה eſt *commodare*, חבל *in pignus recipere*, עבט *ſumere pignoris loco*, ערב *in pignus dare*, unde eſt עֵרָבוֹן ἀῤῥαβὼν, pignus datum ſecuritatis cauſa, ne promiſſor deſi-
Pag. 16. ſtat promiſſo. תַּרְבִּית & מַרְבִּית denotant *multiplicationem* ac *exceſſum* ſegetis frugumque nonnunquam, hoc loco uſurarum, ſeu fœnus. Accurate in hiſce perquirendis verſatus fuit Autor Illuſtris. Appellit deinde ſtudium ſuum ad contemplandum nonnullorum ſacri Codicis pronuntiatorum ſenſum. Diſpicit loca *Exod. XXII, 25, Lev. XXV, 15, 36, 37, Deut. XV, 6, XXVIII, 12, 44, XV, 7, XXIII, 19, 2 Reg. IV, 1, Pſ. XV, 5.* Vocis תוך ſignificatum alterum, qui *fraudem* indicat, haud
16. ignoravit. Evolvit dicta *Prov. XIX, 17, XXII, 7, XXVIII, 8, Eſ. XXIV, 2, LVIII, 6, Jer. XV, 10, Ezech. XVIII, 4, 12, 16, Amos VIII, 4, 5, 6, Eccleſ. VIII, 15, Eſ. XXIV, 2, Eccleſ. XXIX, 4.* Vocis *opponere* ſignificatum, quo oppignoratio
23. indicatur, & qui legitur in *2 Eſr. V, 2*, vindicat, eumque jam monſtravit in *Iſtoria diplomatica pag. 165.* Uſurarum permiſſionem
25. Jeſus videtur approbaſſe *Matth. XXV, 31, Luc. XIX, 17, 23*, improbaſſe tamen ſeverius *Luc. VI, 32.* Voluit ſcilicet Deus, ut Iſraelitæ viverent veluti domeſtici, familiares, & fratres, ne gens diſſiparetur, vel potentiores ipſi invalidos deglutirent. Ea ratio ad univerſum genus humanum adeo haud ſpectat, ut Judæis indulſerit Deus facultatem & jus, uſuras ab extraneis ſumendi. Leguntur hæc in Vulgata *Lev. XXV, 16: Nec accipias uſuras ab eo, nec amplius, quam dediſti.* Agitur in eo loco de fratre, eoque ad anguſtias redacto, infirmoque, & imparato
27. ab opibus. Ab hoc uſuræ haud erant recipiendæ, non a quocunque alio. Præterea in fonte Hebraico leguntur hæc modo: אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית, *ne accipe ab eo uſuram voracem, ſeu uſuram, in dies cum capite, ſeu ſorte, creſcentem.* Recte *Auguſtinus de Civ. Dei XV, 14: Rerum geſtarum fides ab ea lingua repetenda eſt, ex qua interpretatum eſt, quod habemus.*
31. *Sixtus quintus* idem docuit hoc modo: *Laudabile eſt, ubicunque noſtri Codices ipſi per ſe aut conciliari, aut intelligi, non poſſunt, linguarum externarum præſidia quærere.* Approbat hæc Marchio

Marchio, addens hæc *Bellarmini: Patres Tridentini Vulgatam
fontibus anteponere noluerunt, sed solum ex tot Latinis versio-
nibus, quæ nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam cete-
ris anteponerent.* LXX locum, paulo ante allatum, sic reddide-
re: οὐ λήψῃ παρ' αὐτοῦ τόκον, οὐδὲ ἐπὶ πλήθει. Conferri debent
loca *Prov. XXVIII, 8, Ez. XVIII, 17, XXII, 12, Devt. XXIII, 19.*
Illud תַּרְבִּית *Hieronymus* exposuit de exactione usuræ immo-
dicæ ex frugibus, e. g. vicenæ & quinæ ex portionibus cen-
tum. In Vulgata expresserunt Autores vocem תַּרְבִּית per *am-
plius* obscure satis. Illud additum *quam dedisti* in errorum
numero est deputandum. *Augustinus de Doctrina Christ. II, 18,* Pag. 34.
consimile de errore alio fecit judicium: *Qui error tam multos
Codices præoccupavit, ut vix inveniatur aliter scriptum; & ta-
men sententia manifestissima est, quia clarescit consequentibus
verbis.* Additum esse passim aliquid in sacris literis ex descri-
ptorum vitio, docuit *Hieronymus in Matth. Com. VII col. 17*
edit. Veron. *Severi Alexandri* lex est *l. 12 C. de Usuris:
Frumenti, vel hordei, mutuo dati, accessio etiam ex nudo pacto
præstanda est.* In Canone *XVII* Nicæno leguntur hæc: *Ne
quis Clericus aut usuras accipiat, aut frumenti, vel vini, amplia-
tionem.* Illa accessio, illa ampliatio, vocatur תַּרְבִּית. *Am-* 36.
plius nude in Vulgata legitur *Devt. VI, 3, Num. III, 49, Hagg.
I, 9.* Illud *quam dedisti* spectat ad librarii glossema & intru-
sionem. *Lucæ VI, 35,* legitur hoc: δανείζετε, μηδὲν ἀπελπί-
ζοντες. Quærendum inprimis est, an ad Christianos univer-
sos hæc spectent, an ad discipulos primos, primæque confœde-
ratæ disciplinæ consortes. Ita & Christus hisce præcepit, *ne* 47.
jurate omnino, Matth. V, 34, Jac. V, 12, scilicet intra privatam
illam confœderatam societatem, seu frivole; nam de reliquo ju-
ravit ipse Apostolus *Paulus*, monente *Augustino de Mendacio*
§. *28.* Egena erat maxima primorum Christianorum pars.
Iniquum proinde erat, ut alter alterum usuris premeret. *Ari-* 44.
stoteles Eth. VIII, 15, docuit: καλὸν τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντι-
πάθῃ. *Seneca de Benef. III, 14: Interitura est tantæ rei digni-
tas, si beneficium mercem facimus.* Et *IV, 3: Beneficium vir-
tutis est; & turpissimum, id causa alius rei dare, quam ut da-*
tum

tum sit. Spes recipiendi plerumque tendebat ad ampliora justo. Spes recipiendi metienda facultatibus accipientis; si hic est indigus, spes sola in Dei benignitate est collocanda. Judæi exigebant singulis mensibus usuras, *Am. VIII, 5*, ac, teste *Hieronymo in Am. III, 8, usuras augebant de usuris.* Conf. *Jes. LVIII, 6, Ezech. XXII, 25, Neh. V, 5, 2 Reg. IV, 1, 7, Ezech. XVIII, 12, Philo de Humanis pag. 702, Joseph. Ant. Græc. IV, 8, Devt. XV, 22.* Vetita est usura vorax & fœnus avidum
Pag. 57. in literis divinioribus, ut fratres cum fratribus vitam possent transfigere. Usura modica & justa, qua soluta, frater redditur
62. fortunatior, haud damnatur. Notandum est præterea, leges forenses Judaicas non nisi ex usu civitatis ac consensu magistratus temporibus Nov. Test. valere, docente ipso *Augustino de Lib. arb. I, 14.* Leges forenses Judaicæ propriæ ad-
63. strictæ fuerunt ad terram promissam, *Devt. IV, 5, V, 31. Thomas Aquinas* veritatem hujus sententiæ agnovit. Vendere poterant Judæi filios filiasque, urgente necessitatis telo, *Exod. XXI, 7, Nehem. V, Lev. XXV, 19, 29.* Quidni itaque usuris promissis poterant se in feliciorem transferre vivendi con-
69. ditionem? Ejecit e templo Jesus numularios. At exire jussit etiam venditores. Non res ipsa displicuit ei, sed momentum loci. Licuit omnino Judæis ab exteris sumere usuras, easque ampliores, *Devt. XXIII, 19.* Sin vero usuræ acceptio est per sese injusta, ne id quidem facere licuit. De reliquo advenis quoque beneficia erant impertienda, *Devt. XXIV, 19, 20, Exod. XXII, 21, Lev. XIX, 34.* Florentissimus Judæorum status aliquando ita tulit, ut ipsi ne quidem ab exteris fœnus re-
81. cipiendi potestatem haberent, *Devt. XVIII, 12.* Patrum sententiæ sic sunt comparatæ, ut usurariam pravitatem ipsi horreant, usuram legitimam pro licita & inter Christianos probata reputent. Scholasticos, Canonistas, Casuistas, & ipsorum opiniones, jam prætervehimur. Ea autem cautione Ill. Autor hoc argumentum pertractavit, ut nemini sententiam suam obtrudat, sed ut opiniones, in utramque partem afferri solitas, invi-
317. cem contendat, decisionem ipsam in medio reliquat. Academia Lovaniensis putavit, *non videri hos reditus, maxime inter*

inter mercatores, & per supremam potestatem approbatos, seu admissos, posse tanquam usurarios generaliter reprobari. P. Kenny, Carmelitanus Hibernus, A. 1734 Dublino scripsit: *Episcopi nostri simul congregati convenerunt, licitum esse, rationabilem retributionem supra sortem recipere, id est, secundum acta Parlamenti sex pro centum supra sortem.* Praetermittimus plura Pontificiorum testimonia, e quibus, usuras, a magistratibus determinatas, esse licitas, facile est intellectu. Spirat integrum Opus incredibilem diligentiam, lectionem multijugam, amplitudinem rationum, undique collectarum, ac modum disputandi, qui Ecclesiae Romano-catholicae, ejusque doctoribus, est accommodatus. Speramus, fore, ut lectores pondera rationum sentiant, eisque locum relinquant, siquidem commerciis clades non una infertur, nisi usuras, a magistratibus constitutas, liceat accipere. Quis enim obstrictus est jure, ut ditioribus, periculo amittendae pecuniae non penitus exclusi, facultatum suarum usum indulgeat ac tradat?

IL FIORENO D' ORO ANTICO ILLUSTRATO &c.

id est,

FLORENUS AUREUS ANTIQUUS ILLUStratus Commentatione Academici Etrusci, inscripta ANTONIO FRANCISCO GORI, Prof. Historiarum, tum sacrae, tum civilis, in Academia Florentina.

Florentiae, ex typographeo Regiae Celsitudinis, per Tartinos & Francos, 1739, 4.

Alph. 3.

Cum annis superioribus complura Numismata antiqua, atque etiam Numi Principum, qui multum eruditionis spirant, ac valde illustrant Historiam, in Museum *Victorium* Romae inferrentur; accidit, ut id Florenis aliquot aureis augeretur. Illustrare aggressus est hosce, in Tabula aeri incisos, Academicus quidam Etruscus Italico sermone. Ejus lucubrationes viris doctis, quibuscum ipse familiariter Romae agebat, jam pridem innotuerunt, quibus eas obtulerat legendas. Paulo post eas

prodire Florentiæ voluerunt ii, qui typographiæ Serenissimi Magni Ducis præsunt. Iidem *Joannis Meursii Opera* formis publicis describenda curant splendidissime. *Florenus aureus* a Florentina republica A. 1252 primum cusus est. Formam ejus, quippe egregiam, publicisque commerciis aptiorem, ceteri propemodum Europæi Principes imitati sunt percutiundo. Tabula Florenos aureos antiquissimos æri incisos exhibet, huic Operi præfixa. *Primus* in ea repræsentat Florentinum illum primum aureum. *Secundus* & *tertius* spectant ad *Joannem XXII*, Papam Romanum, cujus *regnum* duabus tantum coronis est conspicuum. *Quartus* a Florentinis percussus esse perhibetur, favente occasione insignis victoriæ, a Pisanis relatæ A. 1256. *Quintus* & *sextus* cusi fuerunt a *Carolo Humberto*, filioque *Ludovico*, Regibus Hungariæ. *Septimus Humberto II*, Delphinati, tribuendus est, qui stirpem *Turrianam Du Pin* clausit. *Octavus* & *nonus Gerlaco*, Archiepiscopo, Moguntino adscribendi sunt, prout indicant inscriptæ per gyrum literæ, atque Electoralia insignia. *Decimus* tribuendus est Arelatensi Archiepiscopo, *Guilielmo* scilicet *de la Garde*. *Undecimus* est Lubecensis civitatis imperialis. *Duodecimus* recentiorem formam præfert, *Roberto* Bavaro assignandus, Palatino Rheni, filio *Roberti Adolphi*. Hi Floreni sunt ad normam monetæ aureæ, qualem Respublica Florentina præivit, cusi, omnesque Romæ in Museo Victorio asservantur. Subjecit illis Autor *Ducatum aureum Romanum*, aureo Ducato, a Veneta Republica percusso, antiquiorem. Sequens Numus ad *Joannem XXIII* referendus est, qui dignitatem Pontificalem in Concilio Constantiensi sponte dimisit. Is, qui illum excipit, est *scutum aureum Sixti IV*, Pontificis, quod primum exstitit, quo symbolum naviculæ ac *Petri* piscatoris, naviculam gubernantis, expressum est. Addidit Autor Numos hosce Florenis, eo quod pro temporum vicissitudine *Ducatus* & *Scutum* nomine Floreni, licet perperam, venerunt. Pondus utique admodum disconvenit. Opere ipso, in *Partes quatuor* distributo, plures Numi exquisiti delineati, plerique ex eodem Museo, exhibentur. De *Floreni aurei* pretio inibi ordine exponitur chronologico. Egregiæ passim

passim adsperguntur annotationes eis, quæ tractationi sunt propria, ornamentis. Luculente ibi differitur de *Joanne Baptista*, de *lilio*, de *regno Pontificio*, de *orthographia numorum*, de *signis* ac *insignibus gentilitiis*. A. 1252 primum Florenum aureum Florentiæ esse cusum, tradit *Joannes Villani VI*, *54*, applaudente *Vincentio Borghini* in libro, inscripto: *Trattato della moneta Fiorentina pag. 220.* Complectebatur pondus numi tum 24 caratos. Unum latus ostentabat lilium florens, alterum *Joannem Baptistam*. Octo Floreni æquabant pondus unciæ unius. Antea Florentini argenteos modo feriundos curarunt numos. Nomen his a floribus lilii, ad Florentiam alludentibus, fuit *florenorum*. Concinit hisce *Marquardus Freherus de re numaria Germanici imperii*, *II*, *3*. Vulgus *Florenos* tempore labente appellavit *gigliati*, *fiorini gigliati*, liliatos, florenos liliatos. Florentia jam olim lilio usa fuit argenteo in area rubra pro insigni; anno autem 1251 ei substituit lilium rubrum in area argentea, Fæsulis destructis.

DE ANTIQUITATE ECCLESIÆ HISPANÆ Dissertationes, in duos Tomos distributæ. His præmittitur Codex veterum Canonum Ecclesiæ Hispanæ ex genuina Conciliorum & decretalium Epistolarum collectione S. ISIDORI Hispalensis, quo illustratur antiquitas ecclesiæ, præsertim occidentalis. Opera & studio CAJETANI CENNI, Sacros. Basil. Vatic. Presbyteri benef.

Tomi II.

Romæ, apud fratres Palearinos, 1741, 4.

Tom. I Alph. 2 plag. 4½, Tom. II Alph 2 plag. 5.

Opus præsens in *duas* dispescitur *Partes*. Prior Canonas, ab *Isidoro Hispalensi* collectos, complectitur, *posterior* Disserta-

ſertationes, ortum, progreſſum, atque incrementum, Eccleſiæ Hiſpanæ ſpectantes. Nuncupatus eſt *Tomus I Petro, Apoſtolorum Principi, Pontifici Romanorum primo*, ut loqui amat Autor, quod a *Clemente XII*, ad quem per longam Romanorum Antiſtitum ſeriem ſuprema illa dignitas pervenerit, munere ſacro ornatus eſſet. Canones ſe longe ſincerius, quam quidem ante ab *Aguirrio*, Eccleſiæ Romanæ Purpurato, ac *Petro Couſtant*, famulitii Benedictini ſocio, factum erat, ex antiquo Codice exhibere, teſtatur, nec dubitat, quin Collectio hæc ab ipſo *Iſidoro* ſit profecta. In ſubjectis Diſſertationibus res eccleſiæ Hiſpanæ explanare eſt aggreſſus, quoniam illa, ſi quis ab Romana diſceſſerit, antiquiſſima ſit, & a multis male habita, ſpurcisque conſperſa fabulis. Codex Canonum in *X* diſtributus eſt *Libros*, quorum ſinguli in ſuos rurſus digeſti ſunt titulos, ex quibus ut aliquid enotemus, cum neceſſe non ſit, ad Diſſertationes, quarum IV numero in hoc *Tomo* exhibentur, progrediemur, potiſſima illarum momenta brevibus propoſituri.

Diſſ. I de *Eccleſia Hiſpana priorum trium Seculorum a S. Petro ad tempora S. Silveſtri* exponit. Illius *Cap. I* ſiſtit ſtatum civilem Hiſpaniæ, qualis ante *Conſtantini M.* tempora fuit. Hiſpania ab Romanis perdomita, *Auguſtus citeriorem*, utpote valentiorem, non ſine arte ſibi ſervavit, in quam Prætor nomine ipſius, *ulteriorem* Senatui reliquit, in quam Proconſul juſſu Senatus, mittebatur. Sequenti tempore Hiſpania in tres partes, provinciam ſcilicet *Tarraconenſem*, *Luſitaniam*, ac *Bæticam*, eſt diviſa, quæ ad imperium uſque *Conſtantini M.* perduravit.

Pag. 1 - 9. His de civili Hiſpaniæ ſtatu præmiſſis, *Cap. II* primordia religionis Chriſtianæ, inter Hiſpanos ſparſæ, declarare occipit. *Jacobo* majori hæc gloria datur, quod primus ſapientiam divinitus manifeſtatam Hiſpaniæ intulerit. Teſtem citant partim *Iſidorum*, magnæ inter ſuos autoritatis virum, partim ad Hymnum Breviarii antiqui Toletani provocant. Equidem, qua eſt ingenuitate & candore, Ven. Autor fatetur, opuſculum de vita & morte Sanctorum *Iſidoro* prorſus eſſe indignum, Seculo IX, aut ad ſummum exeunte VIII, confictum, nec hymnos *Jacobi* anti-

antiquitate vincere inventionem corporis Sancti hujus; quoniam tamen in veritatem hujus relationis integrum regnum consenserit, & hanc ipsam Pontifices confirmarint, ab illa ut quis fidem sejungat, tutum non esse, arbitratur. Distinguit inter primam Evangelii prædicationem & ecclesiæ institutionem, quam a *Jacobo* fieri potuisse, antequam Hierosolymis capite truncaretur, judicat. Tantum igitur valent præjudicatæ opiniones, ut veritati, quam tamen unice se sequi velle receperat Vir doctissimus, certo demonstratæ tergum obvertere, quam illis nuntium mittere, maluerit. *Cap. III* fundationem & progressum ecclesiæ Hispaniæ edisserit, quam adscribit septem Episcopis, a *Petro* ac *Paulo* Romæ initiatis, eo directis. Factum hoc esse opinatur ante annum P. N. C. 64, cum *Paulus* ante eo commigrasset. Hi cum septem constituissent ecclesias, *Nerone* sæviente, doctrinam suo sanguine obsignasse dicuntur omnes. In citeriorem Hispaniam S. *Eugenium*, discipulum, vel, ut aliis videtur, socium, S. *Dionysii* Parisiensis, ablegatum fuisse, illumque sedem suam Toleti collocasse, affirmat, circa medium Seculi II. Hinc publicum Christianorum cultum describit, quem clanculum in privatis ædibus, Codicibus sacris diligentissime occultatis, Episcopis, ac aliis sacrorum administris, nullo vestitus genere se discernentibus, ob hostium metum celebratum esse docet. *Cap. IV* percenset disciplinam ecclesiæ ante *Constantinum M.* quæ in Concilio Illiberitano, habito, uti arbitratur, sub initium Seculi IV, fuerit ordinata, quæ tamen jamdum ante illud tempus fuerit introducta. De Episcopis pronuntiat, illos in obsequio Pontificis Romani semper fuisse, ordinatos a vicinis Episcopis, quos inter nulla prærogativa obtinuerit, nisi quam ætas dederit. Si quis illorum in manifesto crimine deprehendebatur, causæ cognitio ad vicinos Episcopos spectabat, qui, ubi res manifesta esset, ipsum munere suo exuere poterant, nec solatii, vel auxilii, aliquid ipsi relinquebatur, nisi ut ad sedem Romanam provocaret. Interspergit quædam de suprema *Petri* in universam ecclesiam potestate, & inde ad Pontifices derivata monarchia.

Pag. 19-39. 49. 64. 73.

Diss. II de *Ecclesia Hispana Sec. IV* agit, ubi *Cap. I*, mutationem 84.

nem, quam orbi Romano *Constantinus M.* A. 332 induxit,
quatuor Præfectos prætorio, cum ante duo tantum essent, con-
stituendo, non admodum salutarem fuisse, censet. Cui da-
ta erat Hispania, illi simul Gallia & Britannia suberant. Hinc
Hispania divisa in septem provincias, *Bæticam*, *Lusitaniam*,
Gallæciam, *Tarraconensem*, *Carthaginiensem*, *Insulas Baleares*,
Mauritaniam Tingitanam. Constitutio hæc duravit ab A. 336
ad 401, quo, barbaris gentibus in Hispanias irrumpentibus,
Romani Imperii politia pessum est data. Hac occasione quæ-
Pag. 97. dam adversus *Pancirollum* & alios de dignitate Præfecti præto-
105. rio & Vicariis monet. *Cap. II* disserit de *statu Ecclesiæ Hispa-
næ per IV Seculum*, cujus disciplina ex Canonibus, in Conciliis
112. sancitis, in unum Codicem post relatis, cognosci queat. A. 311,
confecto *Galerio*, pax ecclesiis Hispanicis est data, templa passim
exstructa, non in urbibus solum celebrioribus, verum etiam vi-
121. cis & oppidis. Monachos ac sacras virgines nulla habuisse pri-
vata oratoria & templa, asseverat, has in ædibus paternis, sed
sub regula, contentas fuisse, illos seorsim habitasse; ab A. 320
ædes episcopales, quæ *cathedrales* dicuntur, mirum in modum
126. fuisse auctas, parochiales post A. 380 cœpisse. *Cap. III* agit
de *metropolitanis Episcopis*, qui jamdum agniti fuerint ante or-
dinationem *Constantini*, sed post illorum quinque constitutos
fuisse, ex quibus *Tarraconensis* pristinam suam dignitatem præ
132. reliquis retinuerit. Hi ab Episcopis, in Concilio congregatis,
inconsulta sede Romana, eligebantur, nec hæc electionem
improbavit. Ante *Constantini* ætatem Episcopi omnes digni-
tate æquales habebantur; qui diutius munere sacro functi
136. erant, illis major autoritas tribuebatur. Subjicit quædam de
147. disciplina, quæ illo ævo fuit, exercita. *Cap. IV* commentatur
de *judiciis Ecclesiæ Hispanæ per Seculum IV.* Ubi Clericus, vel
laicus, ob delictum sacris excludendus fuit id, ante pacem datam
factum fuit in Presbyterorum consessu, præsente plebe sacra, post
in Conciliis, ita tamen, ut Pontifici Romano semper primæ partes,
ob potestatem, ordinatione divina ipsi concessam, fuerint da-
153-155. tæ, quod contra *Dupinium* non sine animi motu disputat. Pro-
bat hoc exemplo Ecclesiæ Hispanicæ, quæ omni tempore sedi
Romanæ

Romanæ fuerit devota, in qua minores quidem causæ arbitrio Episcoporum fuerint relictæ, in majoribus semper Pontificis Romani definitionem exspectaverint. Pag. 166.

Diss. III de *Ecclesia Hispaniarum Sec. V & VI* differit. Hic, *Suevos*, *Vandalos*, atque *Alanos*, anno æræ *Dionysiacæ* 409 impressionem in Hispaniam fecisse, illamque sibi subjecisse, docet, sola Tarraconensi provincia cum parte provinciæ Carthaginiensis in fide Romanorum remanente. Vandali atque Alani, a Regibus Italiæ lacessiti, tandem coacti fuerunt Hispania excedere, inque Africam trajicere. *Gothi* & *Suevi*, qui remanserant, variis va- 171.
stationibus Hispaniam infestaverunt, quorum illi sedem in Galliis habuerunt, nec nisi bellorum causa in Hispania resederunt, Suevis suis deprædationibus Gothos provocantibus, quorum regnum ad A. 586 viguit. Utrique religione fuerunt Ariani, 172.
quorum illi Arianam impietatem secum in Hispaniam intulerunt, hi eandem in Hispania sunt amplexi. Gothi, ut *Valenti* velificarentur, *Arii* exitialia dogmata adoptarunt, *Ulphila* operam suam ad id accommodante. Moribus fuerunt hor- 174.
ridis & barbaris, qui Catholicos omni ratione afflixerunt, Arianismum contra disseminare sunt annisi. In Galliis habue- 175.
runt regnum bipartitum, quorum alterum ab A. 411 ad 506 ab *Athaulpho* ad *Alaricum*, alterum 65 tantum annos ad annum usque 570, duravit. Per Gothos & Suevos factum est, ut ordi- 177.
natio *Constantiniana* prorsus fuerit immutata, quæ qualis in provincia Carthaginiensi obtinuerit, speciatim docet. Subdit 185.
recensionem Regum Gothorum & Suevorum. *Cap. II* delineat *Ecclesiam Hispanicam Sec. V & VI a S. Innocentio I ad S. Gregorium M.* In Seculum *V* conjicit originem Vicariatus Apostolici, qui jura Metropolitarum non subverterit. Habuisse Vicarium cum Primatis dignitate affinitatis multum, non tamen Primatum & Vicariatum unam eandemque dignitatem esse, contra *Jo. Mori-* 197.
num & *Lud. Thomassinum* pertendit. De Notariis observat, non hos unius fuisse generis, alios fuisse *regionarios*, alios *sacræ sedis*, alios nominari *pontificios*. Ex illis primum appellari S. *Turibium Asturicensem*, quanquam merus suffraganeus Metropolitæ Bracarensis fuerit; qui, Apostolica munitus autoritate, jurisdictionem aliquam

aliquam in alienis provinciis exercuerit, quod proprium fue-
rit Patriarcharum, Primatum, ac Vicariorum ſacræ ſedis. Ma-
Pag. 200. nifeſtum hoc fuit factum in negotio Priſcillianiſtarum. *Cap.*
III de *diſciplina Eccleſiæ Hiſpaniarum a S. Innocentio I ad S.*
Gregorium M. exponit. Quædam adhuc de Vicariatus dignitate
adjungit, quam absque diſcrimine Pontifex Epiſcopis pro meritis
ſuis contulerit, unde tamen ſedibus ſuis non dignitas aliqua ac-
ceſſerit, quod exemplo *Turibii* & *Joannis*, Illicitanæ eccleſiæ
Epiſcoporum, comprobat. Pro *Illicitanus Iſidorum Mercato-*
rem minus recte legiſſe *Melicitanus*, & *Harduinum Malacita-*
212. *nus*, notat. Qualis diſciplina Seculo V viguerit, non facile defi-
niri poſſe, fatetur, cum poſt Arianorum impreſſionem toto illo
Seculo nullum Concilium celebratum fuiſſe legatur, niſi quod
in cauſa Priſcillaniſtarum fuerit convocatum. Poſt id tempus De-
cretis Pontificum atque Conciliorum Canonibus omnem diſci-
plinam circumſcriptam fuiſſe, per ſingulas Hiſpaniæ provincias
232. eundo, ſigillatim docet. *Cap. IV* de *judiciis Eccleſiæ Hiſpa-*
niarum Sec. V & *VI* agit. Totus in eo eſt Autor, ut doceat, Hiſpa-
niam per illam tempeſtatem ſupremam Pontificis Rom. autorita-
tem circa doctrinam fidei, Epiſcopos, & diſciplinam, agnoviſſe;
qua occaſione calamum ſtringit in *Dupinium*, & alios Romanæ
eccleſiæ doctores, qui jus hoc ſupremum & abſolutum, nec
252. ulli errori obnoxium, Pontifici ereptum eunt.

Tomus II, inſcriptus Eminentiſſimo Eccleſiæ Romanæ Pur-
purato, *Armando Gaſtoni de Rohan*, cujus etiam effigies præ-
miſſa, *IV* abſolvitur *Diſſertationibus.*

Diſſ. IV eſt de *Eccleſia Hiſpana Sec. VII ſub Catholicis*
Gothorum Regibus. Cap. I de Regibus Gothorum Catholicis diſſerit.
Initium facit Autor a *Reccaredo*, qui primus ex Gothicis Regibus
religionis Catholicæ regnum Hiſpaniæ adiit A. 586 menſe Aprili.
Regnum erat electivum, unde crebriores motus exorti. Eli-
gebantur ex gente Gothorum, & quidem nobilitatis habebatur
1-8. ratio. Electi ſolenni ritu in urbe Toletana inaugurabantur,
oleo ſacro in ipſorum caput ab urbis illius Epiſcopo infuſo,
edita ante confeſſione de præſidio ac patrocinio religioni Ca-
tholicæ præſtando. Ritum inungendi Reges Hiſpanos anti-
quiorem

quiorem esse illo Gallorum, ad quos hic mos a Gothis, Hispanis, & aliis populis, demigrarit, statuit. Episcopos summam in Reges dignitatem contulisse, contendit; quare ipsi etiam, ubi legibus non stetissent, & quædam contra jura populi, potissimum ecclesiæ, moliti essent, exauctorari, & populus a jurisjurandi religione exsolvi, potuerit, quod Seculo VII *Suinthilani* & *Wambani* evenisse probat. Regibus multum deferri honoris solebat, Episcopi & omnis Clerus jurejurando se obstringebant illis, quorum mutuis officiis regni incolumitas stabat. *Caput II de officiis palatinis Regum Catholicorum Sec. VII* inscriptum est. Illa non colligit ex *Petro Pantino*, Belga, qui in *Commentario de officiis* his multa inutilia, multa etiam falsa, congessit, sed ex lege Wisigothorum, quæ dicitur *forum judicii.* Has leges primus tulit *Chindesuinthus* A. 643, publicatæ sunt A. 647; si quis vero casus incidisset, qui lege definitus non esset, coram Principe disceptatio instituebatur, qui legem novam prioribus adjungebat. In his declarantur officia *primi*, sive *majoris*, *inferioris*, & denique *infimi*, *ordinis*. *Primum ordinem* absolvebat flos nobilitatis, ex qua etiam Rex eligi poterat, & veniebant nomine *Procerum*, *Ducum*, & *Comitum*, ex quibus Duces provinciis, Comites uni præficiebantur urbi, quorum tamen jurisdictionem & autoritatem moderabantur Episcopi, nec Rex legem publicabat, quam non ante cum Episcopis communicasset. *Gardingi*, qui etiam ad *primorum* ordinem spectabant, erant Comitibus & Ducibus dignitate inferiores, poterant tamen cum tempore ad Comitum & Ducum dignitatem adscendere. *Inferioris* ordinis Princeps erat *Tyuphadus*, cujus munus pariter domi & bello insigne erat, in minoribus oppidis jurisdictionem exercebat, subordinatus Comiti. Paucis hinc delibatis de *millenariis* & *quingentariis*, quorum illi manum millium, hi quingentorum, ductabant, differit de *pacis assertoribus*, *defensore civitatis*, *numerario*, & *villico*, quodque munus obierint, breviter declarat. *Cap. III de Ecclesia Hispaniarum Seculi VII* exponit. Fortunam Hispaniæ ob concordiam regni & sacerdotii hoc Seculo ad summum felicitatis fastigium evectam fuisse, prædicat. Episcopi legebantur, qui doctrina & vitæ sanctimonia eminebant.

Pag. 10-16. 17-25. 25-30. 30-36. 36-40. 41-44.

bant. Decretis sedis Romanæ se libentes submittebant, &, quoties in confirmationem sententiæ plures citabant doctores, Pontificis singularem rationem habebant. Toto Seculo VII nullus vicarius
Pag. 45-62. Pontificis ecclesiæ Hispanicæ præfuit. Archiepiscopus Toletanus omnibus Episcopis dignitate erat superior, nec tamen is, vel alius Metropolitarum, ullum ab Romano Pontifice privilegium accepit. Metropolitæ dignitate omnes erant æquales, quale quid obtinuit etiam Sec. VIII in Galliarum regno. Vicario Pontificis opus non erat, quia in obsequio Canonum & legum ec-
62-69. clesiæ persistebant Rex, Proceres, & Episcopi. *Caput IV Concilia, tum nationalia, tum provincialia, Hispaniarum per Sec. VII* persequitur. Præmissa distinctione inter Concilia *universalia*, sive *nationalia*, & *provincialia*, describit rationem, qua ingressi templum, consederint, & Concilium inter preces aperuerint, collatis inter se diversis descriptionibus, quæ a se invicem differre viden-
69-81. tur. Priores tres dies impendebant definiendis fidei dogmatibus, & illis, quæ ad disciplinam ecclesiasticam spectabant, quibus laicis interesse integrum non erat, reliquis diebus tra-
81-89. ctabant negotia tum Clericorum, tum laicorum. Convocabantur a Regibus, quos tamen hoc ipso potestatem a Pontifice concessam effectui dedisse, opinatur, quod ab omni tempore obtinuisse, ex Conciliorum historia adstruere laborat.
89-95. Illa subscriptione confirmarunt Palatini officii proceres, non quo ab ipsis autoritas Canonibus accederet, sed ut viderent,
95-98. ut illi observarentur. Concilia Hispaniensia non ad modum comitiorum in Galliis habitorum componenda esse, contra *Thomassinum* demonstrat, &, quæ inter utraque differentia fue-
98-108. rit, copiose ostendit. *Caput V disciplinam Ecclesiæ Hispaniarum per Sec. VII* describit. Antequam ad descriptionem disciplinæ ecclesiæ accedat, agit de ordinationibus Clericorum, quales inde ab antiquissimis ecclesiæ temporibus locum habuisse, & inde
108-114. in ecclesiam Hispaniensem introductas fuisse, pronuntiat. Lector ante Sec. VII Evangelium & Epistolam legebat, cui apud Afros lectio Evangelii tantum concedebatur. Subdiaconos in Ecclesia Romana uxoribus abstinere oportebat, vel cælibes manere, qui ad Sec. XII inter minores Clericorum referebantur,

tur, quo loco etiam in ecclesia Hispana habebantur, & a matrimonio abstinere cogebantur. Ad Sec. IV usque lex continentiæ Subdiaconis scripta non erat. Inde ab A. 653 Subdiaconi ordine minorum Clericorum sunt exemti. Describit inde electionem, consecrationem, & officium, Episcoporum, qui & doctrina & vitæ integritate se commendare debebant. Eligebantur a Clero & populo, sed postea illud jus sibi vindicavit Rex, qui totam hanc rem cum Metropolita transegit, quod Autor improbat. Consecratio peragebatur die dominica, prævia promissione, se velle Catholicam religionem sincero animo custodire, & cautione præstita Metropolitæ, de qua incertum, num scripto eam sint complexi. Progreditur Autor ad declaranda officia Episcoporum, quæ, cum ante per ignorationem male administrarentur, *Leander* & *Isidorus* ad antiquam regulam revocavit. *Chorepiscopi* in vicis & villis gubernabant ecclesias, & constituere poterant Lectores, Subdiaconos, & Exorcistas; Presbyteros & Subdiaconos ordinare, integrum ipsis non erat. *Psalmista*, sive cantor, ex minoribus ordinibus legebatur, qui sola jussione Presbyteri absque Episcopi conscientia poterat constitui. *Caput VI mores atque judicia Clericorum Hispaniæ per Sec. VI* exponit. Mores Clericorum quales esse debuerint, definitur in Canonibus. Potissimum requirebatur castimonia, ne quod commercium cum fœminis haberent; qui contra veniebant, vel in monasterium detrudebantur, vel muneribus suis exuebantur. Formam judiciorum ab ecclesia Africana ad Hispanam transiisse, contra *Thomassinum* negat, vivo scilicet *Gregorio M.* formam judicandi in ecclesiis Hispanicis accommodatam fuisse decretis Sardicensibus, post illum omne commercium inter Hispanos Præsules & Pontificem Romanum fuisse interruptum, exemplis & ex Canonibus probatum reddens. In Conciliis causæ omnes tum Clericorum, tum laicorum, disceptabantur. Ab Episcopo suo poterat quis provocare ad Metropolitam, imo a Metropolita, antequam Primatus Toletanus est institutus, recursus dabatur ad Regem, qui hoc in mandatis dabat Episcopis, ut toti negotio finem imponerent. A minoribus causis ad majores Autor pedem promovet. Epi-

Pag. 114-122. 125,126. 127-135. 135-140. 140-143. 143-150. 150,155.

Mmm 2 scopi

fcopi abdicabantur in Concilio a Metropolitis & Epifcopis, minus a Presbyteris In alias fedes Epifcopi transferebantur, qua in re aliquantulum a prifcis Canonibus difcefferunt, &, autoritati fedis Romanæ, cum illius autoritas non intercefferit, multum
Pag. eos derogaffe, indignatur. *Caput VII ecclefiaftica beneficia Hifpa-*
155-161. *niarum eodem ævo* perfequitur. Horum originem repetit a Concilio Toletano II, in cujus Can. 4 præcipitur, fi quis Clerico agellos, vel incolas, donaverit fuftendandæ vitæ caufa, poffe eum poffidere ad obitum ufque, illo vero decedente, jus ad ecclefiam redire; cujus vero conftitutionis veftigia jamdum quædam in Canonibus fuperiorum Conciliorum deprehendun-
162, 163. tur. Harum partem aliquam Clericis fuis affignabant Epifcopi, ad quos difpenfatio & adminiftratio fpectabat. Quorum incuria cum bona illa minus recte adminiftrarentur, fundatores, quamdiu fuperftites erant, id efficere poterant, ut rectores idonei præficerentur, & Epifcopis ordinandi offerrentur, unde
165-172. tamen jus patronatus elicere non liceat. Dicebantur illi *Oeconomi*, ex Clericis lecti, qui juffu & arbitrio Epifcopi fui beneficia illa in conftructionem & reparationem Bafilicarum, inque fuftentationem Clericorum, impendere debebant, tertia pars fructuum fpectabat ad Epifcopum, qui tamen aliquid inde in reparationem vel propriæ, vel alienæ, ecclefiæ dabat, quæ-
172-178. dam pauperibus laicis accidebant. Bona hæc immunitate a vectigalibus regiis gaudebant. Epifcopi, quorum opes exeunte
178-182. Sec. VII nimium excreverant, fponte fua Regibus aliquid contribuebant. Canones, contra fimoniam in diverfis Conciliis
182-184. lati, proferuntur. *Caput VIII* de *Primatu ecclefiæ Toletanæ* agit. Hujus inftauratio repetenda ab *Urbano* II, Seculo XI inclinante, poftquam *Alphonfi* Regis virtute urbs Toletum barbaris erepta effet, quod ægre admodum tulit Archiepifcopus Narbonenfis, contra nitentibus pariter Metropolitanis Tarraconenfi &
184-189. Bracarenfi. Cujus rationem ut dilucidius declararet, illum confert cum Patriarchatu Conftantinopolitano & Primatu Carthaginienfi. De prioris orgine, progreffu, & contentionibus cum ecclefia Romana, ex fententia focietatis fuæ differit. Pofterior circumfcriptus erat, pendebat, ex Ven. Autoris mente

ab fed

Digitized by Google

ab sede Romana, avtocephalus non erat, ipsi tamen insignia competebant privilegia, ipsius nutu Concilia in Africa instituebantur, & jus in omnes Africæ provincias exercebat. A quo tempore Toletum sedes regia totius regni Hispanici evasit, dignitas etiam metropolitani Toletani, qui ante æquali jure cum reliquis Metropolitis gaudebat, est aucta, ut ipsum reliqui Episcopi omnes respicere debuerint. Quæ ubi per Saracenorum violentiam nimium quantum imminuta erat, illis ejectis, pristino nitori est restituta, confirmata tandem autoritate Pontificis Romani.

Pag. 190 193. 194 208. 208-210.

Diss V de *sacri pallii antiqua & nova disciplina* disputat. *Cap. I* de *pallio misso ad S. Leandrum, Hispalensem Episcopum, a S. Gregorio M.* agit. Voluit in eo *Gregorius* testimonium amicitiæ exhibere, quam, cum *Leandro* Constantinopoli contractam, post per omnem vitam continuavit. *Gregorius* urbem Constantinopolim adiit A. 581, rediisse videtur circa A. 587. *Leander*, Episcopus factus, evitaturus Arianorum furores, Constantinopolin concessit A. 584, in Hispaniam rediit A. 587, 211-215. *Recaredo* ad regni solium evecto, qui Catholicis favebat. *Gregorius* igitur, cui in isto secessu innotuerat *Leander*, cum sedem Pontificiam conscendisset, illi, non rogatus, testificandi amoris sui ergo, misit pallium, cujus usus ante in Hispania erat ignotus, nec delatum est eo, nisi A. 599, mense Julio, ad summum Augusto, cum *Leander*, exeunte Februario ejus 219-226. anni, vivis ereptus esset. *Cap. II* de *sacro pallio, tum occidentali, tum orientali*, differit. Pallium Pontificis designabat supremam in ecclesiam potestatem; ubi illud Episcopis concedebatur, decus sacerdotalis officii atque conjunctio cum D. *Petro* significabatur. 231, 232. Illius usum inde a *Petri* temporibus obtinuisse, maxime a quo tempore persecutiones desævierunt, asseverat. Pallium orientalium idem habet cum Romano, pariter profectum a *Petro*, qui sedem Antiochenam & Alexandrinam per *Marcum* fundaverit; hoc tamen discrimen intercessisse addit, ut pallium occidentale argumentum esset potestatis in universam ecclesiam, orientale vero signum esset, quod in aliquam tantum partem solicitudinis & autoritatis ecclesiæ veniret. Ex mente *Gregorii* pallium 232-239.

erat humilitatis & justitiæ quædam velut tessera; origo igitur illius ab imperatoria veste non est petenda, quod, ubi Episcopis, vel Metropolitanis, est transmissum, fuit signum unitatis ipsorum cum ecclesia Romana. Non tribuebatur nisi petentibus, & quidem illis ecclesiis, quibus jus pallii jamdum ante fuerat, vel quarum Præsules insignibus meritis eminebant. Ad *Leandrum* ut pallium transmitteretur, in causa fuerunt ingentia merita, quibus ob exstirpatos Arianos sedem Romanam
Pag. sibi obstrinxerat. *Cap. III* de *disciplina veteri & nova sacri pallii*
236-250. nos docet. Commentatur hic Autor de disciplina pallii ante & post Sec. VIII, quam *Gregorius M.* cumprimis invexit, de illius transmissione ad Metropolitas Italos & extra Italiam, illius
250-272. usu, & annexis beneficiis.

Diss. VI de *origine, fundatione*, & *institutis, monasteriorum Hispaniæ* commemorat. *Caput I est de origine monasteriorum Hispaniæ.* Ante Sec. VI nulla monasteria in Hispania fuisse, demon-
273-277. strat. Primum *Dumiense* constituit *Martinus Turonensis*, primum
277-279. Turonensis, inde Bracarensis, Episcopus, A. 560, quo de monasterio & Episcopatu Dumiensi aliqua afferuntur. Monasterii & Episcopatus arcta erat conjunctio, & Monachi muniis sacris in æde Cathedrali fungebantur. Loquitur hinc Autor de monasterio *Servitano*, a *Donato* Afro A. 570 condito, *Biclarensi*, & aliis,
279-298. ab eo tempore excitatis. *Cap. II* de *fundatione monasteriorum Hispaniæ* differit. Licet monasteria originem suam non debeant Episcopis; nihilo tamen minus illa post in eorum potestatem concesserunt, ut ab illorum arbitrio non solum opes, verum etiam monachi, penderent; cavere autem sibi debebant, ne facultates in usum suum converterent, vel illis per ipsorum culpam detrimenti aliquid inferretur. Monachi a reliquis Clericis non differebant, nisi strictioris regulæ observatione, & toti
298, 299. in Episcoporum potestate erant. Laicis, qui ex suis opibus monasteria locupletarant, vel struxerant, jus patronatus in in illa non competebat, quod contra *Thomassinum* adstruitur; saltem tale quid prioribus Seculis VII non obtinuit, licet post
299-303. in more esse cœperit. Jus patronatus in monasterio laici sunt nacti a tempore expulsionis Saracenorum, sive Maurorum,
quod

quod tandem a Romanis Pontificibus est confirmatum, quibus tamen ullum jus in bona monasteriorum, quæ in perpetua ecclesiastica potestate erant, sibi vindicare integrum non erat. Reges Hispaniæ, templa & monasteria ex Saracenorum manibus eripientes, eademque in pristinum statum restituentes, peculiare jus sibi acquisiverunt. *Cap. III* de *institutis, sive regulis, monasteriorum Hispaniæ ante Saracenos* exponit. Instituta monachorum in Hispania ante Saracenorum irruptionem ad regulam *Benedicti* minus composita fuisse, disputat adversus *Mabillonium*, docendo, ipsos ante Sec. VIII in seculari habitu vitæ contemplativæ, & virtutum studio, ad ductum institutorum primorum, aut Episcoporum, qui vivendi regulas ex antiquis Patrum decretis collegerint, se dedisse. In Hispaniam nec ullum discipulorum *Benedicti* profectum esse, nec illius regulam eo esse missam. In Galliarum regno regula *Benedicti* passim introducta Sec. VIII, in Hispania demum Sec. IX, quam tamen non integram sunt amplexi, sed ex aliis regulis, vel antiquorum Canonibus, aliquid adjecerunt, ita tamen, ut omnes omnibus præscripserint, sed rationem profectuum in studio virtutis habuerint. Componit hinc regulam *Donati*, quam dedit monasterio Servitano, quo sic appareat, illam cum Benedictina commune aliquid non habuisse; confert item regulam *Dumiensis* & *Biclariensis* monasterii, itemque *Isidorianam*. Qui primi monasteria in Hispania erexerunt, institutum illud aliunde advexerunt; *Martinus Dumiensis* & *Joannes Biclariensis* ex Oriente, *Donatus* ex Africa, venerunt. Neque *Leander* Constantinopoli quidquam, quod ad institutum monasticum attinet, detulit.

Pag. 303 307. 309. 311-317. 318-322. 322-327. 327 329. 329-331.

Diss. VII de *antiqua Ecclesiæ Hispanæ liturgia* agit. In illa disserit tantum de liturgia, quæ per VII Seculum obtinuit in Hispania, & *Isidoriana*, sive Gothica, dicitur. Hanc sequitur *Dissertatio VIII de Missa Hispana tum catechumenorum, tum sacrificii per septimum Seculum.* Describit officia Archidiaconi, Primicerii, & Thesaurarii, ex *Isidoro*, quæ ea de causa enarrat, quo appareat, liturgiam Gothicam a vulgata Moz-arabum diversam esse. Exponit rationem liturgiæ *Isidorianæ* ex ipsius illius libris, Conciliorum-

332. 333-335.

liorumque gentis Hispanæ decretis. Et, quoniam Missa illis temporibus dividebatur in missam catechumenorum & sacrificii, utriusque rationem secundum ritum *Isidorianum* declarat. Post Saracenicam invasionem ritus is depravatus est in Galliis, mistusque cum Gallico, alius ad *Ximenii* ætatem est servatus, qui, plurima accessione facta, typis vulgavit Moz-arabicum,
Pag. falso creditum *Isidorianum*. Purum putum rituale *Isidorianum*
335, 346. adhuc non est editum. Rituale *Moz-arabum* distinctum esse ab *Isidoriano*, inde probat, quia secundum illud hostia in novem partes dividenda, qui mos discedit a consuetudine Lati-
346-350. norum, qui in tres, Græcorum & reliquorum orientalium, qui in quatuor, partes dividunt. Scopus ipsius fuit, ut Catholicorum Regum Sec. VII pietatem, religionem, summamque in sacerdotes Dei reverentiam, palam faceret; sacerdotum Hispanorum doctrinam, sanctimoniam, suosque in Reges obsequium, vindicaret, corruptam denique disciplinam,
354. ritusque, ab ecclesiæ Romanæ, qua Hispani usi sunt magistra, abhorrentes ingenio, inde ablegaret.

Sequitur Ecclesiæ Hispanæ chronologia, tum civiles,
355-376. tum sacras, res Hispanas VII priorum Ecclesiæ Seculorum dirigens, & illustrans. Utrique *Tomo* Index rerum præcipuarum est subjunctus, mendæ solicite sunt sublatæ, typi & charta suo se nitore commendant.

DE S. ALBERTO, CONFESSORE BERGOmensi, Cremonæ denato, tertio Ordini S. Dominici adjudicando, Dissertatio historica.

Bononiæ, ex typographia S. Thomæ Aquinatis, 1741, 8.

Plag. 3½.

Confecerat Rev. Pater *Emenegildus Todeschini*, Mantuanus, Magister Ordinis Prædicatorum, opusculum aliquod, quo tum epocham S. *Alberti* emortualem ab inveterato errore, qui eam ad Seculum post C. N. XII refert, emendare, tum, quod *Albertus* tertio S. *Dominici* Ordini nomen dederit, demonstrare, studuerat. Hujus laboris specimen Romam ab Autore

tore missum fuerat, quod hic, veste Latina tectum, comparet, et ad id in publicum prodit, ut *Albertus* tandem aliquando Prædicatorum Ordini vindicetur. *Caput I* rationem vitæ S. *Alberti* in compendio tradit. Oriundus is fuit loco haud ignobili, oppido agri Bergomensis, quod pagi Aonii nomine plerumque salutatur. Id factum sub initium Seculi XIII. Parentibus usus est agriculturæ studiosis, cui vitæ generi & ipse assuetus, a puero ruri colendo vacavit. Quo tamen a labore abstinuit, cum, pietatis stimulis agitatus, domum linquens paternam, Cremonam discederet. Hic Fratribus Ordinis Prædicatorum in Cœnobio *Guilielmi* se commisit, ab iisque habitum Fratrum de Pœnitentia, qui tertii Ordinis S *Dominici* Patres dicuntur, accepit. Lucrum, quod ex laboribus ipsius assiduis provenerat, omne fere in pauperes, pietate ductus, contulit. Peregrinationibus sacris, religionis causa susceptis, sæpius vacavit, ex quibus indicari merentur Romana, Compostellana, atque Hierosolymitana. His aliisque pluribus transactis, Cremonæ in morbum letalem incidens, Nonis Maji anni 1279 diem obiit supremum. Exanime corpus in chorum Ecclesiæ S. *Matthiæ* illatum fuit. *Caput II*, epocham *Alberti* emortualem anno 1279 assignandam esse, docet. Cum enim plerisque, ut queritur Autor, annum mortis 1190 constituendum esse, persuasum sit, quo nullum adhuc Ordinis *Dominici* vestigium compareat; communem hanc plerorumque sententiam repudiat, allatis scriptoribus synchronis, supparibus, aliisque optimæ notæ. Subjiciuntur igitur oculis testimonia scriptoris *Chronici Parmensis*, *Petri Mariæ Campi*, *Dominici Bordigali*, *Jacobi Gaddii*, plura aliorum, ex iisque error emendatur ac profligatur. *Capite III* argumenta succedunt negativa. Provocatur ad altum de anno 1190, velut emortuali *Alberti*, silentium apud *Sicardum*, Episcopum, autorem *Chronici Cremonensis*, ac *Martyrologium Capituli Cremonensis*. *Capite IV* Autor investigatur epochæ, falso constitutæ, subnexa occasione ipsius erroris. Autor dicitur *Marcus Antonius Benaleus*, cujus incertis vestigiis alii institerint. Causam vero Noster inde repetendam existimat, quod sequiores Historici apud *Marium* ac

Bellegrinum legerint, S. *Homobonum* funeri interfuisse S. *Alberti*, ajusque socium exstitisse. Quam tamen proscribi, atque ad Græcas amandari fabulas, jubet. *Caput V* copiose docet, S. *Albertum* Fratrem exstitisse de Pœnitentia, seu tertii Ordinis *Dominici*. Confirmatur hæc res testimonio *Chronici Parmensis*, trium *Statutorum Cremonensium*, *Bullarii magni*, pluriumque scriptorum. *Capite VI* continuatur ejusdem rei probatio, advocatis antiquis S. *Alberti* imaginibus, de quibus plures iterum scriptores excitantur. *Caput VII* cultus *Alberti* originem indagat, & progressum ejus docet. Hunc derivandum non esse, Noster indicat, ex decreto Sedis Apostolicæ, sed ex sola populorum consensione. Cultum probat *Sancti* nomen, quo ornatur *Albertus* in *Statutis Cremonensibus*. Idem docet *Calendarium* Ecclesiæ, cui *Festum Alberti* insertum. Ad idem caput refertur etiam translatio corporis *Alberti*, eaque gemina, altera A. 1481, altera A. 1652. Additur veneratio apud incolas pagi Aonii, Vallisque Serianæ. Denique de templo, *Alberto* sacro, A. 1608 erecto, quædam commemorantur. Vini bajulos hunc præsertim Patronum venerari, adjicitur. His transactis, tum Index succedit Alphabeticus Scriptorum, a quibus de vita rebusque *Alberti* exponitur, tum summarium documentorum, quæ ipsa in Dissertatione laudantur.

RECHERCHES SUR LES VERTUS DE L'EAU de Goudron, &c.

hoc est,

DISQUISITIO VIRTUTUM AQUÆ PICIS liquidæ, cui meditationes philosophicæ de aliis rebus annexæ sunt. Ex Anglico opusculo Doctoris GEORGII BERKELEY, Episcopi Cloynensis, in Gallicam linguam translata, additis duabus Autoris Epistolis.

Amstelodami, apud Petrum Mortier, 1745, 8.

Alph. 1.

Medicamentorum vires disquirere, ardua omnino res est, quam Cel. Autor non suscepisset, nisi casu quodam ad aquam

aquam picis liquidæ deductus, ejus virtutes experientia iterata cognovisset. Observata igitur sua proponens, inspersis aliis meditationibus, historiam picis liquidæ, & medicamenti inde præparati, solide & nitide exposuit. In quibusdam Americæ locis aquam picis liquidæ conficiunt, libras aliquot aquæ frigidæ æquali parti picis liquidæ affundentes, tumque vas commoventes, & iterum reponentes, donec pix liquida, & quæ eidem inhærent, subsideant. Cum aquæ hujus partem in usus suos impendunt, æqualem iterum addunt, quousque aqua vires per odorem & saporem cognoscendas suscipere valet. Quoniam vero gradus virium sub hoc præparationis modo differunt; Autor noster sequentem exhibet: Octo libras circiter (*4 pinte*) aquæ frigidæ tribus circiter libris (*1 pinte*) picis liquidæ affundantur, & baculo ligneo fortiter commoveantur; subsideant omnia per octo & quadraginta horas, spuma cochleari removeatur, & aqua picis liquidæ in lagenis puris suscipiatur. Cognoverat Autor noster in quibusdam provinciis Anglorum, in America sitis, infusum hoc frigidum ad corpora a variolis præservanda adhiberi; inde simili modo periculum fecit, & multos a nimia variolarum efflorescentia, & aliis symptomatibus malignis, immunes reddidit. Bibitur vero matutino & vespertino tempore libra una (*demi pinte*) aquæ, & dosis pro ratione ætatis & indolis ægroti imminuitur, vel augetur, ita ut ventriculi inprimis habeatur ratio. Cum autem usus aquæ in variolis adeo salutaris esset; illam quoque in aliis & diversis morbis cum successu exhibuit, e. g. in impuritatibus omnibus massæ sanguineæ, in exulceratione intestinorum, pleuritide, peripnevmonia, febre eresypelatode habituali, &c. Quo vero natura hujus medicamenti magis pateat, præparationem picis liquidæ, apud veteres & recentiores usitatam, describit. Arbores semper virentes resinosæ, si oleo suo & sale acido abundant, per corticem inprimis sauciatum, plus minus spissum & coagulatum liquorem effundunt, qui, licet non ex terebintho tantum, sed ex aliis quoque arboribus, fluat, terebinthina vulgo dicitur, & inspissata & sicca resina appellatur, gummosis tamen & resinosis particulis æque abundat.

 Quod

Quodsi vero tales arbores igne suppresso comburantur, pix liquida inde effluit. Quantum igitur hæc omnia natura sua inter se conveniant, ex præparatione & ortu satis apparet. Aqua frigida affusa non oleosam & calefacientem partem, sed acidam salinam, & huic junctam aliquam volatilem & subtilissimam, partem, quæ balsamica dici posset, educit, quam ob rem ejus vis ab oleo terebinthinæ & similibus medicamentis calidioribus longe aliena est. Autor postea diversa arborum genera, ex quibus hic liquor exsudat, describit, & porro ostendit, chemicum ignem, educendo partes, easdem non ita elicere, ut natura, quæ mitiores & corpori humano magis amicas per corticem expellit. Qua occasione de succorum in plantis motu & præparatione multa, a Physicis huc usque declarata, repetit, & ad suum argumentum applicat. Pergit postea in viribus aquæ picis liquidæ considerandis, stomachales & cordiales vires, elixirio proprietatis adscriptas, in nostra aqua eminentiores esse, ostendens. Obstructiones quoque sine capillarium vasorum ulla læsione resolvit, &, cum debilitas & rigor fibrarum causæ plurimorum morborum inveniantur, ubique aquam hanc mederi asserit. Sapo, opium, & mercurius, sunt medicamenta, quæ forsitan præ reliquis omnibus universalia dici possent; hæc tamen perversos effectus sæpius producunt, cum e contrario aqua nostra non tantum innoxia, sed & salutaris, inveniatur. In febribus quoque acutis, immo & malignis ardentibus, in usum duci potest, quoniam, quicquid alii in contrarium moneant, calorem præternaturalem magis exstinguit, quam excitat. Scorbutus est morbus in locis maritimis, & inter illos, qui itinera maritima instituunt, ferme universalis; aquam picis liquidæ non tantum huic morbo, sed & hysterico & hypochondriaco malo, immo omnis generis cachexiis, mederi, affirmat. Vitæ sedentariæ dediti digestioni depravatæ & flatibus, inde ortis, obnoxii sunt; his magis, quam alia calidiora medicamenta, aqua picis liquidæ convenit. Omnes vero morbos, in quibus hoc medicamenti genus levamen affert, recensere, longum nimis foret. Id tamen urget Autor, ut usus ad minimum per aliquot menses continuetur,

quod

quod eo commodius fieri poteſt, cum, ſi longius quoque protrahatur, effectus malignos non excitet. Nos quidem vires per experientiam aſſertas & comprobatas, aquæ huic adſcriptas, in dubium vocare haud poſſumus; id tamen monemus, quod experientiæ dubiæ, & diagnoſes morborum falſæ, Autorem, in Medicina practica non ſatis verſatum, fallere ſæpius potuerint. Interim tamen, cum ea, quæ Autor de hoc medicamento propoſuit, probabilitate ſua non deſtituantur, ulterioribus obſervationibus & experimentis accuratior virium deſcriptarum diſquiſitio relinquenda erit. Ea etiam, quæ breviter indicavimus, & copioſius in libello explicantur, non tantum Medici attentione ſunt digna, ſed multa etiam ex phyſicis continent. Agit enim Autor de ſalium inprimis acidorum indole, quousque in vegetatione concurrant, de acido univerſali aereo, de æthere, igne, & lumine, ſublimes etiam quasdam meditationes de anima mundi ex veteri Philoſophia ſubnectit.

HISTORIÆ HUNGARICÆ LITERARIÆ antiqui, medii, atque recentioris, ævi Lineamenta, quorum prolegomena, generalem in univerſam Hiſtoriam Hungariæ literariam introductionem continentia, prodeunt ſtudio ac ſumtu H. M. Hungari.

Altonaviæ & Serveſtæ, 1745, 4.

Alph. 1 plag. 7.

Seculum literarium, ad Hiſtoriam quod attinet, id, quo vivimus, merito nominabitur. Nulla propemodum gens eſt, quæ non peculiarem artium, ſcientiarum, eruditorum, ibi florentium, commemorationem, publicis literis conſignatam, habeat. Et ſane, quo talis accuratior, eo majorem delectationem atque utilitatem comparabit. Gaudet inprimis hac prærogativa doctiſſimi Viri inſtitutum, qui ſub nomine *H. M.* latere voluit. Ex ungue leonem cognoſcimus. Ita ſunt comparata prolegomena, ut omne merito punctum ferant, ac totius operis ſitim quaſi excitent vehementiſſimam. Fultus ac

nixus eruditissimorum hominum adiumento, rationem fuit instituti ingressus, a Cel. *Christophoro Augusto Heumanno* in libello, quem insigni omnes plausu exceperunt, inprimis observatam. Inde post prolegomena, quæ jam videmus, proponet *Libro I* originem literarum varii generis, & artem scribendi variam; *Libro II* studiorum literariorum prima incunabula, incrementa, fatalesque conversiones; *Libro III* artes ac disciplinas, Musarumque Hungaricarum domicilia; & denique *Libro IV* scriptores ac scripta præcipua. Majus deinceps opus molitur, eundemque in finem, quicquid rarius vel inter Codices typis exscriptos, vel inter monumenta non nisi manu exarata, libraria in supellectile reperiant eruditi, quam maxime potest, sibi expetit. Nostras nos quidem ipsi conjungimus preces, perfectum aliquid, simulque, ad stilum etiam quod attinet, perquam elegans, indidem ominati. Ideo etiam patronos, & liberales impensas facientem, insignesque labores largiter compensantem, bibliopolam, boni publici ergo ei comprecamur, neutiquam frustra, quicquid est, impensum iri spondentes, præcipue, si propositi tenax erit Noster, pleraque scripta in usum suum adhibens, quæ non ex indicibus, aut aliis hujus generis libellis, huc transscripsit, sed variis, iisque sumtuosis, molestis, ac plerumque periculosissimis, itineribus literariis, collecta comparataque, possidet; singula porro cum judicio producens, &, quid in quolibet Autore laudandum, vel vituperandum, sit, candide, sine ullo gentis, aut sacrorum, studio præjudicato, declarans, unique litans veritati. Sed ad rem ipsam. Initium dicendi fit a modo acquirendi cognitionem historicam, ubi simul varia illius appellatio & usus explicatur. Inde Hungarica singulatim Historia literata definitur, præterea non tantum nævi varii, verum etiam virtutes & ornamenta, quæ hanc artem commendant, afferuntur. His pro instituti ratione expositis, fidem quoque facere Historiæ suæ literariæ inprimis studet Autor, præjudicatas opiniones indicat, cautionesque, tironibus inprimis utiles, una cum præsidiis in hoc studiorum genere necessariis, subjungit. Nec partes, cum majores, tum minores, rationem item docendi, fontes, Autoresque nonnullos, qui de re Hun-

Hungariæ literaria ſcripſerunt, ut & alia, eo ſpectantia, adminicula, prorſus intacta relinquuntur. Ultimo loco addit eruditorum querelas, cenſuraſque nonnullorum juſto rigidiores, atque ita integram Hiſtoriam Hungariæ literatæ, breviter adumbratæ, & momentorum, quæ generatim afferri debebant, tractationem, *XVII Sectionibus* minoribus abſolvit. Anteceſſorem, idem qui omnino inſtitutum ſervarit, agnoſcit nullum. Sunt tamen, qui aliquatenus poſſunt nominari. Antiquiſſimi jam harum regionum incolæ facta virorum illuſtrium, carmine patrio, publicis in conventibus recitare, atque ita alios oblectare, alios ad ſimilia heroum facinora incitare, conſueverant. Quod in aula quoque *Attilæ* regia uſitatum fuiſſe, vel ex Rhetore *Priſco*, teſte oculato, patebit. Huic addamus *Matth. Belii Juvencum Calanum*, Dalmatam, A. 1736 fol. Poſonii in *Apparatu Scriptorum Hungaricorum* recuſum. Notandum eadem occaſione, Hunnos, horumque poſteros, Hungaros, uſque ad tempora *Geyſæ* illud memoriæ atque annalium genus retinuiſſe. Sub *Attilæ* prope tempora *Hieronymus*, Stridonio-Pannonius, Polyhiſtor ſuæ ætatis eximius, cum ad alia, tum ad Hiſtoriam literariam illuſtrandam, animum adjecit, primusque fuit, quantum conſtat, qui de viris ſanctioris rei publicæ illuſtribus, & quidem ordine chronologico, commentatus eſt. *Stephanus Benczedi*, vulgo *Szekely*, vel Siculus, Gönczienſium antiſtes, in Chronico memorabilium mundi, lingua Hungarica ſcripto, & A. 1459, 4, Cracoviæ publicato, multos eruditorum recenſuit, remque literariam non raro illuſtravit. *Matthias Frankowicz*, cognomine *Flacius Illyricus*, in Centuriis Magdeburgicis, cum ſociis quibusdam ſcriptis, de eadem meruit. Initio Seculi XVII *Petrus Beſodnerus* Bibliothecam theologicam ſcripſit. Hinc *Dan. Lani* in ignea veritatis Evangelicæ columna egregium indicem Scriptorum, ad rem ſacram ſpectantium, exhibuit. Inprimis autem *Mart. Schmeizelius*, Corona-Transſilvanus, Profeſſor Halenſis, in univerſam Hiſtoriam literariam, lingua Germanica, introductionem dedit A. 1728. Maxime ad ſingulares Hiſtoriæ Hungaricæ ſcriptores ſpectant, qui *Sectione X* recenſentur, *Chartuitius* in Legenda de S. *Stephano*, *Thomas Spala-*

Spalatensis in Historia Salonitanorum ac Spalatensium Pontificum; *Janus Pannonius* in poematibus suis, ut alios multos taceamus. Nominatim vero præsenti Seculo eminent *Mart. Szentivany*, S. J. ob vastum illud curiosorum & selectiorum ex variis scientiis miscellaneorum tripartitum opus, Dissertationem paralipomenicam rerum memorabilium Hungariæ, hujusque continuationem; qui melius illo fontes eruditæ antiquitatis ipsiusque eruditionis norat, *Franciscus Foris Otrokocsi*; item *Franciscus Pariz Papai*, inprimis ob rudus redivivum, seu breves rerum ecclesiasticarum Hungaricarum juxta & Transsilvanicarum inde a prima reformatione Commentarios; *Georgius Hanerus* ob Historiam Ecclesiarum Transsilvanicarum; *Paulus Emser Debreczeni* ob historiam ecclesiæ reformatæ in Hungaria & Transsilvania. Præcipuam denique laudem meretur *Matthias Belius*. Vel inde patet, quo jure scribere potuerit *Jac. Frid. Reimmannns: nullum unquam de re Hungarorum literaria, quantum sibi constaret, aliquid scripsisse, aut scribere etiam quidpiam memoria dignum potuisse.* Sed vel indidem non minus patebit, nequaquam temere, vel imparatum, ad occupationem illam descendisse nobilissimum hujus instituti Autorem; præsertim cum & plurimos Codices manuscriptos, *Sectione XVI* commemoratos, inspiciendi atque adhibendi gavisus fuerit occasione.

Jacob Friedrich Reimanns eigene Lebens-Beschreibung ꝛc.
hoc est,

JACOBI FRIDERICI REIMANNI, MERITISSIMI ante Cœtus apud Hildesienses, puriora sacra sequentus, Antistitis, Senatus sacri Assessoris, Gymnasii Inspectoris, suæ ipsius vitæ descriptio, vel historica de semet narratio, nominatim de persona, deque scriptis suis, ex ipsius manu consignato Codice communicata, ejusdem ad mortem continuata, notisque ac breviori Præfatione instructa, a FRIDERICO HENRICO THEUNIO,

NIO, Regio Prussico Inspectore Cœtuum sacrorum & Scholarumtractus silvestris in ditione Magdeburgensi, & Pastore Atzendorfensium.

Brunsuigæ, in taberna libraria Schrœderiana, 1745, 8. Plag. 18.

Sæpius jam *Reimmanni* vita literis consignata legitur, sed brevius semper atque imperfectius, ut hujus, ab ipso consignatæ, narrationis desiderium facile moveri lectori possit. Jam *Jo. Ge. Leukfeldius* Antiquitatibus Grœningensibus, A. 1710 publicatis, *pag. 200* nonnihil de rebus *Reimmanni* immiscuit. *Leonh. Christoph. Rüblius*, Conrector Ascherslebiensis, A. 1717, sub nomine latens *Renati Christophori Leonardi*, Schediasma *de doctis Reimannis* publicavit, ubi, Nostro munus sacrum apud Hildesienses gratulaturus, ejusdem vitam exposuit. A. 1726 apparuit *Clerus Mauritanus M. Fr. Gottlibii Kettneri*, quo in libello etiam *Reimmanni* in rem sacram & literatam merita commemorantur. Nec *Gœttenius* ejus oblitus est in *Europa erudita jam vivente P. I pag. 785.* Sed hæc omnia ita sunt comparata, ut haberet *Reimmannus*, cur hujus libri editionem moriturus *Theunio* injungeret. Talem illius spem, tantum abest, ut hic falleret, ut superasse propemodum videatur. Sane non abs re, cum de *Peirescio* relatum legerat in *Menagianis Tom. I pag. 2*, illum epistolis eruditorum variis, ad ipsum exaratis, duo habuisse conclavia impleta, quibus deinceps fornacibus calefaciendis abusi fuerint hæredes, tanto ille studiosius ista cimelia literaria servavit, indidemque occasionem accepit, locupletissimas passim annotationes verbis *Reimanniunis* adjungendi. Nos autem ad rem ipsam accingimur. Natus est *Reimmannus* A. 1668, die 22 Januarii, Grœningæ in Principatu Halberstadiensi, patre *Andrea Reimmanno*, scholæ tunc ejus loci Rectore, ac deinceps ab anno 1674 usque ad A. 1694 Schwanebergensium in Ducatu Magdeburgico Pastore. A patre domi antea doctus, Eglam, Ascherslebiam, Magdeburgum, iterum Ascherslebiam, Islebiam, ac denique Altenburgum, studiorum humaniorum causa, se contulit. De postremo loco memorat, quod tunc temporis invitis doctoribus juvenes contemserint *Ciceronem*, qui abundet dulcibus

 virtuti-

turibus, seque adjunxerint *Senecæ*, dulcibus qui vitiis in eloquendo abundet. Ad altiora tractanda A. 1688 Jenam Noster discessit, ibique audivit in Ebraicis *Dantzium*, in philosophicis *Jo. Andr. Schmidium* & *Jo. Phil. Treunerum*, quo & Præside A. 1689 de Pædagogia Philosophiæ ad revelationem ex ignorantia ortus linguarum primi disputavit. Theologos secutus est *Jo. Guil. Bayerum*, *Fridem. Bechmannum*, & *Georgium Gœtzium*. Postquam duobus in locis magister fuerat privatus constitutus, commendante *Jo. Wolfio*, tunc Antistite Wernigerodano, A. 1692 Rector scholæ Osterwicensis vocatus fuit. Uxorem duxit A. 1693 *Conradi Hæckeri*, Pastoris Brumbiensis, filiam, *Annam Margaretham*. Eodem anno ad Haberstadienses, ut scholam regeret Joanneam, accitus est. A. 1698 ibidem scholæ *Martinianæ* præficiebatur. Eodem in loco in consuetudinem, quem summe prædicat, *Leibnitii* venit, qui & ipsum deinde Ermslebiæ aliquoties honoris ergo accessit. Nimirum A. 1704 Pastor primarius Ermslebiensis factus, cathedram scholasticam cum sacra commutavit. Ibidem maximam Bibliothecæ partem anno Seculi præsentis decimo igne amisit. A. 1714 ad Magdeburgenses abiit Diaconus, & paulo post etiam Canonicorum Bibliothecæ præfectus fuit. Inde in gravem ac diuturnum morbum incidit, quo ita affligebatur, ut, mortuum esse, non fama solum, sed & Novis publici juris factis, passim innotesceret. Denique A. 1717 Hildesiam vocatus est. Quæ vocatio cum sexta esset, in memoriam sibi revocat *Nicolai Selnecceri*, quondam in munere Hildesiensi antecessoris, versum: *Septima me Leto civem assignabit olympo.* Interim non solum rem sacram juvit instituendo suos, atque inprimis veritatis fundamenta ponendo, & secus sentientes ac litigantes calamo redarguendo, sed etiam elegantiores literas fulsit Introductione in historiam linguæ Latinæ, Iliade post *Homerum*, sive incunabulis omnium scientiarum, ex *Homero* erutis, & systematice descriptis, atque aliis lucubrationibus. Jam potius de ipso Viro loquamur. Optimam is medicinam, qua semper usus est, frugalitatem appellat. Singulis diebus Mercurii & Saturni citra votum mansit jejunus; ceteroquin victum adhibuit maxime vulgarem, potum vel omnino calidum, vel tepidum.

Motio-

Motioni corporis tam parce vacavit, ut intra quindecim annos suum ipsius hortum in suburbio non intraret, & per integrum triennium ei calcei sufficerent. Studiis operam stando semper dedit, nec unquam ideo pedes habuit tumidiores. Neque tamen morbis omnino liber fuit, nimio forsitan literarum studio contractis. Quibus cum aliquando affligeretur, nomine ipsi *Leibnitii* dictum fuit: *minus agendo, peragi posse plura.* Sermones, quos habuit, sacros ad verbum antea literis consignavit omnes, idque labore, si fieri poterat, continuo, istud *Quintiliani* probans *Lib. X Cap. 7: Bene concepti affectus & recentes rerum imagines continuo impetu feruntur, quæ nonnunquam mora stili refrigescunt, & dilatæ non revertuntur.* Ibidem plures Autores, variasque interpretum sententias, non allegavit, neque controversias tractavit, quas oppressit potius ac restinxit. Ad res domesticas quod attinet, genuit 13 liberos eadem ex conjuge, quæ uno partu A. 1706 tres vivos filios, *Joannem, Andream,* & *Christianum*, edidit, paulo post defunctos. Nepotes habuit 21, pronepotes 4. Inter singularia, de quibus sapientissimæ divini Numinis providentiæ gratias agit, est etiam illud, quod scholasticus doctor, antequam sacer, fuerit constitutus, dum centum scholastici ad sacrum munus sint apti potius, quam unus sacer ad scholam, propter tot, quæ hic requirantur, animi dotes, idoneus inveniatur. Quæ de impedimentis & adjumentis studiorum profert, lectione digna, quæ de libris suis itidem, fusiora, videntur; dum vel index eruditissimi Viri scriptorum spatium excederet nostrum. Nota sunt, quæ consignavit, æternumque ipsi condent monumentum, ita ut vere scripsisse videatur, & hoc respectu, Editor: *IaCobVs FrIDerICVs ReIMannVs VIVet qVIetVs sIne fIne.* Diem nimirum placide, ac medias velut inter occupationes sacras, obiit postremum, fortunatus, felix, beatus senex, anno 1743 Cal. Febr. cum annos vixisset 75, ipso natali die, si stilum antiquum cum novo compares, ante Jubilæum gamicum diebus paucissimis.

ELOGIUM PIIS MANIBUS VIRI SUMME

Venerabilis Domini Hermanni von der Hardt, Cœnobii Mariæbergensis Præpositi, Orient. Lingu. Prof. totius Academiæ Senioris, summi Philologi & Polyhistoris, publico Academiæ Juliæ Carolinæ nomine consecratum, interprete CHRISTIANO BREITHAUPTO, Acad. Orat. & P. P.

Helmstadii, ex officina Schnorrii, 1746, 4.
Plag. 6.

Non æmulatio modo, teste *Paterculo*, sed gloria etiam, atque immortalis post fata fama superstes, judice *Tullio*, summi ingenia alit, ut laborum quæcunque in se suscipiant genera rebusque, tam publicis, quam privatis, ex omnibus anim doctrinæque suæ facultatibus inserviant, noctesque atque die Musis januas aperire laborent. Summi tamen etiam ingenii vir fuere, qui tam vano ad laudem & gloriam stimulo non indiguerunt, sed virtutis tantum exercendæ ergo vitam honestissimo otio transegerunt, famam non alto supercilio, sed modestissimo vultu, spernentes. Referatur merito in eorum numerum nuper Helmstadii defunctus *Hermannus* noster, ex gente *Hardtiana*, qui per LVI annos in Academia illa floruit, & domicilium istud bonarum artium vita, doctrina, omnibusque virtutibus, quæ in bonum civem cadunt, illustre quasi reddidit. Severe quidem de orbe literato meritissimus ille senex cavit, ne publica quadam laude post fata mactaretur: quam ob causam vitam suam ante aliquot annos, occasione ita ferente, breviter atque sincere exposuit; sed, quandoquidem gloria hos, qui ea digni sunt, etiam non appetentes, sequi solet, idem etiam patri huic Philologiæ accidit. Est igitur non solum Academiæ Helmstadiensis, sed *Breithaupti* inprimis, studium laudandum, qui memoriam tanti Viri conservare nobis studuit. Ne itaque nefas committamus in manes *Hardtianos*, summam hic attingere juvat
Pag. 6. eorum, quæ de origine & vita ejus sunt commemoranda. Natus erat *Nestor* noster Mellæ, Westphaliæ oppido, prope Osnabrugam sito, ubi tunc temporis, anno scilicet sexagesimo supe-

ſuperioris Seculi, pater ejusdem nominis, rei monetariæ præfe-
ctus in Comitatu Tecklenburgenſi, habitabat, cum d. 15
menſis Novembris filiolus vitam auramque caperet. Gens hæc Pag. 8.
Hardtiana omnis, quod ſilentio præterire non poſſumus, ex
provincia Geldria ſeceſſit ante annos fere ducentos, cum
Ferdinandus Alvarez, Albæ Dux, igni ferroque in eos ſævi-
re juberetur, qui a purioribus ſacris diſcedere nolebant. No-
vas itaque ſedes, exulum more, majores *Hardtii* quærentes,
Lubecam navim appulerant, ſedesque ibi ſuas & domicilium
conſtituerunt, ut hodierno etiam die ex gente iſta non pauci
nobiliſſimi atque clariſſimi viri ibi adhuc ſuperſtites flo-
reant. Ad maternam ſtirpem quod attinet, origines illa duxit a
Pecſteinio, rei monetariæ apud Mindenſes prope Viſurgim
præfecto, cujus filia, *Anna*, mater hunc puerum enixa eſt.
Ab hac majorum ſuorum gloria non degeneravit Noſter, ſed,
per ardua ſemper incedens, augere illam tentavit. Divinum
pater ingenium pueri animadvertens, omnem curam eo im-
pendebat, ut artibus ingenuis, optimisque literarum ſtudiis,
quibus puerilis ætas formari debet, *Hermannum* noſtrum im- 9.
bueret. *Peckmannus*, *Meierus*, & *Kugelmannus*, intra privatos
parietes primo pueritiam moderabantur ejus, uſque dum fun-
damentis ſolidioris doctrinæ domi rite initiatus, e paternis ædi-
bus diſcederet, & majores ludos frequentaret. Hinc primum
anno ſeptuageſimo primo Hervordiam ſe contulit, ubi ſub
Manzio Rectore uſque ad ſequentem annum ruentem meruit.
Ex quo tempore Gymnaſium Oſnabrugenſe ſalutavit, & poſt
breve intervallum *Manzium* ſuum, Bilefeldam evocatum, per
integrum biennium iterum ſecutus eſt. Tranſacto hoc tem-
pore, illuſtre Coburgenſe Athenæum petiit, & in diſciplinam
Stempelii, *Schubarti*, *Wolffingii*, & *Clauderi*, ſe tradidit, quos 10.
etiam duces in velitationibus literariis, & eloquentiæ exercitiis,
ſequebatur, publica horum ſpecimina edere non erube-
ſcens. Anno ejusdem Seculi octogeſimo Jenam contendit,
ut doctores Academiæ illius, & præcepta eorum, audiendo
terciperet. *Friſchmuthio* inprimis ad perdiſcendas linguas orien- 11.
tales adhærebat, quarum amore jam tunc temporis detineba-

Digitized by Google

tur, & hic fortasse illi autor suasorque fuit, ut anno post Hamburgum, ingruente in Saxonicos agros morbo pestilenti, viseret, & celeberrimo *Edzardo*, Rabbinicæ atque Ebraicæ doctrinæ oraculo, docenti adesset. Subsequenti anno Jenam re-
Pag. 12. versus, per quatuor fere annos ita ibi vitam degebat, ut scholas suas ipse aperire, habita *de genuino Judæorum Messia* Disputatione, non dubitaret. Postea in Academiam Lipsiensem, tanquam ad mercaturam bonarum artium, se contulit, &, facultate docendi prævia Disputatione impetrata, bonis ominibus ludum literarium constituit, quin imo *Collegii Philobiblici*, duce *Alberti* & sociis *Antonio* & *Franckio*, fundamenta ponere incepit, quia studio sacrarum literarum mirifice ardebat. Quod etiam in causa fuit, cur *Spenerum*, Theologum olim celeberrimum, Dresdæ, & *Sandhagenium* Luneburgi, per aliquod temporis spatium adierit, eorumque præceptionibus usus fuerit. Rebus sic comparatis, ingenioque ejus tanta doctrinarum copia referto, fieri non poterat, quin fructus diligentiæ suæ quam proxime caperet. Contingebat ei, quod non ultima laus est, ut Serenissimo Brunsuicensium & Lu-
16. neburgensium Duci, *Rudolpho Augusto*, placeret, cujus singularem erga Musas clementiam nulla ætas conticescet. Ab isto, anno octogesimo octavo, muneri Bibliothecarum Principis ornandarum admovebatur, quod tanta diligentia administrabat, ut maxime se tanto Principi probatum daret. Ex quo fiebat, ut ad gravissima quæque negotia expedienda adhiberetur, & a Principe ipso dilectus amicus salutaretur. Biennio post, statione sua decedente *Busmanno*, nemo erat, qui orientales linguas docendi
17. spartam melius in se, arbitris Principibus, suscipere posset, quam *Hardtius*. Vocatus itaque ad hanc provinciam administrandam, doctissima Oratione *de Luthero, fontium Ebraicorum interprete*, istud muneris auspicatus est. Hisce primitiis statim succedebant *Elementa exegeseos universalis*, & *Ephemerides philologicæ*. Non attinet pluribus verbis alienis hic commemorare, quantæ ipsi curæ
18. fuerit commodum publicum, cum ipse ingenue de se ita scripserit: *Quinquaginta & pluribus annis servivi publico in hac Academia. Multos sumtus impendi in ædificia publica pro commodis & juribus*

bus Academiæ. Templum collegiale novum in urbis foro triennio suscitavi, & multis aceitis locupletavi. Bibliothecam novam Rudolphæam cum pretiosis cimeliis originalibus in Collegio sitam advexi & adornavi. Jurisdictionem Academiæ criminalem, cruce in foro Julio solenniter erecta, statuminavi. Et paulo post: *Neminem in officio & societate læsi, injurias & damna tuli, dissimulando. Fidem præstare Deo, Principibus, Academiæ, & Cœnobio, præsenti animo allaboravi. Inanem non quæsivi gloriam, mea contentus sorte. Nec opus Programmatibus, & concionibus funebribus, præstitis præstandis. Sufficit, corpus meum in cœnobiali monumento tacite condi.* Verissime hæc omnia esse scripta, omnis Academia loquitur, omnesque cives testes sunt. Tulit etiam insignes pietatis & Pag. 29.
industriæ fructus, cum anno hujus Seculi nono Præpositura in Cœnobio Mariæbergensi munificentissime donaretur, &, Principe adjutore, ex Bibliotheca Vindobonensi multas manu exaratas tabulas ad conficiendam Concilii Constantiensis historiam acciperet. 28.
Polyhystoris & πολυγράφȣ eum floruisse laude, inter omnes reipublicæ literariæ cives constat; hinc non æque facile numerum libellorum omnium hic inire possumus, cum multitudo eorum chartam exsuperet. Majora saltem, quæ exstant & latent, proferemus opera, inter quæ 1) referatur *Historia Concilii Constantiensis*, duobus Voluminibus A. 1700 edita; 2) *Ænigmata Judæorum religiosissima maxime recondita* A. 1705; 3) *Historia literaria Reformationis* in honorem Jubilæi A. 1717; 4) *Ænigmata prisci orbis, seu Jonas in luce*, A. 1723; 5) *Collectio scriptorum quorundam minorum, titulo Tomi I in Jobum insignita*, A. 1728; 6) quibus novissime adjunxit inde ab anno trigesimo septimo hujus Seculi ad præsentem usque *VII Tomos mythorum in sacros fontes*. Posterioribus sumtus maximos impendit. Latet nunc in Bibliotheca Regia opus diligentissimum Reformationis Evangelicæ, quod ad sedecim *Tomos* excrevit, & prelum exspectat. Quemadmodum vero *Hardtius* noster clementiam Principum juvenis expertus erat; ita ad summam usque senectutem illam retinuit. Ingravescente enim ætate, eo curam intendebant Principes moderatores hujus Academiæ, ut decrepitus Noster vacatione ætatis uteretur, & in otio, quicquid reliquum esset, viveret. De 24. 29.

man

mandatæ hinc muneris, quod olim gesserunt, vices fuerunt anno vigesimo septimo, quod nunc decurrit, Seculi, primum *Sprechero*, & post eum *Lackemachero*, quo publicis Noster exueretur curis.
Pag. 32. Quam late fama atque nominis ejus celebratio diffusa fuerit, vel ex eo facile cognoscitur, quod non solum omnibus doctioribus harum terrarum viris innotuerit, sed cum *Sophia* quoque, Principe Electrice Hannoverana, commercium literarum aluerit. Recte hinc judicat *Breithauptus, fuisse beate defunctum Virum profunde eru-*
39. *ditum, divino ingenio præditum, ad præclara quævis præstanda a natura quasi formatum, valde laboriosum, prudentem, ingenuum, omni ambitione vacuum, ultra modum liberalem & beneficum, justitiæ amantem, pacificum, suavem, autoritate pollentem, vere probum atque pium, talem, qualem majores nostri paucos viderunt, posteri autem raro, vel nunquam, rursus videbunt.* Tantum de ingenii & virtutum ejus laudibus. Ad corporis vires, formamque,
34. quod attinet, erat *Hardtio* venustæ proceritatis statura, frons hilaris, & decora facies, vox mascula & candida. Oculi, instar solis radiantes, unicuique admirationem injiciebant. Octogesimum annum agens, sine perspicillis acutius vidit, in senio perspicacior, quam juvenis & vir. Id quoque bonitate naturæ erat
40. consecutus, ut firma usque ad summam senectutem uteretur valetudine. At quatuor abhinc annis pedum tumore laborare cœpit, qui eum impedivit, quo minus commode ire posset. Hinc legendo, scribendo, & meditando, tempus usque ad extremum vitæ halitum consumsit, perpetuo affixus lecto. Invasit debile corpus denique vehemens intestinorum dolor, & obstructionis gravitas, quæ, vi morbi in diem crescente, ac præsentissima remedia eludente, triduo post animam e vita migrare, & corpus vinculis suis laxare, cogebat. Sic d. 28 Februarii somno obrutus, circa horam 10 vespertinam ex hac vita discessit, cum vixisset annos 85, menses 3, dies 13. Exuviæ corporis sine pompa & splendidis cerimoniis, uti ipse vivus præceperat, elatæ sunt, ut in monumento, quod clementi Principum suorum consensu in Cœnobio Mariæbergensi propriis sumtibus sibi parari curaverat, sepelirentur, quibus ut terra sit levis, & molliter ossa cubent, optamus.

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVI.

Pars I.

CORNELII PAULI HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Archipresbyteri Mechliniensis, Analecta Belgica, in sex Partes divisa.

Volumina III.

Hagæ Comitum, apud Gerardum Block, 1743, 4.

Vol. I Alph. 4 plag. 18, Vol. II Alph. 4 plag 14, Vol. III Alph. 5 plag. 9.

Variis hæc Collectio Opusculis concluditur, ad Historiam Belgii, civilem, literariam, & ecclesiasticam, inprimis vero ejus temporis, quo Hispanorum jugum excussit, sibique libertatem asseruit, pertinentia. In *sex* autem *Partes* universa Collectio divisa est. *Parte prima* exstat descriptio vitæ *Viglii ab Aytta*, *Zuichemi*, Equitis sanctioris consilii, & alterius, quod rerum status vocant, Bruxellæ, Præsidis, & Gandavi, ecclesiæ, tunc collegiatæ, nunc cathedralis, S. *Bavonis* præpositi, Cancellarii Ordinis aurei velleris, fundatoris Collegii sui nominis in Universitate Lovaniensi; additis ad illius vitæ descriptionem annotationibus, nec non *Viglii* testamento, notis itidem illustrato. Leguntur etiam hic Inventaria duo, ad testamentum *Viglii* spectantia, atque indulta testandi, a Pontifice, Cæsare, & Rege, concessa, atque ex Archivo Collegii Lovaniensis edita, genealogia itidem *Ayttana*; fundationis do-

mus Dei ab *Aytta* in pago *Zuychem* instrumentum, nec non *Viglii* Commentarii rerum actarum super impositione decimi denarii. *Secundam Partem Viglii* ejusdem Epistolæ ad *Joachimum Hopperum* constituunt. *Tertia Pars* Epistolas *Viglii* selectas complectitur. *Parte quarta* comparet *Joachimi Hopperi* Commentarius de tumultibus Belgicis, Gallico sermone conscriptus, cum *Joannis Baptistæ de Tassis* de tumultibus Belgicis sui temporis Commentariis. *Quintam Partem* occupant Tractatus translationis, seu cessionis, ditionis Ultrajectinæ in *Carolum quintum* Imperatorem; *Cornelii Pauli Hoynck van Papendrecht* Catalogus historico-chronologicus Præpositorum & Decanorum quinque ecclesiarum Ultrajectensium a Seculo VII usque ad finem Seculi XVI; Catalogus Abbatum S. *Pauli*, Ord. S. *Benedicti* in civitate Ultrajectina; *Gisberti Lappii a Waveren*, JCti, disquisitio de Jure ditionis Amstelii, atque necrologium ecclesiæ B. *Mariæ* semper virginis, oppidi de Breda, Leodiensis diœcesis. *Sexta Pars* exhibet Chartulare Capituli Canonicorum ecclesiæ B. V. *Mariæ*, oppidi Geerulietensis diœcesis Trajectensis; Necrologium Capituli ejusdem ecclesiæ collegiatæ B. M. V. Tholensis, diœcesis Middelburgensis, olim Leodiensis, nec non *Joannis ab Hollander* Historiam rebellionis civitatis Gandavensis, quæ A. 1539 contra *Carolum V* excitata est. Ut igitur paulo accuratiorem notitiam horum scriptorum suppeditemus, de singulis, quantum ad institutum nostrum pertinet, nonnulla differere est consilium. Vitæ *Viglii Zuichemi* descriptio, quæ hic exhibetur, ab ipso *Viglio* est composita, atque ex Codice manuscripto, qui hodie in Bibliotheca Archiepiscopali Mechliniensi asservatur, edita. De hoc ipso Codice nonnulla S. Rev. Editor in Præfatione disputat, avtographum esse, negans, verum, *Viglio* dictante, ab amanuensi, & quidem eodem, qui ejus ad *Hopperum* Epistolas exaravit, conscriptam esse, contendens. Paucis ante obitum mensibus, hanc vitæ suæ descriptionem in calamum dictasse *Viglium*, variis argumentis comprobat. Scripta autem ea est sine titulo & conclusione, in forma, quæ vulgo quarta dicitur, implens paginas quinquaginta & septem, prima alteraque hinc & inde exesis,

exesis, unde & eam lacunatam sub initium Lector deprehendet. Tumultuaria scriptione in chartam fuisse conjectam, S. Rev. Editor observat, atque exinde conjicit, ab ipso *Viglio* eam nunquam relectam fuisse. Alios insuper, præter hunc, de vita *Viglii* Commentarios, circumferri, observat, quorum Codicem cum a Viro humanissimo, *Joanne de Witt*, Dordraceno, Consiliario Senatus rerum statùs, ac Præside Cameræ rationum Belgicarum Bruxellis, nactus esset, & de illis accuratam notitiam suppeditat, & Codicem illum maximopere sibi in hac hujus Operis editione profuisse fatetur, cum quod prioris characteres difficiles, & lurido nimis atramento pictos, pluribus in locis assequi nequiverit sine alterius auxilio, tum quod bina folia, quæ in priore desiderantur, ex priore suppleverit. Opus aliquod, a nonnullis *Viglio* adscriptum, cui titulus est: *La source & commencement des troubles suscités aux Pais bas, sous le gouvernement de la Duchesse de Parme*, ei abjudicat, cum neque stilus illorum temporum sit, neque in inventario lucubrationum *Viglii*, neque in ejus Epistolis, vel levissimum istius scripti vestigium reperiatur, neque insuper *Viglius* Gallicæ linguæ peritus fuerit, id quod ex ejus Epistola ad *Carolum Boisotum* intelligitur. Quocirca illud scriptum pro rhapsodia quadam, *Viglio* prorsus indigna, habere, S. Rev. Editor nullus dubitat. Eruditas etiam vitæ *Viglii* adjecit animadversiones. Rebus obiter duntaxat commemoratis lucem aliunde addidit. Quæ ad personam & familiam ejus pertinent, attexuit. Eruditorum hominum, quibuscum ei aut contubernium, aut studiorum similitudo, aut commercium, fuit, præsertim quibuscum potiores habuit necessitudines, acta & scripta retulit, illud tamen diligenter simul curans, ne extra oleas (uti in proverbio est) vagaretur, quod vitium in viris quibusdam doctis merito reprehendit. Elogia nonnullorum de *Viglio Zuichemo* addit, ex quorum etiam effatis, ut & aliis testimoniis, vitæ ejus synopsin confecit, ex qua omnia, quæ ad eum pertinent, legi & cognosci eo facilius possunt. Testamentum & codicillus *Viglii* ex museo *Joannis de Witt* editus, & variis animadversionibus, quæ ad ejus illustrationem pertinent, instructus est.

Ppp 2 Ex

Ex inventariis duobus, ad *Viglii* testamentum spectantibus, alterum, Belgico sermone confectum, utensilia, quæ *Viglius* possederat, continet, cui in margine S. Rev. Editor notulas quasdam illustrationis ergo allevit. Alterum, Latine compositum, scripta, a *Viglio* elaborata, complectitur. Indultum testandi primum a *Carolo V Viglio* concessum est, Gallica lingua conscriptum, & A. 1554 publicatum. Alterum Pontificem *Pium IV* autorem agnoscit, Latine A. 1563 confectum. Tertium *Philippo II*, Hispaniarum Regi, *Viglius* debuit, quod, Belgico sermone conceptum, anno insequente 1564 prodiit. Quartum denique, ab eodem Hispaniarum Rege *Philippo II* profectum, & Belgica itidem lingua confectum, A. 1570 *Viglio* concessum est. Genealogia *Ayttana* ex MSto Collegii *Vigliani*, quod Lovanii est, edita, admodum obscura atque confusa est, quamvis monumenta & epitaphia quædam, in honorem gentis istius erecta, contineat. Fundatio domus Dei ab *Aytta*, in pago *Zuichem*, pauperibus alendis inservitura, de pietate pariter ac caritate *Viglii* erga egenos illustre præbet testimonium. Latino autem sermone est composita, unde non præter rem S. Rev. Editori suspecta videbatur. Postea enim certior est factus, interpretationem duntaxat, & quidem non adeo accuratam, esse, ipsam fundationem vero Belgico idiomate conscriptam. Verum igitur fundationis textum, a Cl. *Wielingio*, JCto Ultrajectino, ipsi transmissum, sub finem *primæ Partis* apposuit. Nihilo tamen secius & hoc exemplar vitio non carere, nec ab avtographo descriptum esse, conqueritur, cum, ut avtographum fide publica sumtibus suis describeretur, frustra hucdum petierit, qua occasione inhumanos Frisiorum secum agendi modos jure suo accusat. *Commentarius Viglii rerum actarum super impositione decimi denarii* vitæ ejus in eo Codice subjunctus est. Neque eum esse avtographum, sed *Viglio* dictante ab eodem scriba, qui vitam exaravit, in chartam conjectum, S. Rev. Editor existimat. Titulum aliena manu recentiore adscriptum esse, nec nomen *Viglii* præferre, quod tamen tuto addi potuisset, observat. Quamvis autem iste Commentarius eodem, quo vita, id est,

id est, tumultuario, sermone dictatus sit, neque a *Viglio* relectus videatur; non tamen sine voluptate legitur, cum insignem utique notitiam historiæ temporis istius suppeditet. Idem quoque dicendum de *Viglii Zuichemi ad Joachimum Hopperum*, Equitem, & rerum statusque Germaniæ inferioris apud *Philippum II*, Hispaniarum Regem, Consiliarium, *Epistolis politicis atque historicis*, quæ 267 numero comparent. Ediderat eas jam *Simon Abbesius Gabbema* Leovardiæ A. 1661. Cum autem illa editio mendis erratisque quamplurimis scateat, imo in ea Epistolæ tres ac triginta integræ, una cum permultis aliarum fragmentis, desiderentur; valde laudanda est S. Rev Editoris diligentia, qui novam hanc adornavit harum Epistolarum editionem, ad Codicem Collegii *Vigliani* Lovaniensis diligenter collatam. Quem laborem ideo potissimum a se susceptum testatur, quod hæ Epistolæ *Viglii* res gestas tempore tumultuum Belgicorum, ejusque consilia, labores, & pericula, eo certius complectantur, quo securius ab eo in amici sinum consignata sint. Justo etiam ordine has Epistolas disposuit, qui in priori pariter editione, quam in ipso hoc, quo usus est, manuscripto Codice, erat perturbatior. Cum autem hinc inde Epistolis pluribus nunc annus, nunc mensis, & subinde dies, desit, ne divinando potius, quam certis signis, ordo constitueretur, & ex turbato turbatior fieret, præstare nonnunquam judicavit, sequi eum, quem Codex tenet, quamvis certissime male servatum, ordinem, inprimis quod adscripti dies & anni, dubium, an librarii, an amanuensis, incuria, sæpius vitiosi sint. Primam insuper, quæ in priori editione legebatur, Epistolam, quia & in Codice ipsius exulabat, & ad Epistolas politicas & historicas, quæ omnes post *Hopperi* profectionem in Hispaniam, ut in ipso Codice enotatur, scriptæ sunt, non pertinet, ab hac collectione rescidit, & inter selectas potius *Viglii* Epistolas collocavit. Quod denique ad Notas, hisce Epistolis a S. Rev. Editore adjectas, attinet, singulis argumenta, seu summaria, adjecit, ac res gestas, a *Viglio* relatas, subinde illustravit. Præcipue vero curavit, uti lector cognosceret, homines seu aulicos, seu literatos & eccle-

 siasticos,

Digitized by Google

fiasticos, quorum mentio his in literis injicitur. *Epistolæ Viglii selectæ* ad diversos scriptæ sunt. Argumenta varia, tam quæ familiari colloquio tractari solent, quam etiam literaria, complectuntur. Ex inventario Gallico, quod opera *Viglii* complectitur, & de quo supra diximus, novem omnino Epistolarum *Viglii* volumina exstitisse, intelligitur. Hodie tamen in Collegio *Vigliano* non nisi octo Volumina in folio inveniuntur, quæ tamen nec diversa esse ab illis, quæ inventarium exhibet, &, quæ sint eadem, non eodem ordine, quo in inventario notantur, signata esse, S. Rev. Editor observat. Omnes igitur, quotquot in dicto Collegio supererant, Epistolas edere secum constituerat, cum, eas ob stili elegantiam, variamque eruditionem, omnibus literatis oblectationi futuras, crederet. Cum autem typographus intercederet, non nisi selectas aliquot huic operi inseruit. Non quidem, quod, reliquas lucem haud mereri, crederet, verum quod seculum nostrum ejusmodi res fastidire videatur. Ne autem hoc pacto reliquæ ultimum conflictum cum tineis blattisque sustinerent, pluribus earum in notis ad *Viglii* vitam frequenter usus est. Præmisit Epistolis alphabeticum indicem, unde, ad quos Epistolas scripserit *Viglius*, uno intuitu potest cognosci. Immo in notis, unicuique Epistolæ adjectis, de eorum, ad quos data est, vitis omnia scitu digniora apponit, aliaque, ad earum interpretationem facientia, more suo adspergit, S. Rev. Editor. Subjecit huic Epistolarum collectioni Tractatum *de Cameris rationum publicarum & tribunalibus justitiæ, per Duces Burgundiæ in Belgio erectis.* Ante hos triginta annos de ætate institutionis Consilii istius, quod, Hagæ Comitum sedem stabilem habens, juris dicundi autoritatem super Hollandia, Zelandia, ac occidendali Frisia, obtinet, disputatum esse, occasione acris contentionis, inter jam dictum Consilium, magistratumque Haganum, super jure & jurisdictione in quosdam vicos, & loca in pago Hagano sita, excitatæ, monet. Qui Consilii istius amplissimi causam tum defenderunt, corpus illud ætatem Comitum Hollandiæ adæquare, & A. 1250 a Rege *Wilhelmo XVIII*, Comite Hollandiæ, sedem fixam in palatio Hagano, quin-

quinimo in eodem conclavi, quo hodie jus dicant, accepiſſe, contenderunt. Iidem, Hagam illo Senatu recentiorem eſſe, & occaſione Senatus, ibi congregati, conditam eſſe, dictitarunt. Exinde ſequi ſtatuerunt, certiſſimum eſſe, quod primis illis temporibus nulla alia, quam Conſilii, jurisdictio Hagæ obtinuerit, donec ignobiles loci incolæ in vicinia creverint, quando, ne Conſilium nimis obrueretur cauſis minoribus, excitata fuerit ſedes Scabinalis, vicinis negotiatoribus. Magiſtratus Haganus contra contendit, Conſilii provincialis inſtitutionem *Philippum*, Burgundiæ Ducem, autorem agnoſcere, qui illud anno viceſimo nono ſupra milleſimum quadringenteſimum condiderit, &, conjecturis, quas Senatus provincialis in contrarium affert, adductis, reſpondit: illas non ſolum nullo niti fundamento, ſed etiam a veritate alienum eſſe, quod excitatus ſit ille locus opportunitate erecti in palatio Conſilii, quaſi ante fuiſſet horridus, agreſtis, incultus, atque deſertus. Imo, ſi hoc verum eſſet, non potuiſſe magis ineptum locum ſeligi, in quo ſederet Conſilium provinciale, ad quod totius regionis incolæ accedere, & ſedes ibi figere ea occaſione, debuiſſent, in vico, ubi diverſorium nullum fuiſſet, quo advenæ reciperentur. Quid? conceſſa tantiſper hypotheſi de invecto per *Wilhelmum* Regem Conſilio in palatium noviter exſtructum, ſtatuendum eſſe, Hagæ originem certiſſime priorem eſſe inſtitutione Conſilii, & locum, ſeu vicum, ſeu etiam oppidum, non adeo miſellum, inops, & inane, fuiſſe. Cum igitur hoc pacto illa controverſia ſatis diuque agitata eſſet; tandem ſcripta quædam de hoc argumento evulgata eſſe, S. Rev. Editor obſervat. Nimirum A. 1711 Anonymus ſcriptor unus, & A. 1740 Anonymus alter, in arenam deſcenderunt, & ſyſtemata contraria duo multo cum labore & ſudore, & non ſine laude ingenii elegantis & politi, fabricarunt. S. Rev. Editor ergo, ſententiis utriusque partis erudite expenſis, pro magiſtratu Hagano judicat, ſententiam ſuam egregiis argumentis confirmans, atque Tabulas conciliationis inter *Philippum Bonum* & *Jacobum Bavarum*, quæ hac in controverſia utramque paginam faciunt, apponens. His abſolutis, vitam *Joachimi Hopperi*, ex *Suffrido Petri*, *Auberto Miræo*, *Pierio Winſemio*, *Vale-*

Digitized by Google

Valerio Andrea, aliisque, enarrat. Discimus exinde, *Hopperum* die 11 Novembris A. 1523 Suecæ natum esse; parentem ejus loci istius Consulem fuisse, &, *Hoppero* nondum ex ephebis egresso, vitam cum morte commutasse; *Hopperum* & elegantioribus literis, & Jurisprudentiæ, operam indefessam dedisse; hanc ipsam postea artem, ubi Licentiatus Juris creatus erat, magno applausu concursuque auditorum, publice, sed nullo stipendio statuto, docuisse, & postea A. 1553 una cum *Wamesio*, *Vendevillio*, & *Peckio*, Doctoris honores, in summa celeberrimorum hominum frequentia, quos inter & *Viglius Zuichemus* fuerit, esse consecutum; paulo post Pandectarum Professorem creatum esse, &, hoc munere ornatum, prima vice Paratitla Digestorum methodo nova & facili, triennio, aut ad summum quadriennio, absolvenda, prælegisse. Non tamen prælectiones hasce absolvit *Hopperus*, lautiori sorti destinatus, cum, anno illo nondum elapso, a *Margaretha*, Duce Parmensi, quæ tum Belgis, *Philippi II*, Hispaniarum Regis, fratris sui, nomine præerat, in Mechliniensem supremum senatum cooptaretur. Ibi cum officio demandato singulari dexteritate ac prudentia fungeretur; Gubernatrici visus est idoneus, qui in secretiorem senatum, ac deinde in Consilium, quod rerum statusque vocant, adsciscceretur. Ab eo tempore propinquioribus Regi negotiis est adhibitus, imo postea in Hispaniam vocatus, ut ibi res Belgicas in ipsa Regis aula curaret, quem ejus in Hispaniam adventum motus Belgici statim insecuti sunt. Tanta autem gratia apud Regem floruit, ut, præter alia dona quamplurima, equestrem dignitatem consequeretur, & usque ad obitum, qui Mantuæ Carpetanorum A. 1576 contigit, summo semper honore effulgeret. Cum igitur *Hopperus* consiliis eo tempore interfuerit, & idcirco motuum Belgicorum optimam notitiam necessario habuerit; facile intelligitur, quale pretium ejusdem Commentariis, hac de re scriptis, quos S. Rev. Editor jam in publicum emisit, statui debeat. Gallico sermone conscripti sunt, stilo tamen vetusto & obsoleto. Dolendum quidem est, quæ *Viglius Zuichemus* huic Operi adjungere volebat,

nunquam

nunquam fuiſſe adjuncta, quandoquidem ei cum *Hoppero* de rebus hiſce familiaribus colloqui, morte hujus interveniente, non licuit. Neque etiam ex avtographo publicare hos Commentarios S. Rev. Editor potuit, verum exemplari duntaxat, per Fratrem *Dionyſium van Herthos*, Monachum Affligenienſem, deſcripto, uſus eſt, unde verba in textu ſubinde deſunt, immo nonnunquam & phraſes integræ, id quod ſenſum ſæpe & inconcinnum, & obſcurum, facit. Interim tamen hoc Catone contenti eſſe poſſumus, cum, hiſce non obſtantibus, egregiam lucem hiſtoriæ horum motuum hi Commentarii fœnerentur. Idem de *Joannis Baptiſtæ Taſſii Commentariorum ſui temporis octo Libris*, Latino ſermone conſcriptis, dici poteſt. Fuit enim *Taſſius*, prout ex vitæ ejus deſcriptione, quam ex *Joannis Franciſci Foppens Bibliotheca Belgica*, A. 1739 auctius emiſſa, S. Rev. Editor docet, *Joanni Auſtriaco*, dum in Belgio Proregem ageret, a ſecretioribus conſiliis, & *Philippi II* ad *Henricum III*, nec non *Philippi III* ad *Henricum IV*, legatus, &, a legationibus redux, bellici, quod apud Regem erat, Conſilii Senator. Hiſtoriam hanc tumultuum Belgicorum manuſcriptam exſtitiſſe in Bibliotheca Regia Scorialenſi ad S. *Laurentium*, S. Rev. Editor obſervat. Fuiſſe etiam apud Clariſſimum *Lucam Torrium*, Cameræ rationalis Inſulis Flandrorum Aſſeſſorem, uſque ad annum 1609 deductam, *Valerii Andreæ* teſtimonio fretus, idem dictitat. Hodie in Eminentiſſimi Cardinalis *de Alſatia*, Archiepiſcopi Mechlinienſis, Bibliotheca, quam donatio ne inter vivos Capitulo ſuo A. 1738 transmiſit, aſſervari teſtatur. Duo priores Libri non ſunt niſi quædam velut ſummaria hiſtorica rerum geſtarum, ubi confuſa multa, etiam non diſtinctis annis, deprehenduntur. Libro octavo, & magna ſeptimi parte, fuſe proſequitur *Taſſius* res Gallicas, ſive Ligæ contra *Henricum IV*, quod illæ legationis ſuæ ſucceſſus complectantur. Ceterum non niſi res bellicas enarrat, a civilibus prorſus abſtinens. Varia brevius tractat, ab aliis fuſius adducta. Nonnulla etiam ſilentio præterit, quod a ſe viſa non ſint, aut non ſatis comperta. Hæc tamen qualiacunque vitia *Taſſium* compenſare, quando

 non-

nonnulla afferat, quæ apud editos scriptores frustra requiras, S. Rev. Editori persuasum est. Miram idem in *Tassio* sinceritatem laudat, &, quamplurima, ad turbati scissique Belgii historiam facientia, egregie ex eo confirmari posse, contendit. Ubi hunc laborem *Tassius* ad finem perduxerat, eum Regi *Philippo III* obtulit, qui cum liber non videretur per id temporis evulgandus, forte quod non considerate & circumspecte satis scripsisset Autor de Duce *Albano*, & consilio turbarum, quod & *sanguinis* audiebat, eum in Bibliotheca Palatii Scorialensis curavit reponendum. Fertur *Humbertus Wilhelmus a Precipiano*, Archiepiscopus Mechliniensis, dum ante Episcopatum consilio status rerum Belgicarum Madriti assideret, eum describi curasse, secumque in Belgium asportasse, ex quo tempore in Bibliothecam Archiepiscopalem illatus sit, ut ejus libri, quos moriens reliquit, omnes. Certe in ista Bibliotheca illum deprehendit S. Rev. Editor. Scriptum eum esse in folio, scripturam esse Hispanicam, & notas nonnullas idiomatis Hispanici margini adjectas esse, observat, quas quidem notas, latinitate donatas, apposuit. Cumque hæc ita sint, ex avtographo hanc editionem non esse expressam, palam est. Vero enim est simile, avtographum aut adhuc hodie in arce Scorialensi latere, aut in magno illo incendio, quod A. 1671 ibi exstitit, simul in fumos abiisse. Imo Codex, quo S. Rev. Editor usus est, innumeris scatet vitiis, a negligentiore scriba dubio procul admissis. Correxit adeo hæc vitia, quantum potuit, ipsum vero textum absque omni mutatione exhibuit, emendatioribus duntaxat ad oras paginarum notatis. Cumque octo Libri, in quos opus hoc divisum est, continuo sermone, sine ulla sectione, aut articulorum subdivisione, producti sint, & eorum seu argumenta, seu summaria, desint, eaque commode, & quanta oporteret perspicuitate, confici non possint; S. Rev. Editor notas numericas Romanas adjecit, ut eo commodius hoc opere lector posset uti. Breves insuper ac paucas explicationes nominum, quæ aut male enuntiata, aut obsoleta, aut prorsus incognita, erant, adjecit. Varia dein documenta sequuntur, quæ pacta super translatione patriæ (id est, ditionis; ita enim istius ævi scri-

Digitized by Google

ſcriptores loquuntur,) Trajectinæ in *Carolum V* Imperatorem, tanquam Comitem Flandriæ, illuſtrant, ex quibus ſimul intelligitur, jurisdictionem eccleſiaſticam per univerſam illam diœceſin Epiſcopo Trajectenſi fuiſſe reſervatam. Excipit haſce Tabulas *Catalogus hiſtorico-chronologicus Præpoſitorum & Decanorum quinque Eccleſiarum Ultrajectenſium*, ab ipſomet S. Rev. Editore confectus. In Præfatione, eidem præmiſſa, obſervat, quinque olim eccleſias collegiatas Ultrajecti fuiſſe, nimirum S. *Martini*, Epiſcopi & Confeſſoris, S. *Salvatoris*, S. *Petri*, S. *Joannis*, & S. *Mariæ*. Primam a Seculo VIII cathedralem, & a Seculo XVI metropolitanam, fuiſſe, dictitat. Omnes etiam hodienum exſtare, excepta æde S. *Salvatoris*, A. 1587, decreto magiſtratus, deſtructa, teſtatur. Centum & quadraginta præbendas in illis Capitulis eſſe, & hodie Proteſtantes illis frui, contendit. Epiſcopo Trajectenſi ante Concilium Tridentinum, & erectionem ſedis in Archiepiſcopatum, nullam jurisdictionem & poteſtatem in civitate competiiſſe, a Capitulorum vero ſententia ad ipſum provocari potuiſſe, obſervat. Inſignia & compellationes Præpoſitorum & Decanorum in hiſce Capitulis deinceps ediſſerit; ſede vacante, jurisdictionem omnem ad quinque Capitula conjunctim devolvi conſueviſſe, atque ab eis ſucceſſorem electum eſſe, ſtatuit. Seculares quinque Capitulorum prærogativas recenſet. Poſtea ab anno 1566 collabi cœpiſſe jurisdictionem eccleſiaſticam, & per unionem Ultrajectinam prorſus eſſe pesſum datam, & A. 1585 primam concionem Proteſtantium in templo S. *Mariæ* eſſe recitatam, queritur, quam rem peculiari Diſſertatione, quæ *Hiſtoria Eccleſiæ Ultrajectinæ* inſcribitur, A. 1725 emiſſa, latius expoſuit S. Rev. Editor. Quando igitur hac ratione ſtatum Eccleſiæ Ultrajectinæ delinearat, Catalogum Præpoſitorum & Decanorum iſtius loci ſubjicit. *Antonius Matthæi* jam olim Catalogum Præpoſitorum majoris Eccleſiæ, (ita enim κατ' ἐξοχὴν vocabatur eccleſia S. *Martini*,) nec non S. *Joannis*, & B. *Mariæ*, non vero itidem Decanorum, attulit. *Heuſſenius* & hos & illos omnium quinque eccleſiarum dedit, ſed non omnes. Ejus errata & plurima, & gravia,

gravia, esse, S. Rev. Editor observat. Accuratior ei visus est *Arnoldus Drackenborchius*, Professor Ultrajectinus, cujus opus novæ editionis Edictorum provinciæ & civitatis Ultrajectinæ, quæ *Joannes van de Water*, JCtus, *tribus Voluminibus* in folio A. 1729 vulgavit, insertum est. Eadem, qua *Drackenborchius*, via incessit, numerosa *Matthæi* Volumina percurrens, adhibitis *Beka*, *Heda*, eorumque commentatore, *Buchelio*. Ab ejus tamen sententia nonnunquam abiit, maxime quando solius *Heussenii* Chronologia nititur *Drackenborchius*, qui, utut diligens patriæ ecclesiæ antiquitatum scrutator, tamen, dum, quæcunque reperit, evulgavit, subinde est lapsus, quod aliud agens, & institutum ab hoc diversum secutus, necesse non habuit investigare, quæ hic loci potissimum examinanda veniunt. Primum igitur locum hoc in Catalogo occupant Præpositi majoris ecclesiæ, seu S. *Martini*, quos ejusdem ecclesiæ Decanorum series excipit. Illos sequuntur Præpositi, & postea Decani, ecclesiæ S. *Salvatoris*. Post illos ecclesiarum S. *Petri*, dein S. *Joannis*, & beatæ *Mariæ*, Præpositi ac Decani recensentur. Utque horum Præsulum notitiam, et quæ de illis notatu digna sunt, cognoscere posset lector, Indices, in quibus ordine alphabetico eorum nomina exhibentur, ad calcem istius enarrationis apponi curavit S. Rev. Editor. His absolutis, Catalogum quoque Abbatum S. *Pauli* Ordinis S. *Benedicti* in civitate Ultrajectina ex Codice manuscripto, quem Bibliotheca ipsius servat, edidit. Existimavit ab initio, eum & integrum esse, & vetustum. Postea autem, re curatius perpensa, eum vetustum non esse, ex eo intellexit, quod probationes adducat easdem, quæ in *Antonii Matthæi* Catalogo, quem in libro *de fundatione & fatis ecclesiarum* exhibet, deprehenduntur. De ipsius autem Abbatiæ origine & fatis fusius hic loci disserere, congruum ei haud est visum, cum *Ant. Matthæi* in libro citato, nec non alii scriptores, hoc in se susceperint negotium. *Gisberti Lappii a Waveren*, JCti, disquisitionem *de jure ditionis Amstelii* ex autographo, quod asservatur in scriniis Collegii Hollandici Lovaniensis, evulgavit. Dominium nempe Amstelii Comites Hollandiæ quondam usurparunt, frustra reclamantibus Episcopis.

Episcopis. Repetiit illud *Henricus Bavarus* in conventu *Schoonhoviano*, A. 1525 instituto. Cum igitur quæstionem de jure hoc in controversia constituto probe examinasset hujus scripti Autor; variis documentis adductis, Episcopos dominium directum in ditionem illam constanter tenuisse, & Comites non nisi sub nexu clientelæ nonnunquam ab illis accepisse, stabilit. Ex fine scripti apparet, Autorem illud suasu *Marii* cujusdam composuisse. Ita enim verba ibi fluunt: *Ex his, quæ adduxi, Magnifice Domine Mari, sufficienter a me puto satisfactum quæstioni tuæ; quam in mensali discursu aliquoties movisti; cui ego tum ex tempore minus copiose respondi. Omnium enim meminisse, non humanitatis, sed divinitatis, quoddam opus est, ut Imperator noster loquitur.* Quinam fuerit iste *Marius*, certo constituere S. Rev. Editor dubitavit. *Leonardum* vero *Marium*, Goesano-Zeelandum, intelligi debere, conjicit. *Necrologium Bredanum* ex manuscripto membranaceo in folio, quod apud ipsum servatur, evulgavit. Complectitur illud enarrationem, cujus Decani, aut Canonici, istius ecclesiæ, demortui, memoria, singulis diebus celebretur. In Præfatione, eidem præmissa de Capitulo B. *Mariæ*, in oppido Bredano fundato, breviter disputatur, cum hoc argumentum Autor *Historiæ Episcopatus Antwerpiensis*, A. 1717 Bruxellis evulgatæ, fusius exposuerit. Fundatorem ejus *Jacobum* quendam, Presbyterum, fuisse, & usque ad annum 1637, quando, occupata a fœderatis Belgii ordinibus Breda, ecclesiastici simul omnes ac religiosi viri dimissi sint, proscripto cultu Catholico, hoc Capitulum stetisse docetur. Seriem quoque Decanorum Bredanensium, quam, correctiorem ea, quam ante octo annos paraverat, esse profitetur, Necrologio præmisit S. Rev. Editor. Chartulare Capituli Geerulietensis varias chartas, seu documenta publica, continet, ad fundationem istius Capituli, concessiones privilegiorum, institutiones Canonicorum, aliaque id genus, pertinentia. Capitulum Geerulietense perpetuo in oppido istius nominis remanere debere, *Carolus*, Dux Burgundiæ, promiserat, uti ex charta 361 apparet. Postea autem, mutatis rebus, aliud visum est *Philippo II*, Hispania-

rum Regi, qui, ad perficiendam novorum Episcopatuum in Belgio erectionem, indultu Pontificis ad Harlemum hocce Capitulum transtulit. Non tamen diu ibidem stetit. Mutata nimirum per Hollandiam religione, & A. 1478 festo S. S. Sacramenti facta in templum S. *Bavonis* irruptione, fugati sunt Episcopus & Canonici, nunquam postea adunati. Dein, proscripto Catholicæ religionis publico exercitio, collapsa est cum universo Capitulo sedes Episcopalis. Ad conservandam vero istius Capituli memoriam, *Heussenius* in Historia Episcoporum Ultrajectensium *pag. 341* Catalogum Canonicorum exhibuit. Cum autem in eo conficiendo haud semel S. Rev. Editori hallucinatus videretur *Heussenius*; Catalogi istius egregia additamenta suæ hujus chartularis editioni præmisit, atque Necrologium istius Capituli, ex MSto Collegii B. *Mariæ* editum, ei subjecit. Excipiunt illud reliquiæ actorum exstincti Capituli ecclesiæ collegiatæ B. *Mariæ* Tholensis, diœcesis Middelburgensis, olim Leodiensis. Erectum est hocce Capitulum die 4 Octobris A. 1404, & A. 1577 ita dispersum est, ut coadunari postea nequiverit. Tabulas erectionis *Heussenius* in *Historia Episc. Middelburg. pag. 59* edidit, Capituli aliquam notitiam dedit, & acta nonulla protulit. *Heussenii* autem merita eo potissimum nomine superavit S. Rev. Editor, quod chartas quasdam, Decani *Paschasii* cum magistratu Tholano controversiam illustrantes, primus evulgarit. Agmen horum Analectorum claudunt *Joannis de Hollander*, Gandensis Flandri, Canonici in *D. Waldetrudis* montibus apud Hannones, *Commentarii de tumultibus adversus Carolum V*, Gallico sermone conscripti, & ex Codice Bibliothecæ D. *Joannis Baptistæ Achillis Godefredi*, Directoris Cameræ rationalis Insulensis, editi. S. Rev. Editor primus hosce Commentarios e tenebris eruit, atque eruditis notitiam eorum suppeditavit. *Valerio* etenim *Andreæ* incogniti fuerunt, & hactenus latitarunt. Ad hos ipsos autem Commentarios recte intelligendos, opus ipsi videbatur, nosse, quænam fuerit reipublicæ Gandavensis forma, politia, & administratio. Non quidem intelligit eam, quæ olim diversis temporibus diversa fuit, sæpiusque mutata; sed

Digitized by Google

ſed de hac duntaxat loquitur, quæ *Carolo V* imperante obtinuit, & a *Philippo Pulchro*, Galliarum Rege, inſtituta eſt. Diploma hoc *Philippi*, datum menſe Novembri A. 1301, ipſis illis, quibus compoſitum eſt, verbis in nova editione *Philippi Cominæi*, de anno 1723, in 8, *Tomo quarto* contineri, monet, ejusdemque contenta cum lectore communicat. Nimirum ſingulis annis comitia magiſtratui creando, die decima quarta menſis Auguſti, habebantur. Princeps, ejusque legati, quatuor legebant cives Gandavenſes, totidemque eligebat civitas, qui octo creati electores viginti ſex idoneos ſenatores eligebant, quos dein Princeps in duo tribunalia dividebat. Hæc tribunalia *ſcamna*, aut *banchas*, appellari ſueviſſe, dictitat. Primi ſubſellii ſenatores vocatos eſſe *Scabinos*, reliquos *Conſiliarios*, vel etiam *Scabinos*, Belgice *Schepenen van Geedele*, obſervat. Primi ſubſellii ſenatores omnem jurisdictionem, & civilem & criminalem, exercebant, cum ſecundi ſubſellii aſſeſſoribus hæreditatum dividendarum, & aliarum rerum minoris momenti, cura eſſet demandata. Quid? quod non ſolis Gandavi pomœriis magiſtratus iſtius autoritas erat circumſcripta, verum ſe ad clara per Flandriam oppida, atque adeo ad illuſtres etiam perſonas, extra Gandavum degentes, extendit. Verum omnem illam autoritatem atque jurisdictionem in exteros civitati Gandavenſi in ultionem rebellionis ademit *Carolus V*, cujus hac de re decretum, Belgico ſermone confectum, S. Rev. Editor affert, omnemque conſtitutionem & privilegia ſenatus atque civitatis iſtius, quantum ad intelligendas *Joannis de Hollander* narrationes attinet, diligenter exponit; qua ratione etiam privilegia ſua omnia omnino perdiderint Gandavenſes, ex teſtibus fide dignis Commonſtrat, ubi merito ſumma ejus & his in rebus peritia, domeſticorumque ſcriptorum ampla cognitio, admiranda eſt. Variis poſtea exemplis docet, quantam lucem huic hiſtoriæ afferant hi Commentarii, & quam ſæpe alii ſcriptores eorum ope corrigi, atque errorum convinci, poſſint. Nos igitur orbi literato hæc Analecta merito gratulamur, quæ tantos theſauros, craſſiſſimis tenebris antea obvolutos, ad uſum eruditorum publicæ luci exponunt. Et, quemadmodum omnibus

Digitized by Google

bus Historiæ studiosis, ita præsertim illis, qui Historiam tumultus bellique Belgici data opera conscribere vellent, hæc Analecta egregie profutura, & occasionem præbitura esse, ab aliis non accurate satis dicta corrigendi, ex vero judicamus.

DE DISCIPLINA ARCANI, CONTRA Disputationem ERNESTI TENTZELII, Dissertatio apologetica, per D. EMANUELEM A SCHELSTRATE, S. T. D. Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, Ecclesiæ Antwerpiensis Canonicum.

Patavii, ex typographia Jo. Bapt. Conzatti, 1743, 4 maj.
Alph. 1.

Non novus hic liber eruditorum hominum subjicitur oculis, sed idem ille, qui jam anno superioris Seculi octogesimo quinto a doctissimo *a Schelstrate* in publicum emissus fuit. Videlicet inquisiverat Vir amplissimæ doctrinæ in argumentum illud, multis implicitum difficultatibus, quod ad *disciplinam arcani*, in Ecclesia Christianorum prisca introductam, redit, duoque potissimum capita excutienda sibi sumserat, quorum unum spectabat ad ætatem, qua consuetudo illa in ecclesiam Christi invecta, alterum ad ipsas partes, sub ambitu disciplinæ arcani comprehensas. Hæc persecutus erat Autor ille in libro, multa lectione apparatu doctrinæ omnis generis præstantissimæ instructo, cui titulum fecit: *de Sacro Antiocheno Concilio.* Id cum factum esset, multa erant, in quibus alia longe mens sederat *Guilielmo Ernesto Tentzelio*, Viro copiosa antiquitatis intelligentia prædito; quo fiebat, ut is calamum adversus *Schelstratenium* stringere in animum induceret, & singularem *de Disciplina arcani* Dissertationem Vitembergæ A. 1683 divulgaret, quæ & in Dissertationum *Tentzelii* selectarum numero continetur. Iam, ne malæ forsan causæ, in priori libro susceptæ, patronus videretur *Schelstratenius*, publici juris faciebat librum illum *de Disciplina arcani*, quo *Tentzelium* oppugnare, suam-

suamque, quam semel ingressus fuerat, sententiam tueri, omnibus, quibuscunque fieri poterat, modis annitebatur. Is Romæ typis Congregationis de propaganda fide dicto anno exscriptus fuit. Idem ille liber, cujus exemplaria ob doctrinæ selectum, eruditionis copiam, ipsiusque argumenti dignitatem, quod libris, præstantia sua se commendantibus, accidere solet, citius distrahebantur, manibus doctorum denuo porrigitur, ac tali quidem habitu, qui, sive charti nitor, sive elegantia typorum, spectetur, gratiam lectorum inire haud difficulter poterit. Inscriptus a fratribus *Conzattis* fuit *Carolo Rezzonico*, Cardinali atque Episcopo Patavino. Recensione autem libri hoc facilius supersedebimus, quo clarius jam significavimus, nihil novi hic proferri, sed librum bonum denuo expressum. Dimittimus igitur eruditos ad ea, quæ de prima editione in *Actis* nostris *A. 1685 pag. 541 seq.* commemorata leguntur.

DE GUZMANA STIRPE S. DOMINICI, fundatoris familiæ Fratrum Prædicatorum, historica demonstratio, edita a Fr. ANTONINO BREMOND, S. Th. Magistro, Collegii Casanatensis Theologo, ejusdem Ordinis Alumno.

Romæ, typis Hieronymi Mainardi, 1740, 4.
Alph. 1 plag. 5.

Benedicto XIV, Pontifici Romano Ecclesiæ Maximo, Opus hoc est consecratum, quo generis, quo *Dominicus*, Ordinis Prædicatorum autor, excelluisse perhibetur, antiquam nobilitatem illustratum ivit Reverendus scriptor. In dubium revocata fuit ea generis *Dominicani* amplitudo & gloria a *Guilielmo Cupero*, qui *Commentarium* scripsit *in Acta S. Dominici*, A. 1733 publici juris Antwerpiæ factum, ac avthentica requisivit documenta. His *Cuperi* votis Rev. Autor respondendum duxit. Rem certam certissimis & *avthenticis monumentis* a sese firmatam esse, contendit. Ipse in eo est, ut *Annales familiæ Fratrum Prædicatorum* evulget. Prolusionis in modum hanc historicam Dissertationem tanto operi præmittendam esse, consilio sapientum

tum ductus, putavit. *Capitibus XXIII* universa constat tractatio. Appendix monumenta exhibet, quibus *Guzmana S. Dominici* nobilitas comprobatur. *Capite primo Dominici* natalis firmatur. *Secundum* parentes S. *Dominici* definit. Quaeritur *Capite tertio*, an scriptorum aliquis *Guzmanum* genus S. *Dominico*, familiae Praedicatorum parenti, denegaverit. *Quarto* proferuntur scriptorum placita de originibus gentis *Guzmanae*. *Quinto* ostenditur, *Dominicum* in Calarogitano palatio *Guzmanae* gentis natum fuisse. *Sexto* indicatur, *Felicem Guzmanum*, S. *Dominici* patrem, oriundum fuisse e nobilissima gente *Guzmana*. *Septimo* traditur, *Joannam de Aza*, priscae nobilitatis foeminam, D. *Felici de Guzman* nuptam, ex hoc S. *Dominicum* peperisse. *Octavo* docetur, *Felicem Guzmanum* & *Joannam de Aza* sepultos fuisse in avito *Guzmanae* gentis tumulo. *Nonum* significat, *Dominico* cognomentum *Guzmani* fuisse. *Decimo* expenduntur quaedam vetera monumenta, quibus S. *Dominici* nobilitas comprobatur. Quaeritur *Capite XI*, an S. *Dominici* nobile genus ex *Theodorico de Appoldia* confirmari possit. *Capite XII*, ex translatione corporis S. *Joannae de Aza Guzmanum Dominici* genus probari posse, Autor confidit. *Cap. XIII* nobile *Guzmanum* genus S. *Dominici* e variis Diplomatibus, Seculo XIII datis, it demonstratum. *Capite XIV* eandem originem nobilem ex veteri stemmate gentis *Guzmanae* eruit. *Capite XV* Oxomensis Ecclesiae traditionem, idem comprobaturus, commemorat. Firmat eandem *Dominici* nobilitatem ex Legionensis Coenobii fundatione. *Capite XVII* testimonium, quod *Petrus Tafur* de *Guzmana* S. *Dominici* nobilitate protulit, expendit *Capite XVIII Guzmanam* S. *Dominici* nobilitatem testimoniis scriptorum, qui a Seculo XIV ad XVI floruerunt, comprobavit. Addit *Capite XIX* varia *Instrumenta*. Cumulat complura ejus generis *Capitibus XX, XXI, XXII*. Causam dubitandi, quae *Cupero* fuisse dicitur, *Capite XXIII* exhibet, ratus, eam nullius esse momenti. Haec omnis scripti est summa. *Dominicus* dicitur A. 1170 natus. Testes sunt *Jordanus*, *Humbertus*, *Constantinus*, ceterique, qui, *Dominicum* A. 1221, aetatis quinquagesimo primo, ad plures abiisse rebus mortalium exemtum, docent.

Pag. 3.

docent. *Flaminius* in *Vita S. Dominici Lib. I pag. 2*, & *Taegius* in *Chronicis P. I ad A. 1170*, idem tradunt. Patria fuit *Calaroga*, non Calaguris, vulgo Calahorra. Calaroga est oppidum exiguum in territorio urbis Osmæ intra veteris Castellæ regnum ac diœcesin Episcopalem Osmensem, Archiepiscopalem Toletanam. *Uxama*, nunc Osma, olim urbs erat regionis Arevacorum, quos fluvius Areva alluebat. Autori visum est veterem Codicem consulere, in quo hæc leguntur: *Dominicus - -, parens Ordinis Fratrum Prædicatorum, circa mundi finem velut stella resplenduit. Hispanus natione fuit. Ipsi patria Calaroga, pagus Oxomensis diœcesis. E familia apprime nobili natus erat. - - Ejusdem patri nomen Domnus Felix.* Desumta hæc sunt ex libro, quem celebris *soror angelica*, quæ floruit ab A. 1225 usque ad A. 1240, dicitur de Vita & gestis B. *Dominici* scripsisse. *Joannæ de Aza*, matris, genus Autor ad *Azaram* gentem, quæ ex Aza oppido sibi nomen fecit, retulit. Aza oppidum in Mirandosio Comitatu intra Osmense territorium jacet. Madriti visitur Baptisterium sacrum ex lapide coloris albi, in conchæ speciem ductum, in quo S. *Dominicus* salutari fonte fuit imbutus. Scriptores, qui *Dominico Guzmanicam* stirpem tribuunt, adduxit Rev. Autor ex Seculo XVI. Provocat porro ad exemplar avthenticum, quod exstet Romæ in Archivo Ordinis Fratrum Prædicatorum. Scire avemus, quanam ætate sit illud conscriptum, & quonam Autore. Provocat ad Ecclesiæ Oxumensis, cujus Canonicus fuit *Dominicus*, Codices duos manu exaratos, qui nunc visuntur Romæ. Requirimus eorum ætatem. *Petrus Tafur*, qui circa annum 1430 scripsit, jam meminit *Dominici* ex gente *Guzmana* oriundi. Idem intelligitur ex testimonio *Joannis Dominici*, Cardinalis, qui Seculo XIV floruit. Ejus *Trattato della Carità* Venetiis A. 1544 prodiit in lucem. In eo *Dominicus* vocatur *Calarogæ Comes*. *Ambrosius Taegius* nobilitatem familiæ *Dominici* Seculo XVI ineunte prætermisit; *Flaminius*, ætate ei suppar, eam haud neglexit. Meminit ejus *Breviarium Bracarense*, quod typis Salmanticensibus A. 1512 editum est. Instrumenta, quibus

Pag. 5. — 7. — 8. — 11. — 159. — 162. — 163. — 177.

Pag. 183. eadem *Dominico* nobilitas tribuitur, Seculo XVI non sunt antiquiora. *Cuperus* monet, apud biographos mediæ ætatis, aliosque veteres scriptores, nullum nobilissimæ illius consanguinitatis vestigium reperiri, laudatis *Beato Jordano*, *Bartholo-*
213. *mæo Tridentino*, *Constantino Urbevetano*, *Gerardo de Fracheto*, *Theodorico de Appoldia*, *Luca Tudensi*, *Nicolao Trivetto*, *Petro Equilino*, *Vincentio Bellovacensi*, *Jacobo de Voragine*, *Mombritio*, & S. *Antonino*. Respondet Noster, neganti argumento parum inesse fidei. Monet idem, medio ævo nomina personarum pura ac simplicia referri, nec Dominicanos nomen gentis suæ adhibuisse. Fatetur, veteres consuevisse *Dominicum de Calaroga* nullo adjectæ nobilitatis indicio appel-
221. lare. Confugit ad testimonium Sororis Angelicæ, e Seculo XIII depromtum. Restat, ut, genuinum illud esse, intelligatur. Nostrum non est, huic certamini interstrepere, vel judicium ejus nobis arrogare. Relinquimus eis, quorum interest, integram hujus controversiæ dijudicationem.

NORMA DI STUDIARE CON PROFITTO LA FILOSOFIA proposta a gli Studiosi di essa, &c. hoc est,

NORMA STUDENDI PHILOSOPHIÆ cum commodo, studiosis illius proposita a CAROLO TAGLINI, Prof. Publ. Ordin. Philos. in Academia Pisana, interventu Epistolæ ad Ill. & Rev. Dominum Marchionem GABRIELEM RICCARDUM, Subdecanum Metropoleos Florentinæ. Editio altera.

Florentiæ, apud Josephum Pagani, 1742, 8.
Alph. 1 plag. 7.

Fecit periculum Cl. Autor persuadendi, quanta sit Philosophiæ utilitas, & quænam recte Philosophiam tractandi sit ratio fructuosa. Enumerat instrumenta physica ac mathematica, a recentioribus inventa. Ostendit, quanto in pretio esse debeant Philosophi veteres, licet, a recentioribus multas Philosophiæ accessiones ad-

junctas

Digitized by Google

junctas esse, haud inficietur. Exponit ortum formarum materialium ac corporearum. Animum appellit ad motum, ejusque differentias & proprietatem. De quatuor elementis differit. Ex commixtione elementorum exponit corporum species varias, eorumque proprietates. Inquirit in duo genera rarefactionum & condensationum. Subjicit hisce præmissis regulam, secundum quam Philosophia fructuose sit tractanda. Hæc in eo consistit, Pag. 191.
ut soli veritati litemus, ab omni sectarum studio immunes. Lumen boreale a *Plinio H. N. II, 33,* & *Seneca Nat. Quæst. I, 15,* jam commemoratum esse, indicat. Magnetem a ferro ap- 206.
peti, docuere veteres. *Orpheum*, *Euripidem*, *Lucretium*, & *Claudianum*, eo nomine laudat Noster. Extollit Italos laudibus, qui inventis novis inclaruerunt, *Americum Vespuccium*, novi orbis repertorem, *Borellium*, *Galilæum a Galilæis*, nec non *Cartesium*, *Hugenium*, & *Newtonum*. *Ipatia*, *Theonis* filia, invenit *Barylion*, instrumentum, gravitati fluidorum explorandæ accommodatum. Discipulus *Ipatiæ*, *Synesius Cyre-* 4.
næus, id aliquatenus descripsit. Instrumentum, quo *Hookius* docuit profunditatem maris explorare, Noster tribuit inventori *Leoni Baptistæ Alberti*, Florentino. Barometri inventum tribuit *Torricellio*, Florentino, discipulo *Galilæi*. *Alexandrum Spinam*, qui decessit A. 1313, tradit fuisse perspicillorum vitreorum autorem. Citat eapropter ad testimonium *Chronicon antiquum* Patrum Dominicanorum Cœnobii S. *Catharinæ*, quod est Pisis. *Jordanus da Rivalto*, qui obiit A. 1311, testis est, nondum 20 effluxisse annos, cum perspicilla sint inventa. *Salvini di Armato* hæc est apud Florentinos inscriptio: *Qui diace Salvino d' Armato degl' Armati di Firenze inventor* 6.
degl' Occhiali. Dio gli perdoni le peccata. Anno D. 1317. At de hac Inscriptione alibi dictum. Exstat enim de inventione perspicillorum Dissertatio Itali celeberrimi admodum elegans & polita. Sufficerint hæc in præsens loco speciminis. Restat enim, ut de aliis quoque ingeniorum monumentis carptim & capitulatim exponamus.

GERARDI MEERMANN, JURISCONSULTI,

Specimen Animadverſionum criticarum in Caji, JCti, Inſtitutiones. Accedit earundem Caji Inſtitutionum ſummarium, a PETRO ÆGIDIO, Antwerpienſi, primum publici juris factum A. 1517, nunc vero iterum, & emendatius quidem, in lucem editum.

Mantuæ Carpetanorum, apud Anton. Sanz, 1743, 8.

Plag. 4.

Clariſſimus Autor, nobilis elegantiorum JCtorum collega, cum animadvertiſſet, Inſtitutiones *Caji* barbaras relictas ab *Aniano*, & longe adhuc corruptiores a ſubſequenti ævo ad nos transmiſſas fuiſſe, operam dedit laudabili conatu, ut JCti hujus inter Romanos præſtantiſſimi Opuſculum quantivis pretii, quod ipſe *Tribonianus* maximam partem in uſus ſuos converterat, a ſcribarum mendis repurgatum, integritati ſuæ priſtinoque nitori reſtitueretur. Adhibita igitur in conſilium prima Inſtitutionum *Cajo-Anianicarum* editione, Lutetiæ Pariſ. A. 1525 abſoluta, & incognita, ſaltem non viſa, *Schultingio*, itemque antiquiſſimo & optimæ notæ Codice MSto, qui ex Bibliotheca *Voſſiana* in Lugduno-Batavam translatus eſt, dici non poteſt, quam egregius inde emendationum apparatus enatus ſit, qui compluribus *Caji* locis, depravatis turpiter, ideoque intellectu difficillimis, dextre medetur, lucemque affundit. Quod ut perſpiciant omnes, qui hæc noſtra legunt, ſubjungemus ſpecimina quædam. Apud *Cajum Lib. II Tit. 3 §. 5* hæc exſtant: *Similiter & ſi quis adoptatus fuerit, teſtamentum, quod, antequam adoptaretur, fecerat, non valebit;* quæ lectio eſt exemplaris Genevenſis anni 1586, in contextum admiſſa ab *Schultingio*. Cum autem huic ipſi editioni haud adeo multum tribuendum ſit, prout *Noordkerkius* jam obſervaverat in *Disquiſitione de Lege Petronia Cap. IV §. 3*, eaque emendatio ab editoris ingenia profecta potius, quam Codicis MSti autoritate niti, videatur; parum a lectione vulgata, Codicis Leidenſis ac Gothani, itemque editionis *Bouchardinæ* & Lugdunenſis anni 1553, ubi ſcriptum eſt: *ſimiliter & is, qui adoptatus fuerit,* receſſurum ſe credit, ſi unius literæ transpoſitione, alteriusque

Pag. 23.

riusque

riusque mutatione, pro *&* *is* rescripserit *ejus*, ita quidem, ut verba integra hoc fluant ordine: *similiter* ejus, qui *adoptatus fuerit*, *testamentum, quod, antequam adoptaretur, fecerat, non valebit*.

Eodem in *Caji* Libro *Tit.* 8 §. 3 verba, *nec disputari potest, si de diversis matribus nascantur, qui uno patre geniti sunt*, non poterunt intelligi, nisi sequamur *Bouchardi* editionem, rectissime sic habentem: neque hoc magni interesse *potest*, *si de diversis matribus nascantur*, *cum uno patre geniti sunt*. Pag. 26.

Tit. 10 §. *ult.* apud JCtum legitur: *Et multa praeterea quorumcunque similia sunt: secundum quae & ille furti tenetur, qui, ut fieret, opem, aut consilium, aut studium, commodaverit: velut, si quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excusserit, ut alii eam rapere possent.* Priora hujus Paragraphi verba corruptissima esse, manifesto apparet, nec multo emendatius ea leguntur in Codice MSto, tam Leidensi, quam Gothano. *Bouchardi* tamen editio facem quodammodo praefert ad eruendam lectionem veram, aut saltem a genuina parum recedentem. Ecce enim! ibidem ea ipsa verba hoc referuntur modo: *Et multa praeterea quorumcunque similia sunt, secundum legem furti tenentur. Sed &, si quis, ut ferret opem, aut consilium, aut studium commmodaverit, velut, si quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excusserit, ut alii eam rapere possint, in idem judicium incidit.* Unde sic fere locum hunc restituendum arbitratur Consultissimus Autor: *Et multa praeterea horum similia. Quicunque ea faciunt, secundum legem furti tenentur: sed &, si quis, ut id fieret, opem, aut consilium, aut studium, commodaverit*, &c. *in idem judicium incidit.* Hujus emendationis ut paucis rationem reddat eruditissimus *Meermanus*, primum τὸ *quorumcunque*, quod haud dubie in mendo cubat, & complurium eruditorum ingenia torsit, dissolvit in *horum quicunque ea*, haud temerario sane ausu, cum frequens satis librariorum lapsus fuerit, ut duas pluresve voces in unam contraxerint. Certe, verba, *& multa horum similia*, ab *Aniano* esse profecta, ex eo quoque apparet, quod apud Epitomatorem reperiuntur. Deinde pro *sunt* levissima mutatione 33.

tione

tione rescripsit *font*, quod contracte idem, quod *faciunt*, denotat. Tandem pro *ut ferret* præstantissimus Autor, bonæ notæ exemplaria secutus, reposuit *ut id fieret* (scilicet furtum). Et sic eleganter in integrum restitutus videtur locus, qui ante inter obscuriora referri debebat.

AN ESSAY ON THE CAUSE AND SEAT OF the Gout, &c.

hoc est,

EXERCITATIO DE CAUSA ET SEDE Podagræ, in qua opiniones variorum Autorum considerantur, & quædam operationes externæ commendantur, per DALE INGRAM, Chirurgum.

Radingæ, apud Jo. Newbery & C. Micklewrigt, 1743, 8 maj. Plag. 7, cum Fig. 1.

Autores, qui de Podagra scripserunt, de curatione ejus nihil adhuc certi posuerunt, cum in causa declaranda maxime adhuc dubii sint. *Paræus*, materiam podagræ singularem prorsus esse, asserit, &, ad cancri materiem quam proxime accedere, assumsit, sed ob effectus utriusque diversos non consentientem habet Autorem nostrum, inprimis cum ex historiis morborum adductis is declaret, illum veram podagram non cognovisse. *Willisius* ab acido nervoso & sale fixo sanguinis causam podagræ deduxit, sed sententiam phænomenis consentientem non deprehendit. Alii viscidum sanguinis accusant; sed non satis patet, cur hoc, in toto corpore dispersum, non nisi in certis partibus morbum producat. Cel. *Boerhaave* causam podagræ in vitiata temperie ultimorum quidem & nervosorum vasculorum ponit, &, cum inprimis ad liquidum, quod nervosas partes alluit, respiciat, Autor noster oleum, in cellulis membranæ adiposæ, & vasculis lubricantibus articulorum & tendinum, contentum, intelligere videtur. Cum in rhevmatismo flavus sæpius humor musculos obsideat, rhevmatismum gradu tantum a podagra differre monet, cum in hoc morbo

morbo liquor morbosus tantum spissior evadat. Ad quam sententiam etiam *Listerus* accedit, qui, humorem, articulos & ligamenta lubricantem, in sano statu tenuem & oleosum, in crudum & viscidum serum stagnans mutari, asserit. His præmissis, Autor noster de membrana adiposa sub cute expansa, & de reliqua pinguedine, in corpore distributa, disserit, & historiam secretionis adiposæ repetit. Boni igitur humores, optime digesti, in corpore hoc oleum tenue lubricans æquabiliter distribuunt, & acria salia involvunt; quodsi vero liquor hic depravetur, tunc mala oriuntur, quæ Autor noster ex causis suis nunc ulterius deducit. Diæta perversa, & inprimis vini & spirituosorum liquorum potus, defectus exercitii corporis, & alia similia, salis morbosi genus in sanguinem introducunt, quod causa est, cur humores membranæ adiposæ coagulent. Coagulum vero, cum non semper unius consistentiæ sit, sed pro differentia ætatis, habitus corporis, durationis podagræ, &c. variet, diversos etiam paroxysmos podagricos reddit. Quo vero ostendat, quomodo coagulum fieri possit, experimentum adducit Autor, ubi drachma olei, cum dimidia drachma aceti stillatitii commissa, coagulum & serum sistit, quæ massa, si drachma semis decocti Gallorum additur, tenax coagulum, vix ac ne vix quidem aqua solvendum, efficit. Nitrosum aeris acidum, & acidum tartari, in vino causas coaguli adducit, & postea partes disquirit, in quibus potissimum materia illa hæreat; qua occasione de præsagio vitæ longæ ex podagra, & de specificis remadiis contra hunc morbum, disserit, & nimiam fiduciam ægrorum hoc in casu deridet. Quousque vero hoc morbi genus curari possit, nunc ulterius declarat, & inprimis de externis remediis, ad Chirurgiam spectantibus, disserit. Venæsectio quidem in principio, ut in omnibus inflammationibus, impetum morbi cohibet, & ideo in variis casibus suadenda erit, sed in malo hæreditario, & in podagra inveterata, inprimis si præter extremitates alias quoque partes obsidet, non concedatur. Salivatio mercurialis, quæ a nonnullis commendatur, in hoc morbo plus damni attulit, quam commodi. Sed longe aliter sentit Autor noster

Sss de

de balneis calidis, tum ſiccis, tum humidis, quibus non tantum in hoc morbo, ſed & in aliis plurimis, debellandis magnam vim adſcribit. Tandem operationem chirurgicam commendat, ſcilicet cauteria & fonticulos inprimis, ſi in regione poplitæa, ad originem muſculorum gaſtrocnemiorum, quos icone declarat, applicantur.

HISTORIA NATURALIS URBIS VERdæ juxta omnes, eo pertinentes, circumſtantias, ſub aſſidua & diuturniori obſervatione debite indagatas, breviter delineata a JOANNE CONRADO TRUMPHIO, Med. Doct. Operar. metallicar. Hercin. Med. Ord. & Academ. Nat. Curioſor. Collega.

Norimbergæ, 1744, 4.

Plag. 3.

Tractationem Cl. Autor in *tria* diviſit *Capita*. *Primo* diſſerit de aere, *ſecundo* de aquis, *tertio* de locis. Aer Verdenſis, ipſo judice, copia effluviorum aquoſorum ſcater.
Pag. 3. Inde fit, ut vaſa ſtannea maculis vix delendis ibi conſpurcentur, veſtes in ciſtis ſcriniisque reddantur mucoſæ, lintea humorem bibant, libri, in Bibliothecis repoſiti, contrahant ſqualorem. Situ & mucore ibi laborare incipiunt corpora, humori imbibendo apta. Cauſa humoris tam copioſi arceſſenda eſt ex Allera, mœnia urbis alluente, cujus aquæ ſæpius ſta-
4. gnant; ex regione ſabuloſa, aquis referta; ex domorum nimia connexione; ex ventorum pluvioſorum multitudine. Aer hic æſtivo tempore eſt ſalubris, hiberno parum ſanus. Ventorum ratio, ad plagas cardinales conformata, ab Autore ediſſeritur. Ventus auſtralis alibi ciet dolores capitis. Aſthmaticis haud abundat regio. Verdenſes utuntur aquis maximam par-
6. tem putentibus. Fons unus uſui medico inſervit. Hydrometrum, putenti immerſum, indicat gradum quintum, immo
8. ſextum. Examinavit Autor aquas putentes per ſic dicta *reagentia*, & animadvertit, eisdem contineri terreſtres & ſalinas quaſ-

quasdam particulas. Residuum post evaporationem arte factam prodit ex maxima parte grana salina, ex sale quodam medio consistentia, qualis est tartari vitriolati, aut arcani duplicati. Spiritus acidus eis haud inest, nisi exiguam partem respicias. *Nitrum*, quod eis inest, dici potest *calcarium*. Par- Pag. 9.
ticulæ terrestres remanentes sunt plerumque albæ & alcalinæ. Magnes ex ea materiales quasdam trahit particulas, licet minor copia. Inde accidit, ut quædam cerevisia lac coagulare faciat, si id cum ea coquatur; ac ova in ea haud satis possint dissolvi. Aquæ hæ minerales haud conveniunt infusis ac decoctis, conducunt tamen & sanis & ægrotis. Nitrum calcarium vim habet, humores viscidos dissolvendi. Aqua Verdensis apta est excretioni promovendæ. Aqua Allerana pisis piscibusque marinis emolliendis est conducibilior. Allera piscibus est referta, siquidem lentior incedit. Ipse exuberans haud fœcundat terram, limo quippe oleoso destitutus. Deest ei sal alcalinum 11.
& terrestrium particularum, proxime innexarum, copia. Alit ipse anguillas, ac eapropter aqua ejus est salubris. Visurgis vicinus agros exundatione reddit feraces, pisces præbet, naviumque est patiens. Aqua ejus & coctioni & lotioni est inepta, humoribus quippe argillosis turbida plerumque. Pisces ejus minorem saporis delectationem præbent, quam Allerani. In causa est aqua minus magisque pura. Omittimus rivos. 12.
Cerevisia paratur ex polenta hordei in morem Gardelegiensis. Est ipsi vis nutriendi. Flatulenta haud est, ob additos lupuli flores. Primaria est spissior, ideoque literatis inconveniens. Sulphur narcoticum, quod ei inest ex lupulo, caput ventriculumque gravat. Ditiores bibunt vinum aqua mixtum, vel 14.
cerevisiam leviorem triticeam, cui nomen *Breihanæ*, aliunde advehi solitam. Fons exstat prope Verdam medicatus, quem 15.
Autor copiose describit, exquisite ab ipso perlustratum. Vehit ipsius aqua vitriolicum acorem, nec tamen tam copiosum, quam qui in Pirmontanis acidulis reperitur. Ostendit ex variis experimentis Autor, aquam eam esse mineralem, usus que non plane contemnendi. Tandem ipse transit ad situm regio- 17.
nis, victus rationem, incolarum domicilia, ætatem, morbos,

 & alia.

& alia. Terram ſterilem incolæ vocant *geeſt*, quaſi *giiſt*, *infæcundam*. Ex terra humidiori ac pinguiori eruuntur ceſpites ſulphurei, ſeu *turfi*. Prætermittimus cetera, non ſine cura & obſervata & literis conſignata. Operam Cl. Autoris, aliis imitandam, merito prædicamus, rati, Medicum infeliciter arti ſuæ operam navare, niſi aerem, aquam, & rationes reliquas, loci, in quo verſatur, habeat in numerato.

CONTINUATIO SCHEDIASMATIS DE Methodo interpolandi, *Autore JO. THEOPHILO WALZIO*, *Conſil. & Math. Reg. nec non Acad. Scient. Berolinenſ. Socio.*

Vid. *Nov. Act. Erud. Menſ. Mart. P. I pag. 129. ſeq.*

Poſt aliquam temporis intercapedinem, datam in priori Schediaſmate fidem liberaturus, opus in pertexenda circa doctrinam interpolationum tela proſequor. Cum vero in applicatione methodi verſemur, binasque ſeries pro Binomio ad poteſtatem indeterminatam evehendo jamjam dederimus, quarum quidem altera abrumpitur, ſi exponens poteſtatis eſt numerus affirmativus integer, altera autem, ſi exponens, quem diximus, numero integro negativo eſt æqualis; e re eſſe videtur, ut oſtendamus, quo pacto hæ duæ ſeries in unam quaſi conflari, atque adeo ſeries pro $(a+b)^q$ exſtrui, poſſit, quæ ad finitum duntaxat terminorum numerum utroque caſu neceſſario excurrat.

Ut igitur appareat, quanta ſit hujus methodi in hoc negotio opportunitas, loco $(a+b)^q$ rurſus ſcribendum erit $a(1+\frac{b}{a})^q$, quo facto ipſius $1+\frac{b}{a}$ poteſtates prorſum & retrorſum juxta intervalla $0, 1, 2, 3, 4 \ldots\ldots$ atque $-1, -2, -3, -4$, &c. ordinandæ, ut vides:

$$\overset{-4}{(1+\frac{b}{a})^{-4}};\ \overset{-3}{(1+\frac{b}{a})^{-3}};\ \overset{-2}{(1+\frac{b}{a})^{-2}};\ \overset{-1}{(1+\frac{b}{a})^{-1}};\ \overset{0}{(1+\frac{b}{a})^{0}};\ \overset{1}{(1+\frac{b}{a})^{1}};\ \overset{2}{(1+\frac{b}{a})^{2}};$$

$$(1+\frac{b}{a})^{3};$$

$(1+\frac{b}{a})^3$; $(1+\frac{b}{a})^4$; &c. tuncque ultro patebit, terminum $(1+\frac{b}{a})^q$, quem quærimus, hunc esse, cujus intervallum a medio $(1+\frac{b}{a})^0$ sive 1, est $= q$. Porro cum termini a medio $(1+\frac{b}{a})^0$ æquali numero utrinque excurrant, perspicuum est, quæstionem devolvi ad casum Problematis III in superiori Schediasmate, quo nimirum terminus generalis investigatur seriei, a termino quodam medio utrinque in infinitum extensæ, posito scilicet numero terminorum impare. Revocata igitur in mentem significatione, quam symbolis a, D', &c. d', d'' &c. $d_{,}$, $d_{,,}$ &c. Δ', Δ'' &c. *l. c. pag.* 139 tribuimus, invenietur, $a = (1+\frac{b}{a})^0 = 1$; (scilicet a dicto loco innuit terminum seriei medium, quod vitandæ confusionis gratia adhuc monemus,) $d_{,} = \frac{b}{a+b}$; $d' = \frac{b}{a}$; unde $\Delta' = d_{,} + d' = \frac{2ab+bb}{a(a+b)}$. Porro $D' = \frac{bb}{a(a+b)}$; quare $\Delta' + D'q = \frac{2ab+(q+1)bb}{a(a+b)}$, quod enim *l. c.* fuit y, hic nobis est q. Ita porro, substitutionibus recte initis, reperiemus, $d'' = \frac{bb+aa-ab}{a(a+b)} - \frac{aa}{(a+b)^2} = \frac{b^3}{a(a+b)^2}$; $d_{,,} = \frac{aa-ab+bb}{aa} - \frac{a}{a+b} = \frac{b^3}{aa(a+b)}$; unde $d'' + d_{,,} = \Delta'' = \frac{2ab^3+b^4}{aa(a+b)^2}$. Pariter est $D'' = \frac{-a^3+a^2b-ab^2+b^3}{aa(a+b)} + \frac{aa}{(a+b)^2} = \frac{b^4}{aa(a+b)^2}$. Quare $2\Delta''+D''q = \frac{4ab^3+(q+2)b^4}{aa(a+b)^2}$. Ita, hanc ope-

randi

randi rationem ulterius dextreque instituendo, eruitur, $d''' = \frac{b^5}{a^3(a+b)^2}$; $d_{'''} = \frac{b^5}{aa(a+b)^3}$; unde $d''' + d_{'''} = \Delta''' = \frac{2ab^5 + b^6}{a^3(a+b)^3}$, & $D''' = \frac{b^6}{a^3(a+b)^3}$; hincque $3\Delta''' + D'''q = \frac{6ab^5 + (q+3)b^6}{a^3(a+b)^5}$. Porro detegitur, $4\Delta^{IV} + D^{IV}q = \frac{8ab^7 + (q+4)b^8}{a^4(a+b)^4}$; $5\Delta^{V} + D^{V}q = \frac{10ab^9 + (q+5)b^{10}}{a^5(a+b)^5}$, & sic deinceps. Hos itaque valores in serie *pag.* 139 *l. c.* sufficiendo emerget, $a^q(1+\frac{b}{a})^q =$

$$(a+b)^q = a + \frac{q(2a+(q+1)b)a^{q-1}b}{1.\ 2.\ a+b} +$$
$$\frac{q.\ q^2 - 1.\ (4ab + (q+2)bb)a^{q-2}b^2}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ (a+b)^2} +$$
$$\frac{q.\ q^2 - 1.\ q^2 - 4.\ (6ab^2 + (q+3)b^3)a^{q-3}b^3}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6.\ (a+b)^3} +$$
$$\frac{q.\ q^2 - 1.\ q^2 - 4.\ q^2 - 9.\ (8ab^3 + (q+4)b^4)a^{q-4}b^4}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8.\ (a+b)^4} +$$
$$\frac{q.\ q^2 - 1.\ q^2 - 4.\ q^2 - 9.\ q^2 - 16.\ (10ab^4 + (q+5)b^5)a^{q-5}b^5}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8.\ 9.\ 10.\ (a+b)^5} + \&c.$$

unde lex coefficientium sponte elucet. Levi autem attentione utique perspicitur, seriem hancce finito numero terminorum gaudere, quotiescunque $q =$ numero integro, eidemque vel affirmativo, vel negativo.

Ex hisce seriebus, quibus $(a+b)^q$ exprimitur, varia licebit ad summas serierum infinitarum eliciendo deducere; de quibus pauca, ὡς ἐν παρόδῳ, delibasse sufficiat. Quoniam itaque $(a+b)^q = a^q + \frac{q}{1}a^{q-1}b + \frac{q.\ q-1}{1.\ 2.}a^{q-2}b^2 +$ &c.

$= a^q$

$= a^q + \frac{q}{1} a^q \frac{b}{a+b} + \frac{q.q+1.\, a^q b^2}{1,\ 2.\ (a+b)^2}$ + &c. coæquatis hisce τῦ $(a+b)^q$ valoribus, invenietur,

$$\frac{q a^{q-1} b + \frac{q.\, q-1}{1.\ 2.} a^{q-2} b^2 + \frac{q.\, q-1.\, q-2}{1.\ 2.\ 3.} a^{q-3} b^3 + . \&c}{q a^q}$$

$$= \frac{b}{a+b} + \frac{q+1.}{1.\ 2.} \frac{b^2}{(a+b)^2} + \frac{q+1.\, q+2.}{2\ \ 3.} \frac{b^3}{(a+b)^3} + \frac{q+1.\, q+2.\, q+3.}{2.\ \ 2.\ \ 3.} \frac{b^4}{(a+b)^4} + \&c.$$

Quodſi jam in locum q ſubſtituatur quilibet numerus integer, idemque vel affirmativus, vel negativus; palam eſt, alterum quidem æqualitatis membrum abrumpi, alterum vero currere ad infinitum, unde leviſſimo negotio infinitas infinitarum ſerierum ſummas, easque minime ſpernendas, depromere licet. Sint, exempli cauſa, $a=2, b=1, n=2$; exibit ſeries infinita:

$$\frac{1}{3} + \frac{3}{2} \times \frac{1}{9} + \frac{3.4}{2.3} \times \frac{1}{27} + \frac{3.4.5}{2.3.4} \times \frac{1}{81} + \frac{3.4.5.6}{2.3.4.5} \times \frac{1}{243} + \&c.$$

cujus ſumma eſt $= \frac{7}{8}$. Sint porro $a=3,\ b=1,\ n=3$; erit ſeries infinita $\frac{1}{4} + \frac{4}{2} \times \frac{1}{16} + \frac{4.5.}{2.\ 3.} \times \frac{1}{64} + \frac{4.5.6}{2.3.4} \times \frac{1}{256} + \frac{4.5.6.7}{2.3.4.5} \times \frac{1}{512} + \frac{4.5.6.7.8}{2.3.4.5.6} \times \frac{1}{1024}$ + &c. in inf. $= \frac{37}{81}$; ſint rurſus $a=4,\ b=1,\ n=4$; erit ſeries infinita, $\frac{1}{5} + \frac{5}{2} \times \frac{1}{25} + \frac{5.6}{2.3} \times \frac{1}{125} + \frac{5.6.7}{2.3.4} \times \frac{1}{625} + \frac{5.6.7.8}{2.3.4.5} \times \frac{1}{3125}$ + &c. $= \frac{369}{1024}$. Tandem, ſi $a=3,\ b=2,\ n=3$, formabitur

ſeries

series $\frac{2}{5} + \frac{4}{2} \times \frac{4}{25} + \frac{4.5}{2.3} \times \frac{8}{125} + \frac{4.5.6}{2.3.4} \times \frac{16}{625} + \frac{4.5.6.7}{2.3.4.5} \times \frac{32}{3125}$ + &c. cujus summa $= \frac{98}{81}$. Et sic in aliis casibus numero infinitis, quos ludendo quivis effingere valet.

Quod si autem ita acciderit, ut index potestatis q explicetur per numerum fractum $\frac{k}{l}$; utrumque æqualitatis membrum ad infinitum verget; tuncque obtinere erit binas series infinitas, valore inter se æquales, sed velocitate convergendi differentes. Generaliter enim, quicquid sunt a & b, habebitur,

$$\frac{\frac{k}{l}\,\frac{k-l}{a^{l}b} + \frac{k.\overline{k-l}}{1.2l^{2}}\,\frac{k-2l}{a^{l}b^{2}} + \frac{k.\overline{k-l}.\overline{k-2l}}{1.\;2.\;3.}\,\frac{k-3l}{a^{l}b^{3}} + \&c.}{\frac{k}{l}\,a^{\frac{k}{l}}}$$

$$= \frac{b}{a+b} + \frac{k+l}{2l}\,\frac{b^{2}}{(a+b)^{2}} + \frac{k+l.\,k+2l}{2.\;3.\,l^{2}}\,\frac{b^{3}}{(a+b)^{3}} + \&c.$$

Speciatim vero, positis a & $b = 1$, erit series,

$$\frac{k}{l} + \frac{k.k-l}{1.2.l^{2}} + \frac{k.k-l.k-2l}{1.\;2.\;3l^{3}} + \frac{k.k-l.k-2l.k-3l}{1.\;2.\;3.\;4l^{4}} + \&c.$$

$$= \frac{k}{l} \times \frac{1}{2} + \frac{k.k+l}{1.2l^{2}} \times \frac{1}{4} + \frac{k.k+l.k+2l}{1.\;2.\;3.l^{3}} \times \frac{1}{8} + \frac{k.k+l.k+2l.k+3l}{1.\;2.\;3.\;4l^{4}} \times \frac{1}{16} + \&c.$$

quarum prior terminos habebit signis + & — alternatim, posterior autem omnes signo + affectos; cum ponatur $l > k$; id quod specimen transmutationis serierum haud inelegans suppeditat.

Taceo, quæ ex comparatione seriei tertiæ $(a+b)^{q}$ cum utraque priorum resultant. Si q statuatur esse numerus integer affirmativus, nascuntur exinde transformationes quantitatum finitarum, alia ratione non adeo obviæ. Ita e. g.

$b^{3} =$

$b^3 = (3a+6b)\frac{a^2 b}{a+b} + (4ab+5bb)\frac{ab^2}{(a+b)^2} + \frac{(ab^2+b^3)b^3}{(a+b)^3} - 3(a+b)ab.$ Sin $q=\frac{k}{l}$, quicquid valent a & b, erit $\frac{k}{l}a^{\frac{k-l}{l}}b + \frac{k.\overline{k-l}}{1.\ 2.l^2}a^{\frac{k-2l}{l}}b^2 + \frac{k.\overline{k-l}.\overline{k-l^2}}{1.\ 2.\ 3.l^3}a^{\frac{k-3l}{l}}b^3 +$ &c. $= \frac{k}{1.2.l}(2a+\frac{k+l}{l}b)\frac{a^{\frac{k-l}{l}}b}{(a+b)} + \frac{k}{1.2l}.\frac{k^2-l^2}{3.\ 4\,l^2}(4ab+\frac{k+2l}{l}bb)\frac{a^{\frac{k-2l}{l}}b^2}{(a+b)^2} + \frac{k}{1.2l}.\frac{k^2-l^2}{3.4l^2}.\frac{k^2-4l^2}{5.\ 6l^2}(6ab^2+\frac{k+3l}{l}b^3)\frac{a^{\frac{k-3l}{l}}b^3}{(a+b)^3}$ + &c. Et in casu speciali τῶν a & $b=1$, erit series $\frac{k}{l}+\frac{k.\overline{k-l}}{1.2l^2}+\frac{k.\overline{k-l}.\overline{k-2l}}{1.\ 2.\ 3l^3}+$ &c. $=\frac{k}{1.2l}(\frac{k+3l}{l})\times\frac{1}{2}+\frac{k}{1.2l}.\frac{k^2-l^2}{3.\ 4l^2}(\frac{k+6l}{l})\times\frac{1}{4}+\frac{k}{1.2l}.\frac{k^2-l^2}{3.4l^2}.\frac{k^2-4l^2}{5.\ 6\ l^2}(\frac{k+9l}{l})\times\frac{1}{8}+$ &c. in infin. quæ series longe citius convergit priore; unde nova transformationum seges oritur. Quæ tandem combinandis vario modo his seriebus eruuntur, haud attingimus.

Ne igitur his diutius, quam par est, immoremur, ad alios methodi Interpolationum usus enucleandos, age, pedem proferamus. Præcipue autem de eo dispiciendum erit, ut, quæ ejusdem vis sit in terminis generalibus serierum varii generis inveniendis, exemplis quibusdam evincamus. Hunc in finem ex superiori Schediasmate *l. c. pag.* 135 repetendum, seriei cujusvis, ad unam saltem partem excurrentis, terminum generalem Q designari per seriem $a+\frac{yd'}{1}+\frac{y.\overline{y-1}}{1.\ 2.}d''+\frac{y.\overline{y-1}.\overline{y-2}}{1.\ 2.\ 3}d'''+\frac{y.\overline{y-1}.\overline{y-2}.\overline{y-3}}{1.\ 2.\ 3.\ 4.}d^{IV}+$ &c. denotantibus

Ttt a pri-

a primum ſeriei expoſitæ terminum, d', d'', d''' &c. primos terminos in ſucceſſivis differentiarum ordinibus, & y, diſtantiam termini quæſiti a primo a, poſitis binorum ſeriei terminorum intervallis a ſe invicem æqualibus & $=1$; vel etiam per ſeriem,

$$a+\frac{x-}{1}d'+\frac{x-1.x-2}{1.\quad 2.}d''+\frac{x-1.x-2.x-3}{1.\quad 2.\quad 3}d'''+\ \&c.$$

denotante x locum ipſum termini quæſiti, vel, quod idem eſt, numerum terminorum a primo uſque ad Q incluſive; ut nempe ſit $x=y+1$. Ex quo perſpicitur, valorem ipſius Q numero terminorum finito expreſſum iri, quotiescunque differentiæ alicujus ordinis evaneſcunt, quod accidit, ubi differentiæ ordinis præcedentis ſunt ſingulæ inter ſe æquales. Evaneſcat e. g. d^{IV}, (adeoque etiam omnes ſubſequentes d^{V}, d^{VI}, d^{VII} &c.) quod ita habet, ſi differentiæ tertii ordinis omnes ſint eædem: erit tunc Q æqualis his ipſis terminis, quos adſcripſimus, reliquis omnibus in nihilum abeuntibus. Unde deducimus, omnis ſeriei terminum generalem formula finita deſignari poſſe, cujus termini tandem deducunt ad differentias alicujus ordinis inter ſe æquales. Pauca adduxiſſe exempla ſufficiat.

In Problemate de Sectionibus angularibus ſit radius circuli $=1$, Chorda, Arcum quemvis A ſubtendens, $=b$; ſi Chorda Arcus A in data ratione ſecandi dicatur $=u$, per Theorema *Ptolemæanum*, (quod rectangulum ſub diagoniis quadrilateri, in circulo inſcripti, æquatur ſummæ rectangulorum ſub binis lateribus oppoſitis,) facili opera invenientur ſucceſſive æquationes ſequentes:

Pro A; $bb=1uu$
Pro $\frac{1}{2}A$; $bb=4uu-1u^4$
Pro $\frac{1}{3}A$; $bb=9uu-6u^4+1u^6$
Pro $\frac{1}{4}A$; $bb=16uu-20u^4+8u^6-1u^8$
Pro $\frac{1}{5}A$; $bb=25uu-50u^4+35u^6-10u^8+1u^{10}$
Pro $\frac{1}{6}A$; $bb=36uu-105u^4+112u^6-54u^8+12u^{10}-1u^{12}$
Pro $\frac{1}{7}A$; $bb=49uu-196u^4+294u^6-212u^8+77u^{10}-14u^{12}+1u^{14}$

Et ſic porro; quibus ſolutis quovis caſu obtinebitur u, id eſt, Chorda arcus, qui dati A ſubmultiplex eſt ſecundum numerum, qui ſemiſſis eſt indicis poteſtatis altiſſimæ quantitatis u.

Ut

Ut igitur generaliter exprimere liceat æquationem pro $\frac{A}{n}$, facile intelligitur, terminum generalem cujusvis feriei coefficientium verticalis exquirendum esse: quod quidem nulla alia, quam hac ipsa Interpolationum methodo felicius & facilius præstari potest. Primo quidem statim patet, primæ seriei verticalis terminum generalem fore $= n^4$; siquidem coefficientes sunt quadrati numerorum naturalium. Jam, ut seriei secundæ terminum generalem adipiscaris, eidem præfigatur o, ut numero membrorum æqualis sit priori; tunc capiantur successivi differentiarum ordines, ut videre est

	0, 1, 6, 20, 50, 105, 196 &c.
diff. 1mæ	1, 5, 14, 30, 55, 91 &c.
2dæ	- 4, 9, 16, 25, 36 &c.
3tiæ	- - 5, 7, 9, 11 &c.
4tæ	- - - 2, 2, 2 &c.

Differentiæ sequentes evanescent: unde hoc casu $a = o$, $d' = 1$, $d'' = 4$, $d''' = 5$, $d^{IV} = 2$, $d^{V} = o$; hincque terminus Q, ad locum n in serie pertinens, est, vi Theorematis generalis, $\frac{n-1}{1} + \frac{4(n-1)(n-2)}{1.\ 2} + \frac{5n(n-1)(n-2)}{1.\ 2.\ 3.} + \frac{2n(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4.}$, siquidem n nobis idem est, quod supra fuit x. Absoluta autem operatione, & deletis delendis, hic terminus redigetur ad $\frac{n^4 - n^2}{3.\ 4} = \frac{n^2(n^2-1)}{3.\ 4}$.

Tertiæ seriei præfigendæ sunt duæ cyphræ, ut æqualitas numeri terminorum conservetur; tuncque capiendis differentiis operandum, ut prius.

	0, 0, 1, 8, 35, 112, 294, 672 &c.
diff. 1mæ	0, 1, 7, 27, 77, 182, 378 &c.
2dæ	- 1, 6, 20, 50, 105, 196 &c.
3tiæ	- 5, 14, 30, 55, 91 &c.
4tæ	- - 9, 16, 25, 36 &c.
5tæ	- - - 7, 9, 11 &c.
6tæ	- - - - 2, 2 &c.

 Habe-

Habemus itaque $a=o$, $d'=o$, $d''=1$, $d'''=5$, $d^{iv}=9$, $d^{v}=7$, $d^{vi}=2$, $d^{vii}=o$; hinc $Q=\frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2}+$ $\frac{5(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ 2.\ 3}+\frac{9(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1.\ 2.\ 3.\ 4}$ $+\frac{7(n-1)(\ldots\ldots)(n-5)}{1.\ 2.\ldots\ldots 5}+\frac{2(n-1)(\ldots\ldots)(n-6)}{1.\ 2\ldots\ldots 6}$, qui contrahetur ad $\frac{n^6-5n^4+4n^2}{3.\ 4.\ 5.\ 6.}=\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)}{3.\ 4.\ 5.\ 6}$.

Pari modo quartæ feriei præfigendæ 3 cyphræ: quintæ 4; & fic porro; tumque pari operandi ratione eruetur pro ferie 4ta $Q=\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)(n^2-9)}{3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8}$; pro 5ta $Q=$ $\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)(n^2-9)(n^2-16)}{3\ 4\ 5.\ 6.\ 7.\ 8.\ 9.\ 10}$; unde lex ceterorum omnium in promtu eft. Nempe pro quadrato Chordæ u Arcus $\frac{A}{n}$ habebitur generalis æquatio $bb=n^2u^2-$ $\frac{n^2)(n^2-1)}{3.\ 4}u^4+\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)}{3.\ 4.\ 5.\ 6}u^6+$ $\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)(n^2-9)}{3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8}u^8+$ &c. ufque ad terminum $\frac{n^2(n^2-1)(\ldots\ldots\ldots\ldots)(n^2-\overline{n-1}^2)}{3.\ 4\ldots\ldots\ldots\ldots 2n}u^{2n}$. Cujusmodi quidem æquationes methodis difficilioribus elicuere Viri Celeberrimi, *Jac. Bernoullius* in Comment. Acad. Parif. *A. 1702 pag. m. 378*, & *Pembertonus* in *Epiftola ad Amicum de Cotefii inventis pag. 16*.

Alterum eximii ufus hujus methodi exemplum cernitur in exprimendis generaliter numeris figuratis, cujusvis demum generis, vel ordinis, fint; nec certe ulla alia ratione idem expeditius obtineri poteft. Proponatur e. g. feries numerorum pyramidi-pyramidalium, 1, 5, 15, 35, 56, 84, &c. tunc, fumtis

tis ordine differentiis, ceu typi præcedentes monstrant, invenies $d' = 4$, $d'' = 6$, $d''' = 4$, $d^{IV} = 1$, $d^{V} = 0$, atque a est $= 1$. Adeoque terminus numero n, sive $Q = 1 + \frac{4(n-1)}{1} + \frac{6(n-1)(n-2)}{1 \cdot 2} + \frac{4(n-1)(n-2)(n-3)}{1 \cdot 2 \cdot 3} + \frac{(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} = \frac{n^4 + 6n^3 + 11n^2 + 6n}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} = \frac{n(n+1)(n+2)(n+3)}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4}$, atque ita in aliis. Invento jam termino generali, series poterit interpolari: ita e. g. si velis medio loco inter primum & secundum seriei terminum inserere numerum congruentem, faciendum est $n = \frac{3}{2}$, eritque terminus inter 1 & 5 medius $\frac{3 \cdot 5 \cdot 7 \cdot 9}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{2^4}$; si $n = \frac{5}{2}$, prodibit $\frac{5 \cdot 7 \cdot 9 \cdot 11}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{2^4}$ pro termino medio inter 5 & 15; atque adeo series, juxta medietatem interpolata, est 1, $\frac{3 \cdot 5 \cdot 7 \cdot 9}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{2^4}$, 5, $\frac{5 \cdot 7 \cdot 9 \cdot 11}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{2^4}$, 15, $\frac{7 \cdot 9 \cdot 11 \cdot 13}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{2^4}$; si vero inter singulos binos terminos seriei velles duos alios inserere, faciendum esset successive $n = 1\frac{1}{3}$, $1\frac{2}{3}$, $2\frac{1}{3}$, $2\frac{2}{3}$ &c. adeoque inter 1 & 5 caderent $\frac{4 \cdot 7 \cdot 10 \cdot 13}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{3^4}$ atque $\frac{5 \cdot 8 \cdot 11 \cdot 14}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{3^4}$; inter 5 & 15 caderent $\frac{7 \cdot 10 \cdot 13 \cdot 16}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{3^4}$ &c. atque $\frac{8 \cdot 11 \cdot 14 \cdot 17}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4} \times \frac{1}{3^4}$, & sic de ceteris.

Liceat jam ex Geometricis exemplum producere. Linea primi ordinis duci potest per duo puncta; secundi, per quinque; tertii, per novem; quarti, per quatuordecim; quinti, per viginti; & sic porro. Tot enim, non plures, termini ex variis coordinatarum potestatibus tam solitariis, quam conjunctis, formari, atque coefficientibus affici,

possunt, quorum valores a punctis, quæ Curvam trajicere oportet, pendebunt. Ita omnes Lineæ tertii ordinis continentur æquatione, $\alpha u^3 + \beta u^2 + \gamma u + \delta z^3 + \varepsilon z^2 + \zeta z + \eta u^2 z + \theta u z^2 + \varkappa u z = 0$, ubi origo utriusque coordinatarum u & z in ipsam Curvam incidit. Si itaque novem dentur puncta, per quæ Curvæ transeundum sit, habebuntur totidem æquationes, quarum ope determinabuntur α, β, γ, δ, &c. Si itaque nosse cupias, per quotnam puncta transire possit linea ordinis n; vides, idem esse, ac si seriei 2, 5, 9, 14, 20, &c. terminum generalem indagare velles. Sumtis itaque differentiis, habes $a = 2$, $d' = 3$, $d'' = 1$, $d''' = 0$; unde $Q = 2 + \frac{3(n-1)}{1} + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ \ 2.} = \frac{n^2 + 3n}{2}$. Ita intelligitur, lineam ordinis centesimi transire per puncta $\frac{100^2 + 300}{2} = 5150$. Patet quoque, inter quemvis linearum Algebraicarum ordinem infinitas numero transscendentes cadere.

Si proponatur series quævis fractionum, $\frac{a}{\alpha}, \frac{b}{\beta}, \frac{c}{\gamma}, \frac{d}{\delta}, \frac{e}{\varepsilon}$, &c. termini generales seriei tam numeratorum, quam denominatorum, singulatim investigari poterunt, ex iisque terminus seriei propositæ generalis formari. Quodsi enim primi termini differentiarum successivarum in numeratoribus dicantur d', d'', d''' &c. in denominatoribus vero, Δ', Δ'', Δ''', &c. erit in serie numeratorum terminus ordine $n = a + \frac{(n-1)}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ \ 2.} d'' +$ &c. atque in serie denominatorum, $\alpha + \frac{(n-1)}{1} \Delta' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ \ 2} \Delta'' +$ &c. ex quibus formatur fractio, quæ propositæ seriei $\frac{a}{\alpha}, \frac{b}{\beta}$, &c. terminus generalis est. Diximus, ita terminum investigari posse; idque magno aliquo laboris compendio, si in

ſi in utraque, vel ſaltem alterutra, ſerierum ad differentias conſtantes perveniri poſſit. Sin minus, fractiones ſtatim tractari ut tales, earumque differentias ſucceſſivas exquiri, ſatius erit.

Porro, inſignis methodi uſus in ipſis ſerierum ſummis perſcrutandis elucet. Quicquid enim, hujus eſt negotii, id totum ad Interpolationes, vel inveniendos ſerierum terminos generales reduci, in eo ſum, ut oſtendam. Exponatur namque ſeries Quantitatum quævis

A) α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, &c. Quo facto, accipiantur ſummæ particulares terminorum ſucceſſive, α; $\alpha+\beta$; $\alpha+\beta+\gamma$; $\alpha+\beta+\gamma+\delta$; $\alpha+\beta+\gamma+\delta+\varepsilon$; & ſic porro, hæque diſponantur in novam ſeriem *B*, quam vides:

B) α, $\alpha+\beta$, $\alpha+\beta+\gamma$, $\alpha+\beta+\gamma+\delta$, $\alpha+\beta+\gamma+\delta+\varepsilon$; &c. Hæc ſeries *B*) dici poterit *Summatrix* ipſius *A*), ab officio nomine illius deſumto. In oculos igitur incurrit, quemvis ſeriei *B*) terminum æquari ſummæ omnium in ſerie *A*) a primo uſque ad hunc, cujus index loci idem ſit cum indice termini in *B*); ita e. g. tertius in ſerie *B*) æqualis eſt eſt aggregato terminorum, primi, ſecundi, tertiique, in ſerie *A*. Unde mox concluditur, ad inveniendam ſeriei *A*) ſummam ad quemvis numerum terminorum *n* nulla alia re opus eſſe, quam ut terminus generalis, locum *n* in ſerie ſummatrice *B*) occupans, definiatur; adeoque ſummationem Seriei *A*) ad Interpolationem τῆς *B*) deduci; quod primo quidem oſtendere animus erat.

Accipiendis jam differentiarum ordinibus in ſerie *B*), erit prima primarum $=\beta$; prima ſecundarum $=\gamma-\beta$; prima tertiarum $=\delta-2\gamma+\beta$; prima quartarum $=\varepsilon-3\delta+3\gamma-\beta$; prima quintarum $=\zeta-4\varepsilon+\beta\delta-4\gamma+\beta$, & ſic deinceps. Unde, per Theorema generale, erit terminus generalis ad locum *n* ſeriei *B*) pertinens; ſive $Q=\alpha+\frac{(n-1)}{1}\beta+$

$$\frac{(n-)\,(n-2)}{1.\quad 2}(\gamma-\beta)+\frac{(n-1)\,(n-2)\,(n-3)}{1.\quad 2.\quad 3}$$

$$(\delta-2\gamma+\beta)+\frac{(n-1)\,(n-2)\,(n-3)\,(n-4)}{1.\quad 2.\quad 3.\quad 4}$$

(ε—

$(\epsilon - 3\delta + 3\gamma - \beta)$ + &c. hacque ipſa formula exprimitur ſumma tot terminorum ſeriei *A*), quot ſunt unitates in n. Facile autem perſpicitur, regulam ad uſum paulo concinnius accommodari poſſe, ut nihil amplius opus ſit ſummatrice *B*), idque hunc in modum: Expoſita, ut prius, quantitatum ſerie *A*), cujus termino primus $= \alpha$, ſecundus $= \beta$; excluſo primo α, capiantur ſinguli differentiarum ordines a ſequentibus β, γ, δ, &c. ſitque prima primarum differentiarum ab his qualitatibus $= d'$, prima ſecundarum $= d''$, prima tertiarum $= d'''$, &c. numerus terminorum $= n$, ſumma a termino primo uſque ad $n^{\text{tiſimum}}$ incluſive, $= Q$: tunc erit $Q = \alpha$

$$+ \frac{n-1}{1}\beta + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\quad 2} d' + \frac{(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\quad 2.\quad 3}$$

$$d'' + \frac{(n-1)(\ldots\ldots)(n-4)}{1.\quad 2.\quad 3.\quad 4.} d'''$$ + &c. Unde generaliter inferre licet, omnis ſeriei ſummam ad quemvis numerorum terminum formula finita exprimi poſſe, modo termini ſeriei tandem deducant ad differentias alicujus ordinis conſtantes, ut ulteriores evaneſcant. Ultro quippe patet, formulam abrumpi, ſi d', vel d'', vel d''', &c, $= 0$.

Exempli loco, proponatur invenienda ſumma Cuborum a numeris naturalibus, ab 1 uſque ad n; nempe $1 + 8 + 27 + 64 + 125 + 216 \ldots\ldots + n^3$. hoc caſu $\alpha = 1$, $\beta = 8$; excluſa jam 1, ſumtisque ordine differentiis reliquorum terminorum, erit, $d' = 19$, $d'' = 18$, $d''' = 6$, $d^{\text{iv}} = 0$; hinc

$$Q = 1 + 8(n-1) + \frac{19(n-1)(n-2)}{1.\quad 1.} +$$

$$\frac{18(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\quad 3.\quad 3} + \frac{6(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1.\quad 2.\quad 3.\quad 4},$$

quæ formula contrahetur ad $\frac{1}{4}n^4 + \frac{1}{2}n^3 + \frac{1}{4}n^2$, quæ proinde ſumma cuborum $1 + 8 + \ldots\ldots + n^3$ deſignatur.

Generalius inveniri poſſunt ſummæ omnium hujusmodi ſerierum: $a^q + (a+b)^q + (a+2b)^q + (a+4b)^q + (a+5b)^q + \ldots\ldots + (a+nb)^q$; ſemper enim pervenitur ad dif-

ad differentias conſtantes ordinis q, reliquis evaneſcentibus. Aliæ quidem methodi pro hiſce ſummis poteſtatum apud Autores paſſim exſtant, ſed omnes facilitate longe inferiores hac, quam deſcribimus. Hac occaſione paucis indicare animus eſt, qua ratione ſeries infinita pro $1 + 2^q + 3^q + 4^q + 5^q + \ldots + n^q$ ope ejusdem methodi inveniri poſſit, a ſolo q dependens. Quem in finem inſpicienda eſt Tabula ſummæ poteſtatum particularium numerorum naturalium, a *Jac. Bernoullio* in Arte conjectandi *pag. 97* conſtructa, quam huc transferre, cum liber omnium manibus teratur, nihil attinet. Ubi quidem ſtatim percipitur, ſeriei quæſitæ formam fore $A\,n^{q+1} + B\,n^q + C\,n^{q-1} - D\,n^{q-3} + E\,n^{q-5} - F\,n^{q-7} +$ &c. atque A primo intuitu deprehenditur $= \frac{1}{q+1}$; $B = \frac{1}{2}$. Ad determinandos autem coefficientes reliquos, quærendi ſunt ſucceſſive termini generalis coefficientium in ſeriebus Tabulæ verticalibus. Ita, pro C inveniendus terminus ſeriei $\frac{1}{6}, \frac{1}{4}, \frac{1}{3}, \frac{5}{12}, \frac{1}{2}, \frac{7}{12}$, &c. quarum fractionum differentiæ primæ ſtatim ſunt conſtantes, quippe $= \frac{1}{12} = \frac{1}{3 \cdot 4}$; unde terminus generalis hujus ſeriei eſt $= \frac{x+1}{3 \cdot 4}$, denotante x numerum terminorum. Sed, quoniam fractionum ſeries (ceu ex Tabula patet) incipit a poteſtate ſecunda, exiſtente nimirum $q = 2$, liquet, eſſe $x + 1 = q$, atque adeo terminum generalem ſeriei $\frac{1}{6}, \frac{1}{4}$ &c. per q expreſſum, hoc eſt, valorem τοῦ C in ſerie aſſumta eſſe $= \frac{q}{3 \cdot 4}$. Pro inveniendo D quærendus eſt terminus generalis coefficientium ſeriei ſequentis in Tabula, nempe $\frac{1}{30}, \frac{1}{12}, \frac{1}{6}, \frac{7}{24}$, &c. quæ deducunt ad differentias conſtantes tertias, nempe omnes $= \frac{1}{2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5}$; vel, ſi toties repetita in numeris fractis ſubtractio nimis moleſta videatur,

tur, fractiones omnes ad communem denominatorem reducantur, qui erit $= 2.3.4.5.6$; numeratores autem respectivi erunt, 24, 60, 120, 210, 336, 504. 720, &c. Sumtis jam ordine differentiis, erit $d' = 36$, $d'' = 24$, $d''' = 6$, $d^{IV} = 0$; est autem $a = 24$; denotante igitur x numero terminorum, erit $Q = 24 + 36(x-1) + 12(x-1)(x-2) + (x-1)(x-2)(x-3) = x^3 + 6x^2 + 11x + 6 = (x+1)(x+2)(x+3)$. Restituto jam communi fractionum denominatore, erit earum terminus generalis $= \frac{(x+1)(x+2)(x+3)}{2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6}$; Quoniam autem hæc series, monstrante Tabula, incipit ad potestatem quartam, ubi $q = 4$, liquet, esse $x + 3 = q$; unde idem terminus generalis est $\frac{q(q-1)(q-2)}{2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6} = D$. Pari ratione quærendus est valor τῦ E per terminum generalem seriei $\frac{1}{42}, \frac{1}{12}, \frac{2}{9}, \frac{1}{2}, 1, \frac{11}{6}, \frac{22}{7}, \frac{143}{28}$, &c. quæ instituto examine deducere invenitur ad differentias quintas inter se æquales: Typum operationis commodissimæ subjungo. Series est, denominatoribus fractionum in componentes suos dissolutis:

$$\frac{1}{6.7},\ \frac{1}{2.6},\ \frac{2}{9},\ \frac{1}{2},\ \frac{1}{1},\ \frac{11}{2.3},\ \frac{22}{7},\ \frac{143}{4.7},\ \text{\&c.}$$

differ. $1^{\text{mæ}}$ $\frac{5}{2.6.7},\ \frac{15}{2.6.9},\ \frac{5}{2.9},\ \frac{1}{2},\ \frac{5}{2.3},\ \frac{55}{2.3.7},\ \frac{55}{4.7}$ &c.

$2^{\text{dæ}}$ $\frac{60}{2.6.7.9},\ \frac{15}{2.6.9},\ \frac{4}{2.9},\ \frac{2}{2.3},\ \frac{20}{2.3.7},\ \frac{110}{2.3.4.7}$ &c.

$3^{\text{tiæ}}$ $\frac{45}{2.6.7.9},\ \frac{9}{2.6.9},\ \frac{6}{2.3.9},\ \frac{6}{2.3.7},\ \frac{30}{2.3.4.7}$ &c.

$4^{\text{tæ}}$ $\frac{18}{2.6.7.9},\ \frac{9}{2.3.6.9},\ \frac{12}{2.3.7.9},\ \frac{6}{2.3.4.7}$ &c.

$5^{\text{tæ}}$ $\frac{1}{2.3.6.7},\ \frac{1}{2.3.6.7},\ \frac{1}{2.3.6.7}$ &c.

Habe-

Habemus ergo $a = \frac{1}{6.7}$, $d' = \frac{5}{2.6.7}$, $d'' = \frac{5}{7.9}$, $d''' = \frac{5}{2.6.7}$, $d^{iv} = \frac{1}{6.7}$, $d^{v} = \frac{1}{2.3.6.7}$, $d^{vi} = 0$; unde $Q = \frac{1}{6.7} + \frac{5}{2.6.7}\frac{(x-1)}{1} + \frac{5}{7.9}\frac{(x-1)}{1}\frac{(x-2)}{2} + \frac{5}{2.6.7}\frac{(x-1)\ldots(x-3)}{1.\;2.\;3} + \frac{1}{6.7}\frac{(x-1)\ldots(x-4)}{1.\;2.\;3.\;4} + \frac{1}{2.3.6.7}\frac{(x-1)\ldots(x-5)}{1.\;2.\;3.\;4.\;5}$, id quod, calculum recte tractando deprehendetur

$$= \frac{9x^5 + 135x^4 + 765x^3 + 2025x^2 + 2466x + 1080}{2.\;3.\;4\;\;5.\;\;2.\;3.\;6.\;7.\;\;9},$$

hoc est, quia divisor 9 singulos metitur coefficientes, $=$

$$\frac{x^5 + 15x^4 + 85x^3 + 225x^2 + 274x + 120}{2.\;3.\;4.\;\;2.\;3.\;5.\;6.\;7} = \frac{(x+1)(x+2)(x+3)(x+4)(x+5)}{2.\;3.\;4.\;5.\;6.\;7.\;6}.$$

Jam vero, quoniam series, ostendente Tabula, incipit a potestate sexta, erit $x+5=q$; unde habebitur $Q = \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)(q-4)}{2.\;3.\;4.\;5.\;6.\;7.\;6}$; & sic pro ceteris, ut vel tandem sit $1 + 2^q + 3^q + \ldots + n^q = \frac{1}{q+1} n^{q+1} + \frac{1}{2} n^q + \frac{q}{2} \times \frac{1}{6} n^{q-1} - \frac{q(q-1)(q-2)}{2.\;3.\;4} \times \frac{1}{30} n^{q-3} + \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)(q-4)}{2.\;3.\;4.\;5.\;6} + \frac{1}{42} n^{q-5} -$ &c. quam ipsam seriem exhibet *Bernoullius l. c.* quamvis methodum non exhibeat, illam a seriebus particularibus abstrahendi. Plura autem de usu seriei, atque natura numerorum $\frac{1}{6}$, $-\frac{1}{30}$, $+\frac{1}{42}$ &c. apud Virum laudatissimum invenias.

Sed revertamur ad summas serierum hac methodo inveniendas. Sit series quævis

A). $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3 + \delta u^4 + \varepsilon u^5 +$ &c. in infin. in qua poteſtates ipſius u conſtituant progreſſionem geometricam in ratione $1 : u$, coefficientes autem α, β, γ, δ, ejus ſint naturæ, ut vel tandem deducant ad differentias alicujus ordinis conſtantes; dico, hujus quoque ſummam haberi poſſe.

Deducat enim ſeries coefficientium ad d^{μ}, hoc eſt, ad differentias ordinis μ, inter ſe æquales; ſitque numerus terminorum ſeriei quivis $= n$; erit itaque terminus ſeriei, cujus index eſt n, ſive $Q = u^n \left(\alpha + \frac{n-1}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2} d'' + \frac{(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ 2.\ 3} d''' + \ldots\ldots\ldots + \frac{(n-1)(\ldots\ldots)(n-\mu)}{1\ 2\ \ldots\ldots\ \mu} d^{\mu}\right)$. Iam ſubſtituantur in hac formula ſucceſſivi τȣ̃ n valores, nempe 1, 2, 3, 4, &c. atque termini, exinde reſultantes, æquentur his, qui reſpondent in ſerie *A*); poſito nempe,

$n = 1$; eſt $Q = \alpha u = \alpha u$

$n = 2$; ... $Q = \alpha u^2 + d' u^2 = \beta u^2$

$n = 3$; ... $Q = \alpha u^3 + 2 d' u^3 + d'' u^3 = \gamma u^3$

$n = 4$; .. $Q = \alpha u^4 + 3 d' u^4 + 3 d'' u^4 + d''' u^4 = \delta u^4$

$n = 5$; .. $Q = \alpha u^5 + 4 d' u^5 + 6 d'' u^5 + 4 d''' u^5 + d^{IV} u^5 = \varepsilon u^5$

$n = 6$; ... $Q = \alpha u^6 + 5 d' u^6 + 10 d'' u^6 + 10 d''' u^6 + 5 d^{IV} u^6 + d_V u^6 = \zeta u^6$

$n = 7$; ... $Q = \alpha u^7 + 6 d' u^7 + 15 d'' u^7 + 20 d''' u^7 + 15 d^{IV} u^7 + 6 d_V u^7 + d^{VI} u^7 = \eta u^7$.

et ſic porro. Unde in oculos incurrit, eſſe ſeriem *A*) ſive $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3 +$ &c. $= \alpha (u + u^2 + u^3 +$ &c.$)$ $+ d' (u^2 + 2 u^3 + 3 u^4 +$ &c.$+ d'' (u^3 + 3 u^4 + 6 u^5 +$ &c.$)$ $+ d''' (u^4 + 4 u^5 + 10 u^6 +$ &c.$) + d^{IV} (u^5 + 5 u^6 + 15 u^7 +$ &c.$) +$ &c. uſque ad terminum, qui ducitur in d^{μ}. Jam vero conſtat, eſſe $u + u^2 + u^3 +$ &c. in inf. $= \frac{u}{1-u}$; $u^2 +$

$2u^3 +$

$2u^3 + 3u^4 +$ &c. $= \frac{u^2}{(1-u)^2}$; $u^3 + 3u^4 + 6u^5 +$ &c. $=$ $\frac{u^3}{(1-u)^3}$ $u^4 + 4u^5 + 10u^6 +$ &c. $= \frac{u^4}{(1-u)^4}$, & ſic de ceteris; ad cujus demonſtrationem conf. *Jac. Bernoull. de Ser. inf.* §. 38 *ſeq.* vel admove Theorema Binomiale. Quare $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3$ $\delta u^4 +$ &c. in infin. $= \frac{\alpha u}{1-u} + \frac{d' u^2}{(1-u)^2} + \frac{d'' u^3}{(1-u)^3} +$ $\frac{d''' u^4}{(1-u)^4} + \frac{d^{IV} u^5}{(1-u)^5} + \ldots\ldots + \frac{d^{\mu} u^{\mu+1}}{(1-u)^{\mu+1}}$; Quæ ſeries neceſſariò ad hunc ultimum terminum abrumpetur, cum $d^{\mu+1}$, $d^{\mu+2}$ &c. ſtatuantur $= 0$. Hac quidem ſerie valor alterius *A*), in infinitum excurrentis, definitur. Si u minor ſit unitate, ſeries *A*) ad nihilum converget, ac proinde $\frac{\alpha u}{1-u}$ $+ \frac{d' u^2}{(1-u)^2} \ldots\ldots + \frac{d^{\mu} u^{\mu+1}}{(1-u)^{\mu+1}}$ erit æqualis ſummæ ſeriei *A*), idque ſenſu ſtrictiſſimo; ſin $u = 1$, ſinguli termini fiunt infinite magni, unde $\alpha + \beta + \gamma + \delta +$ &c. in inf. $= \infty$, quod quidem per ſe patet. Si deniqne u major eſt unitate, ſeries *A*.) adhuc magis erit divergens, adeoque $\frac{\alpha u}{1-u} + \frac{d' u^2}{(1-u)^2} +$ &c. erit æqualis ſummæ ejusdem, ſenſu laxiori, nempe hoc, ut termini $\frac{\alpha u}{1-u} +$ &c. in ſeries infinitas explicati, atque ad ſe invicem additi, reſtituant ipſiſſimam *A*; qua quidem de re in ſequentibus paulo plura.

Quæ de ſumma ſeriei *A*) diximus, facile patet, hunc quoque in modum oſtendi poſſe: Sit $A = \alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3$ $+ \delta u^4 +$ &c. Ponatur $u = \frac{z}{1+z}$; unde $\alpha u = \alpha z - \alpha z^2$ $+ \alpha z^3 - \alpha z^4 + \alpha z^5 -$ &c. $\beta u^2 = \frac{\beta z^2}{(1+z)^2} =$

 βz^2

$\beta z^2 - 2\beta z^3 + 3\beta z^4 - 4\beta z^5 +$ &c. $\gamma u^3 = \frac{\gamma z^3}{(1+z)^3}$ $= \gamma z^3 - 3\gamma z^4 + 6\gamma z^5 +$ &c. $\delta u^4 = \frac{\delta z^4}{(1+z)^4} = \delta z^4$ $- 4\delta z^5$ &c. quare $A = \alpha z + (\beta - \alpha) z^2 + (\gamma - 2\beta + \alpha) z^3$ $+ (\delta - 3\gamma + 3\beta - \alpha) z^4 +$ &c. hoc eſt, monſtrante differentiarum Tabula, $A = \alpha z + d' z^2 + d'' z^3 + d''' z^4 +$ &c. ſed propter $u = \frac{z}{1+z}$ erit $z = \frac{u}{1-u}$; ergo $A = \frac{\alpha u}{1-u} +$ $\frac{d' u^2}{(1-u)^2} + \frac{d'' u^3}{(1-u)^3} +$ &c. ut prius.

Porro non difficulter intelligitur, ſummam ſeriei A) non ſolum in infinitum, ſed & ad quemvis terminorum numerum n protractæ, haberi poſſe. Terminus, cujus index eſt n, ſit πu^n; ſequentes autem ρu^{n+1}, σu^{n+2}, τu^{n+3}, φu^{n+4}, &c. Ab his capiantur ſucceſſive differentiarum ordines, ſintque Δ', Δ'', Δ''', &c. primæ differentiarum primarum, ſecundarum, tertiarum, &c. dum perveniatur ad Δ^μ, ultra quam per hypotheſin nullæ dantur amplius: Tunc eadem, qua prius, ratione evincetur, fore $\rho u^{n+1} + \sigma u^{n+2} + \tau u^{n+3} + \varphi u^{n+4}$ $+$ &c. in infin. $= \frac{\rho u^{n+1}}{1-u^{n+1}} + \frac{\Delta' u^{2n+2}}{(1-u^{n+1})^2} + \frac{\Delta'' u^{3n+3}}{(1-u^{n+1})^3} +$ $\frac{\Delta''' u^{4n+4}}{(1-u^{n+1})^4} + \ldots\ldots\ldots \frac{+\Delta^\mu u^{(n+1)\mu}}{(1-u^{n+1})^\mu}$. Quo enim jure eſt e. g. $\frac{u^2}{(1-u)^2} = u^2 + 2u^3 + 3u^4 +$ &c eodem quoque eſt $\frac{u^{2(n+1)}}{(1-u^{n+1})^2} = u^{2n+2} + 2u^{3n+3} + 3u^{4n+4} +$ &c. Subtracta jam poſteriore ſerie a prima, differentia earundem exhibebit ſummam terminorum ſeriei A) a primo uſque ad eum, cujus index eſt n. Poſſet calculus diduci & concinnari, quod autem facere anguſtia ſpatii prohibemur.

Fatendum eſt, præter ejusmodi ſeries, qualis eſt A, infinitas dari alias, quarum ſummæ ad quemvis terminorum numerum

merum, non hac quidem, sed aliis methodis, formula finita exprimi possunt: Has inter eminent, quæ vulgo *Recurrentes* audiunt, atque hujus sunt indolis, ut quivis earum terminus ad datum quendam præcedentium numerum, certam & invariabilem relationis legem teneat. Verum nihil hoc præstantiæ methodi, quam exposuimus, officit. Quicquid enim est incommodi, ejus compensatur universalitate, qua series omnes, quas concipere licet, comprehenduntur. Nil itaque miremur, si methodis particularibus sæpe elegantia & brevitate cedat. Interim vero hac occasione notasse juvabit, omnes series, quæ ad differentias constantes deducunt, genere *Recurrentium* contineri. Habeat v. g. series A, de qua hactenus diximus, differentias tertias inter se æquales; evanescent igitur quartæ; adeoque erit $\varepsilon - 4\delta + 6\gamma - 4\beta + \alpha = 0$, $\zeta - 4\varepsilon + 6\delta - 4\gamma + \beta = 0$, &c. sive $\varepsilon = 4\delta - 6\gamma + 4\beta - \alpha$; $\zeta = 4\varepsilon - 6\delta + 4\gamma - \beta$; & sic de ceteris. Patet igitur, terminum ε eadem lege referri ad præcedentes $\delta, \gamma, \beta, \alpha$, qua quidem ζ refertur ad totidem antegressos, $\varepsilon, \delta, \gamma, \beta$. Quare, si series quædam habeat differentias ordinis μ constantes, erit eadem *Recurrens*, lege relationis desumta ex coefficientibus binomii $1 - a$ evecti ad potestatem $\mu + 1$. Quin imo locum habebunt leges relationis ex unciis ipsius $(1 - a)^{\mu + \pi}$ depromtæ, existente $\pi > 1$; si enim differentiæ ordinis μ sint æquales, nullæ erunt reliquæ omnium ordinum superiorum $\mu + 1, \mu + 2, \mu + 3$, &c.

Exinde pendet demonstratio Theorematis cujusdam oppido elegantis, quod memini ante biennium mihi enarrare Cel. *Eulerum*, meque valde mirari. Ita autem habet: Quicunque sint numeri rationales integri & positivi, μ & ν, modo $\mu > \nu$, erit omni casu $a^\mu - \frac{\nu}{1}(a+b)^\mu + \frac{\nu . \nu - 1}{1 . 2}(a + 2b)^\mu + \frac{\nu . \nu - 1 . \nu - 2}{1 . 2 . 3}(a + 3b)^\mu + \frac{\nu . \nu - 1 . \nu - 2 . \nu - 3}{1 . 2 . 3 . 4}(a + 4b)^\mu -$ &c. $= 0$. Nam series $a^\mu + (a+b)^\mu + (a + 2b)^\mu +$ &c. est, ut supra monuimus, ejus indolis, ut habeat differentias ordinis μ inter se æquales, evanescentibus reliquis: unde etiam *Recurrens* erit, lege relationis desumta ex unciis ipsius $(1-a)^{\mu+1}$; adeoque etiam ex unciis τῶν $(1-a)^{\mu+2}$, $(1-a)^{\mu+3}$ &c. & in gene-

genere ex unciis τῶ $(1-a)^{\nu}$, existente $\nu > \mu$. Quodsi igitur brevitatis gratia termini seriei a^{μ}, $(a+b)^{\mu}$, $(a+2b)^{\mu}$ &c. A, B, C, D, E, &c. erit $E - \frac{\nu}{1} D + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2} C - \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3} B + \frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4} A -$ &c. $= 0$. Jam vero in ſerie unciarum binomii $(1-a)^{\nu}$, termini extremi, & qui ab extremis æqualiter diſtant, inter ſe æquantur: ita, ſi v. g. ſupponas, ſeriem ad $\frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4}$ terminari, evaneſcentibus, qui ſequuntur: erit hic ipſe terminus $= 1$; $\frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3} = \frac{\nu}{1}$; $\frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2} = \frac{\nu.\nu.-1}{1.\ 2}$ &c. adeoque $A - \frac{\nu}{1} B + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2} C - \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3} D + \frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4} E -$ &c. $= 0$, ſive $a^{\mu} - \frac{\nu}{1}(a+b)^{\mu} + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2}(a+2b)^{\mu} - \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3}(a+3b)^{\mu}$ + &c. $= 0$.

Quæ igitur huc uſque diximus, ita comparata eſſe ſperamus, ut methodus interpolandi in apricum producta, atque ad tantam facilitatem redacta ſit, ut ab iis, qui ad conſcribendos Curſus mathematicos animum appellunt, Elementis in poſterum inſeri queat. Variæ adhuc obſervationes non levis momenti ſubjungendæ eſſent, quibus methodus adhuc perfici magis, ejusdemque incommodis occurri, præcipue vero uſus in transmutandis ſeriebus lente convergentibus oſtendi, poteſt. Sed cum hæc adeo paucis exponi non poſſint, ut in præſenti Schediaſmate locum inveniant, eadem in tertium quoddam, alia occaſione proditurum, rejicere ſatius putamus.

Errata in *Actis Anni 1745.* hæc ſunt emendanda:

Pag. 122 lin. 33 leg. y; *pag. 137 lin. 24* l. ± 1; *pag. 142 lin. 10* l. *noſtri*; *pag. 144 lin. 9* in fine adſcribe a^{q}; *pag. 649 lin. 8* in fine loco + ſcribe ×; *ibid. lin. 29* l. $\frac{fy}{r} \times \frac{1}{2} y$; *pag 651 lin. 4* terminos Pdz & Nn interſtingue lineola; *pag. 657 lin. 21* l. *ac ſi ſumtus fuiſſet Valor ipſius Z*; *lin. 23* leg. Z.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVI.

Pars II.

BARNABÆ BRISSONII, REGII IN GALLIA Consistorii quondam Consiliarii, & in supremo Senatu Parisiensi Præsidis, de Verborum, quæ ad Jus Civile pertinent, significatione Opus præstantissimum, in meliorem commodioremque ordinem redactum, innumeris mendis emaculatum, & post aliorum curas plurimis accessionibus observationibusque philologicis, criticis, juridicis locupletatum. Prodit opera studioque JO. GOTTLIBII HEINECCII, Potentissimo Prussorum Regi a Consiliis sanctioribus, & Professoris P. O. præmissa Præfatione nova de interpretationis grammaticæ in Jure Civili fatis & vario usu, nec non hujus novæ editionis prærogativis, JUSTI HENNINGII BOEHMERI, JCti, & Acad. Frideric. Director.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1745, fol. Alph. 16 plag. 7.

Postremus ille labor est, qui *Heineccium* nobis nulla manu aliena immutatum ostendit. Quanquam enim præstantissimum hoc Opus post annum demum a morte ipsius, quæ ante triennium, ultimo Augusti die, non fine conturbatione bonorum omnium, contigerat, in lucem commodo publico prolatum fuit; ea tamen Vir beatus adhuc usus est

felicitate, ut *primum* Operis *Tomum* non solum, bene se habens, sudare sub prelo, sed etiam, gravissimo fatalique morbo implicitus, ad finem perductum, viderit, cetera vero sua maximam partem manu descripta reliquerit, iis, quæ in schedis nondum rite disposita latebant, Clarissimi filii, *Jo. Chr. Gottlibii*, fidei atque studio commendatis. Ille etiam, dexterrimus paternarum virtutum æmulus, curam prætermisit nullam, nullis pepercit vigiliis, ut beati parentis satisfaceret voluntati, & famæ ejus, tot illustribus ingenii monumentis partæ, quovis modo prospiceret. Nec deerit sane, si quid judicio valemus, pro laudabili hoc conatu eruditæ civitatis plausus, tanto quidem majore jure exspectandus, quanto certius est, hanc *Brissoniani* Operis editionem inter priores omnes ita eminere, sicut inter ignes luna minores solet. Luculenter id cognoscimus ex eruditissima Præfatione illa, quam illustris Vir, & conjunctissimus B. *Heineccii* Collega, *Justus Henningius Bœhmerus*, magno instructus rerum apparatu, præmittere non recusavit. Cujus summam ne ignorent Lectores nostri, paucis, quantum fieri poterit, de ea nunc differendum est. Præcipue gravissimus Autor *de interpretationis grammaticæ fatis & usu vario in Jure Romano* agit, & initio dictum

§. 1. *Celsi* in *l. 17 D. de Legibus*: *Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem*, illustrat, miraturque, *Anton. Augustinum*, *Emend. & opin. Lib. II Cap. 1*, multa in Digestis Græco dicendi genere reperiri, probantem, hunc tamen *Celsi* locum, aperto Græcismo conspicuum, intactum penitus reli-

2. quisse. Hoc facto, inquirit potissimum in Grammaticæ originem, eamque ipsam interpretationem præcepta tradere dicit, secundum quæ tum verba, maxime scripta, in se, tum nexus eorum, recte intelligi, seu illa colligi notio & cogitatio potest, quam scribens sub ejusmodi notis atque signis commu-

3. nicare cum aliis voluit. Tum discrimen docetur *grammaticam* inter & *logicam* interpretationem legum, quæ scilicet non, ut illa, in verborum significatione subsistit, sed ex adæquata legum ratione principia format solida, ex his vero conclusiones legitime nectit, atque sic pleniorem ejus sensum eruit,

earun-

Digitized by Google

earundem licet verba eum exprimere haud videantur. Utramque interpretationem, quod erudite evincitur, olim etiam agnoverunt JCti & Imperatores, ac, distinctam licet inter se quoad concipiendi modum, nexu tamen perpetuo combinandam esse, crediderunt. Indistincte vero unionem hanc, in recta ratione fundatam, paulo post XII Tab. leges, non tulit priscum reipublicæ Romanæ forum, sed prævaluit eo tempore in plerisque causis interpretatio grammatica, unde non potuit non Jurisprudentiæ facies paulo horridior, eaque ab omni remota æquitate, videri. Erat profecto tunc temporis superstitiosa verborum, quibus leges conceptæ, veneratio, disputationibus forensibus corroborata, quæ grammatica interpretatio stricti juris mater fuit, ita dicti, quod nimis aspere verbis legum alligatum esset. Inde postmodum evenit, ut Prætores, pro antiquo hoc jure civili, ex æquitate, derelicta hactenus, emolliendo, omnes ingenii nervos intenderent, propositisque contra illud edictis interpretationem logicam variis artibus, & per indirectum, reducerent, summum hac ratione inter jus civile ac prætorium discrimen constituentes. Dici autem vix potest, quantopere Patricii grammaticam interpretationem promoverint, cum, promulgatis XII Tab. Legibus, actionum mox formulas componerent, easque certas esse vellent ac solennes, ne populus has ipsas actiones pro arbitrio institueret. Collegit, quæ ad eam rem conducere possunt, & in ordinem redegit, stupendæ diligentiæ vir, *Brissonius.* Quatuor tamen in ejus Opere *de Formulis Romanis*, Cel. *Bœhmeri* judicio, desiderantur. Primum enim certas solennesque formulas cum aliis consuetis dicendi in foro modis, magis vero arbitrariis, commiscuit, quæ sane ob diversos juris effectus separari merito debuissent. Deinceps formularum forensium significationes haud adjecit, nec speciatim determinavit, sed in nuda tantum collectione substitit. Porro, quod formulæ determinatæ & solennes adeo sollicite ad syllabam observandæ erant, ut facile causa caderet, qui vel in syllaba erraret, nec formula præscripta accurate uteretur, effectus harum formularum civiles, & conclusiones, inde deductæ,

§. 4.

§. 5.

§. 6.

ductæ, sine quibus earum usus nullus est, omnino tangendæ ab Autore fuissent. Denique majus Operi pretium accessisset, si ad pervestigandam illorum carminum vim ac potestatem, adeoque ad interpretationem logicam, cum in gerendis rebus, tum in litibus ordinandis, respicere voluisset
§. 7. *Brissonius.* Tandem, variis excogitatis mediis, interpretationi grammaticæ, quæ luminibus juris admodum offecerat, adjunctam quoque logicam esse, Ill. *Bœhmerus* ostendit, quam primus, *Cicerone* socio, excoluit *Servius Sulpicius*, ita quidem, ut novam inchoasse periodum, & jus civile scientifica methodo tradidisse, pariterque hoc modo in artem deduxisse, videatur. Latius deinde hæc interpretatio logica per Imperatores, variis rescriptis, processit, & a *Constantini M.* tempore, sublatis antiquarum formularum solennitatibus, magis
8. magisque in foro invaluit. Interim JCti veteres, bene gnari, quanta verborum ac formularum forensium autoritas esset, grammaticæ interpretationis studium non deseruerunt, sed potius, *Sulpicii* exemplo commoti, cum dialectica conjunxerunt. Testes hujus studii sunt *Atejus Capito*, & *M. Antistius Labeo*, qui cum prima fuerint sectarum inter JCtos
9. capita, non dubium est, quin etiam successores eorum in profundiorem verborum cognitionem penetrarint. Interpretatione tamen grammatica pariter atque logica feliciter restituta, multum perdidit Latinæ linguæ elegantia, cujus studiosi admodum fuerant JCti veteres in scriptis suis. Isthæc corruptio, translata sede Romana Constantinopolin, contigisse potissimum videtur. Quamvis enim *Constantinus M.* serio voluerit, ut Latinæ linguæ usus etiam in Græcia servaretur; ipsa tamen rerum documenta commonstrant, priscum hujus linguæ ac sincerum nitorem sensim evanuisse, & ab Imperatoribus in legibus suis novum, idque barbarum, dicendi genus adhibitum esse, quo ipso ingens grammaticæ interpretationi ob-
10. staculum intervenit. Seculis quibusdam *Justinianum* subsequentibus non consenuit quidem Romani Juris autoritas in foris Italiæ; at desiderabantur tamen, qui jus illud interpretari, & vera ejus fundamenta docere, possent, donec glisceret

Digitized by Google

ret hoc ſtudium Seculo XII, poſtquam illud novos nactum interpretes fuerat, qui adeo excitarunt infinitorum juvenum ſitim, ut, quaſi agmine facto, undecunque Bononiam advolarent. Iſti vero JCti cum omni cultiorum literarum præſidio carerent, grammatica etiam interpretatio quorundam cedere autoritati debebat, quæ tanta erat profecto, ut piaculi loco haberetur, ſi quis eorundem relinquere & improbare doctrinas vellet. Sed lætior af- §. 11.
fulſit lux circa Seculum XVI, quo humaniores artes reviviſcere, & ad vitam e ſepulchro reduci, cœperunt, quæ certe gloria *Andreæ Alciato*, ejusque ſociis, potiſſimum debetur, *Martini* ac *Bulgari* regnum graviter impugnantibus. Horum deinceps exemplo alii etiam, in Gallia cumprimis, incitati ſunt, ut grammaticæ interpretationis ope ad barbariem, horrendum illud monſtrum, ex Jurisprudentiæ finibus depellendam omnes ingenii nervos intenderent. Cui, quæſumus, ignoti ſunt *Cujacius*, *Budæus*, *Auguſtinus*, *Hottomianus*, *Duarenus*, *Donellus*, *Pancirollus*, *Briſſonius*, fratres *Pithœi*, aliique ſummi viri, quorum veſtigia mox Batavi, & poſt eos Germani etiam noſtri, conatu non infelici legerunt?
Quemadmodum autem grammaticæ interpretationis virtutes duæ ſunt, altera, ut verborum evidenter corruptorum integritas reſtituatur, & vera ſejungantur a falſis, altera, ut verborum obſcuritati, orationisque ambiguitati, lux clarior affundatur; ita etiam hi ipſi, qui elegantiores literas ad Juris Romani ſplendorem excoluerunt, in utroque capite ſolertiſſimi indagatores fuerunt, & ad hæc uſque tempora laudabiles fecerunt progreſſus. Ad primum quod attinet, arte critica opus eſt, quæ ipſa ne temerario adhibeatur auſu, Ill. *Bœhmerus* egregias ſuppeditat regulas, omnibus iis, qui in emendandis Juris Romani verbis occupati ſunt, de meliori com- 12.
mendandas. Si quis autem, emendatione feliciter peracta, verborum etiam ſenſum eruere genuinum voluerit, ille temporis illius, quo aliquid ſcriptum eſt, accurate intelligere linguam, Autoris ipſius propria Philoſophiæ, cui addictus fuit, principia cognita habere, rem ipſam, de qua agit, quamque 13.

verbis exponit, intelligentia ac ratione comprehendere, ac denique varias vocum ſignificationes probe obſervare, debet. Quem ſane in finem non Lexica tantum generatim interpretationem grammaticam admodum juvant, ſed illi etiam viri ſpeciatim inſignem ſtudio juris præſtant operam, qui verborum juris ſyllogen ordine alphabetico perficiunt, variasque eorundem ſignificationes ex antiquitatibus, literisque humanioribus illuſtrant. Summam igitur laudem me-
§. 14. retur *Briſſonius*, quod ejusmodi laborem, moleſtiſſi-
15. mum omnino, in ſe ſuſceperit, quem licet poſt Autoris obi-
tum novis inſtruere copiis auſi fuerint *Jo. Otto Tabor*, & *Jo. Chriſtianus Itterus*, parum tamen dextre hoc ceſſit negotium, ut Cel. *Bœhmerus* ſole meridiano clarius oſtendit. Aptior
16. huic operi nemo erat B. *Heineccio*, omnia quippe in prom-
tu habenti, quæ gloriæ *Briſſoniani* nominis, & rei literariæ
17. inſervire commodis, poſſent. Leges, quas eruditiſſimus ille
vir in tanto ſibi labore præſcripſerat, hæ ſunt: Primum operam dedit, ut confuſus literarum ordo tum in ipſa articulorum, quos vocant, ſerie, tum in ſingulis eorum membris atque ſectionibus, ſæpenumero perverſe poſitis, tolleretur. Deinceps vocabula illa, quæ propriam merebantur ſedem, & tamen extra eam vagabantur, diligentiſſime conquiſivit, &
18. convenientiori loco collocavit. Tum innumerabilibus fere
vocibus ſignificationes, a *Briſſonio* omiſſas, addidit, earumque varietatem, ſi qua eſſet, ordinatius notavit, cujus rei tot propemodum exempla in ipſa Operis perluſtratione ſe exſerunt, quot ſunt articuli. Porro B. Editor diverſis verborum ſignificationibus, nulla ratione antea diſtinctis, ſed mole collectis indigeſta, ſignum adjecit idoneum, totque numeros, quot eſſent peculiares notiones; quo ſane effectum eſt, ut uno quaſi conſpectu quævis, quæ ad unam eandemque ſe-
19, 20. ctionem pertinent, facillimo negotio perluſtrari poſſint; fre-
quentiſſime etiam leges allegandæ a *Briſſonio* neglectæ, nec Autores, quorum tamen verba in medium prolata, nominati, imo nonnunquam ſcriptorum veterum, vel legum, loca male adducta fuerant, cui pariter morbo mederi ſtuduit præſtantiſſimus

tissimus Editor. Hinc singulas pæne leges, quarum ingens numerus est, omnesque, qui in partes vocantur, Autores antiquos, indefessa opera evolvit, maturoque perpendit judicio, ne quid irreperet forte, scriptorum legumve sensui minus apte respondens. Repetitiones autem, in *Brissoniano* Opere passim obvias, ad perpetuum nunc exilium da- §. 21.
mnavit. Ut iis etiam consuleretur, qui vel ignorant Græca, vel leviter tantum intelligunt, testimoniis Autorum Græcorum interpretationem Latinam esse comitem jussit, quæ, si meliores versiones deficerent, ab ipso *Heineccio* adornata fuit. 22, 23.
Denique, quod rei caput est, permultæ accesserunt in hac nova editione voces observationesque; quam operam non parum promoverunt *Bynkershœkii* scripta, & *Duckeri* Opusculum *de Latinitate veterum JCtorum.* Hasce additiones ne quis forte *Tabori*, vel *Ittero*, tribueret, primis nominis sui literis: *Hein.* & manus signo, quid ex suo profluxerit ingenio, com- 24.
probavit. Uno verbo, non tam ædificium antiquum refectum, quam novum prorsus, ruderibus antiquis quodammodo retentis, exstructum videtur. Quilibet igitur, cui humanior Jurisprudentia in deliciis est, terram *Heineccio* levem precabitur, vel ob solum hunc *Brissonianum Thesaurum* elegantissime pulcherrimeque ad lucem publicam reductum æternis laudibus dignissimo. Nos enim certo sumus persuasi, neminem facile in legendo Corpore Juris Romani, cujus sæpe textus unica vocula obscuros reddere solet, versari feliciter posse, nisi ad manum habuerit Opus illud, centum aliis longissime præferendum.

HISTORIA MONASTERII S. MICHAELIS DE Passiniano, sive Corpus historicum, diplomaticum, criticum, ab Adm. R. P. D. FIDELE SOLDANI, Monacho Congregationis Vallis umbrosæ, S. Th. Magistro, ac Eminentissimi Principis ALEXANDRI ALBANI, S. R. E. Cardin. regni & status Regis Sardiniæ Protect. Theologo, juxta chronologicam Abbatum Passinian. seriem elaboratum, in quo summorum Pontificum Consti-

Conſtitutiones, Imperatorum Regumque Diplomata, & Privilegia, huc uſque inedita, eidem Cœnobio totique Vallumbroſano Ordini collata, recenſentur. Cui etiam accedunt, & primo in lucem prodeunt, Monaſteriorum quampluriморum fundationes, jura, dotationes, pleraque alia memorabilia monumenta, aliorſum ſpectantia, lucubrationes Sanctorum Patrum, virorumque illuſtrium Ordinis ejusdem Acta, quæ in Archivis Vallumbroſanis aſſervantur. Tomus primus, ab anno 400 circiter uſque ad annum 1040.

Lucæ, typis Salvatoris & Joannis Dominici Mareſcandoli, 1741, fol.

Alph. 3 plag. 14, cum Tab. geneal. 3.

Ediderunt hunc theſaurum Italiæ diplomaticæ Duumviri, promeritis in orbem eruditum inclytiſſimi *Andreas Borbonis*, Marchio montis S. *Mariæ*, & *Dominicus Maria Mannius*. Prior hunc ac conſecutum *Tomum*, cupide quæſitum, ſuoque ære jam in vulgus ire juſſum, Ampliſſimo & Excellentiſſimo Viro D. *Marco de Beauvau* S. R. I. Principi *de Craon* inſcripſit ipſe ac dicavit. Poſterior indicavit ſcopum ac diligentiam eruditiſſimi Monachi, qui Diplomata illa veſtigaverat, erueterat, collegeratque, immo ad trutinam Critices diplomaticæ ſeveriorem revocaverat. Significavit idem, ſibi MStum a D. Marchione *Andrea Borbonio del Monte* fuiſſe commendatum, ut formis publicis deſcriberetur; ſeſe opus pro viribus vindicaſſe a mendis, rerumque ſeriem diſtincta claraque methodo diſpoſuiſſe Marte ſuo; illud ad annum 1040 ſecuiſſe, ut locum faceret Operi continuando, ac laborem perfeciſſe, cum ſibi otio perfruendi data fuiſſet occaſio. Cel. Marchio in Præfatione ſingulari oſtendit, qua ratione MStum ad *Joannem Lamium*, Virum a nobis ſæpius concelebratum, & ab hoc ad ſeſe, pervenerit, & quanta repugnantia quidam Vallumbroſani ſocii editionem ejus impedire contenderint. Solet enim inertia ac invidia utiliſſimis præclariſſi-

clariſſimisque operibus moliendis obices opponere. Gratulamur Viris ſummis præſtantiſſimisque, qui repagula illa haud curarunt, librumque, diligentia adamantina collectum, publicæ luci expoſuerunt. Illuſtrant hunc *Tomum* tres Tabulæ genealogicæ, quarum tertia dominos *Spinellos* exhibet, ad noſtram uſque ætatem ex Seculo inde decimo recenſitos. *Prima* Pag. 186.
ſuppeditat ad *pag. 58* Comites *Vallis Peſianæ* ac *Petroji*, quos a *Schiatta* & anno 884 Autor deduxit. *Secunda* lectori offert ſeriem quorundam Marchionum ex *Borboniis* Montis S. *Mariæ*, ad quos genus Ill. *Andreæ Borbonis* eſt referendum. Progeniem vero hanc perducit ad *Henricum*, ſeu *Rigonem*, Marchionis *Hugolini* filium, Caſtilionis Aretini dominum, A. 1212 florentem. *Paſſinianum* eſt vetus Hetruriæ oppidum, celebre, ac peramplum. Ex Vallumbroſanæ ibi Congregationis ruinis enatum fuit monaſterium Benedictinum in ea regione, quæ *Vallis Peſæ* appellatur, eo quod ad occidentem a Peſa flumine irrigatur. *Libri ſex* hoc *Tomo* continentur. *Primus Liber* offert fundationem Paſſinianenſis monaſterii, tum fictam, tum veram, tempus fundati Cœnobii Septimiani, fundationem monaſterii Ripulenſis, ejusque originem, & Abbates, atque reliquias ſacras, fundationem D. *Petri* in palatiolo per *Walfredum*, ejusque Abbates, viciſſitudines memoratu dignas atque reliquias. 17.
Libro ſecundo exponitur de *Joanne*, primo Paſſinianenſis Cœnobii Abbate, de primordiis monaſterii S. *Salvatoris*, poſtea S. *Michaelis* de Fonte Thaona, de ejusdem bonis, in Commendam conceſſis, de origine 28.
monaſterii S. *Thomæ*, quod *Fontis benedicti* vocatur, atque ejus memorabilibus incrementis, atque de monaſterii Ficidenſis origine ac privilegiis. *Libro tertio* diſſeruit Rev. Autor de *Valperto*, Presbytero ac Abbate, de divo *Joanne Gualberto*, nobilibusque familiis, quæ conſanguinitatem ad eum 52.
referunt, de genealogiis illuſtrium aliquot veterumque familiarum, de fundatione Cœnobii Petroji, de nobiliſſimæ *Borboniæ* familiæ natalibus, propagatione, ac potentia, de D. *Joannis Gualberti* ortu ac ætate, de Abbatiæ Strumenſis fundatione, de Comitum *Guidiorum* in Vallumbroſanum Ordinem 123.

beneficiis, de monasterio Strumensi, aliisque Cœnobiis, illi subjectis, de monasterio S. *Hilarii*, vulgo S. *Ellero*, ac de
Pag. 145. Camaldulensis 40 Cœnobii fundatione. *Libro tertio* agitur de *Sizone*, tertio Abbate Passinianensi, ac de reductione *Joannis Gualberti* ad frugem bonam, de prodigiosæ imaginis Jesu Christi in cruce pendentis translatione, de dotatione
162. monasterii Castri Sirenæ per *Martinum*, Vallis umbrosæ Abbatem, nec non de *Spinellia* nobili familia. *Libro quinto* Rev. Autor disseruit de *Valperto*, Abbate Passinianensi quarto, de *Joannis Gualberti* rebus, momentum trahentibus,
193. de Abbatia *Crispini*, quæ Vallumbrosano Ordini concessa quidem fuit, sed postea tamen exemta, de monasterio Bifurci, *Rimualdo* ad reformandum tradito, de monasterio S. *Andreæ de Candelis*, ac de alio monasterio, quod S. *Miniatis ad*
252. *Montem* prope Florentiam appellatur. Provehimur tandem ad *Libri sexti* summam. Materies in eo mirifice crescit. Exponitur enim hic de *Sizone II*, vel *Sigizone*, Abbate quinto,
254. ejusque regimine. Attigit Autor res *Lamberti*, Florentini antistitis, qui in solitudinem se contulit. Commentatus est de *Gerardo*, Episcopo Florentino. Exposuit de *Bonifacio* Magno, Etruriæ Marchione, ac de Soanensis Abbatiæ reformatione, de S. Patris *Joannis Gualberti* in monasterium Caluellense be-
264. neficiis, de exstructione Cœnobii *de Musceto*, ad *Anselmum* Comitem *de Petra mala* cognominatum referenda. Exposuit de S. *Salvii* monasterii origine ac privilegiis. Edisseruit fundationem monasterii *S. Pauli de Razzolo*. Expendit donationem, quam *Conradus* Imperator monasterio Vallis umbrosæ
274. impertivit. Sumsit occasionem commemorandi nonnihil de primo Fæsulanæ Ecclesiæ antistite. Addidit Diploma, quo *Conradus* Imperator monasterium S. *Joannis* Evangelistæ Parmense, ejusque jura, confirmavit. Perlustravit donatum locum, in quo monasterium Montis Scalarii erectum inveni-
284. tur. Adjunxit donationem, qua *Itta*, S. *Hilarii* Abbatissa, Vallumbrosanum Cœnobium nobilitavit. Haud omisit chartam, qua *Henricus III* Imperator bona ac jura monasterii S. *Petri* apud Montem Viridem confirmavit. Investigavit porro,

an

an idem *Henricus* perpetua stabilitate bona, quæ *Bonifacius* Pag. 290.
Marchio monasterio S. *Salvatoris de Fontana Thaonis* contulerat, confirmaverit. Tandem differuit de vita S. *Romuli*, & Homilia infra octavam ejusdem Sancti. Suffixus est *Tomo* Index, diligenter elaboratus. 298.
Hoc est *Tomi* hujus argumentum, loco promulsidis excipiendum. Lustrare nunc juvat nonnulla libri momenta, copiosius exposita. Originem Passinianensis monasterii ad *Zenobium*, Episcopum Florentinum, Autor refert, nec tamen repudiat *Sichelmum*, qui quingentis post annis illud pæne dirutum denuo exstruxerit. Abest a 3.
Florentia duobus duntaxat milliaribus monasterium Ripulense. Id Autor credit Passinianensi esse proximum antiquitate. Profert, ut hoc demonstret, donationis chartam, A. 790 Ripu- 5.
lensibus datam, quam quidem edidit *Ughellus Italiæ sacræ Tomo III*, sed aliquot periodis truncatam. Ripulense monasterium, initio Seculi VIII conditum, Abbatissæ primum & virginibus sacris Benedictinis fuit dicatum, ac *Bartholomæo* sacrum, A. 1188 ad Vallumbrosanum Ordinem transiit, ac A. 1452 subtractum est facultati extraneorum, qui antea Abbatem ejus denominabant, vel designare contendebant, nomina- 8.
tim Dominorum *de Castiglionchio*. Singula Diplomatibus chartisque Autor confirmat, fide dignis. Omnium mona- 13.
steriorum Ordinis Vallumbrosani Abbates exstiterunt perpetui fere per quatuor Secula. Anno autem 1469, nova congregatione in eo Ordine per P. D. *Blasium del Milanese* instituta, Abbates renuntiati sunt triennales, ac postmodum quadriennales. Solus Abbas Vallis umbrosæ perpetuus esse perseveravit usque ad annum 1540, quo *Joannes Spigliatus de Pupio* primus illius Cœnobii Abbas triennalis electus fuit. Abbas Ripulensis A. 1469 a *Paulo II* Pontifice summo declaratus fuit, unico anno recturus. *Sixtus IV* A. 1473 constitutionem hanc repetivit. 15.
Hodie Abbas Ripulensis est quadriennalis, ac per definitores Ordinis generales eligitur, atque in hoc monasterio Ripulensi sedes existit ordinaria Patris generalis. Quæ est ratio prærogativarum & exemtionum, quibus Ordinum Præsides perfruuntur. Monasterium S. *Petri* in Palatiolo, postea in

 Mon-

Digitized by Google

Pag. 17. Montem Viridem translatum, originem cepit anno circiter 763 a S. *Walfredo*, Patricio Pisano, ex vetustissima Comitum *Gherardesche* familia orto. *Henricus II*, Rex Germaniæ &
21. Imperator, id confirmavit A. 1014. Bona, castra, & beneficia, ejus enumeravit in literis bullatis *Alexander III* A. 1176. Nunc illud tam celebre monasterium S. *Petri* dirutum jacet. Rudera exstant in excelso colle, ab aliis interjecta planitie disjuncto, ac duobus tantum milliaribus a Monte Viridi distant. Cœnobium Montis Viridis junctum fuit A. 1423 per *Marti-*
25. *num V* Monasterio Vallis umbrosæ. *Hugonis*, Italiæ Regis,
32. *Aldæ* mariti, Diploma Autor ad A. 927 dedit, quod haud secus ac *Henrici* Imp. A. 1015 datum, spectat ad monasterium *Fontanæ Thaonis*, cujus bona dudum perpetuo in Commendam data fuerunt nobili familiæ Florentinæ *de Pazzis*. Monasterium S. Trinitatis in Alpibus inter annos 950 & 961 fundatum fuisse, patet ex Diplomate antiquo, quod Autor
35. suppeditavit. Illud mox in tantas opes viresque excrevit, ut Abbas esset Princeps sacri Romani Imperii. Monachi ejus Cœnobii A. 1424 sese gubernationi Abbatis Vallis umbrosæ submiserant. Quæ cum Autor ostendisset, ipse paulo post
51. Comites *Petroji* vetustissimos genealogice recensuit. Castrum vero Petrojum ad *Paganum*, *Hugonis* filium, pervenit, qui illud A. 1103 Abbati Passinianensi dono concessit. A *Ruso*, *Pagani* filio, descendunt quatuor familiæ Florentinæ, cognominati *de Azzinis*, *de Miniatis*, *de Vivianis*, & *del Riccio*, seu
65. *de Lotteringhis*. *Bonifacii*, Marchionis Hetruriæ, nepotem, *Adelbertum* Autor ostendit, filium fuisse *Bonifacii II*; hunc enim *Gamurrinus Guidoni* successorem filiumque tribuerat.
71. Memorabile est *Caroli Magni* Diploma, in quo fit mentio *Viri illustris Arimberti Principis baroniæ Borboniæ*, quem ipse creavit *Marchionem & perpetuum Primarium, seu potius Vicarium Imperialem civitatum Aretii & Tiferni*. *Gamurrinus* contendit, *baroniam Borboniam* in rerum natura haud exsti-
73. tisse. Hunc refellit Noster, ac Diplomatis fidem tuetur. *Carolus*, Marchio Tusciæ, ad A. 871 memoratur in Diplomate
77. *Ludovici* Imperatoris. *Carolus* creditur filium nactus *Uguccionem*.

Digitized by Google

nem. Uguccioni fuit filius cognominis, *Marchio de Colle* dictus. Hi & inde exorti satique libere adhuc dominantur in Montem S. *Mariæ*, Marzanam, Lipianum, Giorellum, Paternum, ac Sorbellum, castella. Pag. 93.

Ad *Widones*, Comites Seculi undecimi, illustrandos Autor permulta Diplomata produxit, postquam de S. *Joanne Gualthero* copiose differuisset. Ad nobilissimam familiam *Spinellorum*, e Bisarno originem trahentium, affert lectissima illustrandam, silva Diplomatum pro more pronuntiata sua muniens. Genealogiam ejus pertexit ab *Azzone* usque ad *Spinellum* A. 1290. 163. Institutum *D. Joannis* majoris, Abbatis Vallis umbrosæ, ex toto cum lectore communicat 184, 187 *pag. 224 seq.* seq. Complectitur illud liturgica per universum annum, & monasticam vivendi rationem. Qui historias Imperatorum diplomaticas moliuntur, in hoc apparatu passim inveniunt amnes ac fontes, e quibus sitim restinguant. Nec recordamur, nobis in conspectum venisse Historiam, de aliquo Cœnobio conscriptam, in qua tot chartæ, literæ bullatæ, Acta publica, & Diplomata, fuerint producta, quibus singulæ propemodum sententiæ extra controversiam sint collocatæ. Et hæc nos adducit ratio, ut Nobilissimos Editores perhonorifice rogemus ac obtestemur, ne *Tomum alterum* nobis exhibere, publicaque luce donare, graventur.

SE OGGIDI' SCRIVENDO SI DEBBA USARE LA LINgua Italiana del buon Secolo, Dialoghi cinque.

id est,

AN OPORTEAT EOS, QUI NOSTRA ÆTATE scribunt, Italicum boni seculi sermonem adhibere, Dialogi V.

Veronæ, sumtibus Dionysii Ramanzini, 1734, 4.

Plag. 13.

Elegantissimos hosce Dialogos conscripsit, & judicio popularium submisit, *Julius Cæsar Becelli*, Vir aliis scriptis clarus.

rus. Procœmium Dialogis præmisit, quo exponit fructus & damna, quæ ex diversitate ingenii humani, diversissimoque ejus studio & judicio, emanant. Dialogi ipsi in eo versantur, ut expendat Autor utramque, per Italorum terras vagantem, opinionem, unam eorum, qui sermonem Italicum in dies locupletare, vocibus phrasibusque augere, ac sensim a classicæ ætatis norma discedere, malunt; alteram vero illorum, qui classicos affectantur Autores, atque eorum elegantiam in succum sanguinemque convertunt. Qui solide, ac lectione optimorum Autorum defuncti, in Italia scribunt, non possunt non aliis tramitem eundem suadere insistendum. Cum igitur in horum quoque numero Autor nomen profiteatur suum, & argumenta, in utramque partem collata, ponderet; nostrum non est, sigillatim de Dialogorum argumentis commentari.

OSSERVAZIONI CRITICHE INTORNO LA MODERNA Lingua Latina, &c.

id est,

OBSERVATIONES CRITICÆ IN LINGUAM Latinam hodiernam, Autore PAULO ZAMBALDIO, Nobili Feltrino.

Venetiis, apud Simonem Occhi, 1740, 8.

Plag. 18.

Joanni Antonio Crottæ Cl. Autor Opusculum hoc, more Dialogorum concinnatum, inscripsit. Scopus scripti in eo consistit, ut magistri, qui pueros Latinam docent linguam, discant sapere, nec tenerrimam ætatem in tricis grammaticis detineant, eamque ad vocabula lambenda, cultura judicii intacta & silvescente, adstringant per complures annos. Cui enim incomperta est illa stultitia, quæ præceptores haud paucos veluti scabies invasit, in eo occupata, ut pueri & adolescentes ab attingendis intuendisque scientiis arceantur? ut hi stilum vertere discant, antequam recte solideque cogitare, materiemque cogitandi, didicerunt? Nonne præstat, imbuere pueros

pueros ac adolescentes cognitione rerum, comprehensu facilium, Geographia, Chronologia, Historia & sacra, & profana, Arithmetica, Geometria, Logica, ac demum, hisce salutatis, elementis oratoriis? Undenam fastidiosum illud, & inæquale, & jejunis modulis adstrictum, scribendi genus exortum est, nisi ex præceptis stili, ante culturam judicii rerumque cognitionem inculcatis? Nonne ludimagistri plerumque adolescentes magis corrumpunt, ac judicii usu exuunt, quam provehunt & emendant? Poterat Latina addisci lingua magnam partem ex præceptorum quæstionibus, colloquiis, & docendi ratione, dummodo hi nollent docere linguam, qua ipsi nequeunt loqui. Si magistri cœperint adolescentes docere Grammaticam, 13 vel 14 annis pares, ac ante ætatem sermonibus sociatis Latinis illos ad notitiam linguæ Latinæ deduxerint, institutioni ipsi non potest non promtissimus adspirare successus. Cum vero homines semel formati sunt ad ea ediscenda, quæ nec norunt, nec intelligunt, ipsi difficulter eam proficiendi rationem, quæ omnem judicii usum interimit, posthæc omittent. Hæc & hisce similia Autor in Præfatione solidissima & diserte & libere edisseruit. Dialogo primo id egit, ut exagitaret homines, qui, scientiis neglectis, in terendis atque tergendis vocibus ac periodis pede *Ciceroniano* metiendis consenescunt. Invectus jam fuit *Erasmus* æque ac *Justus Lipsius* in delicatulos hosce verborum venatores. Tum vero ostendit, quanto intervallo distet illud loquendi genus, quo Itali inter sese colloquendo Latine utuntur, ab antiqua Romanorum dictione. Hinc ad Orthographiam & pronuntiationem literarum progreditur. Tandem adjungit discrimen, quo scientia nostra discrepet a veteri Latina, & quot quantaque instrumenta ac scientiæ scientiarumque vocabula post *Ciceronis* exequias invaluerint. In tractatione nunquam non ad illud *Horatianum* respexit:

- - ridiculum acri
Fortius ac melius magnas plerumque secat res.

Stilum dictitat alium esse *linguæ*, alium *seculi*, alium *Autoris*. Quid impedit, quo minus addamus *stilum argumenti*? Quis Pag. 237.
enim

enim, Trigonometriæ tractandæ immorans, a vocabulis formulisque loquendi ac dicendi, semel invectis, abstinebit?

Im Jahre 1741 wöchentlich herausgegebener historischer Müntzbelustigung XIIIter Theil, rc.
id est,

JO. DAVIDIS KOELERI, P. P. PARS XIII historicarum e Numis Deliciarum, A. 1741 singulis hebdomadibus editarum, in qua varii commemorabiles ac rariores Thaleri, & Metalliones, nec non alia singularia ex auro & argento Numismata multiplicis ætatis, æri incisa, describuntur, ac historice exponuntur. Præfationis loco edisseruntur Numismata Hannibalica & Kochiana.

Noribergæ, apud viduam B. Christophori Weigelii, senioris, Chalcographi, 1741, 4.
Alph. 2 plag. 18.

Consecrata est hæc Sylloge Illustrissimo *Ernesto de Steinberg*, Regis Britanniæ Magnæ a Consiliis intimis, Domino Bodenburgi, cujus stirps antiquissima meritisque florentissima jure quodam celebratur. *Ehrenreich Hannibal* Holmiæ A. 1678, 9 Apr. lucem adspexit, *Carlsteinii* discipulus, A. 1705 Hannoveræ cœpit agere formatorem figurarum, quæ numis solent imprimi. A. 1715 Clausthalienses numorum formas incidere jussus fuit. Debitum naturæ reddidit A. 1741, 13 Mart. Recenset Autor numos, ab ipso delineatos, quorum numerus ad 102 assurgit. Adjicit huic promulsidi descriptionem duorum rarissimorum Numismatum, A. 1699 percussorum, quibus nuptiæ *Josephi*, Regis Romani, ac *Benedictæ Henricæ Philippinæ* exponuntur. Hanc fuisse *Joannis Friderici*, Ducis Brunsuico-Luneburgici, filiam, quis est, qui ignorat? Deliciarum apparatum aperit Numisma *Caroli VII*, Regis Galliarum, A. 1457 circiter percussum, emendatæ rei militaris index. Expositio, adjuncta Metallioni, vindicat famam *Caroli* ab eorum, qui ipsi obtrectarunt, calumniis. Memoriam aliquot

aliquot Galliæ urbium maritimarum, A. 1693 & 1694 ab Anglis Batavisque igni afflictarum, conservat numus *Guilielmi*, Anglorum Regis, ea ætate cusus. *Consalvi Fernandez* Cordubensis victoriam, a Gallis ad Cerignolam A. 1503 reportatam, refert Numisma, quod illi succedit. Mira felicitate Cel. Autor incidit in primum Silesiorum Principum Thalerum, Principis Ducisque Lignicensium & Brigensium, *Friderici II*, memoriæ consecratum, & A. 1541 cusum, ac, postquam eum descripsit, exposuit de fœdere successorio *Friderici* hujus cum *Joachimo*, Electore Brandenburgico, per *Ferdinandum* Regem A. 1546, 18 Maji, Wratislaviæ rescisso. Historiam fraternitatis illius hæreditariæ ac ipsa fata hic legisse juvat. Expositionem numi, qui ad *Christianum*, Ducem Brunsuico-Luneburgensem, Episcopum Mindensem, est referendus, excipit Dissertatiuncula ad *Partem I Numophylacii Burckhardiani*. De primis Comitibus Diepholtanis Autor disserit succincte. Metallionem, qui *Rabanum de Canstein*, Consiliarium Electoralem Brandeburgicum, refert, doctissima illustrat expositione. Ut Thalerum Episcopi Curiensis, *Josephi Mohrs*, A. 1628 cusum, luce perfundat, de statu Episcopatus Curiensis Diatribam adjicit commatis non quotidiani. Affert Thalerum, Vicariatus Saxonici indicem, A. 1740 cusum, ac Vicariatus hujus originem in Palatinatu Saxonico figit. Nec ipsius attentionem effugit rarissimum Numisma mnemonicum, quod equites Meclenburgicos A. 1718 bonis suis expulsos symbolice indicat. Sacramentum, subjectionis indicium, præstiterunt ordines Austriæ inferioris *Mariæ Theresiæ* A. 1740, 22 Nov. Solennitatem numumque, ejus indicem, exhibet Cel. Autor. Idem incidit auspicato in rariorem *Joannis Ludovici*, Comitis Leiningensis & Dagspurgensis, Thalerum. Hæredem Comitatus Dagspurgensis, *Gertrudem*, nupsisse *Sigismundo*, Comiti Leiningensi, eique Comitatum Dagspurgensem hæreditarium adjunxisse, ipse ex *Alberico* Monacho ad A. 1225 it comprobatum, notans, vocem *Dagspurg* ibi a *Leibnitio*, monadibus mundique optimi ideæ intento, haud potuisse legi. Convertimus nos ad Numisma mnemonicum, quo

Pag. 9. 17. 33. TAB. IV Fig. 1. 40. 46. 73. 81. TAB. IV Fig. 2. 113. 137. 153.

Google

memoria *Hieronymi Wurmbrandt*, domini Stuppacensis, Consiliarii Cæsarei, celebratur, ad annum 1573 referendo. Periclitatur Vir præstantissimus vires in illustrissima *Wurmbrandiorum* progenie illustranda. Comitum, *de Windischgrætz* appellatorum, genus ac ornamenta concelebrat ad *Leopoldi*
Pag. 169. *Victorini Joannis* Thalerum, A. 1732 percussum. Tum vero lectori exhibet Thalerum Vicariatus Bavarico-Palatini ad annum 1740, eumque illustrat historicis de hoc Vicariatu annotationibus atque transactione, A. 1724, 25 Maji, super hoc Vicariatu inter Domum utramque Electoralem inita.
179. Ad Numisma *Christinæ*, Romam Sueciæ præferentis, adjecit idem historicam de ea commoratione commemorationem,
185. tum jucundam lectu, tum candore excellentem. Duos Thaleros Abbatum Werdinensium rariores ad A. 1636 & 1698 lectori offert, atque ad eos illustrandos de origine & gloria Abbatiæ Werthinensis differit, nonnihil in *Coccejo* notans, qui territorium Cœnobii Werthinensis vocaverat compagem, e bo-
196. nis privatis rusticisque conflatam. Ad alios duos Thaleros Werdinenses illustrandos attulit vitam S. *Ludgeri*, ex *Alt-*
209. *frido* desumtam. Hinc produxit Thalerum Abbatissæ ac Principis Essendiensis, *Annæ Salomes*, ad A. 1672, ac Diploma *Altfridi* circumscriptionis convicit, reliquaque jura & privilegia
223. recensuit. Rei numariæ Polonicæ historiam illustraturus, Tympfium Polonicum anni 1665 exposuit. Omittimus numos aliquot Polonicos ac Thalerum pagi Helvetici Tugiensis, A. 1621 cusi, cui historia Tugii adjecta fuit. Procedit Autor
257. Cel. ad *Karlsteeni* Numisma, quo *Joannes Calvinus* exhibetur. Anonymus reprehendit *Calvini* ardorem in puniendo *Serveto*. Offert Numisma, quo Academici Pisani *Henricum Norisium* Cardinalem immortalitati consecrarunt, ac vitam *Norisii* ad-
265. dit. *Antonium Magliabechi* ex numo & adjuncta vita propius nosse, quem non delectet? In eundem censum venit
TAB. IV missilis numus ordinis medici Parisiensis, quo ad A. 1652 De-
Fig. 3. canus *Guido Patinus* offertur visendus. Tractatio de imaginibus *Jesu* curiosorum allicit lectorem. *Joannis III*,
337. **Russorum Imperatoris, numus Rubel successu temporis evadet rarus.**

Digitized by Google

TAB IV ad Nov. Act. Erud. A. 1746 Mens. Sept. P. II pag. 543 et 544.

Fig. I.

cis
ui. Pag. 361.
n-
æ-
gi- 377.
9.
ica
o,
o-
ur

A-
li-
m-
I,

Ma-
am,
du-
nim
tur,
en-
ite-
pe-
itis
um
nit-
ue,
qui

5

m
fil
cl
ch
ap
Pag. 169. Vi
le
nı
nc
he
179. Ac
ide
185. tur
ros
ri
tia
rit
196. nis
W
209. *fri*
cip
fri
223. rec
Ty
alic
16.
257. Cel
An
Off
Car
265. dit.
piu
TAB. IV mil
Fig. 3. car
gin
337. Ru

ratus. Feliciter is per Cel. *Kœlerum* conservatur, qui vitam Ducis *Ernesti Joannis Bironi* adjunxit, ac icona Comitis *Ostermanni*. Pag. 361.
Metallio, qui *Annam* Imperatricem ac victoriam Chocimensem, A. 1739, 7 Sept. ex Turcis reportatam, exhibet, præstantia artis effulget. Rarissimus est Ducatus *Isabellæ*, Regi- 377.
næ Hungarorum, ejusque filii, Regis *Joannis II*, ad A. 1559. Nec minus præstabilis est Cel. Autoris de Academia *Francica* expositio. *Christianum Wolfium*, numo expressum A. 1740, ab *Alethophilo* salibus perfrictum, repræsentat denique, ne posteritas *Holmannianum* ingenium ignoret. Sed singula cur referemus?

Joh. Friedrich Ungers Beyträge zur Mathesi forensi, &c. hoc est,

ELECTA MATHESEOS FORENSIS, VARIA, quæ in judiciis, cura reipublicæ, rebus cameralibus, ipsiusque vitæ communis negotiis, occurrunt, continentia; cum Præfatione JO. ANDR. SEGNERI, Med. Phil. Nat. & Math. Prof. Ord. in Academia Georgia Augusta.

Partes II.

Gœttingæ, apud Abr. Vandenhœk, 1743 & 1744, 4.
Alph. 2 plag. 13.

Laudandum est doctissimi Autoris institutum, quo tum Mathesin rebus forensibus atque œconomicis applicare, tum, quæ in variis vitæ humanæ negotiis ad calculos recte subducendos requirantur, curatius explicare suscipit. Licet enim hoc labore non facile scientiarum limites ampliores reddantur, cum omnia fere intra leves Arithmeticæ & Geometriæ elementaris usus subsistant, aut ad summum calculum aliquem literalem potius, quam algebraicam analysin, admittant; expedit tamen, ea notiora reddi, quæ, cum utplurimum a peritis mysteriorum instar premantur, non possunt, nisi magno cum dispendio, aut necessitate aliorum fidei penitus se permittendi, ignorari, decetque præterea, Jurium cultores præcipue,

qui ſolent in cameralibus ſimilibusque negotiis adhiberi, monere, parum eſſe, ut quis memoriæ leges mandaverit, niſi in applicandis ad facta legibus, aut talibus expediendis, quibus normam nullam leges dare potuerunt, ex aliis cognitionis humanæ generibus auxilium petere queat. Primo itaque in Præfatione, operis initio præfixa, Celeb. *Segnerus* de interuſurii computatione agit. Hæc, a divo *Leibnitio* in his *Actis A. 1683* tradita, quam diu ante in libellis arithmeticis ſub intereſſe compoſiti nomine explicatam eſſe, obiter monemus, inſignes nacta eſt & defenſores, & adverſarios. Horum plerique uſurariam pravitatem opponunt, licet mirari ſubeat, quomodo poſſint viri, Juriſconſultorum elogio ornati, anatociſmum, quem, ne debitor inops uſurarum uſuris ſolvendis nimium gravetur, vetuerunt leges, ad eos caſus trahere, in quibus non egens debitor benignitatem creditoris implorat, ſed creditor pecunia, olim ſibi demum ſolvenda, citius, quam par eſt, frui geſtit; neque agnoſcere, omnes fructus, ex ſorte juſto prius percepta oriundos, in ſortem imputari debere, cum illos jure meritoque ſibi acquirere poterat, qui prius, quam obſtrictus erat, ſolvit. Id vero Cel. *Segnerus* recte monet, in genere dici non poſſe, quod injuſte uſurarum uſuræ a *Leibnitio* computentur, licet poſſit id in caſibus particularibus, qui legibus decidendi ſint, iniquum exiſtere; deinde, quomodo, uſurarum uſuras perpetuas computando, poſſit inveniri facili calculo, ad quantam magnitudinem data ſors dato tempore excreſcat, oſtendit. Ipſe *Ungeri* labor *Parte prima decem Sectiones* continet. Earum *prima*, interuſurii computum, ab *Hofmanno in der Klugheit Haus zu halten* traditum, *Polakio* etiam in Matheſi forenſi probatum, algebraica formula, (id omne eſt, quod *Ungerus* hic fecit,) explicat. Sit enim numerus indicans, quoties uſura ſorti inſit, (puta 20 in uſuris quincuncibus,) $= b$, & x quantitas loco datæ ſortis anticipanda dato annorum numero m, erit ex hoc calculo $x + mx : b = a$ & $x = ab : (b + m)$, ſcilicet uſura annua $x : b$ ſortis x auget hanc ſortem toties, donec ſumma uſurarum cum ſorte x fiat $= a$. Hoc vero calculo, juſto plus accipere creditorem antici-

ticipantem, ex nostra sententia evidentissimum est. Utamur ipsius Clar. Autoris exemplo. Qui post 8 annos 6000 thaleros accipere debet, ex ejus sententia jam $4285\frac{5}{7}$ accipit. Nam annuæ usuræ ipsorum $4285\frac{5}{7}$ octies sumtæ efficiunt $1714\frac{5}{7}$, adeoque sorti primæ additæ summam 6000. Jam manifestum est, sortis $4285\frac{5}{7}$ usuram primo anno esse ultra 214. His 214, sub finem primi anni acceptis, creditor anticipans totis septem annis fruitur, quasi illarum usuræ annuæ nihil essent. Si nullos exinde fructus percipit, in arcam illos reponit, male certe patrisfamilias officio fungitur, quem pecuniam, in sortem imputatam, non otiosam relinquere decet. In sortem enim imputantur hi 214, & adeo pars sortis sunt. Si vero pars sortis sunt, & si accipiuntur septem annis ante, quam ulla sortis pars debebatur, sequitur, ut anticipentur septem annis. Quid igitur hoc est, creditorem 214 anticipare posse septem integris annis, deinde alios 214, usuras nempe ipsius 4285 anno II sex annis, & alios 214 quinque, & sic porro, nulla horum omnium compensatione debitori facta? At, si tantas sortis partes tot annis anticipare licet, illisque frui, cur non totam sortem? Decebat Jurisconsultos illos, qui anatocismi reum *Leibnitium* agunt, vulgati illius effati reminisci: idem juris esse in toto, ac in parte, neque tam male inter se cohærentia *Leibnitianis* præferre. Hæc addere libet non tam contra Cel. Autorem, qui in spernenda *Leibnitii* methodo autoritates aliorum, non rationes, allegat, sed contra illos, qui, tam futilibus argumentis usi, summi Viri afferta elevant. Jam Doctiss. *Ungerus*, cum videat, *Leibnitii* principia deducere ad formulam $ab^m : (b+i)^m = x$, monet, insignes fore difficultates regulæ ejus ad praxin deducendæ, etsi justa supponatur. Hic, ut non urgeamus, non facilitatem, sed justitiam, quæri, miramur, eum, qui de *Leibnitii* methodo judicium ferre sustinet, tabulas, ejus gratia concinnatas, ignorare, quales tum in *Actis loc. cit.* tum in compluribus, Anglorum præcipue & Batavorum, libellis arithmeticis, exstant, deinde non perpendere eum, quod illa, quam tantopere timet, ad potentias altiores evectio logarithmorum ope penitus evitari possit faciendo $lx = la + m(lb - l(b+i))$. Sed ad reliquas

 libelli

libelli *Sectiones* progredimur. Si pecunia, ex publicis reditibus redacta, certum in locum transmitti debeat, sumtus ad transmissionem necessarii (*das Porto*) interdum inter illas expensas simul computandi sunt, quæ a reditibus subtrahantur excessu demum transmisso. V. g. si a 1 Maji 1741 ad 2 Maji 1742 excessus 12000 fuerit, in calculo expensarum, quocum hi 12000 transmittuntur, sumtus illorum transmittendorum simul annotari debent. Hic itaque quomodo computatio instituenda sit, sequens regula docebit: Sint x sumtus transmissionis, a reditus accepti (*die Einnahme*), b expensæ sine sumtibus transmissionis, m numerus indicans, quoties hi sumtus in excessu redituum supra expensas contineantur, erit excessus verus $= mx$, summa vere expensa $b + x$, ergo $a - b - x = mx$ & $(a - b) : (m + 1) = x$. *Tertia Sectio* similem fere casum computat, ea saltem differentia, ut, præter sumtus transmissionis, ratio habeatur quoque ejus, quod perditur, pecuniam minoris valoris interni cum pecunia, cujus major est bonitas interna, permutando, quod *agio* vulgo vocant. *Quarta* considerat, quantum summæ alicui libere (*franco*) transmittendæ adjici debeat, ut eam illibatam accipiat, cui transmittitur, si non possit ob jura diversa rhedarum publicarum a transmittente in loco, ubi is degit, totum vecturæ pretium prænumerari. *Quinta Sectio* usuras usurarum computare docet. Hic ipse Clar. Autor fatetur, dari casus, ubi ei computationi anatocismi macula inuri nequeat, v. g. si redituum publicorum administratori injunctum sit, ut singulorum annorum reditus denuo in fœnus exponat. Hic ad formulam, ante a nobis indicatam, Autor rem reducit, logarithmorum etiam compendium adducens, ut adeo non videamus, cur, *Leibnitium* impugnans, de difficultate calculi hujus conqueratur. *Sexta Sectio* considerat, quomodo calculus ineundus sit, si creditor ex pignore sibi dato fructus perceperit. Casus talis est. Possideat *Cajus* creditor in crediti securitatem hypothecam, (ita loquitur Clar. *Ungerus*, minus accurate certe, cum pignus a creditore possideatur, hypotheca a debitore,) majores fructus ferentem, quam sunt usuræ, ex mutuo debitæ.

Hunc

Hunc exceſſum debebat *Cajus Sempronio* debitori ſingulis annis tradere, quo recepto, poterat *Sempronius* partem debiti ſolvere, adeoque ab uſuris ejus partis præſtandis ſe liberare. Id ſi *Cajus* non fecerit, re vera uſurarum uſuras percepit. Ponatur *Cajus* ex pignore *Sempronii* quotannis 80 reditus percipere, & patet, rem eo redire, ac ſi *Cajus* a *Sempronio* mutuum 1600 uſuris quincuncibus ſtipulatione promiſſis accepiſſet. Si ergo *Cajus* eadem lege *Sempronio* 1000 mutuo dederit, poteſt *Cajus* fingi *Sempronii* debitor, & quidem ſortis majoris 1600, cum rurſus ſit *Sempronius Caji* debitor ſortis minoris 1000. Itaque calculum ſic fingit Clar. Autor: Significent *a*, *b*, *m*, quæ ante *A*, ſummam majorem, quam creditor debitori debere fingitur, ut 1600 in caſu noſtro. Erit

Debitoris, qui pro creditore ſortis majoris habetur

Sors, uſuris uſurarum computatis, $A.(b+1)^m:b^m$

Uſuræ uſurarum ſolæ $A(b+1)^m:b^m - A$

Creditoris ſors cum uſuris uſurarum $a.(b+1)^m:b^m$

Uſuræ uſurarum ſolæ $a.(b+1)^m:{}^m - a$

Ergo id, quod a vero creditore extradi adhuc debet debitori,

$A(b+1)^m:b^m - A - a.(b+1)^m:b^m + a$

& quod ipſi facta compenſatione ex ſorte ſua reſtat,

$a - A.(b+1)^m:b^m + A + a.(b+1)^m:b^m - a =$

$A + a(b+1)^m:b^m - A.(b+1)^m:b^m = x$, ſeu ſi $A - a = q$

$A - q.(b+1)^m:b^m = x$. Hæc ea de cauſa adduximus, quia attendenti facile patet, eo principio Clar. Autorem uti, ex quo *Leibnitianus* interuſurii calculus manifeſte conſequatur. Ponere, creditorem debere uſuras uſurarum ejus, quod, ad debitorem ſpectans, apud ſe retinet, & tamen *Leibnitii* calculum rejicere, id eſt, principium confiteri, neceſſariam, quæ inde indivulſo nexu pendet, conſequentiam non agnoſcere. Reliquæ hujus *Partis Sectiones* agunt de contractu vitalitio, de vaſorum, quibus vinum, aut alia potulenta, ſervantur, cavitate metienda, & de quibuſdam ad calculum impenſarum ædificii alicujus ineundum neceſſariis. Alter libellus, quomodo, quæ vel a pluribus, vel pluribus conjunctim, debentur, juſte dividi debeant, conſiderat (*von der Reparti-*

partitions- und Contributions - Rechnung) deinde, quas regulas calculus postulet, si termini, quibus solvi quid debebat, mutentur; post, alia quædam, inprimis addenda *Libro primo*, exhibet, in quibus, notamus, eum de interusurii calculo *Leibnitiano* melius sentire, quam in *priore* opusculi *Parte*. Ex his, quæ adduximus, facile erit perspectu, utilem omnino Clar. Autorem navasse operam, non novis quidem veritatibus inveniendis, sed usui tamen inventarum notissimarumque amplissimo ostendendo.

Uberzeugender Beweiß, daß die Christliche Religion die wahre sey, ꝛc.

id est,

DE VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ solida tractatio, cum defensione ejusdem contra contemtores; Autore JO. ERNESTO SCHUBERTO.

Jenæ, ex bibliopolio Melchioriano, 1744, 4. Alph. 3.

Diu multumque inter doctos & indoctos disputatum est homines, quænam doctrina ad beatas æternasque sedes viam monstraret, seu, quod vulgo dicitur, quænam religio sit vera. Non deficiunt libri, qui de hac re temporibus nostris, & superioribus etiam Seculis, fuerunt conscripti, quoniam numerus eorum, qui de religione Christiana dubitant, inde ab initio instauratæ doctrinæ salutaris, admodum magnus invenitur. Placuit vero singulis Autoribus singula attingere momenta rerum sanctiorum, &, crescente malitia, exquisitorum etiam virorum, qui quo veritate divina pugnarent, diligentia mirifice crevit. Autor noster inde rerum necessitatem urget, &, novas profanorum hominum artes nova postulare munimenta, recte judicat. Collaturus inde ad hanc piam causam symbolam, in præsenti *Libro primo* agit de Deo, quatenus cognitio ejusdem religionem juvat. Hic primo monstrat, quid Deus sit, & quæ sit ratio intellectus & voluntatis illius. Ex hoc demonstrat, Deum esse spiritum, simplici gaudere

gaudere essentia, justumque & sapientem esse. Circulos hic paulo turbatos videmus, quos tamen in ordinem redigere studet, dum de reliquis, huc pertinentibus, essentiæ divinæ facultatibus verba facere instituit. Voluntas divina ipsi est facultas, qua omnia appetit Deus quæ re vera bona existimantur. Minus vero coarctata ista sunt. Vult enim Deus punire peccatores, vult perdere, vult damnare, immorigeros, & tamen re vera *bona* hæc dici non possunt. Quando majus appetit bonum, vehementior est illa, quam in reliquis rebus, quæ verissimæ sunt, &, quando aliquid præ reliquis eligit, sine ulla dubitatione optimum illud esse oportet. Sed minus hæc sibi constant, dum ratiocinatio, morosa rerum comtemplatio, & electio denique optimorum, fines intellectus nostri quidem attingit, quod de Deo fas non est dicere; includit enim fines. Licet concedere velimus, quod Deus quoque reme- Pag. 6.
diis semper utatur facillimis, certissimis, & optimis; tamen inde non fluit, quod sola ista sint optima, cum infinita ejus sapientia & alias vias, quæ itidem essent optimæ, id quod nostrum non est dijudicare, ingredi posset. Reliqua incommoda, inde oriunda, jam silentio præterimus. Justitiam divinam 7.
nominat Cl. Autor illam proprietatem divinam, qua sapientia cum bonitate conjungitur, & leges sapientiæ pro norma agendi Deus habet. Hinc manifestare Deum justitiam, quando beneficia conferat aliis, quatenus finis quidam promoveatur; vel quando beneficia aliis eripiat, quatenus finis quidam, a Deo intentus, impediatur. Manca hæc omnia videntur, dum nec origo, sive fundamentum, justitiæ, nec vera ejus forma, plene traditur. Quando enim Deus homines secundum suam justitiam doloribus corporis animique punit, tunc adest aliquid, quod ad hanc ejus finitionem non quadrat. Vellemus præterea distinctius esse proposita illa, quæ de Deo hic præcipiuntur. His præmissis, argumenta pro existentia Dei profert, 9.
quid de singulis eorum quondam sit judicatum, monet, quæque uniuscujusque interna vis & pondus sit præcipuum, satis explicite monet. Nec omittit ea, quæ ab atheis rejiciuntur, 25.
destruere. Pluribus etiam secundum morem docendi consue-

Digitized by Google

tum de contingentia mundi, de mundo optimo, de ratione sufficiente, aliisque, quæ plurimi tractant, hic agitur, ubi, quæ moneri solent, & quidem recte, omittenda esse putamus.
Pag. 41. Unicum illud addamus, minus accurate *potentiam* describi, quæ, ipso autore, ita se habet, quod constans sit nisus, fines suos atque limites mutandi. Sed, qualis hæc sit mutatio, inde intelligere non licet, quia nulla res finita fines mutare potest, sed retinet eosdem, licet varie determinentur atque exerceantur. Nec semper adest nisus, ubi est potentia. Ad cer-
77. tum fortasse genus rerum hoc referri deberet. De origine cultus peregrinorum & falsorum Deorum docte differit, &, quæ sunt inter se distinguenda in hac quæstione, ex veritate
81. rerum tradit. Nec minus placent, quæ de *Zoroastre*, ejusdemque doctrina, monentur, secundum quam non, duos Deos, malum alterum, & alterum bonum, statuisse ipsum, credendum sit, sed perfectionem tantum, & lucem, ipsi esse Deum, tenebras vero res creatas, limitibus circumscriptas, ab eo no-
93. minari. Quæ de ratione denominandi mundi optimi adducuntur, accuratius erunt expendenda, quia difficile nobis dictu videtur, *Deum mundum deteriorem meliori prætulisse, si, rebus sic stantibus, peccatum cum iis, quæ inde sequuntur, impedivisset*, uti verba Autoris fluunt. Namque hoc est falsissimum, quod Deus peccata non impediat, nisi causa moralis
97. peccati habeatur. Deinde minus commode inde colligitur, Deum quam maxime proprietates suas permissione peccati ostendisse atque amplificasse. Undenam, quæsumus, id constat; vel qui asseri potest, mundum, in quo malum permittitur, meliorem multo esse eo, in quo plane esset impeditum, quia melius est medium, ut ita loquamur, ad promovendos fines divinos. Quando peccatum describitur per complexum actionum spirituum, quibus manifestatio divinæ majestatis impediatur, aut obscuretur, nimis alte hoc repetitum videtur, &
110. effectum magis, quam formam, peccati designat. Dubitamus quoque, an cognitio naturalis convincere quos possit de immortalitate animæ nostræ, & de vita post hanc futura. *Caput secundum*, quid & quotuplex sit religio, inquirit, in quo præ-

præclare dicta multa leguntur, de eo tantum dubitamus num Pag. 129.
convenientia cum divina revelatione criterium revelatæ religionis dici possit. Unum idemque sic dictum est, & circulus orationis commissus. In *tertia Sectione* demonstratur obligatio ad religionem profitendam, ubi quæstio quædam forte 151.
subnata affirmatur, quod errores in doctrina multo magis sint noxii, quam extrema impietas. Sed refellere in universum id facile possimus, si dicamus, multos errores intra pectora manere seclusos, plurimosque ita esse comparatos, ut non immediate ad impietatem animum propellant, quod tamen vitiorum turba efficit. Quodsi etiam accidat, ut error quidam improbitati januas aperiat, tunc, quod ipse Cl. Autor innuit, pravitas animi inprimis vires & radices agit ex voluntatis seditione, errores lubentissime alente, & veritatem opprimente. Religionis naturalis rationem expo- 173.
nit *Caput* subsequens *quartum*, in quo illud modo observandum venit, Autorem in se considerare religionem naturalem, non quatenus subjective existit, sed quatenus existere debebat. Excipit hanc tractationem *Caput quintum*, de necessi- 199.
tate religionis revelatæ, quam ex fine hominis ultimo demonstrat Cl. Vir, affirmando scilicet recte, homines sine veritate divinitus patefacta nec æterna supplicia effugere, nec in æternas sedes commigrare, potuisse. Postea *Caput sextum* de- 228.
scribit criteria divinæ revelationis; qua occasione non solum ea repetuntur, quæ ab aliis jam fuerunt confirmata, sed ea quoque, quæ obscurius interdum dicuntur, dilucidiora redduntur. Ex his ulterius docetur *Capite septimo*. religionem 246.
Christianam vere divinitus patefactam esse doctrinam, quod perspicuitate quadam consueta eleganter & solide etiam pertractavit. Reliqua pars libri occupata est in refellendo *Tin-* 331.
dalio, homine notissimo & pestilentissimo, cujus doctrinam primo loco Autor noster proponit, &, quam diligentissime fieri potuit, ex systemate, seu centonibus, ejus eruit. Deinde per partes quasi eundo singula retractat, & non sine gravissimis rerum argumentis, exulare ea a veritate, comprobat. Reliquorum hujus farinæ hominum ineptias hic repe-

Digitized by Google

tere noluit, quoniam satisfecisse sibi omnino videbatur in
Pag. 491. refellendo unico hoc *Tindaliano* opere. Ne tamen quid deesset huic labori, Appendicem subnectit obscuri cujusdam scriptoris, cui sub literis *A—X* latere libuit, cogitationes rationales de methodo mathematica in revelata doctrina profligaturus. Supersedere huic labori voluerat, sperans, fore, ut Cel. *Ahlwardus* in Meditationibus suis, Augustana super Confessione institutis, emetiretur hunc campum omnem. Cum vero, judice *Schuberto*, minus ille feliciter id laboris perfecerit, suarum partium esse putavit, melioribus auspiciis frivoli hujus ingenii numeros, calculo quasi subtracto, ad nihilum reducere. Ceterum laudanda est diligentia Cl. Autoris, quod tanta claritate opus suum exornare, & singulari perspicue scribendi genere nobis commendare, voluerit; quandoquidem rerum postulat necessitas, ut hujus doctrinæ libri ea conscribantur ratione, quo ab omnibus legi atque intelligi facile queant.

ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSImi THEOPHANIS PROKOPOWICZ Miscellanea sacra, variis temporibus edita, nunc primum in unum collecta, publicoque exhibita. Accesserunt ejusdem Poemata quædam, quibus adjuncta sunt 1) Elegia Illustrissimi Metropolitæ Riazanensis Jaworskii jamjam morituri supra Bibliothecam suam; 2) MICHAELIS MALARDI etiam Poemata nonnulla; & 3) KRESLINGII Epistola ad Illustrissimum ac Rev. RAPHAELEM, Archiepiscopum Metropolitam Kijoviensem.

Wratislaviæ, cura Joannis Jacobi Kornii, 1744, 8.

Plag. 19½.

Qui Historiam amant literariam, eis haud injucundum esse potest hoc Academiæ Kijoviensis monumentum, quæ, præsidio Augustissimæ Imperatricis *Elisabethæ* evecta, atque Professori-

fessoribus Doctoribusque publicis abundans, præter opinionem nostram in præsens sese effert, quantum lenta solent inter viburna cupressi. In ipso libri, quem in compendium mittimus, vestibulo exhibetur D. *Theophanis Prokopowicz Apologia fidei, in qua respondetur ad literas doctissimorum quorundam Lutheranorum*, & eas quidem, *quas* ipsi *ad Patrem Michaelemschi, Monachum Pieczariensem, Regiomonto dederunt, respondentes ad ejus literas compellatorias, quas ipse prius ad eos misit*, inscriptas *de vera fide orientalis Græco-Ruthenicæ Apostolicæ Ecclesiæ*. Monachus Pieczariensis respondendi provinciam suscepit loco alterius. Ipse de se sic prodidit Epistolæ Autor: *Si privatim de me, quid hominis sim, co-* Pag. 2.
gnoscere cupitis, scitote, me omnium veritatis studiosorum esse cunctissimum, nec, ut amem aliquem talem, habeo. Habeo opus, ut ipsum videam, satis est, si audiam, studere eum veritati. Literas ipse perlegit, a Regiomontanis Theologis ad R. Patris *Michaelis* Epistolam rescriptas. Hic enim illos, studio veritatis commotus, per literas compellaverat. Repetit summam epistolæ Regiomontanorum, ac eam transscribit. Spectat hæc summa ad caput doctrinæ, de ecclesia inscribi so- 3, 4.
litum, ut diluceat, Ecclesiam Lutheranam esse catholicæ, & veræ, ejusque Apostolicæ, partem, Græcos e contrario a veritate primæ doctrinæ, a Jesu & Apostolis traditæ, hinc inde discrepare. Ægre fert Monachus eos, qui præ se tulerant ac confessi erant, Ecclesiam Græcam Ecclesiæ catholicæ partem haud esse. Negat & pernegat, Ecclesiam suam ullius erroris 6.
dogmatici esse ream. Ecclesiam ullam quaquaversum esse diffusam, negat. In imperio Russico nullos inveniri indigenas Anabaptistas, Calvinistas, Pontificiosque, contendit. Monarchicum ecclesiæ statum, qualem *Bellarminus* delineavit, horret. Unitatem ecclesiæ collocat in unitate sententiæ dogmatumque consensu, ac ad unicum caput Christum dominum aggregatione. Amplitudinem ecclesiæ inter notas veræ ecclesiæ adsciscere recusat. *Lucas* enim numerare potuit membra ecclesiæ primæ Christianæ, ejusque Hierosolymitanæ. Calamitates sæpe Ecclesiam Christi ad paucos redegerunt. 9.

Digitized by Google

Stupuit orbis, teste *Augustino*, sese totum brevi tempore redditum esse Arianum. Laudat responsor *Gregorii* Orationes contra Arianos, quippe qui ecclesiam multitudine profitentium haud definivit. Desiderat ecclesia vera sui diffusionem,
Pag. 13. licet ea nunquam effectui detur. Interrogat antagonistas, an multitudo Græcorum Christianorum inferior sit Ecclesiæ Evangelico-Lutheranæ sodalibus. Recusat Græcos comparare Donatistis. Ecclesiam Græcam esse catholicam, inde comprobare conatur, quod ipsa per omnia cum Evangelio & doctrina Apostolorum, totaque antiqua Ecclesia, ad amussim conspiret & congruat. Solam ecclesiam Græcam pro vera & Apostolica
15. ac catholica reputat. De *Luthero* idem sentit ac *Hieronymus*
17. de *Lactantio*. Objicit Lutheranis sententiam de interitu, vel occultatione, ecclesiæ, per septem Secula infeliciter continuata. Quærit deinde: Cujusnam, quæso, Ecclesiæ pars est vestra ecclesia? Addit alia, subtiliter satis excogitata. Negat, veram Christi ecclesiam constare ex pugnantibus inter se confessioni-
19. bus & sectis. Signa genuinæ ecclesiæ consistere in pura verbi divini prædicatione, & legitima Sacramentorum administratione, negat, eo quod *Manichaus* idem de suis prædicaturus sit. Disputationem ingreditur de processione Spiritus sancti a filio, miratus, qui evenire potuerit, ut Protestantes hoc doctrinæ caput, dum omnia Pontificiorum dogmata ad mal-
21. leum & incudem revocaverint, omiserint intactum. Monet, *M. Antonium de Dominis*, quem *Magnum* vocat, statuisse, dogma illud incertum esse. Laudat *Adamum Zernikowium*, ante viginti annos ob instabilitatem illius dogmatis ad Græcos transgressum. Laudat ejus librum, quo monstraverit, processionem illam a solo Patre arcessendam. Argumenta deinde Latinorum revocat ad examen. Negat, missionem a filio & processionem esse unum idemque, causatus, filium missum
25. esse a Spiritu Sancto, *Luc. IV, 18*, nec tamen ab eo dici procedere. Si dixerimus, missionem illam esse *opus ad extra*, tum respondet, filium hac ratione mitti a semet ipso. Missionem cum *Ambrosio* exponit de societate & unitate naturæ, pro-
27. cessionem de origine. Laudat *Gregorium*, haud secus sen-

tientem.

tientem. Spiritum ſanctum dici Spiritum filii, largitur. At monet, Patres primos id intellexiſſe de una eademque cum filio eſſentia, a quo quippe manifeſtatus rebusque creatis impertitus ſit. Enodare deinceps aggreditur argumenta complura, in eandem ſententiam propoſita. Addit, ſacras literas & primam eccleſiam per aliquot Secula ignoraſſe illam Spiritus ſancti a filio proceſſionem. Pag. 45. A *Nicolao I* illud dogma deducit, qui Sorbonicos doctores ad illud defendendum excitaverit. Nondum vero oſtendit, Sorbonicos doctores jam tum exſtitiſſe. *Adami Zernicowii* librum Theologis Regiomontanis commendat. Subjungit Græcorum argumenta, reſponſionibus ſuis ad finem deductis. Conciliorum, legitime celebratorum, autoritatem extollit. Liturgiam Græcorum prædicat, quippe a *Jacobo* minori Apoſtolo compoſitam, a *Baſilio* autem, *Paulo*, & *Chryſoſtomo*, redditam breviorem. 53. Liturgia *Chryſoſtomi* Kievienſibus in uſu eſt. Liturgia *Baſilii* ſemel quotannis celebratur. Illam *Jacobi* celebrari Hieroſolymis anno vertente in feſto *Jacobi* Apoſtoli, tradit, pollicens ſimul, ſe peculiari libro dogma de proceſſione Spiritus Sancti a filio novasque alias hæreſes, in quas Lutherani inciderint, eſſe confutaturum. Invocationem Sanctorum ſibi eripi non patitur, provocans ad *Jer. XV, 1*, ad *2 Macc. XV, 12*, ad *Apoc. VI, 10, XV, 7*, vel potius *VIII, 3*. Subdit: *Orant ergo pro nobis Sancti. cur igitur non implorandi ſunt, ut orent pro nobis?* 54. Requirimus evidentiam conſecutionis, mandatum & promiſſum Dei luculentum. Prædicat *M. Antonium de Dominis*, idem ſecum ſentientem *VII, 12, n. 12.* Numerat Evangelicos inter hæreticos, ut pavones & accipitres avibus annumerantur. Traditiones, ſacris literis repugnantes, rejicit, reliquas, e. g. 55. Deiparæ poſt partum virginitatem, non damnat. Confugit ideo ad *Baſilium de Spiritu ſancto Cap. 29*, ac ad *2 Theſſ. II, 15.* Diſcernit miracula a portentis ſatanæ & impoſtorum. Quatenus miracula ſint ſigna veræ eccleſiæ, definit. Miracula quædam 58. Græcorum recentia recenſet. De Latinorum miraculis ſingulare opuſculum edere ipſi animus eſt. Quæ de igne Hieroſolymitano 61. paſchali narrantur, in medio relinquit. Miram eccleſiæ Peczarienſis

zarienſis erectionem e numero miraculorum delere detrectat. Provocat potius ad *Neſtorem*, S. *Roxolanæ* præconem. Provocat ad *Neſtoris* per tot Secula non corrupti oſſa. Addit illud: *Venite & videte. Venerat & admiratus erat veſter homo Joannes Herbinius, ut ipſe teſtatur in libello de Cryptis Kijovienſibus.* Denegat Evangelicis nomen Chriſtianorum, niſi illi oſtenderint, ſe per omnia parere & obſequi Chriſti Evan-
Pag. 63. gelio, aut niſi Græcæ aggregent ſe eccleſiæ. Tandem Regiomontanos, eosque Germanicos, Theologos ad reſponſionem invitat. Succedit Apologiæ uni altera. Excipit illam *Apologia ſacrarum reliquiarum Patrum Græcorum, qui poſt ſuum obitum in cryptis Kijovienſibus* quieverunt. Autori viſum eſt inibi evincere, quod hæ reliquiæ divina, eaque ſupernaturali, virtute dotem integritatis ſortitæ ſint, & incorruptæ ſerventur.
67. Negat, eas arte naturali a putredine defendi. Prædicat, illa corpora tot Seculorum curſu nondum ullam noxam, ullum vitium, perpeſſa eſſe. Diſtribuit tractationem in *duo Capita. Priori* aggreditur argumenta phyſica, quæ Latini conſtruxerunt, ſolvere ac deſtruere; *poſteriori* diſſolvit argumenta
96. hiſtorica ac theologica. Succedit *Theophanis*, Archiepiſcopi
123. Novogrodeſiani, *Oratio gratulatoria ad Annam Imperatricem de commodis Monocratiæ & incommodis Ariſtocratiæ.* Ejusdem ſubjiciuntur Carmina aliquot Latina, haud infelici venæ tri-
161. buenda, Romanis Poetis claſſicis accommodatiſſima. Succedit *Adductio Miniſtri Anglicanæ Epiſcopalis Eccleſiæ, Domini Michaelis Franciſci Malardi, ad Orientalis Græco-Roſſiacæ vere orthodoxæ Apoſtolicæ Eccleſiæ profeſſionem* per Rev. *Dominum Theophanem, Archiepiſcopum Novogrodenſem*, 1733. Memorabilia ſunt capita, quæ *Theophanes* candidato Græcæ eccleſiæ per literas propoſuit. Memorabilis æque eſt *Malardi* co-
166. pioſior reſponſio. Ex hac enim intelligitur, quid proſelytus ille in ſingulis religionis Chriſtianæ modulis formisque reliquis deſideraverit. In Proteſtantibus notat, quod ipſi Apocrypha V. T. & *Librum II Maccabæorum* recuſant in ca-
170. nonem recipere ſacri Codicis, nec infantibus impertiunt Euchariſtiam, nec fermentato utuntur pane in Euchariſtia, infan-

infantes baptizandos guttis aliquot aquæ adſpergunt, reformatores dono miraculorum caruerunt, &c. Commendanda hæc eis epiſtola, qui interiora eccleſiæ Græco-Ruſſicæ capita diſpicere cupiunt. Omittimus Poemata aliquot Latina. Digniſſimum tamen legi eſt illud, quod *Stephanus Jaworskius*, Metropolita Razanenſis & Muræmenſis, paulo ante mortem, Bibliothecæ valedicturus, pepigerat. Initium Elegiæ eſt: *Ite, meis manibus geſtati ſæpe, libelli. Ite meus ſplendor, luxque decusque meum.* Memoranda eſt *Epiſtola Kreslingii ad Archiepiſcopum Kiovienſem Raphaelem*, Wittebergæ A. 1739, Cal. Febr. ſcripta, ad ſtatum eccleſiæ Græcæ hiſtoricum ſpectans, conjunctionisque eccleſiaſticæ deſiderio plena. In calce exhibentur *Theophanis Prokopowicz* Orationes Aſceticæ, Ruſſica lingua habitæ ac conſcriptæ. Dolemus, quod in ultima earum deficiant poſtrema. Gaudemus vero, quod tantum notitiæ de rebus ſtatuque & doctrina eccleſiæ Græco-Ruſſicæ in hoc libro lectoribus ſuppeditatur, licet nobis vitio nemo ducturus ſit, quod ne micam quidem judicii noſtri hic inſerere voluimus. Tradimus illam aliis lampada, ſatis habentes, ſi ſummam libri alii per nos habuerint propius cognitam & perſpectam.

Pag. 216.
224.
229.

LAUR. REINHARDI, S. S. THEOL. D. ET PROF. P. Eccleſiaſtæ in templo metropolitano Vinarienſi, Societ. Lat. Jen. & Teut. Gœtt. Collegæ, Introductio in hiſtoriam præcipuorum dogmatum Eccleſiæ Evangelicæ, per omnia N. T. Secula breviter commemoratam.

Jenæ, impenſis Georgii Michaelis Marggrafii, 1745, 4.
Plag. 7.

Dudum S. Rev. Autori in animo fuit, B. D. *Jo. Wilh. Baieri*, ſenioris, *Theologiam hiſtoricam* continuare. Perſuaſit vero ipſi poſtea D. *Jo. Balth. Bernholdus*, primarius Atolfinorum Theologus, ut proprio ipſe *Hiſtoriam* dogma-

dogmatum Marte conſcriberet. Hinc factum, ut Cel. Autor ceperit conſilium, eandem per partes publicandi. In præſens partem primam exhibuit, ſeu *Capita IV.* *Capite primo* oſtendit, originem Calicis ſacri, ejusque autoritatem divinam, nunquam non in eccleſia Chriſtiana reverenter habitam, & adver-
Pag. 8. ſus Antiſcripturarios propugnatam. Antiſcripturarios diviſit in Philoſophos, Hiſtoricos, Criticos, Dogmaticos, *Joannem Tolandum*, *Jo. Laurentium Schmidium*, Schweinfurtenſem, qui malitia, impudentia, & cavillandi libidine, reli-
9. quos Scripturarum diviniorum hoſtes facile vicit in nova ſua Pentateuchi *Moſaici* translatione vernacula, ac *Jo. Chriſtianum Edelmannum*, a S. Rev. *Jo. Chriſt. Klemmio* aliquot Diſſertationibus Academicis Tubingæ refutatum, hominem nefarium, pervicacem, & plane impium, in hanc claſſem re-
10. bellium, Deoque adverſantium, retulit. Laudat Cl. *Car. Chriſt. Reſtelium*, qui antiquitatem, veritatem, ac divinitatem, librorum V. ac N. T. canonicorum firmis aſſeruit argumentis. *Sectione Capitis primi ſecunda*, integrum & verum eſſe canonem no-
12. ſtrum Sacræ Scripturæ, evicit. Laudat *Joannem Frickium*, qui in *Commentatione de Cura Eccleſiæ veteris circa Canonem Sacræ Scripturæ* ſolidiſſimis oſtendit rationibus, canonem N. T. non demum ab Eccleſia Seculi II, ſed ab ipſis Apoſtolis, eſſe repetendum *2 Petr. III, 15, 16, Apoc. XXII, 18, 19*, atque conſtitutum fuiſſe N. T. canonem in congregatione virorum Apoſtolicorum, præſide *Joanne*, & negotium moderante *Polycarpo*, qui ideo totius Orientis nomine ad *Anicetum*, Epiſcopum Romanum, fuerit ablegatus. *Capite ſecundo* Cel. Autor de
18. myſterio ſacroſanctæ Trinitatis, ſemper & ab initio in Eccleſia Chriſtiana probato, exponit, ac eorum merita, qui illud propugnarunt, ſuccincte veneratur. Attingit nonnihil de Symbolis, Apoſtolico, Nicæno, de Tritheitis, ac hominibus, Trinitatem vel oppugnantibus, vel minus dextre interpretatis. Petrobruiſianos & Bogomilos teſtibus veritatis an-
23. numerat. *Petrum Fayditium* Abbatem in Tritheitis ducit. Memoratu digna ſunt illa *pag. 26: In Germania Anonymus quidam A. 1737 in peſtilentiſſimo Tractatu philoſophico pluralita-*

tem

tem personarum in Deitate methodo Mathematicorum demonstrare voluit, & magnos excitavit motus, cujus libelli infaustam historiam malo silentio supprimere, quam divulgare. O tempora! o mores! At, si rem spectes, *Keckermannus* aliique idem tentarunt, veritatem hac ratione minus dextre propugnantes, quorum de cetero merita prædicantur. *Capite III* Autor accessit ad doctrinam, de Angelis Sanctisque non invocandis præcipientem. Si quis senserit, sanctos cœlites pro ecclesia Pag. 29.
militante Deum orare, ac beatos in cœlesti vita preces ad eum emittere pro relictis cognatis & amicis, quorum memoriam secum beati transtulerunt in statum meliorem, ejus opinionem
Autor vocat *errorem turpissimum, opinionem perversam. Joannes Gerhardus* moderatiorem se in hoc argumento præbuit. 30.
Distinguimus merito quæstiones duas. Prior est, an cœlites pro viribus ecclesiæ militanti generatim faveant, & pro ea Deum orent, ac speciatim pro membris piis, in mundo paulo ante relictis. Posterior est, an Deus nobis præscripserit præceptum invocandi cœlites, ac ad eorum opem in necessitatibus nostris confugiendi. Illa non solum est tolerabilis, sed etiam plerisque Theologis probata; hanc negando & pernegando Protestantes excipiunt. *Capite VI* Autori visum fuit
historiam dogmatis de peccato originali exponere. Ut reliqua etiam *Capita* adjungat, & hac ratione de re sacra bene mereri pergat, id vero est, quod maximopere ipsum rogamus. 36.

Bedencken über Christian Wilhelm Christliebs kurtzen Auszug aus den Selichoth, oder Jüdischen Bußgebeten, ꝛc.

id est,

RESPONSUM IN CHRISTIANI WILHELMI CHRISTLIEBII *compendiariam expositionem Judaicarum in Christum & Christianos obtrectationum, quæ in Judæorum precibus pœnitentialibus deprehendi traduntur, ex amore & veritate, cœtus Judaici in Germania cujusdam flagitatu, suppeditatum a* **D. CHRISTIANO** *BENE-*

BENEDICTO MICHAELIS, Fridericianæ ad Salam Prof. Theol. & Ling. Orient. Prof. P. O.

Halæ Venedorum, 1745, 4.

Plag. 3.

Christianus Wilhelmus Christlieb Judaicæ religioni dixit vale; Christianam vero amplexus, edidit epitomen obtrectationum Judaicarum ex precibus Judæorum pœnitentialibus, quæ *Slichos* dicuntur, quibus honori Jesu Christi ac doctrinæ Christianæ illuditur, A. 1745, 4, 6 plag. Hoc scriptum Cel. Autori fuit exhibitum eo fine, ut sententiam super eo suam significaret per literas. *Slichoth* sunt preces Judæorum, quæ a Judæis recitantur diebus pœnitentialibus ac ineunte anno in synagogis, ac partem liturgiæ eorum explent. Editiones earum retensuit B. *Joannes Christophorus Wolffius* in *Bibliotheca Hebr. P. II pag. 1383-1386.* Adhibuit *Christlibius* editionem, Amstelodami A. 1712 evulgatam, cui annotationes nonnullæ sunt adjectæ. Judæi Halenses utuntur editione, Amstelodami A. 1706, 4, publicata. Credidit *Christlibius*, a Christiano magistratu usum precum illarum Judæis haud amplius permittendum esse. Suasit, ut Christiani doctores Judæorum preces evolvant, percurrant, & noxia loca deleant, & ut Christianus magistratus ea proscribat. Quæritur itaque, an Judæi in illis precibus Christo & ejus doctrinæ obtrectent, & an scopo ac destinationi ejus sit velificandum. *Christlibius* 15 loca allegavit. Respondet Noster, in eis locis secundum editionem, qua Judæi Halenses utuntur, memoriam Jesu, Mariæ, & Christianorum, haud inveniri. In editione vero, quam *Christlibius* excitavit, obtrectationes ejusmodi occurrunt a R. *Juspa* profectæ. Judæi permulti has nec probant, nec eis utuntur, eo quod ipsi inde calamitatibus sese exponere dubitant. Glossæ nonnullorum precibus ipsis haud imputandæ, quæ plerumque e verbis V. T. contractæ & generatim conceptæ sunt. Sunt loca, quæ *Christlibius* male vertit, & sinistre exposuit. Christiani nominatim in *Slichoth* haud roduntur. Videntur inibi nonnulla ad Pontificios, non ad Evan-

Evangelicos, spectare. Romam videntur alicubi designare. Pag. 15.
Sed quid hoc ad Evangelicos? Paganos & Turcos queruntur, qui iter in Palæstinam Judæis denegarunt. Quid hoc ad Evangelicos? 17.
Autor Responsi apprecatur tandem *Christliebio* mentem in Judæos *Paulinam*, & plusculum amoris in gentem suam. Quod enim tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

ELEMENTA JURIS CAMBIALIS, COMMODA Auditoribus methodo adornata a JO. GOTTLIEB HEINECCIO, JCto & Antecessore.

Amstelodami, apud Jansonio-Waesbergios, 1742, 8.

Plag. 4.

Qui sæpius jam de republica literaria, maxime JCtorum, insigniter meritus est, *Jo. Ludovicus Uhlius*, clarissimus nunc in Academia Viadrina Antecessor, iis nobili consulere studio pergit, qui in Themidos æque ac in Musarum castris militant. Ecce enim, Lector, in lucem publicam profert Elementa Juris Cambialis, a magno quondam præceptore suo adornata, quæ sane, quanquam posthuma sint, tantum tamen abest, ut in jejunorum opusculorum rejici classem debeant, ut divinum illud *Heineccii* ingenium spirent, quo complures sui ordinis homines longo post se intervallo reliquerat Vir memoriæ immortalis. Commode igitur prælectionibus Academicis hic inservire libellus potest, cujus argumenta hæc sunt: *Caput I de jure cambiali in genere* agit, *ejusque origine*; *Caput II de cambio generatim, variisque ejus generibus*, inscriptum est; *Caput III* doctrinam *de contractibus cambialibus* complectitur; *Caput IV literas cambiales, earumque cursum*, exponit; *Capite V* producuntur *personæ cambiales*; quod sequitur, *VI Caput partim obligationes, quæ nascuntur ex literis cambialibus, partim modos, quibus eædem exstingui solent*, eleganter recenset; *Caput* denique *VII, de processu cambiali*, in *quatuor* divisum est *Sectiones*, & *de foro competente, actionisque libello*; *de citatione, & termino recognitionis*; *de*

sententia definitiva, & *de remediis contra sententias, quæ alteri iniquiores videntur*, harum rerum cupidos utiliter instruit. Adjecta est ab Editore Consultissimo *Georgii Henrici Ayreri*, illustris Viri, Commentatio brevis *de cambialis instituti vestigiis apud Romanos*, olim separatim excusa, sed revisa nunc & aucta passim, a cujus lectione nemo sine voluptate summa recedet. Nos ceteroquin dolemus, variis, levioribus licet, typographi erroribus hunc esse maculatum libellum, cujus alias splendor externus non nisi gratus esse oculis potest.

BREVIARIUM ANTIQUITATUM ROMANArum Cellario-Freyerianum suppletum & recognitum.

Hafniæ, impensis Ottonis Christophori Wentzelii, excudebat Andreas Hartvicus Godiche, 1743, 8.

Plag. 15¼.

Fœtum isthunc posthumum, atque ob id ipsum truncum, ingenii *Cellariani*, sæpius editum, &, quamvis potioribus partibus suis mutilum, perspicuæ tamen brevitatis commendatione cupide petitum, supplevit, addito de sacris Romanorum Capite integro, atque aliis ad calcem libri nonnullis, Clariss. *Freyerus.* Attamen ita etiam velut sine capite prodibat ille libellus, cum prius scire debeam, qui aut unde Romani, quam quæ ipsorum sacra fuerint atque instituta. Id cum Clar. *Jo. Petrus Ancherſen*, cujus ad mentem hæc disputamus, dum alii forte ad Historiam id ac Geographiam, aut *Τοπογραφίαν*, antiquam pertinere mallent, ne *ἀκέφαλον* esset corpus tam solidum ac succi plenum, curavit sedulo, scripta jam A. 1733 & publicata *Notitia Romæ generali*, in supplementum Breviarii Antiquitatum *Cellario-Freyeriani*, in quo modum arctati operis non excessit, nisi *Sectione VI*, de portis urbis, in quarum recensu, licet imperfecto, immorari eum coegerat explicatio loci de hac re palmarii apud *Plinium Lib. III Cap. 5*, a nemine, ut ait, antea intellecti, atque adeo propemodum desperati. Hoc idem supplementum, non sine correctioni-

bus,

bus, licet perpaucis, atque additamentis necessariis, hic una comparet, atque adeo auctarium libri conficit. Romæ autem notitia ista *septem* constat *Sectionibus*. Harum *prima* est de cultu Romæ divino & nominibus. Roma scilicet honoribus divinis ab aliis primo, ut Smyrnæis, *M. Porcio* Consule, & Alabandensibus, *Licinio Cassio*que Consulibus, deinde & a suis, adorata, ipsiusque imago consecrata fuit, quam quidem varie exhibent numismata. Proprie autem Romæ nomen superstitionis ergo ignorabatur, ac forsitan erat Valentia. Romæ denominationem alii a רום, *exaltari*, unde רוֹמָה, *elatio*, *Mich. II*, *3*, alii a Syriaco רוּמָח, *hasta*, quæ Quiris antiquis, alii aliunde, plurimi tamen a sermone Græco, derivant. Originem hujus urbis, quam *secunda Sectio* pandit, quod ad incolas ante *Romulum* attinet, referre possumus ad Siculos indigenas & barbaros, qui, a sacrata, vere sacro, Aboriginum juventute pulsi, Sicaniæ insulæ, Siciliæ, nomen dederunt. Aborigines autem, seu Aberrigines, ab Oenotriis oriundi, vicatim passimque in montibus habitantes, receptis demum in jura civitatis Tyrrhenis Pelasgisque, castella in montibus munierunt. Posteros illorum, in montibus hærentes, quo greges melius pascerent, in unum corpus collegit *Romulus*, cum fratre *Remo*, ingenti multitudine adjecta, Trojanorum inprimis atque Albanorum, anno primo Olymp. septimæ ante Christum natum 750. Coloni tunc urbis recens conditæ fuerunt 3300, domus 1000. Post, asylo aperto, raptu Sabinarum, traductis in urbem ex Cœninatibus, Antemnatibus, Etruscis, Sabinis, *Romulus* peditum quadraginta sex millia, equitum propemodum mille, moriens reliquit. Ita vero pedetentim urbs incrementa cepit, majoribus intenta, de quibus, ut & de situ septem montium, *Sectio III* disputat. Romam nempe in Palatino colle quadratam statuit *Romulus*, Cœlium Etruscis habitandum tradiderat, qui post *Cœlii Vibenni* obitum in Vicum Tuscum deducti. Inde *Cœlium*, qui etiam *Querquetulanus* & *Augustus* dicitur, coactis Romam migrare Albanis, quo frequentius habitaretur, sedem regiæ cepit *Tullus Hostilius*. Capitolium insedit cum suis *Titus Tatius*, parte Sabinorum in Quiri-

Sect. II pag. 5.

9.

Quirinali etiam collocata. Aventinum montem, Murcium, & Remurium, civibus Politorii, Tellenarum, & Ficanæ, ibi locatis, muro circumdedit *Ancus Martius.* Esquilinum atque Viminalem, seu Fagutalem, urbi adjecit *Servius Tullius.* Murum a *Servii Tullii* tempore non progressum esse ulterius, observat. *Dionysio Hal.* nec post ejus tempora insignis aliqua ante *Aurelium* Imperatorem accessio memoratur, qui muros quidem ampliavit, pomœrium vero non protulit. Prona indidem tra-
Pag. 14. ctatio *Sectionis IV* de magnitudine urbis. Nimirum, *Tulliani* muri si circuitum spectes, cujus adhuc vestigia restant, quæ oculis subjecit *Borrichius*, non ultra 10 milliaria Italica in circuitu extensum fuisse, professus est. Aureliani vero ad 14 milliaria pari pæne cum hodierno ambitu, neque, ut jactat *Vopiscus*, ad quinquaginta prope millia passuum, dilatatus fuit. Accuratius tamen loquendo magnitudo Romæ veteris incerta est ob muro inædificata immensa suburbia. Neque ex lustris conditis cujuslibet temporis magnitudinem urbis colligere licet, nisi priora illa respexeris, ante frequentiores colonias; nam in eis quoque censebantur cives Romani. Certior ex multitudine ædificiorum conjectura. Numerant Autores 46902 insularum, quæ secundum *Festum Pompejum* domus sunt, non communibus parietibus cum vicinis junctæ, ædium vero 2117, ut prætereamus templa 400, curias 30, urbium instar thermas 19, spectaculis dicata loca amplissima 17, horrea publi-
17. ca 327, fora 19, vicos 424. Tam ampla civitas, quam *Sectio V* docet, varia quoque indigebat divisione. Et quidem *Romulus* in tres tribus, in quatuor *Servius*, dividebat; quæ divisio maxime in sacris erat Romanorum recepta. Erant autem Suburbana, Esquilina, Collina, & Palatina, quas hoc ordine regiones dixere sacerdotes Argei, quorum sacraria in septem et viginti partes urbis, Capitolio Aventinoque exceptis, erant dispositæ, parœcias hodie diceres. A primis autem Romæ Christianæ antistibus in septem regiones, ratione sacrorum, urbs dividebatur. Sed notissima est *Augusti* divisio, qua urbs in 13 regiones describitur, quamque semper adhibent scriptores; quæ, solo numero excepto, non conveniunt cum divisione

visione Romæ hodiernæ. Ad portas quod attinet, *Sectione VI* consideratas, earum notitia perquam est difficilis. Clare & perspicue videtur *Plinius* veri nominis portas Romæ *Vespasianorum* tempore ad duodenarium numerum reducere. Si enim tempore *Procopii de Bello Goth. Lib. I Cap. 19 Aureliani* muri, adhuc superstitis, ejusdemque amplioris, quatuordecim tantum fuere portæ, non duplex erit numerus in antiquioribus admittendus. Constituit autem *Plinius* tres portarum classes. In prima collocat septem portas deperditas, in secunda duodecim veras, in tertia XVIII bis terve numerandas, hic & illic per urbem & suburbia sparsas. Cum enim primis maxime temporibus integri sæpius urbi accesserint montes, prioribus antea sic satis munitis, murusque Romanis sacer semper fuerit habitus, unde etiam portæ a portando, vomere scilicet, dicuntur; vero simile maxime est, muros veteres statim non fuisse disjectos, sed labi temporum & propriis fatis relictos, atque hinc vetera portarum monumenta & nomina fuisse retenta, cujus rei plura in majoribus urbibus etiamnum supersunt exempla. Septem portæ primæ classis sunt Mugonia, Romanula, Janualis, Mucionis, Saturnia, Tarpeja, Trigonia; duodecim secundæ Flumentana, Collina, vel Quirinalis, Viminalis inter aggeres, Collatina, seu Gallicana, Esquilina, Labicana, Cælimontana, Latina, Capena madida, Trigemina, Portuensis & Janiculensis, seu Aurelia antiqua. Hæ portæ principales ab *Aureliano* prolatæ sunt, adjectis duabus. Inter secundarias portas, a Tiberi & septentrione filum muri tegentibus, seu classis tertiæ, 18 sunt, Carmentalis, seu scelerata duplicis Jani, Stercoraria, Ratumena, Catularia, Salutaris, Nomentana, seu Figularis, Gabiu[illegible], Ferentina, Sangualis, Querquetularia, Nævia, Rodusculana, Lavernalis, Piacularis, Fontinalis, Minucia, Navalis, & Mucia. Ubi autem collocandæ sint Triumphalis ac Mœcia *Plauti*, Noster omnino ignorat. Supersunt fata civitatis, *septima Sectione* dinumerata, quæ pessima fuerunt sub *Justiniano*, ubi Roma intra quindecim annorum spatium sexies capta est ac recepta; nec deinceps multo clementioribus fatis utebatur, donec a *Leone IV* Pontifice restitueretur, prolatis etiam pomœriis A. 896.

Pag. 19.
29.

Ad ipsum contextum quæ deinceps Cel. Editor passim annotavit, brevitatis ergo silentio præterimus.

JO. ADAMI FLESSÆ, REGII CONSIST. Assessoris, Gymnas. Acad. Direct. ac S. Theol. Prof. Fasciculus Commentationum varii argumenti, præcipue historici ac literarii.

Altonæ & Flensburgi, sumtu Kortiorum, 1744, 8.
Plag. 18½.

Venerabilis harum Commentationum Autor specimen in illis edit sub initium novi muneris diligentiæ, qua illo se fecerit dignum. Insunt autem Fasciculo elaborationes undecim, nequaquam inelegantes. *Prima* sistit vitam *Georgii Fri-*
Pag. 1. *derici Caroli*, Marggravii Brandenburgici piæ memoriæ, nomine publico Collegii *Christian-Ernestini* A. 1735 conscriptam. Cujus Principis majores, pueritia, itinera, nominatim Holsaticum, Gallicum duplex, Belgicum, Anglicum, Italicum, pericula in Italia, Baruthi, & in Rhodano, matrimonium & liberi, educatio liberorum, regimen, cura juventutis studiosæ reique sacræ, aliæ constitutiones, constantia, variis sese obstaculis opponentibus, ædificandi studium, atque obitus, breviter adumbrantur. *Altera*, scripta primum Baruthi A. 1727, inqui-
29. rit, num *Albertus I* Brandenburgicus ludis equestribus invictus fuerit. Initium faciunt, post nonnullas observationes de dubiis in historia, laudes *Alberti;* hinc sequuntur Autores, qui eum in ludis equestribus equo dejectum tradunt, & contra testimonium *Æneæ Sylvii* vocatur in partes, cujus etiam fides, postquam illa *Ge. Ruxneri* suspecta facta fuit, *Rentschneri*que suspicio confutata, defenditur, tandem, dubitari saltem posse, colligitur, &, si quid tale vel maxime factum, nihil tamen ideo *Alberti* de gloria decedere. Sequenti Dissertatione *Agnes* Augusta, *Henrici*
65. *III* mater, ab adulterii suspicione liberatur. Qua occasione tempora *Henrici* tristia causæque calamitatum ostenduntur. Hinc, insimulatam quidem esse adulterii, sed innocentem videri, Augustam, demonstratur. Id quo evincat Autor, quibus scriptoribus laudata, quibus vituperata, docet, deque testibus fert judicium, invidiam

invidiam *Agneti* gravem removet, rationes alias, ex quibus Augustæ innocentia pateat, adducit, narrationemque de *Henrico* antistite multis esse partibus suspectam, evincit. *Quartum* occupat locum ad vitam *Georgii Hornii*, Professoris Lugdunensis in Batavis, symbola collata, quam Commentationem Præside Autore A. 1738 propugnarat *Ludov. Joseph. Darfflerus.* Habentur ibi de alio *Georgio Hornio* nonnulla, item de obscuritate vitæ *Georgii Hornii*, Kemmetani, deque scriptoribus, tangentibus eundem, cujus patria, parentes, majores, natalis, discrimina juvenilia, præceptores, consilium de Lugduno relinquendo, causa delirii mortisque inopinatæ, & alia, sistuntur. *Quinta* de iis agit Romanorum temporibus, quibus nec vitia sua, nec remedia, pati poterant, ad *Livii* Præfat. *Decad. I,* tractatque *Livii* Historici laudes & nævos, locum hunc ipsum memorabilem, ætatem *Livii* ac tempus scribendi, ætatem, in quam *Liviana* querela cadat, & qua respublica Romana ierit præceps, *Liviani* loci illustrationem, causas reipublicæ pessundatæ, priscæ mores, disciplinam collapsam, quæ remedia adhibita, curque parum profuerint, providentiam criminum ultricem, quæ & aliis exemplis, ex historia depromtis, corroboratur, eademque occasione *Casparis Peuceri* testimonium ex epistola, qua *Carionis* Chronicon *Augusto* Saxoni dedicavit, ejusque soceri *Phil. Melanchthonis* itidem ex Dedicatione tali consensus, affertur. Sequitur Apologia pro *Joachimo I* Brandenburgico, magicarum artium insimulato; ibidemque legantur laus *Joachimi*, Principis Electoris, aliorum calculo firmata, nec nævis silentio præteritis, magiæ suspicio, & *Leutingerianæ* narrationis epitome, cum ipsius dubitatione, divisione, veræque sententiæ exploratione; qua occasione inquiritur, num vere *Francisci* de Ordine sacro sodalis, qui Landsbergæ plurima flagitia patrasse dicitur, tot effecerit mira, curque multa dubia videantur, & evincitur, hominem istum nebulonem fuisse sceleratissimum, quo nec *Joachimus*, multo minus *Joannes*, filius, ministro sint usi; cujus rei, ac generatim innocentiæ utriusque, post tractationem de chartis *Joachimi* manuscriptis, rationes adduntur, generatimque, quid infamiæ præbuerit occasionem, edicitur, aliorumque exemplo confirmatur.

Pag. 79. 103. 125.

Pag. 155. rantur. *Septimum* occupat locum memoria *Georgii Christophori Hasslebi*, Serenissimo Principi a consiliis fiscalioribus qui fuit, cujus ad vitae curriculum quaecunque imprimis notatu digniora
169. pertinent, enarrantur. Idem institutum est Commentationis, hanc ipsam excipientis, nonumentorum quae continens *Genitricis Fridericus Hasslebius*, J. U. Candidatus, confectorum, ubi & alia, splendidam illam familiam quae spectant, continentur, atque officium, eorum, quos nominat, memoriam conservandi, afferi-
180. tur. *Nono* loco proponitur *Phil. Melanchthonis* testimonium, ut conjectura licet consequi, nondum editum, quo *Christophorus Evandrum*, Esslebiensem, ornavit, nomine ordinis philosophici, cui tunc Decanus praeerat *Philippus*, consignatum. Factus autem est *Christophorus* ille *Evander* celebris in patria atque alibi verbi divini praeco, fuitque gener laudatissimi Theologi, *Nic. Medleri*, quem & magistrum, ut in testimonio est, antea coluerat. *Penultima* est Commentatio de Dictatibus
193. *Gregorii VII*, Pontificis Romani, quorum hunc esse Auctorem, septem argumentis negatur, & a mancipio quodam curiae Romanae *Henrici V* circiter tempore fuisse composita, ut jura & potestas & privilegia Pontificis Romani proponerentur in
209. mente, per conjecturam evincitur. Postremum locum primo digna tenet Oratio, de studio ecclesiastico per injuriam e scholis pulsam exulante, qua nuntus decendi publicam in Gymnasio Altonano die 30 Maji A. 1741 auspicatus est Noster. Argumenta vero, quibus proposito satisfacit, sunt imprimis, quae sequuntur: Si profanos scriptores legimus, quidni & Christianos? Si profanas antiquitates perdiscimus, quidni & Christianas? Si profanam humanitatem magni facimus, quidni & Sacram? Si res patriae terrestris curae cordique habemus, quidni & coetus divini patriae coelestis? Ut ceteras argumenta, ab utilitate generatim, ratione judicii de fonte veritas divinae, ratione veritatis, sanctitatis, disciplinae, petita, taceamus; id saltem monemus, quod utilis multa hic explicata dederit Auctor, atque etiam saluberrima consilia hujus ipsius studii excolendi singulatim ac distincte subjunxerit.

ENCHIRIDION, SIVE PRUDENTIA PRIVATA ac ci-

ac civilis T. Pomponii Attici, M. & Q. Ciceronum, Cn. Julii Agricolæ, Imp. Cæſ. Nervæ, Trajani, a Nepote, Ciceronibus, Tacito, Plinio, deſcripta. In uſum prælectionum Academicarum recenſuit JO. MATTH. GESNERUS.

Gœttingæ, apud Jo. Pet. Schmid, 1745, 8.
Plag. 19.

Quæcunque ex manu ac penu Celeberrimi *Geſneri* accipimus, polita ſunt, ornata, ſuoque modo perfecta, ſi vel levia imperitis, minimeque digna primi nominis eruditis, videantur. Eundem in ordinem referenda nobis hæc collectio videtur, ſive inſtitutum, ſive ſelectum, ſive denique Præfationem, ſpectemus. In hac, ſtatim ab initio, ſtrenuum ſe elegantiorum literarum vindicem profitetur, quippe quas & autoritatibus & argumentis defendit. Ad teſtimonia ſpectat, quod *Fabius I, 4, 6,* de Grammatica pronuntiat: *Interiora velut bujus ſacri adeuntibus apparebit multa rerum ſubtilitas, quæ non modo acuere ingenia puerilia, ſed exercere altiſſimam quoque eruditionem & ſcientiam, poſſit.* Profecto mirifice falluntur, qui, Philologos ſaltem nugis occupari, neque ad veram aliquid eruditionem conferre, arbitrantur. Quid ædificium ſine fundamento? & annon rideretur, qui, quod iſtud haud ornatum, haud adeo conſpicuum, eſt, flocci eſſe cenſendum, ſibi perſuaderet? Ejusdem generis ſunt, qui de umbra ſcholarum, de minutiis Philologorum, loquuntur, imperiti. Sunt, fatemur, inter Philologos, qui, rebus relictis, conſeneſcere in verbis, quique de ambiguis apicibus, tanquam pro aris ac focis, vel ſalute Græcorum, acerrime pugnant. Sed inter Theologos, Jureconſultos, Medicos, num omnino deſunt in res ſe minimi momenti, nulliusque commodi, ingurgitantes? vel potius, num ordini eſt univerſo, num arti, tribuendum, artificum quorundam vitium? Ars non habet oſorem, niſi ignorantem; neque talem facilem patronum accipiet. Non riderentur tanquam parva, ſine quibus magna ſubſiſtere nequeunt, ni, velut illotis manibus, tot nomine magis, quam re, eruditi, altiora ſacra tractanda ſuſciper ent. Megni ſiunt, qui gemmis, lapidibus, conchis, herbis,

 ſerpen-

ſerpentibus, papilionibus, inſectorum generibus, colligendis, in loculos ſuos digerendis, oculo armato luſtrandis, perque amplificantia illa vitra minutiis conſiderandis, & ſexcentis id genus negotiis, ætatem impendunt; reliquis vel poſthabitis, vel modo delibatis: cur contemnitur, ſi quis alius otium ſuum vel oblectare, vel conſumere, velit in curioſiore verborum cujusque linguæ, veterum novorumque, inquiſitione? Hic etiam divinam ſapientiam, bonitatem, juſtitiam, admirari, novas veritates eruere, ſermonem, a brutis quo ſeparamur, nobile illud divini Numinis donum, emendare, vehicula ſcientiis admovere, ſcientias ipſas vel eminentiores juvare, poterimus. Hinc etiam ad publicam non parum utilitatem redibit, licet non omne ſtatim videre ac palpare valeamus omnes. At hoc non eſt honorum ac numorum acquirendorum cumulandorumque compendium. Generoſior erat humilibus iſtis *Fabius*, qui, *ne velim quidem*, ait, (*I, 2, 17,*) *lectorem dari mihi, quid ſtudia referant, computaturum.* Numque ſcimus, quid craſtinum ferat? Ut nihil pietate ac virtute lucroſius, quanquam multum abeſt a lucri cupiditate; ita omne ſtudium, in quacunque naturæ parte poſitum, primum ipſa exercitatione & mentis adverſione prodeſt, ſive ocyus illud, ſive ſerius, pateſiat. Verum enim vero ille demum cenſuram meretur æquiſſimam, ſi quis, cum formare juniores ad virtutem & ſcientiam juſſus ſit, non ſuum otium, ſed tempora, tantæ rei deſtinata, minoribus ejusmodi conſumat. Nihil is ſapientior erit homine, qui, mercatorem formare juſſus, per omnem numerorum primorum, perfectorum, cubicorum, fractorum, conſiderationem circumducat adoleſcentem, ceterorum vero, quibus ad rem quærendam ſervandamque mercatores utuntur, omnium rudem relinquat. Ipſa veterum ſcriptorum lectio, præter verborum cultum, rerum ſimul utilitatem ſtatim commendat, prudentiamque vivendi ſuffulcit. Adeo inde ab *Homeri* ætate propoſitum fuit bonæ notæ ſcriptoribus, facere lectores non verborum ſolum oratores, ſed & actores rerum, *Il. I, 443, Cic. de Orat. III Cap. 15*, quam quidem perfecti viri civilis imaginem recte appellat *Ariſtoteles de Rep. Lib. VIII.* Hoc idem fuit propoſitum indefeſſi *Geſneri*. Nihil habuit Roma libera ſublimius Conſulatu, de cujus petendi atque adipiſcendi ratione

tione *Marcum* fratrem præclare monet *Q. Cicero:* Nihil glorioſius ac lucroſius Proconſulatu, de quo nemo melius præcipere potuit, quam ille vir, cujus Conſulatus & Proconſulatus quædam vivi hominis eſſe conſecratio videbatur, Romanorum diſertiſſimus. Bellicas autem res attigit *Julius Agricola*, Britannorum ille domitor, ingenio, generi quem habuit, comſummatæ prudentiæ viri propoſitus. Faſtigium denique humanæ magnitudinis tenuiſſe videntur Imperatores, in quibus optimi ſibi nomen comparavit *Trajanus*, quem velut in tabella depingit *Plinius*. Atque eadem illa ſunt ſcripta, quæ accuratiſſimis ſtudiis atque emendatiſſime repetita uni velut obtutui ſubjicit. Ipſe Præfationi additus correctorum index demonſtrat, quam ſtudioſus fuerit *Geſnerus* in contextu accuratiſſime & ad intelligendum convenientiſſime proponendo.

MEMORIAM SECULAREM FUNERIS ET SEPULCRI D. Martini Lutheri recolere ſtudet D. CAROLUS GOTTLOB HOFFMANNUS, S. Theol. Prof. Circ. Elect. Sax. Super. Gen.

Vitebergæ, impenſis Jo. Joachimi Ahlfeldii, 1746, 4.
Plag. 14.

Iniquum ſane videtur, virorum de republica ſacra inprimis meritorum memoriam negligere, & ingrati hominis, quod vitium omnium omnino eſt maximum, facinus id æque putatur, ac ſi quis benefactorum temere obliviſcitur. Eo majoris criminis indicium putatur, quo majora exſtant beneficiorum teſtimonia.
Nefas hinc commiſiſſet Academia Vitebergenſis, ſi *Lutheri* me- Pag. 3.
moriam renovare, & pie celebrare, noluiſſet, cum tanta in eam exſtent pietatis illius monumenta, quanta laudibus ipſius vix ſatis digne celebrari poſſunt. Præter ea amplius quid neceſſitatem iſtius rei injungit, quoniam tanta calumniatorum turba obitum B.
Lutheri placidiſſimum vituperare ſtudet. Veritatis itaque mani- 5.
feſtandæ cauſa S. Ven. Autor ſibi proponit fideliter enarrandum, quicquid de pompa funebri, & omni honore ſepulchrali, ex antiquitatis monumentis aſſerri poteſt, quo mendacia
putidiſſima *Bellarmini, Cochlæi, Thyræi Delrionis, Caroli Creu-* 13.
tzii, Bozii, Bredembachii, Pazmanni, quin imo errores *Maimbur-*

gii

gii & *Fontani*, validius propagari atque prodigiis quaeri. Ad-
ducuntur cum in finem singula singulorum testimonia, quae de
genere mortis *Lutheri*, & conditione corporis demortui, ab ad-
versariis ficta fuerant. Qua occasione etiam *P. Bulli* & *G. Arnol-*
Pag. 25. *di* iniqua censura & petulantia de morte *Lutheri*, & pompa eius
funebri, acutissime castigatur. Postea testimonia locupletissima
Thuani, *Sleidani*, *Pauli Eberi*, *Joachimi Camerarii*, *Jonae*, *Caelii*, &
Aurifabri, in eam proferuntur, qui *Lutherum* placide
mortuum, & honorifice sepultum, ad unum omnes asserunt.
Omnes res circumstantes ex industria hic repetuntur, ex quibus
constat, *Lutherum*, Islebiae defunctum, in lecto fundi fuisse col-
35. locatum; Principem Septemvirum Saxoniae, autore *Justo Jona*,
de exequiis *Lutheri* quaesitum; mandatum a Principe de fune-
37. re Vitembergam deducendo datum; *Lutherum* depictum, non
quidem a *Cranachio*, sed ab Islebiensi quodam pictore, *Luca Fur-*
tennagel dicto, cujus ἀρχέτυπον Lipsiae in Academica Biblio-
theca asservatum perhibent, & nunc denuo aeri incisum in fronte
hujus libelli secularis apparet. Porro narrantur justa, *Luthero* in
templo S. *Andreae* Islebiae habita, eademque die sequenti repe-
tita, & rara donum in Academia Vitebergensi indicta, atque ce-
lebrata. Hic deductio funeris ex ordine describitur, & tota
57. pompa universa funebris indicatur. Laudationem funebrem
Bugenhagium Germanice, & *Melanchthonem* peroratione Latina,
62. habuisse, monetur. Adduntur postea dubia quaedam veterum de
morte B. *Lutheri*, annis, mensibus, & diebus, quae censura quae-
64. dam, *Junckero* affecta, excipit. Tum longa & accurata quaestio in-
stituitur de epitaphio *Lutheri*, ubi *Stenovius* leviter notatur, qui
plane eadem ratione illud non descripsit, qua debebat. Denique
hoc argumentum recensitis quibusdam de inviolato *Lutheri* se-
pulchro historiis circumdatis, aliisque, quae jam non sunt, fi-
nitur. Appendix huic scriptioni addita, complectitur *Phil. Me-*
lanchthonis Orationem in funere D. *Mart. Lutheri* recitatam; *Joan.*
Bugenhagii & *Justi Jonae* laudationes funebres, cum *M. Mi-*
chaelis Caelii Orationem. Quae omnia in memoriam nobis revocant,
quanta *Lutheri* in nos etiam fuerint merita, quamque praecla-
rum vitae exitum habuerit, qui, etsi multis commentis adsper-
gertur, placidissimus tamen & omnibus bonis exop-
tandus contigit.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno M DCC XLVI.

ΗΣΥΧΙΟΥ ΛΕΞΙΚΟΝ. *HESYCHII LEXICON, CUM Notis doctorum Virorum integris, vel editis antehac, nunc auctis & emendatis, HADR. JUNII, HENR. STEPHANI, JOS. SCALIGERI, CL. SALMASII, JAC. PALMERII, FRANC. GOYETI, GODOFR. SOPINGII, JO. FUNGERI, JO. COCCEJI, J. F. GRONOVII, JO. CASP. SUICERI, TAN. FABRI, CORN. SCHREVELII, ED. BERNARDI, &c. vel ineditis HENR. VALESII, DAN. HEINSII, PHIL. JAC. MAUSSACI, TH. BRUNONIS, IS. VOSSII, JO. VITI PERGERI, THOM. MUNKERI, MARC. MEIBOMII, JO. VERWEJI, inprimis KUSTERI, HEMSTERHUSII, JO. CHRISTIANI BIEL, &c. præter selectas JENSII, TRILLERI, D'ARNAUD, ABRESCH, &c. Ex autographis partim recensuit, partim nunc primum edidit, suasque animadversiones perpetuas adjecit, JOANNES ALBERTI, Theol. D. & Prof. Ord. in Acad Lugd. Bat. cum ejusdem Prolegomenis & Apparatu Hesychiano.*

Tomus I.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmans & filium, 1746, fol. Alph. 10 plag. 21.

Si ullus nobis liber Græcus restabat, qui lucem & expolitionem ab ingenio & doctrina Viri alicujus excellentius

tius in Græcis literis versati desideraret, & in quo quis emendando illustrandoque inprimis magnam gratiam inire ab harum literarum studiosis, utilemque operam navare, posset, is profecto erat *Hesychianus*, qui Glossas Græcas interpretatur. Nam, cum in eo magni Græcæ eruditionis thesauri lateant, sed ii sub plurimarum corruptelarum & cujusdam propriæ Glossariis talibus obscuritatis tenebris abditi ac retrusi, ut neque invenire quisque bona illa, neque iis recte uti, possit; quomodo non optabile erat, ut aliquis corruptelis amovendis, & obscuritate eruditionis lumine dispellenda, aditum ad eos muniret, eorumque usum monstraret? Atque ea res fecit, ut multi insignes Græca eruditione homines *Hesychium* expolire & illustrare instituerint; quorum tamen nemini licuit ad exitum consilii & instituti pervenire. Quo magis bene de Græcis literis meritus est *Joannes Alberti*, V. C. cum illam exquisitam Græcarum literarum scientiam, tot luculentis jam documentis probatam, ad *Hesychium* emendandum & illustrandum contulit, in eaque re multos annos hoc eventu consumsit, ut jam *primam* ejus *Partem* felicissime excultam & exornatam habeamus, de qua nobis jam diligentius erit exponendum.

Operi universo præmissa sunt luculenta *Prolegomena*. Ea in *quinque Capita* descripta sunt. *Primum* de *Hesychio*, ejusque ætate, exponit; *alterum* de ejus editionibus; *tertium* de editione *Schreveliana*; *quartum* de editionibus promissis, & notis latentibus; *quintum* de hac ipsa editione & apparatu, quo instructus V. C. hanc editionem curavit. Ex his quædam decerpere non pigebit.

Hesychium quendam Autorem hujus Lexici fuisse, de eo quidem satis convenit; sed, quis fuerit, quove tempore vixerit, haud facile pro certo dici potest. Atque id ipsum etiam quæritur, Christianusne fuerit, nec ne; de qua tamen quæstione maxima doctorum pars adhuc ita judicavit, ut eum haud dubie in Christianis numerandum censerent, confisi inprimis tot locis, e sacro Codice petitis. Sed *Albertus* noster ita contra illam sententiam disputat, ut nullum ejus defen-

dendæ

deinde locum relinquat. Maxime autem ei sententiae opponitur hoc, quod *Hesychius* in *Praefatione*, cum fontes, unde hauserit, tam diligenter indicet, nullam omnino mentionem faciat sacrorum librorum, Patrum ecclesiae, Lexicorumque ecclesiasticorum, e quibus multa eisdem verbis descripta in hoc *Glossario* reperiuntur, neque quidquam omnino dicit, unde vel levissima Christianismi suspicio possit exoriri. Quod si de *Glossis* sacris in hoc Lexico frequenter obviis quaeras, unde sint; respondet, eas alienas esse *Hesychiano* operi, in eoque magnum *Bentlejum* adstipulatorem habet, haud parum gravem. *Sed de hac re jam dixerat Vir Clariss.* ante, cum in *Obs. misc. Vol. IV Tom. II pag. 263*, tum in *Praefatione* ad *Gloss. Nov. Test.* Quod autem ad aetatem *Hesychii* attinet, recte monet V. C. nihil certi de ea dici, nisi hoc tamen, posse, eum esse posteriorem ante eorum, qui in *Praefatione* commemorantur. Nam ex ipsa *Glossa* nihil non colligi posse putat, quod, cum tantopere interpolatum sit *Hesychius*, satis certo dici non possit, quae *Glossa* sint ab *Hesychio*, quae non. Itaque frustra in ea desudanda Viri docti laborant.

Ceterum hujus *Glossarii* unum tantum exemplum MStum repertum est, quod nunc servatur Venetiis in Bibliotheca *S. Marci*, e qua prima nota est editio *Aldina A.* 1514 in fol, valde illa vitiosa; quam secuta est primo Florentina apud *Juntas*, cura *Francisci* A. 1520, ad *Aldinam* fere expressa, deinde Hagenoensis A. 1521, haud paullo superioribus emendatior, ab ingenio & doctrina editoris, incertum est cujus. Commemoratur etiam *Basileensis*. Frustra. Secuta est longo intervallo *Schreveliana* Lugd. Bat. A. 1668 in 4. cum Notis doctorum virorum. *Sed* ea editio, etsi eleganti specie est, tamen plurimos naevos habet. Nam contextus quidem e vitiosissima *Aldina*, neglecta Hagenoensi, expressus est, omissis adeo per negligentiam verbis nonnullis. Accedunt vitia gravia orthographica, distinctionum, spirituum, & accentuum, perturbationes, particularum & vocum infitiones, corruptela etiam e compendiis scribendi non intellectis. Sed multo plura in notis sunt peccata. Nam multa multorum notae sunt

mutilatæ, plures omissæ, quædam alienis verbis subjectæ, nonnullæ etiam ita confusæ, ut e pluribus una fieret, tum corruptæ plane, falsis Autoribus tributæ, multaque alia ejus generis sunt admissa, quæ imperitorum erroribus locum faciant. Ceterum tot peccatorum culpa fortasse non in *Schrevelio* residet, sed in iis, qui eam editionem, mortuo *Schrevelio*, curarunt. Post *Schrevelium*, ut alios promissores taceamus, de nova *Hesychii* editione paranda serio cogitavit *Jo. Verwey*, *Grævii* quondam discipulus, Græce doctissimus, ad eamque rem egregia subsidia habuit. Nam a *Nic. Heinsio* accepit exempla duo *Hesychii*, *Dan. Heinsii* notis plurimis referta. Habuit vero etiam notas *Henr. Valesii*, Commentarium avtographum *Palmerii*, notulas *Arcerii*, *Rulæi*, *Munkeri*, margini *Hesychiano* adscriptas. Sed morte præventus *Verwejus*, destinata perficere non potuit. Ceterum felici literarum fato accidit, ut *Verwejanus* apparatus in *Alberti*, V. C. manus veniret, eique consilium expoliendi *Hesychii* injiceret. Is & *H. Junii*, *Jos. Scaligeri*, *Palmerii*, *Sopingii*, & *Munkeri*, notas & emendationes, item *Heinsianas*, cum avtographis diligenter contulit, in ceteris *Schrevelii* & *Verweji* fidem secutus; & *Verwejanas* copias multis aliis conquirendis subsidiis auxit. Nam accepit primo Codicem, cum *Is. Vossii* notis, multas illis quidem bonas observationes continentibus, sed tamen etiam emendationes sæpe contortas, quales in aliis etiam *Vossianis* libris reperiuntur; deinde *Jo. Viti Pergeri* notas copiosas ineditas, nisi quod specimen earum in *Anecdotis Græcis* publicavit *J. C. Wolfius*, acceptas a *J. A. Fabricio*; cujus exemplum haud dubie descriptum est, sive excerptum, ut *Trillero*, V. C. videbatur, e Codice avtographo, quem habuit olim *Godofr. Olearius* nostras, a quo ad fratrem, ex hujus autem Bibliotheca ad *Menzium* nostrum, V. C. pervenit, qui eum cum *Trillero*, V. C. communicavit. Eæ notæ plurimum reconditæ doctrinæ continent. Ceterum recte Cl. *Albertus* in emendationibus εὐςοχίαν criticam desiderat. Eadem porro *Wolfii Anecdota* ei suppeditarunt notulas *Q. Septimii Flor. Christiani* & *Eduardi Bernardi*. Maximum autem præsidium accessit a *Ludolphi Kusteri*, exercitatissimi in hoc genere viri,

notis

notis elaboratis, & eo animo scripsit, ut ederentur, sed in principio elementi Θ desinentibus. Has notas accepit e *Senio* & *Salierio*, Parisiensibus; per quos etiam duo *Hesychii* Codices, alterum *Mausaci*, alterum *Sorbonii*, nactus est. Ex utroque nonnulla decerpsit Cl. *Albertus*, sed pauciora e posteriori. His accessit Lexicon Graecum MStum e Bibliotheca regia Parisiensi, illud ipsum, ut existimat V. C. quod *Cangius* in *Gloss. Graec.* laudat nomine Cod. Reg. 2062, una cum variis, ad *Hesychium* pertinentibus, schedis, quibus omnibus vix ac dextre ad *Hesychium* expoliendum usus est. Misit etiam selectas in *Hesychium* observationes *Jo. Christianus Biel*, Societatis Bremensis doctissimus, e S. Codicis locis maxime, & *Cyrilli* Lexico MSto Bremensi. Ex aliis praeterea Codicibus, notatis doctorum virorum manibus, ut *Vitii*, *Coperi*, *Abrlanii*, *Rolandi*, *Almeloveeni*, *Mussicii*, quaedam hausit. Delibata etiam sunt e Criticorum libris sparsis ad emendandum illustrandumque *Hesychium* dicta, impressis e scriptis *D'Arnaud*, *Abresch*, omniumque Miscellaneis Col. *d'Orvillii* Observationibus, *Trilleri*, *Jensii*, atque neglectis, quae *Boherius*, *Hemsterhusius*, *Wesselingius*, *Valkenaerius*, *Wesselenius*, *Bryskius*, aliique, communicarunt. Atque etiam obiter quaedam sunt *Alberto*, quibus, ne in immensum excresceret *Hesychius*, uti noluit; in quibus fuit etiam Codex, *Brunnii*, Prof. Vitab. manu notatus; quem nos non potuimus satis inspexisse. Non est autem, quod inde quis nimium adjumenti ad *Hesychium* excrescendum speret. Nihil enim prope aliud egit *Brunnius*, quam ut ad quodque verbum loca Scriptorum Graecorum, sed sola paginarum numeris, notaret, ubi idem verbum ipse reperit, edi alia, quam Glossa *Hesychiana* desideret, significatione; deinde ea ipsa loca ita laudavit, ut reperiri non possint, nisi tu forte eandem habeas editionem, quam ipse tum in manibus habuit; quae qualis fuerit, ex ipso libro nusquam intelligi potest. Itaque non possumus intelligere, quid consilii Vir doctus in eo labore secutus sit.

Sed praeter illum observationum apparatum plurimum usus est Lexicis & Glossariis & Scholiastis Graecis antiquis, cum

 editis,

editis, tum ineditis, quae saepe perfecto Nostri *Hesychiani* lectum obtinent, propterea quod multa vel e communibus fontibus, vel ex *Hesychio*, ducta sunt, vel *Hesychius* ab ipsis sumsit. Inedita Lexica quatuor habuit, duo *Cyrilli* nomen praeferentia, quae nuper *J. A. Fabricii* fuerunt, post *Brimeri*, V. C. liberalitate ad ipsum venere; tertium *Photii*, acceptum a *J. C. Wolfio*; quartum denique Lexicon *Homericum Apollonii* Sophistae, quem ipse *Hesychius* in fontibus suis numerat; denique, praeter specimina Glossariorum, passim edita, *Glossarium Graeco-Latinum, Michaelis Apostolii*, Byzantini, manu scriptum.

Haec qui consideret, facile, vel conjectura, intelliget, quanta lux accesserit *Hesychio* in hac *Albertina* editione, cum V. C. praeter ingenium summ eamque doctrinam tot aliunde accepta praesidia ad eam exornandam contulerit. Prima igitur laus ei debetur elegantiae ac diligentiae, quod primo contextum *Hesychianum* exhibuit integrum & purum cum a manifestis se certis corruptelis, tum a mutationibus, sola probabili aliqua conjectura nixis; deinde, quod in notis aliorum digerendis ratione ea usus est, quae & ad brevitatem aptissima, & ad usum lectorum facillima, esset. Nam, quod contextui nullam Latinam versionem adjecit, non laboris fugiendi causa fecit, sed ne laborem inanem susciperet. Laudanda deinde ac praedicanda venit sagacitas in fontibus corruptelarum, & locis Auctorum Graecorum, ad quae *Hesychianae* Glossae respiciunt, indagandis; felicitas porro in emendando, & infinita pene lectionis antiquae & novae copia. Quodsi quae in tot non sinistris conatibus, sua lapsus esse V. C. videatur, hoc facilius id debebit ei condonari, quod in omni alio opere facilius est satisfacere, ipsoque vitare. In animo erat Viro Clariss. peculiarem tractationem de praestantia & usu Lexici *Hesychiani* Praefationi addere, regulasque, in *Hesychio* legendo & corrigendo observandas, in aliis tractandis etiam Auctoribus utiles futuras; sed, cum illa jam spatium in modo dicta essent, & Praefatio jam satis longa videretur, hoc labore supersedere placuit. Addidit etiam in *Appendice*, subjecta Praefationi, in qua varia, ad *Hesychium* pertinentia, exponuntur.

J. A.

J. A. Ernesti, V. C. Prolusionem Academicam de vero indole & recto usu Glossariorum, inprimis *Hesychii*. Ac fortasse tempus locusque patietur, ut in *altero Tomo* comparere possit. In illo Appendice exhiberentur etiam, praeter *Praefationes* omnium editionum, ineditam *Palmerii*, & primas lineas Praefationis ejus, quam *Dan. Heinsius* praepositurus erat suae editioni, *Excerpta Epistolarum Salvinii*, *Wetsteinii*, aliorumque, ad *Hesychii* editionem pertinentium, quam *Salvinius* parabat: cujus specimen Observationibus ejus facris subjectum habemus; *E. Bentleji* Epistola inedita de Glossis facris in *Hesychio* insertis; *Broinii* & *Salvinii* ad *J. A. Fabricium* Epistola de nova *Hesychii* editione, a *Kustero* coepta, a se autem absolvenda; *Bibliotheca Graeca Fabriciana Lib. IV Caput 35*, & *Lib. V Caput 35*; *Thorschmidii* Diss. *de Hesychio illustri Christiano*, & tandem *Testimonia* de *Hesychii* Lexico.

Restabat, ut specimina notarum, primum editarum, *Alberti*annarumque, de more nostro, proponeremus. Sed, ne nimis longi simus, alio loco, cum alter *Tomus* prodierit, larga manu dabimus. Unum hoc nunc addimus, Operi huic magnam commendationem accessisse a chartae & typorum insigni elegantia ac nitore.

TRAITE' DE LA VERITE' DE LA RELIGION *Chrétienne*, &c.

id est,

TRACTATUS DE VERITATE RELIGIONIS *Christianae, excerptus ex Dissertationibus Latinis JO. ALPHONSI TURRETINI, Prof. Theol. & Hist. Eccles. Genevens.*

Partes VI.

Geneve, apud Gossium & socios, 1740 & 1745, 8 maj.

P. I-III Alph. 1, P. IV Alph. 1 plag. 2, P. V & VI Alph. 1.

Librum hic enarrandum suscipimus, qui dignus est, ut ab omnibus cujuscunque generis & conditionis hominibus lega-

legatur, quorum alii cognitionem suam, lecto hoc libro, certiorem reddi gaudebunt, alii suæ impietatis, & frivolæ de sacris rebus judicandi rationis, ita arguentur, ut simul, ad frugem redeundi, consilium capere possint. Autoris quidem nomen in prima libri fronte non apparet; at in Præfatione, *Parti tertiæ* præmissæ, *Jo. Vernetius*, Eloquentiæ & Historiæ Professor Publicus Genevensis, ita se Autorem hujus Commentationis profitetur, ut *Turretino* in eo scribendo primæ, ipsi secundæ, partes conveniant. In Gallicum sermonem convertit, quod ille Romano ore protulerat, ipsam tractationis formam commutavit, & insigniter *Turretini* laborem amplificavit, ut sic non immerito novum opus nominari possit. Variis lucubrationes suas *Partibus* distinxit, quarum *priores duæ* de *necessitate & cha-*
Pag. 3. *racteribus revelationis* agunt. In *primo primæ Partis Capite*, quod introductionis locum tuetur, rationem omnem libri sui conscribendi init, &, quæstionem sibi cum *Deistis* quam maxime instituendam esse, docet, qui quidem aliquam religionis speciem præ se ferre videntur, at ejus tantum, quæ in sola ratione est fundata, & omnem librorum sanctorum autoritatem, omnemque revelationem, plane negligit, causam interferendo, quod Christiani ille nomen mereatur, qui tantum ex ratione teneat, quantum ipsa de Deo, ejusque cultu, de legibus morum, & futura quadam vita, præcipiat. Quam periculosa vero hæc sit præceptio, dum vel atheismi crimen foveat, vel facile eo homines perducat, Autor noster exponit, &, quam necessaria sit revelatio divinitus facta, ad confirmandam rationis legem, eamque amplificandam & perficiendam, ita ostendit, ut constans revelationis autoritas permaneat. In universum etiam hic notat turpissimos errores, quos errarunt populi, qui lumine revelato fuerunt destituti, id quod
10. *Capite secundo* conficitur, ubi multa primo de simulacris Deorum, divino honore habitis a profanis gentibus, disserit, deinde crudelissimum, nefandum, & sceleratum, recenset cultum, quem plurima pars hominum profanorum Diis hisce in ludis & festis quibusdam diebus habuit, ex quo factum est, ut doctrina morum corrumperetur, & futilis plane redderetur. Nec objici

Digitized by Google

obiici posse, quod *Mahometis* asseclæ, veritatem Christianæ Pag. 32.
non profitentes, tale quidpiam non admittant in cultu suo religioso, tamen quasi caecam solam sequantur, cum conficta
sibi, illum non Philosophum, sed Prophetam, se gessisse,
revelationemque divinam iactasse, quas quidem maximam partem ex Iudaeorum & Christianorum scholis surripuit, quo sumeretur & sibi, non humanas, quam minus sufficientem putabat, sed divinam, conciliaret doctrinis suis. Multo minus in causa
esse posse dissidia quorundam Christianorum vias, ut perfectionem divinam iamdum haberetur, cum nulla hic inter paganos & Christianos instituti possit comparatio, siquidem quorum
praeceptiones & doctrinae sunt veritati convenientes, licet vitas 34.
singularum non conveniat, quod vel indicio est, quam necessaria sit revelatio, cum ne ipsi quidem Christiani a superstitione & pravis moribus alienum habeant animum, licet rationem a paganis erroribus purgatam. Nec Philosophos praesentes in hoc iudicio esse absolvendos, tertium Caput docet. Hi 36.
enim, licet plebis opiniones praeconceptas exuerint, suas tamen,
ut cuique sedet ratio ferebat, magis sententiarum via satis ridendas, defendebant. Pergit hoc Noster ostendere ex praeceptionibus *Pyrrhoniorum, Academicorum, Epicureorum, Peripateticorum*, aliorumque, quae, facile cognoscitur, quam vana falsaque fuerint. Si qui vero ex illis sapientiores aliquis fuerint, eo tantum vires ingenii sui contulerunt, ut subtilius, quam par erat, de rebus excelsis disputarent, de emendando cultu divino nihil cogitantes: tantum aberat, ut plebem 47.
avi superstitione infectam, emendare, & ad rectiorem Deo 49.
colendi viam reducere, studerent. Accedit huc ipsa
quamplurimorum ex Philosophis & Legislatoribus confessio,
qui, rationis defectum sentientes, aliunde auxilia, illam supplendi, necessaria expetenda esse putabant, id quod ex testimoniis *Democriti, Socratis, Tullii, Platonis, Lycurgi, Numae*, 59.
& reliquorum, qui in *Capite quarto* nominantur, satis abundeque confirmatur, ut vel exinde necessitas revelationis 65.
luculenter appareat. Obvertit tamen hic posse, Auctor probe per-

 spicie-

ſpiciebat, quod hæc omnia in antiquos modo Philoſophos
Pag. 65. convenirent, a quibus hodierni doctores multis fortaſſe
paraſangis abeſſe, exiſtimari poſſent. Id ut refellat, in
Capite quinto hac ſuper re quæſtionem inſtituit, &, opti-
ma quæque ex Chriſtianorum præceptis deſumta eſſe, do-
cet. Deinde etiam in *ſequenti Capite* vanitatem hujus aſſerti
76. indicat, quo perhibetur, recentiores Philoſophos Theologiam
naturalem perfectiorem reddidiſſe, ita ut altiori divinaque luce
amplius non opus ſit hominibus. Vitia hinc illius ſenten-
84. tiæ retegit, & diverſa ſubjungit argumenta, quæ confirmant, nu-
dam Philoſophorum doctrinam quam minime ſufficere, ut via
85. felicitatis & ſalutis inde demonſtretur, cum, vel aliis omiſ-
ſis, multa eo pertineant, quæ omnes rationis fines exce-
dunt, & ea, quæ illi proferunt, autoritate divina deſtituta, non
niſi conſilia putari poſſint, quæ homines ſapientiores quidem,
91. ſed fallere non neſcii, ſuppeditarunt. Sub finem inde conclu-
dit Noſter, ad religionem ſtabiliendam autoritate divina opus
eſſe, id quod etiam *Numa* & *Minos* intellexerant, & Deiſtarum
doctrinam eſſe mancam atque mutilam, imo ita depravatam,
ut ad omnem evertendam religionem vires ſuas conferre re-
97. cte cenſeatur. Pergimus ad *ſecundam* hujus Operis *Par-
tem*, quæ de characteribus revelationis præcipit. Hic in
primo ſtatim *Capite* Autor eam examinat quæſtionem, num
revelatio univerſalis eſſe debeat, ratione temporis habita.
Quidam enim adverſariorum urgent inprimis univerſali-
tatem revelationis, & certiſſimam ejus evidentiam. Prius
Cl. Autor ita expedit, ut reſpondeat, revelationem ori-
ginem mundi æquare, cum Deus primis hominibus, eorum-
que poſteris, ſubinde ſe revelaverit, &, licet ſequioribus tem-
103. poribus pedetentim tenebræ obductæ ſint naturali cognitioni,
ſummum tamen Numen ſemper quosdam ſibi conſervaſſe ado-
ratores, uſque dum recentioribus Seculis veritas divinitus pa-
105. tefacta per omnes terrarum fines propagata fuerit. Addit hic
nonnullas conjecturas, ex Hebræorum ingenio, & gentilium
conditione, petitas, ut doceat, qua de cauſa non citius hæc
111. revelatio facta ſit. Nec negandum eſt, plurima, quæ hic
profe-

proferuntur, verisimilitudine quadam gaudere. Inde progressus ad *secundum Caput*, hic disquirit, num universalis debuerit esse revelatio, ratione personarum habita. Ante omnia hic monetur, ex historiis sacris, vel Graecis, Ægyptiis, Babyloniis, aliisque populis, non incognitis, & in fabulas redactis, abunde constare, revelationem non tam arctis contineri finibus, quam vulgo existimatur. Deinde docet Autor, sano sensu revelationem illam universalem dici, quae per se ita est comparata, ut in omnibus locis cognosci, omnesque homines sanctificare, queat. Id quod ex Christiana patet Pag. 116.
religione, quae Judaeos aeque ac Christianos ad sacra admittit sua, nec quidquam continet, quod non possit accipi & exerceri ab omnibus populis. Hinc vero patet, talem non urgeri debere revelationem, quae actu sit recepta & cognita ab omnibus populis orbis terrarum, quoniam res non solum externae, sed internae etiam, multos ab illa avocarunt. Denique 119.
fatetur Autor, hanc quaestionem, num revelatio divina plus, vel minus, inter gentes nota fuerit, plane esse accessoriam, nec ad fundamentum fidei pertinere. *Caput tertium* quaestionem de 124.
evidentia revelationis, quam volunt adversarii habere vim inexpugnabilem omnium animos convertendi, erudite expedit. Praestruitur hic, convictionem aliam ex sensibus, aliam ex ratiociniis, aliam ex testimoniis & autoritatibus, provenire, ex quibus concluditur, convenientissimum Deo visum fuisse, in doctrinis sacris talem nobis convictionem 132.
exhibere, quae fidem simul exigat, quo habeat, in quo nos exerceat & tentet. His peractis, in *Capite quarto* vera reve- 136.
lationis signa expenduntur; quorum primum est, quod doctrina divinitus accepta non repugnet rationi; alterum, quod sibi ipsa constare, nec secum pugnare, debeat; tertium, quod naturalem cognitionem perfectiorem reddat, in rebus potissimum illis, quae ad cultum divinum pertinent; quartum, ut suppeditet auxilia gratiae, quibus homini peccatori opus est; denique, ut autoritatem divinam, ex vaticiniis & miracu- 153.
lis depromtam, sibi conciliet. Perspecta itaque necessitate revelationis coelestis, disquirendum venit, multa quidem cir-

Digitized by Google

compositione exhibita, ubi ea sit inveniunda. Longum foret, omnes omnium gentium hic evolvere libros religiosos; sufficit, unicam & veram religionem investigare, quo facto, reliquas per se ruere, necesse est. Agit hinc Autor in *tertia Parte*
Pag. 157. de veritate revelationis Judaicæ, & imprimis doctrinam de Deo
161. ita exponit, ut omnium assensu digna sit, licet difficultates quædam hinc inde enascantur, quas ratio scribendi & intelligendi sectæ, ubi tamen etiam notandum est, quod in iis partibus, quæ attributa relativa, ut dicunt, Dei nobis patefaciunt,
168. quæ attributa relativa, ut dicunt, Dei nobis patefaciunt, quam clarissime se doctrina revelata, eam plurimum uniuscujusque nostrum interesse, ex plane habere cognita atque perspecta. Reliquas doctrinæ Judaicæ capita *sequens* per-
171. sequitur *Caput*, &, quod vera revelationis signa habuerint Judæi,
177. docet. Per partes deinde eundo, *Capite tertio* legem Mosaicam, & primo quidem loco, secundum divisionem, vulgo receptam, moralem examini subjicit, &, quam sincere, integre, & perfecte, illa sit, sive rationem habeas officiorum, Deo & aliis exhibendorum hominibus, sive ad se ipsum quis illam referat, amplius docetur, ubi etiam dubitatio, ex
187. crudelissima Cananæorum exactione orta, docte resolvitur. Præter hanc legem, alia etiam Judæis promulgabatur lex, de cultu divino publico externo mores & ceremonias exponens. Admodum sane de ea in *Capite quarto* disseritur, &, quæ censura originis ejusdem, quæve ratio & usus illius, quondam in
195. gente Judaica fuerit, clare demonstratur. Præter reliqua comparatio, inter templum Judaicum & palatium quod-
200. dam regium instituta, apprime jucunda lectu est. Sub finem de civilibus legibus eorum, sapientissime a Deo latis,
206. disputatur. *Caput quintum* partem historiæ antiquioris, & primam quidem librorum *Mosis*, exhibet, omni veneratione dignam propter antiquitatem æque, ac propter gravitatem rerum, ibi enarratarum. Nihil hic desiderari jure posse, demonstratur, dummodo attendas, quod *Moses* historiam non permittat, integram historiam totius generis humani per-
209. scribere, sed breviter modo ipse enarrare voluerit, quæ ab origine inde mundi conditi gesta fuerunt, & ad majores populi

puli Judaici inprimis pertinent. Reliqua ad confirmandam antiquitatem hujus libelli, & rationem illum explicandi, referuntur, inter quæ enarratio de lucta *Jacobi* cum Deo occurrit, de Pag. 218.
qua ita statuit Autor, quod literaliter nihil amplius illa sibi velit, quam quod homo quidam contra Dominum pugnarit, & eum vicerit. Quæ omnia, vel typice, vel allegorice, exposita, hunc usum nobis practicum exhibent, quod sancti perseverare debeant in precibus, nec desistant, usque dum Deum 227.
vincant. Sequens *Caput sextum* historiam & miracula, quæ in secundo libro *Mosaico* leguntur, ut & reliquam Pentateuchi partem, enarrat. Quatuor hic falsæ hypotheses recensen- 229.
tur, ut de antiquitate *Mosaica* certius aliquid constet. Vel enim dicendum est, *Mosen* nunquam fuisse in rerum natura, & fictum ejus nomen esse; vel impostorem fuisse, qui, præstigiis usus, populum Judaicum fefellerit; vel ficta ipsius miracula populo non invito perpetrata esse, quo scilicet ille in communionem gloriæ & honoris apud posteros veniret; vel cogitandum denique est, hanc historiam multis temporibus post, quam hæc omnia evenerunt, conscripta fuisse, ubi figmenta plurima consarcinare licuit. Cum vero ista omnia nullum plane locum in recensenda historia *Mosaica* habeant, id quod Autor per hoc & *sequens Caput* 246.
solide demonstrat, & præterea nullus exceptioni locus detur; recte inde colligitur, verissimam esse historiam *Mosaicam*. Nec reliquos libros Veteris Testamenti aliquid contine- 261.
re, quod nos moretur, *Caput octavum* evincit, scite monente Autore, in eo libros historicos distingui a profanis, quod in enarratione rerum gestarum semper Dei rationem habeant, sive de populo, sive de Rege, aliquid literarum 266.
monumentis consignent. Præter ea tamen observandum hic est, quod nostra tempora & antiquissima Judæorum juxta æstimari nequeant, quodque in singulis locis, ubi diversitas quædam apparet, non nisi apparens sit repugnantia, vel vitium scribarum. Tale quidpiam vel ex *2 Paral. XXI* & *XXII*, & 270.
2 Reg. VIII, 26, de ætate *Achasi* colligi posse, scribit Autor. Eandem dignitatis gloriam tuentur Prophetæ V. T. qui, divino

 flami-

Digitized by Google

flamine acti, nil, nisi verum, dicere ausi sunt, uti *Capite nono* declaratur. Confirmat hoc tum sinceritas & vitæ sanctimonia, summaque abstinentia, tum etiam rerum gravitas, quas prædixerunt, in quibus scilicet omnia sunt collocata,
Pag. 275. quæ divinitatem eorum inexpugnabilem reddunt. Ne vero quis confundat hæc vaticinia cum profanis oraculis, characteres veri vaticinii Noster proponit, quorum tres recenset: primo, quod fuerit ante eventum; deinde, quod evenerit in puncto temporis, & ea sub ratione, qua prædicta erat; denique, quod hujusmodi rebus occupatum fuerit, quas nemo mortalium prævidere & augurari ullo modo potuerit. Hujus rei exempla
284. quædam ex *Levitico* & *Jesaia* repetuntur & explanantur, quibus sub calcem autoritas *Danielis* vindicata adjicitur. *Ca-*
287. *put decimum* conclusiones, ex singulis rebus circumstantibus petitas, profert, & capita summa rerum connectendo dilucide ex prioribus confirmat, quod Judaica hæc revelatio sit vera.

Descendit nunc Autor ex hac Judaica antiquitate ad recentiora Christianorum tempora, hac ratione rebus nostris sanctioribus subveniri & consuli optime, arbitratus, si, præpositis illis, doctrina Christianorum, seu Novi Fœderis, ab omnibus dubitationibus liberetur, & veritas illius firmo constituatur talo. In *Parte* itaque *quarta*, ejusque fronte, asserit, duplici modo religionem quandam posse confirmari, dum vel internam, vel externam, faciem illius considerare velis. Prius per *Partem* hanc omnem conficere molitur, quæ ideo de excellentia & dignitate religionis Christianæ, in se ipsa consideratæ, inscribitur. Tunc demum autem interna Chri-
4. stianæ doctrinæ forma recte ostenditur, si excellentiam ejus tum quoad dogmata, & præceptiones, tum etiam quoad res promissas, contemplamur, quod strictim in *Capite primo* recensetur. His insistens vestigiis Autor, præsentem *Partem* in *tria membra* secat, quorum prius dogmata Evangelii, secun-
6. dum præcepta, tertium denique promissiones sanctioris doctrinæ, complectitur. *Capite secundo* primas lineas
9. omnium doctrinarum Christianarum, quas credere fas est, ducit, & inde excellentiam earum in universum confirmat,

dum

dum nil nisi sublimia tractent, cum recta ratione ubique convenient, nec ipsi repugnent; illa fideliter suppleant, quæ Pag. 10.
ratio consequi non valet; optima quæque a gentilibus dicta longo intervallo post se relinquant, & denique perfectionem & claritatem suppeditent, quæ in Judaica adhuc desiderabatur doctrina. Quo vero amplius quid de singulis his momentis constet, Autor in *Capite tertio* illa diligenter ruminat, & dilu- 11.
cide exponit. *Caput quartum* instituit considerationem excellentiæ doctrinæ Christianæ specialiorem, & primo quidem ratione veræ Dei cognitionis. Hic præclare ostenditur, quam 18.
sublimior graviorque idea sit, de Deo concepta a Christianis, quam illa, quam gentes profanæ sibi de eo formarunt. Quin imo cives veteris societatis sacræ rudiores quasdam, ad- 25.
huc relictas, in cultu divino externo, tot tantisque cerimoniis peracto, quasi fovebant de Deo cogitationes, quas Christi doctrina omnes exulare jubet, in spiritu & veritate Deum adorari jubens. Sub prioribus temporibus tanquam ultor, 27.
Dominus tremendus, Deus fortis & exercituum, erat metuendus; sub his Evangelii diebus vero ut Pater, & Deus plenus tenerrimi amoris & intimæ commiserationis, vult amari. *Caput quintum* ea docet, quæ ex disciplina Christiana ad na- 29.
turam hominis, ejusque finem ultimum, pertinent. Hic prærogativæ non solum naturæ humanæ evolvuntur, sed etiam 34.
infirmitates ejus abunde reteguntur, &, quantis auxiliis gratiæ indigeat ista, indicatur. Hinc progreditur ad ea Autor, quæ solius revelationis sunt, & mysteria dicuntur, quorum nulla, 38.
ut *Capite sexto* docetur, rationi repugnant, dum vel *factis* constant, quorum veritas multis testimoniis probatur, vel *doctrinis*, quæ rationis quidem limites transscendunt, neutiquam 40.
vero in contrarium eunt. Jam, cum omne genus humanum esset in deploranda conditione, persona opus erat, quæ in pristinum illud reduceret statum, quod per Christum fiebat, cujus adventus & divina hic demonstratur natura, quæ, cum humana arctissime conjuncta, licet mysterii sit plenissima, 44.
nemo tamen tam ex Judæis, quam gentilibus, in eo aliquid reperiebat mysterio, quare non fides illi sit habenda, dum

dum prioribus id longe antea prædictum erat, posteriores vero, subtiliori assueti arti ratiocinandi, nihil incredibile hic invenire poterant, si ita volebant. His subjungitur in *Capite septi-*
Pag. 47. *mo* mysterium trinitatis, cujus ratio ex sacris tabulis confirmatur, & deinde a calumniis adversariorum defenditur. Exinde ad ea, unde digressus erat, redit Autor, de humili Christi statu, ejusque calamitatibus, ita *Capite octavo* sentiens, quod opinio sit præconcepta pueri-
62. lis, de doctrina viri cujusdam judicare ex istius externo habitu. Multo minus misera vitæ conditio virtuti humanæ
64. aliquid detrahit, quin eam potius illustrat. Melius autem judicatur de viro, si fines nobiscum perpendamus, quos sibi consequendos proposuit. Hæc si applicentur ad missionem Servatoris, ejusque vitam, facile apparebit, illam cum vitæ ejus condi-
67. tione convenire, præsertim cum Christiana religio non sit confundenda cum civili quadam externa societate, ejus-
70. que gubernatione. *Nonum Caput* mortem Christi ut sacrificium contemplatur peractum, ubi omnia præclare omnino dicta existimari debent, si ipsius mortis primo causam, deinde
76. rationem, & denique effectus consideres salutares. In *decimo Capite* de gloria, ad quam evectus est Christus post per-
89. actam miseræ vitæ conditionem & mortem, disseritur. Denique ex omnibus iis, quæ hactenus dixit, concludit Autor, hanc gratiæ œconomiam nihil in se continere, quod homini non sit salutare, & quod non exacte respondeat ei, cujus ratio habe-
96. ri debet in revelatione cœlesti. Postrema hujus *membri Capita* de ultimis fidei Christianæ partibus agunt, de immortalitate scilicet animæ, de corporis resuscitatione, & denique de
100. fine hujus mundi & judicio novissimo, in quibus omnibus nec solida doctrina, nec acuta objectionum confutatio, desidera-
125. tur. Succedit nunc *membrum* hujus *Partis secundum*, quod ad Christianam spectat doctrinam moralem. *Caput primum* summas attingit præceptiones, ostendens deinde excellen-
128. tiam earum præ civilibus legibus. Ut vero hæc omnia clarius patescant, ad quatuor inprimis momenta Autor respici
132. jubet, quorum primum est justitia & æquitas naturalis, quæ per

per omnia cum recta ratione in Chriſtianorum regulis vitæ convenit. Secundum, quod conſiderari meretur, eſt ratio utilitatis, quæ ex iis ad omnem ſocietatem, tum ad ſingulos etiam cives, redit. Tertio tanta ſunt efficacia & autoritate, ut nihil ſupra addi queat, ſive claritatem certitudinemque, ſive rationes commoventes & auxilia, quibus præcepta illa exerceri, & facile ſervari, poſſunt, contemplemur. Quarto denique tanta ſunt perfectione, ut aliæ leges, ſeu doctrinæ, tale quid plane non complectantur, quod in hac morali invenitur præceptione.
Hæc ſi recte demonſtrentur, minime Autor noſter dubitat, quin Pag. 133.
ſatis ſuperque legibus Chriſtianis character perfectionis attribui queat. Laborem hinc in ſe illum ſuſcepit, & in *Capite ſecundo* de juſtitia & ſanctitate præceptorum Evangelicorum
præcepit, ita, ut ex re ipſa primo hanc evinceret, deinde 140.
teſtimoniis externis, *Ammiani* ſcilicet *Marcellini*, *Juliani Apoſtatæ*, *Plinii*, & *Trajani*, eandem conformaret. Hac occaſione 142.
in *Capite tertio* oſtenditur, doctrinam morum Chriſtianam nec ſeveram nimis, nec nimis remiſſam, eſſe, ſed æquitati per
omnia conſulere, ut nec moroſos homines & difficiles reddat, 153.
nec leves, atque voluptatibus deditos. Succedit nunc *Capite quarto* demonſtratio utilitatis doctrinæ morum Chriſtianæ, & quidem quatenus hæc ad commoda ſpectat rei publicæ, in qua magiſtratus admittit civiles, &, ut cives ipſis
obedientiam præſtent, ſerio mandat, hinc pacificos ex omni 159.
parte homines eſſe cupit, & prohibet, quo minus lites vel religioſæ, vel civiles, ferantur, quibus quietus rerum publica-
rum ſtatus haud parum turbatur; quin & ea removenda ſua- 162.
det, quibus officia tolluntur civilia, licet ſpeciem religionis præ
ſe ferant. Quatenus vero lex eadem Evangelica ſingulis per- 125.
ſonis utilitatis nomine ſe commendet, id in *Capite quinto* recen- 177.
ſetur, & per omnes virtutum partes, quæ in hunc cenſum referri
poſſunt, declaratur. *Caput ſextum* modum, quo Evangelica uti- 188.
tur doctrina in promulgandis legibus, deſcribit, ut & incitamenta, & cauſas, ad vitam ſecundum illas leges dirigendam moventes,
quod argumentum per *ſequens* quoque *Caput* continuatur, ita 199.
tamen, ut de remediis gratiæ inprimis ibi agatur, quibus exer-

citia pietatis juvantur. *Capitis octavi* ratio tendit eo, ut ostendat
Pag. 210. Noster, quantum emineat doctrina morum Christiana præ
215. omnibus aliis vitæ morumque regulis. Istæ maxima ex parte approbabant cultum alienorum Deorum, & alios deterrimos abusus, qui tunc temporis regnabant. Minus sufficienter tradebant doctrinam de officiis hominis, &, licet Philosopho-
219. rum dicta meliora viderentur, suis tamen hi destituti erant fun-
224. damentis certis bonisque, quin imo doctrinam quam rarissime exemplis suis efficaciorem reddere studebant. In *Capite nono*
231. comparatur doctrina juris naturæ cum doctrina morum Evangelii, quæ nunc etiam æque necessaria & præclara, ac olim, æstimari debet, licet illa nostris temporibus magis magisque exculta fuerit. In fine hujus *Capitis* de Judaica & Muhamedana morum doctrina, inter se collata, quædam adduntur, & excel-
239. lentia Christianæ inde illustratur. *Tertium membrum*, de promissionibus agens Evangelicis, in *primo Capite* in universum de rebus in doctrina sanctiore promissis præcipit, & simul spe-
252. ciatim commoda recenset, quæ ex pietate Christiana in hac vita ad cultores ejus redundant, quo *secundum* etiam *Caput* est
263. referendum. In *tertio* deinde *Capite* præmia & remunerationes enarrantur, quæ ad futuram spectant vitam, &, quos in
270. nobis istæ promissiones effectus producere debeant, per *sequens Caput* declaratur. Sub finem totius hujus *Partis* exhiben-
305. tur *Turretini* Theses de religione, ex Latino sermone in Gallicum conversæ.

Succedit nunc *Pars quinta* & *sexta*, junctim editæ, & typis literarum continuis exaratæ, ubi in fronte tum Autores recensentur, qui in libellis suis eadem opera, quam aggreditur Noster, fuerant defuncti, tum etiam causæ gravissimæ enarrantur, quibus inductus fuit ad continuandum hoc negotium. Sequamur nunc hunc ducem viæ, & iter succincte emensuri, primo Lectorem moneamus, quod *Pars quinta* clavem quasi sequentis teneat, & in hac omnia ista præstruantur, quæ ad confirmandam religionem Christianam in medium proferri possunt, si rationem habeamus externorum testimoniorum. Revocandum nobis scilicet in memoriam hic est, quod in superioribus jam declaravimus, Autoris consilium

eo

eo spectare, ut primo ex internis rerum argumentis, deinde ex externa earum facie, veritatem religionis Christianæ demonstraret. Hic itaque mente in *Capite primo* quatuor considerat genera dicendorum testimoniorum, quorum primum ex vita, conditione, moribus, & omnibus iis, quæ personarum nobis imaginem & characterem vivis quasi coloribus depingunt, si ad Servatorem & Legatos ejus ista applicentur, desumitur. Alterum miraculis, per Christum & Apostolos divinitus editis, augetur. Tertium ad vaticinia veterum nos revocat, quorum alia vates prædixerunt, alia Christus ipse de se & affectis suis futuris edidit. Quartum occupant locum omnia, quæ de admiranda coetus fidelium incremento, progressu, & conservatione, dici merentur. Ut vero sciatur, genuina & probata fidei hæc argumenta esse, nunc confirmare aggreditur Noster auctoritatem monumentorum, ex quibus testimonia hæc reperit. Quo consilio *Capite secundo* decem supponuntur criteria & signa evidentissima, ex quibus judicari possit, num monumenta quædam litterarum historica fidem mereantur, nec ne. Non opus erit, singula hic enumerare *monumenta*, cum ex *sequentibus Capitibus* facile constare possit, qualia illa fuerint, & quem praeterea usum possint. *Caput* hinc *tertium* veram & indubitatam librorum Novi Foederis ostendit originem, &, fidem his nullo modo denegari posse, hinc evincitur, quod horum scriptores fuerint maximam partem rebus oculati testes, a se scriptarum, vel, si in rem præsentem non venerint, æquales tamen & convivi fuerint; porro, quod multos testium melius, parvo intervallo ab illis Scriptoribus differentes, eandem fidem confirment; tum etiam, quod ex Judæis & profanis Auctoribus, sive cum Christianis disceperunt, sive simpliciter aliquid enarrent, veritas factorum Historicorum appareat; quibus denique ad evehendam fidem eorum additur, quod lingua fuerint usi sua illius aevi, & scribendi genere admodum expedito. In *quarto Capite* incipit demonstrare *Auctor*, quod libri Novi Foederis neutiquam falsefacti, aut suppositicii, esse possint, sed quod veram suam originem illis ipsis *Auctoribus* debeant, quorum nomina in fronte gerunt, id quod primo hic ex iis rebus, quæ continentur in

Pag. 2.

6.

14.

19.

22.

24.

Pag. 26. eorum libris, variis, iisdemque certissimis, modis eruitur. Con-
37. tinuatur hæc disputatio per *Caput quintum*, ita tamen, ut ex-
terna modo indicia hic prodantur, quæ multis mo-
46. dis rem propositam examinant atque corroborant. Inter
quæ præsertim Autor non omittit libros dubiæ quondam
autoritatis, *Epistolam* scilicet *ad Hebræos, secundam Petri*, item-
que *secundam* & *tertiam Joannis*, illam *Jacobi* & *Judæ*, ac vati-
ciniorum *Joannis* librum, suæ integritati & autoritati resti-
tuere. *Sextum Caput* Autoris confirmat satis ample, satis-
54. que erudite ac solide, quod libri Novi Fœderis non solum
suppostitii non sint, sed quod etiam non corrupti fuerint, aut
commutati in illis, quæ ad essentiam & naturam rerum,
64. in iis perscriptarum, pertinent. Licet etiam diversæ legen-
di rationes multæ a multis ineantur, istæ tamen non nisi men-
da sunt negligentiæ, quæ in describendis & typis exprimen-
68. dis libris quibuscunque obveniunt; nec tantæ sunt multitu-
dinis, quantam severe & morose admodum *Millius* consar-
cinavit. Confecto itaque hoc negotio, & dilucide sa-
tis demonstrato, quod Autores sacri fidem omnem me-
reantur, ex his nunc colligit Noster testimonia, pro pri-
mis religionis Christianæ conditoribus ibi reddita, ut rei
sacræ veritas inde sua constet. Dicata est huic la-
77. bori *Pars* sequens *sexta* integra, cujus *Caput pri-
mum* capita rerum recenset, quas explicandas sibi in to-
ta *Parte* sumsit Autor. Personas scilicet nobis proba-
80. tas ut reddat, quæ prima nostræ sanctioris doctrinæ initia, un-
de nata & generata sunt omnia, posuerunt, imaginem earum
describere molitur. Melius hoc ut intelligatur, confirma-
tur primo, quod nuntii fuerint, extra ordinem a *Deo missi*,
quorum officium est, ut genuinam prodant missionis sacræ
specialis testificationem, ut ea, quæ dicant, rationi proben-
tur, & ipsa vita demonstrentur, quin etiam, ut excelsum il-
82. lud & altum, quod admirentur auditores, haud dubia, sed certa,
habeat indicia, divinitus ipsis suppeditatum fuisse ac inspiratum.
Omnia hæc vero sacris competunt religionis nostræ autori-
86. bus, quod sequentia declarant testimonia; ergo inde recte col-
ligi-

igitur, verum eorum esse doctrinam. Examinatur hoc fine
in *Capite secundo* vita *Joannis Baptistæ*, antecessoris conditorum
religionis Christianæ, ex qua, ejusdemque doctrina, divinæ
ipsius missio judicari debet, sive foret consultus testimonia,
sive possunt, inprimis *Josephi*. Autoris locupletissimi, qui *Lib.* Pag. 92.
XVIII Cap. 7 Antiq. Jud. eandem vitæ & doctrinæ *Joannæ* li-
teras, quas *Matthæus* & reliqui vitæ Christi scriptores, ducit,
licet caussam mortis ipsius, sive quod non potuerit, sive
quod noluerit, non satis accurate definiat. Explicatius 95.
nunc Autor tradit, quæ ad primos religionis nostræ autores
pertinent, & in *Capite tertio* ante omnia confirmat, quod 97.
non humani fuerint doctores, quos posteriorum fama evexit
atque exaltavit; sed quod nullo esse divina illis compe-
tat. Præmonetur hic, toto cœlo ab iis differre profanarum
gentium decantatos doctores & prestigiatores, quales *Confucius*
& *Apollonius Tyanæus* fuerunt, cum nostrum eosdem voces cœ-
litus delapsæ, & ipsius Christi, & auditorum ejus, testimo- 109.
nia, confirment, quibus miracula, vires humanas excedentia,
maximam addant pondus. Tacemus, quod & profani scri- 110.
ptores cœlitus celebrent summam Novi Test. condito-
rem. Quodsi vero objiciat aliquis, primos rerum sacrarum 114.
autores falso sibi divinam tribuisse originem, imaginationis
quadam vi deceptos, vel quod artificio usi, callide spectatori-
bus verba dederint; neutrum tamen de iis recte asseri posse,
ex *secundo Autoris* argumento patet. Pertractat hoc *Autor*
Capite quarto, *quinto*, & *sexto*, ubi injustæ Christianæ do-
ctrinæ indagatores infirmitatis mentis & fanatismi accusari,
probat. Eo consilio varia Noster primo explicat genera 118.
mentis alienæ & fanaticismo, seu enthusiasmo, infecta; dein-
de vitam Christi examinat, &, quam longe ille ab omni 125.
mentis aberratione, & vana ejus illusione atque imaginatione,
abfuerit, clare docet; id quod denique pari ratione de disci- 135.
pulis atque legatis Christi evincitur, in quorum moribus
ne tantillum quidem invenias, quod hujus contumeliæ fontes
reddere possit; ubi nec dubitationes, contra hanc senten-
tiam suborituræ, omittuntur, sed accurate examinantur atque 154.

 remo-

Pag. 165. removentur. Tertia res, historiam circumstans, adeoque ad
signa externa pertinens, est eminens virtus, quam primi rei
Christianæ autores exercuerunt. Primario huc est revocanda
da pura & sancta vita Christi, quæ admirandos emisit radios,
175. & tam mirifice se conspiciendam omnibus præbuit, ut summos
mos attigisse gradus videatur. Quod uti in *septimo Capite*
pite est pertractatum; ita & discipulis & legatis eadem di-
179. ligentia idem virtutis fastigium in *octavo Capite* tribuitur, li-
cet in his infirmitates quædam & maculæ appareant, quæ qui-
dem gloriam virtutis eorum adeo non obscurant, ut illustrio-
rem magis reddere videantur, quando, ex vanis & rerum
186. humanarum cupidissimis hominibus alienissimos a terrestri læ-
titia & gloria effictos esse, intelligimus. Ex instituto hoc
ipsum persequitur Noster, & de singulis Apostolis & Autori-
195. bus sacris hoc evincere laborat. In *Capite nono* amplius, quæ
dicta hactenus fuerant, confirmantur, & objectionibus qui-
219. busdam ibi factum esse satis videmus, quas in *Capite decimo*
excipiunt quædam, ex his fluentes, considerationes, in qui-
bus declaratur, tantam virtutum copiam & eminentiam
viribus humanis solis vix posse attribui, sed divinæ po-
229. tius efficaciæ duci. *Caput undecimum* quartum defi-
nit rei confirmandæ argumentum, quod exinde produci-
tur, quia nulla fuerunt commoda externa, seu fortunarum
opes, in illustri loco positæ, penes primos hominis Christiani
autores, quibus sibi autoritatem conciliare potuerint, sive pa-
triam, sive personam, sive reliquam eorum conditionem, ad-
235. spicias, quo accedit, quod literarum quæ famam summorum
ingeniorum alunt, utplurimum expertes fuerint, si *Paulum* mo-
do excipere velis. Et, si etiam excipias, quod natura for-
246. te studiosi fuerint religionis novæ introducendæ, & con-
stituendæ, minime tamen, rebus sic comparatis, hoc con-
silium peracturi forent legati divinitus missi, quia omni
splendore, dignitate, & specie externa, destituti apparebant,
bant, quod cum reliquis huc pertinentibus argumen-
253. tis in *duodecimo Capite* expeditum legitur. *Decimum ter-*
tium Caput quintum evolvit momentum, quod ad finem
vitæ,

vitæ, & fata conditorum doctrinæ Christianæ reliqua, spectatu contemplatione digna, & suo ab infinito non alienum, Autor existimat, commemorare, quod ipsi in paupertate, miseria, calamitate, & vexationum omni genere, vixerint, & decesserint, secundum ea, quæ Christus sibi Pag. 262.
& auditoribus suis prædixerat. Nihilo minus etiam Christi doctrinam deferere cupiebant, et intensa potius flagrabant cupiditate, vitam pro nomine Christiano perdendi, seseque socios ad sufferenda quæcunque calamitates firmare excitandi. Ex his & reliquis quinque argumentis, in unum fascem collectis, demonstrat Autor, quam solide Christi & legationem ejus missio divina cognosci inde possit. 266.
Nervus denique argumentorum, quæ in hac Parte fuerunt adhibita, in sequenti Capite indicatur, &c. quam multa, mirum coherentia, admittenda sint, si contrarium quæcunque tacerit sententiam, non quidem ample, sed accurate tamen, deceret. 274. 279.
Ultimum Caput nos monet, autores nominis Christiani nullo modo cum reliquarum sectarum conditoribus comparandos esse, cum nihil plane in eorum actionibus & moribus occurrat, quod non ex humanis viribus sit explicandum; e contrario vero tot a Christo & Apostolis gesta, eorumque vita, aliora & divina nos plane cogitare cogunt, nisi in ambiguum omnem historiam resolvere velimus. 292.
In illis fraudes & imposturæ aperte regnant, quæ ab his tam longe absunt, ut ne suspicari quidem hujusmodi quidpiam possimus. Hæc est facies Operis, nondum confecti quidem, ita tamen comparati, ut ingenium, doctrina, & acumen judicii singulare, hinc eluceat. Placuit Cl. Autori duas adhuc Partes nobis promittere, quibus, si Deo ita videatur, totum Opus absolvet.

COMMENTARII ACADEMIÆ SCIENTIARUM Imperialis Petropolitanæ, ad annos 1732 & 1733.

Tomus VI.

Petropoli, typis Academiæ, 1738. 4 maj. Alph. 2 plag. 4. Tab. æn. 22.

Quan-

Quanta voluptate, quantoque plausu, ab omnibus, sive mathematica, sive physica, sive critica, scientia imbutis, huc usque excepta fuerint, quæ illustris Academia Petropolitana ad harum scientiarum incrementum edidit, *Volumina*, id satis inter omnes constare arbitramur. Nullum vero dubium est, quin & hic, qui ejusdem illustrissimæ Academiæ opera ante aliquot annos prodiit, *sextus Tomus Commentariorum*, eundem, quem præcedentes, applausum & mereatur, & sibi sit conciliaturus. De quo certo persuasi, non est, quod multi simus in hoc Opere laudando; quin id potius nobis datum esse negotii putamus, ut, quot ad incrementa scientiarum augenda præclare excogitatas veritates hoc *Volumen* complectatur, indicemus, easque, quantum id cum argumenti, tum instituti nostri, ratio permittet, Lectoribus nostris ante oculos ponamus. Quæ hoc *Tomo* continentur, æque ac in præcedentibus, in tres classes, *Mathematicam*, *Physicam*, & *Historicam*, *Criticam*que, divisa sunt, quibus adjectæ sunt Observationes eclipsium Satellitum Jovis, in Imperiali observatorio Petropolitano a Cel. *De l'Isle* & Cel. *Heinsio* per integrum annum 1738 institutæ. In classe *Mathematica* 1) habetur *Observatio solstitii æstivi, facta anno 1730 Petropoli a Georgio Wolffg. Krafftio.* Cœli serenitas, quæ per aliquot septimanas solem ab omni nube liberum ostenderat, invitabat Cel. *Krafftium* ad hanc Observationem, quæ res magni momenti magnæque difficultatis esse solet. Usus est Quadrante ad observandas altitudines Solis, in Anglia fabricato, cujus radius est duorum pedum Parisiensium cum $2\frac{1}{4}$ poll. cujus limbus, orichalco obductus, singula minuta prima exhibet, & de cujus fide variis examinibus sese certiorem reddiderat. Altitudines Solis meridianas collegit per methodum suam, quam in horum *Commentariorum Tomo IV* proposuit, cui etiam hac in scriptione nonnihil addit, quod ad considerationem declinationis pertinet. Ad horologium dirigendum meridiem observavit singulari ac ingeniosa ratione, quæ digna est, ut hic ipsius Autoris verbis exponatur. *Cum assuetus*, inquit, *essem illi methodo, qua Cl.* De l'Isle *meridiem observare solet exactissime*

altissimo, quo meridiana alicujus capitularis, quam imago Solis, in cameram obscuratam per foramen immissa, percurrit, facile judicari, excutiendam viam illa invenire posse. Sed denegabant mihi circumstantiae ejusmodi cameram, in qua, foraminis circulo, talem efficere possem. Igitur curam meam in eo fabri, ut foraminis in Museo, a sole illuminato, idem efficere liceat, feci ea rei exstitutione. Quapropter in hunc finem parieti lapideo fenestrae illius conclavis, in quo observare datur, infixi horizontaliter cylindrum orichalcinum cavum, cujus apertura aequat 7 lineas pedis Parisini, cui aperturae immisi cylindrum alium solidum, in priori cavitate horizontaliter volubilem, semper tamen firmum, qui in extremitate sua annulum affixum gerit, cui vitrum politum commode inseri possit. Ex pluribus vitris selegi tale, quod imaginem Solis exceptam in distantia 5, vel 6, pedum projiceret, distinctam, & utroque limbo exactissime terminatam; effeci autem, ut cylindrus hic mobilis gyrari possit in immobili, ut varias altitudines Solis meridianas sequi semper possim, & imago, inde procreata, quovis anni tempore in charta perpendiculariter objecta rotunda exacte appareret. Porro huic Machinae oppositum filum tenuissimum, verticaliter extensum, in distantia trium pedum, superius atque inferius firmatum; quibus omnibus non sine voluptate obtinui, ut imaginis filo appositum ad umbram hujus capilli in dimidio quoque minuto secundo horologii propinqui notare potuerim, etiam in conclavi non obscurato, sed a sole illuminato. Refractionum tabulam usurpavi eam, quam Cel. *Cassinus* in *Comment. Acad. Parif. A.* 1714 publicavit. Hoc igitur apparatu determinatis altitudinibus Solis meridianis, proxime solstitium factis, primo secundum methodum *Halleyanam*, deinceps & per eam, quam B. *Meyerus* in *Tomo II* hujus *Commentariorum* docuit; in tempus verum Solstitii inquisivi, ejusque momentum inveni die 10 Junii st. v. h. 9 m. 20 post meridiem. Idem Cel. *Kraffius* 2) *de Ungulis cylindrorum varii generis* commentatur. Ungulam appellat solidum, ortum ex sectione cylindri cujuscunque, ad axem ejus oblique facta, & inchoata in altera ejusdem cylindri basi. Cylindri vero nomen omni solido tribuit, quod motu figurae planae curvilineae ad ductum alicujus rectae semper parallelo gene-

genitum concipi poteſt; etiamſi hoc in loco non niſi de cylindris rectis diſpiciat. Ungulas conſtituit duplices: quasdam ungulas per axem, alias per ordinatatam, vocans; quoniam planum ſecans aut per axem figuræ, quæ baſis eſt cylindri, aut per aliquam ejus ordinatam, duci poteſt. Et has diverſiſſimas eſſe oſtendit; quanquam ad id animum non attenderint, qui ante eum de ungulis nonnulla tradiderunt, *Gregorius a S. Vincentio*, *Robervallius*, *Walliſius*. Primum autem examinat ſoliditatem & ſuperficiem ungularum, quæ ex cylindris conicarum ſectionum oriuntur; deinde tranſit ad cylindros aliarum curvarum, videlicet Ciſſoidis, Cycloidis, & curvæ cujusdam, quæ a Cel. *Jo. Bernoullio* in *Actis* noſtris *A. 1695 pag 550* per æquationem $x^2 dx + y^2 dx = a^2 dy$ definitur. 3) Cel. *Eylerus ſolutionem ſingularis caſus circa Tavtochroniſmum* exhibet. Cum enim diligentius in tavtochronas pro fluidis inquiſiviſſet; univerſalem detexit methodum, Problemata hujusmodi omnia ſolvendi, quæ ipſum & ad hujus Problematis ſolutionem deduxit: Datæ curvæ in dato puncto adjungere curvam ejus proprietatis, ut omnes deſcenſus gravis, alicubi in curva adjuncta incipientes, uſque ad imum datæ curvæ punctum, fiant temporibus æqualibus. Solutionem hujus Problematis ex computatione aliquot caſuum ſpecialium, qui ſub eodem continentur, ſingulari artificio analytico derivavit. Sequitur 4) *Jacobi Hermanni* Diſſertatio *de Superficiebus, ad æquationes locales revocatis, variisque earum affectionibus.* Quoniam *Hermannus* intellexit, Geometras huc uſque parum cogitaſſe de aliis ſuperficiebus, quam planis, aut his, quæ revolutione figuræ curvilineæ circa lineam quandam generantur; hoc ſibi negotium ſumſit, ut ad defectum Geometriæ hac in parte ſupplendum viam pararet. Æquationes locales ad ſuperficies, tres indeterminatæ, paucis caſibus exceptis, ingrediuntur. Nam concipe ſuperficiem quamcunque,plano horizontali inſiſtentem, & in hoc plano duc rectam utcunque, in qua fixum punctum tibi pro lubitu eligas, deinde ex puncto quodam ſuperficiei demitte rectam plano horizontali normalem, & a puncto, in quo hæc ordinata plano occurrit, age ad rectam illam, in plano hori-

horizontali primo ductam, (quam Autor *directricem* vocat,) perpendicularem; habebis ergo tres rectas variabiles & indeterminatas, quarum prima est ordinata perpendicularis in planum, secunda perpendicularis in directricem, tertia pars directricis abscissa, inter punctum fixum & secundam, quæ in plano ducta erat, rectam. Per hasce tres indeterminatas cujusvis puncti in superficie locus determinatur, ipsæque adeo æquationem localem ad superficiem ingrediuntur. Tales autem æquationes locales qua ratione sint tractandæ, Autor aliquot exemplis commonstrat. Assumtis his æquationibus: I. $az + by + cx - e^2 = o$; II. $z^2 - ax - by = o$; III. $z^2 - xy = o$; IV. $z^2 - ax^2 - bxy - cy^2 - ex - fy = o$; V. $az^2 + byz + cy^2 - exz + fx^2 + gz - bx$; VI. $u^2 - y^2 - x^2 = o$; docet positionem superficiei & naturam eruere, maximam applicatam illius determinare, plana tangentia per data in superficie puncta ducere, &, quod huic consequens est, perpendicularem superficiei in dato puncto excitare, &c. Prima harum æquationum ostenditur esse locus ad planum, cujus positio determinabitur, si binæ trium indeterminatarum, successive positæ, fuerint nihilo æquales. Constructioni hujus æquationis Autor totius Trigonometriæ sphæricæ tanquam compendium subjungit; dum sine ullo ad sphæram respectu ope pyramidis trigonæ, cujus vertex in centro sphæræ intelligitur, & cujus latera in basi ad arcus trianguli sphærici certo modo referuntur, omnes circa triangula sphærica quæstiones insigni cum facilitate & brevitate trigonometrice solvere docet. Secunda æquatio invenitur esse ad superficiem cunei parabolico-cylindrici; si singulæ indeterminatæ ponantur successive æquales nihilo. Tertia est ad conum. Quarta ad superficiem alicujus Conoidis, cujus basis exponitur æquatione $cy^2 + bxy + ax^2 + fy + gx = o$, quæ pro diverso habitu coefficientum ad singulas sectiones conicas spectat. Quinta est locus ad superficiem Conoidis, & subinde etiam coni, elliptici. Septima denique, in qua u notat quantitatem, ex tertia indeterminata z et constantibus utlibet compositam, non solum ad omnis generis solida rotunda spectat, quæ revolutione figurarum curvilinearum circa axem, ex cen-

tro circuli, in plano horizontali descripti, ad idem planum normaliter excitatum oriuntur; sed etiam ad omnis generis solida conoidea basi obliqua, si modo axis ad horizontem inclinatus sit, & ordinatæ superficiei ad eundem axem sint parallelæ. Quo autem usum theoriæ superficierum, ad æquationes locales revocatarum, ad Problematum difficiliorum solutiones Autor ostenderet; adducere ipsi placuit solutionem Problematis, quod *Cartesii* ævo Geometrarum exercuit industriam: Datis positione & magnitudine sectione quavis conica, parabola nempe, aut ellipsi, aut hyperbola, & puncto extra planum ejus, invenire positionem & magnitudinem circuli, qui basis est coni, ex quo data figura secari potuerit. *Cartesius* primus hoc Problema solvit in *Epist. 75 Part. 3*, ita, ut illud in tres casus distingueret. Citatur etiam ab Autore Marchionis *Hospitalii* solutio ejusdem, quam in *Tractatu de Sectionibus conicis* dedit. Uterque vero longe aliam viam, ac Autor noster, in solutione hujus Problematis iniit, quippe cujus solutio haud procul petita, & ita universalis, est, ut ad omnes sectiones conicas levi mutatione applicari queat æquatio, quæ circuli diametrum, & ejus ad horizontem inclinationem, determinat. Quoniam æquationes, quas Autor maxima ex parte pro lubitu assumserat, non nisi superficies planas, cylindricas, conicas, & conoideas, exhibuerant; specimen methodi suæ etiam circa alias superficies, quæ ad ista genera nequeunt referri, daturus, brevem theoriam Conocunei illius addit, de quo *Wallisius* ad calcem *Algebræ* suæ integrum Tractatum edidit, atque æquationem localem ad ejus superficiem, una cum præcipuis affectionibus hujus solidi, indicat. Sub finem hujus Dissertationis *Hermannus* methodum proponit, inter data duo puncta superficiei cujuscunque curvæ lineam brevissimam ducendi, quæ huic principio innititur: Si primo data puncta intelligantur valde vicina, eam lineam fore brevissimam, quæ sic per illa transeat, ut simul occurrat rectæ, ex medio puncto lineolæ rectæ, data puncta jungentis, in superficiem curvam perpendiculari. Ex hoc principio derivatur, ope generalis æquationis

nis differentialis superficiei, æquatio differentialis ad curvam per data puncta ducendam; quæ hic quidem est differentialis secundi gradus, quam posse tamen ad primum gradum in casibus particularibus reduci, facile apparet. Sed *Hermannus* hic filum suum abrumpit, ipsique succedit 5) Cel. *Eulerus*, qui *Methodum generalem summandi progressiones* orditur. Olim exposuimus methodum, innumeras progressiones summandi, quam Cel. Vir in præcedente *Tomo* horum *Commentariorum* proposuerat. Synthetica illa erat, utpote quæ, assumtis generalibus formulis, series exhibebat, quarum summæ illis formulis exprimebantur. Quam autem hic nobiscum communicat methodum, analytica ea est, atque ex ipsius seriei natura terminum summatorium educit. Latissime quidem patet, sed ad omnes tamen progressiones in hac Dissertatione non extenditur. Eas saltem respicit, (quanquam & harum numerus satis ingens est,) quæ terminum generalem habent hujus formæ: $\frac{AP}{BQ} x^{n\alpha + \beta}$, ubi n æquale est numero indicanti, quotus ordine sit progressionis quilibet terminus; A & B terminos ordinis n quarumcunque progressionum algebraicarum, vel etiam producta ex terminis homologis plurium progressionum, designant; P vero factum est ex $\gamma n + \delta$ terminis progressionis cujusque algebraicæ, & Q simile factum ex $\epsilon n + \zeta$ terminis etiam cujuscunque algebraicæ progressionis. In expositione autem hujus methodi Autor viam maxime naturalem iniit, & a simplicissimis initium faciens, ad magis composita progressus est. Postquam nimirum methodi suæ generalis certitudinem in iis progressionibus declaravit, quarum summæ dudum in Geometrarum potestate fuere; docet summam, aut prorsus algebraicam, aut a curvæ cujusdam quadratura pendentem, invenire primo pro illis progressionibus, quarum singuli termini sunt hujus formæ: $A x^{n\alpha + \beta}$, secundo pro illis, quorum termini sunt ut $\frac{x^{n\alpha+\beta}}{B}$, tertio pro illis,

lis, quarum termini ſunt ut $\frac{A}{B}x^{n\alpha+\beta}$, quarto ad illas progreſſiones progreditur, pro quibus valet $Px^{n\alpha+\beta}$, quinto, pro quibus $\frac{x^{n\alpha+\beta}}{Q}$, ſexto, pro quibus $\frac{P}{Q}x^{n\alpha+\beta}$, ſeptimo, pro quibus eſt $\frac{A}{Q}x^{n\alpha+\beta}$. Nam, quanquam hæc methodus ſummatoria hac ſemper lege procedit, ut progreſſio propoſita certis operationibus aut ad aliam ſimpliciorem, aut iterum ad ſe ipſam, reducatur, tamen ad ſingulos caſus, modo enumeratos, diverſa paulum ratione applicari debet. Ut igitur hujus methodi aliquam ideam, pro inſtituti noſtri ratione, formemus, applicationem ejusdem ad aliquot enumeratorum caſuum breviter exponere lubet. Et primo quidem ad illam progreſſionum claſſem nos convertimus, cujus termini generaliter exponuntur per $Ax^{n\alpha+\beta}$. Sit progreſſio ſummanda $ax^{\alpha}+(a+b)x^{\alpha+\beta}+(a+2b)x^{\alpha+2\beta}+\ldots+(a+(n-1)b)x^{\alpha+(n-1)\beta}$, ubi n æqualis eſt numero terminorum progreſſionis ſummandorum. Dicatur ſumma eorum s. Ergo inter s & propoſitam progreſſionem æquatio oritur, quæ multiplicetur per $px^{\pi}dx$; & prodit $psx^{\pi}dx = pax^{\alpha+\pi}dx+p(a+b)x^{\alpha+\beta+\pi}dx+\ldots+p(a+(n-1)b)x^{\alpha+(n-1)\beta+\pi}dx$. Ut deinceps terminorum coefficientes tollantur, ponatur nunc $p(a+(n-1)b) = \alpha+(n-1)\beta+\pi+1$, &, cum p & π ab n pendere non poſſint, ponendum $pa-1=\alpha+\pi$, & $(n-1)pb=(n-1)\beta$, ex quibus æquationibus valores aſſumtarum p & π determinentur, qui deinde in ſuperiorem æquationem inducantur. Æquatio ſic transformata integretur: & erit

$$\frac{\beta}{b}\int x^{\frac{\alpha\beta-\alpha b-b}{b}}sdx = x^{\frac{a\beta}{b}}+x^{\frac{\beta}{(a+b)b}}+\ldots$$
$+x$

$+x^{(a+(n-1)b)\frac{\beta}{b}} = (x^{\frac{a\beta}{b}} - x^{\frac{b\beta+nb\beta}{b}} : (1-x^{\beta})$. Hæc æquatio differentiata dabit s. Si coefficientes poteſtatum ipſius x pluribus factoribus conſtant, e. g. ſi progreſſionis propoſitæ terminus ordine n, eſt $(na+b)(nc+e)x^{\alpha+(n-1)\beta}$: operatio, modo explicata, toties eſt inſtituenda, quot adſunt factores; & ultima æquatio integralis totidem continebit ſigna integralia. Si fuerit progreſſionis ſummandæ terminus generalis $\frac{x^{\alpha+(n-1)\beta}}{an+b}$, quæ ergo in ſecunda claſſium, ſupra enumeratarum, continetur: operatio a priori in hoc tantum differt, ut hic differentiatione abſolvi debeat, quod ibi integralibus ſumendis perficiebatur, ideoque æquatio inter s & propoſitam progreſſionem non per $px^{\pi}dx$, ſed per px^{π}, multiplicetur. Si denominatores terminorum talium progreſſionum fuerint producti ex pluribus factoribus; idem notandum eſt, quod modo in caſu ſimili indicavimus; præterea autem hoc, quod, *ſi factores illi fuerint æquales*, expreſſionem termini ſummatorii quantitates logarithmicæ ingredientur. Ex prima & ſecunda claſſe oritur tertia, pro termino generali habens $\frac{A}{B}x^{n\alpha+\beta}$. Tales progreſſiones Autor etiam reducit ad progreſſiones geometricas, tollendo numeratorem A ope integrationis, & denominatorem B ope differentiationis, quemadmodum in prima & ſecunda claſſe ſeorſim id peragere docuerat. Omnes autem progreſſiones, hiſce claſſibus annumerandæ, aut algebraice ſummabiles ſunt, aut a logarithmis, ſive realibus, ſive imaginariis, pendent; neque ullam aliam quadraturam hujusmodi progreſſiones exprimere poſſunt. Sequitur nunc aliud progreſſionum genus, quarum termini generales algebraice exprimi nequeunt, ſed ad ſeries pertinent, quas Autor hypergeometricas vocat. Hujusmodi ſeriem hic Autor proponit hanc: $(\alpha+\beta)x + (\alpha+\beta)(2\alpha+\beta)x^2 + \ldots$
$+ (\alpha+\beta)$

$+(\alpha+\beta)(2\alpha+\beta)\ ----\ (n\alpha+\beta)x^n$, pro qua valet forma $Px^{n\alpha+\beta}$. Summæ ejusmodi progressionum ita sunt investigandæ: Sit terminus summatorius propositæ seriei s; multiplicetur æquatio inter s & illam seriem per $px^{\pi}dx$, & fiat integratio; ponatur deinde $p=\frac{1}{\alpha}$ & $\pi=\frac{\beta}{\alpha}-1$, & æquatio sic transformata dividatur per $x^{\frac{\beta}{\alpha}+1}$. His factis progressio proposita reducta erit iterum ad se ipsam, sed ultimo termino truncatam. Prodit enim $\frac{\int x^{\frac{\beta}{\alpha}-1}s\,dx}{\alpha x^{\frac{\beta}{\alpha}+1}}-1=(\alpha+\beta)x$ $+\ \ldots\ +(\alpha+\beta)\ ----\ (\alpha(n-1)+\beta)x^{n-1}=s-Ax^n$ (dicto A coefficiente ultimi termini propositæ seriei). Ex qua æquatione, ad legitimum ordinem redacta, & iterum differentiata, valor ipsius s erutus dabit terminum summatorium. Qui methodum hujusmodi series summandi cum methodo, quam pro prima classe exposuimus, comparabit, is facile intelliget, quæ similitudo utramque methodum intercedat. Quare id saltem indicasse sufficiat, quod methodus summatoria pro quinta & sexta illarum classium, quas supra constituimus, methodo pro secunda & tertia pariter similis sit. Denique, si progressionis termini sunt hujus formæ: $\frac{A}{Q}x^{n\alpha+\beta}$, ut si datur series hæc $x+\frac{3x^2}{1.2}+\frac{5x^3}{1.2.3}+\ldots+\frac{(2n-1)x^n}{1.2.3\ldots n}$, cujus summa s quæratur: primo coefficientes algebraici differentiatione & integratione debent tolli, ut supra factum est; & sic proveniet $\frac{1}{2}x^{\frac{1}{2}}\int x^{\frac{3}{2}}s\,dx=x+\frac{x^2}{1.2}+\frac{x^3}{1.2.3}+\ldots+\frac{x^n}{1.2.3\ldots n}$.

gradu competat, requirunt. Præterea perpendens fecum Problemata de curvis celerrimi defcenfus & minimæ refiftentiæ, intellexit non id folum, quod hæc Problemata fub hac quæftione generali comprehendantur: Inter omnes curvas eam invenire, quæ datam proprietatem in maximo minimove habeat gradu; fed hoc quoque refpexit, hanc quæftionem fub illa, ut fpecies fub genere, contineri. Exemplo fit Problema de curvis brachyftochronis, quod e numero illorum eft Problematum, quæ curvas maximi, vel minimi, proprietate præditas requirunt. Et primo quidem, fi inter omnes omnino curvas brachyftochrona requiratur, una tantum, cyclois, invenietur. At, fi deinde inter omnes curvas ejusdem longitudinis brachyftochronam quæras, innumeras invenire licebit. Quare, cum prima quæftio pertineat ad eam horum Problematum claffem, quæ ex omnibus curvis eam quærit, quæ datam proprietatem *A* in maximo, vel minimo, gradu contineat; altera autem quæftio ad eam claffem, in qua ex omnibus curvis, proprietate *A* æqualiter præditis, ea determinanda eft, quæ proprietatem *B* maximo minimove gradu habeat; concludit *Eulerus*, primam claffem horum Problematum in fecunda, tanquam generaliori & latius patente, contineri. Poftea deprehendit, dari progreffum & tanquam fcalam claffium horum Problematum, in qua fequens claffis continuo amplior eft præcedente, & quidem eo amplior, feu generalior, (quod mirum videri poterat,) quo magis curvarum propofitarum numerus reftringitur. Sic duabus claffibus, modo expofitis, adjungit tertiam, quæ univerfaliter fic fe habeat: Ex omnibus curvis, & proprietate *A*, & proprietate *B*, æqualiter præditis, eam determinare, quæ proprietatem aliam quamcunque *C* maximo, vel minimo, gradu contineat; & quartam claffem: Ex omnibus curvis, proprietatibus cujusvis *A*, *B*, *C*, fingulis æqualiter, præditis, eam invenire, quæ proprietatem *D* maximam minimamve habeat. Patet progreffus; & præterea notandum eft, fub *A*, *B*, *C*, quasvis proprietates intelligi, ac poffe eas inter fe utcunque permutari. Proprietas vero maximi, vel minimi, quam curva, in his Problematibus quæfita, habere debet, intelligenda eft, ut nulla intra eosdem terminos detur curva, præter quæfitam, quæ præ-

lytica ſolutione Problematis, olim a Cl. *Goldbachio* propoſiti, & a Cl. *Daniele Bernoulli* in *Exercitationibus mathematicis*, A. 1724 editis, ſynthetice reſoluti, quod ita ſe habet: In duabus lunulis, ex circulis inæqualibus, ſe invicem interſecantibus, ortis, reſecare utrinque æqualibus rectis partes æquales. 11) *Eulerus ſpecimen* exhibet *conſtructionis æquationum differentialium ſine indeterminatarum ſeparatione*, in quo elegantem minimeque uſitatum oſtendit modum, æquationem $dy + \frac{y^2 dx}{x} = \frac{x\,dx}{xx - l}$ ope rectificationis ellipſeos conſtruendi. Eſt autem hæc æquatio ita comparata, ut nec ex ipſa conſtructione perſpici queat, qua ratione ejus indeterminatæ ſeparari poſſint. Quod præter omnem ſuam opinionem accidere fatetur, quia ſemper ſic exiſtimavit, nullam dari poſſe æquationem differentialem, quæ conſtrui poſſit, & ſeparationem tamen admittat nullam. Idem in 12) Diſſertatione *de Solutione Problematum Diophanteorum per numeros integros* agit, & methodos oſtendit, quibus in iſtis Problematibus, ſi unus ſaltem numerus integer, quæſtioni ſatisfaciens, divinatione fuerit repertus, infiniti integri deinceps ex illo inveniri poſſunt. Pergimus ad Cel. *Hermanni* Schediaſma 13) *de Quadratura curvarum algebraicarum, quarum æquationes locales coordinatas ſibi invicem permixtas involvunt.* In quo oſtenditur, primo, quomodo curvarum trinomiarum, quæ hujusmodi æquationes habent $y^m = ax^n + bx^e y^r$, quadratura ſemper reduci poſſit ad quadraturas curvarum aliarum, quarum areæ per quantitates, unicam tantum indeterminatam involventes, dentur. Methodus generalis, qua hoc efficitur, pluribus exemplis ab Autore illuſtratur, quæ tum a curvis abſolute quadrabilibus, tum a talibus, quarum quadratura a quadratura circuli, vel hyperbolæ, pendet, petuntur. Indicatur etiam hujus methodi uſus in inveniendo centro gravitatis & oſcillationis hujus generis curvarum. Secundo ad curvas quadrinomias hujus formæ $y^m = ax^n + bx^p y^q + cx^r y^s$, *Hermannus*

nus progreditur, & in his etiam curvis, præsupposita tamen certa inter exponentes terminorum relatione, arearum elementa ad quantitates reducere docet, quæ non nisi unam indeterminatam, cum elemento ipsius & constantibus, complectantur. Postea exhibetur 15) ejusdem Autoris *Supplementum ad Schedam, in Mense Augusto Actorum Eruditorum A. 1719 circa Problema, a Tayloro Mathematicis non Anglis propositum, editam.* Occasionem, schedam illam *Actis* nostris inserendi, B. *Hermanno* dederat *Taylori* provocatio, ut Mathematici, extra Angliam degentes, in construenda formula $\frac{\zeta^{\frac{\delta}{\lambda}\eta-1}d\zeta}{e+f\zeta^{\eta}+g\zeta^{2\eta}}$ vires suas experirentur. Hujus constructionem non solum Cel. *Jo. Bernoulli Mense Junio A. 1719 Actorum* elegantissima Dissertatione docuit; sed etiam *Hermannus*, cum quo Ill. *Montmortius* formulam *Taylorianam* communicaverat, ibidem *Mense Augusto* explicavit methodum, ejusmodi fractiones reducendi; quam Cel. *Gabr. Manfredi* deinceps novis incrementis adauxit in *Tomo II Supplem. Diarii Veneti.* At vero, cum A. 1722 in lucem prodiisset *Rogeri Cotesii Harmonia Mensurarum*, innotuit demum, Problema illud *Taylorianum* non *Taylorum*, sed *Cotesium*, habuisse Autorem, quippe cujus opus maxima ex parte circa constructiones ejusmodi formarum versatur. Hæ constructiones superstructæ ibi reperiuntur egregio theoremati de Circuli in partes æquales divisione, cujus tamen demonstrationem *Cotesius* ipse ibidem non suppeditavit. *Hermannus*, cumprimum in *Actis* hisce theorema illud expositum vidisset, de demonstratione ejus sollicitus esse cœperat, sed, postquam aliquoties frustra eam tentasset, & post aliquod tempus demonstrationem ejusdem, ab Anonymo ad calcem Operum *Cotesii* propositam vidisset, de theoremate hoc demonstrando cogitare plane desierat. Multo tempore interjecto incidit in Cel. *Moivræi Miscellanea analytica de seriebus & quadraturis*, in quo perpulchro opere demonstrationem theorematis *Cotesiani*, & methodum fractiones construendas

$\frac{x^n}{1.2.3\ldots n}$. Nunc differentietur hæc æquatio, & licebit eruere valorem ipſius s. Erit autem, facta differentiatione $\frac{\int x^{-\frac{3}{2}} s\,dx}{4x^{\frac{1}{2}}} + \frac{s}{2x} = 1 + \frac{1}{2} x^{\frac{1}{2}} \int x^{-\frac{3}{2}} \int dx - \frac{x^n}{1.2.3\ldots n}$, ſeu poſito $1.2.3\ldots n = A$, erit $(1-2x)\int x^{\frac{3}{2}} s\,dx = 4x^{\frac{1}{2}} - 2sx^{-\frac{1}{2}} - \frac{4}{A} x^{n+\frac{1}{2}}$, quæ æquatio ipſius s valorem ſuppeditabit. Progredimur nunc ad 6) Schediaſma, quod *Goldbachium* Autorem habet, & *de Criteriis quibusdam æquationum, quarum nulla radix rationalis eſt*, inſcribitur. Non omni quidem methodo huc usque caruimus, utrum æquatio data, etiamſi ea quartam dimenſionem excedat, radicem rationalem admittat, dijudicandi; at vero, cum hæc methodus, quæ diviſionem æquationis per diviſores ultimi termini, quem abſolutum vocant, cum quantitate incognita junctos, tentare jubet, ſæpe longe operoſiſſima ſit, de faciliori methodo ſollicitus Autor, deprehendit, innumeris caſibus fieri poſſe, ut, quamvis magni & quantitatibus indeterminatis permixti ſint coefficientes & terminus abſolutus, tamen, æquationem datam radice rationali omnino carere, ex natura, coefficientium & termini abſoluti uno quaſi momento appareat. Nimirum, quotiescunque demonſtrari poteſt, terminum abſolutum α æquationis hujus formæ $x^n = \alpha + \beta x + \gamma x^2 +$ &c. talem eſſe, ut additus ad $\beta x + \gamma x^2 +$ &c. producere nequeat numerum poteſtatis n, toties demonſtratum erit, æquationem illam radicem rationalem non admittere. Quod innumeris modis accidere poteſt. Nam, omnes numeros, præter binarium, ita comparatos eſſe, Autor affirmat, ut, ſi alii numeri certarum poteſtatum per eosdem dividantur, non niſi certi aliqui reſidui maneant; ſin alius reſiduus præter illos ſit, tuto affirmari poſſe, numerum ſic diviſum radicem rationalem ejusdem dignitatis non habere, E. g. omnes numeri quadrati, per 3 diviſi,

viſi,

visi, aut nihil, aut unitatem, relinquunt. Erunt enim omnes hujus formæ: $(3m-1)^2$, $(3m-2)^2$, $(3m)^2$. Simili ratione evincitur, omnem numerum tertiæ, quintæ, aut cujusvis imparis, potestatis, per 4 divisum, aut 0, aut 1, aut 3, relinquere. Quibus consequens est, nullum numerum hujus formæ $3p+2$ esse quadratum, vel, posito signo ⌶ pro æquatione impossibili, fore $x^2 \,\text{⌶}\, 3p+2$; nullum numerum, qui per 4 divisus relinquat 2, habere radicem rationalem dignitatis $2q+1$, vel $x^{2q+1} \,\text{⌶}\, 4p+2$. Iisdem vestigiis insistens Autor, porro notat, semper fore $x^2 \,\text{⌶}\, 4p+\alpha$ (si α fuerit $=2$, vel 3,) $x^2 \,\text{⌶}\, 5p+\alpha$ (si $\alpha=2$, vel 3,) $x^4 \,\text{⌶}\, 5p+\alpha$ (si $\alpha=2$, vel 3, vel 4,) $x^2 \,\text{⌶}\, 7p+\alpha$ (si $\alpha=3$, 5, vel 6,) $x^3 \,\text{⌶}\, 7p+\alpha$ (si $\alpha=2, 3, 4, 5$,) $x^{2q+2} \,\text{⌶}\, 8p+\alpha$, & $x^{6q-3} \,\text{⌶}\, 9p+\alpha$ (si $\alpha=2, 3, 4, 5, 6$, vel 7,) &c. Atque eodem modo pro reliquis divisoribus eruendi sunt numeri residui, indicantes, numerum divisum nullam rationalem radicem habere. Nunc, quoniam pro p substitui potest quævis series finita hujus formæ $\beta x+\gamma x^2+$ &c. patet etiam hujus methodi ad numericas æquationes applicatio. Sit v. g. æquatio data $x^{2n}=3ax^m+3bx+3c+2$. Quoniam antea ostensum est, nullum numerum quadratum, per 3 divisum, relinquere 2, quod tamen fieret in hac æquatione, si possibilis esset; statim apparet, neque x^n, neque x, (quoniam n & x numeri integri esse ponuntur,) numerum rationalem esse. Et hæc methodus ad omnes illos casus pertinet, in quibus æquatio in duas partes ita potest dispesci, ut altera sit quantitatis cujusdam exacta potestas, altera vero, per aliquem numerum divisa, tale residuum det, quod non conveniat potestati prioris partis, si æquatio possibilis sit. Sic, æquationem $x^{10}=7x^6+x^5+7cx-6$ nullam habere radicem rationalem, Autor inde ostendit, quod, addendo utrobique $6x^5+9$, æquatio ita transfotmari potest, ut prior pars quantitatem secundæ dignitatis contineat, altera vero, per 7 divisa, 3 relinquat.

linquat. Denique addit Autor hoc theorema generale: Si fuerint e & m numeri unitate majores, p autem numerus primus, & X series finita, ex poteſtatibus literæ x & coefficientibus compoſita; ſemper erit $x^e = p^m X + p$ æquatio impoſſibilis. Sequuntur 7) *Euleri Obſervationes de Theoremate quodam Fermatiano, aliisque ad numeros primos ſpectantibus.* Cum Cel. Autor deprehendiſſet, *Fermatium* erraſſe, dum hoc theorema conderet, omnes numeros a binario quadratice in ſe ductos, & unitate auctos, eſſe numeros primos, id quod ſtatim de tricesima ſecunda poteſtate binarii affirmari nequit, quippe quæ per 641 dividi poteſt; & idem, Cel. *Wolfium*, intellexiſſet, in *Elementis Analyſeos* numeros 511 & 2047 falſo pro primis reputaſſe, quorum illum 7, hunc 23 & 89, metiuntur; in affectiones numerorum diligentius inquiſivit, & ſic in theoremata quædam incidit, quæ tanto majoris æſtimanda putat, quod aut demonſtrari prorſus nequeant, aut ex ejusmodi propoſitionibus ſequantur, quæ demonſtrari non poſſint. Tale eſt hoc theorema: Numerus $a^n - b^n$ ſemper poteſt dividi per $n+1$; ſi $n+1$ fuerit numerus primus, atque a & b non metiatur; de quo, licet demonſtrationem dare nequeat Autor, tamen certiſſimum ſe profitetur. Huic adjungit ſequentia: Si fuerit n numerus primus; omnis potentia exponentis $n-1$, vel $n^{m-1}(n-1)$ per n, vel n^m reſpective diviſa aut 0, aut 1, relinquit: Si m, n, p, &c. ſint numeri primi inæquales, ſitque A minimus communis dividuus eorum, at unitate minutorum; omnis potentia exponentis A per mnp &c. diviſa, aut 0, aut 1, relinquit, niſi ipſe numerus, cujus A exponens poteſtatis eſt, per m, n, vel p, dividi poſſit: Denotante $2n+1$ numerum primum, poterit 3^n+1 dividi per $2n+1$, ſi ſit $n=6p+2$, vel $6p+3$, & 3^n-1 dividi per $2n+1$ poterit, ſi $n=6p$, vel $6p-1$: Numerus 3^n+2^n vel 6^n+1 poteſt dividi per $2n+1$, ſi ſit $n=12p+3$, vel $12p+5$, vel

$12p+6$, vel $12p+8$; at 3^n-2^n, vel 6^n-1, poſſunt per $2n+1$ dividi, ſi ſit $n=12p$, vel $12p+2$, vel $12p+9$, vel $12p+11$. Cel. *Dan. Bernoulli* tradit 8) *Theoremata de Oſcillationibus corporum, filo flexili connexorum, & catenæ, verticaliter ſuſpenſæ.* De his cogitandi anſam ipſi dedit aliquando catena, verticaliter ſuſpenſa, & motibus oſcillatoriis agitata. Videnti enim, illam motibus valde irregularibus jactari, primo mentem ſubiit cogitatio, ad quamnam curvam catena eſſet inflectenda, ut, omnibus ejus partibus ſimul moveri incipientibus, hæ quoque in ſitum lineæ verticalis, per punctum ſuſpenſionis tranſeuntis, una pervenirent. Hoc enim modo oſcillationes æquabiles fore, & earum tempora definiri poſſe, intellexit. Mox vero ſentiens, difficilem eſſe determinatu hanc curvam, niſi diſquiſitionis initium fiat a caſibus ſimpliciſſimis, orſus eſt hanc theoriam a corporibus duobus, filo flexili in data diſtantia cohærentibus, poſtea ad tria, quatuor, &c. tandem ad quotcunque corpora, & qualeſcunque diſtantias progreſſus eſt, & naturam oſcillationum catenæ perfecte flexilis, cum numerum corporum infinitum faceret, vidit. In ſolutione novis uſus eſt principiis, quapropter theoremata experimentis confirmare ipſi viſum eſt, ne de eorum veritate dubium eſſe poſſet. Sed theorematum, quæ hic cum corollariis eorum proponit, demonſtrationes in aliam occaſionem ſervat. 9) Occurrit *Problematis iſoperimetrici, in latiſſimo ſenſu accepti, ſolutio generalis;* qua Diſſertatione Cel. *Eulerus* acumen, quo pollet, univerſalia in ſingularibus perſpiciendi, & difficillimorum Problematum ſolutiones facili methodo adornandi ſcientiam, egregio ſpecimine comprobat. Vidit enim, methodum, qua in Problematibus iſoperimetricis ſolvendis celebres Geometræ, *Jac. & Jo. Bernoullii, Taylorus,* & *Hermannus,* uſi ſunt, ut inter omnes curvas ejuſdem longitudinis eam, quæ datam maximi minimive proprietatem haberet, invenirent, facile poſſe ad eas etiam quæſtiones extendi, quæ ex omnibus curvis, communi quacunque proprietate præditis, illam, cui alia quædam proprietas in maximo minimove gradu

das ad formas ſimpliciores reducendi, ex Lemmate deductas vidit ſequenti: Si in circulo, cujus radius eſt 1, ſint duo arcus A & X, quorum coſinus ſint l & x; ſitque $x+\sqrt{(xx-1)} = (l+\sqrt{(ll-1)})^{\frac{1}{n}}$: erit arcus A ad arcum X, ut n ad 1. At vero fatetur *Hermannus*, ſibi poſt lectionem utlibet attentam corollariorum, uſum Lemmatis illius illuſtrantium, ſemper aliquem ſcrupulum remanſiſſe, qui impedierit, quo minus credere poſſet, ſe acutiſſimi Autoris mentem recte percepiſſe. Qua re permotus, in animum induxit, hoc Lemma ſua ipſius demonſtratione munire, deinde illud ad theorema *Coteſianum* demonſtrandum, alia tamen via, quam qua Autor ille inceſſit, applicare, & hoc ipſo methodum ſuam, jam A. 1719 in hiſce *Actis* expoſitam, occaſione inventorum Cel. *Moivræi* extendere. Hæc ea ſunt, quæ Lector in hoc Schediaſmate deprehendere poterit. Ultima duo Schediaſmata Claſſis *mathematicæ* toties jam laudati *Euleri* nomen etiam præ ſe ferunt. Et penultimum quidem exhibet nobis eximii hujus Analyſtæ *Conjectationem de formis radicum æquationum cujusque ordinis.* Æquationis quadraticæ, in qua ſecundus terminus deeſt, radix x ſemper habebit hanc formam $\sqrt{A}$, poſita A radice æquationis unius dimenſionis $z^1 = a$. Æquationis cubicæ, ſublato ſecundo ejus termino, radix x ſemper habebit hanc formam $\sqrt[3]{A} + \sqrt[3]{B}$, exiſtentibus A & B radicibus æquationis quadraticæ cujusdam $z^2 = \alpha z - \beta$. Similiter demonſtrat Autor, radicem x æquationis biquadraticæ, cujus terminus ſecundus deficit, ſemper induere poſſe hanc formam, ut ſit $= \sqrt[4]{A} + \sqrt[4]{B} + \sqrt[4]{C}$, denotantibus A, B, C, radices æquationis cujusdam cubicæ $z^3 = \alpha z^2 - \beta z + \gamma$. Exinde conjicit *Eulerus*, in ſuperioribus quoque æquationibus rem ita fore, & v. g. æquationis quinti gradus, termino ſecundo deficiente, radicem x dari poſſe hanc $\sqrt[5]{A} + \sqrt[5]{B} + \sqrt[5]{C} + \sqrt[5]{D}$, ita ut A, B, C, D, ſint alicujus æquationis

 biqua-

biquadraticæ $z^4 = \alpha z^3 - \beta z^2 + \gamma z - \delta$ radices, in genere autem pro æquatione $x^n = a x^{n-2} + b x^{n-3} + c x^{n-4} +$ &c. resolvenda fore aliquam æquationem (quam *resolventem* vocat) uno gradu depressiorem, $z^{n-1} = \alpha z^{n-2} - \beta z^{n-3} + \gamma z^{n-4} -$ &c. cujus cognitis radicibus omnibus *A*, *B*, *C*, *D*, &c. numero $n-1$, fit $x = \sqrt[n]{A} + \sqrt[n]{B} + \sqrt[n]{C} + \sqrt[n]{D} +$ &c. Hujusmodi quidem æquationes resolventes pro omnibus quadradicis, cubicis, & biquadraticis, æquationibus, quarum secundus terminus deficit, Cel. Autor hoc loco assignat; verum pro altioris ordinis æquationibus illas resolventes æquationes generatim definire nondum potest; quod si fieri posset, cujusvis æquationis radices, progrediendo ad æquationes ordine continuo inferiores, tandem assignari possent. Ne cui tamen prorsus temeraria videatur hæc conjectura, monendus hic nobis est Lector, posse Autorem æquationem resolventem illis casibus semper exhibere, in quibus æquatio resolvenda, cujusvis ea sit dimensionis, ita comparata est, ut in æquatione resolvente omnes termini, præter tres altissimos, evanescant; cujusmodi æquationes sunt ex ipsæ, quas Cl. *Moivræus* in *Transactionibus Philosophicis N. 309* pertractavit. Hoc ubi Cel. Autor specimine quodam comprobavit, docet methodum, omnes æquationes *reciprocas*, quas dicit, id est, illas, quæ, radicis reciproco in locum ipsius radicis substituto, formam non mutant, resolvendi; & sub finem hujus Dissertationis modum exponit, quo ex assumtis æquationibus *resolventibus* ipsæ *resolvendæ* erui debeant. Ultima Dissertatione ostendit methodum directam, propositæ æquationis differentialis constructionem inveniendi, eamque in constructione æquationis $a x^n dx = dy \mp y^2 dx$ declarat. Equidem, ex quo tempore Clar. Comes *Riccati* hanc formulam Geometris examinandam proposuit, nemo adhuc ejus constructionem, nisi pro certis literæ *n* valoribus, dedit; Cel. tamen *Eulerus* hoc loco exponit universalem & omni-

omnibus numeris absolutam ejusdem constructionem, quæ innumeris etiam modis variari potest. Quare non dubitat eam præstantiam methodo huic suæ adscribere, ut ad omnes æquationes differentiales construendas, in quibus aliæ methodi frustra sunt adhibitæ, viam sit commonstratura. Sed, ut hujus methodi indolem oculis Lectoris exponamus, neque ipsius methodi concinnitas, neque limites nobis præscripti, permittunt. Quæ ad *Classem Physicam* pertinent proxime nos occupabunt.

METHODUS INVENIENDI PRO CURVIS, quæ radios, ex dato puncto emanantes, post binas reflexiones in idem colligunt, æquationes inter radium primum incidentem & perpendiculum in tangentem, Autore ABR. GOTTHELF KÆSTNERO,

Lipf. Math. P. P. E.

Sit z longitudo radii incidentis a puncto radiante, seu CM, in *Fig. 2 Tab. II Actor. Erud. Aprilis* hujus *Anni*, p perpendiculum in tangentem ad M, R summa ex CM et radio reflexo usque ad causticæ punctum respondens, t quantitas certa, quæ pro N abit in $-t$, T ejus aliqua functio par, & dantur æquationes hæ:

I) $R =$ Const. $+ 2Tt + 2\int(dT:t)$

II) $z = pp : \sqrt{(pp - TT)}$ III) $2Tt = R - 2\sqrt{(pp - TT)}$.

Sumta ergo T functione quacunque pari ipsius t, datur R ex I, & hinc z & p dantur per t & ejus functiones, atque, eliminatis quantitatibus a t pendentibus, datur æquatio inter z & p. *Ex.* Sit $T = c : \sqrt{(1 + t^2)}$ fit $R =$ Const. $+ 2tc : \sqrt{(1 + t^2)} - 2tc : \sqrt{(1 + t^2)} =$ Const. Jam ex *II* & *III* conjunctis est $\sqrt{(pp - TT)} = p^2 : z$ & $2p^2 : z = R - 2Tt$, seu eliminato T, $2p^2 : z = R - 2ct : \sqrt{(1 + t2)}$. Rursus ex *III* est $4pp = (R - 2Tt)^2 + TT$, unde eliminato T habetur $\frac{RR - 4p^2 + 4c^2}{4Rc} = \frac{t}{\sqrt{(1 + t^2)}}$. Ergo $\frac{2p^2}{z}$

 $= R$

$= R - 2c. \frac{RR - 4pp + 4cc}{4Rc}$, unde deducitur, $4p^2 = (RR - 4cc)z : (R - z)$ Æquatio ad Sectionem conicam, ut decet.

AN ENQUIRY INTO THE EXILITY OF THE VESSELS in a human Body &c.

id est,

DISQUISITIO EXIGUITATIS VASORUM HUmani corporis, in qua animalis identitas explicatur, & cum nullo individuo totius generis communicari posse ostenditur, per CLIFTONUM, WINTRINGHAMUM, Jun. Regiæ Societatis Socium.

Londini, apud Thomam Osborne, 1743, 8 maj.

Plag. 3.

Incrementum corporis humani a primis staminibus usque ad convenientem magnitudinem singularia prorsus & admiranda consideranti exhibet phænomena. Singula vasa corporis in minutissimo animalculo delineata esse, pauci negabunt. *Fluidum* enim per se, nisi vasis definitis vehatur, partes evolvere, vel sistere, nequit, quod & in vegetabilibus satis clare perspicitur, quæ non in parte abscissa, sed in remotiori alia, ramum novum producunt, & in animalium inprimis generatione observatum fuit, non causas tantum externas, sed ipsam dispositionem organorum, evolutionem partium, motu præstandam, sistere. Nutritionem non tantum in distensione, sed & in appositione, partium minimarum consistere, cognitum est, simulque perspicitur, densitatem & robur augeri, si perpendimus, & ligna, in glutinosis liquoribus cocta, densiora fieri, licet externe nihil apponatur; ex quo partes extraneas accedentes incrementum efficere, & inde laxitatem & rigiditatem corporum morbosorum dijudicari debere. Partes vero corporis animalis accedentes & nutritiæ ad sensum nihil conferunt, sed tantum eam densitatem inducunt,

ducunt, qua animal omnibus motibus externis, machinam destruentibus, resistere valet. His præmissis, Cl. Autor ex observationibus, cum microscopio institutis, exiguitatem vasculorum in corpore adulto assumit, & inde ad minima animalculi spermatici concludit. Hæc vero numeris suis iterum repetere superfluum ducimus, sed tantum exiguitatem partium in corpore humano, ut omnia creatoris opera, admiramur, & conclusiones, inde formandas, addimus. Multi quidem assumunt, corporis particulas semper mutari, & novas, prioribus similes, introduci; sed hoc tantum de accessoriis assumendum est, quoniam stamina in origine præsentia, quibus accessoriæ particulæ interpositæ fuerunt, semper durant, & sensationis fundamenta sunt. Inde vero non concludendum est, hæc prima stamina nullo modo mutari, sed debilitas facultatum animi, & defectus vigoris in corpore ipso, quæ in senio observantur, mutationem aliqualem satis declarant. Dubitari quidem posset, an non materia accedens & nutriens, corpori certo modo adhærens, apta quoque sit ad sensationes cum animo communicandas; sed pars quædam læsa cum secessu substantiæ propriæ corporis in partibus iterum restitutis, non adeo libere sentit, & sensationes promovet. Et ipsa humorum indoles a primis staminibus animalis diversimode afficitur; eodem enim victu nutrita animalia diversam carnem obtinent. Ex his aliisque phænomenis Cl. Autor concludit, primariam differentiam corporum animalium diversæ structuræ staminum in origine præsentium adscribendam esse, & hoc quidem non tantum ratione externi habitus, sed etiam ratione fluidorum & carnis inde nutritæ, quod identitatem corporum animalium nulli communicandam efficit. Idem in vegetabilibus declaratur; sed inde non prorsus negatur, diversum victum corpora mutare, licet certissimum sit, animalia ejusdem generis diverso victu nutrita. Per diversam itaque modificationem similis materiæ, autor naturæ non solum diversam carnem hominis, animalium quadrupedum, avium, & piscium, sed indefinitas ferme differentias in diversis gene-

ribus produxit. Inde ſcitur, cur alia animalia calore majore indigeant, alia in frigore conſerventur, cur humores unius animalis morbo peſtilentiali afficiantur, cur in aliis diverſi generis nulla mutatio fiat, cur ideoſyncraſia ſit in individuo unius generis, cur hæc vel prorſus non, vel difficulter, mutetur.

CHRISTIANI WILHELMI KÆSTNERI, Phil. & Med. D. Bibliotheca medica.

Tomi II.

Jenæ, ſumtu C. H. Cunonis, 1746, 8.

Alph. 2 plag. $2\frac{1}{2}$.

Cujus duos, ad Hiſtoriam Medicinæ pertinentes, libros *A. 1732 pag. 465*, & *A. 1741 pag. 419*, recenſuimus laudavimusque, ejus nunc exhibemus *Bibliothecam medicam*, eum in modum confectam, ut libros hujus generis, ab aliis emiſſos, magno poſt ſe relinquat intervallo. Non eſt enim merus nomenclator, variarumque editionum index, ſed judicia ſimul profert præſtantiſſimorum Medicorum de plerorumque librorum pretio. Diviſit autem Clariſſimus Autor hoc Opus *duos* in *Tomos;* quorum prioris *Caput primum* exhibet ſcriptores Hiſtoriæ medicæ, tum generales, tum ſpeciales, Biographos item, Bibliothecographos, Lexicographos, & Methodographos; *ſecundum* ſcriptores rei medicæ claſſicos, tum Græcos, tum Latinos, tum denique Arabes; *tertium* novatores & reformatores ſcientiæ medicæ, conciliatores item & ſcepticos medicos; *quartum* ſcriptores Inſtitutionum & Compendiorum medicinalium; *quintum* conditores ſyſtematum medicorum; *ſextum* ſcriptores errorum & controverſiarum medicarum, ſcriptores item Epiſtolarum, Problematum, variarum lectionum, & miſcellaneorum medicinalium; *ſeptimum* collectiones

nes, five fyllogas, medicinales, tum generales, tum fpeciales. *Pofterioris Tomi primum Caput* eft de fcriptoribus anatomicis, *fecundum* de phyfiologicis, *tertium* de pathologicis, *quartum* de femiologicis, *quintum* de fcriptoribus materiæ medicæ, *fextum* de therapevticis, *feptimum* de pharmacevticis, tum *Galenicis*, tum chemicis, *octavum* de chirurgicis, *nonum*, quod eft poftremum, de diæteticis. In *primo* omnium *Capite pag. 5* ait, fe illo in *Capite* ob oculos habuiffe illum *Elenchum Medicorum*, quem *Bibliothecæ* fuæ *Græcæ* inferuit *Fabricius*, fed tum ejus errores, quorum aliquot hic indicat, correxiffe, tum eum auxiffe, & juftum redegiffe in ordinem. In *Capitis primi Sectione prima* fcriptores Hiftoriæ medicæ literariæ univerfalis recenfens, obfervat, primum *Conringium* ejus exhibuiffe fpecimen, e quo appareat, eum, fi totus huic labori vacaffet, editurum fuiffe omnibus partibus perfectam eruditionis medicæ hiftoriam. Hinc *Dan. Clerici*, *Freindii*, *Schulzii*, & *Cliftoni*, labores eximie laudat, ceterorum fcripta hujus generis contemnit. Quam ipfemet una cum *Stollio* elaboravit, editam A. 1731 *Hiftoriam Medicinæ*, aliorum permittit judicio. Conftat autem jam, non mediocri eam exceptam fuiffe laude; qua etiam digniffima eft ejus *Epitome Hiftoriæ Medicinæ*, Germanico fermone A. 1743 in lucem in 8 emiffa Halæ, & unum implens alphabetum. In *fecundæ Sectionis* §. *IV* docet, multos habere nævos magnosque *Gœlikii Hiftoriam Anatomiæ*. *Paragr. XIX* commemorans *Conringii* & *Borrichii* de veterum Ægyptiorum fcientia medica litem, illius judicium fibi præplacere, non diffimulat. *Par. XX* propterea admiratur *Reimmanni Hiftoriam medicæ artis Germanorum*, quod Theologus, qui munere fcholaftico & ecclefiaftico a prima fere juventute functus fuerit, ejusmodi opus elaborarit, cui fcribendo e centum Doctoribus Medicinæ vix unus aptus foret. In *Sectionis tertiæ*, in qua fcriptores vitarum Medicorum fingulari induftria congre-

gregantur, §. *VII* miratur, *Petri Castellani Vitas Medicorum* suo *Thesauro Antiquitatum Græcarum* inseruisse *Gronovium.* Narrationem enim esse jejunam plerumque & macilentam, interdum etiam plane falsam, ac præterea multos Medicos fuisse silentio præteritos. In *secundo Capite*, ubi de scriptoribus medicæ artis primariis veteris ævi agit Græcis, Latinis, Arabibus, studiose supplet Cl. Autor, quæ de iis *Fabricius* protulerat in Bibliothecis suis, Græca & Latina. De Arabum autem Medicis ipse doctissime & luculentissime disserit, adjungens iis Judæum *Maimonidem.* *Capitis tertii*, summo studio elaborati & perpoliti, *Sectio* præcipue *tertia* Lectoribus jucunda erit. Producuntur enim ibi *Sceptici medici* magno numero, de iisque non solum singulis fertur judicium, sed notitia promitur tam accurata, ut plane restinguatur sitis legentium. Subsistimus vero hic, medendique scientiæ cultoribus de meliori nota commendamus hanc *Bibliothecam*, non solum instructissimam, sed etiam ubique fere conditam sale sani judicii, adeoque dignam utique, quæ inter tot editas Bibliothecas variarum disciplinarum locum teneat præcipuum. Sed, uti fieri vix potest, ut tales ingenii fœtus, qualis hic est, primo statim partu pleni & maturi excludantur, nec quidquam per totum corpus macularum ostendant, ita sperandi causam habemus, futurum, ut in hoc etiam libro sive augendo ac perficiendo, sive modis omnibus exornando, privato studio occupari pergat Autor optimus & de bonis literis meritissimus, hujusque studii eos nos fructus ferre patiatur, ut, si quid passim ab eo commissum errorum sit, quos magis ab hoc opere abesse vix posse judicamus, quam inter perlegendum animadvertimus, id in nova libri doctissimi editione, quam & exspectamus cupide, & ipse, quod speramus, certissime parabit, feliciter ac diligenter videamus emendatum. Habent sane elegantiores literæ, cur a doctrina & industria Autoris multum sibi & decoris, & incrementi, promittant.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLVI.

TITI PETRONII ARBITRI SATYRICON, QUÆ supersunt, cum integris doctorum Virorum Commentariis & Notis, curante PETRO BURMANNO, cujus accedunt Curæ secundæ. Editio altera.

Tomi II.

Amstelædami, apud Jansonio-Waesbergios, 1743, 4 maj. Alph. 9 plag. 3.

Nova hæc *Petronii*, Latinissimi scriptoris, editio, quæ Celeberrimi quondam *Burmanni* curis secundis adaucta jam prodiit, melior partim priore est, quæ Trajecti A. 1709 viderat lucem, sed & partim deterior. Id qua ratione intelligendum sit, dicemus. Post obitum *Petri Burmanni*, cum filium pie defuncti doctissimum, *Casparem*, rogasset *Waesbergius*, bibliopola, ne, qui huc usque desiderabatur, *Petronius*, & cujus novæ editioni parandæ vivens adhuc *Burmannus* aliquot ipse primis in foliis ultimas manus admoverat, diutius premeretur, sed cura corrigendi atque avtographum *Burmannianum* Viro ceterum docto, *Jo. Jac. Reiskio*, committeretur; ille editoris in se, non correctoris, suscepit vicem, suoque ex arbitratu ac ingenio multas, a priore *Petronio Burmanniano* discrepantes, lectiones in contextum invexit; præterea ipse, in Arabicis forte, quam in humanioribus literis, versatior, pro suo lubitu hinc inde, in Notis, in con-

textu, varia male correxit, mutavit, inseruit, idque tam fecit præcipiti consilio, ut, libro nondum evulgato, multæ ipsi conjecturæ, quas modo adoptarat, jam displicuerint, & ut lectorem in Indice, vel male a se aliquid mutatum esse, vel se de admissa mutatione nunc dubitare, sæpius monuerit. Indicem enim Lectionum earum adjecerat, quas a priore *Petronio* discrepantes, vel manu scriptis Codicibus, nescimus quibus, jubentibus, vel doctorum hominum suasu, in hanc secundam introduxerat. Male igitur, ut debebat, illa res cum bibliopolam, tum longe maxime hæredem *Burmanni*, habuit, qui & peculiari adjecta scheda Correctoris hujus, qui Editoris sibi personam male sumserat, audaciam severe castigavit, & adjecit indicem satis grandem, quatuor spissis constantem plagulis, & literis minutissimis expressum, partim mutationum, ab illo in contextum adscitarum, partim mendorum, a quibus editio non omnino liberata est, typographicorum, quorum alia ex ignorantia, alia ex negligentia, alia denique ex malo commissa animo esse, arbitratur, partim etiam annotationum, quibus *Reiskius* editionem commaculaverat. Atque hæc sane ita comparata sunt omnia, ut, nisi variis aliis additionibus, quæ in priori non exstiterunt, hæc commendaretur editio, nec præferri illi posset, & paucissimos nactura emtores sit. Ita vero in ea, præter omnes omnium Notas, Commentarios, Lectiones, Emendationes, Præfationes, & Dissertationes, in *Petronium* editas, Promtuarium etiam purissimarum omnium vocum *Arbitri* amplissimum, quæ omnia inserta quoque priori editioni fuerant, (de qua in *Actis* nostris *A. 1710 Mens. Septembr. pag. 381* expositum,) conspiciuntur omissæ *Dupeyratii* eruditissimæ Notæ, Parisiis A. 1687 impressæ, ex quarum tamen numero expunctæ sunt, quas inde excerptas *Erhardus* Commentario suo intexuit. Exhibentur præterea *Bourdelotii* & *Reinesii* Animadversiones, quarum posteriores B. *Burmannus* ex Bibliotheca *Creniana* sibi comparavit. Ipse Celeberrimus Vir Curas suas secundas addidit, quæ non Notis quidem constant auctioribus, quam Collationibus potius Codicum vario-

Digitized by Google

riorum, Editionumque, quas post primam editionem instituit. Tales fuere Codex *Colbertinus*, quem, cum A. 1717 Parisiis esset, consuluit, Codex Leidensis, ad cujus oram magnus *Scaliger* varia adscripsit, Codex *Vossianus*, & editio *Tornæsiana*, quam opera *Petri Vlamingii* ex Bibliotheca Ampliss. *Witzii* utendam nactus est. Ad ejus marginem Vir quidam doctus, qui Anonymi nomine in hac editione venit, varia, & inprimis collationem Codicis *Memmiani*, adscripsit. Ibidem insuper *Dousæ*, *Scriverii*, & aliorum, manus apparebant, quæ omnia cum erudito orbe, in hac secunda editione, primum communicata sunt. Eadem hac editione olim etiam *Hadrianidem* & *Boschium* fuisse usos, Doctissimus *Casp. Burmannus*, ex illis constare, admonuit, quæ *Boschius* ad *Cap. XIV pag. 71* annotavit. Quæ quidem omnia sunt ejusmodi, ut novæ huic editioni magnam præ illa priori prærogativam jure suo atque merito concedant. Ceterum non permittit ratio instituti, Notas copiose excerpere, quarum pleræque elegantissimæ sunt, cum, si vel multa etiam illarum adduceremus specimina, infinita tamen relinquenda adhuc maneant; inprimis cum ejusmodi quid in talibus scriptis & difficillimum sit, & fieri omnino non debeat. Optandum autem majorem in modum fuisset, ut scribendis ille satiricis Præfationibus, quibus literiones traducebat, illustris & doctissimus *Burmannus* tam diu supervixerit, ut novam saltem editioni Præfationem relinquere potuisset. Ut graviter depexum, puerisque deridendum petulantibus, exposuisset *Chrestomathiæ Petronio-Burmannianæ* Autorem Anonymum, nisi more potius magnæ feræ minutorum latratus canum securus exaudivisset!

HISTOIRE GENERALE DE LA MARINE, &c.

id est,

HISTORIA REI MARITIMÆ, EJUSQUE NAVALIS, generatim descripta, originem ejus apud universos terræ populos, illius progressus varios, ejus statum

 præ-

præsentem, ac expeditiones maritimas, veteres æque ac recentiores, exhibens.

Tomus I.

Parisiis, apud Petrum Prault & Antonium Boudet, 1744, 4.

Alph. 3 plag. 10½.

Res ardua est, *Plinio* teste, vetustis novitatem dare, novis autoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis lucem. Arduum sane opus suscepit Autor elaborandum. In eo tamen nihilo minus fuit felix, quod vetustis novitatem, ac novis autoritatem, universæ tractationi gratiam, dedit. Repsit ille per monumenta ætatum omnium, ut telam, quam ortus est, digne pertexeret, aliisque redderet approbatam. Complectitur hic *Tomus Libros viginti*. *Primo* exposuit Autor de navigatione primorum telluris incolarum. *Secundo* de primarum monarchiarum navigatione disseruit. *Tertio* exposuit de Græcorum navigatione. *Quarto* navigationes Græçorum percensuit. *Quinto* egit de successorum *Alexandri Magni* navigatione. *Sexto* de re Pœnorum nautica Commentarium exhibuit. *Septimo* de Romanorum navigationibus exposuit. *Octavo* de eis differit inde a bello Punico tertio usque ad *Augusti* imperium. *Nono* tractavit rem Romanorum nauticam, imperante *Augusto* florentem. *Decimo* dixit de re Romanorum navali a *Tiberii* inde ætate usque ad *Constantinum M. Undecimo* ad peritiam rei nauticæ, qualis ea ad *Justinianum* usque primum exstitit, sese convertit. *Duodecimo* rem Imperatorum Orientis navalem edisseruit. Eidem tractationi *Librum XIII* impendit. *Decimo quarto* complexus est de re Turcarum navali ad *Muhammedem II* usque notitiam. *Decimo quinto* inde ad *Selimum II* fuit progressus. Tum vero *Liber decimus sextus* ad *Mustapham* usque, & *septimus decimus* ad ætatem usque imperii Turcici præsentem decurrit. *Libro decimo octavo* de navigationibus expeditionum cruciatarum disseruit Autor. *Undevicesimo* rem

rem Venetorum nauticam, ac *vicesimo* Genuensium, dispexit. Operæ pretium fuerit, librum ipsum legisse. In nebulis prisci orbis dispellendis Autor haud morosam ostendit diligentiam. Certiora sunt ea, quæ de Seculis, propius ab ætate nostra remotis, e penu copiosa depromsit. Judicio plerumque usus est pragmatico, ut lectorem redderet prudentiorem. Testimonia sctiptorum ipsa haud exhibuit ex gentis suæ instituto, plerisque ad minimum ibi placente. Ea tamen ob oculos habuit continenter. *Javanem* credit Græciam occupasse, ac insulas, utrobique adjectas. Ab *Ascenaso*, *Japheti* Pag. 2.
nepote, putat, dictum fuisse *pontum Euximum*. Tharsis, ex ipsius judicio, in literis sacris *mare* denotat, sicubi de re navali est sermo. Sedem Chittimo tribuit Cyprum insulam. *Audax Japeti genus* prima vice truci pelago commisisse ratem, *Horatius* est autor. An remigium piscium aviumque 3.
ansam dederit hominibus inveniendæ artis navalis, recusat definire. Sidonii, Sebulonitæ, Tyrii, navigarunt jam ante *Salomonem*. *Moses* jam de arte navigandi, tanquam de re satis cognita, disseruit ἐν παρόδῳ. *Salomo* primus Regum Judai- 3.
corum commercium navale instruxit. Variant eruditi de regionibus Ophir & Tarschisch. Credit Noster, locum *Asiongeber* ad sinum maris Arabici esse figendum. Largitur tamen, *Necbum*, Ægypti Regem, instruxisse primum commercia in mari Arabico navalia. Recenset ipse varias Autorum sententias. Ipse tandem *Ophir* exponit de India, ac Tarschisch ipsi est 9.
America, arbitrato, Tharsin in sacris literis esse mare mediterraneum. *Meliten Pauli* putat esse Maltam. Ægyptii diu 10.
horrebant mare, rati, Typhona in eo fuisse submersum, na- 11.
vigatores esse homines impios, Typhona infestum esse navigantibus. Ipsi tandem, Tyriorum exemplo excitati, animum ad æquor Oceani fatigandum sese converterunt. *Osiris* perhibetur Indiam subegisse orientalem. *Sesostris* dicitur mari Arabico navibus longis egressus. *Danaus*, frater ejus, cri- 12.
mine rebellionis invisus Ægyptiis, Argos, Peloponnesi oppidum, fugit nave arrepta. *Psammetichus* neglectam rem navalem instauravit. *Necbus*, ex eo genitus, negotium id ipsum

Pag. 15. urgere & continuare suarum duxit esse partium. *Apries* Si-
dona urbem terra marique obsedit. *Amasis*, ejus successor
& percussor, Cyprum occupavit, a *Polycrate*, Sami tyranno,
adjutus. Phœnicum gloriam navalem ignorat nemo unus.
Ezechiel Tyro prædixit cladem, navigationi inimicam. *Sam.*
Bochartus, colonias Phœnicum exquisiturus, sæpe in conjectu-
17. rarum male fidarum scopulos incidit. Cyprus certe ac pleræque
maris mediterranei insulæ a Tyriis fuerunt occupatæ. *Her-*
cules ad Gades usque dicitur progressus. Ipsos in Tra-
probanen usque Indicam transfretasse, Noster arbitra-
18. tur. Hæc ad ejus *Librum primum* spectant. *Semirami-*
dis jusso naves tribuit. *Nebucadnezari* fuisse classem ad lit-
20. tus Phœnices, sibi persuadet. *Cyrus* immortuus est destina-
tioni Carthaginem expugnandi, non nisi terra belligerans.
Cambyses, classe Tyriorum sublevatus, Pelusium Ægypti ce-
24. pit. *Darius Hystaspides* classem in mari Ægeo tenuit. Ipse
27. ac *Xerxes* ponte commiserunt Bosporum Thracicum. Prior,
a Scythis male habitus, classem maximam adornavit. Pugna
Marathonia infeliciter defunctus, Græcos excitavit ad classes
37. majores comparandas. *Xerxis* classis fuit maxima, eique Græci
opposuerunt satis magnam. Omittimus utrorumque concer-
tiones. Celebratur jam Argonautarum expeditio navalis, *Pe-*
*lias*que, Rex Thessaliæ, qui per eam *Jasonem* ivit perditum.
56. Trojam Græci petierunt navibus expugnandam. *Ulysses* per
mare huc illuc dicitur, navi vectus, iter fecisse, vel oberrasse.
Troja eversa, Græci variæ gentis in Siciliam & Italiam navi-
60. bus transierunt. Phocæenses longas primi susceperunt navi-
gationes, ac in Iberiam usque trajecerunt. Athenis laudi
ducitur potentia navalis. Megarenses navalem peritiam cal-
luerunt. Lacedæmonii eam gloriam Atheniensibus invide-
64. runt, ipsi haud minus rei maritimæ studiosi. Utrique & in-
ter sese & cum Persis mari conflixerunt. Corcyræi classem haud
73. unam instruxere, ac Dyrrhachium ceperunt. Gloriam Lacedæ-
moniorum navalem prædicant veteres, iique fide pleni, scripto-
res. Hæc est summa specialior *Librorum trium*, qui ceteros præce-
dunt. In rebus Persarum ac Græcorum recensendis mire Autor
excel-

excellit. Nec eandem diligentiam desideravimus in reliquis *Libris*, quorum argumenta singula ad fidem scriptorum probatissimorum sunt exacta, ac ita compaginata, ut e prioribus continuo patescat vinculum, quo posteriora ex eis fluunt ac deducuntur.

DELLE OPERE DEL SIGNOR STEFANO BENEDETTO PALLAVICINI.

id est,

OPERA STEPHANI BENEDICTI PALLAVICINI.

Tomi IV.

Venetiis, apud Joannem Baptistam Pasquali, 1744, 8.

Tom. I plag. 20, Tom. II plag. 19, Tom. III plag. 15, Tom. IV plag. 12½.

Ill. *Francisco Algarottio* orbis eruditus hanc debet Operum *Pallavicini* editionem. Libuit Viro Perillustri inscribere hanc editionem splendidam Regi Augustissimo *Augusto III*, Domino nostro Indulgentissimo, cujus effigiem in modum protomes *Tomo primo* præfixit. Præmittitur *Tomo* eidem vita *Pallavicini*, ejusque effigies blanda ac liberalis. Subjicitur vitæ Epitaphium. Tum vero succedit id, quod *Tomo primo* magis est proprium, Præfatio scilicet *Pallavicini* ad suam versuum *Horatii* metaphrasin poeticam Hetruscam, vita *Horatii*, Italice scripta, & Odæ *Horatii*, in Italicum conversæ, ad Carmen usque seculare. Hæc *Tomi primi* est summa. Epitaphium, quod illustris Dresda spectandum præbet, differt ab eo, quod *Algarottius* excogitavit. En illud:

Stephanus Benedictus Pallavicini
e lacu Benaco
claris parentibus ortus. Patavii natus
hic jacet
a secretis & a consiliis
Aug. III Reg. Polon. Sax. Elect. &
in aula Christiane vivendo
virtutum genere omnium

ita

ita se laudavit, ut piaculum sit
in ævo viventem laudare,
Historicus, Poeta, Philosophus,
puritatem Livii, Horatii robur,
Senecæ gravitatem, assecutus,
notus doctrina, candidus fide,
integer amicitia,
concessit naturæ XVII Kal. Majas
Anno salutis MDCCXLII.

In lucem susceptus fuit *Pallavicinus* A. 1672, 21 Mart. Patavii, patre *Carolo Pallavicino*, cive Salodii honestissimo, ac *Julia Rossi*, cive Patavina. Salodii educatus formatusque, ac Philosophia practica literisque humanioribus per 12 annos egregie imbutus, concessit cum patre in Germaniam. Hic in aula regia Dresdensi præfectum Collegii musici, quod *Capellam* vocant, egit, obiitque A. 1688. Favit pupillo aula Augustissima, Poetæ jam mensuram impleturo. Defuncto Electore *Joanne Georgio III*, officia sua aulæ Electoris Palatini *Joannis Guilielmi* præstitit poetica. Evectus fuit ibidem, quod addimus, ad nomen Consiliarii Cameralis. Romæ eum Academia Arcadum circa id temporis Societati suæ adscripsit. Addimus, ipsum quoque Academiæ Salodiensi, cujus sodales *Unanimi* vocantur, aggregatum fuisse. Electore Palatino defuncto, Dresdam *Pallavicinus* repetivit, dignitate Viri a secretis Regis, ac Poetæ aulici, ornandus. Laudarunt Arcades puritatem stili *Pallaviciniani*, Odis *Horatianis*, Italice factis, accommodati, in Tragœdia *l'Achille sposo*. Libet cum aliis communicare rationem, qua *Pallavicinus* inductus, sese ad *Horatium* versibus Hetruscis exprimendum convertit. Ansam instituto nobilissimo subministravit *Academia Phrygum*, quam Illustriss. Comes *de Wakerbart*, militiæ Saxonicæ Mareschallus, scientiarum artiumque patronus, in palatio suo honorificentissime instituerat. Viri eruditissimi, Dresdenses ac Lipsienses, in eam suscepti, singulis hebdomadibus semel indidem convenerunt. Ad initiandam hanc Academiam proposita fuit metaphrasis *Odæ Horatianæ III Libri II: Æquam memento*

mento rebus in arduis. Interpretationem poeticam, eamque Hetruſcam, elaboravit Noſter id temporis, quo numeroſa eruditorum induſtria & Germanice & Gallice idem tentabat. Applauſerunt ei tunc illi, qui de ingeniis ac poetico hoc conatu poterant judicare. Ex eo Noſter cum *Horatio* ſingularem familiaritatem contraxit. Edita eſt ejus translatio *Horatii* Italica hic Lipſiæ A. 1736, quantum ad librum Carminum attinet. Tum vero Rex Auguſtiſſimus juſſit *Pallavicinum* porro Satiras *Horatii*, Epiſtolas, libellum de arte poetica, ad eundem modulum interpretari. Tranſtulit *Pallavicinus* præterea non pauca alia in linguam Hetruſcam, quorum pars in hanc ipſam editionem Operum coaluit. Comitatus fuit idem Comitem, *di Lagnaſco* dictum, cujus a ſecretis fuit in duabus legationibus, Romam & Vindobonam ſuſceptis. Acceſſiones honorum A. 1738 idem ſenſit benignas. Conſiliarium enim legationis eum Rex Potentiſſimus renuntiavit, ab Ill. Comite *Wakerbartio* rationes indivulſas habiturum. Comitatus eſt idem Principem juventutis regium in Italiam, ibique applauſus ac puncta Italorum ad unum omnium tulit, quantum ad metaphraſin ejus *Horatianam* attinebat. Redux Dreſdam, vitam haud ita multo poſt cum morte cummutavit. Perill. *Algarottius* deſcriptionem animi virtutumque hiſce adjecit talem, quæ *Pallavicini* Manibus eſt admodum honorifica. Regi Auguſtiſſimo viſum fuit in lucem edi Opera *Pallavicini.* Illuſtriſſ. Comes *de Brühl* juſſu Regis clementiſſimo id operæ Perilluſtri tradidit *Algarottio,* Viro quippe ſpeciminibus ingenii præſtantiſſimis claro, ac Italicæ Poeſeos peritia admodum illuſtri. Dolemus, verba *Horatii* Latina haud ſimul e regione translationis Hetruſcæ apparere. Vidimus ſchedam, cui aliquis hæc inſcripſerat: *Dovevaſi anche a queſto volume unire il teſto Latino, dovendoſi ragionevolmente preſumere, che tal foſſe la mente dell' Autore, che lo volle al ſuo canzionere nel 1736. L' è moſtrata poca avvedutezza in far imprimere, non diceſi molte parole oſcene, ma molti interi verſi, che devevano eſſere ſolamente puntati. Nè ſcuſa, che così ſi trovino nel MS. non paſſando queſto nelle mani di ogni uno, come queſti maltrattati volumi. Finalmente con libertà da non tollerarſi ſi à in molti luoghi corretta la*

LIII ver-

versione, giacobè in vece delle espressioni dell' Autore, si sono impresse quelle del criticante. Nonnunquam Editor aliquid omisit. Sermonem, cujus est initium: *O tu che giaci a capo dell' Esquilie*, præcessit olim Epistola ad *Paulum Zolli*, qui Autori, ut susciperet hanc translationem, suasor fuerat. Hanc hic desideramus *Tomo II.* Desideramus etiam plura. Odem primam Libri primi *Pallavicinus* sic inchoavit canens:

D' Atavi Re degna progenie, e mio
Dolce sostegno, Mecenate, e pregio,
Per l' olimpica lizza è chi coperto
Andar gode di polvere, e schivata
Colle fervide rote aver la meta
E lo solleva al ciel la nobil palma.

Tomo secundo Ill. *Franciscus Algarotti* præmisit formulam dedicationis, *Ignatio Guarini*, Societatis Jesu Sodali, consecratam, ac judicium, critice in Epistolas ac Satiras, a *Pallavicino* translatas, conformatum. Notat inibi tria in *Pallavicini* metaphrasi: 1) enarrationem aliquot *Horatii* locorum, 2) nævos quosdam, translationi affricatos, 3) studium nonnunquam recedendi a norma verborum & rituum *Horatianorum*, quibus consuetudinem recentiorem substituerit *Pallavicinus*, e. g. Vestalibus virgines velo sacro ornatas, ritui litandi Diis Manibus sacrificium pro mortuis missaticum, collegio augurum conventum purpuratorum curiæ Romanæ, &c. Addidit *Pallavicinus* Satiræ: *Non quia Mecænas* &c. in fine hæc:

A pranso sobrio più d'un Eremita.

Horatius Epistolam XV Libri primi ita inchoavit: *Quæ sit biems Veliæ, quod cælum, Vala, Salerni, Quorum hominum regio, & qualis via? Nam mibi Bajas Musa supervacuas Antonius; & tamen illis Me facit invisum, gelida cum perluor unda Per medium frigus.* In fine metaphraseos subjecit *Pallavicinus* hæc:

In somma d' ogni cosa per minuto
Il tuo Flacco informar non ti dispiaccia,
Ond' io ritorni qua con una faccia
Da Padre Abate lucido e passuto.

Ut

Ut vero *Horatius*, ne legi intelligique recusaret, figuras elocutionis stilumque ad genium ætatis suæ inflexit; sic *Pallavicinus* ab Italis ætatis nostræ volebat legi ac intelligi. Debuit igitur hic genium Italici seculi præsentis sequi. Ut Perill. *Algarottius* tria illa animadversionum capita redderet illustriora, intexuit ipse nonnihil comparationum, ex inficetis aliorum factis depromtarum, ac critico examini subjecit ex *Pallavicino* exempla. Ostendit se hic ubique ingenio & doctrina magnum; sed mallemus tamen, monstrasset Vir egregius ea, quæ eminent ac excellunt in poesi *Pallaviciniana*, quæ sunt imitatione aliorum digna, & quæ cretam, non obelum, merentur, vel videntur mereri. Per nævorum contemplationem raro emendatur genus humanum. Sin vero reliquis laudatissimum perfectionis iter ostenderis, ac præiveris alacriter; magno beneficio tibi genus devinxeris humanum, quod exemplis pravis, licet ad fugiendum propositis, præter consilium & destinationem, clanculum abripitur, bonis vero exemplis recta ad honoris templum lustrandum excitatur, licet vias, alio ferentes, ignoret. At suffecerit, hæc ad *Tomos* priores duos indicasse. *Tertio* & *quarto Tomo* nil habetur porro *Horatianum*. *Tertius* complectitur varia. Scenam aperit liber *Joannis Lockii de Educatione*, ex *Costi* metaphrasi Gallica prosa in versus Hetruscos transfusus, Sequitur tractationem hanc *Euripidis Hecuba*, versu consimili elaborata. *Tomus quartus* complectitur Odam, *Augusto III*, in solium regni Poloniarum evecto, sacram; hymnum, vel carmen, in *Mariam Josepham*, Reginam Poloniæ augustissimam; Carmen in Natalitium diem Serenissimi Principis Saxoniæ, in spem Electoratus Regnique geniti; Carmen in mortem *Augusti II*, Regis Poloniarum invictissimi; Dithyrambum, cui est inscriptio: *Vindemia Pilnicensis*; Eclogam; cui titulus est *Timandra*; Odam, quæ Principi juventutis Hispanico adventum in Italiam gratulata Pag. 67.
fuit; Dialogum musicum, felicissimo natalitio festo Serenissimæ Reginæ decantatum; Dialogum consimilem, quo Autor nuptias 74.
Joannis Adami Baronis *Efferensis* ac *Mariæ Annæ* Baronissæ *de Spée*, prosecutus fuit; Carmen in inventos terræ fœtus nigros 85.
in Misniæ collibus. Fœtus illos subterraneos Itali vocant *tartufi*. Sequitur Carmen, decantatum ad tumbam Servatoris die Veneris

neris sancto, Dresdæ in regia æde sacra erectam. Excipiunt
Pag. 95. hasce dapes fercula haud viliora. Legi dignum est Carmen,
nomini anniversario Baronissæ *Eugenii Lœwenthalensis* consecra-
105. tum, cum alio, *Clementis XII*, Pontificis Romani, honoribus di-
127. cato. Non est, quod in reliquis Carminum breviorum ti-
tulis recensendis simus longi. Quis enim negat, Euterpen
tibias *Pallavicini* moderatum esse? Quis nescit, Polyhymniam
137. ejus barbiton tetendisse? Quis ignorat, carminum, quæ de-
dit, congeriem amicis verique amatoribus nunquam non vi-
sam fuisse opus a novem Musis cælatum? Non est igitur dubi-
tandum, Perillustri *Algarottio*, pulcherrima hæc ingenii *Pallavi-
ciniani* monumenta ad seros posteros transmittenti, & sui inge-
nii salibus, tanquam dulcissimo condimento, conspergenti, tan-
tum esse gratiæ habendum, quantum, qui sibi maximo quoque
beneficio orbem eruditum obstringit, mereri omnium judicio
existimatur.

HENRICI DE COCCEJI, REG. MAJEST. Pruss. quondam a Consil. Secret. & in illustri Viadrina Antecess. primarii, Grotius illustratus, seu Commentarii ad Hugonis Grotii de Jure Belli & Pacis Libros tres, in quibus Jus Naturæ & Gentium, item Juris publici præcipua, explicantur. Adduntur Annotata Autoris, ex postrema ejus ante obitum cura. In Commentario id præcipue agitur ut Grotius ex ipso Grotio illustretur, defectus circa principia Grotiana notentur, & vera Juris Naturæ principia, inprimis quatenus ad interpretationem Juris Romani pertinent, proponuntur. Accedunt Observationes S. d. C. H. F.

Tomus II.

Wratislaviæ, sumtibus Jo. Jac. Kornii, 1746, fol.
Alph. 7 plag. 15.

Postulat officii nostri ratio, ut pauca disseramus de *altero* præstantissimi Operis *Tomo*, qui nuper, gaudentibus bonis omnibus, in lucem exiit. De instituto Ill. Commentatoris jam diximus in his *Novis Actis A. 1744 Mens. Majo* pag.

pag. 268 seq. cum *Tomum primum* recenseremus, quo Lectores nostros merito ablegamus, hoc solum monentes, in Commentario id præcipue agi, ut Juris Romani principia generalia Juri naturæ convenientia demonstrentur, quod a multis in dubium vocatum, a nemine antea fuerat ostensum. Debemus vero beneficium hoc *Henrico de Cocceji*, Antecessori Viadrino adhuc post fata celeberrimo, ejusque Filio Illustrissimo, *Samueli* Lib. Bar. *de Cocceji*, Reg. Majest. Pruss. Ministro Status & Bell. intimo, cujus observationes, paterno Commentario adjectæ, operis pretium mirifice augent. Continet hic *Tomus* reliqua *Capita Libri II Grotii de Jure Belli & Pacis*, a *septimo* ad finem, siquidem priora *sex* jam *Tomo I* continebantur. Egerat in *Libro II Grotius* de objecto juris secundo, jure nimirum rerum, cujus occasione in Commentario ostenditur, 1) divisionem rerum in communes, publicas juris gentium, & universitatis, quam JCti Romani in Digestorum libris proponunt, in Jure naturæ esse fundatam: 2) originem dominiorum recte a JCtis Romanis ex occupatione rerum nullius derivari, adeoque falsam esse *Grotii* opinionem de primæva rerum communione; 3) quasdam esse res natura tales, quæ in dominio esse non possint, e. g. aerem, aquam profluentem, mare, cet. 4) inter effectus dominii alienationem quoque rerum esse numerandam, quæ tamen ad imperia aliave jura publica injuste extendatur; 5) *Grotium* immerito huc trahere successiones, tanquam alienationis species, cum potius ambæ, si liberorum successionem excipias, ex Jure civili descendant; qua occasione momentosa materia de successione in imperia, regna, & principatus, *Lib. II Cap. 3, 4, 5, 6, 7*, pertractatur. *Capite octavo*, modos acquirendi omnes, qui in Digestis *Tit. de acquir. rer. domin.* enarrantur, ex jure gentium primævo esse derivandos, monstratur, cum contra *Grotius*, illos partim ex jure naturæ pro certo rerum statu, partim ex jure gentium arctiori, partim denique ex jure civili, arcessendos, non dubitet. Patet hinc, merito modis acquirendi naturalibus Jure Romano accenseri 1) occupationem rerum, quæ nullius sunt, (*Lib. II Cap. 8 §. 1, 2, 3 seq.*) 2) rerum domino carentium, (*§. 6*) 3) acquisitiones per thesaurum, (*§. 7*) 4) per fluvialia incrementa, nimirum per alluvionem, alveum desertum, insulam,

cet. (§. *8-17*) per ventrem, (§. *18*) 6) per ſpecificationem, commixtionem, & confuſionem, (§. *19 ſeq.*) 7) per acceſſionem, (§. *21*) & quæ 8) fiunt jure ſoli & ædificii, (§. *22 ſeq.*) & quæ 9) per traditionem (§. *25*). Nec minus in Commentario demonſtratur, Jure Romano optimo jure aſſeri, 10) piſces quidem in piſcinis, non vero in ſtagnis, occupatos eſſe cenſendos; item 11) feras in vivariis, non vero in ſilvis, etſi circumſeptis, captas videri, (*d. Cap. 8* §. *2*) 12) incrementa fluvialia cedere poſſeſſori fundi in agris arcifiniis, non in agris limitatis, (*d. Cap. 8* §. *16*) 13) dominium acquiri per derelictionem alvei, non per inundationem, etſi graviorem, (*ibid.* §. *9, 10,* & *13*,) 14) non vero naturaliter ſine traditione (*ibid.* §. *25*). *Capite nono* modos, quibus dominia finiuntur, enarratos videas, inprimis quando imperia deſinant. Demonſtratur hic inter alia ex Hiſtoria & principiis Juris contra *Grotium*, re vera deſiiſſe imperium Romanorum, translatumque belli jure in Reges Germanorum (*d. Cap. 9* §. *fin.*). *Capite decimo* effectus dominii ratione aliorum hominum, horumque obligationes erga eum, qui dominium rei alicujus habet, monſtrantur; qua occaſione principia generalia omnis naturalis traduntur obligationis, (*pag. 76 ſeq.*) variique Juris noſtri textus ex naturæ ratione explicantur (*Cap. 10* §. *2*). *Caput undecimum*, de obligatione perſonæ agens, ex legibus naturalibus deducitur, convenientiaque Juris Romani cum Jure naturæ in plurimis monſtratur capitibus (*Cap. 11* §. *1 pag. 97 ſeq.*). Differentia inter pacta nuda & contractus novo demonſtratur modo (*pag. 109*), ubi totam Juris Romani de errore doctrinam rationi naturæ conſentaneam, pacta præterea, vi, metu, dolo, ex cauſa vitioſa, cum prædone perfido, tyrannoque, inita, Jure naturæ valida eſſe, (§. *7, 8, 9,*) denique ſine acceptatione nullam obligationem oriri ex pacto, (§. *12-17*) deducitur, ſimulque elegans quæſtio, an mandatum morte finiatur, & an in hæredes tranſeat, rationibus naturæ deciditur. *Capite duodecimo* in Commentario oſtenditur, doctrinam Juris Romani de jure pœnitendi in contractibus cum Jure naturæ convenire, (*pag. 185 ſeq.*) itemque de præſtatione caſus, ſpeciatim in contractu commodati, (*pag. 185*) in pignore, (*pag. 186 ſeq.*) in venditione, (*pag. 193 ſeq.*) in locatione conductione, (*pag. 201*) eidem eſſe conſentaneam: denique

Google

nique effatum JCtorum, quod contrahentibus naturaliter se invicem circumvenire liceat, non esse æquitati naurali contrarium (*pag. 218*). *Caput decimum tertium* doctrinam de jurejurando proponit, ubi, vera ejus principia, ex ratione deducta, cum iis, quæ Jus Romannm hac de re habet, ex asse convenire, (*pag. 122*) monstratur. Inprimis Ill. Commentator demonstravit, assertum Juris Romani, quod jusjurandum, errore, vi, vel dolo, elicitum, sit obligatorium, verum esse, idque exemplo Gibeonitarum illustravit (*pag. 231*); itemque illum æque obligari, qui per creaturas juret, (*pag. 243*) ubi simul (*pag. 237*) formula: *corban esto*, nova ratione, itemque verba Christi: *Sermo vester sive afferat aliquid, sive neget*, &c. (*pag. 257*) explicantur. *Capite decimo quarto* de contractibus Regum agitur & Principum; ubi statim ab initio ostenditur, distinguendum omnino, utrum Rex ut Rex, an vero ut privatus, contrahat, hujusque distinctionis usus insignis per omnia Juris objecta (*pag. 266 seq.*) demonstratur, addita quæstionis decisione, quo usque successor antecessoris facta præstare teneatur (§. *14 seq.*). *Caput decimum quintum* magni momenti materiam de fœderibus (§. *1 - 15*) tractat, eorumque differentiam a sponsionibus (§. *16 seq.*) ostendit. *Caput decimum sextum* de interpretatione pactorum, contractuum, fœderum, si verba dubie sint posita, agit. Cum vero regulæ, a *Grotio* traditæ, neutiquam sufficere videantur (*pag. 333 seq.*); adæquatæ & breviores, in recta fundatæ ratione, proponuntur. Deductis ita ex Jure naturali obligationibus, quæ ex contractu oriuntur, *Capite decimo septimo* sequuntur obligationes aliæ, & quidem quæ ex delicto oriuntur; ubi ex naturali Jure iterum demonstratur, eum, qui facto suo illicito alii damnum dedit, ad id reparandum esse obligatum; (*pag. 379*) quando vero damnum datum videatur, ibidem ostenditur, Ex quo facile apparet, humani aliquid passum esse magnum *Grotium*, dum opinetur, nec quasi contractus, nec quasi delicta, fundamentum in Jure naturæ invenire, verum descendere ex civili Romanorum Jure, cum omnino obligationes istæ ex priori Jure veniant, ceu ostensum in *Commentario ad* §. *1 lit. e.* Et speciatim, tum quod ad condictiones, tum quod ad actionem, qua adversus nautas, caupones, stabula-

bularios, experimur ad restitutionem damni, ab aliis dati, quorum opera sunt usi (*pag. 385* & *pag. 394 lit. u*). Insequentibus *Capitibus decimo octavo* & *nono Grotius* duo negotia inter obligationes personæ retulit, quæ non ex Jure naturæ, sed gentium, venire putat, obligationem *erga legatos* & *erga mortuos*. Ill. Commentator contra ostendit, sanctitatem legatorum omnino ex jure naturæ esse, hac tamen restrictione, ut hæc inviolabilitas neque ad eorum contractus, neque delicta, extendatur (*Cap. 18*). Quod ad obligationem sepeliendi mortuos attinet, eam non ex jure gentium voluntario, sed ex legibus venire civilibus, probatur; ubi simul ratio redditur, cur Romani juxta ac Græci, necessitatem sepeliendi mortuos ex naturæ jure venire, putarint, erronea nempe opinione decepti, Manes non prius quieta frui sede, quam cadaver fuerit vel igne absumtum, vel humatum (*Cap. 19*). Sequitur jam *Capite vigesimo* puniendi jus, quia is, qui delictum commisit, non solum damnum datum resarcire tenetur, de quo *Capite 17* actum, verum etiam simul ad pœnam est obligatus. Ill. Commentator, rejectis *Grotii* principiis, quasi cuilibet homini jus puniendi alterum lædentem competat, quod vero gentium consensu, institutisque civitatibus, fuerit mutatum, longe alia proponit *pag. 447 seq.* ex quibus tota hæc doctrina deduci commode potest. Speciatim ostenditur, pœnam in talione consistere, eam vero non ita crude, ut vulgo, sumi debere, cum legislator per eam nihil aliud, quam æstimationem juxta proportionem delicti, intelligat (*pag. 447 seq.*). Inde deducit, talionem, vel æstimationem, in homicidio, vel adulterio, non aliter fieri posse, quam pœna *mortis* (*pag. 456*). Qua occasione variæ quæstiones *maximi momenti* deciduntur: e. g. num summa potestas aliam punire possit variis ex causis (§. *44 seq.*). *Capite vigesimo primo* quæritur, an & quatenus quis ob delictum alienum possit puniri, & quidem *a*) subditus ob delictum domini, *b*) dominus ob delictum subditorum, *c*) liberi ob delicta parentum, *d*) parentes ob delicta liberorum, *e*) hæres ex delicto defuncti. Ubi in Commentario luculente est ostensum, omnibus his casibus Jus Romanum cum naturali ex asse convenire. *Capite vigesimo secundo* causæ belli minus justificæ recensentur; *Capite* vero

sequenti

ſequenti officia belligerantium erga ſe invicem, ſi cauſæ belli dubiæ. Maximi quoque momenti eſt *Caput vigeſimum quartum*, ubi rationibus graviſſimis demonſtratur, quamvis adſint cauſæ belli juſtificæ, tamen non facile bellum eſſe alteri inferendum; & *vigeſimum quintum*, quod caſus varios enarrat, quibus & pro alio juſte bellare licet. Agmen denique claudit *Caput vigeſimum ſextum*, quo diſquiritur, an & quando ſubdito bellum gerere liceat. Brevitas chartæ nos prohibuit, quo minus ex dignitate materiarum pertractatarum plura hic adjiceremus, uberiusque exponeremus; attamen ex his per lancem ſaturam dictis ſatis Lector perſpiciet, non ſine damno carere *Grotio* hoc *illuſtrato* poſſe omnium ſcientiarum homines, non eos ſolum, qui jura publica populorum tractant. Optandum proinde, ut ultimus *Tomus*, qui *tertium Grotii Librum* illuſtrabit, propediem in dias luminis auras prodeat, cui perficiendo Illuſtriſſimo Autori & Editori vegetam ſenectutem, vires corporis firmiſſimas, otium denique jucundum, ex animo precamur.

COMMENTATdO JURIS PUBLICI DE JUSTIS Repreſſaliarum limitibus, tum a gentibus, tum a Statibus S. I. R. G. obſervandis, ex ipſis legibus, Actis publicis, & Diplomatibus, eruta a LUDOVICO MARTINO KAHLIO, D. & P. P. O.

Gottingæ, impenſis J. P. Schmidii, 1746, 4.

Plag. $12\frac{1}{2}$.

Qui inter publici privatique Juris doctores familiam ducunt, de juſtis repreſſaliarum limitibus præceptiones adeo perturbatas tradunt, ut erroribus quaſi conſeneſcere videantur. Alii Imperii Germanici jura ex Romanorum veterum ſcitis eruere ſatagunt, ſoli Imperatori adſcribentes repreſſalias laxandi poteſtatem; alii, penes Status noſtros jus iſtud eſſe in omnibus cauſis, quibus jura gentium illas indulgent, arbitrantur; alii & conſenſionem Cæſaris & Statuum ſemper ad eas requirunt; alii, retorſiones, arreſta, pignorationes, ac diſ-

 fida-

ſidationes, unum idemque ſignificare, autumant; alii aliis ſe addicunt opinionum portentis; ad unum denique omnes, inter ſe diſtinctas maxime jurium ſpecies, tum publicorum, tum privatorum, hic confundunt. Sed Cel. Autor noſter, contra fallaces iſtas ſententias præmuniens lectores, & ſuum cuique aſſignans, juſtos limites, hoc eſt, cauſas modosque, in repreſſaliis obſervandos, tam a gentibus, quam a Statibus Imperii Romano-Germanici, fide niſus ipſarum legum, Actorum publicorum, Diplomatum, & literarum marcæ, eruit in ſua Commentatione. Ut igitur paulo curatius definiamus, quæ in hoc libro conſignata ſint literis placita, ſummatim hæc ediſſerere liceat. *Repreſſaliæ* generatim vocantur bellum minus ſolenne, quo perſonæ, aut res, exteræ civitatis, autoritate Principis, reſarciendi damni cauſa, detinentur. Speciatim vero repreſſalias dicimus detentionem perſonæ, aut bonorum, propter debitum alienum, denegatæ, vel protractæ, juſtitiæ cauſa, conceſſam. Quia vero repreſſaliæ duplicis generis ſunt, ac modo ſuſcipiuntur contra hoſtem, modo contra eos, qui nos non læſerunt, ſed tamen vinculo quodam morali implici ſunt cum adverſariis noſtris, de ſingularum juſtitia, ſolidis ratiociniis præſtructis, diſputat Cel. Autor, verasque earum cauſas, tum juri naturali, tum poſitivo, convenienter congruenterque, adumbrat. Dubia etiam, hac in re, Romani & Canonici Juris rite expedit; denique vero, doctrina de injuſtis repreſſaliis prolata in medium, & quæſtione deciſa, an litem debitori vero creare is queat, qui repreſſalias pro debitore vero paſſus eſt, diſpicit Noſter, an repreſſaliis ſtatim tentare eos liceat, qui jus noſtrum qualicunque modo perturbarunt. Rationes nimirum ſubducit *ſequentem in modum*: Ob læſionem quamvis bellum capeſſere licet, ſi naturæ jus ſequimur; ergo repreſſaliis quoque tentare eos poſſumus, qui injuria nos lacerarunt ulla. Cum vero ſine neceſſitate non facile ad bellum, vel repreſſalias, eamus, ſi juſtitiæ internæ, ſeu humanitatis & prudentiæ, officia accomodare velimus ad res noſtras; quilibet perſpicere poterit, mitiores defendendi modos interdum anteferendos eſſe. Quam ob-

rem

stabilitum ex legibus Germanorum, & multis Diplomatibus, hic excitatis, collectas videmus probationes, atque ex privilegiis Caesarum, qui civitatibus nonnullis repressaliarum jus, sub conditionibus quibusdam, concessere. Praeter ex istis fontibus fluit etiam, interpellationem, apud judicem competentem factam, jure gentium non esse semper repressaliis praemittendam, nec remedia lesionis esse necessaria; licet moribus id sit passim confirmatum, conventionibusque sublicitum, ut rei plerumque sint prius evocandi & admonendi vel Principes horum, ut molestiis levent laesos. Imperium enim Germanicum si consideramus, *Ordinat. Camer. P. II Tit. I & II* id declarat luculenter. Attamen bene multae gentes, per conventiones possibilitatem repressalias persequendi restringentes, maximum fructum fecere rebus publicis. Hinc praeconium facit Auctor eorum, quae in pace inter *Carolum II*, Magnae Britanniae Regem, & Ordines foederati Belgii, Bredae A. 1667 die 31 Jul. Artic. 32 facta sunt, & posita, inter *Henricum VII*, Regem Angliae, & *Philippum*, Archiducem Austriae, A. 1495 die 24 Febr. Londini initum, n. 15 & 19, nec non in *Traité de Paix, fait à Utrecht le 28 Juin 1714 entre S. M. Catholique & les Etats Generaux des Provinces unies, Art.* 15. 3, ut & posita, inter *Carolum V* & *Mariam*, Reginam Scotiae, conclusa die 15 Dec. A. 1550. Huc refert etiam pactum, inter *Philippum III*, Hispaniae Regem, Archiducem *Albertum*, & *Isabellam*, ex una parte, & Angliae Regem, *Jacobum I*, ex altera parte, sancitum A. 1604 *Art. 6*, neque minus *Trattado entre Philippe IV Rey Catolico de Espanna, y las ciudades Ansiaticas, Art. 30*, & *Traité de Navigation & de commerce fait entre Charles VI, Empereur des Romains, & Philippe V, Roi d'Espagne, signé à Vienne le 1 Mai 1725, Art. 42.* His ita constitutis, Noster contra receptam doctorum sententiam, commoda ratione, hoc exponit: Belli jus levissimis producitur laesionibus, (id quod §. 17 demonstravit,) ergo has etiam repressaliis depellere possumus, si justi stricti actiones ponimus apud animum. Errare igitur ducuntur, qui ad justas repressalias requirunt injurias graves. Non negamus quidem, ex

l. 4 D. de in integrum restitutionibus colligendum esse, injustas fieri repressalias, quæ ob modicum instituuntur damnum, sed civiles hæ rationes ad integras, inquit Cel. *Kahlius*, gentes, seu eas, penes quas jus belli est, aqplicari nequeunt. Nihilo minus laudat, qui conventionibus libertatem, hac in re etiam, circumscribunt, populos, e. c. Hispanorum & Belgarum pactum, die 9 April. A. 1609 promulgatum, & pacem, inter Ordines Belgii fœderati generales & Episcopum Monasteriènsem die 18 April. A. 1666 confectam, ac docet, Status Imperii Germanici etiam repressalias tantum decernere debere ob momenti maximi causas. Præterea disquirit Autor, an penes Status S. I. R. G. & homines privatos jus sit suscipiendi repressalias. Hinc utitur hac fere argumentandi ratione: Repressaliarum jus ex naturali libertate & æqualitate hominum pendet; (§. 5) igitur ii sine summi magistratus consensione hoc non pollent, qui civitatis legibus adstringuntur; itaque omnino annumerantur regalibus repressaliæ juribus, æque ac jus belli; ergo inter cives S. I. R. G. eatenus locum non habent repressaliæ, quatenus judicia summa in eo vigent, & de litibus motis rite dispicitur. Attamen Èlectoribus, Principibus, ac Statibus Imperii, & consuetudo, & consensus Statuum, beneque multæ rationes, deinceps enarrandæ, speciatim vero eorum superioritas territorialis, jus assignant, parandi repressalias, quemadmodum jure belli, fœderum, aliisque, utuntur, (quæ omnia luce meridiana clarioribus Noster evicit probationibus,) nec non olim gestæ sunt in Germania, teste *Lehmanno* in *Chron. Spir. Lib. V Cap. 98*. Sunt quidem summa Imperii tribunalia, quæ regulariter dirimunt causas Statuum, & mandata sine clausula plerumque contra Status promulgant, qui laxant repressalias; inde tamen non fluit, remediorum juris extraordinariorum, quibus repressalias merito annumeramus, Status Imperii non esse compotes. Vid. *R. I. de an. 1555 §. Demnach aber*. Fingamus enim, adversarium potentem non parere judicio Cæsareo, vel executionem alias ob causas non institui posse, vel damnum irreparabile oriri, nisi adhibeantur repressaliæ, vel a tribunalibus Imperii denegatam esse justitiam;

nemo

nemo erit tam injuſtus exiſtimator, ut iniquum pronuntiet Statum Imperii, hanc ob rationem ſuſcipientem repreſſalias contra alium Statum, qui illata damna reparare noluit. Sane imperii nulla conſtitutio reſiſtit ei, nec naturæ ſe tuendi jura infringit idem Status. Quapropter hæc addit Autor: Approbo, id eo magis fieri oportere, cum adeo ſubjecti infimæ ſortis ſine Principis conſenſione ire ad arma interdum poſſint. Neſcio igitur, quomodo ex manibus Principum imperii extrajudicialis poteſtas omnis debeat extorqueri. Conf. illuſtrantes hanc argumentationem *l. 1 §. 27 D. de Vi & de vi armata*, arg. *l. 5 C. In quib. cauſ. in integr. reſtit. neceſſ. non eſt.* Cum vero ſcriptæ leges promulgatæ refragari videantur Autoris noſtri ſententiæ, inde a *pag. 33* uſque ad *pag. 42* dubitationes obmotæ eximuntur, ratiociniis tam validis, ut ne ullum quidem lectores dubium amplius fatigare queat. Præterea enucleate condocet, Statuum repreſſalias ſpeciatim in cauſis fractæ pacis publicæ ſtabilitas eſſe in *der Handhabung des Friedens, Rechtens, und der Ordnung zu Worms*, edit. A. *1495*, §. *2*, neque minus in *der Erklærung des Landfriedens zu Augſpurg*, A. 1500 promulgata, & in *dem Landfrieden zu Augſpurg*, A. 1548 ſancita. Id ipſum etiam jus repreſſaliarum, ad quas Status deſcendere poſſe, oſtendit, ſpeciatim datum eſſe in cauſis teloniorum, *Capitulatio Franciſci I Art. 8* § *16* declarat. Præcipue vero provocat ad Weſtphalicam pacem, admittentem Status ad repreſſalias inſtruendas in cauſis religionis, & in caſibus, quibus pacis ejus leges ab aliquo violari contingat, niſi venerit res ad pactionem amicam, vel via juris intra triennium offenſio fuerit lenita (*Artic. 17 §. 5* & *6*). Quo jure vallati, Elector Brandenburgicus A. 1648 Palatino Neoburgico, ac Boruſſorum Rex, *Fridericus Wilhelmus*, Palatino Neoburgico Electori, intulerunt repreſſalias, ut & Brunſuicenſis Elector Evangelicis Hildeſiæ, ob religionem læſis, præſto fuit jure iſto repreſſaliarum A. 1711. Hanc igitur defenſionem Statuum nemo ſine temeritate reſpuet, & pro nihilo putabit, ſi in ſimilibus cauſis jus ſuum Principes noſtri vindicant, vel tuentur repreſſaliis. Sunt quidem, qui,

consensum Imperatoris repressalias communire debere, existimant; hos autem falli opinione, probat Noster, cum Status imperii, sine autoritate Cæsaris, jus belli non raro exerceant, repressaliæ autem species belli sint, nec leges Imperii præfiniant, consensionem Imperatoris repressalias molienti Principi esse semper necessariam. Si vero in Germania adversus exteros Principes Imperii totius nomine decernuntur repressaliæ, ad eas requiri Cæsaris consensum, ex actis Comitiorum Augustanorum, A. 1582 habitorum, nec non ex Comitiis Ratisbonensibus, A. 1595 celebratis, colligit Cel. *Kahlius.* Pari modo dilucide exponit, Statuum Imperii jus, bella cum exteris rebus publicis pariter ac repressalias gerendi; quoniam contra easdem jure experiri minus possunt Status nostri. Generatim his ita adornatis, animum advertit ad repressaliarum causas, easque tam ex publici, quam privati, Juris fontibus, ac præcipue ex Recessibus Imperii, non elicit solum, sed & conventionibus Germanorum, Gallorum, Hispanorum, Britannorum, Suecorum, Lusitanorum, Danorum, Batavorum, Venetorum, aliarumque gentium, ita illustrat, ut justitiæ denegatæ & protractæ limites definitos videat lector, ac solide stabilitos. Se quoque utilitate singulari commendant disquisitiones Autoris nostri de divisione repressaliarum in personales, reales, & mixtas, de indole & natura cujuslibet generis, nec non de discrimine, quod inter generales & speciales repressalias intercedit; quæ omnia ab aliis leviter, a Nostro autem fuse & apte, disputata sunt. In quibus explanandis id operam potissimum dedit, ut his quoque limites justos assignaret, ac moribus tum veterum, tum hodierna consuetudine, firmaret doctrinas suas corroboraretque. Quamobrem ad regulas reducit cuncta universales, nec non singulis suas subjungit exceptiones, prout vel terra, vel mari, inter Europæi orbis nationes, vel jure provinciali, vigent repressaliæ. Quemadmodum vero ex Diplomatum ingenti multitudine hausit Noster, quæ curate semper excitavit, pagina cuilibet collectioni Actorum publicorum adjecta; ita etiam varia interspersit, quæ in Germania nostra nullibi fere reperiun-

periuntur. Huc referimus merito ſententias Ducis *de Newcaſtle* & Comitis *Sandwichii*, repreſſaliarum cauſa in ſummo Britannorum Senatu, quem Parlamentum appellitant, haud ita pridem propoſitas, neque minus literas Marcarum, ab Hiſpanorum, Britannorum, Suecorum, aliorumque, Regibus nuper promulgatas; porro Admiralitatum officia in repreſſaliis applicandis; excurſionum maritimarum leges, & alia, quæ ſane lectoribus non ingrata erunt, cum ſicco pede præterire ea ſoleant reliqui ſcriptores. Sed hæc, in ſummarium redacta, per ſpecies ſi exequi vellemus, liber, non epitome, exiret. Hoc unum modo, officio ſuo cumulate feciſſe ſatis Autorem noſtrum, addamus.

CONTINUATA VOLUMINIS SEXTI COMMENTariorum Petropolitanorum Recenſio.

Conf. *Nova Acta* hujus *Anni Menſ. Octobr. pag. 597 ſeq.*

In *Claſſe Phyſica* habentur: 1) *G. D. de mutilatis brachiis in puero, cujus Tomo III Commentariorum facta eſt mentio, Diſſertatio anatomico-phyſica.* Eruditiſſimus Autor id ſibi agendum ſumit, ut cauſam pravæ infantum conformationis a matribus conjiciat in embryones ipſos. Quare, quamvis Anatomen contra ſe loquentem habiturus erat, ſupponit, fœtus humanos, poſtquam in utero eſſe cœperunt, nullum cum matribus alere nexum, nec tantum aliquot a conceptione diebus libere huc illuc ferri, ſed & omni geſtationis tempore ſibi relinqui ſolis, placentam, utero adhærere, firmandi fœtus gratia, nec immergi utero placentæ vaſa, ſed his atque utero, chorii intercedere laminam, quo clarum eſſe poſſit, circuitum ſanguinis inter matrem & fœtum haberi nullum. Interea tamen largitur, aliquid ex uteri emiſſariis effundi, quod nutrimenti loco eſſe poſſit. Eſſe embryonem in matre, prout vermes ſunt in inteſtinis, quibus & homini nulla propterea vaſa communia interſint. Provocat ad ova piſcium & volatilium, & ad viviparorum etiam piſcium fœtus, qui uteris neutiquam alligati cernuntur. Quare, cum nihil ſit, quod fœtui atque matri intercedat, nihil etiam terrorem

matrum

matrum ad pravam fœtuum conformationem conferre evincit. Accuſatur ipſe embryo, cujus liquor nerveus parciſſimus, imo fere nullus, eſſe dicitur; quapropter etiam naſcentes nihil capiant mente, nulla re turbentur, nullo ſtrepitu a ſomno avertantur, omnis generis liquores perinde lingant. Habere etiam viſus eſt aliam rationem, inæqualem ſanguinis a corde ad cerebrum projectionem in fœtu; quare fieri haud raro ſoleat, ut male nutrita fœtuum membra flacceſcant, aut alio modo immutentur. Favet ſyſtemati caſus: Gemelli, uno nixu editi, inæquali ſucceſſu naſcebantur, primigenus utroque brachio mutilus, a primo proximus omnibus partibus perfectus, & læte valens. Nocitura erat utrique, ſi tamen nocuiſſet, phantaſia materna; quare, quæ nocuit, cauſam fœtui infuiſſe decet. Additur mutili partus anatome. Quicquid muſculorum ſcapulæ ineſſe, aut in capite humeri figi, decet, adfuit. Os ipſum brachii capite tenus perfectum, cetera nullum. Non leve argumentum & illud viſum eſt, matrem huic errori nullam dediſſe occaſionem, eo quod mutilus infans, ſuo morbo afflictus, thorace & pericardio ſerum ſanguine tinctum & pus contineret. Adduntur quædam de folliculis membranaceis articulorum, quales etiam in inteſtino recto glandularum nomine obſervari ſolent. Hanc ſequitur 2) *de Cordibus villoſis* Diſſertatio *Jo. Weitbrechti*. Tribus vicibus id evenit Eruditiſſ. Autori, cadavera ſecanti, ut cor detegeret cruſta lardoſa tectum, & villis obſitum talis materiæ, qualis eſt polyporum. Pericardiis circumfuit iſtud velum, adſpectu prorſus mirabile, non ex pinguedine forte textum, ſed seroſæ originis, dum ſanguinis fluida pars tranſpiratione in pilis ſimilem compagem excrevit. Tale velum alibi ſub coſtis, interque inteſtinorum gyros, deprehenderat. Concreſcere ſerum ſanguinis in cruſtam, novum non eſt. Sanguini pleuriticorum, aut alio morbo inflammatorio laborantium, vena ſecta, ejusmodi cruſta inflammatoria innatare ſolet; quare ex pericardii vaſculis ſanguiferis talem effloruiſſe halitum, ſolidiore forma concreſcentem, nemo facile mirabitur. Hinc legimus 3) ejusdem *Jo. Weitbrechtii de Circulo Sanguinis Cogitationes phyſiologicas*. Poſtquam ab *Harvæo* detectus, a *Pequeto* novis experi-

perimentis obfirmatus fuit ſanguinis circuitus, feliciſſima ingenia in eo deſudarunt, ut ſanguinis projectionem, cordis robur, duplicis vaſis ſanguiferi actionem, motuum cordis & vaſorum moras & ſynchroniſmum, acute deſcriberent, nec in alia quacunque phyſiologici argumenti materia ſubtilius philoſophati ſunt eruditi, quam in hac, quæ vitæ rationes deſcribit. Eruditiſſ. Autor, *Graveſandii* principiis innixus, de itu redituque ſanguinis recte meditatus eſt. Deſcribit valvularum in arteriis, pulmonali & aorta, actionem, qua, quod projectum eſt, relabi in eum, unde digreſſum fuit, locum nequit. Non autem, quæ uno ictu cordis proſiliit columna ſanguinis, omnibus ſtatim arteriis diſpergitur, ſed ſubſiſtit primo ante diviſionem aortæ in ramos, deinde, ſuccedente pulſu, novaque pellente columna, ramos ſubit partim, partim trunco progreditur, donec, fluctu pellente fluctum, ſanguis in minima vaſa arterioſa propellatur. Quando cor in diaſtole verſatur, interea non minus ſanguis progreditur. Urgetur enim ab elaſticis arteriarum parietibus in anguſtiora ſenſim & anguſtiora ſpatia, ſicque tandem e minimis arteriolis tranſit in minima venularum primordia, non forte ſyſtoles tempore, ſed in utroque cordis ſtatu, quo denique efficitur, ut ſanguis in ſpatia ſenſim ſenſimque ampliora deferatur, & tantum illius in dextrum delabatur ventriculum, quantum ſiniſter projecit. Videtur Cel. Autor auriculis nullam largiri actionem, ſed easdem pro venarum habere appendice; negat, intra easdem colligi ſanguinem, earum virtute premi, ſed ſaltem per easdem defluere; provocat ad utriusque auriculæ menſuram inæqualem, ſi tamen inæqualis eſt: nam ſinus venæ pulmonicæ parvitatem ſiniſtræ auriculæ abunde compenſat; provocat ad utriusque ventriculi columnam ſanguineam, quarum hac ad pulmones, illa ad corpus, æqualibus momentis projicitur, hinc auriculas, cum inæqualis ſint capacitatis, ſanguinem æqualium capacitate ventriculorum metiri haud poſſe arguit. Digna eſt, quam totam in ſuccum convertas, Commentatio. Excipit hanc 4) *J. G. D. de Aortæ & ſpinæ dorſalis mira corruptione Diſ-*

ne Dissertatio. Anevrismata arteriarum cum carie ossium, quibus accumbunt, conjunctissima esse, experientia loquitur. Habent enim id arteriæ, ut vel osseis concludantur canalibus, vel ossibus pressius accumbant, fulcimentum inde habituræ. Maxime autem aorta, descendens vertebris dorsi earundemque ligamentis, mediante habitu pleuræ celluloso, quem mediastinum posticum haud male dixeris, alligatur, dum copiosissimæ abinde per substantiam vertebrarum spongiosam subeunt arteriæ. Quare, ubi aorta in anevrisma elevatur, id spinæ evenit, quod aliis ossibus anevrismati vicinis, quo a destillante per tunicas arteriæ humore acri destruantur; neque enim aliter caries anevrismatis effectus esse potest; quapropter & in hoc, quod nitidissimum est & oppido rarum exemplo, anevrismati, sensim sensimque ad pugni magnitudinem excrescenti, attribuitur, quod vertebræ a tertia ad sextam essent exesæ & corruptæ, dum aorta sese factis intra vertebram singulam sinubus accommodaverat, non aliter ac truncus arboris, muro presse accumbens, (utitur enim hac similitudine,) scrobibus muri sese accommodat, & convenientia iisdem tubera cortice molitur. Intra tunicas aortæ, majorem in modum distentas, tophaceæ materiæ vis collecta fuit, ita, ut manu compressum anevrisma mire crepitaret. A quatuordecim enim, quæ naturalis plerumque est linearum mensura, ad sex pollicum cum dimidio diametrum aorta excreverat. TAB. V Fig 1. 2.

In *Classe tertia*, continente *Historica*, & *Critica*, exstat 1) *Dissertatio de Literatura Mangiurica*, Autore *Theophilo Siegfr. Bayero.* Antiquiores Geographi totam septentrionalem Asiam, & quicquid fere terrarum inter Volgam fluvium, Caspium mare, Indiam, Sinas, denique Russiam, interjectum fuit, magnam Tartariam vocarunt, ut altera esset minor, in Chersoneso Taurica. Nondum satis ab hoc errore cavent eruditi; etsi jam melius, quam olim, possint, cum intra hos paucos annos tantum de his regionibus & populis editum fuerit, quantum antea multis Seculis non fuit exploratum. Jam & Mangiuros rectius novimus, quos olim Missionarii in Sinis Tartaros Orientales nuncupare solebant; & Mun-

TAB. V ad Nov. Act. Erud. A. 174

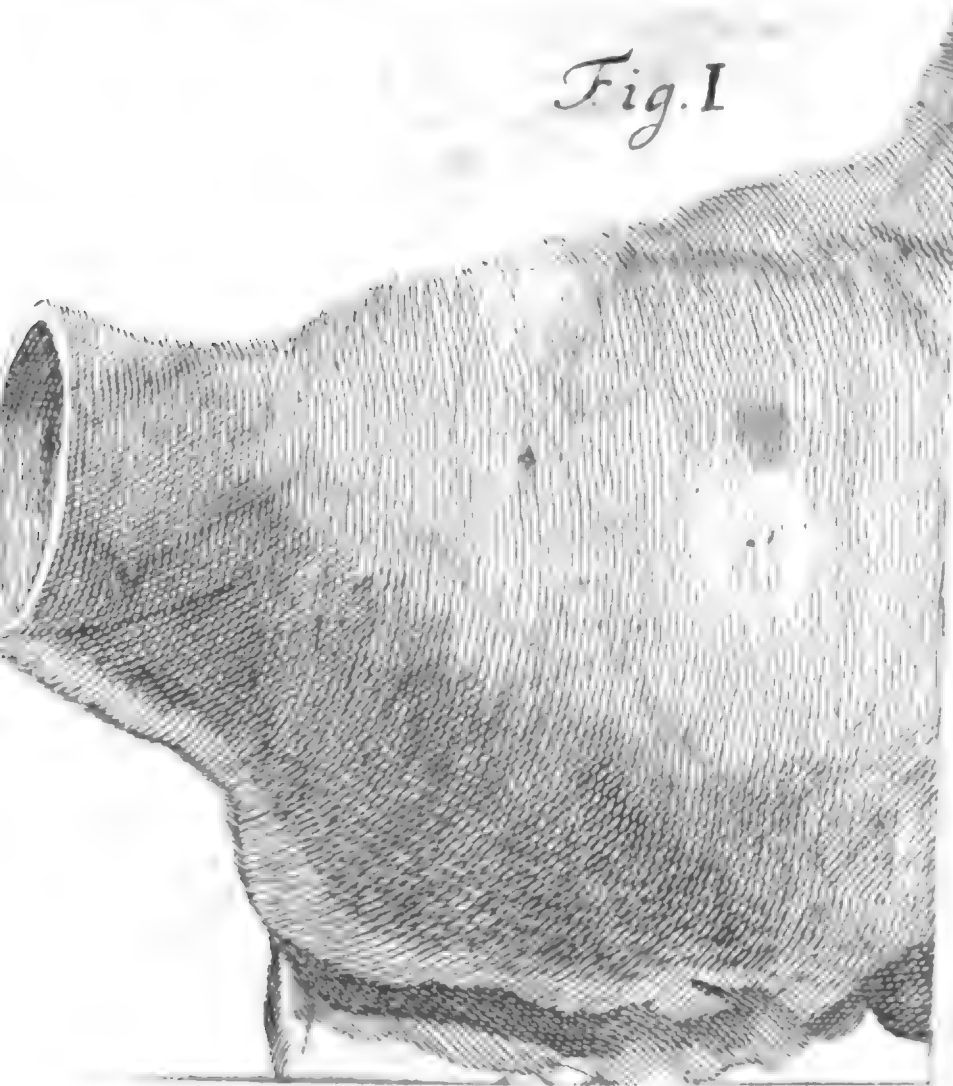

& Mungalos, qui ab iisdem dicebantur Tartari occidentales. Mangiuri a Mungalis ſermone vehementer diſcrepant; vultu cognationem ab ſtirpe ultima produnt. At *Dürben Oelöbt*, ſeu *Dürben Oeröbt*, qui vulgo a nobis Calmucci appellantur, non modo in vultu, verum etiam in lingua, cum Mungalis conveniunt. Linguæ ea fere eſt diverſitas, quæ ſermonis in ſuperiori inferiorique Germania. Sed ſcriptura omnibus his populis eadem eſt, tantummodo quod pro ratione linguæ cujusque literæ nonnullæ vel omiſſæ, vel adjectæ ad numerum, fuerunt, aut quod in literarum ductibus ſuo quisque populus ingenio indulſit. Sic quædam etiam diverſitas reperitur inter literas penicillo ſcriptas, & typis excuſas. Illæ enim liberioribus ductibus vagantur. Typorum uſum Sini videntur cum his populis communicaſſe; eodem enim modo totas in aſſeribus exſculpunt imprimuntque paginas. Ante aliquot tamen annos *Joannes Renatus*, Holmienſis, apud *Contaiſcbam*, Principem populi *Songar*, (quos Calmuccos Orientales vocare ſolemus,) typographiam more Europæorum inſtruxit literis ſtanneis, quæ aptari poſſint in voces & lineas. Sed ipſa in Japania harum literarum veſtigia ex ſpeciminibus *Kæmpferianis* deprehenduntur. Mungali primi omnium has literas a Syris, vel Jacobitis, vel Neſtorianis, acceperunt, quorum ad eam rem ope *Gingiſcanus* uſus fuit. Primum quidem ex ſcripturæ Syriacæ ratione, in Mangiurica, Mungalica, & Calmuccica, lingua retinetur, ut lineæ literarum a ſumma pagina exarentur deorſum uſque ad imum paginæ pedem. Hoc ſcribendi genus *Dionyſii* Thracis Scholiaſta & *Euſtathius* Theſſalonicenſis χαμαιφόρον dixerunt, quo vocabulo, ut aptiſſimo, lubenter utimur. Ita igitur, inquit Autor, ſcribunt, ut Sini, modo tamen alio. Nam Sini lineas illas ſuas a dextera exordiuntur; Mangiuri item, ut Syri, a ſiniſtra. Cum vero hi populi ſchedas ſuas legunt, ſolent nonnunquam iterum ad morem Syrorum eas vertere, ut, quæ χαμαιφόρως ſcripta fuerunt, ea legant a dextera verſus ſiniſtram. Idcirco Sinicum ſcripturæ genus magis proprie

 eſt

est *κιονηδὸν*, ut *Dionysianus* Scholiasta eloquitur. Literæ Mangiuricæ, Mungalicæ, & Calmuccicæ, sic sunt factæ, ut ad celeritatem scibendi magis etiam accommodatæ sint, quam Syriacæ. Nam unaquæque vox sine interruptione una in linea tanquam perpetuo tractu cohæret. *Altera* Dissertatio est ejusdem *Bayeri de Russorum prima expeditione Constantinopolitana.* Expeditio hæc antiquissimorum Russorum incidit in annum a Christo nato 863, vel 866, quo illi, ducentis lintribus Hierum ingressi, per commoditatem stationis excursiones faciebant, & multa cum strage Christianorum desæviebant, ut *Symeon Logotheta* & *Leo Grammaticus* testantur. Sed hæc curatius explicat *Nicetas David Paphlago* in Vita *Ignatii* Patriarchæ, cujus verba, cum scrupulus, de tempore a *Niceta* injectus, a nobis supra exemtus sit, huc apponemus:

Κατ᾽ ἐκεῖνον γὰρ τὸν καιρὸν τὸ μιαιφονώτατον τῶν Σκυθῶν ἔθνος, οἱ λεγόμενοι Ῥῶς, διὰ τοῦ Εὐξείνου, πόντου προσκεχωρηκότες, τῷ Στενῷ, καὶ πάντα μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια δινηρπακότες ἔτι δὴ καὶ τὸν τοῦ Βυζαντίου περιοικίδων κατέδραμον νησίων σκεύη, μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρήματα, ἀνθρώπους δὲ τοὺς ἁλόντας πάντας ἀποκτείνοντες. Πρὸς οἷς καὶ τῶν τοῦ Πατριάρχου μοναστηρίων βαρβαρικῷ καταδραμόντες ὁρμήματι καὶ θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὑρεθεῖσαν κτῆσιν ἀφείλοντο, εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιωτέρων αὐτοῦ κεκρατηκότες οἰκετῶν, ἐφ᾽ ἑνὶ τροχαντῆρι πλοίου τοὺς πάντας ἀξίναις κατεμέλισαν.

Ea tempestate Scytharum gens crudelissima, Rossi dicti, ab Euxino Ponto digressi in Stenum & omnes regiones, omnia monasteria prædis agendis pervagati, etiam per insulas circa Byzantium excurrerunt, supellectilem omnem deprædantes & argentum, homines autem, quos ceperant, necantes: præterea Patriarchæ, monasteria barbarico furore & impetu incursantes, omni supellectili, quam invenerant, direpta, viginti atque duos ex fidissimis ejus captos uno in navigii trochantere securibus percusserunt universos.

Καὶ

Καὶ γὰρ οὐ μόνον τὸ ἔθνος τοῦτο, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τῆς προτέρας ἀσεβείας ἠλλάξατο, ἀλλάγε δὴ καὶ τὸ παρὰ πολλοῖς πολλάκις θρυλλέμενον καὶ εἰς ὠμότητα καὶ μιαιφονίαν πάντας δευτέρους ταττόμενον τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον τὸ Ρῶς, οἳ δὴ καὶ κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς τοὺς περὶ αὐτῶν δουλωσάμενοι, κἀκεῖθεν ὑπέρογκα φρονηματισθέντες χεῖρας ἀντῆραν. ἀλλ' ὅμως νῦν καὶ οὗτοι τὴν τῶν Χριστιανῶν καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον θρησκείαν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀθέου δόξης, ἐν ᾗ κατείχοντο πρότερον, ἀντηλλάξαντο, ἐν ὑπηκόων αὐτοὺς καὶ προξένων τάξει ἀντὶ τῆς πρὸ μικροῦ καθ' ἡμῶν λεηλασίας, καὶ τοῦ μεγάλου τολμήματος ἀγαπητῶς ἐγκαταστήσαντες. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ὁ τῆς πίστεως πόθος καὶ ζῆλος ἀνέφλεξεν (Παῦλος πάλιν βοᾷ, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας) ὥστε καὶ ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα δέξασθαι, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν θρησκεύματα διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάζεσθαι. Τούτων οὖν οὕτω τῇ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χάριτι, τοῦ πάντας ἀνθρώπους θέλοντος σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, τῶν παλαιῶν αὐτοῖς δοξασμάτων

At non solum gens ista fidem in Christum cum pristina impietate commutavit, verum etiam populus apud multos sæpe sermonibus & fama celebratus, & tum ob sanguinis humani sitim omnes alios populos post se relinquens, Rossi, inquam, qui postquam vicinas in circuitu gentes sub jugum miserunt, atque ob eam caussam superbia elati, magnifice de se sentientes, contra Romanum imperium manus sustulerunt, nunc tamen & ipsi Christianorum puram & incorruptam religionem cum pagana & impia superstitione, qua antea tenebantur, commutarunt, atque veluti obsequentes amicosque sese gerunt, cum paulo ante nos latrociniis suis exagitarunt, magnumque facinus aggressi sunt. Et adeo eos fidei desiderium amorque incendit, (*Paulus* hic iterum exclamat: Benedictus sit Deus in secula,) ut etiam & Episcopum & pastorem susceperint, cultusque Christianos multis studiis & magna cura complectantur. Hi cum eum in modum gratia misericordis Dei, qui omnes homines servari vult, & ad co-

μεταπεθέμενοι καὶ τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἀντ' ἀλλασσομένων ... καὶ ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης συνεπιρρωννυμένη καὶ συνεπαγωνιζομένη ἐν τῷ ὑπὲρ καὶ κοινῷ τῶν πιστευόντων ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν πεποίθαμεν ὅτι αὐτοῦ καὶ πολὺ ἔτι μᾶλλον ἔτι τὸ ποίμνιον αὐξηθήσεται καὶ πληρωθήσεται τὸ εἰρημένον, ὅτι εἰδήσουσί με πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν.

gratiorem veritatis perceptae, priscos suos errores deposuerunt, & eorum in locum successam Christianorum fidem susceperunt; si vestra fraternitas simul sese exciteat ad res communi studio juvandas, excitandasque & extruendas fidelium, in Domino Jesu Christo vero Deo nostro, confidimus, fore, ut grex ejus longe adhuc magis crescat, & se impleatur, quod dictum est: Cognoscent me omnes a parvo ad magnum.

Eruditissimi sunt commentarii, quibus hoc monumentum & declarare, & illustrare.

DE APPARENTIIS ANNULI SATURNI Commentatio, Autore GODOFREDO HEINSIO, *in Acad. Lipsiensi Mathem. P. P. O. & Acad. Imper. Scient. Petropolitanae Membro honorario.*

Lipsiae, apud Jo. Christ. Langenhemium, 1744. 4.
Plag. 12, Tab. aen. 5.

Inter mirenda Systematis nostri planetarii phaenomena, quae nobis telescopiorum ope recentioribus temporibus apparuerunt, Annulum, quo Saturnus cingitur, forma singulari, atque apparentiarum vicissitudine, inprimis sese commendare, constat. Hinc est, quod plurimae a celeberrimis recentioribus Astronomis, *Hugenio*, *Hevelio*, *Huckio*, *Flamsteedio*, *Cassino*, *Maraldo*, aliisque, circa eum institutae sint observationes, quibus figura ejus, positio, variationes lucis, atque umbrae in Saturnum projectae, aliaque, ad cognitionem ejus, praesertim physicam, pertinentia, sunt determinata. Incitare poterant hae Astronomos, ut de omnibus his apparentiis ad leges certas reducere-

ducendis, atque theoriæ geometricæ, ficut alia phænomena cœleftia, fubjiciendis, cogitarent; fed profecto dictu mirum, egregiam adeo materiam ita neglectam jacuiffe, ut non nifi generalia quædam circa feriem apparentiarum *Hugenio* & *Gregorio* determinata exftent, folusque Cel. *Maraldus* in *Comm. Ac. Parif. A. 1715* & *1716* ex obfervationibus pofitionem lineæ nodorum affignare conatus fuerit. Hoc igitur opus feliciffime executus eft Cel. *Heinfius*, Mathefeos apud nos Profeffor meritiffimus, qui cum jam aliis fpeciminibus, quantum in Aftronomia valeat, oftenderit, inutile exiftimamus, judicare, quid æqui harum rerum judices de theoria,in præfenti Tractatu tradita, fibi promittere debeant.

Præmittit primum Cel. Autor fundamenti loco fuppofita quædam, quibus tota hæc theoria innititur. Qua ratione annulus Saturnum cingat, & cum eo moveatur, fatis conftat. Dimenfionem ejus affumit fecundum *Hugenium* talem, ut femidiameter annuli fit ad femidiametrum Saturni $= 9 : 4$; ejusque latitudo æqualis intervallo inter marginem interiorem, ipfamque Saturni fuperficiem. Inclinationem conftantem plani ejus ad Saturni orbitam ftatuit cum *Maraldo* $= 30°$, lineamque nodorum iftius plani & orbitæ initio A. 1744 per $20° \; 8'$ ♍ & ♓ transeuntem. Exinde, ponendo cum *Caffino* nodum orbitæ Saturni & Eclipticæ adfcendentem ad init. A. 1744 in $21°. \; 55'$. ♋, & inclinationem ad Eclipticam $= 2°. \; 30'. \; 36''$, prodeunt nodi annuli & Eclipticæ in $16°. \; 36'. \; 30''$ ♍ & ♓, & inclinatio ad Eclipticam $= 31°. \; 23'. \; 17''$. Ex his elementis facile patet, inveniri poffe pofitionem plani annuli refpectu Eclipticæ pro quovis loco Saturni in fua orbita, ita ut hujus orbitæ rationem haberi opus non fit; dum nempe in plano Eclipticæ definitur recta (lineæ nodorum parallela), in qua fecatur a plano annuli, per quam & centrum Saturni ductum planum pofitionem annuli determinat.

His pofitis, pergit Cel. Autor ad explicandas apparentias, quæ, pro varia pofitione cum annuli, tum terræ, debent confequi. Quod primo ad planum annuli attinet, habet annulus vel eum fitum, ut interfectio illius cum Ecliptica alicubi

terram

terrae in orbita sua accedat, quo fit, ut tum, quum terra illam lineam attigerit, una annuli superficies, postea autem altera, conspiciatur; vel intersectio illa eadem sit, ut terra, durante motu annuo, ad eam non pertingat, unde semper unam tantum annuli superficiem adspiciet. Exinde etiam pendet apparentia annuli ipsius, respectu figurae, quam quidem patet fore linearem, (ob crassitiem annuli non sensibilem,) si terra in intersectionem illam perveniat, ellipticam autem, si terra illam ubicunque versetur, ita ut pro minori, vel majori, Ellipseos dilatatione Saturnus vel brachiis, vel ansis, instructus conspiciatur. Porro alia apparentiae vicissitudo oritur ab illuminatione annuli a Sole. Si enim intersectio plani annuli & Eclipticae cadat in ipsam lineam nodorum, utraque ejus superficies tantum ab uno Solis hemisphaerio illustrabitur, idque valde oblique, contigua autem crassities est insensibilis, unde, ubicunque terra versatur, annulus plane videri nequit. Dein, recedente annulo a nodo adscendente, borealis superficies illuminari incipit, australis autem prorsus in tenebris versatur, donec in nodo descendente contrarium incipiat. Attamen, etsi annulus jam a nodo aliquantum remotus sit, tamen per aliquot dies non conspicitur; unde colligere licet, requiri certam Solis elevationem supra planum annuli, ut in conspectum prodire possit, quam Cel. Autor *terminum sufficientis illuminationis* appellat. Denique, combinando has conditiones illuminationis cum motu terrae, alia adhuc apparentiarum series emergit. Quando enim terra attingit alicubi intersectionem illam plani annuli cum Ecliptica, brachia continuo evanescunt, & paulo ante hoc tempus conspectum effugiunt; unde patet, certam requiri elevationem oculi super plano annuli, ut brachia, sufficientem luminis copiam reflectendo, fiant sensibilia, quae *terminus sufficientis elevationis* oculi a Cel. Autore dicitur; tunc igitur Saturnus planus rotundus adsistet, eamque retinebit, etiamsi terra rectam illam praetergressa sit, cum superficies annuli obscura tunc & obversa solum fasciam obscuram in Saturni disco repraesentet, donec secunda vice per rectam illam transierit

Terra,

Terra, atque post aliquod tempus brachia iterum apparerent, & per reliquum tempus, quatuordecim circiter annorum, perpetuo conspiciantur.

En praecipua phaenomena annuli Saturni, quae sub certis conditionibus, quas exposuimus, consequi debent. Cum vero Astronomi sit, non solum generatim conditiones phaenomenorum indicare, sed & impensis calculo eas definire atque praedicere: hoc in sequentibus aggreditur Cel. Autor. Quo in re ad duo potissimum capita respicit; dum vel Saturnus in ea orbitae parte versatur, ut annulus aliquando disparere possit, vel in ea, ut semper appareat. Quod itaque ad prius attinet, primo docet definire tempus, quo planum annuli per centrum Solis transit, quodque potest idem esse cum tempore, quo Saturnus in alterutro nodo annuli & orbitae e Sole videtur; unde, ad anomaliam veram nodi adscendentis em 5^s. 21°. 2', facile ex Tab. Astron. per interpolationem inveniri potest. Ita e. g. prodeunt transitus 1744 d. 15 Jul. 1760 d. 5 Maji, 1773 d. 30 Dec. &c. Dein accedit ad Problema alterum, quo appulsus Terrae ad planum annuli definiendus est. Hoc Problema facile expediri potest, si inclinatio orbitae Saturni ad Eclipticam negligeret, & hic in plano Eclipticae moveri supponeretur; nulla enim re opus esset, quam ut ex Ephemeridibus excerperetur longitudo Saturni geocentrica, quae fit eadem cum loco nodi orbitae & annuli. Cum vero rigor astronomicus talia fingere haud permittat, inprimis si observationes annuli adhibendae sint ad ejus theoriam perficiendam; in sequentibus accuratius disquirit Cel. Autor de inveniendis locis in orbitis Terrae & Saturni, quibus feratur utraque a plano annuli producto; quae *loca homonica* appellat. Ante omnia igitur formulam generalem condit, qua relatio mutua inter duo ista loca definitur, qualescunque sint orbitae, quae nempe continet aequationem inter angulos cum lineis nodorum & distantias a Sole; dein eam applicat ad varias orbitarum hypotheses. Primo itaque sumit orbitas circulares & Soli concentricas, quo casu fit solutio valde simplex; ex eaque prodeunt limites, intra quos Saturnus a nodo remotus esse debet, ut planum annuli orbitam Terrae

Oooo secare,

fecare, seu annulus disparere, possit, utrinque = 6°.16'. cui angulo ad utramque partem sumto respondet motus medius Saturni unius anni & 9 dierum. Dein, posita orbita Saturni vera, & Terræ orbita circulari excentrica, rem aggreditur; denique idem expedire docet posita Terræ orbita vera elliptica; ita ut pro quovis loco Saturni in orbita assumto reperiri possit locus Terræ harmonicus. Comparatis inter se hypothesibus istis, circularis concentrica multum a veritate aberrare tunc inprimis deprehenditur, cum Saturnus prope limites possibilitatis disparitionis annuli hæret. Ceterum ex postrema hypothesi prodeunt hi limites, intra quos Saturnus a nodo distare debet, seu anomaliæ veræ; pro nodo descendente 2. 14°. 44' & 27°. 12', pro adscendente 8ˢ. 14°. 45' & 27° 26'. Exhibetur etiam speciminis loco Tabula, in qua pro variis anomaliis Saturni prope nodum adscendentem, quæ ultra 30' a se invicem non distant, ex Tab. *Cassini* computatæ sunt, anomaliæ Terræ harmonicæ. Inventis itaque locis Saturni & Terræ harmonicis, restat, ut determinetur tempus, quo, Saturno in loco quodam existente, Terra simul in locum harmonicum perveniat, quoque transitus Terræ per planum annuli productum contingit; quod quomodo ope Tabularum astronomicarum, adhibendo methodum interpolandi, expediri possit, perspicue docetur.

Quamvis autem inventa sint hoc modo momenta, quibus planum annuli vel per Solem, vel per Terram, transit; tamen ex superioribus patet, disparentiam annuli contingere jam ante & adhuc post utrumque tempus; unde opus est, invenire sufficientem elevationem tam Solis, quam Terræ, super plano annuli. Primo igitur docet Cel. *Autor*, pro quavis Saturni elongatione a nodo annuli invenire elevationem Solis super plano annuli, & vice versa. Terminum sufficientis illuminationis invenit *Maraldus* = 8', unde prodit elongatio Saturni a nodo = 16', cui respondet motus medius 8 dierum fere, quibus hac ex causa disparere potest annulus ante, vel post, transitum plani per centrum Solis. Ostendit autem Cel. Autor, fieri non posse, ut in eodem transitu tam disparitio, quam apparitio, annuli e Terra conspiciatur, ac exinde nodus

annuli

annuli, & elongatio Saturni ab eo, in termino sufficientis illuminationis, per observationes definiantur. Ex cognita elevatione Solis super plano annuli facile etiam determinatur apparentia annuli ex Sole. Quod nunc secundo ad elevationem Terræ super plano annuli attinet, eam pariter pro data elongatione Saturni geocentrica a nodo annuli & Ecliptica inveniendi modus docetur; unde & pendet determinatio ellipseos, quam annulus refert. Ut autem reperiatur ea elevatio, quæ terminum sufficientis elevationis oculi (ut supra diximus) constituit, ad observationes recurrere necesse est. De qua cum hac usque nondum certe inter Astronomos constiterit, eaque vulgo unius gradus & amplius se credita; ejus exacta determinatio primum Cel. Autori nostro debetur. Is enim, cum sub finem A. 1743 ejusmodi apparentiam futuram prædixisset, hac de re observationes, quoties licuit, Petropoli instituit, usus tubo Gregoriano optimæ notæ, speculo 37 pollicum instructo, & objecta 110 vicibus augente. Igitur d. 8 Dec., quo Terra erat annuli plano proxima, & $54\frac{1}{2}'$ super eo elevata, brachia adhuc conspexit, sed tam exigua, ut non nisi tenuissimarum linearum speciem præ se ferrent, & ob debilitatem luminis difficulter conspicua essent. Cum autem propinquitas Lunæ apud Saturnum tempore observationis brachia paulo debiliora efficeret, videri posset; terminum sufficientis elevationis oculi vero quam proxime = 30' statuere non dubitat Cel. Autor. Hunc porro terminum etiam adhibere docet ad nodos annuli & Eclipticæ, ex observata apparitione, vel disparitione, quadam annuli circa congressum cum Terra, & cognita inclinatione ejus ad Eclipticam, definiendos; quæ quidem methodus exactior est ea, qua Astronomi vulgo utuntur, quæque observatione annuli circa transitum plani per Solem nititur. Ex cognito nunc tempore congressus plani annuli cum Terra facile invenietur, adhibita interpolatione, tempus, quo Terra ad terminum sufficientis elevationis pertingit, seu momentum disparitionis, vel apparitionis, annuli. Atque sic omnia absoluta sunt, quæ ad hujus phænomeni exactam cognitionem desiderari possunt; quam in finem adjecta adhuc est methodus schema construendi, cujus ope ordo phænomeno-

rum apparitionis & disparitionis perspicue ante oculos ponitur.

Quæ in præcedentibus de apparentia annuli exhibita, atque ad eum inprimis casum applicata fuerunt, quo annulus disparere potest, ea generatim locum habent, in quacunque orbitæ parte Saturnus versetur. His igitur addit tantum Cel. Autor considerationem umbræ, quam & pars annuli anterior in discum Saturni, & globus Saturni in partem annuli posteriorem, projiciunt. Utramque patet pendere ex apparentia tam e Sole, quam e Terra, easque definiendi modus docetur, & Tabulæ hunc in finem necessariæ adjiciuntur. Ex his omnibus tandem consequitur solutio completa Problematis: Ad datum tempus apparentiam Saturni cum annulo & umbris e Terra prædicere; quo ipso huic theoriæ finis imponitur. Adjecit adhuc quædam de crassitie annuli, quam *Hugenius* aliique statuunt sensibilem, eo quod in transitu plani ejus tam per Solem,quam per Terram,fascia obscura in disco Saturni appareat; ita tamen comparatam,ut lumen debilius,quam reliquæ annuli superficies, reflectat. Sed monet Noster, nulla esse argumenta, quæ hanc hypothesin suadeant, *quin potius præstet*, crassitiem illam statuere insensibilem. Nam in *transitu* per Solem superficies obscura annuli, in transitu vero per Terram umbra annuli, in discum Saturni projecta, hanc fasciam nigram producere possunt. Utrumque cessaret, si planum annuli tam per Solem, quam per Terram, simul transiret; qui ergo casus hac de re decidere posset, etsi fatendum sit, eum esse adeo rarum, ut vix sperari possit. Sic itaque brevem ideam effinximus Tractatus hujus, in quo unum ex elegantissimis Astronomiæ capitibus perspicue & *solide dilucidatur*, quod & ita comparatum est, ut theoria de eo tradita ad aliud etiam phænomenon cœleste, nimirum ad apparentias orbitarum Satellitum Jovis & Saturni, paucis mutatis, facile applicari possit. Hoc autem maxime in votis habemus, habebuntque omnes, qui scientiis favent, ut Cel. Autor egregios ingenii sui fructus orbi literario porro impertiri, iisque scientias, inprimis Astronomiam, ornare atque locupletare, pergat.

JOAN-

JOANNIS RUDOLPHI KIESLINGII, S. S. *Theol. D. & Prof. P. O. in Academia Lipsiensi, Exercitationes theologico-historicæ, quibus D. JO. CHRYS. TROMBELLII, Ab. Bon. Diss. duæ, VII & VIII, Tomi II Partis prioris de cultu reliquiarum, modeste diluuntur.*

Lipsiæ, ex officina Clanneri, 1746, 4.

Alph. 1 plag. 19.

Ut pergeret Venerabilis Autor in stadio, quod fuerat ingressus, feliciter decurrendo, cum orbe literario *tertium* nuper communicavit *Volumen* Exercitationum Anti-*Trombellianarum*, quibus speciosa, incerta, & ludicra, cœtus Pontificii de cultu reliquiarum argumenta produntur. Omnem hujus rei rationem in sola superstitione, & plus quam servili obsequio, quod Pontificis Romani & monachorum illi præstant mandatis, consistere putat, cujus religionis specie, mirum est, summos etiam Principes, & viros alioqui doctos ac sapientes, adeo se capi passos, ut nullo modo ad rectiorem viam reduci possint. Ut vero sobria de reliquiis, earumque variis generibus, tradatur sententia, in Exercitatione statim *prima* ex *Dominico Macro Melitensi* nominis explicat rationem, ubi scriptum legitur, quod reliquia significet id, quod remanet, detracta majori parte; hinc, quia principalior & nobilior hominis pars anima habetur, ideo corpus humanum reliquia dicitur, utpote quod humi remanet & relinquitur. Ampliori quidem Pontificii reliquiarum nomen complectuntur denominatione, dum non solum ad corporis exuvias illud adhibent, sed ad eas quoque res transferunt, quæ ad cultum atque amictum corporis pertinent. Ex eo nunc diversa reliquiarum genera existunt. Corporis reliquias primo tractaverat Rev. Abbas Bononiensis, atque de vero iis statuendo pretio ex Smyrnensis cœtus collectione ossium *Polycarpi* certi quidpiam afferre studuerat: quam tamen caussam haud satis bene egit, quandoquidem nihil aliud Epistolæ Smyrnensium verba sibi volunt, quam quod ossa *Po-*

Pag. 3.

lycarpi, ut decet Christianos, depoſita fuerint in ſepulcro.
Pag. 5. Pari ratione ceteræ confutantur fabellæ, quæ de ſangui-
ne *Stephani* Protomartyris circumferuntur, ut nullam pla-
ne ſibi, quod ad originem primam cultus reliquiarum, an-
10. tiquitatem Chriſtianorum puriorem conſentientem ha-
beat Vener. *Trombellus*. *Secunda* Exercitatio de cor-
poris humani exuviis pio cultu non mactandis præci-
pit, ubi reliquiæ *Joannis* Baptiſtæ, cujus quidem con-
ſtat a diſcipulis integrum corpus elatum, & terræ man-
14. datum, fuiſſe, a Pontificiis oſtendi ſolitæ, modeſte ridentur.
Præterea demonſtratur, nullas plane corporis partes ſu-
perſtites cultu adorationis debere affici, cum non ſolum pro-
fanis gentibus hæc conſuetudo debeatur, ſed ipſe Chriſtus
doceat, per caput jurare non licere; atque adeo multo mi-
nus partem capitis, ut dentes & crines, adorare liceat, ſiquidem
juramentum ad genus quoddam adorationis & cultus ſacri re-
ferendum ſit. Porro nec mandatum, nec promiſſum, ha-
19. bemus divinum, quod pro reliquiarum cultu militet. *Subſe-
quens* Commentatio in varia reliquiarum prodigia, fontium
ortus, ſanguinis & lactis fluxus, oſſiumque fragrantiam,
quæ ex aliquorum Sanctorum cadaveribus per ſummum
miraculum poſt multa etiam Secula effluxiſſe a *Trom-
bellio* perhibetur, accurate inquirit, ubi male intellecta an-
tiquitatis monumenta autoritati ſuæ reſtituuntur, vel cauſæ
hujus rei naturales in medium afferuntur. Exempli loco ad-
ducimus *Baſilii* teſtimonium, quo de fonte ad ſepulcrum
S. *Julittæ* aliquid præcipitur, ubi dextre Autor noſter de ba-
ptiſterio hunc fontem explicandum cenſet, duabus præcipue
22. cauſis permotus, quarum altera a loco, quem indicat *Baſi-
lius*, altera vero a Chriſtianorum conſuetudine, baptiſte-
ria circa ſepulcra Sanctorum collocandi, deſumta eſt. De-
inde etiam commode monetur, ex fonte ad ſepulcrum
Julittæ nullam ſanctitatem reliquiarum conſequi, & *Baſi-
lium*, *Chryſoſtomum*, *Gregorium Nazianzenum* & *Nyſſenum*,
aliosque veteres Autores, quando laudes Martyrum extol-
lant, oratorum id more facere. *Gregorii Turonenſis* locus de cor-
poris

poris S. Andreae miraculoso unguento, ex ipsius judicio Domini, plane rejiciatur, nec aliter de reliquis prodigiis existimetur, quae suis Auctoribus relinquuntur. Copiosius idem Pag. 28.
argumentum in sequenti pertractatur Exercitatione, quae miracula reliquiarum dubia, & illarum prodigia naturalia 30.
& artificialia, seu fictitia, recte distincteque exhibet. Miracula in hoc genere divina nulla fere habentur comperta, si ab Elisaei recedas ossibus, in vitam hominem mortuum levissimo contactu revocantibus. Hujus vero generis prodigia non fuisse in reliquiis Pontificiorum, ut facile omnes, qui praejudiciis opinionibus vacui sunt, intelligunt. Ex ipsa
miraculorum vera ratione hoc ab Auctore refellitur, & ingens miraculorum hujusmodi fictitiorum turba recensetur. 38.
Non dubitat ad profanorum hominum origines haec prodigiorum figmenta redigere, quae ipsi acutiores Philosophi deridebant, licet non impedirent, quo minus haec rei publicae 43.
sustentandae conferrent. Idem in causa esse, cur miracula sua publice privatimque vendicent, in coetu Pontificiorum, asserit, Avari scilicet sacra fames monachorum, & reipublicae ecclesiasticae turbandae studium, alunt haec prodigiorum monstra. Sexta Exercitatio cultum, vestibus Apostolorum & Sanctorum miraculosis 47.
delatum, impetitur, & sudarium Act. XIX. 12. ab omni macula vindicat, ostendendo, res miraculosas, per Pauli sudaria gestas, potentiae divinae soli tribui, & ipsa miracula patrandi, quam Christus Apostolis dederat, reliquias defunctorum, nec consequentiam inde formari posse, quod eadem, quae Pauli sudariis, aliorum Sanctorum reliquiis effici miracula debeant. In eodem campo 77.
emerendo, contra Adversarium disputat Auctor noster dissertissime de imbecillitate hominum, quosdam tactu vestium sanatorum, quam tolerabat Christus, & discipulorum ejus cohors. Non accessisse huic rei justum civinam, Auctor ostendit, hoc etiam addens, non contactum vestium, sed fidem atque fiduciam sanandorum, salutis caussam fuisse, quod vel illustre haemorrhousae exemplum Matth. VIII. 22. docent. Quanquam & hoc urgeri posse, quod frigidum videatur, in hoc disceptandi genere a rebus, quae minime referendae sunt in numeros reliquiarum, cujusmodi vestimenta sanctorum virorum sunt,

erant, ad reliquias argumentari. Hinc progreditur Noster ad superstitiosam supellectilis, qua usi dicuntur Sancti, venerationem
Pag. 63. explodendam, quæ non magis convenire cum sana ratione videtur, quam si quis literas & tabulas sanctiores lapideas & chartaceas adorandas sibi sumeret. Omnis enim, quæ his sacrarum literarum documentis debetur, veneratio non ex externo, sed interno, profluit argumento. In hac palæstra Canon XIV Concilii Carthaginiensis, quem mirifice in rem suam *Trombellius* detorserat, ingenue explicatur, ut nullus dubitationi locus sit, quin hominum superstitionem ille compescuerit. Quod ad *Augustini* testimonium de cœca muliere, ope florum ad
69. catacumbas *Stephani* sanata, attinet, illud sine causæ suæ dispendio admittit Autor, ita tamen, ut moneat, Arianorum rabiem, tunc temporis piorum veritatis testium, male ab ipsis habitorum, miraculis Deum vindicasse, nec tamen ideo vilissimum quodpiam instrumentum, quo Deo usus fuit ad summa
71. patranda facinora, adorandum & colendum esse. *Octava* Exercitatio Hebræos ab omni reliquiarum cultu religioso absolvit, quos in partes suas trahere Rev. Abbas voluit, ut firmissimum inde rerum suarum firmamentum nancisceretur. Digressus hic instituitur ad orandam causam *Stephani Act. VII, 16*, qui distributive dixit, Patriarcharum quosdam Sichemum, alios Hebronem, esse transportatos, duplicemque asseritur fuisse emtionem sepulcralem, ab *Abrahamo* alteram, alteram a *Jacobo*, confectam. Quod vero ad deportationem istam omnem spectat, nihil hic Pontificii habent, quo cultum suum juvent, cum inter omnes constet, exuvias Patriarcharum monumentis ipsorum, ex hæreditate paterna relictis, fuisse inditas. Quod vero a glorioso animarum, a corpore separatarum, statu ad reliquiarum cultum concludant Pontificii, in eo parum hos accurate agere, evincitur, & quædam ex Constitutio-
80. nibus Apostolicis diluuntur dubitationes. *Eliæ* pallium, quo palliat *Trombellius* errores suos, nulla patravit miracula ex se, sed Deus *Eliæ*, qui ab *Elisæo* ardenter invocabatur. Sub calcem hujus disceptationis ex fimo *Jobi*, & *Chrysostomi* auro, reliquiarum cultus exulare jubetur. In *subsequenti* Commentatione de reliquiarum translatione, & superstitione inde oriun-

Digitized by Google

oriunda, agitur, ubi *Augustini* primo, contra Donatistas dispu- Pag. 86.
tantis, autoritas vindicatur, qui in mutilato a *Trombellio* loco minime omnium de reliquiis, sed de baptismo parvulorum, sermonem fecit, deque eo ita argumentatus fuerat: Quod universa tenet ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non, nisi autoritate Apostolica, traditum 89.
rectissime creditur. Hic argumentandi nervus quam parum cum Rev. Abbatis scopis solutis atque relictis consentiat, reliqua confirmant Autoris nostri testimonia, ex quibus etiam apparet, S. *Ignatium* ab Antiochenis ex consuetudine civili, apud Graecos & Latinos usitata, honoratum, & illius ossa a Roma- 91.
nis in memoriam tanti doctoris ad suas sedes evocata; solennem vero reliquiarum deportationem temporibus *Constantini M.* in superstitionem abiisse, *Fleurius* jam dudum demonstravit. *Decima* Exercitatio Protestantium argumenta, reliquiarum cultui opposita, adversus Pontificiorum ratiunculas confirmat. Affirmatur hic, veteres Christianos sanctorum corpo- 96.
rum translationibus non indulsisse, magnamque committi immunitatem in hac corporum effossione, deportatione, imminutione, & dispersione, ubi eleganter Poetae verba possunt applicari: *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.* Sed, ne quid habeat, quod recte Abbas excipiat, in Exercitatione *subsequenti* rationes, ad muniendam reliquiarum translationem allatae, enervantur. Primum argumentum ab honore & pietate erga Deum petierat Rev. Abbas, quod quam invalidum sit, S. Ven. Autor ex eo declarat, quia exinde sequitur, actiones nostras, 99.
voluntati divinae non conformes, nihilo minus esse pias & probas. Secundo loco, amorem in sanctos hoc postulare, Praesul Bononiensis monuerat, quin & emolumenta, ex reliquiis exspectanda domi militiaeque, hunc cultum exigere, nobis persuasum iverat, quae tamen omnia in hac & *sequenti* Commentatione curate recensentur, & penitus evertuntur. Singularem quoque *Chrysostomi* locum, quo pessime *Trombellius* ad confirmandum, daemonas ope reliquiarum fugari posse, usus fuerat, Noster hic optime vindicavit. Coronidis loco dilemma 106.
additur, contra Adversarium Ven. constructum, quod hujus est sententiae: Reliquiae Sanctorum habent facultatem, miracula faciendi, vel ex se ipsis, vel ex aliis. Ex se ipsae hanc pote- 112.

 statem

ſtatem non habent, quia eſt divinum opus; nec a Deo, qui nullo
in loco Scripturæ S. hanc virtutem reliquiis Sanctorum promiſit,
& cui ſoli hoc munus competit. Ergo firmiſſime concluditur,
Pag. 114. quod nulla hujusmodi facultate gaudeant. *Decima tertia* Ex-
ercitatio rejicit *Trombellii* ſententiam de reliquiis Sanctorum,
apud Pontificios rerum publicarum & urbium pignoribus &
præſidiis, ubi origo hujus rei turpiſſimæ ex profanarum gen-
tium ſcitis religioſis recte adſtruitur, & *Chryſoſtomi* atque *Theo-
doreti*, ſine forte non malo editæ, commentationes de reliquiis
Sanctorum levitatis accuſantur, licet id tantum egerint iſti Pa-
tres, ut caverent, ne humilem & levem profana plebs de Mar-
117. tyribus foveret opinionem. Tunc parum ſolida Rev. Ab-
batis argumenta enervantur, quæ ex interitu urbis Hieroſoly-
mitanæ & Conſtantinopolitanæ, ob neglectum Sanctorum cultum
facto, collegerat. Hinc in *ſequenti* Exercitatione Pontificii, no-
vam, per reliquias animum ſanctificandi, & peccata delendi, ra-
tionem docentes, refutantur. In ea quoque hæreſi promovenda
120. & confirmanda totus eſt *Trombellius*, contendens, nos & mem-
bra noſtra, quin & res inanimes, loca ſcilicet & templa, ſanctifi-
cari per reliquias. Ut vero falſiſſimum eſt, *peccata per reli-
quias tolli*; ita vitio vertendum Rev. Abbati, quod, *latebras*
quærendo, a vera ſanctificationis notione receſſerit, & per illam
incitamentum ad ſanctitatis ſtudium intelligat, quia nempe,
conſpectis Sanctorum reliquiis, ad eorum exempla ſequenda ex-
ſtimulemur. Non ita recte judicari, Noſter copioſe & accu-
rate docet, habilitatem reliquiis conceſſam nullam eſſe, ſive
124. mediatam, ſive immediatam, ſive naturalem, ſive ſupernaturalem,
ſive activam, ſive paſſivam, philoſophice & theologice evincens.
Poſt ea legimus Commentationem, ex *Hiſtoria ſacra repetitam*,
in qua Concilii Nicæni ſecundi Canon de altaribus Sanctorum
reliquiis adaugendis infirmatur, & Conciliorum autoritas, in
rebus fidei decidendis, dijudicatur; quam diſquiſitio peculiaris
130. excipit, in qua bina teſtimonia divina a frivola miſſarum, ſuper
Martyrum cadavera celebratarum, ſententia vindicantur. Erudite
hic confirmatur, locum *Act. II, 42*, agere de ſacra Cœna, ſecun-
135. dum Chriſti inſtitutum ab Apoſtolis celebrata, in altero autem,
Joannis ſcilicet teſtimonio, *Apoc. VI, 9*, animas, ſub altari viſas,
id tantum innuere, quod pie defuncti Martyres, poſt exitum e

vita

Digitized by Google

vita feliciſſimum, in Chriſti vivant commercio, ibique tutiſſi- Pag. 140.
ma fruantur quiete. Et quid tum? Animæ Sanctorum fuerunt
viſæ ſub altari, ergo ipſorum reliquiæ ibidem ſunt reponen-
dæ? Nonne duæ ſunt hominum partes, quarum diverſa eſt con-
ditio poſt exutam mortalitatem? *Poſtremæ* Exercitationes *duæ*
hujus *Partis* de ædiculis Pontificiorum ſuperſtitioſis, & vaniſ- 144.
ſima, reliquias appenſas geſtandi, conſuetudine, agunt, remque 149.
omnem, ut ex profanis moribus aſſumtam, ac doctrinæ puriori
contrariam, damnandam eſſe, præcipiunt. Pergit nunc Autor ad
refellendam *Trombellii* Diſſertationem VIII. In *altera* igitur hu-
jus *Voluminis Sectione ſeptendecim* Autoris noſtri Exercita-
tiones leguntur, ex ordine, ſecundum ſeriem Capitum, Rev.
Abbatis ſententias pertractantes. *Prima Joſiæ* in Prophetarum
reliquias commendat pietatem, quas non eruendas e monu- 153.
mentis, ſed in his conſervandas, conſultum duxit, repugnans
Pontificiis, qui terræ mandatas quiſquilias & ſordes rapiunt, &
ſecum circumferunt. Nec ſtatuendum eſt, *Joſiam* immanitatem
in reliquias commiſiſſe, comburendo oſſa ſacerdotum in altari,
quandoquidem id factum eſt ad polluendum altare Betheliticum,
quod nulla re magis, ex ſcitis Hebræorum, defœdatur, quam ci-
neribus & rebus humandis. Elegans dein ſiſtitur Exerci- 155.
tatio *ſecunda*, in qua in cauſas inquiritur, ob quas de- 158.
mortuum *Moſis* corpus Iſraelitarum oculis eſt ereptum. Sub
initio vero, multum habere veriſimilitudinis Cel. *Heuman-
ni* ſententiam, oſtenditur, qua brevi poſt mortem *Moſes*
in vitam revocatus, & in æternas beatorum ſedes allectus a Deo,
dicitur. Sed quæſtio de ſepulcro *Moſis* occultato hic eſt ex-
pedita inprimis. Vulgaris & trita opinio præmittitur, qua ſta-
tuitur, ob metuendum exinde divinum cultum corpus *Moſis*
Iſraelitarum oculis fuiſſe ſubtractum. Recte autem Ven. Autor
obſervat, Hebræos tam inauditum facinus nunquam fuiſſe com-
miſſuros, ſiquidem nec de alio Patriarchali corpore, in Palæſti-
nam ſubvecto, tale quod atrociſſimum crimen conſtaret. Id in-
primis in cauſa erat, ne Iſraelitæ contra mandatum divinum
corpus *Moſis* in ſanctam ſecum deportarent terram, quam nec 160.
vivus, nec mortuus, *Moſes* ingredi debebat. Hinc etiam factum,
ut in campeſtribus terræ Moabiticæ agris ſepulturæ traderetur.
Porro aliena ſepultura *Moſi* ob levitatem ſuam erat perferen-

da, quæ ex moribus Hebræorum non exiguæ ducebatur igno-
miniæ. Qua judicata cauſa, *Trombellii* ruit ratio, de ſepultis
Moſaicis reliquiis allata. *Subſequens* Diſputatio inſtituitur in
Trombellium, ut Phariſaica religio, in exſtruendis Sanctorum mo-
Pag. 163. numentis apud Pontificios rediviva, demonſtretur. Quia Phari-
ſæi ſepulcra Prophetarum exornabant, exinde colligit Rev. Ab-
bas, veneratione digna eſſe corpora mortuorum Sanctorum, cum
tamen nihil aliud exinde colligi queat, quam quod triſtiſſimum
hoc rerum a majoribus geſtarum ſit teſtimonium, isque honor
ſit civilis, non adoratio religioſa. Hac tamen via Pon-
tificiis Phariſaicam & adſcititiam ſanctitatem, inſatiabilem
avaritiam, & truculentum erga veritatis propugnatores animum,
Autor objicere aggreditur. Fictam atque imaginariam
168. cathedræ *Jacobi* venerationem, a *Trombellio* ex *Euſebio*
171. productam, apprime diſcuſſit Noſter in *quarta* Exercita-
tione, demonſtrando, nihil aliud ſibi velle hunc Auto-
rem, quam docere, ſuperſtitem fuiſſe ſellam *Jacobi*, & tan-
quam antiquitatis monumentum monſtrari. *Cyrilli Hieroſolymi-
tani* autoritas, qua inſitam reliquiis virtutem ſtatuere videtur,
in *ſequenti* Exercitatione profertur, & bene monetur, quod,
ſi genuina ſint verba, inſolenter uſurpata inveniantur, ita tamen,
ut per ἔγκειται δύναμις *paſſivam* intelligat *Cyrillus* facultatem,
qua caro noſtra capax ſit recipiendæ virtutis divinæ, ex qua
ſpes reſurrectionis carnis noſtræ, ab hæreticis oppugna-
ta, ſed a *Cyrillo* in *Catecheſi* propugnata, eluceat. Poſt hæc
179. in *ſexta* Exercitatione S. *Antonii* de mandando terræ cor-
182. pore ſuo demortuo deſiderium, a *Trombellio* male in partes
ſuas raptum, ſcite vindicatur. *Septima* & *octava* Diſceptatio
186. confirmat argumentum Proteſtantium, a cultu *ſerpentis* ænei
depromtum, ſymbolicam Dei venerationem rejicit, & alias, con-
190. tra Pontificios allatas, argumentationes munit. Prætermittere hic non
poſſumus, quod Ven. Autor noſter ſuſpicetur, incolas tribus Judæ, a be-
ſtiis 2 *Reg. XVII*, 26, poſt exordium decem tribuum divexatas, hunc ſer-
pentem exſtruxiſſe in ſimilitudinem *Moſaici*, ut calamitatem ferinam
195. averruncarent a ſuis limitibus. *Nona* Commentatio ridiculum aſino,
Chriſti vectori, cultum a Pontificiis tributum, exponit, &, quantum
dignitati Chriſti adverſetur, filium Dei ſub pullo aſinino coli, demon-
199. ſtrat. *Decima* Exercitatio argumenta, a vanitate & ſuperſtitione con-
tra cultum reliquiarum deducta, novis argumentis munit. *Subſequens
duodecima* autem, lubricum eſſe Epiſcopi Romani judicium in digno-
ſcendis

ſcendis reliquiis, oſtendit, atque ex lepidiſſimis narrationibus demonſtrat, quam ſæpe error fuerit commiſſus, ut Sanctorum rejectorum ordo triplex, *excanonizatorum* ſcilicet, *probibitorum*, & *expunctorum*, conſtitui poſſet. In *duodecima* Commentatione Sanctorum reliquiis denegatur Pag. 211. incrementum, ſeu multiplicatio, ad quam palliandam tres *Trombellius* adduxerat cauſas, quæ hic refelluntur, uti in *ſequenti* diſputatiuncula 216. quatuor rationes, quibus ritus aliquis ſe nobis probare fertur, ſcilicet antiquitas, continuatio, univerſalitas, & cauſæ præſtantes, ob quas introductus is eſt, diligenter examinantur, & falſitatis vanitatisque arguuntur. *Decima quarta* Exercitatio ſuperſtitioſam reliquiarum circumductionem, quam proceſſionem Pontificii vocitant, improbat, ita, ut nec in veterum Chriſtianorum moribus, qui nihil horum præter illuſtres exequias, & ſplendidas corporum ad humandum translationes, habuerunt inſtitutum, nec in Hebræorum ritibus, qui nullam, niſi quæ in feſto tabernaculorum agebatur, proceſſionem norant, Pontificiorum illi plane diſſimilem, ſed in ſacris profanarum gentium, origines ejus rei inveniri queant. In *ſequenti* Commentatione varia ſuperſtitionis genera recenſentur, quæ in religioſis oſculis, in reliquiis Sanctorum figendis, occurrunt, & profana ejus rei incrementa enarrantur. In poſtremis *duabus* Exercitationibus ſuffitus, Sanctorum reliquiis delatus, improbatur, & cultus earum relativus rejicitur. Teſtimonia antiqua, ex *Conſtitutionibus Apoſtolicis*, *Tertulliano*, & *Arnobio*, excitata, & a *Trombellio* depravata, optime reſtituuntur, ut unicuique appareat, primævos Chriſtianos thura atque aromata ad idolorum cultum non emiſſe, ſed horum uſum præparandis & condiendis defunctorum corporibus reſervaſſe, qui pie & honeſte fiebat; nihil vero cogitaſſe de reliquiis, ſuffitu & thure colendis, quod commode tamen fieri poſſe, *Trombellius* exiſtimet, quia nec Deo in N. T. amplius thura 238. offerenda placeant, nec verendum ſit, ne in thurificatorum notam in- 238. curramus, quod veteres Chriſtiani in exercendo hoc genere cultus externi metuebant. Quam imbecillis denique, ultimo loco vindicata, de cultu reliquiarum relativo, ſit ſententia, qua non reliquiæ, ſed Sancti invocati & adorati dicuntur, multis S. Ven. Autor declarat, atque ſic huic *Volumini*, quod omnibus laudibus eſt mactandum, finem imponit. Optamus, ut brevi totum abſolvat opus, cujus unicum adhuc *Volumen* exſpectatur, prioribus illis eleganti, quod ſperamus, tractandi ratione ſimillimum futurum.

219. 231. 233.

CHRISTIANI L. B. DE WOLFF UBERIOR DECLARATIO Moniti de libro, qui anno ſuperiori Hagæ Comitum, ſub titulo: La Decouverte de la verité & le Monde detrompé à l'egard de la Philoſophie & de la Religion, *prodiit, inſerti Actis Anni ſuperioris Menſe Sept. P. I pag. 523 ſeq.*

Cum anno ſuperiori in Novellis Hagienſibus mihi attribueretur approbatio libri, quem nunquam videram, immo nec vidi in hunc uſque diem; poſtquam impreſſus fuit, ſtatim publicum monendum eſſe

 duxi,

duxi, falſum eſſe, quod librum tum approbaverim, qui neque MStus, neque impreſſus, mihi unquam fuit exhibitus, ut meam de eo ſententiam dicerem. Narravi præterea, qua commendatione ſubſcriptionem a me impetraverit Autor, cum mihi exhiberet catalogum, cui nomen ſuum dederant, præter multos Principes ac primariæ dignitatis Viros, eruditi complures. Quoniam vero librum nondum conſcripſerat Autor. qui tantummodo Philoſophiæ mentionem faciebat, de religione autem prorſus ſilebat; ideo nullum quoque ſubſcriptionis pretium determinabat, nec, ubi liber prodiit, deſideravit, ut ſubſcriptioni ſatisfieret. Enimvero, dum hiſce diebus ad me perfertur *Tomi XXXVI Pars ſecunda* Diarii Gallici, quod Amſtelodami ſub titulo: *Bibliotheque raiſonnée* editur, & in quo *pag. 368* & ſeq. liber iſte recenſetur; non modo vidi, in titulo ad approbationem meam provocari, verum etiam *pag. 384* hinc inferri, quod is ſub auſpiciis meis prodierit. Quoniam hanc diffamationem ferre non debeo; ad tuendam famam meam monitum anni ſuperioris uberius declarandum eſſe duxi. Quodſi Autor librum ſuum judicio meo ſubjeciſſet ante, quam eundem prelo commiſiſſet: quod utique facere debebat, ſi a me approbatum dicere vellet; ipſum ſtatim titulum improbaſſem, cum ne per ſomnium quidem in mentem meam venire poſſit inſulſa opinio, quaſi nemo adhuc viderit veritatem, nihilque a mente mea magis alienum ſit, quam in numerum impoſtorum referre eos, qui, a vero aberrantes, errores quosdam defendunt Immo, cum vitam in eo conſumam, ut veritates etiam dudum agnitas in ſyſtema redigam, quo diſtinctius explicatæ, ac vi demonſtrationis inter ſe connexæ, intimius perſpiciantur, *ſupremum* inter impoſtores locum mihi vindicarem, ſi ſaltem titulum libri approbarem. Ecquis vero fuerit, qui tantam mihi inſaniam tribuere auſit? Sed, miſſo titulo, veniamus ad contenta, prouti in Diario narrantur; librum enim ipſum, quemadmodum dixi, nec vidi, nec videre aveo, cum tempus mihi pretioſius ſit, quam ut peſſime id collocem. Autor contumeliis nefandis lacerat Philoſophos atque Theologos, ſe ipſum ſupra omnes extollens. De negotiis publicis, præſertim huius temporis, ſibi judicium ſumit, &, ſe Politicos omnes longo intervallo poſt ſe relinquere, profitetur. Omne acerbitatis ſuæ virus evomit adverſus *Carteſium* ac inprimis *Newtonum*, quorum notiones de creatione mundi & motu planetarum, nec non de lumine & coloribus, impugnat. Peſſime traducit, quicquid de exiſtentia Dei, & natura & attributis ipſius, nec non de natura & immortalitate animæ, tradiderunt Philoſophi ac Theologi, nec præter Theologos alios dari Diabolos, cōntendit. Negat, dari iſtiusmodi Paradiſum, ſeu locum beatorum, tale infernum, quale Theologi docent. Negat efficaciam Sacramentorum, meritum ac divinitatem Chriſti, & myſterium Trinitatis, naturæ, rationi, ſacræ Scripturæ, & experientiæ, contrariam pronuntiat Blaſphemam vocat diſtinctionem ejus, quod eſt ſupra & quod eſt contra rationem, ac, indicium malæ cauſæ eandem eſſe, dicit. Nec minus rejicit omnia miracula, etiam a Chriſto patrata, ſaltem quatenus ab ho-

ab hominibus patrata feruntur. *Leibnitii* argumentum pro existentia Dei, ab existentia mundi petitum, puram principii petitionem vocat. Immo ipsa Scriptura sacra nullius apud ipsum autoritatis est, quam de natura rerum non aliter loqui asserit, quam secundum ideas, quas sibi vulgus fingit. Prophetas impostores & blasphematores vocare non erubescit. Doctrinam quidem Apostolorum esse bonam, sed eos per falsa miracula imposuisse populo, ut fidem ei conciliarent, & adversus insultus Judæorum se munirent. Nolumus plura in medium proferre, cum ex iis, quæ attulimus, abunde pateat, quanta sit hominis insania, quam impotens animus. Ecquis vero sibi persuadere poterit, qui vel obiter libros meos inspexit, me talia approbare, quæ e diametro repugnant doctrinis meis, ac meo scribendi mori? Ego nunquam probavi, nec etiamnum probo, ut alium refutaturus, vel impugnaturus, verbis in alterum injuriis utatur. In refutatione abstinendum esse a verbis, demonstro §. *1056*. Logicæ, quæ contumeliam, vel injuriam, redolent, inprimis ubi refutandum erroris convincere studes, & commendo omnium maxime, ut quis veritatem demonstret, cum eo ipso contraria sententia sit refutata, §. *1035* Logicæ. Immo eadem jam docui ac inculcavi in Logica, Germanice conscripta ante annos triginta quatuor, quæ, in sermonem Batavum una cum ceteris scriptis Germanicis, idiomate patrio ante complures annos a me editis, translata, Amstelodami edita fuit. Hanc etiam rationem reddo, cur de refutandis erroribus in scriptis meis parum sim sollicitus, sed omnes potius ingenii nervos eo intendam, ut veritas in aprico collocetur, *Not.* §. *cit.* In *Parte sexta Juris naturæ* §. *595* demonstro, non licere per contemtum aliorum ad nominis gloriam contendere, §. *906*, refutatorem a conviciis abstinere debere, nec libertatem philosophandi, seu sentiendi, tollere obligationem eruditorum ac hominum omnium promiscue, §. *911*. Eruditum etiam, qua eruditum, obligari ad exemplum bonum aliis præbendum, §. *882*, &, nisi faciat, gravius peccare aliis, §. *883*. Neminem eruditorum alterius famæ ac laudi, sive meritæ, sive immeritæ, detrahere debere, §. *893*, ut alia taceam. Qui scripta mea perlegerit, is diffiteri non poterit, me neminem nominatim perstringere, sed aliorum famæ omni modo parcere. Multo minus autem reperiet, quod virorum, quorum eximia in scientiam sunt merita, famam lacessere studeam. Quamvis non omnia mihi probentur, quæ a *Cartesio* dicta sunt, eum tamen maximi facio, &, me multa eidem debere, lubens profiteor. Testem appello Epistolam dedicatoriam ad *Tomum secundum* Theologiæ naturalis, in quo Systema Theologiæ naturalis ex notione entis perfectissimi deduxi, emendatis iis, quæ circa demonstrationem *Cartesii* de existentia Dei desiderarunt eruditi, ut taceam loca alia, in scriptis meis obvia, ubi de *Cartesii* meritis dicendi occasio erat. Quanti faciam *Newtonum*, non ignotum esse potest iis, qui scripta mea legerunt. Nec sine indignatione lego, si quis meritis ejus summis detrahere ausit. Ad exempla *Cartesii*, *Newtoni*, & *Leibnitii*, provocare soleo, eruditis modestiam commendaturus. Immo Scholasticos laudo, quod rationibus inter se certent, non conviciis, nec eorum ac *Aristotelis* contem-

tum

tum æquo animo fero. Quam æquum me iis præbeam, abunde docent exempla definitionum obscurarum, quas in Ontologia dederunt, ad distinctas, quas in earum locum substitui, reductarum. Cognitionis naturæ mathematicæ, quam *Newtonus* in eximio opere Principiorum Philosophiæ naturalis Mathematicorum insigniter promovit, specimen maxime illustre agnosco ea, quæ de Systemate mundi tradidit. Vid. *Notam* ad §. *16 Disc. prælim. Logic. præmiss.* Theoriam de luminis heterogeneitate & coloribus ipse defendo in Physica, etsi in explicandis coloribus fixis corporum paulo aliter procedam. Theoriam de fluxu & refluxu maris ibidem ceteris hypothesibus præfero. Longe aliter igitur de iis judico, quam perversæ mentis *Hatzfeldus*. In *Parte prima Theologiæ naturalis* ipsemet existentiam Dei ex contingente existentia mundi demonstro. Distinctionem eorum, quæ sunt supra, & eorum, quæ sunt contra rationem, probo §. *454 Part. I Theol. nat.* nec impossibilia esse, quæ sunt supra rationem, §. *456* evinco. Et hinc §. *462* deduco, mysteria non contradicere principiis rationis, ac, in revelatione divina mysteria contineri debere, ostendo §. *463*. Quomodo Deus facultatem patrandi miracula homini, vel angelo, concedere possit, intelligibili modo explico §. *472*. Quæ de Deo & attributis divinis ex principiis rationis demonstro, ea cum Scriptura sacra convenire, ubivis evinco, ut ex consensu rationis cum Scriptura tanto evidentius pateat hujus veritas. Non admitto, Scripturam loqui ad captum vulgi, multo minus eam loqui secundum ideas, quas sibi vulgus fingit; sed in eadem Deo tribui membra corporis humani in significatu quodam generali, qui attributo cuidam divino & usui illius membri communis est, §. *103* demonstro. In *Parte* autem *secunda Theologiæ naturalis* prolixe admodum declaro, quomodo Deo sensus, imaginatio, & affectus, per eminentiam tribuantur. Quam profundus sit Scripturæ sensus, & quomodo indagari possit, aliquot speciminibus probo in *Horis subsecivis Marburgensibus*. Etsi multa scripserim, nihil tamen in iis deprehenderetur, quod faveat profanitati: quæ etiam ratio est, ut Inquisitores, cum Opera mea philosophica Veronæ recuderentur, in censura, singulis Voluminibus præfixa, attestati sint, nihil in iis contineri, quod sit contra fidem Catholicam. Immo non ignoro, Theologos haud paucos confiteri, ex scriptis meis firmissima præsidia peti posse adversus eos, qui religionem revelatam impugnant. Quam æquum me præbeam Theologis, si sententia quædam philosophica sententiæ Theologorum repugnare videtur, vel ex eo judicari potest, quod de *Galilæo*, ob defensum Systema terræ motæ a Curia Romana damnato, annotavi ad §. *165* citati antea Discursus, & de instituto Patrum Religiosorum quoad communionem bonorum *Not.* §. *31 Part. II Jur. nat.* De factis vero Regum ac Principum & Ministrorum, quorum consiliis utuntur, nunquam mihi judicium sumsi, nec unquam sumam, quippe qui a dogmatis ad exempla, præsertim hujus temporis, nunquam descendo. Hactenus dicta qui perpendit, is facile agnoscet, quo jure *Hatzfeldus* affirmare possit, me librum ipsius insulsum, in alios maxime injurium, atque impium, approbasse, & num fidem ullam mereatur, qui asserit, eum sub auspiciis meis prodiisse.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXLVI.

HISTOIRE GENERALE DES AUTEURS SACRE'S ET Ecclesiastiques, &c.

id est,

HISTORIA GENERALIS AUTORUM SACRORUM & ecclesiasticorum, complectens illorum vitas, catalogum, examen criticum, judicia, chronologiam, analysin, & recensionem diversarum editionum, operum ipsorum, &c. Autore R.P. REMIGIO CEILLERIO, *Benedictino.*

Tomus XII.

Parisiis, apud Paulum du Mesnil, 1744, 4 maj. Alph. 4 plag. 4½.

Recensionem operum *Augustini*, in *superiori Volumine* cœptam, Rever. *Ceillerius* in præsenti pertexit, subjiciens notitiam Conciliorum, illa tempestate habitorum. *Articulo I* enarrantur libri, comprehensi *Tomo X.* Agitur ergo *Par. 1* de libris *de meritis peccatorum, illorumque remissione*, sive *de baptismo infantum.* Inscripsit hos *Marcellino*, ut dubia, a Pelagianis mota, solveret. In recentioribus editionibus titulus est: *de Baptismo infantum*, quoniam hic certissimum est indicium peccati congeniti. *Paragr. 2* sermo est de libro *de spiritu & litera.* Occupatur hic *Augustinus* in explicatione loci *1 Cor. III, 6: Litera occidit, spiritus autem* &c. ut dubia, a *Marcellino* occasione prioris libri objecta, expediret. Scriptus videtur A. 412. *Par. 3* differitur de libro *de natura & gratia contra*

tra Pelagium. Composuit hunc inductus precibus *Timasii* & *Jacobi*, qui quondam discipuli *Pelagii* fuerant, & illius laqueis se expedire praeoptabant. *Par. 4* de libro *de perfectione justitiae hominis* singularia proferuntur. Non tam est liber, quam Epistola. *Possidius* in catalogo pro legitimo *Augustini* foetu agnoscit, sub cujus etiam nomine citatur a *Fulgentio* & *Prospero*. Prodiit circa finem A. 415. *Par. 5* inscriptus est *de libris de actis Pelagii.* Errores Pelagiani in Concilio *Hierlosoymitano* & *Diospolitano* examinati & condemnati erant. In illis quae gesta erant, literis consignata acceperat *Augustinus* vel a *Joanne* Hierosolymiano, vel *Innocentio*, Romano Episcopo, super quibus sententiam suam expromsit sub finem A. 416, vel initium A. 417. *Par. 6* est de libris *de gratia Jesu Christi & de peccato originali.* Haeresi Pelagiana cum autoribus suis Romae per *Innocentium* & *Zosimum* condemnata, libros hos divulgavit A. 418. *Par. 7* exponit de libris *de matrimonio & concupiscentia. Pelagius* ac *Caelestinus Augustinum*, peccatum originale propugnantem, criminati erant, ac si matrimonium condemnaret. Docet igitur, matrimonium esse bonum, & concupiscentiam vetitam per illud non excitari, sed potius reprimi. *Par. 8 de IV Libris* agit *de anima*, deque illius *origine*. Directi sunt adversus *Victorem*, qui contra *Augustinum* de animae ortu quaedam monuerat, adhaec errorumi aliquot Pelagianorum & aliorum se suspectum reddiderat. Hunc igitur in praesenti libello sub finem A. 419, vel initium A. 420, est aggressus. *Par. 9* persequitur *IV Libros ad Bonifacium contra Pelagianos.* Pelagiani binas Epistolas Romam miserant, ut ibi factionem suam confirmarent. Has Pontifex per *Alypium* ad *Augustinum* perferendas curaverat, ut de illis judicium ferret. Quare hic, ut vim hostium veritatis infringeret, & rectius sentientes ab erroribus praecaveret, libros hos circa A. 420 *Bonifacio* destinavit. *Par. 10* destinatus est *VI Libris contra Julianum. Julianus* hic ob non vulgares animi dotes ac doctrinam ad dignitatem ecclesiasticam evectus erat; sed illa, ubi factioni Pelagianae accesserat, & a vitae sanctimonia deflexerat, excidit. Hic libellis aliquot *Augustinum* lacessiverat, qui ejus vafritiem ac vanitatem circa A. 421 depexam dedit. *Par. 11* de libro *de gratia & libero* *arbi-*

arbitrio varia nos docet. Ad *Valentinum* & alios religiosos in monasterio Adrumetino circa A. 426 & 427 est datus, ut lites, super utroque argumento exortæ, componerentur. *Par.* 12 agitur de libro *de correctione & gratia.* Hic superiorem proxime excepit, ubi cognoverat Autor, illius beneficio lites sopitas esse. Nimirum, quoniam religiosorum unus objectionem contra illum formaverat, hæc in novo hoc libro enodatur. *Par.* 13 de libris *de prædestinatione sanctorum, & dono perseverantiæ*, exponitur. Huic doctrinæ ex Massiliensibus nonnulli dubia obmoverant, quæ e medio tolluntur. *Par.* 14 de opere imperfecto *contra Julianum* nos docet Autor. Hic VIII Libris multa cum superbia *Augustinum* & *Alypium* perstrinxerat, quorum quinque *Alypius* Roma ad Hipponensem demiserat, rogitans eum, ut eosdem refelleret. Antistes, videns hominis levitatem & inanes verborum strepitus, initio vix a se impetrare potuerat, ut in eosdem calamum stringeret, sed veritus, ne minus exercitati, illos legentes, in errorem inducerentur, in illis refutandis ad finem usque vitæ se occupavit. Appellatur opus imperfectum, quoniam reliqui Libri ad ipsum delati non sunt. *Par.* 16 *de operibus ipsius perditis* inscriptus est. *Augustinus* ipse in *Retractationum libris*, pariterque *Possidius*, horum librorum mentionem faciunt, qui non amplius supersunt. *Par.* 17 ordine exponit Autor sententiam *Augustini* de præcipuis Christianæ religionis dogmatibus. Nimirum per omnia ipsius opera divagatur, &, quid de gravissimis & momentosissimis capitibus religionis senserit, propriis ejusdem verbis, Gallice redditis, declarat. *Par.* 18 sistit *judicium de scriptis Augustini, & diversas illorum editiones* enumerat. Ut sanum de illis judicium ferri possit, in suas classes dividenda esse censet Autor. In libris, quos contra Philosophos paganos consignavit, mirabilem quandam præstantiam animadverti judicat, sive quis castimoniam & stili elegantiam, sive ratiociniorum & cogitationum pondus, sive evidentiam solutionum, quibus difficultates luculentius longe, quam ante ipsum a quoquam est factum, expedit, respiciat. Libri, quos de vera composuit religione, singularem illius prorsus amorem ingenerant, & aversionem ab omnibus fictis, quas de-

debellat, religionibus. Ex Epistolis elucet egregium ingenium, vasta scientiarum amplitudo, eloquentia nativa, prudentia consummata, zelus vivus & ardens pro ecclesiæ salute, amor veritatis constans, solida pietas, propensio in omnes, modestia, qua nemini facile cedat. Commentarii ejus in Scripturam S. eo tendunt, ut illius rectus sensus eruatur, & lector ad pietatem incendatur. Existimatio ipsius in hoc doctrinæ sacræ genere erat tanta, ut præcipui illius temporis Episcopi ab eo difficiliorum locorum illustrationem sibi expeterent. Ab ipsis Conciliis *Numidiæ* & *Carthaginiensi* mandabatur ei, ut integrum Commentarium in S. Scripturam conficeret. In explicatione V. T. ad allegorias sæpe quidem delabitur, sed fit illud, ubi sensum literalem ante declaraverat, vel sensus literalis ita clarus est, ut explicatione non indigeat, vel ubi illum alibi explanavit, vel is non ita facile indagari poterat. Scripta ipsius moralia optimis præceptis, quibus virtutis studium, & peccati fuga, inculcatur, sunt referta. Doctrinam de gratia, licet spinosis quæstionibus sit obsita, eum tamen in modum tractavit, ut veritatis studioso se facile commendet. Hinc ad recensionem editionum omnium operum *Augustini*, tum singularium, tum integrorum, se recipit. Integrorum Operum prima editio est illa, quam paravit *Jo. Amerbachius*, qui, quicquid sciptorum *Augustini* in Bibliothecis Italiæ, Galliæ, & Germaniæ, conquirere potuit, sollicite collegit. Illa, IX distincta Voluminibus, prodiit Basileæ ab A. 1504 ad 1506, in qua tamen quædam scriptorum *Augustini* desiderantur. Integriorem dedit *Erasmus*, quæ ex officina *Frobenii* Basileæ A. 1529 luci est data. Integerrima & præstantissima est illa, quam procurarunt *Sodales Benedictini* Congregationis S. *Mauri*, adornatam ad Codices MStos omnes, quotquot haberi potuerunt, & omnes antiquas editiones, lectionibus variantibus secundum certos canones criticos ad examen revocatis. Prodiit Parisiis apud *Fr. Maguetum* ab A. 1677 ad 1700 XI Tomis. Ipsa illa repetita est Antverpiæ, vel potius Amstelodami, A. 1700, eadem forma, totidemque *Tomis*. In *decimo* habetur analysis libri *de correctione & gratia*,

gratia, qui ab *Antonio Arnaldo* juſſu *Harlæi* omiſſus erat. Additus eſt *Tomus XII*, cui titulus: *Appendix Operum S. Auguſtini. Jo. Clericus* in Notis paſſim non optime de *Auguſtino* ſenſerat; quare in ipſum *Robertus Jenkius* & *Ludovicus Antonius Muratorius* ſtricturas duxerunt. Sequitur jam in Opere *Cailleriano* Caput *de Conciliis*, cujus *Artic.* 1 *de Conciliis Carthaginienſi*, *Milevitano*, & quod in urbe *Ptolomaide* eſt habitum, commemorat. Moris erat in Africa, quovis anno Concilium aliquod generale ex omnibus provinciis convocare, ſed A. 401 duo congregabantur, alterum d. 16 Jun. alterum d. 13 Sept. In priori actum eſt de ſupplendo defectu miniſtrorum eccleſiæ, abolendo profanorum Deorum cultu in Africa, maxime in locis ad maritimam oram ſitis, de eccleſiis judicio civili eximendis, feſtis diebus paganis interdicendis. In poſteriori ſtatutum eſt, Donatiſtas in poſterum majori cum manſuetudine tractari debere, quo, illa allecti, ad eccleſiæ conſortium redirent. Concilium *Milevitanum* celebratum eſt A. 402 d. 27 Aug. in quo ſancitum eſt, ut Epiſcopi omnes & deputati præſentes, concordiæ teſtandæ ergo, confirmarent Canones Conciliorum Hipponenſis & Carthaginienſis, quos etiam ſua manu ſubſignarunt. A. 403 d. 25 Aug. aliud *Carthagine* eſt indictum, in quo decretum fuit, Donatiſtas in eccleſiæ ſocietatem recipiendos, ſi quidem redire non abnuerent; propterea ſcriptum eſt magiſtratibus, ut id Donatiſtarum antiſtitibus ſignificarent, quo una cum Catholicis in unum coirent, & de modo reconciliationis agerent. In Conciliis *Carthaginienſibus* A. 404 & 405 pariter deliberatum eſt, qua ratione pax eccleſiæ, ſublata diſſenſione Donatiſtica, reſtitui queat. In illis, quæ inde ab A. 407 ad 410 ſunt convocata, non memorabile quid eſt geſtum. *Ptolemaidenſe* non tam Concilium, quam conventus Epiſcopi & Presbyterorum ſuorum, fuit. *Andronico* Præfecto Pentapolitano, A. 411 ſacris eſt interdictum, quod tyrannidem exercuiſſet, multisque criminibus contra Deum & homines ſe obſtrinxiſſet. *Articulus II* de *Concilio Romano ſub Papa Innocentio I & Concilio Cirtenſi* exponit. In Concilio *Romano*, habito A. 401 ſedente *Innocentio*, varii Canones ſunt conditi, qui exhibentur. *Cirtenſe* A. 418 in cauſa Donatiſta-

 rum,

rum, quibuscum de rebus, religionem spectantibus, disserunt, est institutum. *Articulus III* de *Concilio Bracarensi* disserit. In Collectione Conciliorum *Labbeana* conspiciuntur acta Concilii *Bracarensis*, A. 411, uti fertur, convocati, quæ ipsa repetit *Harduinus*, sed addit observationem aliquam *Jo. Baptistæ Perezii*, Canonici Toletani, illa νοθείας postulantis, quod ipsum etiam est judicium *Aguirrii*, ecclesiæ Romanæ purpurati, quorum sententiæ calculum addit Noster, post Seculum demum XII protrusa esse. *Artic. IV* de *Conciliis contra Pelagianos* agit. *Pelagius* & *Cœlestinus*, quod ante clanculum fecerant, nunc publice doctrinam de gratia & labe congenita aggrediebantur, & speciatim hic omni contentione nitebatur, quo Presbyter ordinaretur. *Aurelius* igitur Episcopus, a quibusdam veræ doctrinæ studiosis exstimulatus, adversus ipsum Concilium coegit, in quo comparere est jussus. In illo quæ actitata sunt, ad nos non integra pervenerunt. *Augustinus* & *Mercator* partem tantum aliquam scripto sunt complexi. *Hierosolymitanum* A. 414 sub finem Junii initium suum habuit, indictum a *Joanne* Episcopo, in quo causa *Pelagii* in examen missa, & sententia *Augustini* contra illum confirmata est. Eadem de causa Concilia *Diospolitanum* A. 415 d. 20 Dec. *Carthaginiense* A. 416 mense Jun. *Milevitanum* eodem anno circa mensem Septembrem, *Carthaginiensia* A. 417 d. 12 Mart. & A. 418 d. 1 Maji, sunt celebrata. Tandem *Artic. VI Concilium Carthaginiense in causa Apiarii* describit. *Apiarius*, Presbyter Siccensis, ob vitam male actam loco erat motus per *Urbanum* Episcopum; quare ille ad judicium Pontificis Romani *Zosimi* provocavit, qui legatos tres in Africam misit, ut causa *Apiarii* cognosceretur. Actum igitur in hoc Concilio de eo est, num provocationes ad sedem Romanam locum habere possint. Ipsa hæc causa est continuata *Carthagine* in Concilio, cogregato A. 419 d. 25 Maji, cum interea temporis *Zosimus* viventium numero exemtus esset, & legati, ipso mortuo, in Africa remansissent. Annexa est fini *Voluminis* hujus Epistola, ad *Ceillerum* directa, de sensu verborum *Augustini Confess. Lib. X Cap. 31: Ebrietas longe est a me: misereberis, ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnunquam surrepit*

servo

ſervo tuo: miſereberis, ut longe fiat a me. Index materiarum *Volumen* claudit.

DELLA INFALLIBILITA' E DELL' AUTORITA' DEL Romano Pontefice ſopra i Concili Ecumenici, riſtretto di un' Opera ſopra lo ſteſſo argumento di F. G. A. ORSI, dell' Ord. de' Pred. S. D. S. C. D. I.

id eſt,

EX REV. P. ORSII LIBRIS DE INFALLIBILITATE & autoritate Pontificis Romani ſupra Concilia Oecumenica Epitome.

Tomi II.

Romæ, e typographeo Pagliarinorum, 1741, 8.

Tom. I plag. 17, Tom. II plag. 14.

Scopus libri in eo verſatur, ut repellantur argumenta librorum, qui, Alpibus ſuperatis, Italiam pervagantur. Hi enim in cauſa ſunt, ut reverentiam Itali in dies imminuant, quam Pontifici Romano majores ipſorum præſtiterunt. Scripti apparent libri illi Italico ſermone. Rev. Autor ipſis tribuit perſpicuitatem, elegantiam, brevitatem, ac facultatem & vim in animos hominum irrependi. Eam ob rationem ipſe ex Opere ſuo majori Latino hoc compendioſum opus, ut libellis illis obdat peſſulum, exſtruxit. Appellantur hi vulgo *Pretenſioni Oltramontane*: Conſtitutum jam fuerat Editori *Obſervationum literariarum* Veronenſium, epitomen ejusmodi condere. Nec tamen ejus recenſione ac conſilio contentus eſſe videtur Autor, qui Præfationem adornavit. Præmiſit idem indicem ſcriptorum *Orſii Tomo primo*. Uterque vero *Tomus* complectitur *Libros VII* ac breviaria duo. *Libro primo* exponitur de Romanorum Pontificum autoritate in controverſiis decidendis, quæ agitatæ ſunt in Conciliis eccleſiæ œcumenicis. *Secundo* differitur de privilegio, errorem excludente. Id ſuperſtruitur autoritati, qua Pontifices Tom. I pag. 194. ferun-

feruntur confirmasse Concilia œcumenica, ac opinioni illi, quæ dictitat, necessarium esse in orbe Christiano fontem quendam
Pag. 244. & originem ecclesiasticæ jurisdictionis. Additur id etiam *Libro III*, controversias bene multas a Pontificibus Romanis sine ullis Conciliis œcumenicis fuisse diremtas. Hæc est *Tomi prioris* summa. *Posterior* continet *Libros* reliquos. *Quarto* demonstratum ivit Epitomator, Pontificem Romanum esse ex-
Tom. II tra erroris aleam collocatum, eo quod Christus de ecclesia
pag. 3. sic tradidit: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Non omittit id *Pauli* de ecclesia testimonium, quo hæc vo-
5. catur columna & firmamentum veritatis. Ipse credit, *Petro*, id est, Romanis Pontificibus, ecclesiam Christianam veluti fundamento esse superstructam, siquidem *Petrus*, prouti testantur non pauci, ex constantia & firmitate fidei reportavit no-
6. men *Petri*. Testes inter illos laudantur *Ambrosius*, S. *Leo*, S. *Prosper*, S. *Eucherius*, S. *Petrus Chrysologus*, S. *Cyrillus Alexandrinus*, *Hincmarus Rhemensis*. Sunt, qui *Petrum* vocarunt lapidem fundamenti ecclesiæ. Inter hos refert Autor *Hilarium*, *Basilium*, *Epiphanium*, *Hieronymum*, *Leonem*, *Cy-*
7. *rillum*, aliosque. Hos vero fuisse peræque infallibiles, ipse haud contendit. Nec rationem habet diversitatis opinionum, quæ in Patrum scriptis dominatur. At id ipsum non erat destinationi ipsius proprium. In eo enim occupatus est, ut *Orsii* expositionem copiosam in compendium contrahat. *Li-*
93. *bro quinto* expenduntur decreta Concilii Pisani, ac decreta sessionis quartæ ac quintæ Constantiensis edisseruntur, ac eorum sententiæ occurritur, qui potestatem Pontificiam Concilio-
168. rum Oecumenicorum potestati submittunt. *Libro sexto* docetur, pondus nullum additamentis decretorum *Synodi* Constantiensis ac Basileensis inesse, sententiamque, illis adversantem, inniti decretis *Eugenii IV*, Synodi Florentinæ, ac quintæ La-
250. teranensis. *Liber septimus* exhibet formam monarchiæ ecclesiasticæ, ac succinctam tractationem de Romani Pontificis supra decreta & Canones ecclesiæ autoritate. In calce
283. operis præsto sunt duæ compendiosæ expositiones, quibus & infallibilitas Pontificis Romani, & ejus in Concilia Oecumenica

nica poteſtas, pertractatur per modum ſuccinctæ repetitionis. Congruit compendium cum Opere *Orſii* majore. Stilus eſt brevitate, perſpicuitate, & elegantia, commendabilis. De argumento libri, ac rationibus, inibi expoſitis, jam non eſt, quod copioſe moneamus.

THEOLOGIA PRIMORUM CHRISTIANORUM dogmatica, ex monumentis Patrum eccleſiaſticis collecta, Autore JOANNE CHRISTOPHORO HARENBERGIO.

Brunſuici, 1746, 4.

Plag. 12.

Solent ſæpius de eo Chriſtiani eſſe ſolliciti, quænam fuerit doctrina, quæ dogmata, eccleſiæ primæ, ac a laboribus Apoſtolorum adhuc calentis. Eandem ſollicitudinem S. Rev. Autor, Eccleſiæ Scheningenſis prope Brunſuicum Præpoſitus, ad hanc tractationem attulit. In limine ſtatim, quid notionis de eccleſia primi Chriſtiani foverint, expromſit. De libris canonicis ſacris, quot & quales in eccleſia prima exſtiterunt, ita commentatus fuit, ut fide *Melitonis*, *Origenis*, *Hieronymi*, *Euſebii*, *Ruffini*, *Innocentii I*, Concilii Laodiceni, *Auguſtini*, & aliorum, nitatur; ut, illud *Joannis* de tribus in cœlo teſtibus *1 Jo. V, 7*, genuinum eſſe, oſtendat; ut doceat, eos, qui ævo Apoſtolico ac ætate ſubſecuta libris Chriſtianorum ſacris vel fidem detrahere, vel eos truncare, vel eis novos libros ſupponere, pretium operæ fore exiſtimaverint, aut civitatis Chriſtianæ fuiſſe expertes, aut ab hac faſtiditos & ejectos, Pag. 12.
omnes vero ad unum de origine & fide librorum utriusque Inſtrumenti divinorum judices fuiſſe ineptos. Oſtendit idem porro, quo ſtudio olim Apoſtoli ſcripta ſua contra omnem fraudem præmuniverint, qua fide cœtus ſacri avthenticas A- 15.
poſtolorum literas cuſtodiverint, & qua diligentia cœtus civitatis Chriſtianæ continuo omnia ad amuſſim Codicis ſacri exegerint. *Stephanus Baluzius* in *Notis ad Agobardi Opera pag. 9* dilucide: *Itaque ſic perſuaſum erat, nullius momenti eſſe regulas eccleſiaſticas, niſi conſonarent ſanctis Scripturis. Quo*

fiebat, ut, quoties Romani Pontifices ad Synodos mitterent Epistolas in causa fidei, Episcopi congregati examinarent, an Epistolæ illæ congruerent sacris Scripturis. Ad has suos remiserunt *Polycarpus, Clemens Romanus, Ignatius, Clemens Alexandrinus*, universi Patres primi. De *Hellenistis* breviter dis-
g. 17. serit. De origine translationis V. Test., a LXX adornatæ, parce exponit. Lectionem Codicis sacri Christianis singulis patuisse, docet. Affert illam P. *Georgii Ambianatis*, Minoritæ
19. Capucini, Parisiis apud suos Theologi, qui *Tertullianum* Parisiis A. 1646 fol. edidit, querelam, quæ legitur in *Notis* ibi ad *Scorpiacum Cap. 12 pag. 456 Tom. I: Nunc vix etiam in sacris Scripturæ audiuntur. Vix decurtata unius Capituli verba delibantur.* Addit, *Gregorium VII* & *Innocentium III* fuisse primos, qui noluerint, sacras literas in vernaculo sermone legi ab universis Christianis. *Menardum* tamen A. 1479 aliosque ea ætate commendasse omnibus sacri Codicis lectionem, monet. Exponit originem nævorum exegeticorum, quibus
21. Patrum nonnullorum scripta laborant. Laudat tamen medullam fidei Patrum, eorum merita, constantiam, & vitam divi-
24. nam. Quid *traditionum* nomine ipsi designaverint, indicat. Adjungit ceteris studium Patrum, in orthodoxia conservanda collocatum. Differit de compendiosis libellis, quibus
26. nomen διδαχῆς Ἀποστόλων, διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, adhæsit. De Symbolo Apostolico exponit succincte. *Emanuelis a Schelstrate disciplinam arcani* sub judicium vocat. Laudat
30. autorem *Testamentorum XII Patriarcharum*, ratus, e scriptis hæreticorum & Sibyllinis oraculis micas doctrinæ Christianæ passim elucere. Recenset Patres trium Seculorum
32. priorum, quorum adhuc exstant monumenta. *Origenis* de Deo trino fidem prædicat, secutus indubie testimonium *Socratis H. E. VI, 13,* & *Georgii Bulli* in *Defensione fidei Nicænæ pag. 127.* Indicat testimonia Pontificiorum, Reformatorum,
35. ac nostratium Theologorum, de nævis ac nonnullis erratis Patrum, ad summa fidei capita haud referendis. Quanto studio Christiani doctores sectarum omnium ad pronuntiata
37. primorum Christianorum confugere soleant, significat. Exponit

ponit horum ſententiam de Deo uno ac trino, de utraque Chriſti natura, de humanitatis Chriſti ſtatu utroque, de ejus ad inferos deſcenſu, de divinitate Spiritus ſancti, de gratiæ Dei ac redemtionis Chriſti univerſalitate, de inaudita olim inter *latriam*, *duliam*, & *hyperduliam*, diſtinctione. Oſtendit Pag. 51.
idem, cultum imaginum a Chriſtianis primis fuiſſe alienum, ortum quippe a Carpocratianis & Gnoſticis. Nonnihil inte- 53.
xit de ſtatua Hæmorrhouſæ Paneadenſi, quam putat *Hadrianum* Imperatorem exhibuiſſe. Imaginem Chriſti hominis in conventibus Chriſtianorum Seculo IV ineunte jam exſtitiſſe, largitur, inductus teſtimonio *Lactantii*, ac ſuffragio *Stephani Baluzii.* Crucis ſignum Seculo jam II in eis adhibitum eſſe 54.
citra ullum cultum adorationis, vel honoris, comprobat ex *Tertulliani Apologet. Cap. 16*, *Minucio Felice Cap. 12 §. 5*, & Autore *ad Nationes I, 12*, qui obtrectationem exterorum repulerint. Oſtendit, *Mariam* Deiparam ad finem usque Seculi XII creditam fuiſſe in peccati inſiti labe & conceptam & natam, teſtem laudans *Antonium Lampridium de Superſtitione vitanda Cap. 24 pag. 181 ſeq.* qui librum ſuum Mediolani ac Venetiis A. 1740, 4, evulgavit. Angelis primos Chriſtianos nullum cultum exhibuiſſe religioſum, docet ex *Origene contra Celſum Lib. I pag. 10, Lib. V pag. 239, Lib. VIII pag. 386, Euſebio Præp. Evang. VII, 15*, ac *Demonſtr. Evang. Lib. III pag. 106 ſeq.* Cultum illum ab hæreticis eſſe profectum, ttradit ex *Tertulliano de Præſcript. hæret. Cap. 33, Epiphanio Hær. 21 Sect.* 55.
4, Auguſtino de Hær. 39, ac *Prædeſtinato de Hæreſ. Lib. I Hær. 39.* Reliquiis Martyrum primos Chriſtianos nullum detuliſſe cultum religioſum, docet. Id ipſum copioſe demonſtravit *Chriſt. Kortholtus* in *Pagano obtrectatore Cap. 8 §. 2 pag. 369 ſeq.* Noſter de peccato originis, ejusque autoribus, de baptiſmo infantum & adultorum, de confirmatione baptiſmali, de ſacra Cœna, de figura panis conſecrandi ac calicis, de unico Chriſti ſacrificio, de arca eleemoſynaria, de oblatione corporis 69.
Chriſti repræſentativa, de invocatione Spiritus ſancti euchariſtica, de conventibus Chriſtianorum, de euchariſtia parvulorum, de templis, ac de eccleſia, ex mente primorum Chri-

 ſtiano-

Pag. 77. ſtianorum, differit. Inſerit nonnihil de origine diœceſeos eccleſiarum, Archiepiſcorum, plebis poteſtate in eccleſia, de conjugio Clericorum, de electione Epiſcoporum & Presbyterorum, de judice controverſiarum theologicarum, de ſucceſſione & doctrinali & perſonali, ac de modo agendi con-
86. tra hæreticos uſque ad *Auguſtinum.* Laudat *Lactantii* pro-
91. nuntiatum de præſtantia & viribus religionis Chriſtianæ flex-
93. anima & vorticordia. Prædicat innocentiam & amorem mutuum primorum Chriſtianorum. Subjungit tandem pauca de priſci orbis theogoniis, ac *Sanchoniathonis* fide, cujus apud *Euſebium* exſtat Phœnicia vetus theogonia. Collegii Carolini Brunſuicenſis uſibus Cel. Autor hanc ſuam Commentationem ita conſecravit, ut ejus florem & incrementa proſperrima ſummis laudibus evehat & extollat.

APOLOGIA PER LA VITA DI S. FILIPPO NERI, &c. id eſt,

APOLOGIA CAJETANI VULPII, PRESBYTERI Patavini, pro vita S. Philippi Nerii, ſcripta per P. P. ANTONIUM GALLONIUM & PETRUM JACOBUM BACCIUM, Congreg. Orator. contra inſultus & accuſationes cujusdam Academici Inthronati.

Patavii, apud Joſephum Cominum, 1740, 8.

Plag. 4.

Academico cuidam viſum erat in libro, *degli ſtudi delle Donne* (*de ſtudiis fœminarum*) inſcripto, liberius ſentire de vita *Philippi Nerii*, a Duumviris, Congregationis Oratorii ſodalibus, conſcripta. Tradunt conſortes hujus ſocietatis, *Phi-*
6. *lippum Nerium* ſcripſiſſe regulas Congregationis Oratorii. Inthronatus originem harum ad *Philippi* diſcipulum, P. *Petrum Conſolinium*, retulit, qui eas A. 1612, annis 17 poſt *Nerii* obitum, literis conſignarit. Haud refragatur Noſter, ratus, *Conſolinium* regulas dilataſſe ac ſcripſiſſe, quas vivus *Nerius* ſuis injunxerit obſervandas. Inthronatus ægre fert, in *Gal-*

loniana

loniana ac *Bacciana Nerii* vita legi, hunc reliquisse hæredibus Pag. 9.
non nisi horologium, quinquaginta Scutatorum pretio æquale.
Addiderat idem nonnihil, initiis Congregationis adversum, 16.
quod per ipsas *Nerii* literas, A. 1581, 15 Jul. scriptas, labefactatur. Putarat idem, *Nerium* frustra appellatum fuisse a
Duumviris *fundatorem archifraternitatis S. Trinitatis Convalescentium & Peregrinorum.* 19.
Opponit Antagonistæ Rev. *Vulpius* literas *Urbani VIII* bullatas, ac P. *Dominicum Sonzonium*, *Nerii* biographum, *Cap. 33.* Inthronato visum fuerat, heroicam *Nerii* paupertatem oppugnare, ac meminisse horologii, de quo diximus. Noster contra respondet ad objectiones singulas, laudatque *Gallonii* vitam S. *Philippi Nerii*, Romæ A. 1600,
4, editam, ejusdemque librum *de Cruciatibus Martyrum.* 37.
Italico sermone prodiit posterior liber A. 1591, 4, Romæ, sub titulo: *Trattato degli strumenti e delle varie maniere di Martirio usate da' Gentili contra i Cristiani, descritte e intagliate in rame da* Antonio Tempesta, *opera di* Antonio Gallonio, *Romano.* Postea, scilicet A. 1594, 4, idem liber veste Latina indutus apparuit sub hoc indice: *De S. S. Martyrum Cruciatibus* Antonii Gallonii, *Rom. Congregationis Oratorii Presbyteri, liber, quo potissimum instrumenta & modi, quibus iidem Christi Martyres olim torquebantur, accuratissime tabellis expressi describuntur.* Romæ, 1594, 4. Scripsit idem ediditque Ro-
mæ A. 1591, 4, libellum, cui est inscriptio: *Istoria delle sante* 38.
Vergini Romane, con varie Annotazioni, e con alcune Vite brevi de' Santi parenti loro; e de' gloriosi Martiri Papia e Mauro, soldati Romani. Præerat *Gallonius* tunc virginum nonnullarum sacrarum vitæ dirigendæ ad nutum *Philippi Nerii*, quas exemplis illis exhortari, & ad virtutem animare, conabatur. Exstat ejusdem *Gallonii* liber, ibidem A. 1604, 4, editus, cui hic præfixus est titulus: *Apologeticus liber* Antonii Gallonii, *Congregationis Oratorii Presbyteri, pro assertis in Annal. Eccles. de Monachatu S. Gregorii Papæ adversus D. Constantinum Bellottum, Monachum Cassinatem. Cui accedit Responsio de iisdem ad alium ejusdem Ordinis Monachum.* Scripsit idem vitam *Philippi Nerii*, Florentini, qui primus Congregationem Ora-

torii Romæ fundavit, defuncti A. 1595, 8 Cal. Jun. postquam Card. *Cæsarem Baronium* & *Thomam Bozium*, Eugubinum, educaverat, ac ad historiam materiemque ecclesiasticam scri-
Pag. 39. bendam olim inflammarat. Vitæ illi subscripserunt in signum veritatis ac approbationis sex curiæ Romanæ Patres purpurati, & quatuor ad id delegati viri docti. Moguntiæ liber prodiit A. 1602, 8, ac Neapoli A. 1608, 8. Inseruerunt eum *Actis Sanctorum Bollandianis* Jesuitæ *Tom. VI Mensis Maji pag. 463.* Est in manibus *Baccii* vitæ *Nerianæ* editio, cui inscriptio
43. hæc fuit præfixa: *Vita del B. Filippo Neri, Fiorentino, fondatore della Congregazione dell' Oratorio, raccolta da' Processi fatti per la sua Canonizzazione, da Pietro Jacomo Bacci, Aretino, Prete della medesima Congregazione.* In Roma, 1622, 4. *Vulpius*, ut ad eam redeamus, apologiam *Nerii*, ejusque encomiastarum, ea mente scripsit, a qua ipse testatur vitium omne
56. prorsus abfuisse. Ipse sic fere sub finem tractationis: *In primo luogo io confesso coram Deo & sancto Philippo Nerio d' aver intrapresa questa picciola, e qualunque ella siasi fatiga ed Apologia, non coacte, cioè non eccitato o stimolato da alcuno, sed spontanee secundum Deum, cioè per puro zelo dell' onor di Dio, e del suo gran Santo Filippo Neri, di cui mi glorio d' essere stato fin da fanciullo distinto veneratore.* Quousque Inthronati argumenta vel firma, vel hebetia, sint, vel etiam a Pl. Rev. Antagonista pro viribus debilitata, id in præsens nolumus definire, ne alterutri præter morem nostrum videamur molesti.

Historischer Müntzbelustigungen XIVter Theil, &c.
id est,
HISTORICARUM IN NUMIS DELICIARUM Pars XIV, A. 1742 per hebdomades singulas evulgatarum a JOANNE DAVIDE KOELERO.

Noribergæ, impensis B. Christophori Weigelii, senioris, chalcographi viduæ, 1742, 4.
Alph. 2 plag. 19.

Crescit

Crescit eundo opus, approbatione publica suoque Autore dignum. Exhibentur hic denuo LXIII Numi ætatis variæ, quibus splendorem conciliat Commentarius adjectus. Præfationis vicem sustinet continuata plenioris Thalerorum descriptionis recensio. Arduum sane argumentum Cel. Vir aggressus fuit, dum Unciales, seu Thaleros, jussu & jure Comitum & Baronum Imperii Romano-Germanici percussos, ordine suscepit enumerandos. Præstitit tamen id, quod pollicitatus fuerat, fidemque liberavit. Inprimis monuit, jus cudendi numum Comitibus illis Dominisque nobilibus tribuendum haud esse ex status immediati amplitudine, sed profluere potius ex Imperatorum indulgentia. Regale illud jus Comites Mansfeldici, Schwarzburgici, ortique ex eis Blanckenburgici, Hennebergici, Kevernburgenses, Orlamundani, Schauenburgici, Stolbergenses, Lobdeburgenses, Arnshaugienses, Dominique Salzenses, jam Seculo XII & XIII adhibuerunt, id quod ex bracteatis eorum numis luculente intelligitur. *Jo. Christianus Lünigius* in *Thesauro Juris Comitum & Baronum Romano-Germanici Imperii* hoc jus ne attigit quidem. Nondum constat, quinam Comites Nobilesque Domini fuerint primi, quibus id juris Imperatores impertierunt. Nullum certe huc usque privilegium Imperatorium fuit productum, quod illo *Friderici II* privilegio excellit antiquitate, quo *Henricus* senior & junior, Domini & Advocati *de Plauen*, ab illo ad portum Naonis A. 1232 fuerunt illustrati. Id enim indulget eis jus illud, *ut quærere & fodere aurum & argentum aliaque metalla, & aureos, grossos, & denarios, monetare, possint.* In recensendis Thaleris Autor ordinem alphabeticum secutus fuit, nominatim designans Batenburgicorum Dominorum Thaleros, Comitum Bentheimensium & Bergensium, seu Herenbergensium, nec non eos, qui a Dominis Brederodensibus cusi fuerunt. Adjicit hisce Cel. Vir recensionem Thalerorum, qui referendi sunt ad Barones *de Burchmilchling* & *Wilhelmsdorf*, ad Comites Dietrichsteinenses prosapiæ Weichselstadiensis, ad Barones *de Ehrenfels*, & ad Comites Erpacenses, quorum unicus ad A. 1623 exstat Thalerus. Porro ad liberorum *de*

Fugger

Fugger Baronum Thaleros progreditur Autor enumerandos. Meminit deinde Thaleros Comitum Fürstenbergicorum, Comitum *de Glaz*, Comitum *de Gronsfeld*, qui ex familia *Bronchorstiorum* prodierunt, *Fraunbergerorum*, Comitum *in Hag*, quorum genus A. 1567 intercidit, Comitum *Hanoviensium* progeniei utriusque & Münzenbergicæ & Lichtenbergicæ, A. 1736 in *Joanne Reinhardo II* exstinctorum, Comitum *de Hatzfeld* familiæ tum Wildenbergicæ, tum Gleichensis, Comitum *de Helffenstein*, A. 1627 demortuorum, Comitum *de Hohenlohe*, Comitum *de Honstein*, Comitum *de Horn* & *Frisiæ* Orientalis. Juvat recoluisse memoriam Thalerorum, quos *Maria*, hæres Jeverensis, percutiendos curavit. Recensuimus hanc Uncialium classem, ut cum Cel. Autore eos, qui eam augere & illustrare norunt, ad lucem historiæ affundendam excitemus. Indici præmissa est Numismatum biga. Prius Metallionem exhibet, quo *Anna*, Imperatrix Russiæ, in antica sese offert; ejusque natalis, imperii auspicium, ac obitus, qui A. 1740, 17 Oct. contigit, in postica apparet. Adjicitur ei typus Numismatis, *Joannem Hugonem de Orsbeck*, Electorem Trevirensem, repræsentantis. Hæc ad Præfationem. Ut propius ad tractationem Deliciarum accedamus, res ipsa postulat. Scenam aperit Thalerus *Francisci II*, Ducis Saxo-Lauenburgici, emortualis, ad A. 1619. Lauenburgicas terras *Henrici Leonis* fuisse patrimonium, easque *Bernhardum*, Comi-
Pag. 7. tem Anhaltinum, injussu Imperatoris invasisse, Cel. Vir ibi ostendit. Thalerus alter, isque rarior, est *Gastonis*, Ducis Aurelianensis, qua Principis Dombensis. Quæ de Principatu Dombensi adjunguntur, lectori sunt admodum jucunda.
17. *Christiani III*, Regis Daniæ, Numisma symbolicum refert annum 1541, ac Symbolum Regium in antica: *Unica spes mea Christus.* Quarto loco apparet ectypon semuncialis *Annæ Mariæ Ludovicæ*, Principis supremæ Dombarum, ad A. 1673.
33. Ipsa exstitit domus Burboniæ Montpensierensis hæres extrema. Quintum occupat locum Ducatus mnemonicus *Eberhardi Ludovici*, Ducis Wirtebergensis, ad A. 1723, testis sacramenti, a Comitatus Montisbellicardensis incolis recepti. Quid

Comes

Google

Comes *de Sponeck* & Baro *de Speranza* in contrarium fuerint moliti per Galliarum Regem, copiose satis edisseruit Autor. *Sexto* idem repræsentat ornatissimum *Ferdinandi III* Imperato- Pag. 41.
ris Thalerum, A. 1657 percussum. Monet pauca de Thaleris Imperatorum recte seligendis ac locandis, & ultima vitæ
Ferdinandi illius adjungit. *Septimo* exhibet *Caroli XI*, Regis 49.
Suecorum, Numisma, quo Comitia, Holmiæ A. 1682 celebrata, memorantur. *Octavo* offert Numisma, quo *Isaacus Newtonus* illustratur, A. 1726 percussum. In antica eminet imago cubitalis simulacri, sinistram exhibens spectandam, & repræsentans *Isaacum* hunc capite operto & capillo brevi. In postica apparet Philosophia instar fœminæ, cujus caput est alatum, ac dextra tabulam porrigit, cui corporum cœlestium ordo inscriptus. Addidit pro more Autor descriptioni numi vitam *Newtoni*,
ac in ea faculas maculasque ejusdem libere exposuit. *Nono* offert 65.
se Numisma, *Mariæ II*, Reginæ Angliæ, A. 1694 defunctæ, index. *Decimus* Numus est mnemonicus, repræsentans ad A. 1738 *Fridericum Magnum*, Comitem Solmensem Laubacen-
sem, A. 1738, 17 Aug. defunctum. Rarior est Numus *un-* 81.
decimus, qui *Edmundum Godfrey*, pacis judicem Londinen-
sem, A. 1678 interemtum, exhibet. *Duodecimus* est symbo- 89.
lum pacis, quam A. 1693 *Christianus V*, Rex Daniæ, cum Serenissima Domo Brunsuico-Luneburgica munitionis Raceburgi
causa fecit. Numus 13 exhibet *Fridericum IV*, Danorum 97.
Regem, A. 1713 Suecicas copias ad Tonningam ad exilia ducentem. Thalerus *Jacobi Ernesti*, Comitis Lichtensteinensis, Episcopi Olomucensis, ad A. 1740 percussus, qui memore-
tur, haud est indignus. Illustravit eum Cel. Autor inter alia 105.
de Lichtensteinensium genere & Episcopis Olomucensibus commemoratione. Numus 15 ostendit mutationem, quam fulgur A. 1676, 28 Jul. in numeris horologii externis effe-
cit. Juvat legisse, fulgure ferrum in argentum, & argentum 113.
in aurum, fuisse conversum. Provocat, expositis ejusmodi pro-
digiis, ad Philosophiam *Wolfianam*, cui insultat per sales, aceto 120.
tinctos. Exhibet inde tres Hungaricos numos: numum TAB. VI
rariorem argenteum *Ludovici*, Regis Hungarorum, primi; nu- Fig. 1, 2, 3.

 mum

mum rariorem ejusmodi filiæ ejus, *Mariæ*, ibidem Reginæ; & *Mariæ Theresiæ* Ducatum Hungaricum, ad A. 1741. Operæ pretium fuerit, significasse, Autorem hic respondisse M. *Carolo Andreæ Belio*, qui in Commentatione historico-critica satis docte edisseruerat, *Mariam*, Hungariæ Reginam, eamque *Ludovici primi* filiam, a proceribus regni in inauguratione haud appellatum fuisse *Regem*. Nihil nos immiscentes huic controversiæ, quæ ab utraque parte fortiter validisque armis fuit disceptata, id saltem fatemur, Cel. *Kœlerum* sincere & eleganter litem suam perorasse, ac in locis *Turocii*, *Lucii*, *Raphayni de Caresinis*, & *Antonii Bonfinii*, exponendis interpretem egisse pariter æquum ac diligentem. Numum, in quo ipsa vocatur *Regina*, non *Rex*, cusum fuisse, cum ipsa
Pag. 132. *Maria* jam *Sigismundo* nupsisset, ac hic in solio consedisset. Eadem distinctione adhibita, ad argumentum, e Diplomatibus desumtum, respondet. Avemus audire ea & perspicere, quæ Clariss. *Belius*, multum & ipse ingenio doctrina valens, ad sententiam suam vindicandam sit in medium allaturus. Provocat nos ad alia præclarus Metallio, qui exhibet *Fridericum Henricum*,
137. Principem Arausicanum, ejusque conjugem, *Amaliam*, e Comitibus Solmensibus ortam, cujus accedit genealogia. *Undevigesimo* loco apparet Numus diversi metalli, isque unilateralis, qui insignia societatis psychosophicæ, quam D. *Joannes Joachimus Becherus* molitus fuit, repræsentat, ac in causa est, ut Autor vitam & maculas *Becheri* instabilis ac vagi di-
158. ligentia haud exigua addiderit. Succedit rarior Numus ar-
TAB. VI genteus, ad *Andream Dandalum*, Ducem Venetiarum, suis ab
Fig. 4. A. 1343 usque ad 1354 præsidentem, referendus. Pietatis nos admonet Thalerus Ducis Brunsuico-*Luneburgici*, *Augusti*, quo extremum natalem A. 1666 memoriæ commen-
162. davit, adjecto symbolo: *Alles mit Bedacht*. Commentatur ad eum Autor de ejus per *Joannem Saubertum* juniorem versione V. T. Teutonica, A. 1665 cœpta, & usque ad *1 Sam. XVII, 12*, continuata. Vidimus olim apud *Joannem Andream Schmidium* Helmstadii exemplar consimile, eousque perductum. Cessavit ob mortem *Augusti* institutum, cujus usum merito

Digitized by Google

merito prædicat Autor, idque a judiciis malignis defendit pro more, hoc eſt, ingenue ſolideque. At vocat nos Numus, qui *Jacobum II*, Angliæ Regem, A. 1685 diademate ornatum ſiſtit. Pag. 169.
Excipit eum Thalerus rarior Comitis Sinzendorfenſis, *Georgii Ludovici*, A. 1676 percuſſus. Non minus raritate commendabilis eſt Numus aureus Comitis Palatini Sulzbacenſis, *Christiani Augusti*, ad A. 1665. 183.
Pulchritudine enitet Numiſma, quod A. 1679 percuſſum eſt & Poetæ Batavici, *Jodoci van den Vondel*, memoriam ad poſteros tranſmittit. 193.
Electori Bavariæ, *Maximiliano*, Numus ſequens ad A. 1640 ſacer eſt, Monachii ad majorem munitionem perducti teſtis. 209.
Succedit Numus, qui mortem *Caroli XII*, Suecorum Regis, exhibet, ac Moeda *Alphonſi VI*, Regis Luſitanorum infelicis. Suecos A. 1679 ex Boruſſia celeriter repulſos, indicat Numiſma mnemonicum Electoris Brandenburgici, *Friderici Wilhelmi Magni*. 225.
Numiſma Ducis Wirtembergici, *Eberhardi Ludovici*, exhibet in poſtica imperiale vexillum, ab oppugnatione & caſtro Grüningen cognominatum. 233.
Adjicit ei Autor judicium de lite ſuper illo agitata, ac de ſcripto *Weinlandi*. Numiſma ſequens ſpectat ad *Placidum de Droſte*, Abbatem Fuldenſem, ac A. 1688. 241.
Illuſtrat id Autor commentatione de ejus genere ac jure, Abbatibus Fuldenſibus a *Carolo VI* conceſſo, jure ſcilicet coronandi Imperatricem, ſeu Reginam Romanorum. Progredimur ad hebdomada 32. 249.
Suppeditat ipſa Thalerum ſepulchralem, quo conſulitur memoriæ *Friderici*, Ducis Slesvico-Holſati, A. 1702 in pugna Cliſcovienſi occiſi. Adjungit Numo ex *Samuelis Reimari* concione funebri nonnihil, eloquentia ſalſiori imbutum. 257.
Numiſma Principum Anhaltenſium, quod illi ſuccedit, ſpectat ad A. 1569, viſendoſque offert fratres tres, *Joannem Georgium*, & *Joachimum*, ac in poſtica *Joannis* filios, *Joachimum Erneſtum* & *Bernhardum*. Rariſſimus eſt Thalerus TAB. VI
urbis Luneburgi, qui juris venandi eſſe index dicitur, quod Fig. 5.
A. 1562 arctiori limite fuit determinatum. Haud pigebit 265.
lectorem legiſſe diatribam, huic numo adjectam. Lucernam ipſa olet, & cedro eſt digna. Numus 35 repræſentat 273.

 Ca-

Carolum Wilhelmum Fridericum, Marchionem Onoldisbacensem, A. 1741 Comitatus Sayn portione Altenkirchensi locupletatum. Operæ pretium fuerit, lectitasse adjunctam de gente Saynensi commemorationem, idque, quod illi innexum est,
Pag. 284. jus successionis, Sereniss. Marchioni assertum. Numus *36* est Ducatus Wirciburgicus, annis 1724 sequentibusve ad 1729 cusus; cui accedit expositio de potestate Episcoporum Herbipolensium Ducali, ac titulo *Ducis Franconiæ*, quem inde ex Seculo XV Episcopi adhibere consueverunt, & qui ultra Episcopi terras haud procedit. Si singula majoris momenti monumenta, quibus hæc Sylloge XIV effulget, persequi, lectoremque docere, tentaremus; non possemus, quin paginarum singularum huc referremus compendiosam enarrationem. Eamque ob causam hic moram injicimus calamo nostro, & eos, quorum in-
385 seq. terest, ad Cel. Autoris Delicias candide meritoque remittimus, postquam significavimus, historiam *Ludovici XIV* numismaticam, annisque adstrictam, a Cel. Viro solerter & studiose hic fuisse adornatam.

JOANNIS MARTINI CHLADENII LOGICA SAcra, sive Introductio in Theologiam systematicam.

Coburgi, in officina Ottoniana, 1745, 8.
Alph. 1 plag. 17.

Ea nunc temporis est indoles, ut necessum sit, singulas non solum doctrinæ Christianæ majores partes, sed minutissimos quoque articulos, tanta sollicitudine comprobare, quantam ætas nostra, a credulitate procul sejuncta, requirit. Elapsis jamjam Seculis fere ubique locorum *alia ratione* ad populum, alia ad eruditos, de dogmatibus theologicis antistites disseruerunt. Eo fine collecta fuerunt Systemata theologica, ut ii, qui ad dubitandum proniores, aut in sententias contrarias essent procliviores, a veritate non recederent, sed potius interventu acroamatici ac subtilioris, suoque ingenio accommodatioris, doctrinarum generis ab erroribus aut arcerentur, aut revocarentur. Quorum hominum cum ingens ac varia

varia fuerit multitudo, ac nova veluti ſeges ſeculis ſingulis, immo in dies, ſuccreverit; moles ſyſtematum, ſenſim paulatimque aucta, novam adjecit eis, qui ad dignitatem doctoris adſpirant, curam, eamque geminam, unam in eis, quæ per majores prudentiſſime ſunt conſtituta, recte intelligendis ac vindicandis poſitam, alteram in capitibus illis, ad poſteros citra corruptelas propagandis, ac neceſſario incremento auctis, tradendis excubantem. Curæ autem huic ſatisfaciet nemo, niſi præſidiis doctrinæ Logicæ ſatis inſtructus. Philoſophis quibusdam id referimus acceptum, quod doctrinæ Logicæ ab impedimentis ſupervacuis liberatæ, ac novis inventis, partim neceſſariis, partim ad veritatem dijudicandam aptis, auctæ ſunt ac locupletatæ. Progreſſi poſtea fuerunt alii ad methodum mathematicam, ſeu potius logicam, Theologiæ ipſi revelatæ inferendam. Qui graviſſimum tantæ rei perficiendæ onus ſubierunt, ceterique, qui *uſum Philoſophiæ, in Theologia* ſe prodentem, deſcripſerunt, id ſumſere pro certo ac explorato, doctrinas logicas, quibus huc uſque fruimur, ſufficere non ſolum ſyſtemati philoſophico, ſed etiam theologico, & conſtituendo, & explicando. Noſter vero dudum ſuſpicatus fuit, diverſam eſſe ſyſtematis, tum philoſophici, tum theologici, rationem; neque ea, quæ in hoc traduntur, omnia ad eas notionum & propoſitionum ſpecies referri poſſe, quas Philoſophi, in ſui ſyſtematis uſum, hactenus tradiderunt. Meminit ipſe primo, in ſacris literis reperiri ſententias, myſteriis imbutas, ac ſupra rationis regionem collocatas. Deinde, illud ſyſtemati theologico proprium eſſe, animadvertit, quod in hoc ſingula dogmata ad certa Codicis ſacri teſtimonia, tanquam ad ſuum principium, referantur. Quid de hoc demonſtrationis genere in logicis doctrinis vulgo auditur? Et quid porro? In ſyſtemate Philoſophico veritates non niſi univerſales traduntur. Sacer autem Codex quamplurimas continet hiſtoricas veritates, e. g. hiſtoriam Servatoris noſtri, prævaricationes & angelorum & hominum, extremum judicium. Ad ea, quæ oblique ſunt hiſtorica, ſpectant adhortationes, preces, promiſſiones,

minæ, alia. Accedit, quod de *propoſitionibus, voluntatem ſignificantibus*, non magis uſquam præcipiunt Logici. Quis vero ignorat, ſententiis hujus generis ſacrum Codicem eſſe refertiſſimum? Huc refer leges, mandata, precationes, vota, ſuſpiria, ſimilia. Vellicant tandem animum notiones *analogiæ fidei, teſtimoniorum, locorum claſſicorum, ſedis doctrinæ, puritatis*, ac *ſimplicitatis*, quæ ineſt *doctrinæ*. Hæc ſingula ſtudioſius collegit, digeſſit, ac invicem copulavit Autor. Rem varie tentanti contigit, ut in illa D. *Martini Chemnitii* incideret hypomnemata, quæ huic libello adjunxit. Veneratus illico fuit hunc viæ ducem, magis tamen in tractationis progreſſu, quam ingreſſu. Hæc *Logicæ* hujus *ſacræ* eſt origo. Uſus in eo conſiſtit; ut ſententiæ ac concluſiones theologicæ hodie vix facile empæctis, vel Philoſophiæ oſtentatoribus, aliisque hominibus, niſi recte e principiis ac debite comprobatæ ſint, approbentur: neu quis credat, ea, quæ ad vulgarem probationum formulam revocari non poſſunt, omnem omnino idoneam admittere probationem. Impugnantur veritates divinitus revelatæ multo nunc, quam olim, ſubtilioribus inſtrumentis machinisque, quarum impetum, niſi genere doctrinarum ſimili pugnes, vix queas declinare. Solent enim, qui acerrimo religionem Chriſtianam invadunt infeſtantque ſtudio, ſpecioſum rationis titulum ſibi obtendere ac arrogare. Solent iidem vehementer conqueri, quod ipſis videtur vis rationi inferenda eſſe, ut, quod ad credendum propoſitum eſt, id credere, ſibique perſuadere, queant. Ipſi inprimis in hiſtoria hærent geſtorum, quæ in ſacris literis ſunt præſcripta. Igitur ab ea parte revelationis cum ratione fingunt pugnam, ubi rationis & Philoſophiæ præceptum exſtat fere nullum. Impoſſibilia modo ſibi obtrudi clamitant, ubi, qui res ejusmodi, qualem eveniſſe legunt, fieri poſſit, e locis ſuis communibus intelligere ac penetrare animo non poſſunt. Verendum ſane eſt, ne brevi, qui in pectore minimum fidei gerit, is cummaxime ratione vulgo reputetur inſtructus. Suum igitur duxit Cl. Autor, cladem, ab hiſce rationis nudæ pullis cœtui ſanctiori imminentem, arcere, ac pro viri-

viribus exterminare. Eo fine annisus est, ut iis, quæ a præjudicatis opinionibus pendent, obicem obderet, ac certiora substitueret falsis ac imaginariis nugivendulorum decretis. Decerpsimus hæc ex Præfatione, ne quis lectorem urgeret scrupulus, anquirentem, quare & quem in finem, quibusque initiis, Autor librum hunc composuerit. Liber ipse complectitur *Prolegomena*, ac *Capita novem*, præterea veram de historia notionem, theoriam sensus interni, theoriam sententiarum, ac paralipomena ad theoriam conclusionum & probationum. In Prolegomenis edisseruntur limites Logicæ philosophicæ, habitus veritatum theologicarum ad Logicam Philosophorum, eaque veritatibus theologicis haud sufficiens, systematique theologico sustinendo impar, *discrimen Logicæ philosophicæ ac sacræ*, synonymum Logicæ sacræ, hujusque usus, historia, scholion, ac significatio, qua docemur, Logicam sacram esse Hermeneuticæ sacræ partem. *Capiti primo* de *notionibus theologicis* inscriptio fuit præfixa. *Capite secundo* de *vocibus theologicis* exponitur. *Tertium* in recensendis *propositionibus theologicis* versatur. *Quarto definitiones theologicæ* declarantur. *Quinto* de *conclusionibus theologicis* disseritur. *Sextum* de *veritate theologica, fide, & erroribus in Theologia*, inscriptum est. *Septimo* de *locis theologicis* exponitur. *Octavo* de *systemate theologico* agitur. *Nonum* recenset *usum & utilitatem Philosophiæ in Theologia systematica.* Ordo tractandi ubique est naturalis, sibi constans, & perspicue expressus. Delibabimus, ut exstet specimen, Capitis, *de locis theologicis* inscripti, summam. Definit locum theologicum Autor per *tractationem continuam earum veritatum theologicarum, quæ ad* Pag. 392.
unam spectant notionem theologicam. In loco theologico veritates ordine naturali tradendas esse, in quo ea præcedunt, quæ ad sequentia faciunt intelligenda, monet. Requirit, ut utilitatem publicam complectatur locorum ejusmodi tractatio. Hos, docet, non solum dogmata, quæ omni tempore 395.
in ecclesia inculcari debent, sed varias quoque hominum opiniones,

niones, errorumque deſcriptiones ac refutationes, complecti. Notio theologica, eaque vel mediata, vel immediata, quomodo ſit inſtruenda, fuſius exponit. Sedem doctrinæ defi-
Pag. 402. nit. *Notiones vicarias* ex controverſiis originem trahere, monet, docens præterea, nullam fere eſſe notionem theologicam, quæ, una cum concluſionibus ſuis, non ſit aliquando variis modis aut multiplici errore, aut fictionibus, inquinata. Unde colligit, cuilibet loco theologico eſſe duas partes, unam dogmaticam, & alteram polemicam. Addit, in dogmatibus
406. res a formulis eſſe diſtinguendas. In rationibus immediatis formulas ſacri Codicis eſſe retinendas, ſignificat, largitus, formulas concluſionum theologicarum & notionum mediatarum
409. ab arbitrio hominum pendere. Oſtendit porro, quando & ubi forma propoſitionum logicarum ſit neceſſaria. Docet idem, omnino intereſſe, ut loci theologici, propoſitiones theologicas forma logica exhibentes, exſtent. Explicat mu-
417. tationes partis dogmaticæ & polemicæ loci theologici. *Forma doctrinæ*, hoc judice, continet mutabiles cujusque doctrinæ determinationes, ac denotat modo formam ſingulorum dogmatum, modo formam loci theologici, modo formam corporis doctrinæ. Formam doctrinæ dari, *oſtendit*. Formulæ dogmatis duas attribuit partes, primo formulam, deinde probationis genus. *Subſtantiam dogmatum* opponit formæ eorundem. Docet artem invenien-
421. di principium dogmatis. Propoſitiones myſticas ad formam doctrinæ pertinere, easque probari non poſſe, monet. Oſtendit earum periculum, & cum ſimplicitate fidei disconvenientiam. *G. Arnoldi* commendationem, Theologiæ myſticæ faventem, repellit & exterminat. *Monſtrat modum*, quo *termini metaphyſici* propoſitiones immediatas ingrediun-
428. tur, immo mediatas. A myſteriis exponendis procul eſſe jubet terminos metaphyſicos, eo quod periculum eſt, ne hinc notiones ambiguæ naſcantur. Id, quod in dogmate, mutatis licet formulis probationisque modis, idem ſemper manet,
436. *fundamentum dogmatis* cum *Chemnitio* appellat. Formam doctri-

doctrinæ ob præstantiam collaudat, licet concedat, eam per errores mutari. Damna Theologiæ scholasticæ & mysticæ enarrat. Gradum ordinis, in systemate theologico enitentem, exponit & format. Systematum theologicorum usum ad concordiam ecclesiæ observandam prodesse censet. Pag. 461.
Momenta ea, quæ Theologum reddunt systematicum, recenset. Enumerat systematis polemici partes & artes, quibus in eo est opus. Inprimis & commendat rationis culturam, regulasque præscribit morales. *Philosophia* ex 469.
ejus judicio est veritatum universalium, per rationem nobis cognitarum, series. Usui hujus in Theologia indicato succe- 477.
dunt *Martini Chemnitii de usu & utilitate locorum theologicorum Hypomnemata*, quibus Cl. *Chladenius* suas addidit illustrationes. *Hermæ Pastorem* genuinum intercidisse, *Chemnitii* est 495.
sententia. Formam doctrinæ, defunctis *Augustino* ac *Cyrillo*, nimis esse mutatam, *Chemnitius* queritur. *Joannis Damasceni* libris *de orthodoxa fide* jam paleas esse admixtas, indicat. *Bandini Summam* intercidisse, negamus, qui eam manibus terimus, rati, *Petrum Lombardum* inde multa mutuatum. 505.
Nisi fallimur, ex hisce speciminibus, quantum bonæ frugis huic insit libro, jam intelligitur satis superque.

J. T. WALZII ADDITAMENTUM AD SCHEdiasma, in Novis Actis Anni præsentis Mens. Sept. P. I pag. 506 seq. exhibitum.

Cum ante paucos dies *Septembrem Actorum* nactus, in eodem Continuationem Schediasmatis mei *de Methodo interpolandi* cursim relegerem, deprehendi, me *pag. 524* *ἀβλεψίαν* quandam festinando commisisse, quam continuo reparare visum est, ne alios forsan in errorem inducat; quo facto, pauculas adhuc observationes, ad hanc ipsam materiam spectantes, subjungere licebit.

Error positus est in invenienda summa seriei *A) pag. 522* ad quemvis terminorum numerum n, post verba: *Tunc eadem, qua prius, ratione evincetur* &c. Nam in serie terminorum ρu^{n+1}, σu^{n+2}, τu^{n+3} &c. termini geometrice progressionales u^{n+1}, u^{n+2}, u^{n+3} &c. non hujus sunt indolis ac in serie *A)* cum

u^{n+2}, u^{n+3}, &c. non ſint ſucceſſivæ poteſtates termini primi u^{n+1}; ad quod, aliis tunc occupatiſſimus, & ad finem properans, non ſatis attenderam.

Expediet itaque, rem paulo generalius concipere: Si nempe loco ſeriei *pag. 522* ponamus hanc: *A*) $\alpha u^{\theta} + \beta u^{\theta+\eta} + \gamma u^{\theta+2\eta} + \delta u^{\theta+3\eta} +$ &c. in infin. in qua coefficientes deducant ad differentias conſtantes ordinis μ, erit ejusdem terminus generalis, ad locum n pertinens, $u^{\theta+(n-1)\eta}(\alpha + \frac{n-1}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2} d'' + \ldots + \frac{(n-1)(\ldots)(n-\mu)}{1.\ 2.\ \ldots\ \mu} d^{\mu})$. Jam, inſiſtendo plane veſtigiis ratiocinii, *l. c.* expoſiti, hujus ſeriei in infinitum continuatæ ſumma invenietur $= \frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{d'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \ldots + \frac{d^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}$; hæcque in ſuperiorem illam transmutabitur, ponendo $\theta = \eta = 1$. Quodſi jam invenienda ſit ſumma hujus ſeriei *A*) ad datum terminorum numerum n, ſit terminus, cujus index eſt n, æqualis huic, $\pi u^{\theta+(n-1)\eta}$; ſequentes itaque erunt, $\varrho u^{\theta+n\eta}$, $\sigma u^{\theta+(n+1)\eta}$, $\tau u^{\theta+(n+2)\eta}$, &c. eorumque ſumma $= u^{n\eta}(\varrho u^{\theta} + \sigma u^{\theta+\eta} + \tau u^{\theta+2\eta} +$ &c.) quæ ſupponitur in infinitum continuari Jam a coefficientibus ϱ, σ, τ, &c. capiantur ſucceſſivi differentiarum *ordines*, ſitque Δ' prima primarum, Δ'' prima ſecundarum, Δ''' prima tertiarum, &c. dum perveniatur ad Δ^{μ}, quæ eſt prima ordinis μ, ultra quam per hypotheſin nullæ dantur amplius: tunc eadem ratione, qua prius, evincetur, fore $\varrho u^{\theta} + \sigma u^{\theta+\eta} + \tau u^{\theta+2\eta}$ + &c. in infin. $= \frac{\varrho u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{\Delta' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{\Delta'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \ldots + \frac{\Delta^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}$. Cujus ſinguli termini ſi ducantur in $u^{n\eta}$, prodibit

ſumma

ſumma omnium terminorum in infinitum, ab eo, qui ordine eſt n. Quæ ſi a ſumma totius ſeriei A) ſubtrahatur, differentia exhibebit ſummam tot terminorum ejus, quot ſunt unitates in n. Sit hæc ſumma $= S$: erit itaque $S = \frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{d'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \ldots + \frac{d^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}} - u^{n\eta}\left(\frac{\varrho u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{\Delta' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{\Delta'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \ldots + \frac{\Delta^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}\right)$. Supra autem jam innuimus, calculum diduci & concinnari poſſe: id quod paucis, quia hic opportunum eſt, oſtendere libet. Nimirum ϱ, Δ, Δ'', Δ''', &c. exprimere oportet; quia vero eſt $\pi = \alpha + \frac{n-1}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ \ 2} d'' + \text{\&c.} + \frac{(n-1)(\ldots)(n-\mu) d^{\mu}}{1.\ \ldots\ldots\ \mu}$, liquet, poſito $n+1$ loco n, provenire $\varrho = \alpha + \frac{n}{1} d' + \frac{n(n-1)}{1.\ \ 2} d'' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu+1) d^{\mu}}{1.\ \ 2\ \ldots\ldots\ \mu}$. Pari ratione Δ, Δ'', &c. dabuntur per d, d'', &c. Cum vero ſeries α, β, γ, δ, ε, &c. per hypotheſin habeat differentias conſtantes ordinis μ, illico perſpicitur, de ſingulis differentiarum non ſecus eſſe pronuntiandum. Series itaque differentiarum primarum habebit differentias conſtantes ordinis $\mu - 1$; ſeries ſecundarum deducet ad differentias æquales ordinis $\mu - 2$, atque ita de ceteris. Porro notandum, ſi numerus terminorum ſeriei α, β, γ, δ, ε, &c. ſit $= n$, ſeriem differentiarum primarum conſtare terminis numero $n-1$; ſecundarum, numero $n-2$; tertiarum, numero $n-3$, & ſic porro. Hinc in ſerie differentiarum primarum, cujus terminus primus eſt d', index loci τȣ Δ' erit $\doteq n+1$; pariter in ſerie ſecundarum, cujus agmen ducit d'', index τȣ $\Delta'' = n+1$, & ſic deinceps in omnibus reliquis. Nam e. g. Δ'' tum demum locum habet, cum ponitur τ, terminus nempe, cujus index eſt $n+3$: igitur, cum numerus terminorum in ſerie ſecundarum binario deficiat a numero terminorum ſeriei primitivæ, α, β, γ, &c. palam eſt, indicem ipſius Δ'' eſſe $\doteq n+1$, pariter

ac omnium subsequentium, de quibus simile judicium valet. His intellectis, erit, per Theorema generale, $\Delta' = d' + \frac{n}{1} d'' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d''' + \frac{n(n-1)(n-2)}{1.\ 2.\ 3} d^{\text{iv}} + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu) d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots\ldots (\mu-1)}$;

$\Delta'' = d'' + \frac{n}{1} d''' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d^{\text{iv}} + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-1) d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-2)}$;

$\Delta''' = d''' + \frac{n}{1} d^{\text{iv}} + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-2) d^{\mu}}{1.\ 2\ \ldots\ldots\ldots (\mu-3)}$, & sic porro; tandemque $\Delta^{\mu} = d^{\mu}$ per hypothesin. Quibus valoribus substitutis, erit summa seriei in infinitum continuatæ, & incipientis a termino, cujus locus designatur per $n+1$, æqualis

$$\frac{u^{\theta+n\eta}}{1-u^{\eta}}\left(\alpha + \frac{n}{1} d' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d'' + \frac{n(n-1)(n-2)}{1.\ 2.\ 3} d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu+1) d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots \mu}\right) + \frac{u^{\theta+(n+1)\eta}}{(1-u^{\eta})^2}\left(d' + \frac{n}{1} d'' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu) d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-1)}\right) + \frac{u^{\theta+(n+2)\eta}}{(1-u^{\eta})^3}\left(d'' + \frac{n}{1} d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-1) d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-2)}\right) + \frac{u^{\theta+(n+3)\eta}}{(1-u^{\eta})^4}\left(d''' + \ldots\ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-2) d^{\mu}}{1.\ 2\ \ldots\ldots\ldots \mu-3}\right) + \ldots + \frac{u^{\theta+(\mu+n)\eta} d^{\mu}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}.$$

Hæc series in priorem mutatur, si ponas $n=0$; tunc enim emergit summa omnium terminorum, a primo ad infinitum, nempe $\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2}$ + &c. ad quam principio pervenimus. Ordinatis autem terminis juxta α, d', d'', d''', &c. emerget forma seriei commodior, nempe $u^{n\eta}$

$\Big(\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}}$

$$\left(\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + d'\left(\frac{n u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2}\right) + d''\left(\frac{n(n-1)u^{\theta}}{1.\,2\,(1-u^{\eta})} + \frac{n u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3}\right) + d'''\left(\frac{n(n-1)(n-2)u^{\theta}}{1.\;2.\;3\,(1-u^{\eta})} + \frac{n(n-1)u^{\theta+\eta}}{1.\;2\,(1-u^{\eta})^2} + \frac{n u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \frac{u^{\theta+3\eta}}{(1-u^{\eta})^4}\right) + \&c. + d^{\mu}\left(\frac{n(n-1)(\ldots.)(n-\mu+1)u^{\theta}}{1.\;2\ldots\ldots\ldots\mu\,(1-u^{\eta})} + \frac{n(n-1)(\ldots.)(n-\mu)u^{\theta+\eta}}{1.\;2\ldots\ldots(\mu-1)(1-u^{\eta})^2} + \ldots\ldots\ldots + \frac{u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}\right)$$

Fiat jam n numerus infinitus, & ſtatuatur u unitate minor: tunc omnes hi termini in nihilum abibunt, adeoque ſumma omnium terminorum poſt infiniteſimum erit $=0$, id quod indicio eſt, ſeriem, in infinitum licet extenſam, magnitudinis tamen finitæ eſſe. Quo autem minus exercitati ſatis perſpiciant, ſi $n=\infty$, omnes terminos deſtructum iri: animadvertendum eſt, eo caſu eſſe v. g. $n(n-1)(n-2)=\infty(\infty-1)(\infty-2)=\infty^3$, & ſic de reliquis, cum ſit $\infty\pm q=\infty$, ſignificante q numerum finitum quemcunque. Poteſtas autem infinita fractionis $\frac{q}{q+1}$ ſive $\left(\frac{q}{q+1}\right)^{\infty}$ perinere ad ordinem $\frac{1}{\infty^{\infty}}$, adeoque valor ejusdem in infiniteſimo infinite parvorum ordine collocabitur. Cum itaque $u^{n\eta}$, hoc eſt, quantitas ordinis $\frac{1}{\infty^{\infty}}$ in ſingulos ſeriei terminos ducatur, atque coefficientes $n(n-1)(n-2)(\ldots.)$ &c. ad ſummum efficere poſſint quantitatem ordinis ∞^{μ}, exiſtente μ numero finito: facile intelligitur, maximum ſeriei terminum fore $\frac{1}{\infty^{\infty-\mu}}$, hoc eſt re vera $=0$, unde multo magis ceteri evaneſcent. Hæc igitur ſeries, ſi a priori $\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2}$ + &c. dematur, exhibebit S, hoc eſt, ſummam ſeriei A) a principio uſque ad terminum (incluſive), cujus index eſt n. Quam vero formam valor

lor ipsius S habiturus sit, facillime in oculos incurrit, ut, plura hac de re exponere, non sit necesse.

Cum series $A)\ \alpha u^{\theta} + \beta u^{\theta+\eta} + \gamma u^{\theta+2\eta} +$ &c. summationem indefinitam admittat; hæc quoque summabilis erit, $B)\ \alpha u^{\theta} + \beta(u^{\theta} + u^{\theta+\eta}) + \gamma(u^{\theta} + u^{\theta+\eta} + u^{\theta+2\eta}) + \delta(u^{\theta} + u^{\theta+\eta} + u^{\theta+2\eta} + u^{\theta+3\eta}) +$ &c. in inf. Nam potest hæc dispesci in partiales

$C \ldots\ \alpha u^{\theta} + \beta u^{\theta+\eta} + \gamma u^{\theta+2\eta} + \delta u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$D \ldots\ \beta u^{\theta} + \gamma u^{\theta+\eta} + \delta u^{\theta+2\eta} + \varepsilon u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$E \ldots\ \gamma u^{\theta} + \delta u^{\theta+\eta} + \varepsilon u^{\theta+2\eta} + \zeta u^{\theta+3\eta} +$ &c. quarum quælibet similis est ipsi A; vel etiam summæ serierum verticalium immediatæ possunt ex Theoremate generali elici, cum α, β, γ, &c. tandem ad differentias constantes deducere ponantur.

Pariter erui poterit summa seriei $F)\ \alpha u^{\theta} + \beta(u^{\theta} + 2u^{\theta+\eta}) + \gamma(u^{\theta} + 2u^{\theta+\eta} + 3u^{\theta+2\eta}) + \delta(u^{\theta} + 2u^{\theta+\eta} + 3u^{\theta+2\eta} + 4u^{\theta+3\eta}) +$ &c. nec non hujus, $G)\ \alpha u^{\theta} + \beta(u^{\theta} + 3u^{\theta+\eta}) + \gamma(u^{\theta} + 3u^{\theta+\eta} + 6u^{\theta+2\eta}) + \delta(u^{\theta} + 3u^{\theta+\eta} + 6u^{\theta+3\eta} + 10u^{\theta+3\eta}) +$ &c. Atque generaliter, summa hujus, $H)\ \alpha a u^{\theta} + \beta(a u^{\theta} + b u^{\theta+\eta}) + \gamma(a u^{\theta} + b u^{\theta+\eta} + a u^{\theta+2\eta}) + \delta(a u^{\theta} + b u^{\theta+\eta} + c u^{\theta+2\eta} + d u^{\theta+3\eta}) +$ &c. modo a, b, c, d, &c. iterum sint ejus indolis, ut differentias alicujus ordinis pariant æquales. Namque H potest discerpi in

$I \ldots\ \alpha a u^{\theta} + \beta b u^{\theta+\eta} + \gamma c u^{\theta+2\eta} + \delta d u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$K \ldots\ \beta a u^{\theta} + \gamma b u^{\theta+\eta} + \delta c u^{\theta+2\eta} + \varepsilon d u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$L \ldots\ \gamma a u^{\theta} + \delta b u^{\theta+\eta} + \varepsilon c u^{\theta+2\eta} + \zeta d u^{\theta+3\eta} +$ &c.

quæ singulæ sunt similes seriei A); vel etiam summa serierum verticalium statim ex Theoremate generali elicitur.

Potest etiam series α, β, γ, δ, &c. combinata supponi ordinatim

natim cum pluribus geometricis progreſſionibus; e. g. detur ſeries $\alpha u + \beta(u^2 + x) + \gamma(u^3 + x^2 + z) + \delta(u^4 + x^3 + z^2 + t) +$ &c. ubi ad inveniendam ſummam nulla alia re opus eſt, quam diſſolutione ſeriei in ſuas componentes, $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3 + \delta u^4 +$ &c. $+ \beta x + \gamma x^2 + \delta x^3 +$ &c. $+ \gamma z + \delta z^2 +$ &c. $+ \delta t +$ &c. quæ ſingulæ ſimiles ſunt ipſi A.)

Ex his igitur omnibus de præſtantia Methodi *Newtonianæ* judicare proclive eſt, cujus quippe opera ſummæ omnium ſerierum, quæ tandem ad differentias alicujus ordinis conſtantes deducunt, eruere licet. Hujus autem naturæ ſunt omnes omnino ſeries *Algebraicæ* quarum termini generales deſignantur formula catholica: $a + by + cyy + dy^3 + ey^4 + \ldots + gy^m$, denotante y numerum terminorum. Quod cum ſatis quidem videatur clarum; eorum tamen in gratiam, qui in hac facultate minus provecti ſunt, hunc in modum poterit demonſtrari. Exponatur namque y ſucceſſive per 1, 2, 3, 4, ... m, & termini exinde geniti dicantur ordine $A, B, C, D, \ldots\ldots Q$; erunt igitur hi æquales ſeriebus verticalibus ordinatim ſubſcriptis:

(A)	(B)	(C)	(D)	(Q)
$+a$	$+a$	$+a$	$+a$	$+a$
$+b$	$+2b$	$+3b$	$+4b$	$+yb$
$+c$	$+4c$	$+9c$	$+16c$	$+yyc$
$+d$	$+8d$	$+27d$	$+64d$	$+y^3d$
$+e$	$+16e$	$+81e$	$+256e$	$+y^4e$
$+$..	$+$..	$+$...	$+$.........	$+$....
$+g$	$+2^mg$	$+3^mg$	$+4^mg$ ...	$+y^me$

Unde perſpicuum eſſe, ſeriem $A + B + C + D + \ldots + Q$ conflari ex ſeriebus horizontalibus ordine adſcriptis. Earum vero quælibet habet Coefficientes figuratos, prima quippe ſeriem monadum, ſecunda lateralium, tertia quadratorum, quarta cuborum, ultima denique ſeriem $1 + 2^m + 3^m + 4^m +$ &c. Omnes autem deducunt ad differentias conſtantes, & ultima quidem ad has, quarum ordo eſt m; quare etiam ſeries $A + B + C + D + \ldots + Q$ ad eaſdem deducet, atque ſumma ejus per hanc methodum omnino dabitur.

Quoniam igitur in ſerie Algebraica, cujus terminus generalis

lis est $a + by + cyy + \ldots + gy^m$, differentiæ ordinis m sunt inter se æquales: sequentes, ordine $m + 1$, $m + 2$, &c. omnes in nihilum abibunt; quod quidem *pag.* 525 paucis jam notavimus. Sit jam $m + 1 = q$, atque designent Q, P, O, N, M, &c. terminos seriei ordine retrogrado sumtos; eritque $Q - qP + \frac{q(q-1)}{1.\ 2} O - \frac{q(q-1)(q-2)}{1.\ 2.\ 3} N + \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4} M - \&c. = 0$. Numerus autem terminorum excerptorum semper est $= q + 1$, sive $= m + 2$, cum ex Tabula differentiarum patescat, ad formandas differentias ordinis q requiri terminos $q + 1$. Atque hæc est proprietas serierum Algebraicarum plane insignis, in quam primus, ni fallimur, incidit Cel. *Moivræus*, eamque postea quoque protulit Cel. *Dan. Bernoullius* in *Tomo III Comment. Petrop.* longe alia methodo usus. Superiores vero relationis scalas omnes locum habere, ex unciis ipsius $(1-a)^{q+\pi}$ desumtas, (posito nempe $\pi =$ numero integro affirmativo, & $\succ 1$,) supra itidem monuimus. Hæc igitur sufficiant, dum promissis, sub finem prioris Commentationis datis, alia occasione steterimus. *Errata* quædam, in priori Commentatione admissa, L. B. ita corrigat, rogamus. *Pag.* 71 *lin.* 30 leg. *per bosce campos*; *pag.* 81 *lin.* 25 l. *ordinatæ*; p. 87 lin. 27 l. *$\alpha A + \beta B$ maximum vel minimum*; *pag.* 506 *lin.* 12 l. *Act. Erud. A.* 1745; *pag.* 508 *lin.* 18 l. *eliciendos*; *pag.* 511 *lin.* 4 l. $k-2l$; *pag.* 515 *lin.* 5 l. $\frac{x-1}{1} d$; *pag.* 515 *lin.* 4 l. $4(n-1) + \frac{6(n-1)(n-2)}{1.\ 2}$; *pag.* 516 *lin.* 14 l. 5150; *pag.* 517 *lin.* 32 l. $n-1$; *pag.* 518 *lin.* 9 l. *quantitatibus*; *lin.* 33 in divisore l. *1.2*; *lin.* 34 in divisore l. *1.2*; *pag.* 519 *lin.* 15 l. *generales*; *pag.* 521 *lin.* 14 loco $+$ scribe $\times$; *pag.* 525 *lin.* 30 l. $(a + 3b)^n$; *pag.* 528 *lin.* 3 l. *vocentur, A, B, &c.*

ANTIQUITATUM GRÆCARUM, PRÆCIPUE Atticarum, descriptio brevis.

Lugduni Batavorum, apud Ger. Corts, 1740, 8 maj.

Plag. 9.

Concinnum hoc Opusculum Autor doctissimus divisit in *Partes quatuor*, quarum *prima* de religione Græcorum agit. Præmittit *Caput I* de situ Græciæ, Atticæ, & Athenarum.
Pag. 5. Græcia dicta est Ἑλλάς, & populi Ἕλληνες, ab *Hellene* quodam; antea

antea vero Γραικοί, a Γραίκῳ, *Thessali* filio, a Romanis Græci, licet hoc nomen in *Homero* non reperiatur. *Atticam* olim Ἰωνίαν dici ab *Ione*, qui Ebræis *Javan* est, filius *Japhethi*, existimat; unde ea in sacris literis *Javan*. Ejus urbs primaria fuit Athenæ, Musarum sedes, a Rege *Amphictyone* ita appellata, & *Minervæ* consecrata, quam Athenienses Ἄστυ vocarunt. *Cap.* Pag. 6.
II Dios memorat, qui pro variis terrarum orbis partibus cœlestes, terrestres, inferi, fuerunt habiti. Inter cœlestes, seu Deos majores, erant *Jupiter*, *Neptunus*, *Apollo*, *Minerva*, *Ceres*, *Vulcanus*, *Juno*, *Mars*, *Mercurius*, *Diana*, *Venus*, *Vesta*, quibus certa munia, ut *Jovi* cœlum, *Apollini* scientiarum inventionem, attribuerunt. Eorum numerum recentiori ætate augebant homines, inter Deos relati, Ἥρωες & Δαίμονες dicti. Ignotos etiam Athenienses coluerunt, quibus aras, βωμὸς ἀνωνύμους, exstruxerunt. *Cap. III* occurrunt lo- 9.
ca sacra, hoc est, agri, Diis consecrati, luci, templa. Hæc, ad morem Ægyptiorum, in locis aditioribus, aut in montibus, extra urbes exstruxerunt, orientem solem versus, foribus apertis, quorum locus sanctior ἄδυτον, penetrale, vocabatur. Præter *Dianæ*, *Junonis*, *Neptuni*, *Cereris*, *Castoris*, & *Pollucis*, nobilissimum erat Ἀρτεμίσιον Ephesi. Templorum ornamenta erant *simulacra*, communi nomine ἀγάλματα, rudia primum, ex ligno & lapidibus; deinde politiora ex ferro, ære, ebore, argento, auro, quæ, diebus festis ex templi adytis educta, carpentis, ἀπήναις, per celebriora urbis loca ferebantur. Dii tutelares & urbium præsides catenis erant revincti, ne in obsidionibus ad hostes exirent. Erant *donaria*, ἀναθήματα, varii generis, coronæ, vestes, vasa ferrea, in quibus præcipua τρίποδες, arma, & spolia, ab ho- 12.
stibus capta. *Cap. IV* recenset sacrorum præfectos, inter quos erant sacerdotes, ἱερεῖς, & summus, ἀρχιερεύς. Eorum ministri erant viri & fœminæ, forte ex nobilissimis civibus electæ, virgines inprimis, *Minervæ*, *Cereris*, *Cybeles*, *Veneris*, sacerdotes. Vestitus erat ex bysso & lino, & coronas gerebant in capite. Sacerdotia evaserunt aliquando gentilitia. *Cap. V* 14.
enarrat cultum sacrum, qui peragebatur precibus. Qui precabatur, ori admovebat manum, quam deinde ad Deum protendebat, quem adorabat; quod proprie προσκυνεῖν, Latine

 ado-

adorare, diceretur. Sacrificia continet *Caput VI*, quorum antiquissima erant odoramenta, θύος, unde Latinum thus, oblationes ex primitiis frugum, deinde mactationes, θυσίαι animalium integrorum, purorum, opimorum, dictæ, bovis injugis & quinquennis, pecudum bimarum, quas Latini bidentes vocant, ut suis, ovis, capri, galli, anseris. Sacrificium ex sue, hirco, & ariete, dicebatur τριττὺς: solenne ex centum animalibus ἑκατόμβη. Victima *Jovis* erat bos quinquennis; *Neptuni* taurus niger, aries, & verres, *Minervæ* juvenca & ovis; Deorum inferorum vacca sterilis & nigra, itemque ovis nigra; *Æsculapii* capra & gallus. Ritus sacrificandi animalia *Cap. VII* continetur. Victima, sertis, vel coronis, ornata, nonnunquam cornubus inauratis, aqua pura adspergebatur, mola salsa, Græcis ὐλαὶ & ὀμεχύται, ejus capiti imponebatur, pili, e fronte inter cornua evulsi, in ignem super aram injiciebantur. Quo facto, caput victimæ securi percutiebatur a ministro sacrorum, & cultro, Gr. μάχαιρα & σφαγὶς dicto, jugulabatur. Victimæ, superis Diis factæ, jugulum superius vertebatur, caput retro; inferis, caput pronum in terram flectebatur. Sanguis excipiebatur vase, quod σφαγεῖον dicebatur. Dissecatione facta, coxæ, ad cremandum paratæ, farre conspergebantur, & aræ, Gr. βωμὸς, impositæ, igne ex lignis aridis & scissis adolebantur, & interdum vinum infundebatur. Sacrificia sequuntur *Cap. VIII* lustrationes, Gr. καθαρμοὶ & ἁγνισμοὶ.
Pag. 19. Fiebant hæ ante rem sacram templa ingressuris, ante sacrificium, sacris initiandis, vota & preces facturis. Postea, qui se actionibus pollutos existimabant, lustrabantur post cædem commissam, post actum venereum, post funus, quo se polluerant. In lustrationibus utebantur *aqua, igne, ovis, &c. Caput*
20. *IX* continet oracula & divinationes. Oracula Gr. χρησμοὶ dicuntur ἀπὸ τῦ χρᾶν. Χρᾶν dicebatur Deus, qui responsa dabat rogantibus. Hæc oracula consulebantur non omnibus, sed statis diebus a viris principibus ac opulentis in rebus gravioris momenti, cum respublica esset constituenda, leges ferendæ, bellum hostibus indicendum, aut pax sancienda, eisque consulentes dona & sacrificia offerebant, quibus multum dignitatis ac reverentiæ accedebat. Ad quæstionem, an responsa oraculorum imposturæ sacerdotum & sacrificulorum fuerint, respondet:

det: Totum hoc opus oraculorum fuisse callidorum hominum Pag. 21.
inventum & commentum, & omnia ibi per fraudes esse per-
acta, vix credibile est; subfuisse tamen sæpius fraudem & do-
lum hominum, pariter certissimum est. *Jupiter* & *Apollo* præ-
fuerunt oraculis. Alibi per interpretes responsa dabantur; ali-
bi a Diis ipsis sive viva voce, sive per somnia, sive per sor-
tes. De oraculo Dodonæo *Cap. X* agit, quod ab urbe Do- 22.
dona nomen habet, ubi non procul quercetum erat, *Jovi* sa-
crum, & una quercus aliis altior, in qua columbæ duæ se-
dentes responsa dederunt consulentibus. Fabulam hanc esse,
quisque videt, cui viri vates occasionem dederunt, qui ex
quercu respondebant; unde *quercus fatidica.* Oraculum Delphi-
cum *Cap. XI* ab urbe Delphis dictum, & omnium erat ditissimum 24.
ex donis oblatis. Hinc proverbium: Χρήματα Ἀφήτορος. Lo-
cus, ubi oracula dabantur, Pythium vocabatur, sacerdos Py-
thia. Quod nonnulli tradiderint, gregem caprarum huic
oraculo dedisse originem, recenset, & de tripode annotat,
non esse vocem originis Ebrææ, sed Græcæ, &, quæ responsa
inde ferebantur, vera habebantur; unde proverbium: ἐκ τρί-
ποδος, Quando hoc oraculum cessaverit, non definitur.
Oraculum Trophonii *Cap. XII* nomen habet a *Trophonio*, & 27.
opera *Saonis* cujusdam inclaruit. Sedes ejus in antro, in quod
ritu quodam descendebant, & futura partim ex visis, partim
ex auditis, cognoscebant. Reduces inde facti erant attoniti;
unde illud: ἐκ Τροφωνίου μεμαντεύται, qui a sacrificulis in
cellam boni genii ad se refocillandos ducebantur. Alia Græ-
ciæ oracula *Cap. XIII* memorat, Amphiarai, quod *Crœsus* 28.
consuluit, & per somnia responsa dedit, cujus fons & aqua,
inde profluens, sacra; porro Apollinis Delii, Branchidarum, &c.
Cap. XIV sequuntur divinationes ex avium cantu & volatu; ex 29.
somniis; per sacrificia; per eorum ignem; per fumum; per
vinum; per sortes; per versus; per virgas Magicæ erant
per mortuos; per aquas; per gallum gallinaceum; per cri-
brum. Aliud vaticinandi genus attingit Autor, quo dæmones
loqui existimabantur per hominum ventres & pectora. *Cap. XV* 31.
agit de ominibus. *Ex se ipsis* erant παλμοὶ, palpitationes cor-
dis, vel oculorum; βόμος, tinnitus aurium; πταρμὸς, ster-
nutatio. *Ex rebus externis*, accidentia præter morem. *Ex*

 verbis,

verbis, quæ boni, aut mali, erant ominis. *Cap. XVI* agit de
Pag. festis diebus, aut in honorem Deorum, aut in memoriam de-
32-38. functorum, bene de patria meritorum. Præcipua festa erant Αδώνια, in honorem *Veneris* & *Adonidis*. Ανθεςήρια, in *Bacchi* honorem; Απατύρια, in honorem *Bacchi* ob convivia, ob *Jovis* & *Minervæ* rem sacram, ob liberorum tonsionem, antequam eorum nomina referebantur in tabulas publicas. Βραυρώνεια, quibus adolescentulæ, decem circiter annorum, indutæ flava veste *Dianæ* consecrabantur. ΔαφνηΦόρια in honorem *Apollinis* celebrabantur a Bœotiis. Ramus oleaginus circumferebatur, in quo sol, luna, stellæ, adumbrabantur. Διονύσια in honorem *Bacchi* celebrabantur Athenis tempore veris; rure autumno. Ελευσίνια singulis quinque annis agebantur; majora in honorem *Cereris*; minora in honorem *Proserpinæ*, & durabant quinque annos, quo temporis spatio non erat fas, ullum apprehendere, aut libellum supplicem offerre. ΘεσμοΦόρια *Cereri* legiferæ erant sacra, in quibus mulieres, legum libros in capite gerentes, Eleusinem petebant, jejunabant sexto die, demissum animum significaturæ. ΟσχοΦόρια a ramis ferendis. Παναθήναια in honorem *Minervæ* majora quinto quoque anno fiebant certaminibus, scilicet equestri, gymnico & musico, magna cum pompa; minora minori in eisdem certaminibus, quorum victori præmio dabatur vas, oleo repletum, itemque corona ex oleis. *Caput XVII* continet ludos, quorum exercitia erant cursus, discus,
39. saltus, pugilatus, lucta. Cursus erat quadruplex, ςάδιον, δίαυλος, δόλιχος, ὁπλίτης. In stadio prior terminus carceres, posterior meta, dicebatur. De posteriori cursore, qui priorem consequi volebat, usurpabatur διώκειν: qui priorem consequebatur, dicebatur καταλαμβάνειν. Qui primus perveniebat ad metam, ei a præfectis ludorum dabatur βραβεῖον, præmium, quod coronæ erant, vel ex oleastro, vel ex pinu, vel ex malo, vel ex apio; qui remanebat, de eo dicebatur ὑςερεῖν, ὑςερεῖσθαι, & καταλείπεσθαι. Discus *Cap. XVIII* dicitur ab antiquo δίσκειν, pro δίκειν, jacere, quia in ae-
41. rem, ope loramenti, projiciebatur, victorque habebatur, qui longius eum ejaculabatur. Lacedæmonii ejus inveniendi autores habentur. Erat autem lamina rotunda, tres, aut

quæ-

quatuor, digitos craſſa, gravis aut lapide, aut ære, aut ferro. Saltus ſequitur *Cap. XIX*, qui fiebat aut manibus vacuis, aut pondera plumbea tenentibus, vel ſupra caput, vel ſupra hu- Pag. 42.
meros. Terminus a quo dicebatur *βατήρ*, limen; ad quem *τὰ ἐσκαμμένα*. Unde proverbium de *hominibus, modum excedentibus*, *πηδᾶν ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα*. Menſura, ſive regula, dicebatur *κανών*. *Cap. XX* docet pugillatum, qui primum
fiebat pugnis, deinde cæſtu, qui erat lorum ex corio bubulo, 42.
conſtans maſſa plumbea, ærea, ferrea, & brachiis alligabatur. Artis erat maximæ, adverſarii vitare ictum corporis flexione, nec in aerem verberare. Plagæ in facie dicebantur *ὑπώπια*, & is, qui in pugna inferior diſcedebat, victori manus ſubmittebat, aut humi jacens victum ſe profitebatur. Lucta *Cap. XXI* a *πάλλειν*, *movere*, quia in ea eſt motus
perpetuus, cujus autor *Theſeus* perhibetur. Qui adverſa- 43.
rium ter proſtraverat, victor erat; victus voce, aut digito, id ſignificabat. *Cap. XXII* recenſet quatuor ludos ſolennes, &
primo Olympicos. Hi habebantur in honorem *Jovis* Olympii 45.
ad Olympiam, Elidis oppidum, quovis quinquennio, & per quinque dies celebrabantur. Ἀλύται, ſive Elei (lictores), ordinem ſervabant, & is, qui præerat, Ἀλυτάρχης dicebatur. Certaminibus etiam mulieres intererant, & præmia reportabant. Præter certamina corporis erant etiam ingenii, eloquentiæ nimirum & poeſeos. Præmium conſtabat corona ex oleaſtro, ſtatua victori ponebatur in loco *Jovis*, & quadrigis in mœnia invehebatur. Ludi Pythii ſequuntur *Cap. XXIII*,
ab urbe Πυθώ dicti, qui primum anno nono, deinde quinto, 47.
ab Amphictyonibus celebrabantur cithara & ſaltatione. Præmium certaminis muſici erat ex auro & argento; gymnici ſertum, vel corona. Nemei ludi *Cap. XXIV* habent nomen ab
oppido Nemea, tertio quoque anno acti. Certamina erant 49.
gymnica & equeſtria; præmium corona ex olea, deinde ex apio viridi. *Cap. XXVI* agit de tempore, quod in annum,
menſes, dies, dividebatur. Athenienſes inchoabant annum 51.
veterem poſt hibernum ſolſtitium; novum a novilunio, ſolſtitium æſtivum ſequente. Menſes habebant duodecim, & eorum quemque in tres decadas dividebant. Ipſa hic nomi-
na dierum recenſentur. *Partis ſecundæ*, de civilibus, *Caput I* il- 54.

lustrat regium imperium, cujus reverentia fere divina fuit.
Insigne regiæ majestatis constabat ex ramo arboris, cui clavi
aliquando aurei infigebantur. Supra conspiciebatur aquila
Pag. 55. ad exemplum *Jovis*. *Cap. II* agit de Atheniensium rep. sub
Regibus. Primus eorum erat *Cecrops*, Ægyptius, a quo fit
initium Historiæ & Chronologiæ; ultimus *Codrus*, qui bello
56. Doriensi se devovit pro salute rei publicæ. *Cap. III* memorat Ar-
chontes perpetuos numero XIII, quorum primus *Medon*, ul-
timus *Alcmæon*. Principatus duravit 315 annos. Hos secuti sunt
decennales, inter quos primus fuit *Charops*; ultimus *Ery-
xias*. Post eos erant IX *Archontes*, annuum gerentes imperium,
qui nominibus & muneribus differebant. Primus, a quo
anni in fastis, curabat sacra Bacchanalia, lites propinquo-
rum dirimebat, pupillis constituebat tutores. Secundus
sacra Eleusinia curabat, & causas cognoscebat. Tertius, Po-
lemarchus, *Dianæ* & *Martis* sacra, itemque bellum, curabat,
& inter peregrinos jus dicebat. Sex reliqui Thesmothetæ le-
ges vindicabant, & causas cognoscebant. Ob discordiam ena-
tam fiebat *Draconi* potestas, leges θεσμὲς scribendi, quæ
60. quia nimis severæ erant, populus ad *Solonem* confugit. *Cap.
IV* considerat statum sub *Solone*, qui fuit democratia. *Is mo-
dum* faciliorem æris solvendi alieni invenit, & populum in 4
61. tribus divisit; deinde in 4 classes, ac senatum induxit. *Cap. V*
enarrat statum Atheniensium sub *Pisistratro* & ejus filiis, ac
tyrannis cum *Hippia*, quem populus ejecerat, finem habuit.
62. *Cap. VI* eundem sistit sub *Clisthene*, qui ex decem tribu-
bus senatum fecit 500, cui præsidebant Prytanes, qui potesta-
tatem habebant, senatum & concionem indicendi, dimitten-
di, res ad senatum deferendi. Eorum caput vocabatur ἐπι-
στάτης. De ejectis e collegio erat vox ἐκφυλλοφορῆσαι. *Cap.
64. VII* exponitur status sub 400 viris & 30 tyrannis. Illi, ty-
rannidem affectantes, expellebantur; his idem accedebat. Post
eos erant Decemviri, qui, crudelitate usi, movebantur,
& populus curabat rem publicam. Status popularis Athena-
65. rum *Cap. VIII* post mortem *Alexandri M.* ab *Antipatro* fuit
immutatus, & ejus successor *Cassander* præfecit Atheniensi-
bus *Demetrium Phalereum*, virum benificum, qui, quoniam
eorum libertati minus favebat, ejectus est, quam *Demetrius*
Polio-

Poliorcetes restituit, eamque retinuerunt usque ad bellum *Mithridaticum*. *Cap. XI* inquirit in statum Athenarum sub Romanis, quæ ab *Sylla* deformatam libertatem recuperarunt, & ab *Adriano* beneficiis jurium ac legum, a *Valeriano* mœnium instaurandorum, ornatæ sunt. Deinde a Gothis sub *Gallieno* misere afflictæ, A. R. S. 1455 in Turcarum potestatem venerunt, & nominantur *Satina*. *Cap. X* agit de concione apud Athenienses, quæ potestatem habebat judicandi de actis senatus, leges ferendi, creandi magistratus, bellum decernendi, cui præsidebant procdri, epistata, & prytanes. Ordinariæ conciones singulis mensibus, extraordinariæ interventu rei gravioris, habebantur, in quibus si quis erat segnis, is a ministris publicis accusabatur, qui funem, rubro colore tinctum, per for[illegible]m extendebant, quo qui erant tincti, mulctabantur. Senatusconsulta, a populo per χειρετονίαν comprobata, vocabantur ψηφίσματα. *Cap. XI* sistit tribunalia, & quidem Areopagum, hoc est, *Martis* collem, in cujus cacumine erat tribunal, coram quo λίθος ἀναιδείας & λίθος ὕβρεως conspiciebantur. In altero stabat reus; in altero actor. Non procul inde erant duæ columnæ legum & templum ὕβρεως καὶ ἀναιδείας. Senatus curiæ vocabatur Αρεόπαγος, & ejus membra Αρειοπαγίται, qui graviora delicta morte, leviora mulcta, puniebant. Judices ad pronuntiandam sententiam in tenebris utebantur calculis. Albi asolvebant; nigri, qui perforati erant, condemnabant. In urnam æneam, ἐλέε dictam, conjiciebantur albi; in ligneam, dictam θανάτε, nigri conjiciebantur. Si pares erant, alius a præcone in urnam ἐλέε inferebatur, calculus *Minervæ* nominatus. *Cap. XII* recenset judicium Ep[illegible]tarum. Hi judices, numero 51, ætate 50 annorum, nomen habent ἀπὸ τε ἐφιέναι, a *provocando*, nempe a minoribus judiciis ad hoc. *Draco* inde Argivos ejecit, & constituit tantum Athenienses. *Solon* graviores causas retulit ad judicium Areopagiticum. Judicabant potissimum de cæde inconsulta. *Cap. XIII* sistit judicium Heliasticum, quod sub dio & radiis solis habebatur, unde judices ἡλιασαί. Actor accusatum vocabat in jus per κλητῆρας, & actionem, libello inscriptam, tradebat. Reus poterat judicium a se declinare, aut in aliud tempus differre, vel per παραγραφὴν, vel ὑπωμοσίαν,

Pag. 66.
67.
69.
73.
74.

μεσίαν, vel ἀντιγραφὴν, vel ἀντίληξιν. Ambo deponebant pecuniam, & jubebantur ad clepsydram dicere. Judices per calculos dabant suffragia, & judicabant. Capitis damnatus tradebatur undecim viris; mulctatus exactoribus. Qui litem æstimatam solvere non poterat, in vincula conjiciebatur.
Pag. 76. Merces judicum pro singulis causis erat τριώβολον. *Cap. XIV* agit de judiciis & actionibus forensibus. Judicia publica κατηγορίαι, privata δίκαι, vocabantur. Utriusque species &
77. genera recensentur. *Cap. XV* enarrat supplicia & pœnas apud Athenienses, quarum 1) ἀτιμία, infamia; 2) δουλεία, servitus; 3) στίγματα, notæ, servorum fugitivorum manibus, aut fronti, inustæ; 4) στήλη, pœna, facinorosi columnæ inscripta; 5) δεσμὸς, pœna vinculorum, quæ diversi erat generis; 6) φυγὴ, exilium, cui certus locus non assignabatur; 7) ὀστρακισμὸς, ostracismus, a testula ὄστρακον, qua civis potens, perniciosus judicatus, decem annos ab urbe abesse jubebatur. Patria exulum bona proscribebantur & publicabantur; non au-
79. tem ostracismo. *Cap. XVI* capitis supplicia denotat, in quibus erat ξίφος, gladii supplicium, λιθοβολία, lapidatio, κατακρημνισμὸς, præcipitatio de rupe, καταποντισμὸς, demersio, φάρμακον, venenum, βάραθρον, dejectio in locum profundum, τυμπανισμὸς, verberatio ad necem, βρόχος, laqueus, seu suspensio, πῦρ, ignis, seu combustio. *Pars ter-*
81. *tia* perlustrat res militares, & quidem *Cap. I* militiam terrestrem. Pedites erant ὁπλῖται, gravis armaturæ, ψιλοὶ levis, & πελτασταὶ, peltam gerentes. Curribus vecti, ex curru magis, quam ex equo, pugnabant, quorum erant duo, ἡνίοχος, seu auriga, παραιβάτης, qui cursum moderabatur, quo tendebat. Equo uti, portentum habebatur. Ejus virtus probabatur sonitu tintinnabuli, unde κωδωνίζειν, probare, qui cum militia esset attritus, figura τροχὸς, etiam τρυσίππιον, dicta, notabatur; unde proverbium ἐπιβάλλειν τρυσίππιον, hoc est, *excusatum habere.* Equites habebant varia nomina pro varietate armaturæ, qui duodeviginti annos nati nomina militiæ dabant, & ejus sacramento obstricti accipiebant scutum & hastam, faciebant stipendium usque ad annum 60. Eorum manibus stigmata erant inusta. Militabant antiquitus ære suo, deinde stipendio, quod non idem erat. Arma militiæ *Cap. II* erant triuma

trium generum. Ad corpus tegendum erat galea, lorica, cingulum, ocrea, clypeus, vel ſcutum. Ad arma, quæ nocebant, pertinebat haſta & lancea, enſis, bipennis & ſecuris, arcus, jaculum, funda. Ad machinas oppugnandæ urbis referebantur ſcalæ, aries, lignum 100, vel 120, pedum, laminis ferreis munitum, ἑλεπολὶς, unde lapides & miſſilia emittebantur, teſtudo, agger, turres e ligno mobiles, crates vimineæ ad capita tegenda, catapeltæ ad ſagittas ejaculandas. Præfecti exercituum *Cap. III* primo erant Reges, ſummi duces, deinde, cum imperium eſſet penes populum, Prætores, ad numerum X tribuum, decem, quibus addebatur undecimus, πολέμαρχος. Habebant etiam decem ταξιάρχες ad ordinem militarem inſtruendum, & pertinebant ad pedites, quemadmodum ad equites ἵππαρχοι & φύλαρχοι. Ad partes exercitus, qui omnis dicebatur ϛρατία, referebantur, ut *Capite IV* memoratur, frons, latera, vel alæ, poſtrema acies, πεμπὰς quinque militum, λόγος 24, vel 25, militum, aliquando 16 τάξις 100, vel 120 militum φάλαγξ, certus ordo aciei, vel juſta acies, cuneus, literam Δ referens, forfex, literæ V formam repræſentans, laterculus, turris, laterculus inverſus, πλαίσιον, acies figuræ oblongæ. Ad juſſus præfectorum fiebant converſiones militum dextrorſum a fronte ad tergum; ſiniſtrorſum a tergo ad frontem. *Cap. V* agit de ſignis in exercitu. Symbolum, ore prolatum, vocabatur σύνθημα, teſſera; ſub oculos cadens παρασύνθημα erat nutus capitis, plauſus manuum, inclinatio haſtæ. Συμεῖα erant vexilla, antiquioribus πῦρ faces ardentes, quas qui mittebant, πυρφόροι dicebantur. Deinde adhibebant conchas, poſtea tubas. Ad claſſicum canendum adhibebant fiſtulam, tubam. Clamor primi impetus dicebatur ἀλαλαγμός. *Cap. VI* conſideratur præda militaris, quæ ſi pertinebat ad homines, fiebant mancipia, cum ſe redimere non poſſent; ſi ad res, erant veſtes, arma, ſigna. Imperator ſibi ſumebat optimum; eximium quid dabat bellicoſis; reliqua ex æquo inter milites dividebantur. Ante vero, quam diviſio prædæ fiebat, primitiæ ejus Diis conſecrabantur. Præmia ſequuntur *Cap. VII* & pœnæ. Virtus præfectorum & gregariorum militum ornabatur honorum gradibus, fune-

Pag. 90. 91. 93. 94. 95.

 bri-

bribus orationibus post fata, coronis, columnis, & arma virorum fortium in arce collocabantur. Vulnerati Athenis alebantur, & liberi occisorum, qui robustiores facti, in spectaculis πανοπλία & προεδρία donabautur. Pœna transfugarum erat capitis supplicium. Qui militare nolebant, aut ordines deserebant, in foro triduum sedebant veste induti muliebri,
Pag. 96. arcebantur a templis & concionibus. Militia navalis *Cap. VIII* complectebatur naves onerarias forma rotunda, bellicas ab ordinibus remorum dictas. Navis pars ima vocabatur carina, τρόπις & στείρη, media μεσόκοιλα, anterior πρώρα, posterior πρύμνα, οὐρά. In prora insigne navis. Malus navis, ἱστός. Funes nautici erant navis armamenta, quibus speciales & certi accedebant. Gubernator, κυβερνήτης, in puppi sublimis sede-
99. bat. *Cap. IX* occurrunt nautæ, liberi a remigando, aut vela curabant, aut faciebant imperata alia. Remiges erant aut
100. supremi, aut medii, aut infimi. *Cap. X* agit de præfectis classium, quorum alii nautis, alii classiariis militibus, præerant. *Pars quarta*
101. docet res domesticas, in quibus *Cap. I* nuptiæ primum locum obtinent, a quibus qui abhorrebat, male audiebat, & quibusdam in locis mulctabatur. *Cecrops* autor fuit matrimonii legitimi, quod certa ætate utriusque sexus & parentum voluntate inibatur. Peregrino non licebat civem Atticam ducere, nec peregrinæ civi nubere Attico. Polygamia tempore necessitatis non erat prohibita. Sponsus sponsæ, fidei loco & amoris, dabat munus, ἀῤῥαβὼν: sponsa sponso dotem, quæ, soluto matrimonio, sponsæ reddebatur. *Solon* dotes sustulit
103. ex matrimonio. *Cap. II* describit ritus nuptiarum. Sponsus sponsam ducebat in ædes suas; vehebantur vehiculo, & amicus assidens dicebatur παράνυμφος & πάροχος. Præcedebant faces gestantes, tibicines, & citharœdi, & inter vehendum canebatur canticum; in ædibus se oblectabant ὑμεναίῳ & saltatione. Ante epulum, γάμος, sacrificia peragebantur. Convivæ se lavabant, & mutabant vestes. Sponsi & sponsæ vestes erant tinctæ & ornatæ, capita coronis ornata ex herbis & floribus. Sponsi domus janua pistillo erat ornata, puella cribrum, sponsa vas figulinum hordeo plenum, ferebat. In convivio comparebat puer, qui præter glandes sportam cum panibus gestabat, canens: ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. Post con-

convivium ducebantur in thalamum, in quo lectus genialis erat stratus, & una comedebant malum cydonium. Cornicis gravi cantu super tecto disjunctio fieri poterat. Sponsa se abluebat aqua calida prius, quam sponsus zonam sponsæ solvebat. Divortium sequitur *Cap. III* Si vir dimittebat uxorem, Pag. 105.
dicebatur ἀποπέμπειν, nec reddebat dotem; sin uxor a viro discedebat, vocabatur id ἀπολείπειν. Ipsa scribebat injuriarum libellum, & prius appellare debebat *Archontem. Cap. IV* 106.
agit de adulteriis. Adulter, in ipso facto deprehensus, lege *Solonis* interfici poterat. Uxorem, in adulterio deprehensam, qui retinebat, ἄτιμος habebatur. Divites adulterii pœnam apud Athenienses redimebant pecunia, μοιχάγρια dicta; pauperes pœnam turpem subibant, quæ ῥαφανίδωσις & παρατιλμὸς dicebatur. *Cap. V* recenset liberorum nativitatem & 107.
educationem. Domus puerperæ, quæ masculum in lucem edebat, olea coronabatur; quæ fœmellam, lana, apud Athenienses. Infans recens natus abluebatur aqua calida; apud Spartanos vino. Lotos fasciis involvebant, oleo ungebant, involutos collocabant in vannis, in clypeis apud Spartanos, quos si educare nolebant, exponebant in cistula, apponentes aliquando annulos, monilia, gemmas, quæ singula γνωρίσματα dicebantur. Apud Spartanos expositio infantum erat prohibita. Apud Lacedæmonios partus distorti abjiciebantur in locum, Ἀποθέτας dictum. Apud Athenienses infantes tabulis publicis inscribebantur. Cum infante quinque dierum circa focum cursus fiebat. Puerpera dona accipiebat a propinquis. Decimo die infans nomine insigniebatur, & convivium habebatur. Quadragesimus dies festus erat puerperarum. Matres, etiam primi ordinis, infantes suo lacte nutriebant, quo deficiente, nutrix adhibebatur. Hic differentiam facit Autor inter τροφὸν & τιτθήν. Mammam præbere θηλάζειν vocabatur. Morosioribus & ejulantibus infantibus spongia melle tincta dabatur. Nonnunquam adhibebant manducum, sive terriculamentum, μορμολύκειον. Puellarum adolescentium opera erat lanificium, cui apud illustriores accedebant musica ac literæ. Pueri in familiis splendidis tradebantur pædagogis domesticis. Imbuebantur apud Græcos, exceptis Lacedæmoniis, literis, palæstra, musica, non-

 nulli

Pag. 110. nulli etiam pingendi arte. *Cap. VI* perpendit literas. Erat γραμματικὴ ars recte legendi & ſcribendi. Accedebat Φιλολογία, hoc eſt, doctrina hiſtoriarum, poeſeos. Præterea Philoſophia adjungebatur. Hinc Gymnaſia & Scholæ publicæ. Athenis Aca-
111. demiæ, Lyceum, & κυνοσαργές. Alia aliis in locis. *Cap. VII* occurrit Muſica, cujus ſoni erant ſeptem ſecundum ſeptem planetas; præcipui erant quatuor, Phrygius, modus religioſus, Lydius, querulus; Doricus, bellicoſus, Ionicus, floridus; quibus aliqui addunt Æolicum, ſimplicem. Ad bellum excitans ὄρθιος dictus eſt. Ceterum Muſica conſtabat ſono oris, vel inſtrumentis; quæ erant ἔμπνευστα, ſpiritu inflabantur; ἔντατα, chordis & fidibus. *Cap.*
112. *VIII* agit de cithara, qua cantabant res geſtas heroum, & amores. Fides antiquitus conſtabant lino; deinde chordis ex inteſtinis ovium. Chordæ olim erant tres, τρίχορδος, perfectior cithara ſeptem chordarum ἑπτάχορδος, quas pulſabant plectro, aut ſolis
113. digitis. *Cap. IX* tibiæ uſus erat in ſacris Deorum, feſtis diebus, ludis, conviviis, funeribus, & luctu. Eæ conſtabant oſſibus cervorum, hinnulorum, aſinorum, elephantis, arundine, buxo, & loto. Sonus earum erat gravis. Fiſtula, σύριγξ, ſono erat tenui ac ſub-
114. tili. *Cap. X* artem pingendi recenſet, quæ primo rudis, ut pictores animalibus adſcriberent: hic eſt bos, equus, arbor; poſtea cultior, in numerum artium liberalium referebatur, cui ingenui Græcorum pueri operam navabant. Picturæ delineatio vocabatur ὑποτύπωσις, ὑπογραφὴ, σκιαγραφία: perfectio εἰκών. Inſtrumenta erant pulpitum, quo innitebantur tabulæ, ampullæ ſive
115. arculæ, pigmentorum, cera, colores, flores. *Cap. II* memorat cibos, quorum præcipuus erat panis, ἄρτος, ſub cinere, vel in furno, coctus; μάζα, genus cibi, vel panis vulgaris, ex aqua, farina, ſale, addito interdum oleo; ἄλφιτον, polenta; θρίον ex oriza, caſeo, ovis, melle, & involvebatur foliis ficulneis; μυττωτὸν, intritum, ex tritis caſeo, allio, ovis. Habebant varia placentarum genera. Carne animalium veſcebantur aſſis, raro elixis. Lacedæmoniorum adoleſcentes itidem veſcebantur carne; viri & ſeniores jure nigro; pauperes locuſtis & extremis foliorum partibus. Piſces, anguillæ coctæ cum betis, habebantur in deliciis, comedebant ſalſamentum, τάριχος, cervices & ventres piſcium. Salis uſus erat in omni genere. Bellaria

ria in mensis secundis erant poma, amygdala, nuces, ficus, persicæ. *Cap. XII* ostendit potum, qui erat aqua, cui accedebat vinum, quo viri, mulieres, virgines, utebantur. Id asservabant Pag. 117.
in vasis fictilibus, eratque laudatissimum μαρεώτης, de quo *Homerus.* Miscebant vinum aqua, luxus causa, unguento mixtum bibebant, deinde ex poculis, quæ erant fictilia, lignea, vitrea, ænea, aurea, & argentea; alia a forma, alia a materia, alia aliunde, nomen sortiebantur. Ebrietatis vitium erat probro. *Cap. XIII* tempus notat cibum capiendi, & conviviorum genera. Mane 119.
sumebant ἄριςον, meridie fuit δεῖπνον, vesperi δόρπον. Facta nominum commutatione, ἄριςον dicebatur prandium, δόρπος, merenda, δεῖπνον, cœna. Convivia solenniora erant ἔρανος e symbolis convivarum, γάμος, epulum nuptiarum, εἰλαπίνη ob aliam causam. Ritus conviviorum exponuntur *Cap. XIV*, inter quos erat ad mensas assidere, deinde in lectis accumbere. Mensæ, τράπεζαι, erant quadratæ. Ad eas in lectis terni cubabant. Primus 120.
ad lecti caput, secundus vertebat occiput ad umbilicum primi, interjecto pulvino, & pedes porrigebat ad dorsum tertii, & sic deinceps tertius. Convivarum numerus erat tres, vel quinque, postea novem, & plures. Accumbentibus dabatur portio carnum; unde illud convivium δαίς. Vinum a pueris in pocula fundebatur, quorum primum Jovi, alterum Heroibus, sive Semideis, tertium Jovi Σωτῆρι, sacrabatur. Tandem finiebatur convivium poculo ἀγαθοῦ δαίμονος, h. e. *Bacchi*, vini autoris. Cantica & saltationes adhibebantur, quibus peractis, erat itio domum, Gr. γίνεσθαι ἐκ δείπνου, vel ἀναλύειν ἐκ συμποσίου. Vestitus Græcorum sequitur *Cap. XV.* Viri antiquitus nudo ca- 122.
pite incedebant, deinde pileis; mulieres tegebant caput, idque ornabant Athenienses aureis cicadis, ad indicandum, se esse αὐτόχθονες ex antiquis & nobilibus. Luxuriosæ fœminæ in capite gerebant fasciam altiorem, ςεφάνην ὑψηλήν. Ex auribus dependebant inaures, ornabant cervicem monili. *Cap. XVI* 123.
agit de tegumentis corporis, inter quæ tunica erat, viris & fœminis usitata. Opulentæ mulieres habebant partem tunicæ ab humeris usque ad manus non consutam, sed fibulis aureis & argenteis adstrictam, etiam ἔγκυκλον χιτώνιον. Exterior virorum vestis erat pallium, ut toga apud Romanos. Læna, χλαῖνα,

 erat

erat vestis, qua se a frigore defendebant. Penulam, φαινόλην & φαιλόνην, vestem fere rotundam, sine manicis, habebant, frigoris & pluviæ causa. Λῆδος & ληδάριον vestis erat, utrique sexui communis. Lacerna constabat pellibus caprinis. Τρίβων & τριβώνιον pallium erat Philosophorum, & hominum tenuioris sortis. Επωμὶς, vestis mulieris brevior, humeris injecta. Πέπλος erat exterior, uti etiam ζῶςρον. Ετολὴ, vestis oblonga, talaris. Κατωνάκη, vestis servilis, etiam aliorum, unicam habens manicam ad usum faciliorem tunicæ & pallii. Βαίτη & διφθέρα, vestis pastoralis ex pellibus; ejus amiculum puellarum & servorum vocabatur ἐγκόμβωμα. Χλαμὺς, vestis militaris super tunicam, loricam, cet. Χλανὶς, vestis tenuis. Συμμετρία, vestis talaris: θέριςρον, vel θερίςριον, vestis æstiva. Στρέφιον, zona teres, seu fascia mamillaris. Ψέλλιον, armilla, brachiorum & manuum
Pag. 125. ornamenta in mulieribus. Tegumenta pedum *Cap. XVII* vocantur ὑποδήματα, culceamenta, seu soleæ, quæ loris, seu funiculis, pedum plantis subligabantur. Communia viris & fœminis dicebantur διάβαθρα. Σάνδαλα, sive σανδάλια, heroinis propria, habebant fœminæ locupletes, & luxui deditæ. Calcei domestici vocabantur βλαῦται: κονίποδες erant tenues: περιβαρίδες erant ingenuarum & nobilium. Κρηπῖδες, *unde crepidæ, erant* quibusdam militare gestamen. Αρβύλαι genus calceamenti non operosi. Περσικαὶ mulierum & meretricum calcei, coloris albi; rubri erant calcei Laconici ἀμυκλαΐδες. Rusticorum καρβατίναι, comicorum ἐμβάται, tragicorum ἐμβάδες, κόθορνοι, utrique pedi conformes. De ritu in moribundis, funeris, & sepulturæ,
126. *Cap. XVIII.* Mori θάνειν & ἀποθνήσκειν proprie dicitur. Hoc mali ominis verbum emolliebant aliis, cum de mortuis dicebant, eos dormire, discedere, vixisse, *fuisse, passos quid* esse. Unus ex capillis moribundi resectus Diis inferis dicabatur, indicio, eum esse morti devotum. Ad *Mercurium*, animarum ducem ad inferos, fundebant preces, quæ ἐξιτήριον εὐχαὶ dicebantur. Propinqui adstantes moribundo ultimum vale dicebant, verba ex ejus ore excipiebant. Dum moriebatur, æra pulsabantur ad cacodæmonem avertendum, ne animam in tar-
127. tara auferet. Ritus erga mortuos ante exequias *Cap. XIX* describuntur. Quando exspiraverat, oculi, os, claudebantur, & facies velamento

lamento tegebatur, membra rite collocabantur, & cadaver aqua calida ablutum ungebatur, veste involvebatur, pretiosiori ornabatur, quæ plerumque erat albo colore, sertis item & corollis. Cadaver in aditu ædium ita collocabatur, quod *πρετίθεσθαι* vocabant, ut pedes versus januam essent directi. Obolus, *δανάκη*, in os defuncti dabatur, qui esset naulus *Charonti* debitus, pro transvectione animæ, etiam placenta melle condita, ad Cerberum mitigandum. Omnes hi ritus verbo *συγκομίζειν* & *συγκομιδή* dicebantur. Ante ædium fores vas erat aqua plenum, qua polluti contactu cadaveris se abluebant. Ante solis Pag. 129.
ortum, ut *Cap. XX* narratur, Athenienses efferebant funus, quod *ἐκφέρειν* & *ἐκκομίζειν* dicitur; sed alii Græci de die, non de noctu, licet tædæ accenderentur. Juvenes sepeliebantur, albescente cœlo Cadaver primum sine feretro, deinde ei impositum, a vespillonibus efferebatur. Scutum imponebatur funeribus virorum, in militia insignium, inprimis apud Lacedæmonios. Funus comitabantur amici, propinqui, viri, & fœminæ. Quibus- 130.
dam locis propinqui tantum & cognati; ex lege *Solonis* mulieribus non licuit, nondum 60 annos natis. Luctus *Cap. XXI* explanatur. Lugentes domi in locis solitariis se continebant, ab epulis alieni, lugubri veste ex panno crassiori nigri coloris induti, humi se in pulvere & luto volvebant, præsertim, qui gravius lugebant, cineres in caput spargebant, comam vellebant, tondebant, cum esset promissa; pectus manibus feriebant, genasque solebant lacerare. Capite velato in publicum, urgente necessitate, prodibant, vox lugubris erat *ἒ, ἒ*. Apud Romanos erant præficæ, apud Græcos *ἔξαρχοι θρήνων*, qui cantu lugubri præeuntes aliis tristitiam ciebant. Dum funus procedebat, cantus dicebantur *ὀλοφυρμοὶ*, dum cremabatur, 131.
ἰάλεμοι, ad tumulum *λινοὶ* & *αἴλινοι*. Tibiæ adhibebantur tristitiæ causa. *Cap. XXII* memorat sepulturam, & cadaverum combustionem. Olim cadavera sepeliebantur. *Hercules* autor fertur moris, corpora comburendi, qui deinde in omni Græcia invaluit. Lignorum congeries dicebatur *πυρὰ*, in quam animalia diversa, unguenta, & odores, injiciebantur, vestes mortuorum, arma militum. Dum rogus ardebat, amici libabant, & manes invocabant; cujus ignem,

vino

vino infuso, exstinguebant. Cineres & ossa propinqui legebant, quæ vino abluta oleo condiebantur, & in urnis cum cineribus ponebantur, quæ ligneæ erant, lapideæ. argen-
135. teæ, aureæ. De monumentis & sepulcris *Cap. XXIII* refert Autor doctissimus, quod ea fuerint extra urbes, juxta vias publicas, ne cives, contactu cadaverum, polluerentur, aut eis fœtor noceret. Intra urbem si quis conspicuo humabatur loco, id erat beneficium, quo viri de republica meriti afficiebantur. *Lycurgus* circa templum condendi mortuos veniam concessit Lacedæmoniis. Sepulcra vulgaria erant cavernæ, ὑπόγαια, postea monumenta ex lapidibus in honorem virorum illustrium. Quæ tantum ex terra fiebant, χώματα vocabantur. Ornamenta erant columnæ lapideæ, quibus Epigrammata inscribebantur, imagines in memoriam defunctorum. Aliquando exstruebantur monumenta honoraria, κενοτάφια & κενήρια, in quibus nec cadaver, nec ossa, nec cineres. Aliis honoribus, qui fiebant defunctis, *Cap. XXIV* finitur egregium hoc opusculum. Ad hos referebantur ludi funebres, post exequias convivium in ædibus propinqui, περίδειπνον, νεκρόδειπνον, & τάφος, dictum. Quod de mensa decidebat, deferebatur ad sepulcrum, quo manes vescerentur. Inter epulas antiquitus non erat confabulatio, sed postea sermo fiebat de laudibus defuncti. De homine nequam emanavit in vulgus proverbium: οὐκ ἐπαινεθείης, οὐδ᾽ ἐν περιδείπνῳ. In antris subterraneis lampades ardebant. Tumulus conspersus amaranto, rosa, myrto, præcipue apio. Unde proverbium de eo, qui *ægrotabat sine spe salutis*, δεῖσθαι σελίνου. Sacrificia ex nigris ovibus, nigris juvencis & sterilibus, quarum primi pili dicabantur, Gr. ἀπαρχαί. Libaminibus, quæ erant ex sanguine, aqua, vino, lacte, melle inprimis, mortis symbolo, manes placari existimabantur. In sepulcrum pueri puer aquam effundebat; in virginis, virgo; in mariti, mulier, quæ ἐγχυτρίστρια dicebatur. Manibus hæc sacra fiebant nono die, &, post sepulturam, tricesimo, eaque iterabantur quotannis. Hæc officia, defunctis præstita, nominabantur apud Græcos ὅσια, δίκαια, νομιζόμενα, ut apud Romanos justa. Honore funeris carebant apud Athenienses patriæ proditores, & sacrilegi.

INDEX AUTORUM,
quorum Libri, aut Inventa, hoc Volumine recenſentur.

I. *Libri Theologici, & ad Hiſtoriam eccleſiaſticam ſpectantes.*

II. *Libri Juridici.*

III. *Libri Medici & Physici.*

IV. *Libri Mathematici.*

Euleri

V. *Libri Historici, Geographici, &c.*

VI. *Libri Miscellanei.*

Ano-

Quirini

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

Apo-

Capel-

Curvae

Entis

Fulberti

Homero

 les

Livius

Muta-

Patriar-

Rede-

S

Scul-

Errores operarum hi sunt emendandi: *Pag.* 136 *lin.* 18 pro $\int p \frac{dz}{p^2+1}$ leg. $p\int \frac{dz}{p^2+1}$; *pag.* 145 *lin. ult.* pro *Creverias* leg. *Creverius*; *pag.* 157 *lin.* 12 pro 1171 leg. 1671; *pag.* 181 *lin.* 24 pro *Murc.* leg. *Marc.*; *pag.* 571 *lin. ult.* pro *Megni* leg. *Magni.*

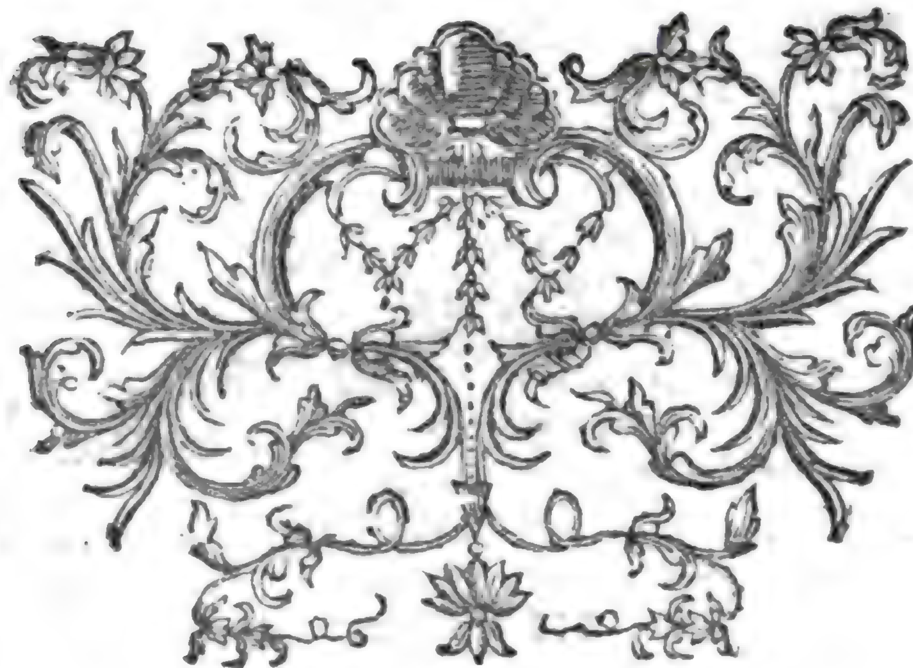

Digitized by Google